De Vlaamsche Kunstbode. Jaargang 16

bron
De Vlaamsche Kunstbode. Jaargang 16. Schalekamp, Van de Grampel en Bakker, Amsterdam 1886

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_vla023188601_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

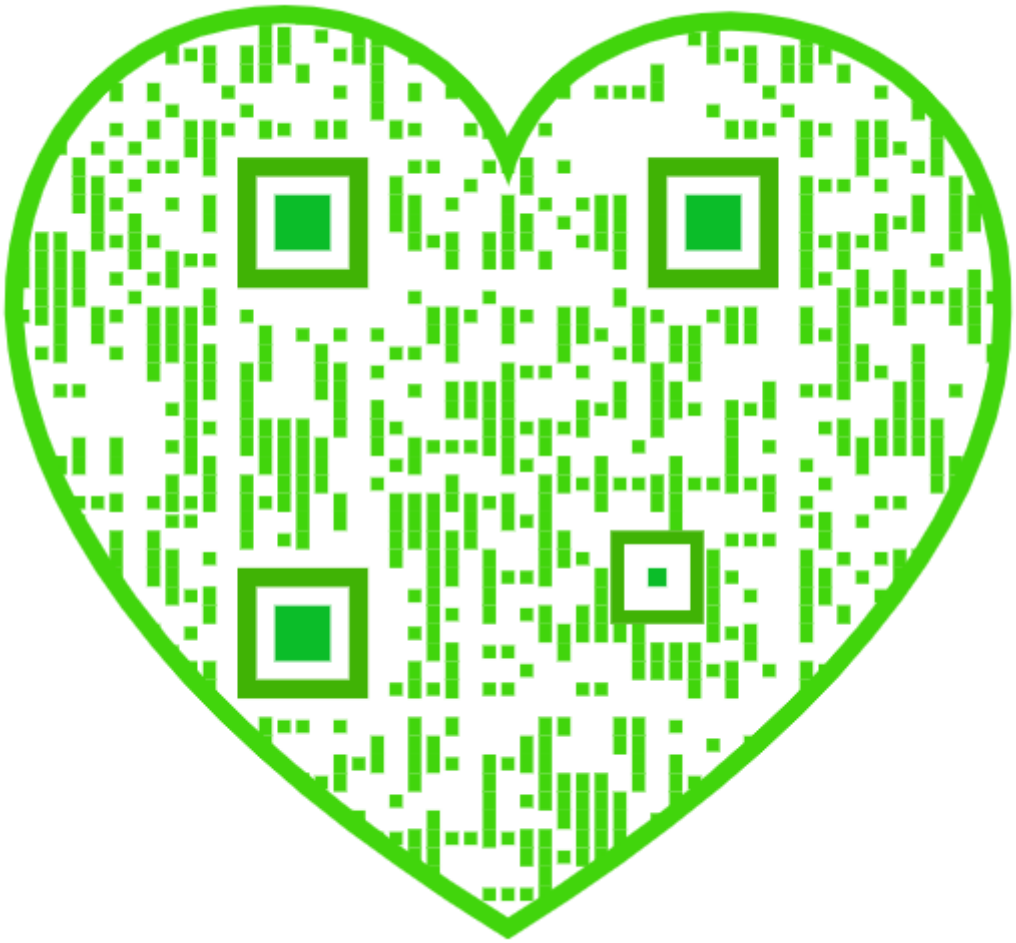

Een spreekwoord
door Reimond Stijns.

I.

Waar vroeger de torentinnen van het ridderlijk slot der Barenthold's zich verhieven, waar alléen de wind, het voorbijijlend wild of soms een jachtstoet de plechtige stilte van het eikenwoud stoorde, - drijft nu de landman den ploeg door het veld.

Toen heerschten schrik en ontzetting rond de wallen van het slot - nu zijn het vreedzame tijden.

De oude Barenthold, met zijnen grijzen baard, die hem tot op de borst daalde, was heel zijn leven een woestaard geweest, een vrouwenschaker, een maagdenschenner.

Iwein, de zoon, overtrof den vader.

Iwein was nog leelijker dan boos.

En had Iwein eene schanddaad bedreven, dan lachte de oude in zijnen baard. Alles was eenen ridder toegelaten, alles was voor hem beuzelarij, indien hij maar zijn woord niet schond.

Zijn woord, dat mocht een Barenthold niet breken; nog liever kloof de zoon den kop van den vader.

II

Twee mijlen naar het noorden ligt het kasteel van heer Jan van Wachteld. De voorouders van dezen behoorden tot een machtig geslacht: nu is heer Jan arm. De adellijke wapens boven de poort worden niet meer verguld.

Heer van Wachteld heeft zijne eenige dochter, zijne beeldschoone Dina in het diepste geheim opgebracht. Dina is een kostbare parel, welken men aan geene struikroovers toonen mag.

Vrouwe van Wachteld slaapt reeds jaren onder het kille deken.

Wanneer des avonds alle gevaar geweken is, verschijnt

de blanke Dina op het balkon boven de slotpoort. Groote boomen wuiven er rond.

Zij zingt hare schoonste liederen; de bejaarde dienaar Wolfried begeleidt haar op de luit.

Nu zingt ze weer.

De maan giet haar licht door het hout. Daar springt Iwein met het leelijke gelaat op den weg vóor de poort.

‘Doe open. schoone jonkvrouwe, ik ben een reiziger, een ridder van edelen bloede.’

De gastvrijheid kan men Iwein niet weigeren, Iwein die zoo vaak de gastvrijheid schond.

III

Iwein heeft op den horen geblazen, Iwein is te paard gesprongen, en daar rijden fier na hem zijne gewapende mannen de poort binnen.

En Dina wordt verzocht in de torenzaal voor den ridder te zingen.

Hare zoete stemme trilt, tranen rollen uit hare groote, blauwe oogen, want onbegrijpelijk wee vervult haren boezem, als ware ze eene duif vòor den sperwer.

En de woeste gezellen beneden zingen en klinken en drinken den wijn.

Iweins oogen verlaten Dina niet.

De nacht is lang ingevallen, de dienaars ontsteken de fakkels om de gasten ter slaapstede te leiden,

En de heer van Wachteld gaat in het diepe venster staan en wenkt Iwein.

‘Ridder van Barenthold, ik ken u. Eene deugd bezit ge: nooit breekt ge uw woord. Zweer me, om wille der gastvrijheid, dat ge geene oneer over mijn hoofd zult brengen.’

Iwein grinnikt.

‘Is mijne faam reeds hier!... Welnu, ik zweer u dat uwe oogen nooit zullen zien, dat ik schande over u, schande over uwe dochter bracht.’

Een vreeselijk vermoeden rijst op in de ziel van heer Jan.

‘En ook niet na mijnen dood?’

‘Dat zweer ik u!’

IV

In den morgen. bij den eersten dauwdrop, wordt de poort wagenwijd opengeworpen.

Iwein rijdt weg met zijne mannen en hij heeft woord gehouden.

Ja, het is waar, Dina is geschandvlekt, onteerd... dat heeft Iwein gedaan.

En de heer van Wachteld zit daar blind, met de oogen doorboord... dat hebben Iweins gezellen gedaan.

Maar zoo blijft het woord gestand: de oogen van den vader zien de schande van de dochter niet.

V

Aan de hand zijner Dina, eer de avond valt, verschijnt de heer van Wachteld, met zijne bloedende oogen, voor den ouden Barenthold om recht te eischen.

Dezen nacht heeft de woeste ridder eenen vreeselijken droom gehad: op zijn voorhoofd kleefde eene bloedvlek, welke niet uit te wisschen viel. Het was een akelige droom!

‘Heer van Wachteld, waarom komt gij?’

De vadersmart geeft heer Jan brandende woorden in den mond, en het is of hij in de steenen borst van den ridder nog snaren doet trillen.

Daar rijst Berthold op.

‘Hoort, gij allen.... Dat de heer van Wachteld voor acht dagen terugkeere.... Ik zweer het, mijn zoon zal voor hem verschijnen, opdat de heer van Wachteld hem tuchtige.’

‘Hoe zal een machtelooze vader kastijden, een vader, die het licht der oogen niet meer bezit!’

‘Geblinddoekt, gebonden, knielend zal ik u Iwein leveren!’

‘Het behoort aan den vader de wandaden zijns zoons te straffen.’

‘Heer Jan, heer Jan, neem u in acht.’

Daar rolt uit de akelige oogholten een druppel bloeds over de wang.

‘Welnu, van Wachteld, verschijn ongewapend, ik zelf,

ik, de vader, zal u wapens leveren; daarmede zult gij Iwein treffen.... Gij zult hem treffen op het uur, op den stond, door u gekozen... God zij mijne ziele genadig!'

'Een woord is een woord, ik zal ongewapend verschijnen.'

VI

En laten en vassalen zijn ter strafuitvoering opgekomen.

Op het binnenhof zijn allen verzameld. Barenthold kijkt somber vóor zich uit.

Ja, hij heeft zijn woord gegeven, maar sedert twee dagen denkt hij op zijnen droom niet meer.

Heer Jan verschijnt, geleid door zijne Dina.

Dina is eene van Wachteld; ze moet gewroken worden of ze zal sterven.

Daar komt Iwein, tusschen twee wachten, gebonden, geblinddoekt.

Ridder Barenthold richt zich op, strekt den arm uit en zijne stemme dondert:

'Iwein, kniel!'

Iwein gehoorzaamt en - beeft.

VII

De heer van Barenthold spreekt:

'Heer van Wachteld, mijn zoon heeft voor u de knie gebogen; sedert eeuwen heeft de knie van eenen Barenthold de aarde niet geraakt... Ge moogt voldaan zijn... Mijne vernedering overtreft uwe schande.'

'Sedert wanneer houdt eenen Barenthold zijnen eed niet?'

'Bij God!... Mijn woord zal ik gestand doen.... Met de wapens welke ik u lever, moogt gij Iwein treffen...'

Een wenk en daar brengt een dienaar aan heer Jan een handvol eikels.

De ridder van Barenthold vaart voort:

'Zoo min een van Wachteld een eik onzer goederen kan omwerpen, zoo min kan een eikel een' Barenthold verpletteren.'

De beleedigde vader heft het gelaat ten hemel.

Bleeker dan eene lelie wordt Dina; dan fluistert ze

iets haren vader toe.

De ridder van Barenthold richt zich op.

‘Heer van Wachteld, wat zegt uwe dochter?’

‘Heer ridder, dat zal ik u later herhalen.... Hoor toe. Vergeet de woorden van uwen eed niet: op het uur, op den stond, welken ik verkies, zal ik Iwein treffen... Op uwen eed zult gij hem mij opnieuw leveren, wanneer ik hem zal opeischen.’

VIII

Zes volle jaren is de heer van Wachteld met zijne dochter spoorloos verdwenen.

De arm der Barenthold's is lang en het is niet goed in zijn bereik te leven.

Oud en gebogen wordt de ridder en sneeuwwit is zijn baard.

Iwein overdrijft intusschen zoo mogelijk zijne boosheid nog.

Daar komt een bode op het machtige slot tusschen het eikenhout.

‘De heer van Wachteld eischt Iwein op, geblinddoekt, gebonden, knielend; of moet men den meineed der Barenthold's den lande door verkonden?’

De oude ridder vloekt en zijn bloed bruischt op.

‘Boodschap uwen meester, dat de ridder van Barenthold hem verwacht.’

‘Mijn heer en meester stelt het tiende uur van den eersten dag der nieuwe maan.’

IX

De gestelde dag breekt aan.

Door Dina geleid, verschijnt de blinde vader. Hij heeft zwaard noch mes. Hij blijft staan en leunt op zijnen zwaren stok.

Daar knielt Iwein als vroeger.

Heer Jan nadert den schuldige, den beleediger zijner dochter, voelt naar zijn hoofd en houdt er de hand op.

‘Heer van Wachteld, het uur is gekomen. Daar zijt gij ongewapend, volgens uw woord van edel man. Zijt

gij in kindsheid vervallen, of waar zijn de wapens, welke ik u schonk!’

Heer Jan heft snel zijne hand van Iweins hoofd.

‘Heer van Barenthold, hier is het wapen mij door u gegeven.’

Mijnheer van Wachteld steekt den eiken stok in de hoogte, doet hem de lucht doorklieven en daar stort Iwein met geborsten schedel neer.

‘Heer van Barenthold, hoor nu, hoe mijne Dina mij toesprak: ‘God zal ons wreken: die eikels zullen boomen worden.’

Met zijne Dina ging heer Jan henen en sedert verspreidde de spreuk zich in den Vlaamschen lande:

‘Eikels zullen boomen worden.’

Poëzie.

I.
De dienstmeid.
Den Dichter Pol de Mont.

De lentezonne blikkert door het raam
der kelderkeuken, waar, in Zondagskleed,
een jonge dienstmeid in gejaagdheid wacht,
om, als Mevrouw zal oorlof geven, uit
te gaan. Op tafel, netjes in papier
gewikkeld, ligt alreeds haar pakje klaar.
Zij houdt het aanzicht naar de trap gekeerd
en luistert, of Mevrouw welhaast haar niet
zou roepen, om te zeggen dat ze mag
vertrekken.

Zorglijk heeft zij hare taak
volbracht; geen stofje bleef er liggen op
de meubels; al wat koper, tin of blik
is, blinkt als reine spiegels in den glans
der zon. Toch vreest zij dat, wel mooglijk, eerst
nog de een of andre boodschap blijft te doen,
of eenig werk gelijk verleden maand;
het zou dan weer te laat zijn voor den trein
en 't voorwerp van haar zielsverlangen zou
ze ook ditmaal niet eens wederzien; en, ach!
dit zielsverlangen melden aan Mevrouw,
haar slechts vermoeden laten, hoe zij tracht
al spoedig heen te snellen, neen, dat mag,
dat kan zij niet; Mevrouw is erg gesteld
op goed fatsoen, ordentelijk gedrag
en onbesproken zeden; wist Mevrouw
waarom het meisje zoo gedurig smacht

naar de enkele uren vrijheid, de arme zou
hier in dit deftig huis geen dak, geen werk
meer vinden; smaadlijk werd zij heengejaagd,
want, ja, Mevrouw is zoo fatsoenlijk! - O,
vergeefs zou smeeken zijn! - Begrijpen kan
zij niet de smart door moederliefde ontstaan.

- Die jonge dienstmeid is dan moeder?

- Ja,
ze is moeder, maar zij heeft geen echtgenoot;
ze is moeder; haar onnoozel wichtje mint
zij meer dan 't eigen leven. Wees niet streng
voor haar; gij weet het niet wat snoode list,
zelfs ruw geweld, te loeren ligt op de eer
van 't arme kind, beroofd van goeden raad,
alleen en onervaren in de stad;
gij weet niet wat al tranen zij geschreid
heeft om haar val; bevroeden kunt gij niet
wat maatloos lijden haar gemoed doorvlijmt.
Veroordeel niet; gedenk het woord:

'Wie nooit
gezondigd heeft, werp' haar den eersten steen.'

Lang blijft ze roerloos wachten; eindlijk roept
Mevrouw haar boven.

'Mietje,' spreekt zij, 'hoor,
ge moogt nu wandlen. Ga, vermaak u wel
in eer en deugd; maar kom eer 't donker is
naar huis; des avonds is op straat geen goeds
te leeren.'

Mietje stemt dit bij, en loopt
dan gauw haar pakje halen. Spoedig is
ze op weg; maar toch, hoe 't uur gevorderd zij,
ze moet in gindschen winkel nog terloops
het een en ander koopen.

Naar den trein!
Goddank, 't is niet te laat! Ze stijgt er in,

vliegt op de vleuglen van den stoom vooruit;
doch vlugger is haar geest gewiekt; hoe snel,
te traag voor 't jagend hart der moeder rolt
de trein, en 't duurt zoolang, ja, veel te lang,
eer zij hem mag verlaten.

Haastig nu
een eindweegs de aardenbaan gevolgd, en dan
den smallen wegel over 't akkerland;
zoo komt zij spoedig in de straat, nabij
het huisje waar haar kind is uitbesteed.

Al gaande dwaalt zij in gedachten weg:
twee maanden zijn verloopen, sedert zij
het wichtje kon bezoeken; dan, zij zag
het wel, het arme schaapje scheen zoo zwak,
zoo zieklijk! Zou het nu gebeterd zijn?
Zou 't weder lachen, spartlen bij haar komst,
en de armpjes reiken naar zijn moeder? God,
o vond zij 't nu, als andre kindren, vlug
en malsch en blozend van gezondheid! Mocht
zij 't hopen! - Ach, een angstig voorgevoel
heeft dag en nacht haar rusteloos geplaagd,
en haar den boezem telkens meer bekneld!
Ach, moest het eens nog zieker wezen! Vond
zij eens haar teeder bloedje stervend weer!

Zoo zuchtend, weenend, stapt gejaagd zij voort
tot bij het huisje.

Wat een rein gevoel
van moederweelde stroomt haar door het hart,
terwijl ze op 't lief tafreeltje schouwt, dat plots
zich opdoet voor haar oogen! Zie, hoe zoet
een glimlach haar gelaat verheldert! - Daar
op 't mollig grasperk, in zijn stoeltje, naast
het duttend grootje, en door den notelaar
beschaduwd, zit haar lieveling, en blikt
toch zoo verstandig naar de blanke geit,
die, aan een stok gebonden, 't gras daar scheert,
en 't naadrend meisje thans, met luid geblaat,
een vriendlijk wellekom te roepen schijnt.

‘Mijn kind! Genezen!’ juicht het meisje, en loopt

naar 't wichtje, tilt het uit zijn stoeltje, kust
het eindloos teeder menigwerven, streelt
zijn blond en kroezlig haar, en trilt en schreit
van puur genot.

Ja, juich, o moeder, juich,
en wees een wijl gelukkig! Zie uw zoon:
een lichte blos beroost zijn kaakjes! Zie,
al lachend laat hij u het tandje zien,
het allereerste tandje, dat zooveel
hem heeft doen uitstaan! Tot uw heil en troost
zal 't kindje leven! Juich, o moeder, juich!

En uit haar halven sluimer opgewekt,
slaat grootje 't alles welgevallig gâ,
en stil een glimlach zweeft op haar gelaat;
men ziet het hoe oprecht zij in de vreugd
der jonge moeder deelt, hoe innig zij
het kindje liefheeft. Wonder is het niet:
het was nog maar een tiental dagen oud,
wanneer het bij haar dochter werd besteed.
En grootje, had zij 't schaapje niet verpleegd,
bewaakt, gekoesterd elken dag? Bemint
zij 't heden niet, zooals zij 't eigen kroost
van hare dochter mint? Haar hart is ruim
genoeg, en rijk aan liefde bleef het steeds;
gelukkig is zij, ja, dat ze aan dit kind,
het vaderlooze, ook mag haar beste zorg
besteden, 't plegen of 't haar eigen waar';
en in denzelfden band van liefde sluit
zij kind en moeder. Kan het anders, daar
ze 't zelfde lot verduurde? - Vaak, terwijl
zij droomrig op het meisje staart, herdenkt
zij nog een lang vervlogen tijd: eilaas!
zij ook, van in haar groene jeugd verweesd
en vreemden dienstbaar, door een valschen schijn
bedrogen, viel; zij ook werd snood misleid
eer zij de boosheid van de wereld kon
beseffen. - Droeve jaren heeft zij kloek
doorworsteld, 't noodlot moedig steeds bekampt:
nu is haar kind voorbeeldige echtgenoot'
en moeder van een bloeiend huisgezin,
waar 't goede grootje wordt, door iedereen,
als op de hand gedragen.

Weder zweeft
terwijl ze naar de jonge moeder schouwt,
dat alles duidlijk voor haar geestesoog.
Dan spreekt ze zacht:

'Veel beter is het kind,
niet waar?'

En 't meisje met een dankbren lach:

'Ja, grootje, ja, nu is het weer gezond.'

Daar is de voedster met haar kindren weer;
en 't oudste, een vriendlijk meisje, komt vooruit
geloopen, reikt met zoete woorden aan
'kleinbroerken' ook een stukje suikerstok,
dat zij bespaard heeft, neemt hem op den arm,
en is zoo inniglijk verheugd en fier
omdat zij met het wichtje wandlen mag.

De jonge moeder ziet dat mijmrend aan:
'kleinbroerken', o, dat enkel lievend woord,
zoo zacht en argloos door een kindermond
gesproken, wekt op eens in haar gemoed
een gansche wereld van gedachten. Ach,
haar kind heeft immers geene zuster, zelfs
geen vader! Heeft hij niet zijn eigen bloed
verloochend, haar en 't kind verstooten? Is
geen andre reeds zijn wettige echtgenoot'?
O ja, vergeten wil zij hem, geheel
vergeten; enkel leven voor het kind,
dat niets op aarde dan een moeder heeft!

Die sombre beelden jaagt zij spoedig uit
haar geest, en 't kleine meisje naadrend, steekt
zij de armen uit naar haren lieveling,
en kommernis en smart vergetend, jokt
en speelt ze ermede, neuriet zacht een wiegelied.
Haar wangen gloeien; vuur straalt uit haar blik;
haar boezem jaagt; zij ademt diep. O lust,
onzeggelijke lust der moedermin!

Slechts weinige uren mag zij aan haar kind

zich wijden, en te snel vervliegt de tijd
wanneer hij ons genoegen schaft: nog zoent
en streelt ze 't aangebeden wichtje, en drukt
het aan haar borst; daar komt de voedster reeds
haar melden, dat het tijd is voor den trein.
Nu inderhaast een drietal kussen nog,
dan fluks een laatste omhelzing, ook een woord
van dringende aanbeveling voor haar kind,
en 't goede grootje nog een ‘hartlijk dank,’
en haastig loopt zij heen, wel spijtig, ja,
om de al te rasse scheiding, doch vol hoop
en moed....

Wat kan 't haar schelen, zoo, bij al
haar zwoegen, zij haar laatste penningsken
moet brengen aan de voedster? O, de kracht
der moederliefde sterkt haar hart en arm!
Geen arbeid is te zwaar, indien zij mag
vertrouwen dat haar zoontje leven zal
en groeien tot een fikschen jongen! Ja,
bij al haar kommer, al haar lijden, kan
de goede in schaamte nog gelukkig zijn!

LEONARD BUYST.

Brussel, 1886.

II
Twee antiekpenningen.

I.

Als ik soms, na uren van 't zoetste kussen,
uitgeput van liefde aan uw' blanke voetjes
nederzinkend, dankende woorden zoek, en
de oogen tot u wend;

trouw als 't kind ooit moeder verknocht was, macht'ger
dan ooit minnaarshert aan het hert der liefste,
voel ik, volschoon beeld, dat mijn' droomen waar maakt,
saam ons vereenigd.

Stil is 't al rond ons. Door het openstaande
venster lacht, roodglanzend, op ons de mane;
't windje wuift roosgeurig om ons, en buiten
suizelt, geheimvol,

't wingerdloof, waar zwellend de trossen rijpen.
- Stoor haar niet, die wondere stilte. Leg uw'
blanken arm, zachtprangend, om beî mijn' schoud'ren;
laat mij, onthutst en

stom van wellust, zonder één woord te fluist'ren,
op uw' mond vastdrukken mijn' mond, en al der
heem'len heil opslurpen van uwe lippen,
zij 't voor een' stond slechts!

Slechts één hertslag trilt in ons beider borst, één
tocht des adems hijgt in ons beider longen;
't is, als smolt ziel samen in ziel; als eindde
't leven, in elk van

ons; als bleef plots - roerloos - der Horen vinger
staan op de uurplaat, boven die vlucht'ge stonde,
die men zaligheid in der menschen taal heet,
zalige liefde!

Camee.
II

Hoort gij die stemmen fluist'ren,
hoort gij die kussen klinken? -
Schuil in acanth- en palmloof
zit daar, in zilv'ren maangloor,
't liefelikst paar Erooten. -
't Koeltje vermengt in dartel
zwabb'ren hunn' lange lokken;
blanker is 't blankste marmer
niet dan hunn' poez'le naaktheid.
Zalig verdroomt het tweetal
d' avond, en wen hunn' blonde
hoofdjes vertrouw'lik samen
nijgen, en mollige armen
't halsje zoo teer omvlechten,
volgen, in zoet gepeins, hunn'
oogen, in tranen badend,
hoog, in de wijde azuurzee,
d' eind'loozen gang der sterren.

POL DE MONT.

III.
Onbestendigheid.

Onbestendig, al wat de aarde
Aan haar wuften boezem voedt!
Niets van al hetgeen ze baarde,
Kon ze ooit redden uit den vloed,
Tijd geheeten, d'ongestuimen,
Die zijn buit met noest geweld
Rustloos voortstuwt naar den ruimen
Kolk, waar 't ‘Nu’ in 't ‘Gistren’ smelt!

En toch wil de mensch, verwaten,
Dobbrend op den woesten stroom,
Teekens van zijn doortocht laten;
Toch, betrouwend op een droom,
Richt hij al zijn roekloos streven
Naar een nevel, naar een schim,

Die tot immer verder zweven
Hem verleidt met valsch geglim.

Eerezuilen wil hij stichten,
Die de volken op hun tocht,
Als een vuurbaak zullen lichten;
Wier reusachtig kunstgewrocht
Eeuw na eeuw haar groet zal brengen....
En intusschen bruist de tij
Met haar strandroof: puinen, krengen,
Ongemerkt zijn blik voorbij!

Nietig riet! Het zijn geen stormen
Slechts, waarvoor ge buigt en knakt:
Aan uw wortel wriemlen wormen;
't Windje raakt u: naast u zakt
Een, waarop ge leundet, neder;
En - de stortvloed voert u mêe,
En geen pogen redt u weder
Uit het peilloos diep der zee!

HILDA RAM.

Antwerpen.

IV.
Leopold I Herdacht (10 December 1865 - 10 December 1886).

(Aan Z.K.M. Leopold II).

't Is heden twintig jaar geleên,
dat Leopold van de aard' verdween,
en dat de Rouw, bij klein en groot
de droefheid in de harten goot!

Historia had sinds den tijd,
de glorie, onzen Vorst gewijd,
te wegen in haar Themisschaal,
En licht te spreiden, straal op straal!

En heden nog, lijk bij zijn' dood,
blijft Leopold en wijs en groot!
Omdat Hij, rein van dwang en bloed,
getracht heeft naar ons aller goed!...

Omdat Hij 't volksrecht heeft gestaafd,
zijn land met vrijheid rijk begaafd,
en zich, in hoogen Vorstenraad,
heeft vroom getoond met woord en daad!

Dus blijft zijn roem door de eeuwen staan,
wijl volkren komen en vergaan!...
Ook, waar m' eens vorstengrootheid roemt,
wordt Leopold voorop genoemd!

P.P. DENYS.

Komen, 10 *December* 1885.

V.
Nieuwjaarsgroet *aan de leden van Taal en vrijheid, te Aalst.*

Kan men reiner klanken hooren
Dan den groet van 't Ventje dat -
't Is nu dertien jaar - geboren
Werd in onze Denderstad.

't Was een frisch en aardig wichtje,
't Werd van vriend en maag gekust;
't Aarde veel naar neef en nichtje
't Werd der oudren wil bewust.

Vromer klonken nooit zijn wenschen
Voor 't aanstaande nieuwe jaar:
Voorspoed, zegen zonder grenzen,
Vreedzaam leven al te gaar.

Hem werd hart en ziel geschonken,
Naar de zucht van 't oudrenpaar;
Vrienden deden 't vuur ontvonken,
Namen 't mede in hunne schaar.

Wat zou zoeter de ooren streelen
Dan die wensch naar ouder wijs,
En dien zoo met elk te deelen
Als gezonde geestesspijs.

's Lands geschiednis mocht hij leeren:
Vlaandrens roem en lief en leed;
En zoo wist hij te waardeeren
't Volk dat eeuw aan eeuwen streed.

't Volk, waaruit begaafde zonen
Scheppingsvruchten de aarde zond,
Mochten dragen om te toonen
Wat de kunst was op deez' grond.

't Volk, waaruit de helden sproten,
Die den vreemde beven deên,
't Volk, dat vaak zijn bloed vergoten
Heeft, waar juk en dwang verscheen.

* * *

Zulks op schouwburg weer voor oogen
Brengen was zijn eedle taak;
Dubble taak in 't speelvermogen:
Onderwijs door moederspraak.

Toen hij in het strijdperk meêtrad,
Brussel vlocht hem de eerekroon,
Lauwren won hij in de Zeestad,
En het was verdiende loon!

Dertien winters, onverdroten,
Op 't tooneel was hij aan 't werk,
Riep rond zich de zinsgenooten,
Vrij van inborst, dapper, sterk.

Meer dan zestig keeren trad hij
Op 't tooneel als trouwe tolk,
's Levens vreugd- of smartboek, dat hij
Weder openleî voor 't Volk.

* * *

't Ventje van de Denderstede
Brengt nu weer als voorger maal
U zijn wensch van broedervrede:
Vorming door de moedertaal.

In dat wenschen ligt zijn strijden
Om ons eigen volksbestaan,
Om met hoop en met verblijden
Zes-en-tachtig in te gaan.

Kapitein VICT. VAN DE WEGHE.

Kamp van Beverloo.

VI.
Mathilda.

Ja, zij blonk als 't puik der maagden,
Die mij soms zoo zeer behaagden
Zij, Mathilda, mijn burin;
Mocht ik meermaals vriendlijk spreken,
't Ging ons kluchten uit te steken,
'k Heb ze lachend vaak bekeken;
En al scheen 't verdacht in schijn
Toch was 't vreugdig geestig zijn.
Want maar even achttien jaren
Wist zij de eerbaarheid te sparen,
Liefdeneiging te bedaren;
En geen prooi der slaafsche min,
Was zij van het huisgezin
't Oudste meisje, die de zorgen,
In der ouders woon verborgen
't Zij bij avond, middag, morgen
Was vertrouwd, voor kleen en groot,
Die zij willig hulpe bood.
Steeds voorzichtig, wijs en vroede
Was zij naarstig, blij te moede.
Ja, voor elken mensch een goede;
Niet gramstorig, zacht van aard,
Boertig en nochtans bedaard.
Schuw van tijd- en werk-verletten,
Staag aan 't ruimen, schikken, netten,
Dit scheen haar geen last; verzettend.
Hupsig, vroolijk, rond en blij
Was zij, dat getuigen wij.
Vriendfijk voor begoede en mindren,
Vreedzaam, zacht, voor oude en kindren,
Al wat hun op 't minst kon hindren
Dit vermeed zij met beleid
Als de beste keukenmeid.
En zoo als ik 't soms vertelde,
Al wat andren vaak ontstelde,
Dit benam haar moed, noch kwelde
Nooit heur zielrust, want in 't werk
Was ze als maagd voor zeven sterk.
Maar op eens ik zag haar kwijnen,
Tint en purperblos verdwijnen,
Koorts heur lichaam ondermijnen.
Wang en lippen werden bleek;
En in drie en nog een week
Werd ze kranker, min opbeurend,

Meer neerslachlig. droef en treurend,
Nu geen lach meer om den mond,
Nu dat haar de legerspond
Hield geboeid van stond tot stond.
En zoo werd ze flauw en flauwer,
En haar pols sloeg gauw en gauwer,
Meelijwekkend aan d'aanschouwer,
Tot helaas, wat bittre nood,
Zij werd 't offer van de dood.
O! dan voelde ik 't hart mij beven
Bij dit zoo vroegtijdig sneven
In den vollen bloei van 't leven.
Dan, ach! voelde ik zelf het leed
Dat zoo'n dood aan 't huisvolk deed;
Want heur vader, sinds vier jaren
't Voorbeeld van de weduwnaren,
Reeds al oud en grijs van haren,
Had vijf telgen aan de zij'.
Ach! Hoe nokte en weende hij!
Staag had hij gezwoegd om binnen
De vier jaren 't brood te winnen,
En, met zorg en teer beminnen,
Zoo voldeed hij aan den stand,
Als goed burger van ons land.
Maar, o wee! die dood zoo nijdig
Sloeg hem nu alweer vroegtijdig
Met een wonde, diep en wijdig,
Gansch ter neer in ramp en druk:
Dood wat baart ge al ongeluk:
Ach, Mathilde, uw deugd en zeden,
Uwe zorg, aanminnigheden,
Mochten mijn gemoed verkneden;
Gij, zoo goed en zacht van aard
Zijt toch wel mijn achting waard.
Want ik zeg het zonder vreezen:
Lief moest ge aan den hemel wezen.
Als een lelie uitgelezen,
Dat hij u zoo vroeg toch kwam
Zoeken, en bij de englen nam.

KAREL DELMOTTE.

Gent, Wintermaand 1885.

VII.
Immortellenkrans.

I.
Bij het stervend kind.

Goede moeder, staak uw weenen,
Anna houdt ge niet op aard';
Hemelgeesten zijn verschenen,
Wenkend haar ter hemelvaart.

Hoort ge niet uit duizend monden
Zangen klinken, schoon en groot;
Englen zijn 't door God gezonden,
Om te zeegnen Anna's dood.

Ras zal 't wilde, bange strijden
Breken 't aardsche kleed, het lijf,
Om de ziele te bevrijden,
Die verlangt naar 't heilverblijf.

En wanneer het kind zal henen
Wezen, onder 't somber groen,
Wilt ge door 't voorbarig weenen
Over 't zielken uitspraak doen?

Vindt gij in het aardsch gewemel
Voor uwe Anna meerder baat?
Moogt ge jammren als de hemel
Voor dit zielken opengaat?

Staak, o staak dit treurig weenen,
Wend uw oogen naar omhoog,
Daar zult gij het Licht bespeuren,
Waar uw kindje henenvloog.

Wijlen ELIZA MATHER.

Juni, 1864.

De ‘poesjen’
Antwerpsche schets door Victor Ponos.

Ik heb de eer niet, beste Lezer, u te kennen. Is uw hoofdhaar ros, bruin, zwart, blond, of hebt gij er geen meer; zijt gij kort of lang, dik of dun, ik weet het niet. Zonder vrees voor vergissing echter, zonder zelfs maar eens van vóor mijne schrijftafel op te staan, neem ik aan u te zeggen, of gij ja of neen een Antwerpenaar van den ouden, echten stempel zijt. Eéne vraag slechts:

- ‘Wat beteekent het woord, dat als titel boven dit opstel prijkt?... Gij weet het niet?... Dan beweer ik tegen alle geboorteakten en burgerlijke standen in, dat geen echt Antwerpsch bloed u door de aderen vloeit; want alle ware Sinjoren weten dat ‘poesjen’, poesjenellen, hansworsten ofte ‘Jan Klazen’ leden zijn van eene en dezelfde familie!’

En zeg nu niet, dat ge de ‘poesjen’ nog elders, op de ‘*Champs-Elysées*’ of zoo ievers gezien hebt. Daar is geen woord van aan: de Antwerpsche ‘poesjen’ zijn, jandorie, voor de Fransche ‘*Polichinelles*’ en ‘*Arlequins*’ slechts neven van het één-en-dertigste knopsgat, en hun kelder gelijkt niet meer op eenen ‘*Théâtre Guignol*’ dan eene Parijsche kindermeid op eenen Antwerpschen sjouwer.

Daar ge nu toch bekennen moet, dat er tusschen die twee nog al een merkelijk verschil ligt, troon ik u maar zonder verdere toelating naar de omstreken mee van Vleeschhuis, Steen en Burgplein, waar eens de bakermat der Scheldestad stond.

In die streken nog tiert weelderig het oude en typieke geslacht der Sinjoren.

Wie Irving's prachtig ‘*Sketch-Book*’ gelezen heeft, denke aan ‘*Little Britain*,’ aan dit overblijfsel van het Londen van voorheen, met zijne enge, kronkelende straten en stegen, zijne door den tijd vergrijsde en soms ook

vergruisde gevels, zijne oude gebouwen en geschiedkundige overblijfsels, die van vroegeren rijkdom spreken. Zoo is ons havenkwartier, of liever zoo was het vóor de laatste herbouwingen der kaaien, met dit verschil echter, dat Little Britain, stil, ja, half doodsch was, terwijl het oude Antwerpen, tevens het vuilste, het nijverigste en het meest bevolkte gedeelte der stad is.

Als bieên en hommelen,
Als muggen en torren,
Ronken en snorren
Gonzen en dommelen

er de werkzame bewoners.

Gedenk daarbij, dat op sommige plaatsen de ondergrond van huizen en straten, als een '*gruyère*'-kaas met allerlei kelders en gangen doorsneden is, en dan zijt ge in het oude Antwerpen te huis.

En, nu dat de streek u bekend is, lezer, een stuiverstuk aan genen man overhandigd, zonder schromen dezen kelder afgedaald en daar zijt ge bij de 'poesjen'

In vroeger jaren, toen de verlichting van den kelder nog aan rookende, stinkende en zoo weinig mogelijk lichtgevende vet- en olielampen was toevertrouwd, mocht gij, naar de volksuitdrukking, uwe oogen in de hand nemen en door de gaatjes zien.

Vandaag echter is de beschaving tot bij de 'poesjes' doorgedrongen, en bij gala-vertooningen is de 'theater' door petrolie-lampen verlicht.

Een oogopslag dus voor de schikking van den kelder en voor zijn publiek.

Het tooneel beslaat den achtergrond van den kelder en kan zoo wat eenen meter breed zijn. Aan wederzijden zijn twee zeer lage deurtjes aangebracht, waarboven men 'ingang van het personeel' zou kunnen laten schilderen, indien een poesjenelbestuurder zich voor zoo iets onkosten van eenen pot verf kon getroosten. Zijne weelde laat zich daarbij best aan het voorkomen van den geheelen kelder beoordeelen.

Op plompe, in den grond geslagen palen, zijn ongeschaafde planken genageld, die als zitplaatsen dienst doen. Wie echter niet dol veel van natte voeten houdt, doet er wel aan zijne knieën wat in te trekken, want de be-

zoekers van den poesjenellenkelder oordeelen het volstrekt niet noodig hunne helwitte holleblokken en fijn verlakte schoentjes aan eene mat of vod af te vagen.

Maar als vergoeding voor die kleine onaangenaamheden, wat stof voor allerlei opmerkingen, wat verscheidenheid onder die lieden!

Jonge havenwerkers en sjouwerlie met gebruinde huid en gekleurd hemd; visschers, die eenen sterken zeereuk om zich heen verspreiden en op eene smakelijke pruim tabak knauwen; een troep jeugdige schavuiten met lachend gezicht en gescheurde broek, vuile handen en een stuk appel of pee in den mond; eenige meisjes uit het volk van de soort koffieraapsters; voorts hier en daar een nieuwsgierig gezicht zooals het onze, lezer, en daar hebt gij het publiek van de ‘poesjen.’

Lachend en tierend, maar geduldig, wachten de gewone bezoekers naar het begin van het schouwspel; nu en dan echter trekt een der jongeren naar het lekkernij-kraamken, waarachter de bazin van den baas als eene godin van den Griekschen Olympus troont.

Buiten de karamellen, babbelaars, ‘*affaires*’, tabletten, munt-, zuur- en suikerbollen, die vóor haar in kleine tassen op de met een oud dagblad bedekte tafel staan, en zoo goed de centen uit den zak der jeugd weten te lokken, verkoopt de bazin nog ‘suikerbier’, een fletsche, bruingekleurde drank, dien ge tegen 3 centen het glas moogt verorberen. Er valt inderdaad op te merken dat, zoo de ‘poesjen’ al ‘sorties’ uitdeelen, die ‘sorties’ toch slechts geldig zijn tot aan het bij den trap staande lekkernij-kraamken.

De jeugdige guiten zijn echter niet altijd met die aardige spekuleering gediend, zoodat ze bijwijlen het kraampje met hun vieren opnemen, en het op één, twee, drie, over hoofden en banken, midden in den kelder neerflansen. De lieve dankbetuigingen, die hun dan vanwege baas en bazin worden geschonken, spaar ik u echter liefst.

Genoeg echter van die bijzonderheden; want daar schuift de baas het scherm weg en - aan den gang is het spel.

Houten, tamelijk wel gesneden poppen, in mantels en wambuizen van allerlei kleur en vorm gehuld, ziedaar de tooneelspelers, die straks ‘Arme Luito’, ‘Sultan van Spiethem’ of eenig ander meesterstuk uit het

‘poesjenrepertorium’ zullen opvoeren.

Het grootste en het beste deel echter hunner handeling op de planken, is, al dansend en huppelend wat heen en weer schuiven; nu en dan hunnen beweegbaren arm eens opheffen, en vooral oorvegen krijgen en uitdeelen.

Hoe meer er geslagen, geklopt en gebonsd wordt, des te luider is de bijval van het publiek, dat overigens zeer licht in verrukking te brengen is. Als er dan bovendien in het stuk wat sultans, wilden, toovenaars, heksen en Heemskinderen opkomen; als vooral de verradersrol, met gevoel en overtuiging wordt gespeeld, dan is de zaak in orde en wordt er naar geene waarheid of zelfs een beetje waarschijnlijkheid gevraagd.

Ook komen er sultans in voor van Egypte, van China, van Santernanpel, van Ajia; in één woord, van alle landen der wereld, wier naam maar wat vreemd in het volksoor klinkt. Op het einde van het stuk, dat is, wen de baas zijn hoofd boven de planken uitsteekt, de hand aan den mond brengt, en luidkeels het stuk van den volgenden dag aankondigt, ligt de sultan bijna regelmatig dood of smoordronken op het tooneel, terwijl de ‘traîter’ bijna even dikwijls onder de appelen en peren, die het verontwaardigd publiek hem toewierp, stuiptrekkend aan 't sterven is.

Het schoonste echter wat men bij de ‘poesjen’ speelt, zijn de ‘actualiteiten.’ Zoo was het mij eens gegeven er den *Dood van den keizerlijken Prins bij de Zoeloes,* te zien opvoeren.

Ik spaar u den gang van het treurspel; gij moet hem daarbij kennen. lezer, daar de baas er zich bij bepaalde ons een oud dagbladartikel, met wat eigenhandige bedenkingen opgesierd, voor te lezen. Eenige aanhalingen schilderen u de voorstelling.

Opgepast: daar komt de keizerlijke Prins, Nap*au*leon op een wit ros aanrijden.

‘Wat schoone poesj...,’ klinkt het van de bovenplaatsen, en boum, daar snort een rotte appel door de lucht, en werpt Nap*au*leon hals over kop van zijn paard.

Heel de kelder lacht, terwijl een hoop scheldwoorden en vloeken van achter het poesjenkot weerklinken, en twee ruigbehaarde armen over de planken tasten, om

den te vroeg gevelden Prins met paard en al naar onder te halen.

Nu is het de beurt aan Cethwayo en zijne Zoeloes. Natuurlijk worden de zwarte duivels op een algemeen gejuich onthaald; vooral, daar de negerkoning voor zijn vermaak, hun wat klappen en smoutperen uitdeelt.

Na die inleiding, begint hij eene lange redevoering, die echter na de eerste zinsneden door een geluid wordt onderbroken, dat ik wellevendheidshalve niet zal noemen, maar dat wel op eenen donderslag in miniatuur gelijkt. Schoon de roos geen zoeter wasem verspreidde, schijnt deze ambrozijngeur toch den baas niet al te best te bevallen; want met donderende stem roept hij van achter zijn kraam: ‘Hoor eens, vuil v..., als gij uwen ajuin en uwe erwtsoep niet voor u houdt, dan laat ik het doek neer; en, om te beginnen, gaat Cethwayo naar zijne doos!’

Was de poesjenkelder-bestuurder nu waarlijk in zijne eigenliefde gekwetst, of kon hij met zijne begonnen aanspraak niet meer over de baan, ik weet het niet, maar weg was de Zoeloekoning.

Het publiek, vooral het jeugdig publiek, mompelde en zweeg niet eerder, dan toen een kwart uurs naderhand de zwarthuid in gezelschap van eenen Engelschen officier weer optrad. Er werd tusschen die twee over vrede onderhandeld, en de Zoeloe voerde het hooge woord. Wie echter niet toegaf was John Bull, zoodat Cettewayo eindelijk hem een klap om de ooren toediende, en, in woede ontstoken, uitriep: ‘Als gij niet luisteren wilt, manneken, dan roep ik mijne Zoeloes: ik heb er daar meer dan honderd duizend *achter 't Vleeschhuis* staan.’

Natuurlijk werden de onderhandelingen afgebroken en het gevecht tusschen Zoeloes en Engelschen begon.

Bij vergissing van den baas of van een zijner helpers, leden echter de zwarten de nederlaag: de Prins vooral, die alzoo Cethwayo's rol vervulde, deed wonderen van dapperheid, en velde geheele drommen wilden neer. Zoo iets kon het publiek, dat gekomen was om Nap*au*leon te zien sterven, niet lijden, en daar begon het uit alle hoeken en kanten, peeën, appelen, pruimen tabak, tot holleblokken toe, op het hoofd van den ongelukkigen Prins te regenen.

Bij dien storm begreep de baas zijne vergissing, riep als bij tooverslag de reeds gesneefde Zoeloes weer in 't leven, wierp de Engelschen omver, en, gekneusd, verlept, viel de keizerlijke Prins.

En nu was het ‘acta fabula.’

Ernstig koutend over Cethwayo en Nap*au*leon, trokken de groote kinderen naar de ‘staminet,’ wijl de jonge schavuiten, zingend en tierend, eene straat of twee doorliepen, na eerst en vooral aan de wangen der vrouwelijke bezoekers van den poesjenkelder een met houtskool bestreken papiertje te hebben afgevaagd; eene liefelijkheid, die deze zeer euvel opnamen, trots al hunnen hang naar zwarte ‘poesjen’ en Cethwayo's.

Antwerpen, December '85.

Vlaamsche brieven
door Peter Benoit.

I
Mijnen Vriende Victor de DONCKER, te Harelbeke.

Kent gij, lieve Lezeressen en Lezers, het schilderachtige en stille dorpje *Desselghem,* in West-Vlaanderen? Op een uurtje gaans van '*Harelbeke,*' mijne geboorteplaats, langs den rechteroever der Leie gelegen, - daar, waar onze dichterlijke rivier al kronkelend door de malsche weiden langzaam naar de Schelde vloeit - mag Desselghem als een lievelingsplekje aanbevolen worden, bijzonderlijk aan al wie, door te veel geestesspanning afgemat, eenigen tijd oprechte rust en verkwikking genieten wil.

Vele jongelings- en tevens vriendschappelijke kunst-herinneringen noopten mij alhier, bij mijnen vriend François Loquet, gemeente-sekretaris en algemeenen voorzitter der Belgische sekretarisbonden, op zijn hartelijk aanbod, mijnen intrek te nemen. Het was op het einde van Augustus 1885, dat ik aldaar aankwam; dit is, eenige weken na de ongesteldheid, welke mij kwam verrassen te midden onzer muzikale werkzaamheden bij de Antwerpsche Wereldtentoonstelling. Die ongesteldheid was oorzaak, dat ik gedurende eenige maanden (op bevel der 'Fakulteit' in den persoon van mijnen vriend, den befaamden doctor Victor de Wandre), van alle stadsbeweging verwijderd en van alle kunstbeslommeringen ontdaan, de rust en verkwikking naar Desselghem kwam zoeken, en die aldaar ten volle mocht genieten.

Ik maakte van dezen rusttijd gebruik om deze 'Vlaamsche Brieven' op te stellen, - iets wat ik mij overigens sedert lang voorgenomen had te doen.

* * *

Wanneer men dwars door de velden, bijzonderlijk langs de westzijde, het dorpje Desselghem nadert, en het vluchtend wegelijn volgt, dat naar de '*plaatse*' leidt, dan vallen ons gelijkertijd in 't oog: de bonte, ietwat verminkte ouderwetsche kerktoren, de frissche en lachende woning van den vriend François Loquet, welke u van verre reeds het minzaam Vlaamsche 'Wel gekomen!' schijnt toe te roepen; alsmede een reusachtige in steen gebouwen en donkergeschilderde wind- en stoommolen, welks breede en sterkgespierde wieken zich, bij zachte windekens, langzaam en statig om en weer door de lucht bewegen, en ons, als ware het, een liefelijk molenarinneliedje in het oor komen suizen.

Hoe verleidelijk moet dit liedje niet zijn!...

Maar, anders is het gesteld, (zooals wij het later ondervonden hebben), bij regen en hevig windgeloei. Alsdan verandert het gesuis in gedreun; het 'zoete liedeken' wordt verdrongen door een 'episch verhaal.' Het is een gekreun en een gezucht, als wilden de houten leden van het steenen molenlijf zich van elkander scheuren. De wind waait fel, en zijne sissende fluitjes spelen den rondedans. De molenwieken doorklieven, in cadenz en op maat, de donkere wolken in hijgenden draai, terwijl een zwaar en grof gedommel ons door de hersenen dringt, evenals het *pedaal* van een diepen orgelpijptoon. Ha! dat is 'Magister *Bassus*,' langs wien breede klankgolvingen en onverschrokken '*tenuto*' het trillende, scherpe en super-chromatisch windgehuil, sist en zich door de ruimte slingert!....

.... Het molenarinnetje kijkt verlegen door een der kleine vensterraampjes van de vriendelijke molenaarswoning, en volgt, half verschrikt, de spookachtige worsteling, ontstaan tusschen den graanmalenden reus en de toornige natuur....

Geen bloed nochtans wordt in dezen strijd vergoten: dat weet eenieder op het dorp; integendeel, zacht en voedzaam meel komt den molenaar toegevloeid bij 't openen van 's reuzen breeden schoot.

* * *

Verder voortwandelende in Desselghem, merkt men

daar nog op: de pastorij, welke des zomers met dicht loof van velerlei geboomte is omgeven, en alzoo eene eenvoudige, maar aangename, rustige en dichterlijke woning aanbiedt; - het schoollokaal, welgezet en doelmatig gebouw, waarbij een prettig huisverblijf voor den onderwijzer en zijn gezin; de dorpskerk, van lichten, maar sierlijken bouwtrant, zeer lief, doch welker uiterlijke niets bijzonders vermoeden laat. Zij bezit eene merkwaardige kommuniebank, predik- en biechtstoelen, kunstwerken van onzen betreurden Jozef Geefs, alsmede een orgel, (een zeer aangenaam speeltuig) in eene fraaie kas ingesloten. De torenklok geeft een levendig galmend gelui, dat bij het ‘Angelus’ en de gewone ‘uurslagen’ eene zachtere en droomende schakeering aanneemt.

* * *

De ‘dorpsklok’ en de ‘dorpsmolen,’ vervullen ten Vlaamschen lande eene zinnebeeldige zending en staan in rechtstreeksche verbintenis met het huisgezin, de gemeente en het vaderland.

Luidt de klok bij feest en kermis, bij doop en huwelijk, bij hooggetij en begrafenis, dan ook wordt de molen versierd met wimpels en bloemen of bekleed met rouwgewaad.

Golft de klok het statige ‘Te Deum’ bij konings- of prinsendagen, dan laat de molen de vaderlandsche vlag wapperen; maar, wordt hij echter onverwachts, door een zachten wind geprikkeld zijne werkzaamheden voort te zetten, dan mengt hij fier het vaderlandsche lied aan het aanlokkelijke liedje van het molenarinnetje.

Klept de klok in storm bij brand,... de molen valt stil, en zijne wieken steken als smeekende armen in de hoogte, en schijnen alle dorpelingen tot blusschen aan te sporen....

Des Zondags en op andere feestdagen geeft de molen het voorbeeld tot de rust: hij laat alsdan zijne medehelpster, de klok, alleen werkzaam zijn. Deze moet de dorpsbewoners en landlieden ter kerke ‘gongen’, en 's avonds nog het uur der opschorsing van de Zondagsche uitspanningen aankondigen, terwijl zij door haar gelui eenieder het verzoek toericht huiswaarts te keeren bij vrouw en kroost.

* * *

Oostwaarts, op vijf minuten gaans, komt men van het dorp, langs den met breedkruinige populieren beplanten Heirweg, aan '*Desselghem-strate*', dit is, tot aan een groepje woningen langs den Heirweg gelegen: van daar de benaming '*aan strate*'. Hier wordt het oog op een zeer schilderachtig uitzicht vergast. Aan de overzijde der Leie bemerkt men het dorpken 'Oyghem', dat op zeer bescheidene wijze zijn spitsig kerktorentje in de lucht tracht te verheffen. Wat nader, juist aan den oever der rivier, verschijnt het bijna somber 'Kasteel' van Oyghem, en een aantal zindelijke en fraaie pachthoefjes liggen, verre en na en rond het dorp, over de vlakke dichterlijke Vlaamsche velden gestrooid. Een verrukkelijk schouwspel voorwaar, bijzonder wanneer de tintelende zonnestralen de gansche streek met een vroolijk en lustig leven komen overgieten. De Leie brengt hier ook het hare bij om het tooneel te verlevendigen. Haar kronkelende vloed, welke zich tusschen en door dit alles beweegt, schijnt de beide oevers als met een zilveren band aan elkaar te hechten, terwijl hare wateren verfrissching en verkwikking schenken aan akker en weide, aan alles wat rond en nevens haar ligt en leeft. De zang der vogelen in het bosch, het geloei en geblaat van het vee, het geblaf der honden op de hoeven, het lied van den herder en van den landman, dit alles smelt te zamen tot eene 'zomerdag-symphonie', welke de toonkunstenaar ternauwernood nabootsen kan.

En wanneer, des Zondags, het lied van den landbouwer op den akker zwijgt, dan komen het gelui en getingel der klokken van al de omliggende dorpen, welker lichtere en zwaardere bronzen stemmen, orgelspel en kerkzang begeleiden, hun 'gegong' en geklingel voegen bij de stemmen der natuur, bij die van Leie, weiden en dieren, van bosschen, vlakten, akkervelden, van ter kerk biddende en zingende dorps-, lands- en buitenlieden, om zich samen te strengelen tot één woord, een 'Allelua', ter eere van den Schepper des heelals!

Het is zomer!....

(*Wordt voortgezet*).

7e Tentoonstelling van den Kunstkring ‘Als ik kan’.

Als vele anderen wellicht, zien wij ook, telkens er eene nieuwe tentoonstelling dier jonge, maar reeds hooggeschatte vereeniging aangekondigd wordt, met verlangen naar het oogenblik der opening uit. Niet ééns nog werden we teleurgesteld; iedermaal kregen we rijkelijk *waar voor ons geld,* dank aan die met echt talent begaafde jongelingen, die eene schoone toekomst voor onze Antwerpsche Schilderschool doen te gemoet zien. Onder hen die dan reeds zooveel schoons voortbrachten nemen zeker de heeren Mertens en Brunin de eerste plaats in. De heer Mertens stelt nu, nevens zijn tafereel ‘*Bij den Plaatdrukker*’, dat op de Wereldtentoonstelling zooveel bijval inoogstte, een nieuw puikstuk ‘*De Schoenlapper*’, ten toon. Vol harmonie van kleur, keurig getoetst, pittig en zilverig van licht, met deelen op, waar een ander allicht niets zou in zien, bijv. de kast met gleiswerk, zoo eigenaardig en met zooveel onderscheiding en fijnheid van toon voorgesteld, dat het moeielijk beter kan. Een genoegen was het ons zijn grooter tafereel nog eens terug te zien, met die donkere bruine hoeken, dat fijne rijzende licht op die groene wanden; die meesterlijk gepenseelde bijzaken en figuren. En toch moeten we den heer Mertens waarschuwen. Hij hoede er zich voor niet van het *kunstelen* in het knutselen te vervallen, en blijve immer gedachtig, dat natuur de groote leermeesteres is.

Dit laatste schijnt de heer Brunin wel eens te vergeten. Zijn ‘*Sint-Niklaasdag*’, hoe lief opgevat, hoe vaardig ook gepenseeld, heeft iets eentonigs, onnatuurlijks verkregen door die bruine tint die over het geheele ligt. Vooral in de vleeschdeelen is dit onaangenaam. Hij denke eens terug aan het prachtige meisjesbeeld van zijne hand, dat voor een drietal maanden in den ‘Cercle Artistique’ prijkte. Honderdmaal hooger dan zijn ‘*Sint-Niklaasdag*’ schatten we zijn ‘*Uitstopper*’, ook eene oude kennis uit de Wereldtentoonstelling, die er hier nog wel eens zoo goed uitziet. Veel ernstiger is dit stuk bestudeerd geworden. Uitstekend is het van kleur, en de vrouwenfiguur, de opgezette vogels, de bijzaken zijn uiterst eigenaardig weergegeven en keurig geschilderd. Ook zijn doek ‘*In 't Woud*’ heeft ernstige hoedanigheden. Vooral het voorplan schijnt ons gelukt. Minder is de gele achtergrond; ook mocht het geheele meer lucht hebben.

Een puik portret is dit, door den heer Willem Albracht ten toon gesteld. Het is breed opgevat als licht en bruin, krachtig geborsteld en karakteristiek als keus der houding en als teekening. Dat de heer Albracht ook in het kleine gelukt, bewijst zijn stuk ‘*Gedachtenis*’. Die zieke is naar de natuur gezien. Keurig gepenseeld zijn de beide hoof-

den, vooral keurig zijn de bijzaken, en over het geheele wist de schilder een fijnen grijzen toon te verspreiden, die iets uiterst onderscheiden aan het geheele geeft.

M[r] Luytens '*Naast het Meer*' is een binnengezicht, dat zich onderscheidt door zijn goed coloriet, zijne vaardige behandeling; nochtans zagen we graag het figuurtje wat meer afgewerkt.

De H[r] Van Snick geeft ons in zijn '*Verloren Maandag*' een dronkemans-tooneeltje. Hij ook is een kundige penseeler. Bijzonder goed geslaagd is de figuur op het voorplan, waarvan het hoofd en de jas uitmuntend van kleur en schildering zijn.

M[r] Rosier is al te net, te eerlijk, en toch niet onderscheiden in zijn '*Jufferportret*'. We zagen hem liever wat stouter met verw en borstel omgaan, al zou er dan ook hier en daar op zijn taferee een deel te vinden zijn, minder in den haak dan nu.

M[r] Delehaye kan beter dan hetgene we ditmaal van hem vinden, en eenige deelen van zijn tafereeltje zelf bewijzen dit. In de paarden en den achtergrond is veel goeds; het geheele nochtans heeft den schijn of er de schilder niet al zijne liefde, al zijne zorg aan gewijd heeft.

Het '*Oude Lied*' van den heer Gorge kan, noch als opvatting, noch als uitvoering gelukkig genoemd worden. Mijnheer Gorge moe vrijer in zijn schilderen worden, meer durven.

De heer Halberstadt had een flink geborstelde figuur in de Wereldtentoonstelling. Waarom op den ingeslagen weg niet voortgegaan, en integendeel in het morsen vervallen zooals nu?

Bij de stilleven-schilders vinden we de heeren Hanno en Chappel. De eerste maakt groote vorderingen. Zijn '*Bric à Brac*' is een flink geborsteld doek, dat nochtans over het algemeen iets zwarts heeft, een gebrek wat ook met zijn '*Keukentje*' het geval is. De '*Appelen*' zijn zeker van vroegeren datum dan die beide tafereelen, want het verschil tusschen dit stuk en de hoogergenoemde is groot. Mr Chappel heeft bijzonder goede hoedanigheden in zijn fruitstuk, als kleur; hij vermijde echter het droge dat bijzonder in zijn '*Haas*' een onaangenamen indruk maakte.

Van M[r] Rul schenen ons de '*Herfstavond*' en het '*Sluisje*' de best geslaagde stukken. In zijn '*Herfstavond*' is veel lucht, en zijn '*Sluisje*' is onderscheiden van toon. De '*Eerste Sneeuw*' is niet gevoeld en zwaar geschilderd.

'*Avond op de Heide*' en '*Avond*' van Mej. Leigh hebben veel verdiensten als opvatting en uitvoering. Echter zagen we graag iets meer persoonlijks in hare tafreelen, zooals in de twee stukken van M[r] Castel Ebert, waar eigenaardigheid op gestempeld staat, en die een merkelijken vooruitgang aanduiden.

De stukken van den heer Boland zijn niet zoo gelukkig als die, welke wij vroeger van hem te zien kregen. Ze blijken onverzorgd te zijn.

Ernstige studie naar de natuur is aan de heeren De Wit en Adriaenssens aan te bevelen. De eerste heeft veel aanleg om een goed landschapschilder te worden; daartoe echter dient hij getrouwer en meer doorwrocht werk te maken. De tweede blijft immer en

altijd ‘*tooneelschermen*’ voortbrengen, die, hoe vlotweg ook gepenseeld, geen zier natuur in zich hebben. Waarom niet getracht zich te ontdoen van het ‘recept’ en trouw de natuur gevolgd?

In den heer Vandevelde zit de stof voor een landschapschilder van het echte ras. Hij toch tracht weer te geven wat hij gezien heeft; geeft hij nog niet al wat er vereischt wordt, toch ziet men reeds in zijne tafereelen dat hij ernstig werkt en op eigenaardige wijze de natuur bestudeerd. Zijne ‘*Schooven*’ is een verdienstelijk tafereel. Minder bevielen ons zijne portretten; die krijtachtige, kalkachtige toon geeft iets doodsch van opzicht aan die hoofden. De heer Vandevelde wachte er zich echter voor in het valsche ‘*impressionnisme*’ te vallen, waarvan wel een zweem in zijne tafereelen ligt.

Nog te vermelden is de keurige buste van den heer Van Beurden.

Om te sluiten willen wij eene enkele opmerking in bedenking geven aan eenige leden van den kring: al de figuurschilders schijnen eene bijzondere voorliefde voor het binnengezicht te hebben. Zeker wordt dit genre door een drietal onder hen meesterlijk behandeld, en 't is dan ook misschien aan dit schitterend welgelukken te wijten, dat dit genre aanstekelijk begint te werken. Toch komt die weg ons gevaarlijk voor: de eentonigheid, de vermoeienis ligt aan het einde. Er is toch nog zooveel ander schoons, dat waardig is door het penseel weergegeven te worden! Meer verscheidenheid, meer rondzien, meer navorschen, ziedaar wat onzes dunkens niet dan ten goede kan leiden, zoowel voor al die jonge schilders in 't bijzonder, als voor de kunst in 't algemeen.

WILL.

2 *Januari* 1886.

Kroniek.

Letter- en tooneelkunde. - Prijskampen.

De Vlaamsche Broederbond van Brugge schrijft eenen prijskamp uit voor het opstellen eener: '*Geschiedenis der Vlaamsche Beweging*' in al hare vertakkingen, sedert 1830. - De Handschriften moeten vóor 1 Juli 1886 gezonden worden aan den Eere-Voorzitter Baron Octaaf van Caloen de Basseghem. Het bekroonde werk zal een verguld eeremetaal en fr. 500 toegekend worden.

- De Oudenaardsche afdeeling van het Willems-Fonds schrijft eenen prijskamp uit van uiterlijke welsprekendheid, alleenzang en kluchtliederen in de Ned. Taal. - Zich te doen inschrijven vóor 17 Januari, bij den heer C. Debonnet, Doornijkstraat, Oudenaarde.

- Bij koninklijk besluit van 12 December 1885, zijn benoemd tot leden der jury, gelast met de toewijzing van den driejaarlijkschen prijs der tooneelletterkunde in Nederl. taal, voor het tiende tijdvak: MM. Pol de Mont, letterkundige te Antwerpen; D. Sleeckx, id. te Schaarbeek; Eug. Stroobant, id. lid der kamer van Volksvertegenwoordigers, te Brussel; Ed. van Driessche, letterkundige te Elsene; en J. Van Droogenbroeck, id. te Schaarbeek.

- Op Maandag 21 Dec. voerde het Antwerpsch tooneelgezelschap *Marie Tudor*, van Victor Hugo, op, in medewerking met de beroemde tooneelkunstenares Mejuffer Beersmans, als gastrol.

- De Vereeniging van Nederlandsche Letterkundigen hield op 28 Dec. l.l. eene algemeene vergadering in het *Café Hollandais,* te Amsterdam. Er bleek dat reeds een 109 leden waren toegetreden. Bijtredingen zoowe van Zuid- als Noordnederl. letterkundigen kunnen gezonden worden aan den heer T.H. de Beer, P.C. Hooftstraat 83, Amsterdam. - De volgende vergadering zal in Mei gehouden worden.

- Dichter Pol de Mont las op 29 Dec. in *Felix Meritis*, te Amsterdam, zijne idylle '*Op Schaatsen*', als een beeld uit het leven van Noord-Nederland, en daar-

na: '*de Meditatiën van Noldus Snoeck*', als een beeld uit het leven van Zuid-Nederland en prof. Johan Gram hield op 24 Dec. in den *Cercle Artistique* alhier, lezing zijner gekende novelle: *Tante Morse.* - Pol de Mont deed zich insgelijks hooren te Rotterdam en te 's Hage.

- De zoo gunstig gekende D. Haspels, heeft op 11 Januari, te Rotterdam zijn 25 jarig jubileum als tooneelspeler gevierd.

- Van de volksuitgave van *De Génestet's Gedichten,* door de maatschappij *Elzevier,* van Rotterdam, met zooveel zorg in het licht gegeven, werden in zes weken 35000 exemplaren verkocht.

- We vernemen dat de heer W. Gosler, te Haarlem, het plan opgevat heeft, onder den titel *Onze Pers,* een beredeneerend lexicon uit te geven van al de in Nederland, Nederlandsch-Indië en Vlaanderen verschijnende periodieken: dag- en weekbladen, maandschriften, enz. van welken aard ook.

De uitgave zal aanvangen zoodra de omstandigheden het toelaten.

Dit boek zal alle mogelijke inlichtingen bevatten over bedoelde bladen en tevens eenige afbeeldingen behelzen.

- Deze maand verschijnt te Gent een nieuw maandschrift, getiteld: *Het Belfort,* tijdschrift voor Letteren, Wetenschappen en Kunst.

Leden der redactie zîjn o.a. de Hoogleeraren P. Alberdingk-Thym, Dupont en P. Willems te Leuven, alsmede de Eerw. H. Claeys, pastoor te Oostakker, en de heer Frans De Potter, te Gent.

- Eerlang zal verschijnen: *'s Levens Kweekschool,* gedichten voor de jeugd door Isidoor Albert, onderwijzer aan de 'Kerchove's school' te Beirvelde. Prijs: 1 frank. Dit werk zal een schoon boekdeel in-8° uitmaken van ongeveer 80 blz. druks, behelzende een veertigtal gedichten.

- *Gedachten over opvoeding en onderwijs, vooral met het oog op de lagere school,* is de titel van een werk, dat onze medewerker, de heer Jacob Stinissen, eerlang in het licht zendt.

Onder de rubrieken: a) *zedelijke opvoeding;* b) *verstandelijke opvoeding;* c) *lichamelijke opvoeding;* d) *zelfopvoeding;* e) *varia,* behelst het boek eene reeks opstellen, gedachten en aphorismen, die bij het onderwijzend personeel en de voorstanders van degelijk onderwijs niet onwelkom zullen zijn.

Tot de uitgave van dit werk werd besloten, in de hoop dat de wenken. welke het bevat, iets mogen bijdragen tot de zedelijke, verstandelijke en lichamelijke opvoeding der jeugd.

Men kan van nu af inteekenen tegen fr. 1.50 het exemplaar, bij den heer Ad. Hoste, uitgever, Veldstraat, Gent, of bij den schrijver, Vredestraat, 26, Borgerhout-Antwerpen.

Buiten inschrijving wordt de prijs van het werk verhoogd.

- *De Zweep,* weekblad van Brussel, en *Het Volksbelang,* van Gent, treden, het eerste in zijn achttiende, het tweede in zijn twintigste jaar. - Naar wij vernemen het zal Antwerpsche weekblad, *Antigoon,* binnen kort dagelijks verschijnen.

- Den Heere Em. Rosseels werd in December te Antwerpen in vriendenkring, een feestmaal aangeboden, om de vijftigste verjaring te vieren van den dag, waarop zijn eerste tooneelwerk werd opgevoerd. Eene halve eeuw gewijd aan de beoefening der Vlaamsche letterkunde, aan de behartiging der Vlaamsche zaak, verdienen wel dat men ze plechtig en erkentelijk herdenke. Dit deed dan ook de talrijke schaar der dischgenooten, niet minder dan 128 in getal.

Dat het aan heildronken niet ontbrak, dat eene opgewekte en vriendschappelijke stemming heerschte, hoeft niet gezegd. Een feestzang ter eere van den jubilaris, gedicht door Em. Hiel, getoonzet door Jos. Bosiers, werd door een duo en een koor van zangeressen uitgevoerd. - Een kostelijk album, bevattende een adres in vorm van toost en op den lederen band versierd met het bronzen medaljon van den gevierde, werd onder andere herinneringen den heer Rosseels aangeboden.

- Wij vernemen met genoegen dat de geleerde kunstgeschiedschrijver Max Rooses tot lid is benoemd van de Belgische Akademie, afdeeling Schoone Kunsten.

Vlaamsche belangen.

- Een der merkwaardigste feiten uit de geschiedenis onzer beweging in de twee drie laatste jaren is ontegensprekelijk het dapper optreden der studeerende jeugd van de middelbare onderwijsgestichten. Meermalen reeds spraken wij over de jongens der privaat-gestichten; heden is de beurt aan het officieel onderwijs.

Het ontstaan dezer laatste beweging is te danken aan den alhier in September 1884 gestichten kring '*Studie*' die in Mei daarop als orgaan het tweetalig blad '*De Schoolgalm*' uitgaf, en heden een veertigtal leden telt. Onder de hervormingen, door dezen kring gevraagd en verkregen, stippen wij aan: Nederlandsche prijsboeken, Nederlandsche retenue-briefjes, kwijtscheldingen, berichten, afkondigingen, en wat zoo meer van prefekt of besturend bureel uitgaat; ook het programma zal door zijn toedoen in onze taal verschijnen. Daarenboven werkte hij dapper voor de uitvoering der taalwet van '83, die nu gedeeltelijk en te Antwerpen, ten minste een voldongen feit is. Ook op het Van Beersfeest traden zijne leden op.

Een jaar na zijn ontstaan werd zijn voorbeeld in de lagere klassen gevolgd, waar een wakkere Vlaming flink voor onze zaak op de bres staat. Er ontstonden daar over een viertal maanden een drietal kringen, die reeds meer dan 60 leden en 150 boeken tellen.

In October laatst werd te Brussel de Bond gesticht der Vlaamsche leerlingen, onder kenspreuk: '*Help u zelf*'. Dertig leden is eene macht, zelfs te Brussel.

Sedert eenigen tijd reeds bewerkte de kring '*Studie*' door de briefwisselende leden die hij in de groote steden van Vlaamsch-België telt, het stichten van kringen aan de Athenaea van Gent en van Brugge.

Weinige dagen geleden ontving hij uit die twee steden een verheugend bericht: de Gentenaars hebben '*De Heremanszonen*', de Bruggelingen hebben het '*Voor Taal vereenigd*' in het leven geroepen. Elk dier kringen telt van 25 tot 30 leden.

En nu, *last not least,* eenige dagen geleden lazen wij

in de *Kleine Gazet,* dat '*Studie*' al die kringen, wier voorzitters allen tot zijne briefwisselaars behooren, in eene federatie zal vereenigen en daarna eenen landdag oproepen.

Zulke feiten zijn verheugend voor al wie het goed meent met onze zaak: de jeugd is de toekomst.

Ziehier hoe de bureelen der 4 voornaamste kringen samengesteld zijn: *Studie,* voorzitter: M.L. Dens, schrijvers: MM. Basse en Van Menten, schatbewaarder: M.P. Sweerts. - *Help u zelf.* Voorzitter: H. Hiel, Emz. schrijver: Stuyck, schatbewaarder: Antheunis. - *Heremanszonen.* Voorzitter: Ern. Van den Berghe, schrijver: F. Van den Weghe, schatbewaarder: Van Houwaert. - *Voor Taal vereenigd.* Voorzitter: Deconinck, schrijver: H. Van Eenoc, schatbewaarder: F. Caillouw. - Wij wachten de andere Antwerpsche Schoolkringen aan het werk om hunne namen hier bij te voegen.

Vlaamsche studentenbeweging.

- De Henegouwer- en Luikerwalen, studenten te Leuven, hebben eene meeting ingericht tegen de grieven der Vlamingen. Na afloop daarvan liepen zij huilebalken voor het lokaal van de *Vlaamsche Leeuw,* alwaar zij met de Vlaamsche studenten handgemeen zijn geworden.

Dit feit is hoogst te betreuren, maar meer nog is de handelwijze der Waalsche studenten te laken, die het veroorzaakten.

Met genoegen vernemen wij, dat een Nederlandsche kring onder de studenten van het Gentsch Atheneum is tot stand gekomen, in navolging der reeds bestaande studentenkringen aan de Athanea te Brussel en Antwerpen.

- De *Vlaamsche Vooruitstrevende Studentenkring,* van Brussel, heeft een omzendbrief gestuurd aan de studenten van de fakulteiten der Rechten, der Wijsbegeerte en Letteren, bij de vrije Hoogeschool van Brussel, om hunne aandacht in te roepen op de noodzakelijkheid der inrichting van eenen leergang van Nederlandsche rechtstaal, aan de faculteit der Rechten van genoemde Hoogeschool.

Tevens wordt in den brief de wensch uitgedrukt, dat al de studenten in de Rechten, in de Wijsbegeerte en Letteren zich bij dezen cursus zullen aansluiten, indien

de bestuurraad der Hoogeschool, op verzoek van den Studentenkring, erin toestemt dergelijken leergang in te richten.

- Te Leuven en ook te Gent ondervindt de toepassing der taalwet van 1883 op het middelbaar onderwijs eene stelselmatige tegenwerking, die uit eene even stelselmatige vîjandelijkheid tegenover onze moedertaal voortspruit, waarop wij de aandacht der Regeering roepen. Immers de bedoelde taalwet dient even rechtzinnig als andere wetten uitgevoerd te worden.

- De Vlaamsche leergangen van het Brusselsch Willems-Fonds worden evenals de vorige jaren, weder door een zeer groot aantal leerlingen bezocht. Men was zelfs genoodzaakt dit jaar eene nieuwe klas bij te openen, die onder de leiding is gesteld van Mejufvrouw Anna Roeland. Er zijn dus vier klassen voor damen en drie klassen voor heeren.

De kleine boekerij van onderwijswerken blijkt in eene dringende behoefte te voorzien. De leerlingen maken er ten minste druk gebruik van, deels tot voorbereiding hunner lessen in de lagere scholen.

De boekerij bevat een paar honderd werkjes.

Het groote nut dier nieuwe instelling behoeft niet te worden uiteengezet. De leerlingen maken kennis met alle verschillende Nederlandsche schoolwerken; hunne taalkennis wordt er door verrijkt; zij komen eindelijk tot de overtuiging dat de Nederlandsche taal een schat van onderwijskundige boeken bezit, die uitmunten door degelijkheid en netheid.

Mits wat ondersteuning, zal het Willems-Fonds er waarschijnlijk in gelukken eene volledige Nederlandsche pedagogische boekerij te stichten, waarvan het onderwijs in Brussel en voorsteden zeker de schoonste vruchten zou trekken.

- Het Vlaamsche Grievencomiteit, te Brussel, heeft eene brochuur in het licht gezonden, bevattende de briefwisseling tusschen het Willems-Fonds van Brussel en den heer Minister Beernaert, over de uitvoering der taalwet van 1878.

Een belangrijk document voor de geschiedenis der Vlaamsche Beweging.

Tentoonstellingen.

- *Biarritz*, (Frankrijk), voortdurende tentoonstelling.

Glasgow. (Internationale). Van 2 Februari tot 1 Mei 1886.

Voor inlichtingen zich te wenden tot den heer Guinchard, 16, rue Blanche, te Parijs.

Berlijn. Tentoonstelling in de maand Mei 1886.

Edimbourg. Kunsten en nijverheid. Van 4 Mei tot 30 October. - Inlichtingen te vragen aan het Secretariaat te Edimbourg.

Beeldende kunsten.

- De h^{r} Franz Meerts heeft de kopij naar Hugo Van der Goes: '*De aanbidding der Herders*' voltooid, die hij, op last van het Belgisch goevernement, te Florencië gemaakt heeft.

- Te Maurienne in Savoie zou, naar gemeld wordt, eene schilderij van Van Dijck ontdekt zijn. De groote meester zou te Maurienne, op zijne reis naar Italië, in die plaats ziek geworden zijn, en er uit erkentenis voor de goede zorgen van zijn gastheer, het portret van dezes kind gemaakt hebben. Het zou dit stuk zijn dat nu teruggevonden werd.

- Te Wiesbaden is uit het museum een doek van Van de Velde gestolen.

- Bij koninklijk besluit van 23 dezer, zijn in het leeraarschap ter koninkiijke Akademie, de volgende leeraren benoemd:

1^{e} Graad, 2^{e} afdeeling. Lijnteekenkunde: E. Rumfels, E. Joris, A. Van Beurden, R. De Pleyn.

2^{e} Graad, 2^{e} afdeeling. Grondbeginsels van teekenen en perspectief: H. Verdonck, V. De Meuter, C. Mertens.

2^{e} Graad, 2^{e} afdeeling. Geschaduwde teekening: C. Borm, H. Houben,

Teekenen en lijnperspectief: E. Farazyn.

1^{e} Afdeeling. Geschaduwde Sieraden: J. Rosier. - Geschaduwde hoofden: P. Verhaert.

3^{e} Graad. Geschaduwde teekening van Sieraden en Borstbeelden: F. Lauwers en F. Vinck.

Grondbeginselen van Bouwkunde: E. Geefs.

4^{e} Graad. Schilderkunst. Middelbaar onderwijs. Teening naar antiek: E. Dujardin.

Teekening naar levend model: E. Siberdt.

5e Graad. Toepassing op stielen die met schilderkunst in betrekking staan.
Schildering en samenstelling van versieringen: Joors.
Beeldhouwkunde, 4e graad. Modellen van ornementen en borstbeelden: Deckers.
Modelleeren naar antiek en levend model: J. De Braekeleer.
5e Graad. Toepassing op stielen met de beeldhouwkunst in betrekking: Janssens.
4e Graad. Bouwkunde. Toepassing van orden: Blomme.
Teekening van orden en samenstelling: Schadde.
5e Graad. Toepassing op stielen met de bouwkunst in betrekking: Dens.
De andere titularissen voor overige leergangen zullen later benoemd worden.

Het is te hopen dat die benoemingen niet te lang zullen uitblijven, en dat de kleine twist over dit punt tusschen ministerie en gemeenteraad opgerezen, spoedig moge vereffend worden. Het wordt toch waarlijk tijd met dit alles gedaan te maken, want met al dit geharrewar, is het ten slotte de Antwerpsche Akademie die de gebroken potten betaalt. Bovendien mag niet vergeten worden, dat Brussel nog altijd met begeerlijk oog naar de Antwerpsche kunstuitstalling ziet en mogelijk onderduimsch wel alle pogingen aanwendt om haar tot zich te trekken. Of het nu juist praktisch is, Brussel daarvoor de troefkaarten in handen te geven, betwijfelen wij ten sterkste.

- Mr Max Sulzberger, een der opstellers van de '*Etoile Belge*', heeft eene brochuur uitgegeven om te betoogen, dat alléén te Brussel eene kunst-universiteit mogelijk is. Te Brussel zijn, volgens hem, alle groote dichters, schrijvers, kunstenaars, staatsmannen, politiekers, enz. des lands vereenigd... Als daar zijn - voegen wij er bij: Jozef Castelein, Potvin, James Ensor, en de vernuften van de '*Jeune Belgique*'.

Voorts zegt Mr Sulzberger dat Antwerpen als kunststad haren vroegeren luister verloren heeft en de tentoonstellingen niet bezocht worden; dat niemand er in de kunst belang stelt. Hierin heeft de heer Sulzberger echter eene jammerlijke bewijsreden getroffen. Brussel staat hierin tegenover

Antwerpen als 1 tegen 5, want een artikel, verschenen in de *Chronique*, - een bladje dat zeker juist het tegenovergestelde van Antwerpsch gezind is - werden te Antwerpen voor omtrent een half miljoen frank schilderijen verkocht, tegen te Brussel voor één honderd duizend frank. Maar toch is Brussel noodzakelijk de eerste kunststad van 't land, en moet de koninklijke Akademie naar Brussel overgebracht worden, wellicht met het museum van oude meesters op den hoop toe.

- Men beweert dat Mr Emiel Wauters het bestuur van een der vrije werkhuizen aan de Akademie van Antwerpen geweigerd heeft.

De h^{n} Coosemans, De Vriendt en Van der Oudera zouden ieder tot bestuurder van een dier werkhuizen benoemd worden.

- De kunstschilder Van der Oudera werkt op dit oogenblik aan eene groote historische schilderij, welke voorstellen zal: *Uitdeeling van aalmoezen aan de gevangen op het Steen, te Antwerpen.*

- De beeldhouwer Jef Lambeaux stelt thans zijne werken te Brussel, in den *Cercle* ten toon. Daar prijken, onder andere: *La folle Chanson,* prachtige groep; *Brabo,* bestemd voor de fontein te Antwerpen; *Margareta,* marmer beeld; twee vrouwenbusten en enkele portretten in plaaster.

Ook de landschappen en zeegezichten van den kunstschilder Courtens prijken in die zaal.

- Dezer dagen begaf zich de Breidelcommissie ter werkplaats van den heer P. De Vigne, te Brussel. Met groot genoegen bestatigde zij de gunstige wending van het gewrocht des kunstenaars: de beide beelden zijn reeds in kleiaarde en op werkelijke grootte daargesteld; De Coninc, bijna geheel opgedaan, is ten allen opzichte voortreffelijk gelukt en het hoofd bijzonder verdient recht prachtig genoemd te worden. Breidel is min gevorderd en M. De Vigne legt er zich nu voornamelijk op toe gepaste gelaatstrekken voor den heldhaftigen strijder te vinden; kan dezes beeld datgene van zijnen roemrijken gezel evenaren, dan zal het gedenkteeken een waar en schitterend meesterstuk uitmaken.

- Het goevernement heeft den heer Emiel Wauters gelast met het vervaardigen der beeltenis van Prins Baudewijn, in het kostuum van leerling der militaire school, om geplaatst te worden in de bijzondere zaal van het schilderijen-museum, waar zich reeds de portretten van Leopold I, Leopold II en van de Koningin bevinden.

- De heeren Julien en Albert De Vriendt, kunstschilders te Brussel, arbeiden aan twee groote doeken, voorstellende: '*De Opwekking der dochter van Jaïra*', en '*De Geboorte van Keizer Karel*'.

Zooals we reeds vroeger meldden, werd het tafereel '*Paus Paul III*' van den heer Albrecht De Vriendt, voor het Antwerpsch museum aangekocht.

Ook de Antwerpsche schilder Karel Ooms werkt aan een belangrijk tafereel. Het zal eene gebeurtenis uit de Spaansche Furie voorstellen.

- De Brusselsche kunstkring *L'Essor* heeft in het Paleis van Schoone Kunsten, op 24 December laatstleden zijne jaarlijksche tentoonstelling geopend. Ook door den Kring der XX wordt voor de eerste dagen van Februari eene tentoonstelling aangekondigd, die eveneens in het Paleis van Schoone Kunsten zal plaats hebben.

Sterfgevallen.

- Op Donderdag 24 December is te Brussel overleden in 85jarigen ouderdom L. Gachard, algemeene Rijksarchivaris sedert 1831.

Gachard was Franschman van geboorte.

Van hem mag men in waarheid getuigen, dat hij zijn leven lang gewerkt heeft. Ook is de lijst zijner geschiedkundige werken zeer uitgebreid, en vinden we daaronder verscheidene hoogst belangrijke boeken over onze geschiedenis.

Het afsterven van Gachard is een verlies voor het land.

- Op Woensdag 30 December had, te Brussel, de begrafenis plaats van M. Herman Michiels, overleden in den ouderdom van 53 jaar.

M. Michiels was medestichter van het Nederlandsch Tooneel te Brussel en tevens tooneelschrijver. Hij bracht onder andere verscheidene gelegenheidsstukken voor het

voetlicht en was ook werkzaam als hoofdopsteller van het blad *Het Nachtlichtje,* waarin hij steeds voor de Vlaamsche belangen op de bres stond.

Ook bewees hij velen Vlaamschen tooneelkringen der hoofdstad groote diensten als tooneelmeester. Zijn overlijden is voor hen een moeielijk te herstellen verlies. - Wij vernemen dat zijne vrienden en vereerders een gedenkteeken op zijn graf zullen plaatsen.

Nieuwe uitgaven.

- *Bijdrage tot een Hagelandsch Idioticon,* door J.F. TUERLINCKX. Bekroond door de Zuid-Nederlandsche Maatschappij van Taalkunde. 3e aflevering. Blz. 489-758.-
  Prijs fr. 5.00.
- *Op mijn Dorpken.* Korte vertelling door POL DE MONT, met eene ets van LEO BRUNIN. - Roeselare, De Seyn-Verhougstraete. Klein-8o, 220 blz.
  Prijs: fr. 2.75.
- *Dichtwerken* van P.A. DE GÉNESTET. Volksuitgave. In-12o, VIII en 240 blz. Rotterdam, Uitgeversmaatschappij *Elzevier.* Antwerpen, Jan Boucherij.
  Prijs: fr. 0.75.
- *Verhalen en Novellen* van Vrouwe COURTMANS, geb. BERCHMANS. Achtste deel. Inhoud: *De Wees van het Rozenhof - De Firma.* 230 en 34 blz. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete.
  Prijs: fr. 1.50.
  De Seyn's Volksleesboeken. De Wees van het Rozenhof, door Vr. Courtmans-Berchmans. Klein-8o, 230 blz.
  Prijs: fr. 1.50.

De vriend van den huize
Comedie in één bedrijf
door Theodule van Hauwermeiren.

PERSONEN:

HECTOR, advocaat.
CESARINE, zijne vrouw.
EVARIST, de vriend van den Huize.
DE KNECHT.

Het tooneel verbeeldt een welgemeubeld salon.
Tafel, stoelen, canapé. Middendeur en zijdeuren.
Een venster.

Eerste Tooneel.

HECTOR, CESARINE, (beiden op den canapé).

H e c t o r .
- Zijt gij wel zeker, Cesarine, dat mijn vriend gisteren niet hier geweest is, terwijl ik naar het Paleis van Justicie was?

C e s a r i n e .
- Aangezien ik u zeg, Hector, dat ik gisteren gedurende uwe afwezigheid thuis gebleven ben... Of twijfelt gij eraan?

H e c t o r .
- Welke vraag!

C e s a r i n e .
-

(Glimlachend)

. Alhoewel het mij zeer zonderling schijnt, dat gij gedurende uwe vacantiën zaken hebt in het Paleis....

H e c t o r .
-

(Ter zij)

. Zou zij iets vermoeden?

(Luid)

. Gelooft gij mij dan niet? Hebt gij ooit over mij te klagen gehad?

Cesarine.

- Daarom zijn wij ook nog maar pas een jaar getrouwd...

Hector.

-

(Haar in de reden vallende)

. En ik heb nog den tijd wilt ge zeggen, om... om...

Cesarine.

- Foei!

Hector.

- Tot hiertoe is nog geen wolkje ons geluk komen verduisteren. Ook zal de dag van morgen, de verjaardag van ons huwelijk, lustig gevierd worden.

(Ter zij)

. Meer mag ik niet zeggen.

C e s a r i n e .

-

(Ter zij)

. Ik heb er aan gedacht.

(Luid)

. Morgen moet het een feest zijn gelijk op den dag van ons huwelijk... en niets zal er aan ontbreken... zelfs de speelreis niet...

H e c t o r .

- Wat belieft?

C e s a r i n e .

- Wij zullen overmorgen naar Blankenberghe vertrekken, gelijk gij mij vroeger beloofd hebt...

H e c t o r .

- Ik begrijp u niet... waar wilt gij heen?

C e s a r i n e .

- Naar Blankenberghe! om daar, aan de zee, ver van die vervelende wetboeken en processen, uwe vacantie door te brengen... Wat zullen wij daar te zamen gelukkig zijn!

H e c t o r .

- Weet gij wat mijn vriend Evarist daar op zeggen zou?

C e s a r i n e .

- Wat heeft hij daar in te zien?

(Zuchtend)

Gij laat u heel en al door hem beheerschen. Al wat hij zegt, keurt gij goed, al wat hij aanraadt, doet gij.

H e c t o r .

- Daarom is hij ook de trouwste mijner vrienden. Wij kennen elkaar van in onze jeugd: wij hebben te zamen Latijn gestudeerd.

C e s a r i n e .

- Ha, gij hebt te zamen Latijn gestudeerd!.. Is dat eene reden om zich in ons eigen huis met onze eigen zaken te komen bemoeien?

H e c t o r .

- Gij overdrijft... Mijn vriend Evarist zegt...

C e s a r i n e .

- Daar zijt gij wederom met uw ‘vriend Evarist zegt... vriend Evarist beweert...’ in plaats van gelijk een goed advocaat te schermen met: ‘artikel zooveel en zooveel van het strafwetboek zegt... en aangezien het bewezen is...’

Hector.

- Gij zoudt het nog al kunnen zeggen gij, indien gij advocaat waart... Maar bedenk dat mijn vriend Evarist toch ook geen domkop is... Wij hebben te zamen het Latijn gestudeerd...

Cesarine.

- En daarom mag hij u de wet spellen, aan u, die nog deze week wellicht rechter zult benoemd worden.

Hector.

- O, die benoeming is mijn vurigste wensch... En om u te bewijzen dat ik niet zoo zeer aan mijnen vriend Evarist verslaafd ben als gij meent, zal ik u zeggen, dat ik er in gelukt ben er hem tot nu toe niet van te spreken.

(Fier)

. Wat dunkt u daarvan?

Cesarine.

- 't Is ongelooflijk! aan eenen vriend met wien gij 't Latijn gestudeerd hebt!

Hector.

- Ook hoop ik hem met mijne benoeming eens aangenaam te verrassen.

Tweede Tooneel.

De vorigen, EVARIST.

Evarist.

-

(In de middendeur)

. Bravo! het doet mij

waarlijk genoegen u zoo zijde aan zijde. gelijk twee minnende duifjes aan te treffen!

Cesarine.

-

(Ter zij)

. Daar is hij, die fameuze vriend!

Evarist.

- Goeden dag, mevrouw, Hector...

Hector.

- Wees welkom, goede vriend Evarist... Wij waren juist bezig met van u te spreken...

Evarist.

- Toch geen kwaad, zeker?

Hector.

- Dat begrijpt ge.... Niet waar, Cesarine, we spraken geen kwaad van den besten aller vrienden?

(Cesarine zwijgt)

. Ik vertelde eventjes aan mijne vrouw, wat u dunkt over een verblijf van eenige weken in de badstad...

Evarist.

- En hebt gij haar gezegd dat ik het u afraad?

Cesarine.

- En waarom, als het u belieft?

Evarist.

- Wel om honderd kleine dingen, mevrouw... tegenspoeden en onaangenaamheden van allen aard, die het vermaak bederven.

Hector.

- Zekerlijk... tegenspoeden en onaangenaamheden, die het vermaak bederven...

Evarist.

- De beslommeringen van de reis, de gevaren, de koude, het slechte weder... en dan een ongeschikt hotel, vreemde gezichten rondom u... speelhuizen. oneerlijke lieden, vrouwen van lichte zeden... weinig uitspanning, bijna geene dagbladen, 't gemis van vrienden...

Hector.

- Ja, bijna geene dagbladen en 't gemis van vrienden.... en bijzonderlijk 't gemis van mijnen waarden vriend Evarist.

(Ter zij)

. Hij spreekt zeer goed, die beste vriend...

Cesarine.

- Gij vergeet, mijnheer, dat iedereen niet naar de zee gaat om alledaagsche vermaken na te jagen. Wat mij betreft, ik verlang er niets anders dan de wijde natuur, de frissche lucht, de schuimende golven, de duinen, de wandelingen, kortom, het waar genot.

Evarist.

- Maar de treurige eenzaamheid, mevrouw, en de verveling?

Cesarine.

- Die eenzaamheid, die gij zoo zeer schijnt te vreezen, is juist hetgeen mij het meest aanlacht... Het moet een zoet geluk zijn, mijnheer, alleen te zijn met hem dien men liefheeft, verre verwijderd van sommige lastige vrienden of ongewenschte bezoekers, wier ongepaste gemeenzaamheid u soms thuis komen vervelen...

Evarist.

- Hm! Heeft Hector het ongeluk zulke vrienden te kennen?

Hector.

- Bij mijnen wete niet...

Cesarine.

- Ik ken ze zooveel te beter...

Evarist.

-

(Ter zij)

. Er waait geen goede wind vandaag...

(Luid)

. Mevrouw, mijn doel is geenszins u af te raden naar de zee te gaan, als gij er aan houdt.... Overigens, mijn tijd laat mij niet toe langer daarover te spreken. Ik ben opzettelijk gekomen om van mijnen vriend Hector eenen dienst te verzoeken.

Hector.
- Spreek.

Evarist.
- Alvorens naar de Beurs te gaan, heb ik vergeten eenige onmisbare nota's te nemen; indien gij mij dus toelaten wilt...

Cesarine.
- Wil ik pen en inkt doen halen?

Hector.
- Het is onnoodig. Mijn kabinet staat open voor u, vriend Evarist.

(Hij opent eene denr rechts)

.

Evarist.
- Gij zijt wel goed.

(Af, rechts)

.

Derde Tooneel.

De vorigen, min EVARIST.

Cesarine.
-

(Tot Hector gaande)

Gaan wij naar Blankenberghe?

Hector.
- Mijn vriend Evarist zegt neen.... en... wij hebben te zamen Latijn gestudeerd...

Cesarine.
- Laat mij gerust met uw Latijn.... Wij *moeten* ons onderwerpen, omdat uw vriend Evarist belet is ons naar de badstad te volgen, te *vervolgen* zal ik maar zeggen...

(Pruilend)

. Welnu, ik zal thuis blijven.... ik zal mij opsluiten in mijne kamer... ik wil niemand meer hooren of zien, en van vandaag af nog al.... En wanneer gij mij straks zult

komen vragen om naar het concert in den Dierentuin te gaan, dan zal ik onverbiddelijk weigeren, hoort ge?

Hector.

- Bravo! ik verlangs niets beters!

Cesarine.

- Wat zegt gij?

Hector.

- Gij weet immers wel dat mijn vriend Evarist zijn ontslag als lid der Maatschappij gegeven heeft, en dat ik diensvolgens zal doen gelijk hij?

Cesarine.

- Hoe is 't Gods mogelijk! Mij ter wille van dien heer beletten het concert bij te wonen! En zeggen dat ik vandaag juist zoo bijzonder op dat concert gesteld was!...

Hector.

- Maar zooeven zeidet gij, vrouwtje lief...

Cesarine.

-

(Gram)

. Ik ben uw vrouwtje lief niet... ik ben kwaad, zeer kwaad, mijnheer...

Hector.

-

(Bij het venster)

. Kijk, het zal gaan donderen.

Cesarine.

- Gij spot?

Hector.

- In 't geheel niet.... zie eens wat slecht weder... 't regent dat 't giet... er zal een onweder komen... 't concert zal uitgesteld worden; 't ware dus onnoodig naar den Dierentuin te gaan. Ik ga voor mijnen vriend Evarist eenen regenscherm halen...

Cesarine.

- En als het weder opklaart, zullen wij dan het concert bijwonen?

Hector.

- Mijn vriend Evarist zou kwaad zijn.... gij begrijpt, wij hebben te zamen het Latijn gestudeerd.. en.. *Dura lex, sed lex!*

(Af, links)

.

Vierde Tooneel.

CESARINE, ALLEEN.

Dat moet eindigen met dien vriend, al moest ik er voor eene kleine list gebruiken.... Ja, ja, ik zal beginnen met dien mijnheer Evarist voor mij te winnen...

Vijfde Tooneel.

DE VORIGE, EVARIST.

Evarist.
- Zie zoo, alles is in orde... er blijft mij niets over dan u te bedanken...

Cesarine.
-

(Glimlachend)

. O, dat is minder, mijnheer Evarist. Het doet ons steeds genoegen als wij van dienst kunnen zijn, mijnheer Evarist...

Evarist.
- Dat weet ik reeds lang van uwen echtgenoot... meer dan eens heeft hij mij uit den nood geholpen.

Cesarine.
- Als vriend was hij daartoe verplicht, mijnheer Evarist...

Evarist.
-

(Ter zij)

. Ze is zoo vriendelijk geworden...

Cesarine.
- Gij hebt te zamen het Latijn gestudeerd.. Het doet mij genoegen dat mijn echtgenoot zich in zulke goede en trouwe vriendschap mag verblijden...

Evarist.
-

(Ter zij)

. Ze is oprecht vriendelijk vandaag.

(Luid)

. Ja, ziet gij, mevrouw, ik doe mijn best om zijne genegenheid te verdienen... ik stel belang in hetgeen hem aangenaam is...

C e s a r i n e .

-

(Ter zij)

. Al te groot belang zelfs!

E v a r i s t .

- Kortom, zijn geluk is het mijne.... en het mijne ligt hem evenzeer aan het hart... daarom vertrouw ik hem als mijn eigen zelve...

C e s a r i n e .

-

(Glimlachend)

. En ik denk toch wel dat hij u insgelijks heel zijn vertrouwen schenkt?

E v a r i s t .

- Ik hoop van ja. Nochtans...

C e s a r i n e .

- Er is dus een ‘nochtans’ bij?

E v a r i s t .

- Ik geloof dat hij mij sedert eenige dagen iets tracht te verbergen... Zijn geheimzinnig glimlachen, zijne raadselachtige woorden doen mij dit vermoeden.... Misschien ben ik mis...

C e s a r i n e .

- Neen, hij verbergt u iets, en dat is niet welgedaan...

E v a r i s t .

- Zeker niet.

(Ter zij)

. Ze is zeer vriendelijk.

(Luid)

. En wat is het, als 't u belieft?

C e s a r i n e .

-

(Ter zij)

. Het is noodzakelijk dat ik spreke.

(Luid)

. Welnu, luister, want als vriend hebt gij het recht het te weten...

Zesde Tooneel.

DE VORIGEN, HECTOR, (zonder bemerkt te worden).

C e s a r i n e .

- Hector zal naar alle waarschijnlijkheid

dezer dagen rechter benoemd worden...

H e c t o r .

-

(Ter zij)

. Zietdaar hoe de vrouwen kunnen zwijgen!

E v a r i s t .

- En dat verblijdend nieuws heeft Hector mij niet meegedeeld!

(Zijnen vriend bemerkende)

. O foei, Hector, ik wist niet dat gij zulk een geheimzinnig personnagie waart...

H e c t o r .

-

(Onthutst)

. Ik... 't is te zeggen... ik dacht... eene kleine verrassing...

(Tot Cesarine)

. Waarom mij beklappen?

C e s a r i n e .

- Wel, ik dacht uwen vriend daarmede genoegen te doen.... het is immers verkeerd voor hem geheimen te hebben?

E v a r i s t .

-

(Ter zij)

. Zij wordt al langs om vriendelijker.

C e s a r i n e .

-

(Even)

. Hij is kwaad, zooveel te beter...

E v a r i s t .

- Hector, ik hoop u spoedig rechter te zullen zien.

H e c t o r .

- Ik dank u, waarde vriend...

E v a r i s t .

- En nu, vergeef mij dat ik u verlate, mijne zaken roepen mij...

Hector.

- Gij zult in den gang eenen regenscherm vinden.

Cesarine.

- Ik wil niet dat gij zonder dien van hier gaat.

Evarist.

- Dank voor die oplettendheid...

(Ter zij)

. Een voorwendsel om hier spoedig weder te komen.... Dus tot later...

(Stil tot Hector)

. Ik heb u vandaag iets te zeggen onder vier oogen...

Cesarine.

- Tot wederziens, mijnheer.

Hector.

- Tot later!

(Evarist af).

Zevende Tooneel.

DE VORIGEN, min EVARIST.

Hector.

- Een beste jongen, die Evarist...

Cesarine.

- Dat moet gezegd worden.

Hector.

- Rondborstig...

Cesarine.

- Hartelijk...

Hector.

- Getrouw...

Cesarine.

- Vriendelijk.:.

Hector.

- Gij begint hem dus te lijden?

Cesarine.

- Dat was onvermijdelijk, na gezien te hebben hoe ik mij in dien goeden mijnheer Evarist bedroog.

Hector.

- 't Doet mij genoegen.

Cesarine.

- Hij is zeer verkleefd.

Hector.

- O ja, hij kan bijna van mij niet gescheiden zijn.... zelfs heeft hij, voor de grap, zich zelven uitgenoodigd om overmorgen, Zondag, te onzent te komen middagmalen... Hoe vindt gij die klucht?

Cesarine.
- Zeer geestig... bijzonder wel uitgedacht...

Hector.
- En... gij hebt er niets tegen dat hij kome?

Cesarine.
- Integendeel, die goede mijnheer Evarist zal mij het grootste genoegen doen... Zeg hem dat hij ons dikwijls die eer moet aandoen...

Hector.
- Dikwijls! hm! dàt heeft hij juist niet gevraagd... Verder heeft hij mij beloofd in den aanstaanden winter zijne avonden ten onzent te komen doorbrengen...

Cesarine.
-

(Ter zij)

. Hij zal zich dus hier al langs om meer indringen.

Hector.
- Nochtans heb ik het niet stellig aangenomen, uit vrees dat het u wellicht niet mochte bevallen...

Cesarine.
- Mij? Daarin zijt gij zeer mis. Ik wensch niets liever dan de lange winteravonden zoo gezellig mogelijk te slijten.

Hector.
- Nochtans... er kan somtijds belet zijn...

Cesarine.
- Foei! gij zult toch zeker het verzoek van dien goeden mijnheer Evarîst niet afslaan?

Hector.
- 't Is waar, wij hebben niet voor niet te zamen het Latijn gestudeerd... Ook heeft hij mij gevraagd om hem te laten weten, op welke dagen wij gaan wandelen, opdat hij ons zou kunnen vergezellen...

Cesarine.
- Dat vind ik heel vriendelijk van dien goeden mijnheer Evarist.

Hector.
- Echter heb ik hem laten verstaan, dat dit u wellicht zoude gehinderd hebben.

Cesarine.
- Mij? daarin hebt gij zeer verkeerd gedaan, mijn vriend...

Hector.
- Hij kon u op den duur wel vervelen...

Cesarine.

- Mij? dat zal nog zoo gauw niet geschieden. Ik heb hem immers pas leeren waardeeren en hoogachten?

Hector.

- En dat is zoo op eens gebeurd?

Cesarine.

- Op uw aandringen. Uw vriend bemint u en geeft u allerbeste raadgevingen; zonder uwen vriend Evarist is uwe zaligheid onmogelijk...

Hector.

- Gij overdrijft. Al wat mijn vriend zegt is geen Evangelie... Hij zal ons dus vergezellen als ik het goedvind, voorwaarde *sine qua non*...

Cesarine.

- En dat waarom? Hij zal ons wellicht afleiding bezorgen, aangezien die goede mijnheer Evarist ons toch verboden heeft naar den Dierentuin te gaan.

Hector.

- Verboden! Verboden!.. Die goede mijnheer Evarist heeft het mij enkel verzocht, ziedaar alles.

Cesarine.

- Ik zeg u dat gij *moet* gehoorzamen!

Hector.

- Ik zeg neen!

Cesarine.

- Ik zeg ja!

(Met geveinsde verwondering)

. Is hij uw verkleefdste vriend niet? En hebt gij niet te zamen het Latijn gestudeerd?

Hector.

- Oh! het Latijn! Ja, 't is waar, maar toch heeft hij mij niets te bevelen... Ah, bij voorbeeld, ik zou er mij tegen verzetten!

C e s a r i n e .
- Zoudt gij durven?

H e c t o r .
- Durven! durven!... dat zou ik u wel eens willen toonen...

(Meer en meer ongeduldig)

. Waarom zoo spotachtig glimlachen, mevrouw? Waarom de schouders ophalen? Weet gij wel dat het mij begint te tergen en te vervelen? Gij gelooft het niet?..

C e s a r i n e .
- Ik zou het eerst moeten zien.

H e c t o r .
- Welnu, mijn besluit is genomen: wij gaan naar den Dierentuin.

C e s a r i n e .
- Eindelijk!

(Ter zij)

. Ik zegepraal!

(Zij brengt hem hoed, handschoenen en wandelstok, en helpt hem zich opschikken)

. Ik ben waarlijk nieuwsgierig om die inbreuk op de macht van mijnheer Evarist te zien... Ik wed dat gij niet zult durven...

H e c t o r .
- Wacht maar!

C e s a r i n e .
- O! we zijn er nog niet... Uw goede vriend maakt u zoo zoet als een kind...

H e c t o r .
- Een kind... dat wil ik zeker niet zijn!

C e s a r i n e .
- Een oogenblik, mijn beste... Ik ga mij een weinig opschikken, en dan vertrekken wij... als gij durft!

(Af, links).

Achtste Tooneel.

HECTOR, ALLEEN.

Durven... durven... zou men niet zeggen.... Op den duur maak ik mij kwaad bloed. Die gedurige aanprijzing van mijnen vriend Evarist door mijne vrouw doet mij razend worden...

(Zich bedenkende)

. Nochtans, alles wel ingezien... ik had zoo onbedachtzaam niet mogen spreken: 't is goed te zien dat ik advocaat ben... Wat zal Evarist zeggen? God geve dat ik hem vandaag niet te zien krijge!

Negende Tooneel.

De vorige, EVARIST.

Evarist.
- Ik bemerk dat het niet meer regent en kom dan maar uwen regenscherm terug brengen... Wat zie ik? Gij gaat uit? Dan kom ik in tijds om u te vergezellen...

Hector.
-

(Onthutst)

. 't Is waar... ik ga uit... maar met mijne vrouw.

Evarist.
- Een man die met zijne vrouw gaat wandelen!.. Ja, ja, zulke dingen gebeuren nog tegenwoordig!

Hector.
- Zij wil kost wat kost gaan, waar gij ons niet zult volgen... naar den Dierentuin.

Evarist.
- Ik had het moeten raden.

(Spottend)

Gij hebt u door mevrouw Cesarine laten overhalen...

Hector.
- Gij hadt eens moeten zien hoe mijne vrouw

mij er om gesmeekt heeft... vraag het haar liever zelf eens...

E v a r i s t .
- O, ik twijfel er in het geheel niet aan.

(Zuchlend)

. Arme vriend!

H e c t o r .
- Wat belieft?

E v a r i s t .
- Arme vriend, zeg ik, gij zijt diep te beklagen!

H e c t o r .
-

(Lachend)

. Hoe zoo?... kom, vertel mij eens...

E v a r i s t .
- Ik vrees u te zeer te ontstellen...

H e c t o r .
- Gij maakt mij ongerust...

E v a r i s t .
-

(Rondziende)

. Zijn wij alleen?... Luister, ik mag niet langer zwijgen... Gij hebt u wellicht ingebeeld, vriend Hector, dat ik uit louter willekeur u aanbevool naar den Dierentuin niet te gaan...

H e c t o r .
- O neen... Maar de reden eigentlijk?

E v a r i s t .
- De reden was, dat uwe vrouw te zeer op die wandeling heeft aangedrongen... Zij heeft u wijsgemaakt dat zij gisteren gedurende uwe afwezigheid is thuis gebleven...

H e c t o r .
- En dat heeft zij gedaan ook.

E v a r i s t .
- Ik heb haar nochtans in de stad gezien.

H e c t o r .
- Onmogelijk.

Evarist.

- 't Verwonderde mij zoodanig, dat ik haar ben nagegaan...

Hector.

- Gij hebt dus mijne vrouw achtervolgd!

Evarist.

-

(In schijn verontwaardigd)

. Mijnheer, hadt gij liever gezien dat ik de oogen sloot voor haar gedrag?

Hector.

- Wat hebt gij gezien, spreek?

Evarist.

- Ik heb... wees kalm, arme Hector.... ik heb haar zien binnengaan bij mijnheer Blomzaedt, den bloemkweeker...

Hector.

- Is dat niet dezelfde, die aan iedereen gestadig zijne bloemen aanbeveelt?

Evarist.

- Ja, en hij heeft zich ongetwijfeld bij uwe vrouw ook aanbevolen.

Hector.

- Wat zaken had mijne vrouw bij eenen bloemkweeker?.. Drommels, ik verlies er al mijn Latijn bij!

Evarist.

- Ongelukkige, begrijpt gij niet, dat zij eenen ruiker is gaan bestellen?

Hector.

- Voor wien?.. waarom?..

Evarist.

- Dat moet *gij* raden...

Hector.

- Die ruiker kan voor niemand anders zijn dan voor eenen minnaar!

Evarist.

- En wanneer zij zoo sterk aandrong om naar den Dierentuin te gaan...

Hector.

- Dan was het om dien man te kunnen zien!

Evarist.

- Blijf kalm, we kunnen ons bedriegen... Ik zou voor niets ter wereld oneenigheid in uw huis willen brengen. Gij weet dat ik de gewoonte niet heb

mij met de zaken van een ander te bemoeien; daar zou ik mijne eeuwige dood van halen...

H e c t o r .

- Ja, gij zijt een oprechte vriend...

(Bewogen)

wij hebben te zamen het Latijn gestudeerd...

E v a r i s t .

- Ik heb het als een heiligen plicht beschouwd u te verwittigen, en ziedaar, waarom ik verlangde u alleen te spreken...

H e c t o r .

-

(Opgewonden)

. Ik begrijp waarom zij zoo lieftallig was, toen zij mij hielp opschikken...

(Met den wandelstok zwaaiende)

Dien stok, dien zij mij zelf in handen heeft gegeven...

E v a r i s t .

-

(Ongerust)

, Wat gaat gij er mede doen?

H e c t o r .

-

(Kalm)

. Ik ga hem.... ik ga hem.... in den hoek zetten! Ik leg handschoenen en hoed af, en blijf thuis...

E v a r i s t .

- Dàt heet ik spreken als een man.

(Ter zij)

. Hij gehoorzaamt mij als een kind!

Tiende Tooneel.

DE VORIGEN, CESARINE.

C e s a r i n e .

-

(In lief toilet)

. Ik ben gereed.... Maar mijnen zilveren armband kan ik nergens vinden; 't is zonderling...

(Evarist bemerkende)

Mijnheer...

E v a r i s t .

- Mevrouw....

(Op luchtigen toon)

Zoodus, Hector, ik verlaat u... Maar, zooals ik zooeven zegde, zoo gauw ik in het Staatsblad uwe benoeming tot rechter gelezen heb, kom ik u het nieuws melden.

H e c t o r .

-

(Tot Evarist)

. Ik ga haar eens een lesken spellen...

E v a r i s t .

- Blijf bedaard.

(Ter zij)

. Ik heb hier niets meer te verrichten... ik bemoei mij met de zaken van niemand.

(Groetend)

. Mevrouw, Hector...

H e c t o r .

- Tot weerziens.

(Evarist af).

Elfde Tooneel.

DE VORIGEN, min EVARIST.

C e s a r i n e .

- Kom, laat ons gaan.

H e c t o r .

-

(Ernstig)

. Mevrouw, gij zijt in dat verrukkelijk toilet lief om te stelen; de mannen zouden u waarlijk in den Dierentuin schoon vinden... Ongelukkiglijk zult gij vandaag het plezier van bewonderd te worden niet hebben... Wij blijven thuis.

C e s a r i n e .

- Welhoe! Gij hebt u door mijnheer Evarist laten overhalen...

(Ter zij)

. En mijne list is mislukt.

H e c t o r .

- Ik zal niet eerder van hier gaan vooraleer gij mij gezegd hebt, waar gij gisteren gedurende

mijne afwezigheid gegaan zijt.

C e s a r i n e .

-

(Onthutst)

. Heb ik u niet verzekerd, dat ik thuis gebleven ben?

H e c t o r .

- 't Is onwaar, want ik zelf heb u bij mijnheer Blomzaedt zien binnengaan. Overigens, uwe ontroering heeft u verraden...

C e s a r i n e .

-

(Ter zij)

. Hoe kan hij het weten?

H e c t o r .

- Wat bewijst dat, mevrouw?

C e s a r i n e .

- Dat bewijst, mijnheer, dat gij gisteren op dat uur niet in het Paleis van Justicie waart, zooals gij mij hebt wijsgemaakt...

H e c t o r .

-

(Ter zij)

. Ik ben geknipt!

(Luid)

. Dat doet niets ter zake...

C e s a r i n e .

- Dat doet zeer veel ter zake... Gij hebt mij bedrogen...

H e c t o r .

- Wat moest gij bij Blomzaedt gaan doen?

C e s a r i n e .

- Gij hebt het recht niet mij te ondervragen, nadat gij mij om den tuin geleid hebt...

H e c t o r .

- Ik ben niet verplicht u rekenschap van mijne daden te geven...

C e s a r i n e .

- Noch ik.

Hector.

- Mevrouw, het geldt hier eene kwestie van eer, en gij zult mij uitleggingen geven, of...

Cesarine.

- Of?

Twaalfde Tooneel.

De vorigen, de KNECHT, (met twee brieven).

De Knecht.

-

(Hij ziet er zeer dom uit)

. Mijnheer, men heeft twee brieven gebracht, eenen voor u en eenen voor Mevrouw...

Hector.

- Geef.

De Knecht.

-

(Hij geeft hem eenen brief)

. Mijnheer, deze komt vanwege de winkeljuffer uit het groot magazijn van nieuwigheden... Men heeft mij aanbevolen u dezen brief niet te geven als mevrouw *bij u* was; maar aangezien *gij* bij *haar* zijt kan ik er niet aan doen dat zij het ziet...

Hector.

- Genoeg.

De Knecht.

-

(Hij geeft eenen brief aan Cesarine)

. Deze is voor u, mevrouw.

(Af)

.

Dertiende Tooneel.

De vorigen, min den KNECHT.

Cesarine.

- Welhoe, gij ontvangt brieven van eene winkeljuffer?

Hector.

- Gij onderhoudt eene correspondentie, waarvan ik niets weet?

C e s a r i n e .

- Thans begrijp ik, waar gij gisteren geweest zijt: gij hebt uwe minnares gezien en gesproken... Ja, loochen nu maar... loochenen doen de advocaten immers altijd...

H e c t o r .

- Zeg liever dat gij eenen minnaar hebt...

C e s a r i n e .

- Oh!

H e c t o r .

- Of gij moet mij het tegendeel bewijzen, door mij den brief te laten inzien...

C e s a r i n e .

- Ik wil, als gij mij den uwen laat lezen. Geef.

H e c t o r .

- Neen, geef gij eerst.

C e s a r i n e .

- Neen, de man moet altijd aan zijne vrouw het voorbeeld geven...

H e c t o r .

- Verschooning, de mannen moeten de vrouwen uit beleefdheid laten voorgaan...

C e s a r i n e .

- Kom, wij zullen te gelijker tijd van brieven verwisselen...

H e c t o r .

- Ik ben niet bang, want ik heb mij niets te verwijten...

(Zij verwisselen de brieven)

.

C e s a r i n e .

- Laat mij beginnen lezen...

H e c t o r .

- Neen, de man moet aan zijne vrouw het voorbeeld geven. Ik begin dus.

(Hij leest)

‘Mevrouw’...

(Ter zij)

. Ik dacht dat er ging staan ‘lieve engel’....

C e s a r i n e .

- Ik heb hier de rekening van de winkeljuffer uit het magazijn van nieuwigheden...

Hector.

-

(Lezend)

. ‘Morgen om negen ure... in uwen tuin... langs het achterpoortje... ik zal zorgen dat alles geheim blijve...’

(Spraak)

. O, die schelm!

Cesarine.

- Die winkeljuffer is dus uwe minnares niet?

Hector.

- Dat weet ik wel...

Cesarine.

- Maar, gij hebt eene andere... en voor die andere hebt gij een geschenk gekocht... hier is uwe rekening...

Hector.

-

(Zonder luisteren)

. Wat ik hier lees doet mijne haren te berge rijzen...

(Hij leest:)

‘De bloemruiker zal u overhandigd worden.’ Geteekend: ‘Blomzaedt’.

Cesarine.

- Welnu?

Hector.

- Ah!... Ik begrijp alles... bij Blomzaedt hebt gij eenen ruiker besteld voor uwen beminde...

Cesarine.

- Gij hebt voor eene vrouw geschenken gekocht...

Hector.

- Welnu, ja, dat heb ik gedaan, en dan nog voor eene getrouwde vrouw...

Cesarine.

- Hij bekent!

Hector.

-

(Meer en meer opgewonden)

. Maar die vrouw is mijn geschenk onwaardig... Zij bemint mij niet en heeft mijn hart gebroken, de ellendige bedriegster...

Cesarine.

- Wie is ze? Ken ik ze?.... O, 't moet eene vrouw zijn zonder hart, zonder eergevoel...

Hector.

- Gij schildert uw eigen portret.

Cesarine.

-

(Verbaasd)

. Ik?

Hector.

- Ja... ik heb een oogenblik gemeend dat uwe ziel rein, uwe liefde ongehuicheld was. Een jaar lang heb ik mij laten misleiden... Daar wij morgen den verjaardag van ons huwelijk zouden vieren, meende ik u te verrassen en u gelukkig te maken... Ik had voor u een gouden armband gekocht: den zilveren armband, dien ge kwijt waart, had ik medegenomen voor model.

Cesarine.

- Wat? Is 't mogelijk?

(De rekening inziende)

. Ja, waarlijk... hier staat het.... een fijne gouden armband met kostelijke steenen...

(Gelukkig)

O, waarom heb ik dat niet eerder geweten! Kom, laat mij u eenen kus geven, want ik kan mijne vreugde niet betoomen.

Hector.

-

(Haar afstootende)

. Genoeg! ik zal u nooit vergiffenis schenken...

(Valsche uitgang)

.

Cesarine.

- Wat gaat gij doen?

Hector.

- Ik ga het wetboek openslaan aan het kapittel der echtscheidingen...

(Opgewonden)

. Ah, zoo, gij wilt dat ik spreke van ‘artikel zooveel en zooveel.... en aangezien het bewezen is...’ Welnu, ik zal het doen, meer dan u lief is!..

Cesarine.

- Maar ik ben onschuldig...

Hector.

- En die brief?... die bloemruiker?... die geheimhouding?...

Cesarine.

-

(Lachend)

. Meent gij dat gij alleen gedacht hebt aan den verjaardag van ons huwelijk? De ruiker dien ik besteld heb was... was voor u.

Hecior.

-

(Verbaasd)

. Wat hoor ik?

Cesarine.

- Kom, laat ons alles vergeten en vergeven.

Hector.

- Ik verlang niets beters, maar... waarom schrijft Blomzaedt u eenen brief? Gewoonlijk gaan zulke dingen bij afspraak.

Cesarine.

- Ja, maar aangezien hij weinig tijd had om den ruiker te maken, kon hij mij gisteren niet verzekeren om welk uur ik hem morgen zou ontvangen hebben.

Hector.

- En wat bewijst mij zulks?

Cesarine.

- Gij gelooft mij niet!

(Zij wandelen ongeduldig het tooneel op en neder)

.

Hector.

- Indien er maar iets ware dat mij zekerheid kon geven...

(Den brief inziende)

Wat zie ik?

Cesarine.

- Welnu?

Hector.

- Er is een *post-scriptum* aan den brief!

Cesarine.

- Lees spoedig...

Hector.

-

(Lezend:)

‘Wanneer mijnheer uw echtgenoot den ruiker zal ontvangen hebben, gelief zoo goed te zijn hem mijne produkten aan te bevelen’...

(Verrukt)

Kom in mijne armen, perel van de vrouwen!..

Cesarine.

- Ziet gij het nu, ongeloovige Thomas?

(Omhelzing)

.

Hector.

- Die beste Blomzaedt! Voortaan zal hij in mij eenen getrouwen klant vinden!

Cesarine.

- Eilaas, 'k heb u zoo hard bejegend...

Hector.

- En ik die u durven verdenken heb!

Cesarine.

- En nu is de verrassing, die ik u voorbehield, mislukt...

Hector.

- Neen, nu meer dan ooit zal ik gelukkig zijn uwen ruiker te ontvangen. Immers, de zon der liefde heeft nu het wolkje verdreven, dat voor de eerste maal den hemel van ons huiselijk geluk was komen verduisteren...

Cesarine.

- Maar wie is nu toch de schuld van dat misverstand?

Hector.

-

(Zich bedenkende)

. Wel... niemand anders dan... dan mijn onbescheiden vriend Evarist.

Cesarine.

- O foei! Gij hebt te zamen het Latijn gestudeerd... Gij ziet dus eindelijk klaar in zijn gedrag?

Hector.

- Ja.

(Opgewonden)

En indien hij hier op dit oogenblik moest binnentreden...

Cesarine.

- Wat zoudt gij doen?

Hector.

- Ik zou... ik zou...

Veertiende Tooneel.

De vorigen, EVARIST.

Evarist.

-

(Een nieuwsblad in de hoogte houdende)

. Hector! Hector! Mijn duurbare vriend... Gij zijt rechter benoemd!.. Hier staat het... in het Staatsblad... lees...

C e s a r i n e .

-

(Verrast)

. Wat geluk!

H e c t o r .

-

(Het Staatsblad inziende, gelukkig)

. Ja, waarlijk!

E v a r i s t .

- Oef! wat heb ik geloopen om de eerste u dit blijde nieuws aan te kondigen, en u hartelijk geluk te wenschen... Gij begrijpt hoe zeer ik deel in de vreugd van eenen vriend, die met mij het Latijn gestudeerd heeft...

H e c t o r .

- Ik dank u zeer.

(Ter zij)

. 'k Ben rechter, en moet krachtdadig handelen...

E v a r i s t .

- Wat zult gij met mij aangenaam uwe vacantien doorbrengen!

H e c t o r .

- Met u? Verschooning.

E v a r i s t .

- Wat belieft?

H e c t o r .

- Luister. Het toeval heeft gewild dat ik morgen den verjaardag van mijn huwelijk vier, te gelijkertijd met mijne benoeming. Indien gij dus morgen te mijnent komen wilt, het staat u vrij...

E v a r i s t .

- Of ik komen zal! Niet alleenlijk morgen, maar ook Zondag, Maandag... kortom, alle dagen.

H e c t o r .

- 't Is onmogelijk, want mijne vrouw en ik, wij vertrekken overmorgen.

Evarist en Cesarine.

- Vertrekken.... en waar naar toe?

Hector.

- Naar de zee.

(Hij drukt de hand zijner vrouw)

.

Evarist.

- Gij doet mij van de eene verbazing in de andere vallen... Hebt gij mij niet beloofd thuis te blijven? Wat beteekent toch dat alles?

Hector.

-

(Besloten)

. Dat beteekent, dat ik het geluk van mijne vrouw wil, dat ik geleerd heb onbescheiden vrienden te wantrouwen, dat ik aan niemand rekening heb te geven van mijn doen en laten, en dat ik meester wil zijn in mijn eigen huis!

Evarist.

- Als 't zoo is, salut!

(Af)

.

Hector.

- Hij heeft mij begrepen.

(Hij omhelst zijne vrouw)

.

GORDIJN.

Gent, December 1885.

Poëzie.

I.
Broederliefde
Zangdicht
door Jan Boucherij.

I.
Recitatief.

Zoele zonneglans vol levensmin
Speelt en spat langs woud en weg en weide;
Klokgeklingel galmt langs huis en heide;
Kleur en geur verrukken ziel en zin.
Vrede daalt van 's hemels gouden transen;
Vreugde zweeft langs veld en bloemengaard;
Zaalge liefde spreidt haar tooverglansen
Mild bezielend over de aard.

De jeugd.

Vlinders en hommelen
Dartelen,
Dommelen,
Fladderen en ronken
Wellustdronken
Langs bloemen en riet.
Vischjes spartelen,
Spelen en roeien
In beek en vliet.
Windekens stoeien,
Wateren vloeien,
Vogelen zingen hun liefste lied.
Heel de schepping leeft en geniet!

Koor van meisjes.

Wat leven allerwegen!
In de allesbezielende zonneglansen

Fonklen in duizende kleuren
Kruiden en bloemen ons tegen.
Bedwelmende geuren
Stijgen uit kelken en kransen.
Alles getuigt van liefde en geneugt!
Hoe zalig is 't leven! Hoe zoet is de jeugd!

Koor van jongelingen.

Als de vogelen vrij en blij
Leven wij!
Waar bloemen bloeien
In tooverpracht,
En liederen schallen vol blijheid,
Waar meisjes stoeien
Waar liefde lacht,
Waar vrede heerscht en vrijheid,
Daar leven en werken en minnen wij!

De jeugd. (Aria).
1.

Vrede en Liefde, heilig zusterpaar,
Over de aarde strooit gij troost en zegen;
Volkren voert ge als broeders tot elkaar;
Stil betoovrend wandelt ge allerwegen.
Waar gij heerscht, daar ruischt het zoete lied,
Hemelweelde dauwt op veld en stede!
Waakt op ons voor eeuwig, Liefde en Vrede!
Begeeft ons niet!

2.

Broederliefde, bron van zoet genot,
Deel aan de aarde uw milde gaven mede;
Zalf en heel der menschen bitter lot,
Breng gelijkheid, vrijheid, werk en vrede.
Snoer de volkren saam van elk gebied;
Wijs der menschheid 't ware doel van 't leven!
Broederliefde, blijf ons steeds omzweven!
Begeef ons niet!

Meisjes en jongelingen.

Hoe blij lacht de toekomst ons tegen
De wereld is één vaderland;
De volkeren wandelen hand in hand;
De liefde en de vrede is hun eenige band,
En handel en werk strooien welvaart en zegen
Ten allen kant.

Hoe zwelt ons de borst van geluk en verblijden!
Verbannen wij kommer en lijden!
Als jubelend vooglengeschal,
Dat schatert en klatert door bosch en door dal,
Ruischen onz' stemmen om liefde te prijzen,
Bruischen onz' tonen, den vrede ter eer!
En al wat leeft
En zweeft
Op aard, in woud en meer,
Doet 't machtig, prachtig lied ten hemel rijzen
Van liefde, vrede, heilgenot,
In één akkoord tot voor den troon van God!

II
Recitatief.

De nacht daalt heimlijk neer! De blijde zangen zwijgen.
Uit dorp en stede rijst een dof en droef gezucht.
Een somber floers van rouw hangt dreigend in de lucht.
De raven krassen; bange stemmen stijgen.
Daar klinken klanken! Vlammen vliegen op!
De Hoogmoed bralt en zwetst, de Nijd verheft den kop
En stookt het vuur der Tweedracht. Zwijmeldronken,
Een beest gelijk, zwelgt 't volk de hellevonken
Van haat en wraak! De Vrede ligt versmacht,
Het Recht verkracht,
De Heerschzucht snoeft en lacht!

De grijsheid.

Houdt op, verblinden!
Verdooft niet de stem van uw geest, van uw hart!
Laat af, ontzinden!
Aanhoort niet de taal van het kwaad, dat u tart!
De menschen zijn broeders in liefde en in lijden.
Eendrachtig te leven schenkt zalig verblijden!
Bewerkt uw heil, vermindert uw leed!
Vergeeft, vergeet!

Krijgslieden.

Op! broeders, op! Gewroken
Den smaad ons aangedaan!
Wij voelen 't bloed ons koken!
Op! valt den vijand aan!
Het schettren der trompetten
Weergalmt door dorp en stad.
Op! mannen, de wapens gevat!
Wij willen den vijand verpletten!

De glorie maakt ons groot!
Wij vreezen gevaren noch lijden.
Ten strijde, broeders, ten strijde,
Aan ons de zege of de dood!

Vrouwen en meisjes.

Wat dof gedommel gromt in de lucht.
De trommel roffelt. Hoe davert de grond!
't Geschreeuw en 't getier dreunen in 't rond!
Wat naar en schrikverwekkend gerucht!
Verdoofd wordt het lied van liefde en vreê.
De Krijg roept onz' mannen, onz' broeders meê.
Vergeefsch is ons smeeken, onz' vurige beê.
Wee! Wee!

De grijsheid.

Helaas! zij luistren niet! - Als redelooze dieren
Bekampen zij elkaar verwoed,
Zij zoeken hunne driften bot te vieren
In dampend menschenbloed.

Vrouwen - meisjes - ouderlingen.

Hoort! Heinde en ver, boven 't rommlen der trommel,
Buldert der logge kanonnen gedommel.
Roeren knallen, en sabels en zwaarden
Klettren bij 't brieschen der trapplende paarden.
Ziet, hoe de strijders in dichte kohorten
Schuimbekkend op elkander storten,
En kappend en kervend samenhorten,
Wild als een toomlooze menschenzee.
Plassend in 't bloed, over dijken
Van lijken,
Hakkend en houwend in 't wilde als ontzinden,
Stootend en stekend op vreemden en vrinden,
Vervullen zij de lucht met akelig geschreeuw
Van woeste vreugd of snerpend wee!

De grijsheid.
(Alleenzang met Vrouwenkoor).

God der menschheid, sluit uwe oogen
Voor den gruwbren broedermoord!
Dat uw liefde, uw mededoogen
Dauwe op 't diep rampzalig oord!
Deel uw troost, uw laafnis mede
Allen, nog besmeurd met bloed.
Strooi het zaad van liefde en vrede
Kwistig neer in elks gemoed!
Neergeknield, in 't stof gebogen,
Roepen wij tot U om troost!
Heer! gedenk vol mededoogen
Broeders, vaders, gade en kroost!

Luister naar onz' vuurge bede,
Wees bewogen met onz' smart!
Strooi het zaad van liefde en vrede
Kwistig neer in ieders hart!

III
Recitatief.

Een doodsche stilte hangt op 't rustend aardrijk neder.
De vogels zwijgen. Kleur en geur verzwond.
Alleen de sneeuw vliegt dwarlend heen en weder,
En spreidt, als mollig dons, haar vlokken op den grond.
Gelijk een moeder, die der kindren smarten lenigt,
Dekt zij de lijken met haar zacht en blank tapijt.
Zoo worden vreemde en vijand in den strijd,
Als broeders in den dood voor eeuwig weer vereenigd.

De jeugd.

Lange dagen, bange nachten,
Treurig waken, hooploos wachten,
Harteleed en bittre ramp
Bracht de bloedige broederkamp.
Hoor der vrouwen wrange klachten!
Wie zal heure smart verzachten?
Wie geeft den geliefde, den bruidegom,
Den vader of den zoon weerom?

Overwinnaars.

Dat luid het klinglend klokgedans
Weerklinke uit elken torentrans,
En wijd en zijd
In 't ronde
Verkonde:
Aan ons de zege in den gloriestrijd!
Vreugdegezangen en feestakkoorden
Dreunen en dondren van oord tot oorden;
Palmen en bloemen, als eerekroon
Sieren onz' schedels, ons strijden ten loon!
Lof den Heer der legerscharen!
Verbrijzeld ligt het vreemde rot!
Hij wilde ons van kluisters en schande bewaren
Eere en dank aan God!

Vrouwen en meisjes.

Gevloekt! gevloekt!
Gij die uw roem in den broedermoord zoekt,
Het laf geweld verheft, de haat en tweedracht heiligt!
Gevloekt tot in het nageslacht,
Wie broederliefde en recht versmacht!
Gevloekt!
Hij worde nooit door mensch of God beveiligd,
Hij, die den mensch den doodslag bracht!

De grijsheid.

Genâ! Genâ! Gedenkt de smart
Van allen, die vielen in 't strijden.
Bant wrok en wraak en wrevel uit uw hart!
Aanhoort niet de taal van het kwaad, dat u tart,
De menschen zijn broeders in liefde en in lijden!
Eendrachtig te leven schenkt zalig verblijden!
Bewerkt uw heil, verzacht uw leed.
Vergeeft! Vergeet!

Allen.
(Slotkoor).

Glans der Godheid, hemelvrede,
Straal in 's menschen diep gemoed,
Heilig hem door 't licht der rede,
Breng hem waarheid, leer hem 't goed.
Laat een sprankel uwer liefde,
Dalen in zijn smachtend hart!
God, vergeef, als hij U griefde,
Dauw uw balsem op zijn smart!
Richt zijn schreden op deze aarde,
Toon hem 't doel zijns levens aan;
Broederliefde en eigenwaarde
Leiden hem op 's werelds baan!
Leer hem denken, opwaarts streven,
Zich volmaken, needrig zijn!
Voer hem op tot eeuwig leven
Dwars door domheid, nijd en pijn!
Mensch, bekamp het helleduister;
Waarheid richte uw levenslot,
Liefde, vrede, hemelluister
Breken uwen aardschen kluister,
Voeren u tot d'eeuwgen oorsprong, God!

Antwerpen, 1885.

II.
De stem der zee.

Er is op aarde een stem die nimmer heeft gezwegen
en nimmer zwijgen zal, zoolang deze aarde leeft:
het is de stem der zee.

De wiek der winden rust in roerelooze wouden,
waar 't slapende gediert' den stillen nacht verdroomt;
de sluimerende beek glijdt aâmloos onder de ooge
van 't wakende gesternt', dat zwijgend haar bestaart.
't Zwijgt alles - alles zwijgt - beneên, omhoog, in 't ronde...
De wereld is een wicht dat in zijn wiege droomt....
Maar - hoor ik niet een zucht, als 't hijgend ademhalen
der moeder, die den droom van 't sluimrend kind bewaakt?
O zee! O moeder zee! 'k verneem uw ademruischen,
het dof geprevel van uw mijmrend wiegelied!

Ik heb uw stem gehoord in tonen duizendvoudig
verscheiden, - heb uw reuzenkreet van woede of smart
naar 't stormig dreigend zwerk u huilend hooren slingren, -
u brieschen, kermen hoorde ik, - hoorde 't weegeschrei
aan uw' in kramp omwoelden schoot ontwrongen, - hoorde
een beêgemurmel droomig dwalen boven 't ruim
van uwe in rust gewiegde golven, - hoorde uw liefde-
gelispel bij 't u streelend zongezoen, en - reus!
u, zijgend op het zand, van kinderwellust hijgen!

Maar - waar ik u beluisterde of wanneer ook, - nooit
waart ge mij spraakloos, nooit, - o groote stem der zee!

Het rollende gebrom des donders smoort - sterft uit
in 't stomp gedommel van de sidderende bergen;
de stortvloed, uitgeloeid, hangt in het ijstapeet
versteend, dat zwijgend hem de hand des winters weefde;
maar, zee! weegt ook op u die stramme hand ginds ver
aan Zuid- en Noordpool, waar de hand der eeuwge dood klemt, -
hier blijft ge brommen, blijft ge loeien, eeuw aan eeuw! -
Van 't eerste scheppingsuur der wereld tot het laatste,
in onverpoosd gekreun, geklaag, gebed, gejuich,
werpt gij van d'eenen pool naar d'anderen uw leven,
o reuzenstem der zee!

En - thans dat alles rondom mij bedolven ligt
in slaap, en ik alléen misschien, van al 't geschaapne,
een oor heb om te luistren naar uw stemme, zee!

thans peins ik op eene andre stem, die, onophoudlijk
als de uwe en even onvermoeibaar, sterker doch
en zoeter, nu vermanend, dreigend roept of straffend,
dan klaagt en smeekt of zielverheffend steunt en troost,
maar immer albeheerschend spreekt tot onze zielen -
en toch door millioenen niet gehoord wordt, niet
verstaan wordt, niet gehoord of niet verstaan wil wezen!
En 't is me, zee! of steeg er thans uit ùwe stem
een woord dat mijn gebeent' tot in zijn merg doorsiddert
in 't plechtig zweven boven 't stille van den nacht:
‘O mensch! ik ben de stem, in 't wakende geweten,
de stem van uwen God!’

D^r^ EUG. VAN OYE.

Oostende, 29 *December* 1885.

III.
Moeders schoot.

Nauwlijks nog zit moeder neder,
En reeds staat gij, lieve, daar
Aan heur' zij, en klampt u weder
Aan heur kleed; en slaat zóo teeder
't Donker oogjen op tot haar!
Lieve, ja, 'k versta uw smeeken.
Maar hoe graag ik ook u sloot
Aan mijn borst, 'k mag 't woord niet spreken,
't Woord, dat wis u trooste bood:
- Zusje slaapt op moeders schoot!

Tranen paarlen op mijn wangen,
Telkens u mijne oogen zien
Lokkend aan mijn' kleedren hangen,
Opdat 'k u in de armen prangen
En zou schomm'len op mijn kniên!
Ach! de luttel zoete stonden,
Dat gij zulke gunst genoot,
Lieve, zijn te snel verzwonden!
Nauw één jaar!... En toen dit vlood,
Arme, ontviel u moeders schoot!

Al te ras, ja, nam uw zusjen,
Lieve, uw plaats op moeders kniên,
En ontroofde u ondertusschen,
Niet heur' liefd', maar menig kusjen,

Dat heur harte u nog wou biên.
Kom, 'k wil nog u koestren, streelen,
Dierbre, die 'k zooveel verstoot!
Kom mijn schoot met zusjen deelen
En wordt dan maar spoedig groot!
Kom, zoo zacht is moeders schoot!

A.O. VERMEIREN.

Lier.

IV.
Hannibal.

Daar, op den ruwen kant der Alpen, als een slang
in pijnlijk zwoegen opwaarts kronklend, wild omstoven
door sneeuwjacht, klimt langs steile rotsen, diepe kloven,
het heir van Hannibal reeds uren, uren lang.....

En ijsslijk wordt de kamp en eindloos schijnt het sloven
en wroeten; wanhoop grijpt hem aan; wijl rang aan rang
bezwijken, huilt de wind den sombren doodenzang;
en 't oproer zwelt en 't leger staakt den tocht naar boven.

Vol spijt aanschouwt de held die laffe muiterij
die plots een reuzenwerk vergruist van zooveel jaren:
nooit was zijn doel zóóverre, - en echter zóó nabij!...

Daar klinkt zijn stem: een nieuwe moed doortrilt de scharen,
door zulk een diepen toon, geschokt van razernij,
als ware in Hannibal Carthago's ziel gevaren!

P. VAN LANGENDONCK.

V.
De zanger.

Het is een oude Sage....

Nog blijven enkel puinen van 't oude ridderslot,
Waar eens een Zanger treurde, in 't somber torenkot.

Hij zweepte in zijn gezangen het onrecht en het kwaad:
Zijn woord klonk als een vloekstem voor iedere euveldaad.

Dat kon de macht niet dulden; haar vonnis sprak zijn straf:
‘Dat hij verga, verkwijne in 't aaklig kerkergraf!’

Men liet hem zijne harpe, en als de nacht verscheen,
Zong hij in diepen weemoed de Sagen van voorheen.

Of als een stille bede smolt in zijn zilveren toon,
Een lied uit zijne kindsheid, zoo roerend en zoo schoon!

Dan zag hij door het venster het bleeke maantje zacht,
Dat, als een goedige engel, hem toelonkte in den nacht.

Eens, op een nacht vol stormen, bij 't loeien van d'orkaan,
Klonk nog zijn kloeke stemme, maar 't was de zang der zwaan.

Want, als de wachters kwamen, en 't grauwe morgendrood
Aan d'oosterkimme gloeide, was d'arme Zanger dood.

Hij werd ter aard gedragen, zoover van 't Vaderoord,
Zijn naam is men vergeten, z'jn Zangen leven voort.

HERMAN BOGAERD.

Laken, 24 *Januari* 1886.

Vlaamsche brieven door Peter Benoit. Eerste vervolg.

Als de avond is aan 't vallen, wordt het stille dorp nog rustiger: men hoort er om zoo te zeggen de stilte, terwijl in de velden een natuur-concert gaat aanvangen.

De hemel boven ons is met prachtige sterren verlicht. Beneden, van uit de vensterraampjes der alomliggende pachthoeven en nederige woningen, flikkeren de huiselijke kamerlichtjes geheimvol door hagen en struikgewas als vriendelijke baken voor den laattijdigen ganger. Dat zijn onze '*aardsterrekens*', nederige zustertjes van die, welke in den hoogen als diamanten prijken en misschien met leedwezen op het zoete genot dier viooltjes-lichten nederzien. Pronken deze niet aan den hemeltrans, zij leven op aarde met brave en werkzame menschen, en doen den eenzamen '*wandelaar*' aan huiselijk geluk en stillen vrede droomen.

Met het klankrijke gebladerte der populieren, door een zachten wind in beweging gebracht, vangt de *symphonie* aan. Het is een eigenaardig geruisch, als het ware door de wrijving van kleine zilveren bekkens voortgebracht...

De wind blaast met meer kracht en een *crescendo*, een in sterkte toenemend gesuis ontstaat in de spelende kruinen der *klinke-boomen,* - zooals wij die in onze kinderjaren noemden. - De krekel geeft de '*tijdmaat*' aan, en zijn verliefd *pri-pri* brengt '*rythmus*' en '*cadenz*' in den ruischenden '*tremool*' der boomen. Heer 'pachthofwaker' steunt het maat-accent door een '*barytoneerend*', maar zacht geblaf....

De muziek is voor goed aan den gang. Langzamerhand neemt zij in levendigheid toe, en de spookachtige halfgebogen wilgentronken, die dàar, een weinig verder

staan en vóór een oogenblik nog, rustig naar de symphonie schenen te luisteren, komen in beweging, en tooveren ons allerlei verschijnselen, welker vorm ons haast ontsnapt, voor het oog....

Uit de verte komen verdoofde klanken van menschenstemmen zich bij dit samenspel voegen: het zijn die der laatste landlieden, welke langs den eenzamen weg huiswaarts keeren.-

De 'Klok' slaat het eerste nachtuur: de avond is voorbij. De '*natuur-musici*' zwijgen, maar de hemelsterren blijven de grootsche en geheimvolle 'concert-zaal' verlichten.

De 'aardsterretjes' verdwijnen allengskens..... De landeling gaat ter ruste, en wij komen terug in het dorp, droomende van aardsche en hemelsche muziek....

De 'Molen' is op zijnen post. Hij houdt zijne beweeglooze wakende wieken als een verdedigend zweerd over het dorp recht, terwijl hij 'zijne' dorpelingen een geruststellend 'goeden nacht' schijnt toe te wenschen.

* * *

Het 'Damberd', eene afspanning, was eertijds de woning van den Desselghemschen Kerkorgelist en pianist *Pieter Carlier,* mijnen eersten leermeester van piano-forte, orgel en Gregoriaanschen zang. Hij was het die, te gelijkertijd met mijnen vader, mijne eerste stappen op muzikaal gebied leidde.

In het tweede der twee kamerkens, welke links in de groote herbergzaal van het 'Damberd' uitkomen, stond de 'piano-forte'. Daar was de studieplaats van *Carlier,* en daar ook was het dat ik mijn onderricht ontving.

Van 1847 tot 1851, jaar waarop ik te Brussel, onder leiding van *François-Joseph Fétis, Charles Bosselet* en later *Karel-Lodewijk Hanssens,* mijne hoogere muzikale studiën ging aanvangen, kwam ik twee- of driemaal per week, gewoonlijk langs den grooten *Heirweg*, heel dikwijls nochtans dwars door de velden, - allerlei kronkelwegen volgende - van Harelbeke naar Desselghem.

De familie van *Carlier*, met welke hij in eenen zelfden kring leefde, beschouwde mij, gelijk hij het overigens zelf deed, als het 'kind van den huize'.

Gelukkige jaren! Aangename herinneringen!

Wie kan de indrukken teruggeven van den jongeling die, pas de kinderschoenen ontwassen, te midden zijner eigene geliefde familie en omringd door vrienden van kunst en wetenschap, de eerste gewaarwordingen van een toekomend kunstenaarswezen voelt ontstaan? Wie kan de oneindige schakeeringen in woorden uitdrukken, welke in eene jonge ziel wakker schieten bij het ontvangen eener voorbereidende kunst-opleiding, het gedurig leven in de natuur en het bewonderen van heure pracht en kracht?...

En, op welke wijze nu mijne erkentelijkheid uitgedrukt voor den man, bij wien ik zoovele genotvolle oogenblikken doorbrengen mocht, en die mij met raad en daad op de aanvangende, moeielijke kunstbaan ondersteunde?

* * *

'*Pieter Carlier*' was geen gewoon mensch: hij bezat een schranderen geest en eene warme kunstenaarsziel; wat meer is, hij was een man van '*karakter*'. Zijn omgang was alleraan. rekkelijkst; ook oefende hij eenen werkelijken invloed uit op al wat hem omringde. Vooral liet die invloed zich onder muzikaal oogpunt merken. Omtrent 1846 tot orgelist aangesteld, - dit was bij de 'Carliers' eene kunsterfenis - vormde hij langzamerhand een aantal zangers, die niet alleenlijk met de voordracht van den Gregoriaanschen zang, maar ook met die van moderne muziek, op hooge feestdagen, belast werden. Onder het getal zangers bevond zich eene merkwaardige, wel getimberde en zeer uitgestrekte basstem. Mij dunkt, ik hoor '*Eugeen Bogaert*' nog zingen, en mijn geheugen brengt mij nog heden de keurige wijze van voordragen van den dorpszanger te binnen. Wat zou er in voordeelige omstandigheden van zulken man niet geworden zijn? Maar destijds werd op den grooten buiten aan kunstaanleg en begaafdheid nog te weinig aandacht gegeven, en de brave 'Bogaert' leefde en overleed te Desselghem, na zijne mededorpelingen dikwijls op eenige kerkelijke alleenzangen hartelijk te hebben vergast.

‘*Carlier*’ was op de hoogte van den algemeenen muzikalen toestand în België. Herhaaldelijk vertrok hij te voet naar Waereghem, - want destijds bezat Dessel ghem nog geene ‘spoorwegstatie’, - om daar den trein te ontmoeten naar Gent of Brussel, alwaar hij de eene of andere opera ging hooren, of het een of ander concert bijwonen. Bij zijne terugkomst op het dorp, deelde hij zijne indrukken aan zijne ‘musici’ mede, alsook aan mij - want ik had vóór het jaar 1849, (ik telde dan 15 jaren) nog niet eens het feitelijk bewijs van wat een ‘groot opera’ zijn mocht. Het was in dat jaar, toen ik voor de eerste maal bij ‘Fétis’ ging, om hem mijne in Harelbeke en Desselghem gemaakte compositiën te onderwerpen, dat ik te Brussel en te Gent, bij mijn doorgaan de ‘*Prophète*’ ten gehoore kreeg. Deze kunstopenbaring werkte zoo geweldig op mijn nog frisch en voor begeestering vatbaar gemoed, dat ik heden nog dien onbeschrijfelijken indruk even krachtig voel, als ontvinge ik hem op dit oogenblik.

Carlier speelde heel keurig piano-forte, en zijne voordracht was eenvoudig en edel, en, daar zijn esthetische kunstzin zeer ontwikkeld was, bracht hij, b.v. zijne voor-, tusschen- en naspelen, op 't orgel, in nauwkeurig verband met het karakter der ‘gezangen’, en de eischen van den aard der ‘dienstplechtigheden’, iets wat men toen, tot zelfs in beduidender plaatsen, zelden bestatigen mocht.

En nochtans, zou het kunstvermogen van onzen leermeester wel eenigszins voor verdere ontwikkeling vatbaar zijn geweest.

Men oordeele:

‘Er leefde destijds op het dorp een goede jongen, die bij ‘*Carlier*’ zijn muzikaal onderwijs genoot, en, bij het ‘loten’ een onvoordeelig nummer getrokken hebbende, genoeg gevorderd was om in het leger als ‘musicus-gagist’ - a.u.b. - aangenomen te worden. Een jaar later, kwam de erkentelijke jongen, zijnen gewezen meestsr een bezoek brengen en verzocht hem, onder 't vriendelijk ‘kouten’, hoogst beleefdelijk, het een of ander op de piano-forte te willen voordragen. Wanneer ‘*Carlier*’ aan zijn verlangen had voldaan, greep de ‘leger-musicus’ hem bij de hand, schudde die op

zeer beduidend wijze en riep begeesterd en ernstig - in zijnen natuurlijken tongval - uit: ‘Meester, meester, gè't toch veel “pròg rèsse” gedàan sedert da'k vertròken ben’. Of die ‘*plesante spreuke*’, zooals men in Vlaanderen zegt, met een driftig ‘*applaus*’ werd begroet!...

Boekbeoordeeling.

I.
Sophie, door Virginie Loveling. Ad. Hoste, Gent, 1885.

Niet zonder bevreemding, zal wellicht door velen het nieuws ontvangen zijn eener tweede uitgave van dit werk, slechts een vijftal weken na het verschijnen der eerste. Er is ook wel reden toe, gezien den aard van werken waaraan ons publiek gewoon is geworden, en den weinigen bijval, die onzen jongeren schrijvers te beurt valt. Het is jammer het te moeten bekennen, maar ons volk is verwend: het leest Conscience, en nog Conscience. Bij uitzondering mag het aan enkelen gelukken hunne werken ingang te doen vinden, maar 't zijn ‘rare vogels’.

Nu komt Mejuffer Loveling, wier werken we niet gelooven ooit heel populair te zijn geweest, met een verhaal, geheel eigenaardig, hemelsbreed van Conscience's trant verschillende, bovendien een liberale tendenz-roman, die zeker twee-derden van ons Vlaamsch-lezend publiek tegen de gezindheid stuit, en het vindt zulken ongemeenen bijval! Het geeft hoop voor de toekomst, en 't zal zeker een spoorslag tot arbeiden zijn voor vele jongeren, die stellig wel eens ontmoedigd aan de schrijftafel zitten, of erger nog, het schrijven geheel vergeten.

Dat die bijval verdiend is, oververdiend, zal wel niemand betwisten. *Sophie* is een glanspunt in onze Letteren; moeielijk zou er een werk, in de laatste jaren verschenen, kunnen tegenover gesteld worden en stand houden, zoo flink is het opgebouwd, zoo ernstig uitgewerkt. Het kwam ons voor als eene bouwkundige teekening, waarop maat en evenredigheid stipt aangegeven zijn, alle deelen, alle vormen juist omschreven en aangeduid. Doch het stroeve, het koude van zulke teekening zijn hier niet: Mejuffer Loveling weet ook het decoratieve en het schilderachtige in haar werk aan te brengen; ze weet waar

het gure weer, het blakende zonlicht en de tijd, toon, bruin en licht op het gebouw aanbrachten, den kalk van den gevel deden verkankeren en afvallen, en plekken en morsigheid er overspreidden, om een schilderachtig geheel uit te maken, badend in 't vroolijke zonlicht, of gehuld in droevige winternevelen.

Dat de strekking van het boek vrijzinnig is, hoeft niet gezegd te worden, daar het de schildering levert van den schoolstrijd op den buiten, door dezelfde hand die eens de ‘Vlaamsche gewesten’ schreef. Het schijnt ons wel de juiste uitdrukking te zijn, hoe er van liberale zijde over den schoolstrijd gedacht wordt. Het maakt het vervolg, de vollediging uit der ‘Vlaamsche gewesten’; zelfs zien we als bijfiguren een vijftal personen uit dit werk in *Sophie* optreden.

Meesterlijk weet Mejuffer Loveling hare zienswijze voor te brengen, zonder in ellenlange beschouwingen te treden, zonder in zedepreken te vervallen, in eene reeks duidelijk afgeteekende tafereelen, die allen naar de natuur gezien, kundig aaneengeregen en allen op de gepaste plaats aangebracht zijn, en zóó, om een verhaal te vormen, waarin de vele feiten, door de kunstrijke schikking, de stevige band die ze aan elkander snoert, nooit overtollig worden, en altijd in den algemeenen toon blijven. Erg verwikkelde toestanden, overdreven gemoedsbewegingen moeten hier niet gezocht worden. 't Was de schrijfster te doen om nauwkeurig te schilderen; daarom koos ze die stille dorpsgeschiedenis met die schijnbaar weinig beduidende en toch aangrijpende voorvallen, die belangrijk worden door de meesterachtige wijze van inkleeding. Overigens, men wordt het wel gewaar bij de lezing, om dit alles zóó te beschrijven moet men in het midden *geleefd* hebben, dat men voorstellen wil.

Eveneens de karakters der strijdende en lijdende menschen, die in het werk voorkomen, moeten naar bekenden van de schrijfster geteekend zijn. De ontwikkeling van Sophie's karakter is logisch en goed volgehouden van 't begin tot het einde; het lijkt wel met voorliefde behandeld, evenals met de overige vrouwenfiguren het geval is.

Het is opmerkelijk dat Mejuffer Loveling bijzonder de vrouwen als strijdsters optreden laat. Dit was reeds het

geval in de ‘Vlaamsche gewesten’: Romanie is zeker de moedigste, stoutste persoon uit dit boek. In ‘Sophie’ komt dit misschien nog sterker uit. De vrouwen zijn heftig, hardnekkig, voortvarend in den strijd, en allen enthusiast van hetgeen ze meenen het ware te zijn. Langs katholieke zijde vinden we Doca, zuster Blondine, Juffrouw Trinette; langs liberale zijde, Vrouw Haantjes, Vrouw Ottevaere, Marie en Sophie, die, op het einde van het verhaal manmoedig optreedt, ontgoocheld en geheel van zienswijze veranderd door al wat ze ondervond. De mannen zijn meest allen meer verdoken, meer teruggetrokken, voorzichtiger, en worden nog al dikwijls door de vrouwen in het handelen overvleugeld. Zelfs Haantjes, die overal en altijd dapper voor zijne meening uitkomt, handelt niet immer zonder weifelen voort. Toch zijn al die personen flink, levend voorgesteld.

Wij noemen vooral het prachtig geteekend beeld van meester Ottevaere. Eene enkele figuur komt ons overdreven voor, namelijk die van mijnheer Teeuwis.

Wat den stijl betreft, vooral zijn er in te bewonderen dit gelijkmatige met het verhaalde, dien keurigen woordenkeus, dien eenvoud. Als voorbeeld willen we enkel een tweetal hoofdstukken aanhalen; al het schoone aanstippen zou ons te ver leiden. Jammer dat de beperkte ruimte ons niet toelaat er een van mede te deelen. We bedoelen 1° het hoofdstuk (blz. 123, d. I), waar Sophie zuster Blondine roepen gaat in den speelgoedwinkel. Hoe aangrijpend is dit! Hoe scherp die tegenstelling van het onverschillige leven beneden in den winkel, met die vrouw ‘in het zwart, met roode oogen en een neerslachtig voorkomen’ en het stille, rustige kamertje boven, waar het doode meisje ligt. Dan het hoofdstuk in de tweede afdeeling, (blz. 296, d. II), van geheel anderen aard, waar meester Ottevaere, die aan zijn kleinzoontje Felix les in het cijferen geeft, en de ontmoeting met den pastoor beschreven worden. Er zijn trouwens op alle plaatsen van het boek zulke diepgevoelde, scherpgeziene, keurig verhaalde voorvallen te vinden; bovenal in de tweede afdeeling, die ons als de best geslaagde der drie voorkomt.

We kunnen niet nalaten, vooraleer te eindigen, de hoop uittedrukken, dat Mejuffer Loveling nog meer zulk meesterwerk moge leveren als ze ditmaal deed. Betrou-

wend zien we hare volgende werken te gemoet, en durven er eerbiedig op aandringen, dat ze in langen tijd nog de pen niet zou neerleggen. Overigens, *noblesse oblige,* Mejuffer Loveling heeft door haar laatste werk den voorrang ingenomen, en zal zeker beseffen, dat ze daarom aan onze Letteren nog menige meesterlijke bladzijde verschuldigd is.

Antwerpen, Januari '86.
L. VAN AKEN.

II
Fladderende vlinders. Gedichten van Pol de Mont. Rotterdam, Uitgeversmaatschappij '*Elsevier*' 1885. Met 3 koperetsen. - Prijs: gl. 3.75.

Wat bij dezen bundel eerst en vooral ons treft, is de ongewone zorg en pracht, waarmede de bekende uitgeversmaatschappij hem in den handel heeft gebracht. Reeds de perkamenten omslag, naar den ouden trant in kleuren en goud bewerkt, belooft veel; maar die belofte wordt overtroffen door den keurigen druk, de fraaie omlijsting van elke bladzijde, de nette versieringen, hier en daar aangebracht, de beeldletters, het fijne papier, kortom, door alles wat de stoffelijke uitvoering van den bundel betreft. Drij koperetsen van Edgar Farazijn, Leon Abry en Piet Verhaert verhoogen nog de kunstwaarde van de Mont's *Fladderende Vlinders.*

Ook de titel, door den dichter aan zijn boek gegeven, is onder alle opzichten goed gekozen voor deze eigenaardige verzameling van losse stukken. Om iedereen daarvan te overtuigen, behoeven wij slechts de verschillende rubrieken af te schrijven. Hier volgen ze: Rondeelkens en Vilanelles - Ritornellen en Terzinen - Pantoens en Ghazelen - Intermezzo - Sonnetten - Cameeën en Antiekpenningen.

Indien de dichter, door het aanwenden van deze zoo zeer uiteenloopende dichtvormen, zijne meesterschap in de edele poëzie heeft willen laten blijken, dan - wij moeten het rondweg bekennen - is hij ten volle gelukt. Het is den eerste den beste niet gegeven zijne gedachten

in te kleeden in den juist afgemeten en passenden tooi van ongewone dichtsoorten, om ze daarna tot eene rijk geschakeerde verzameling den beminnaars der kunst aan te bieden. Dit te kunnen dus geeft alreeds den dichter recht op onzen lof. Maar wanneer hij zulks gedaan heeft met talent, met stipte getrouwheid, behalve voor een paar uitzonderingen, aan de gestelde voorschriften en op het spoor van gekende meesters als Rückert, Th. de Banville, Müller, Jan Ferguut, (Jan van Droogenbroeck) enz. dan mogen wij hem onze warme gelukwenschen niet ontzeggen.

Wij weten het wel; niet iedereen zullen deze nieuwe gedichten van Pol de Mont bevallen. De vorm is zoo zeer verschillend van wat wij alle dagen in poëzie te lezen krijgen, dat deze ‘nieuwe gedichten in den ouden trant’ niet door iedereen zullen gesmaakt worden. Maar, onzes inziens, werden zij ook niet voor iedereen geschreven; zij richten zich slechts tot een bepaald getal lezers, die rekenschap willen houden van de overgroote moeielijkheden, waarmede de dichter hier te kampen heeft gehad, en derhalve meer den vorm en de bewerking, dan de gedachte, de behandelde stof in het oog houden.

Van dit standpunt uiigaande zou men nochtans tot de gevolgtrekking kunnen komen, dat de vorm hier alles, de stof maar bijzaak is. Zòò meenen wij het niet; het kunstige in den vorm mag in geenen deele aangewend worden om het gemis aan gedachte te vergoeden; beide moeten hand aan hand gaan.

Dit laatste heeft, naar ons bescheiden oordeel, de dichter in enkele stukjes uit het oog verloren, waarin hij niets beduidende onderwerpen door eenen vloed van rijmen en klanken tracht te redden. En 't is waarlijk jammer! Want menig schoon gedicht, wel gedacht en wel gezegd, treft men in de *Fladderende Vlinders* aan; vele lieve tafereeltjes, fijn en netjes afgewerkt, lachen ons in dezen bundel tegen; klankenrijkdom en kleurenpracht herinneren ons op zoovele plaatsen den dichter der *Idyllen.*

Alvorens deze korte bespreking te sluiten, moeten wij nog een paar aanmerkingen maken aangaande de keuze der behandelde stof. En vooreerst, wij hadden wel wat

meer afwisseling willen zien in de gekozene onderwerpen: de lekkerste spijzen zelfs verliezen hunne waarde, wanneer zij ons, tot vervelens toe, worden voorgedischt.

Gaarne hadden wij dan ook eenige grepen gewild uit het werkelijke leven, in stede van het eeuwige lied van minnen en kussen, dat, hoe schoon ook gezongen, ten langen laatste toch minder aangenaam in het oor klinkt.

Vervolgens moeten wij het betreuren, dat een dichter als Pol de Mont, ook in dezen bundel zijne begeestering meer en meer begint te zoeken in datgene, wat den drempel van het heiligdom der liefde niet moet overschrijden: wij bedoelen niet slechts het naakte, waarvoor de dichter eene voorliefde schijnt te koesteren, maar vooral het wulpsche, dat stellig het boek niet in waarde doet klimmen, maar het uit den kring van een groot deel onzer Vlaamsche lezers verwijderen zal.

Ziedaar de enkele bemerkingen, welke wij bij het lezen van de *Fladderende Vlinders* hebben aangeteekend. Het spijt ons, wij die altijd - en nu nog - de Mont's talent hebben bewonderd en erkend, dat wij hem dezen keer geenen onverdeelden lof hebben kunnen toezwaaien. Dit belet echter niet dat wij dezen dichtbundel, als kunstwerk, onder het getal der beste rekenen, welke onze letterkunde in den laatsten tijd heeft voortgebracht.

JAN BOUCHERIJ.

Muzikaal praatje uit Noord-Nederland.

Waarde Kunstbode!

Na lang stilzwijgen vat ik de pen weer eens op om u eenige mededeelingen te doen omtrent de muzikale gebeurtenissen bij ons te lande. Het belangrijkste feit was wel de komst van de Meiningsche Hofkapel, die, onder de leiding van Dr. Hans von Bülow, in de voornaamste Hollandsche steden concerten gaf.

Hans von Bülow was bij ons wel is waar alleen als uitstekend pianist bekend, maar men wist toch dat hij in Duitschland als dirigent op het hoogste standpunt staat; zijne exentriciteiten werden door de pers genoeg verspreid, om de nieuwsgierigheid van 't publiek te prikkelen, zoodat men die concerten met belangstelling en ongeduld te gemoet zag, en hoogst merkwaardig was het zeker voor kunstenaars en dilettanten, om deze keurbende op het gebied van Orchest-muziek te hooren.

Wat in de eerste plaats reeds een gunstigen indruk te weeg brengt is de discipline die er heerscht en het ‘con amore’ waarmede alle werken worden uitgevoerd. In stilte worden alle plaatsen aan de lessenaars bezet, de instrumenten ter hand genomen, en zonder het zoo hinderlijk, krassende stemmen der violen of preludeeren der fluiten en clarinetten neemt, bij het verschijnen van den dirigent, het concert een aanvang. Welk een eenheid en fraaien klank. Welk een klaarheid en juiste phraseering in die voordrachten, en vooral welk een overheerlijk *pianissimo*. Onvergetelijk blijft mij het einde der introductie en het begin van het *Allegro* in Beethoven's groote *Leonore-Ouverture* N° 3. Dat is geen verzameling van verschillende individuën, het is een reuzen-instrument dat beurtelings streelt of klaagt, losbarst in juichtonen of wanhoopskreten, maar steeds door één machtige en altijd zekere hand bespeeld.

Dat door bevoegde kunstrechters dit oordeel wordt gedeeld, bewijzen de belangrijke opstellen van Mr. Henri Viotta in de *Gids* van 1 Dec. '85 en van W.F.G. Nicolaï in de *Caecilia* van denzelfden datum, die beiden de hoogste lof en ingenomenheid hebben uitgesproken. De welbekende criticus C.T. geeft in de *Indépendance* van 22 November 1885, naar aanleiding van de concerten der Meiningsche Kapel, een overzicht van zijn tweedaagsch verblijf in het ‘*Petit pays de bétail bien élevé*’ (zeer vleiend voor de Hollanders, die steeds een veer moeten laten bij de ironische opmerkingen over landaard en gebruiken van den Fransch-Belgischen schrijver (!).

Het feit dat België heeft gemeend zijn kunststempels voor Hans von Bülow en zijn keurbende gesloten te moeten houden, noopt den Heer C.T. die ongelooflijke (?) reis te ondernemen.

Misschien begreep deze fijne opmerker, dat die langzame. koele Hollanders in appreciatie van ware kunst, de meer enthousiaste Belgen wel eens vóór zouden kunnen zijn. Hoe dit ook zij, de Heer C.T. toont zich hoogelijk ingenomen met de concerten der Kapel, en karakteristiek is de wijze waarop de geniale persoonlijkheid van Hans von Bülow door hem wordt gekenschetst: '*Figurez-vous Méphisto apôtre, et vous aurez Hans de Bulow*'.

Welke lof den uitstekenden dirigent ook alom werd toegezwaaid, toch hadden de puriteinen in de kunst grieven tegen zijn opvatting van de Beethovensche symphoniën, en hoorde men gewagen van zijne driestheid, om met de bestaande tradities te breken en 'o horror' zelf het *tempo rubato* te durven aanwenden.

Hoogst belangrijk is hetgeen juist over die traditie in het hierboven vermelde opstel van Mr. Viotta gezegd wordt, even als een beschouwing door H.C.P.D.: '*Hans von Bülow en de traditie*', in het weekblad *De Amsterdammer*, van 3 Januari '86.

Uit beide stukken blijkt duidelijk, dat ook ten opzichte van muzikale overleveringen hetzelfde als van de godsdienstige geldt, 'dat de letter doodt, maar de geest levend maakt'.

Een uitvoering die ook vele muziekliefhebbers belangrijk toescheen, was die van Rubinstein's Oratorium '*Das Verlorne Paradies*', die de Rotterdamsche afdeeling van Toonkunst op haar eerste concert, den 13 November op haar programma bracht, onder leiding van den Heer Gernsheim.

De tekst aan Milton's gedicht ontleend, schetst in haar eerste deel de strijd van Satan en zijn trawanten tegen God en de engelen over de toekomstige heerschappij der nog ongeschapen aarde; het tweede is aan de Schepping gewijd, zooals ons die uit het bijbelverhaal bekend is, terwijl in het derde deel de verleiding van Adam en Eva en de verdrijving uit het Paradijs beschreven wordt.

Was de verwachting hoog gespannen, de waarheid is dat men zich algemeen teleurgesteld gevoelde.

Van de geniale persoonlijkheid van Rubinstein had men zich een machtiger en verhevener opvatting voorgesteld. Wel zijn er verscheidene schoone kooren en *ensemble*-stukken in op te merken, maar er zijn er ook die niet van banaliteit zijn vrij te pleiten. Onwillekeurig maakt men een vergelijking met Haydn's 'Schepping', en dan treedt de oude meester zegevierend uit den strijd. De wijze waarop de Godheid sprekende wordt geschilderd komt ons weinig verheven voor, terwijl het satanische element niet scherp genoeg is geteekend.

'*Jene demonische Urkraft*' waarvan het muzikale tijdschrift *Die Signale*, naar aanleiding van een uitvoering van *Das Verlorne Paradies* in Breslau gewaagt, hebben wij niet kunnen ontdekken.

Hoeveel aangrijpender is dat duivelen-heir door den Vlaamschen meester Peter Benoit in zijn *Lucifer* en *Oorlog* geschilderd; ik wijs slechts op de behandeling van den spotgeest met koor 'Heisa! jubelt geesten der hel'.

Den 2 December werd te 's Hage op het eerste Diligentia-concert het 25jarig jubileum van Verhulst als dirigent dezer concerten gevierd. Een fraai, met groen versierde zaal, een geschenk in zilver van de leden, verscheidene prachtige kransen en een hartelijke toespraak van den burgemeester Patijn, maakten den avond recht feestelijk voor den jubilaris, die als uitstekend dirigent, in Nederland zoowel als daar buiten, bekend is; '*seulement il aime un peu trop les morts*', zooals Berlioz ook van Mendelssohn zeide. Deze eigenaardigheid van 's mans karakter, waardoor eenige jaren geleden een conflict tusschen de conservativen en de moderne leden van het concert was opgewekt, werd nu natuurlijk niet aangeroerd, '*tout était pour le mieux dans le meilleur des concerts*'.

Langzamerhand begonnen er echter stemmen op te gaan over de eentonigheid, waarmede de programma's zijn zaamgesteld, en thans hoort men er over klagen dat de uitvoeringen niet meer dat hooge standpunt innemen, dat haar vroeger algemeen werd toegekend.

Als nieuw benoemd Directeur der Haagsche Zangvereeniging van de Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst, trad de Heer S. de Lange in plaats van den Heer Seiffert op. Ofschoon Rotterdammer van geboorte, was de Heer de Lange geruimen tijd te Keulen als leeraar voor het Orgelspel aan het Conservatorium verbonden; na Hiller's overlijden vestigde hij zich weer in zijn vaderland.

De Zangvereeniging debuteerde onder haar nieuwen leider met Mendelssohn's bekend Oratorium '*Paulus,*'; men zegt dat voor de tweede uitvoering Händel's '*Messias*' is gekozen. 't Is te hopen dat de Heer de Lange met der tijd zijn aandacht ook eens aan werken van den nieuwen tijd en aan Nederlandsche zal wijden. Over het algemeen worden zij als stiefkinderen behandeld door de Maatschappij, wier primitief doel was de *Nederlandsche* toonkunst te bschermen.

De Maatschappij De Toekomst gaf den 25 November eene herhaling van het '*Vorspiel*' en de *Nachtmalscène*' uit Wagner's '*Parsifal*', dat op het voorgaande concert zulk een diepen indruk had gemaakt. Ook nu, even als ten vorige jare, was geen plaats in den Schouwburg onbezet gebleven, en in ademlooze stilte werd de zwanenzang van den Bayreuther meester aangehoord. Eere aan Nicolaï, den leider dezer concerten, die kalm en onwrikbaar zijn doel voor oogen 'vooruitgang' in de vaan der Toekomst heeft geschreven.

Is het Haagsche publiek dank verschuldigd aan Nicolaï, dat hij het met de werken der moderne meesters bekend maakt, evengroot zjjn de verdiensten in dit opzicht van Mr. Henri Viotta te Amsterdam. Sedert een paar jaren werd door den Heer Viotta een Wagner-vereeniging in het leven geroepen, die onder zijn leiding jaarlijks twee concerten geeft, waar, op de voortreffelijkste wijze en met de voornaamste solisten, fragmenten uit de Wagnersche werken ten gehoore worden gebracht. Van alle muzikale uitvoeringen in de hoofdstad (haar getal is legio), zijn deze Wagner-concerten het uitstekendste, wat men zich als uitvoering wenschen kan.

Op 11 December werd in Kenau's Veste eene uitvoering gegeven met medewerking van een duizendtal kinderen, onder leiding van den Heer Robert. Behalve een paar nummers voor orchest werd in he

eerste deel de Kinder-Cantate '*Het Ouderhuis*', van Richard Hol, in het tweede '*De Wereld in*', van Peter Benoit, ten gehoore gebracht. Eigenaardig was het feit dat het laatste werk op dien avond voor de vijf-en-twintigste maal in Noord-Nederland werd uitgevoerd; ook den allereersten keer werd het in Haarlem gezongen. 't Was dus een jubileum, waarop echter de jubilaris ontbrak. Men had zich gevleid dat de Vlaamsche meester, even als Richard Hol en de Hr. Reiger, de dichter van 'Het Ouderhuis', bij deze bijzondere gelegenheid tegenwoordig zou zijn geweest. Wij moeten aannemen dat de Heer Benoit dezen keer onoverkomelijke bezwaren heeft gehad, om de kleine reis naar Holland te ondernemen, '*ce petit pays*', dat toch vijf-en-twintig maal het werk van den Belgischen Meester uitvoerde. Is deze verbroedering op muzikaal gebied wederkeerig?

In Utrecht heerscht, dank zij den invloed van den directeur de Heer Richard Hol, een opgewekt muzikaal leven. De Stads-concerten munten uit door een uitstekende vertolking van orchestwerken en het optreden van eerste solisten. Merkwaardig is dat door een zeer begaafd dilettant, Jonkheer Mr. van Riemdijk, ook als componist gunstig bekend, een vereeniging is opgericht tot beoefening van oude kerkmuziek, die onlangs onder leiding van dien Heer, een zeer goed geslaagde uitvoering gaf.

Ook in de Noordelijke provinciën van ons land wordt het muzikale arbeidsveld dapper ontgonnen.

Moge ook dat in 't vervolg een rijken oogst opleveren!

SHAC.

Kroniek.

Letter- en tooneelkunde. - Prijskampen.

- De Letterkundige Vereeniging ‘Jan Frans Willems’. te Antwerpen, schrijft eenen prijskamp voor oorspronkelijke Novellen uit.

Al de Letterkundigen van Zuid-Nederland, uitgezonderd de leden der Vereeniging, kunnen er deel aan nemen.

De volgende prijzen worden uitgeloofd:

Eerste prijs: Honderd franks en een zilveren verguld eeremetaal. Tweede prijs: Vijftig franks en een zilveren eeremetaal.

De bekroonde stukken blijven, gedurende een jaar na de uitspraak van den Jury, de eigendom der Vereeniging, die ze door hare zorgen kan uitgeven.

De stukken moeten vrachtvrij ingezonden worden vòòr 1 Juli a.s. aan den Heer Jos. Hellemans, schatbewaarder der Vereeniging, Mechelsche Steenweg 144, te Antwerpen.

Zij moeten voorzien zijn van eene kenspreuk, welke herhaald wordt op den omslag van een verzegeld briefje, bevattende den naam en de woonplaats van den schrijver.

De Novellen, verschenen vóór de uitspraak van den Jury, worden niet in aanmerking genomen.

De uitslag van den prijskamp zal bij middel der bladen en tijdschriften bekend gemaakt worden.

De niet bekroonde stukken kunnen, met de bijgevoegde ongeopende briefjes, door de schrijvers terug bekomen worden, mits aanduiding der kenspreuk en opgave van den eersten en den laatsten regel van het stuk.

- De Maatschappij ‘Emulation’ van Brugge, heeft eenen prijskamp uitgeschreven voor een werk in proza: ‘Lofrede der Vlaamsche helden Breydel en De Coninck’, waarin de schrijver, gesteund op geschiedkundige daadzaken, al de kenmerken doet uitschijnen der vaderlandsche beweging van het begin der XIVe eeuw. Deze prijskamp is uitgeschreven ter gelegenheid der inhuldiging te Brugge, den 1 Juli 1887, van de standbeelden van Breydel en De Coninck.

Vlaamsche belangen. - De taalwet van 1883 voor de rechtbank.

- Nergens wordt de wet van 15 Juni 1883 op het gebruik van het Nederlandsch in het middelbaar onderwijs zoo openlijk miskend als te Leuven.

De ziel van den tegenstand tegen de toepassing dier wet is aldaar de heer Vital Decoster, schepene van openbaar onderwijs.

Hij heeft echter zijnen onwil zooverre gedreven, dat hij wel onbewust, de volledige uitvoering ervan zou kunnen merkelijk bespoedigd hebben.

Over een paar maanden werd door het Ministerie van Binnenlandsche Zaken en Openbaar Onderwijs een omzendbrief tot de besturende bureelen der middelbare scholen en athenea der Vlaamsche gewesten gericht, om te vernemen wat de naleving der gemelde wet in den weg mocht staan.

Ten gevolge daarvan, stuurde de heer Decoster, als dienstdoende voorzitter van het besturend bureel der middelbare scholen en van het Atheneum van Leuven, tot de ouders der leerlingen eenen omzendbrief, waarin hij vooreerst verklaarde dat, zoo die wet ten volle toegepast werd, genoemde scholen teenemaal ontvolkt zouden worden, en hun daarna vroeg of zij wenschten voortaan de drie-vierden van den schooltijd te zien besteden aan het aanleeren van het Vlaamsch, deze taal voortaan het Fransch gansch te zien overvleugelen, en dit laatste nog slechts als vreemde of bijkomende taal te zien behandelen.

Dat was te veel driestheid in de tegenkanting tegen eene van 's lands wetten.

De noodzakelijkheid eener protestatie tegen de ongehoorde handelwijze van dien magistraat deed zich dringend gevoelen.

Onderstaand protest werd daarom ook op de muren der stad Leuven aangeplakt:

Vlamingen!

De heer Vital Decoster, schepene van openbaar onderwijs, komt aan de ouders der leerlingen van het koninklijk atheneum en staats middelbare scholen der stad Leuven eenen omzendbrief te sturen, waarin hij beweert dat, door de toepassing der wet van 15 Juni 1883, op het gebruik van het Vlaamsch in het middelbaar onderwijs, ‘het

leer-programma zoodanig zou gewijzigd worden, dat het Vlaamsch geheel en gansch het Fransch zou overvleugelen, dat de drie-vierden van den schooltijd aan het aanleeren van het Vlaamsch zouden besteed worden en dat het Fransch niet meer zou behandeld worden dan als eene bijkomende of vreemde taal.

Op die onbeschaamde vervalsching van den tekst der wet past er maar één antwoord; het is het overdrukken van art. 1, 2, 3 en 4 van die wet, luidende als volgt:

Art. 1. In het Vlaamsch gedeelte van het land, zullen de lessen in de voorbereidende afdeelingen der middelbare scholen van den staat in het Vlaamsch gegeven worden.

Het onderwijs der Fransche taal zal er op zulke wijze ingericht worden, dat de leerlingen bekwaam wezen om de Fransche lessen der middelbare afdeelingen met vrucht te kunnen volgen.

Art. 2. In de eigenlijke middelbare afdeeling van de scholen dezer streek, wordt de les van Vlaamsch in het Vlaamsch gegeven.

De lessen van Engelsch en Duitsch worden uitsluitelijk in het Vlaamsch gegeven, tot dat de leerlingen in staat zijn, die studiën bij middel der taal zelve, welke men hun onderwijst, voort te zetten.

Een of meer lessen van het programma zullen insgelijks in het Vlaamsch gegeven worden. Het getal der leergangen, aldus gegeven, zal zijn van ten minste twee, te beginnen met de heropening der klassen in het jaar 1886.

Art. 3. De bepalingen van voorgaand artikel zijn toepasselijk op de atheneums in dezelfde streek gelegen.

Art. 4. De vakwoorden der wis- en natuurkundige wetenschappen, alsook van de andere vakken van het programma, zullen gelijktijdig in het Fransch en in het Vlaamsch onderwezen worden.

De historische en aardrijkskundige namen worden zooveel mogelijk in het Vlaamsch en in het Fransch opgegeven.

Vlaamsche Huisvaders,

Vergelijkt die artikels van de wet met den omzendbrief van den heer Decoster, en uw oordeel zal zijn: ‘de schepene spreekt onwaarheid’.

Wat moet men denken van eenen magistraat, die, om tegenstand tegen de wet te verwekken, niet aarzelt aan zijne medeburgers over den inhoud derzelve valsche in-

lichtingen te geven?

Om zijnen afkeer van de Vlaamsche volkstaal te koelen, heeft hij ‘wetens en willens de waarheid verdraaid’.

Het antwoord van den heer Vital Decoster op deze plakkaart was eene dagvaarding voor de rechtbank van Leuven, gericht tot den drukker, en waarin hij vroeg dat deze tot eene schadeloosstelling van 3000 franks, voor de afkondiging van het vonnis in de dagbladen, veroordeeld wierde.

De zaak werd den 29 Januari l.l. voor de rechtbank van Leuven gebracht.

Groot was de samenloop van menschen. De plaats aan het publiek voorgehouden, was proppensvol.

De heer Decoster liet zich verdedigen door den heer advokaat Boels. De heeren Jan Van Ryswyck en Julius de Vigne, volksvertegenwoordiger, stonden voor de heeren Hoste en Reinhard, of beter gezegd, voor de Vlaamsche Beweging, op de bres.

Het stelsel van den aanlegger kwam ongeveer hierop neer, dat de beruchte omzendbrief slechts gericht werd tot ouders wier kinderen de eigenlijke middelbare scholen bezoeken. Aan die van het atheneum werd een gansch andere omzendbrief gezonden; dat het Fransch in de Leuvensche scholen het Vlaamsch bepaald overheerschte en dat Leuven eene Brabantsche, geene Vlaamsche stad is, waar het volk platduitsch, de burgerij Fransch spreken!

Wij betreuren de wel doordachte pleidooien der heeren Van Ryswyck en de Vigne, welke, zonder moeite, die ongekookte drogredenen wisten te weerleggen, niet in hun geheel te kunnen mededeelen.

Dag- en weekbladen deden zulks, en wij vernemen met genoegen dat deze zoo belangrijke zaak met al de daartoe behoorende uitleggingen en aanhangsels, in eenen bundel zullen worden uitgegeven.

De verdedigers deden de partijdigheid uitschijnen, waarmede de heer Vital Decoster was te werk gegaan, dat de wijze waarop bedoelde omzendbrief was opgesteld niet den ouders toeliet anders dan *neen* te antwoorden; dat de omzendbrief voor opschrift draagt: Bestuurlijk bureel der middelbare scholen en atheneums; zij bewezen met cijfers dat het wel degelijk de Vlaamsche taal is, welke in die onderwijsgestichten op den achtergrond gesteld is; dat het verslag, hetwelk de heer Decoster aan de regeering deed

over den uitslag van zijn onderzoek over de mogelijkheid de taalwet van 1883 toe te passen, de beruchte vraag verzwijgt of althans verbloemt, en dat bijgevolg de heer minister van dezelve onbewust was; en meer andere gewichtige punten, die den heer Decoster doen veroordeelen

In eene volgende aflevering zullen wij de uitspraak der rechtbank in deze zoo belangrijke zaak mededeelen.

- Naar gemeld wordt, is men in het Ministerie van Landbouw ernstig bezig met de inrichting eener Vlaamsche sectie bij de hofbouwschool te Vilvoorde te stichten.

Beter laat dan nooit!

- Krachtens een besluit van het gemeentebestuur van Luik, in welke stad 30.000 Vlamingen gehuisvest zijn, wordt sedert nieuwjaar eenen Nederlandschen leergang van boekhouden gegeven, in de lagere- en in de beroepsscholen. - Ook te Hoei houdt men zich bezig met het stichten van dergelijken leergang in de beroepsschool dier stad.

Het Vlaamsch in het onderwijs.

- De *Nederduitsche Bond* van Antwerpen heeft den 1 Februari eene algemeene vergadering gehouden, die allerbelangrijkst mag worden geheeten.

Aan het bureel zetelden de heeren J. De Beucker, voorzitter, H. Claes, provinciaal raadsheer en Backx, schrijver.

Een groot aantal leden woonden de zitting bij.

Dagorde: 1° Vertoog aan de Kamers, volgens de voorstellen Reinhard, van den Studenten-landdag.

De sekretaris gaf lezing van den tekst van gemeld verzoekschrift, dat aan het bureel van beide Kamers zal worden gezonden.

Het besluit tot het bekomen van het volgende:

1° Dat voor alle bedienden in Vlaanderen de kennis der Vlaamsche taal zou verplichtend zijn;

2° Dat in de middenbesturen van den Staat te Brussel al de bedienden van hoog tot laag, het bewijs zouden moeten leveren van behoorlijke kennis der beide landstalen;

3° Dat de wet van 1 Juni 1883, op het gebruik van het Vlaamsch in de atheneums en middelbare scholen van den Staat, in de Vlaamsche gewesten, stipt in al hare bepalingen worde nageleefd;

4° Dat de Vlaamsche normale afdeeling, gevoegd bij de hoogeschool van Gent, op ernstige grondslagen heringe-

richt worde, en dat er eene afdeeling aan worde toegevoegd, voor het opleiden van leeraars voor de wetenschappen;

5° Dat de normale middelbare school voor regentessen te Brussel heringericht worde met het oog op het opleiden van Vlaamsche regentessen, en dat op die school al de bepalingen toegepast worden, welke thans het gelijkaardig gesticht voor regentessen te Brugge beheeren;

6° Dat de gestichten der Vlaamsche en der Waalsche gewesten *volkomen gelijk gesteld worden, wat het getal aan te leeren talen* betreft, alsmede de *belooningen* op het einde van het jaar;

7° Dat, op het einde van het schooljaar, twee afzonderlijke prijskampen ingericht worden, een voor het atheneum en de middelbare scholen der Waalsche, en een voor die der Vlaamsche gewesten, en dat het aan de leerlingen dezer laatsten toegelaten zij het Vlaamsch te gebruiken voor het beantwoorden der vragen, aangaande de vakken welke zij in die taal aanleeren;

8° Dat afzonderlijke opzieners gelast worden met het toezicht op het middelbaar onderwijs in de Vlaamsche gewesten;

9° Dat niemand, tot welk ambt ook, in het middelbaar onderwijs der Vlaamsche gewesten toegelaten worde, zonder bewijs gegeven te hebben eener behoorlijke kennis van het Vlaamsch.

2e Punt. Antwoord van hunne D. Hoogw. de bisschoppen van België, aan den heer voorzitter van den Studenten-landdag.

M. De Beucker heeft over 't gewichtig vraagstuk: ‘Vlaamsch in het onderwijs’, een lang onderhoud gehad met Z.D. Hoogw. den Aartsbisschop van Mechelen.

Hij genoot in het bisschoppelijk paleis het beste onthaal en kreeg de grootste voldoening.

Mgr. Goossens gaf den spreker, tot bewijs zijner goede gevoelens en inzichten ten opzichte der Vlaamsche taal, de volgende schriftelijke verklaring, die niet alleen in *zijnen* naam, maar ook in dengene van al de Belgische bisschoppen werd afgelegd.

Verklaring der Belgische bisschoppen:

‘Niets ligt de Bisschoppen meer ter harte, dan de Vlaamsche taal in hunne onderwijsgestichten doen

te kennen en te beminnen.

In hunne oogen is het hedendaags eene verplichting, dat men zich op de beoefening van 't Vlaamsch ernstig toelegge: er zullen met dat inzicht afdoende maatregelen genomen worden.

Maar, gij zult verstaan, MM. dat zij zelven moeten oordeelen over de middelen die daar geschikt voor zijn.

Ten andere, de Bisschoppen zullen noodzakelijk moeten rekening houden van den toestand, die verschillend kan zijn van bisdom tot bisdom, van gesticht tot gesticht.

In alle geval moogt gij desaangaande in de bezorgdheid van uwe Opperherders volle betrouwen stellen; meer dan iemand hebben zij er belang bij, priesters te vormen, die, om het woord te voeren of de pen te hanteeren, het Vlaamsch ten volle machtig zijn'.

Volgens Mgr. Goossens den heer De Beucker verzekerde zullen, te beginnen van Paschen, de Vlaamsche kinderen in al de gestichten, waar de geestelijke overheid haren invloed kan uitoefenen, den catechismus in *het Vlaamsch* leeren.

Te rekenen van October aanstaande, zal men ernstig beginnen met de Vlaamsche taal in al de geestelijke gestichten van middelbaar onderwijs, de plaats te doen innemen, waarop zij te recht aanspraak maakt;

In het Klein-Seminarie te Waver worden dergelijke maatregelen reeds in voege gebracht, en hunne uitvoering zal stipt en zonder onderbreking worden voortgezet.

Worden die beloften getrouw nageleefd, - en wij twijfelen er geen oogenblik aan - dan is onze Vlaamsche Beweging eenen reuzenstap gevorderd.

Beeldende kunsten.

- Op Zondag 17 Januari werd op het kerkhof van Schaerbeek eene aandoenlijke plechtigheid gevierd. De vrienden van den kunstschilder Dubois huldigden er het medaillon in voor het graf van den kunstenaar, door den beeldhouwer Van der Stappen vervaardigd.

- Zaterdag, 6 Februari, werd de tweede jaarlijksche tentoonstelling der XX geopend, in het Paleis van Schoone Kunsten, te Brussel.

- Men is te Brussel van plan, eene tentoonstelling der werken van den te vroeg gestorven schilder Agneessens

in te richten. Men zal waarschijnlijk eene plaats in het Paleis van Schoone Kunsten aanvragen. Zou echter die vraag niet ingewilligd worden, dan zal de tentoonstelling plaats hebben in eene zaal te St-Joost-ten-Noode.

- De afdeeling van Schoone Kunsten aan de Koninklijke Akademie van België, heeft in zitting van 7 Januari, voorzien in de opengevallen plaatsen. In de afdeeling der schilderkunst werd benoemd: Sir Frederick Leighton, voorzitter der Royal Academy, te London, in vervanging van den heer Haghen.

In de afdeeling der beeldhouwkunst zal de kiezing voor een lid in de plaats van den heer Jos. Geefs, overledsn, eerst in Mei plaats hebben.

In de afdeeling der bouwkunde werd de heer Alfred Waterhouse te Londen, in de plaats van den heer Donaldson aangenomen.

- Het goevernement heeft de schilderij van den heer N. Van den Eeden aangekocht, die voorstelt: Karel Rogier op zijn sterfbed.

- De heer Jacq. De Braekeleer heeft een marmerbeeld van K. Rogier voltooid, dat in eene der zalen van het Antwerpsch stadhuis zal geplaatst worden.

- De kunstschilder Eugeen De Block heeft het portret voltooid van Mejuffer E. Beernaert, de gekende landschapschilderes.

- De heeren Emiel Claus en Karel Nys hebben op Zaterdag 13 Februari, de tentoonstelling van eene reeks hunner werken geopend in de zaal Verlat, Twaalfmaandenstraat, te Antwerpen. Die tentoonstelling zal tien dagen open blijven.

Ook de heer Th. Verstraete richt tegen 27 Februari dergelijke tentoonstelling in, welke etsen en schilderijen zal bevatten, en open blijven tot 5 Maart.

- Een buitengewone prijskamp van bouwkunde, is uitgeschreven door de *Maatschappij der Bouwmeesters te Antwerpen.* De belanghebbenden kunnen het programma van den prijskamp bekomen bij den heer Eug. Geefs, bouwmeester, Leopoldstraat 45, te Antwerpen.

Twee schetsen.

I
Vereenigd in den dood.

'k Veracht de taal des vuigen lasters
Uit 't diepste mijner jonglingsziel,
Den laster, door wiens scherpen angel
Zoo menig schuldloos offer viel.

I.A.

I

Het was een gure winter. Ik voelde 't maar al te wel, toen een snerpende wind mij door de naakte boomen heen, in het van koude paarsgeworden aangezicht blies. Op het besneeuwde dorpspad, dat naar de statie leidt, hoorde ik niets anders dan het eentonig tik-tak der dorsvlegels in de schuur.... Ja toch, nog iets meer: ook de krakende stap van eenen jongeling, twintig passen voor mij.

Ik meende dien jongeling nog elders ontmoet te hebben, doch waar? Nopens dit punt raadpleegde ik te vergeefs mijne herinneringen. Ik zag hem eene herberg, dicht bij de statie, binnentreden; ik volgde hem werktuigelijk. Eenige reizigers waren in de herberg aanwezig. Aan eene ronde tafel zaten eene moeder en hare twee dochters, die zich met naaiwerk onledig hielden. Nu en dan werd een woord met mijnen onbekende gewisseld, zoodat ik wel kon bemerken, dat hij geen ongewoon bezoeker was. De jongeling stuurde ook mij het woord toe, en mij met aandacht beschouwende, zegde hij:

‘Mijnheer, mij dunkt dat ik u nog ergens ontmoet heb’.

Na een kort gesprek wisten wij dan, dat wij oude schoolmakkers waren.

't Was een jongeling, lezer, die op de school om zijn

uitstekend karakter zeer geliefd werd.

Ik vroeg aan mijnen gezel of hij gewoon was hier te komen. Met eenige woorden zegde hij mij, dat hij in het dorp in bediening was, en alle dagen naar stad vertrok: ‘niet dat de reis zoo geestig viel, maar.... ter wille zijner zuster, ziet ge?’

Inderdaad, eenige oogenblikken nadien stonden allen recht, want de klok sloeg zes uren; het oogenblik van vertrek was daar. Eenige reizigers, die op de komst van den trein gewacht hadden, namen haastig hunne pakken op, en verlieten de herberg. Maar mijn bekende bleef tot 't laatste oogenblik. Hij stond recht, doch, naar 't scheen, met tegenzin. Ter sluiks bekeek hij de oudste dochter, die eene kleur kreeg en bedremmeld met den tip van haren voorschoot speelde. Hij betaalde haar zijn gelag: eene gelegenheid om heur heimelijk de hand te drukken.

Eene minuut later stonden wij beiden, hij en ik, in de koude lucht daarbuiten.

Weldra had de stoomtrein hem aan mijn oog onttrokken. Aan *mijn* oog, - dat was minder, maar.... aan 't oog der maagd.... Want ik veronderstelde, en terecht, dat daar zijne beminde woonde.

II

Louter toeval bracht mij eens in dezelfde herberg terug; maar, was het ook louter toeval dat mijn bekende er ook zat, nevens het oudste dochtertje nog al?

Ik geloof het niet, want ik vond er hem heel, heel gezellig gezeten. Hij rookte eene lange pijp, en blies de wolkjes met zichtbaar welgevallen weg.

Mijn binnenkomen moest hem in den eerste ijselijk verlegen maken, te oordeelen althans naar de buitengewone belangstelling, waarmede hij zijne pijp monsterde.... Maar dit duurde niet lang, want welhaast ving hij een gesprek met mij aan.

Wanneer we een glas geledigd hadden, stelde hij voor, eene wandeling in het dorp te doen. Ik aanvaardde, en onderweg verhaalde hij mij met tranen in de oogen, dat zijne zuster de eeuwigheid ingegaan was. In die groote stad vond hij het dan zoo vreemd, want zijn

hart, getroffen in de genegenheid eens broeders, had zoo dringend behoefte aan den troost der liefde! Daarom had hij besloten in het dorp te verblijven, dewijl hij het meisje, dat in de gekende herberg woonde, uit gansch zijn hart beminde. Hij bevond er zich goed, en hoopte er lang gelukkig te zijn.

Van dien tijd af werden wij de verkleefdste vrienden der wereld.

Dank aan onze goede vriendschap kan ik u zijne geschiedenis vertellen, die maar al te vroeg en te droef moest eindigen.

III

Van dag tot dag groeide de liefde van den jongeling jegens de deerne aan, zonder dat hij nochtans durfde bekennen, dat hij haar beminde. Eindelijk waagde hij het, haar zijne liefde te bekennen.

Ze aarzelde....

'Wij zijn nog zoo bitter jong', was het antwoord.

Maar warm bracht mijn vriend hiertegen in:

'En zullen wij er elkander min gaarne om zien?,.. En zijn wij niet als voor elkander geschapen?.... O toe, ik bid u!...'

'Wachten!' was het besluit.

Wie zal een meisjeshart doorgronden?

Haar minnaar drong meer en meer aan: alles te vergeefs.

Hoe weinig dacht hij toen, dat ook het eenige wat hem overbleef, de hoop, weldra hem zou ontsnappen.

En toch was het zoo.

Er kwam een ander jongeling met schoone gezangen haar hart nemen, en mijn armen vriend hoonen.

Toen gevoelde ik dat het mijne beurt was van spreken, om mijnen vriend tegen alle lastertaal te verdedigen. Ik rekende het mij ten plicht, en deed het met moed en kracht; maar de venijnige gal stortte zich zóó uit, dat mijne tusschenkomst vruchteloos was.

Ook voor mijnen vriend was verder gaan onnoodig.

Daar kwam het barsche woord: 'Ik min u niet'.

Arme verliefde, die zijn leed met stille vertwijfeling verkropte, en zich vergenoegde met den levensregel;

‘Hebt uwe vijanden lief!’

En wanneer hij mij de oorzaak zijner smart mededeelde, kon ik eene traan niet bedwingen, en ik dacht:

‘Waar heeft hij dat verdiend?’

IV

Eenige tijd verliep. Toen vernam ik dat de indringer een spotvogel was geweest. Niet genoeg dat hij twee schuldelooze harten had gescheiden; ook het hart van het meisje moest hij breken.

In het dorp gingen de praatjes hunnen gang.

Toen kwamen de tranen. Tranen van spijt, niet alleen omdat zij verlaten was, maar ook bittere tranen van berouw, omdat eene inwendige stem haar gedurig toeriep:

‘De eerste meende het zoo goed met u, en gij, gij hebt hem zoo wreed miskend, dat gij de oorzaak wezen zult van zijnen dood!’

Aan eene verzoening zou niet meer te denken vallen: de gekrenkte hoogmoed der schoone verzette er zich tegen.

De lente met hare bloemen en hare lieflijke tonen keerde terug, maar niet de kleur op de wangen der maagd. In het hart der jongelieden knaagde een worm, die twee levensheilen zou verteren.

Eens, op een zonnigen namiddag, ontmoette de jongeling haar dicht bij het kerkhof.

Bevend sprak hij haar toe, maar zij keerde het hoofd af.

En toen hij met betraande oogen het vergevingswoord uitsprak, toen greep hare ingeboren trotschheid haar aan, en, zonder één woord te uiten, vluchtte zij weg.

Den jongeling zwol de krop, en naar het kerkhof wijzend:

‘Daar zal ik eerlang rusten’, zuchtte hij.

Eene maand later hielp ik zijn ontzield lichaam naar de laatste rustplaats dragen....

Maar toen, toen was het ook uit met de rust van het meisje. Akelige droombeelden spookten haar voor den geest. Zij had schrik voor het kerkhof, en toch, zonder het te willen, was zij er telkens nabij. Zij poogde te worstelen tegen hetgeen zij zwakheid noemde. Vergeefs...

De bladeren vielen af, en ook het leven ontzonk aan dit zoo diep geschokt gemoed.

Aangespoord door de herinnering aan mijnen duurbaren vriend, richt ik dikwijls mijne schreden vol droefheid naar het kerkhof, waar hij en het meisje rusten. Dan kan ik mijne tranen niet bedwingen, en ik zucht met een gevoel van treurigheid:

‘Arm meisje, arme vriend! Zijt gij in dit leven niet vereenigd geweest, gij zijt het in den dood!’

II
Kinderliefde

De dood met knokkelhanden
Volvoert haar wreed besluit,
En zoekt bij dierbre panden
Meedoogenloos haar buit.

I.A.

Daar zijt gij eindelijk, schoone maand Mei, met uwe geurige bloemen en het lieflijk gezang der vogelen! Alles herleeft in de natuur. De blanke vlinders streelen de lachende bloempjes; de gonzende bijtjes vliegen uit hunne korven om den zoeten honig. De wakkere landman gaat vlijtig aan den arbeid; niets valt hem te zwaar; zijne welvaart heeft hij slechts voor oogen, en onder 't zingen van een luchtig deuntje, dat de echos in het bosch herhalen, werkt hij immer voort.

Maar al begint alles te herleven, toch is er eene bloem, die door de zachte zonnestralen niet opgewekt wordt.

Het is mijne Stephanie.

Wel zijn de bloempjes op haar graf ontloken, maar zij, helaas.... zal nooit meer ontwaken!

Schoone maand! gij doet mij zoo menigen traan storten, want juist bij uwen aanvang is het twee jaren, dat zij zoo onverbiddelijk van mijne zijde werd gescheurd, zonder dat het mij gegund was een laatsten afscheidskus op hare lippen te drukken.

Lezer, de geschiedenis welke ik ga aanvangen, is geene van over honderden jaren, welke door den loop der tijden is gewijzigd. Wij teekenen enkel 't jaar 1882, en ik wil u alles rondborstig verhalen.

Wij waren beide niet oud toen de god der liefde reeds eene ruime plaats in ons hart had genomen: nauwelijks achttien jaren; en, daar we beiden onze liefde verzwegen voor onze ouders, hadden wij misschien niet slecht gedaan onzen ouderdom te verzwijgen aan onze lezers of lezeressen, die ons misschien zullen begroeten met het gekende woord: ‘kinderliefde’. Maar gelooft mij, waren wij nog maar kinderen, 't was God die het zoo gewild had, dat wij met elkander zoo goed overeenstemden.

Vier maanden zijn nog al vlug verloopen, wanneer men niets smaakt dan rein genot; maar hoe vlug komt treurnis en lijden, die een menschenhart, beter gezegd een kinderhart, zoo kunnen terneerslaan, dat het leven van geener waarde meer is.

't Was Zondag in de maand Mei. De dag was overheerlijk, de zon zond hare gulle stralen naar beneden, en de vogelen zongen hun liedje in 't geboomte. 't Was prettig om zien hoe de kleine knapen zich verlustigden met hunne meikevers. Wandelaars waren er nergens te kort.

Vol vreugde trok ik naar de plaats, waar ik en mijne Stephanie bijeenkwamen. Ik mocht mij wel gelukkig achten, want het was juist haar naamdag. Te dier gelegenheid had ik haar een fraaien armband gekocht. Ja, ditmaal zou zij mij ongetwijfeld eenen kus schenken. Met die zoete gedachten kwam ik op de plaats, waar ik ze moest aantreffen. Ik stond daar reeds twintig minuten, en daar ik ze niet zag afkomen, begon ik te wanhopen.

Zij had misschien drukke bezigheden, of zou men onze liefde aan hare ouders bekend gemaakt hebben? Wat mij gedurende al dien tijd voor den geest zweefde, ik spaar het den lezer; het ware te veel om te beschrijven.

't Werd later.... en later.

Op eens werd ik uit mijne droomen gewekt door de

stem van hare vriendin, die mij zegde dat langer vertoeven hier onnoodig was. Op haar gelaat kon ik bemerken, dat zij mij eene droeve tijding had mede te deelen. Seffens vroeg ik wat er gebeurd was, waarop zij vervolgde dat zij, door Stephanie gezonden, moest melden, dat deze sedert drie dagen in 't hospitaal verbleef.

'In 't hospitaal!' riep ik verpletterd uit, 'dan moet haar een gevaarlijke ziekte overkomen zijn?'

'Neem het zoo erg niet op', vervolgde het edele meisje, 'hare ziekte heeft nog weinig te beduiden. De geneesheer had eene hoofdziekte gevreesd, daarom moest zij van hare ouders verwijderd worden. Maar Goddank, de pijn uit het hoofd is geweken, en na eenige dagen rust zal zij gansch hersteld zijn'.

Hoe verzachtte mijne smart bij deze laatste woorden!

'Ja', hernam het meisje, 'en indien gij wilt, kunt gij haar Zondag een bezoek brengen'.

'Of ik wil! wel zeker', was mijn antwoord. 'Maar hoe zal ik er binnen kunnen?'

'Niets is gemakkelijker', vervolgde het meisje, 'hier is eene kaart van eene vrouw uit mijne buurt; zij verblijft sedert langen tijd in het gasthuis; zij heeft noch bloedverwanten noch vrienden; en verlangt niets beters dan een bezoek te ontvangen. Ik heb het reeds tweemaal gedaan. Zij bevindt zich met Stephanie in de zelfde zaal, en daar zij mij bij het laatste bezoek eene kleine boodschap gevraagd heeft, draagt gij haar dit pakje mede. Zeg haar dat ik in de onmogelijkheid ben haar te bezoeken, en dat gij de boodschap op u hebt genomen'.

Daarop gaf zij mij het pakje en de kaart, welke ik zorgvuldig bij den armband stak.

Zij vertrok, en daar stond ik alleen met mijne tranen.

Die dag kroop langzaam voorbij.

Toen het op de groote klok acht uren sloeg, trok ik huiswaarts. Thuis gekomen was moeder bezig met het avondmaal te bereiden. Oogenblikkelijk moest ik mij aan tafel zetten om te eten, maar het wilde mij door de keel niet. Daar ik niet at, vroeg moeder: 'Wat deert u, Frans?'

Zou ik het zeggen?

O neen, ik zweeg, wenschte haar goeden nacht, en

ging naar mijne slaapkamer.

Daar gekomen opende ik mijn koffer, nam weenend armband, kaart en pakje uit mijne vest, en sloot die voorwerpen zorgvuldig er in.

't Was Maandag. De eerste zonnestralen riepen mij uit mijnen bangen slaap; ik kleedde mij aan en trok naar mijn werk. Zoo gebeurde het de gansche week. Onnoodig te zeggen, dat ieder dag mij eene eeuw scheen, en ik 's avonds verheugd was naar mijne slaapkamer te kunnen gaan, om eens mijn hart in tranen lucht te geven.

Daar was eindelijk de lang gewenschte Zondag, waarop ik mijne beminde een bezoek kon brengen. 'k Nam armband, kaart en pakje uit mijnen koffer, en ging naar 't hospitaal.

Toen ik dit groote gebouw nabijkwam, begon mijn hart te kloppen, want welhaast zou ik bij mijne Stephanie wezen.

Na zoo een uur met ongeduld aan de poort gewacht te hebben, liet men mij binnen, en welhaast was ik op mijne bestemming: de zaal waar de arme vrouw te bed lag. Haastig deed ik mijne boodschap, waarop die rampzalige vrouw mij met roerende woorden dankte, en mij in 't lang en breed hare levensgeschiedenis verhaalde. Ik had weinig lust tot luisteren, en toen ze, Goddank, aan het reeds lang door mij gewacht einde kwam, keek ik nog altijd van den eenen kant naar den anderen, of ik Stephanie niet aantrof. Na vruchteloos rondgestaard te hebben, vroeg ik aan deze vrouw, of het meisje, dat men over een tiental dagen hierheen had gebracht, reeds gansch hersteld naar huis was gekeerd.

De vrouw zag mij met verwondering aan, als kon ze iets op mijn gelaat lezen, en vroeg of ik dat meisje kende. Blozend antwoordde ik:

‘Van aanzien’.

‘Genezen!’ vervolgde ze na een poosje, ‘neen vriend, maar dood en begraven sedert twee dagen’.

‘Dood!’ stamelde ik.

‘Ja’, ging ze voort, ‘en welhaast zal ik ook eene andere wereld bewonen....’

Met gebroken woorden zei ik aan de arme vrouw: ‘tot wederziens’.

‘Ja’, vervolgde zij, ‘misschien hierb....’

Ik hoorde niets meer: mijn hart was verpletterd, en weenen kon ik niet!

Was dat het geluk dat mij te wachten stond?...

Weken en weken verliepen na het gebeurde, tot ik eens de gelegenheid vond, de kaart der arme vrouw, aan Stephanie's vriendin te bezorgen.

Met tranen in de oogen reikte ik ze haar toe, en vroeg haar, deze vrouw nog eens te gaan bezoeken.

‘'k Zal het doen, Frans’, antwoordde dit goede meisje.

Daarop verlieten we elkander zonder één woord over de dood van Stephanie gesproken te hebben. Maar, sprak onze mond over haar niet, ons hart deed het niet minder....

Lieve lezer, er blijft mij nog eenen plicht te vervullen, eer ik eindig.

De vrouw, welke in het hospitaal mij die hartverscheurende tijding mededeelde, is ook al de eeuwigheid ingegaan. Na den dood van Stephanie heb ik haar bij toeval nog eens een bezoek kunnen brengen. Dan verhaalde zij mij opnieuw hare geschiedenis, welke ik verplicht ben den lezer bekend te maken.

Toen ze vijf-en-twintig jaren bereikt had, trad zij in het huwelijk, met het gedacht gelukkig te zijn. Maar God had voor haar slechts onheil en rampen bewaard.

Haar man werd een dronkaard; met kinderen werd hun huwelijk niet gezegend, en haar echtgenoot, verteerd door den drank, stierf op veertigjarigen leeftijd ten gevolge van eene beroerte.

Maar de beker des onheils was nog niet tot op den bodem geledigd. Op zekeren dag dat zij bij vreemde lieden ging werken, en een venster reinigde, viel ze van eene hoogte van drij meters. Men droeg haar in eenen bewusteloozen toestand naar het hospitaal. Daar lag ze reeds sedert maanden, toen ik haar een eerste bezoek bracht. Gansch afgemat door het lijden, vroeg ze aan God niets meer, dan dat Hij haar tot zich riep. Na meer dan een jaar in het gasthuis verbleven te

hebben, stierf ze, zonder 't bijzijn van eenen enkelen vriend.

* * *

Wat nu den armband betreft, welken ik voor Stephanie gekocht heb, die bevindt zich nog altijd in mijnen koffer. Als ik hem zie kan ik eenen traan niet bedwingen, want voor mij blijft hij een juweel van de hoogste waarde.

ISIDOOR ALBERT.

Poëzie.

I.
De wiedster.

Idylle.

Geen akker waar geen koren golft, geen vlas
Op groent, of die zijn voedingskracht niet kwistig
Ten toon spreidt in een veld van malsche vruchten.
Zoo ver het oog ten wijden kouter draagt,
Heerscht overal bedrijvigheid van mannen
En vrouwen, die, bij groepen, en met sprookjes
En zang en lach den arbeid kruidend, onder
Een warme lentezon hun taak verrichten.
Een geurge lucht doorambert de natuur
En doet bevallig 't frissche loover golven
Van veld en woud, waarin miljoenen stemmen
Het al bezielen, en den landman, zelf
Den invloed ondergaande van het milde,
Genotrijk voorjaar, 't herte zalig aandoen.

Doch niets van al die lentepracht, van die
Herleving en die algemeene vreugde
Trekt de aandacht van het jonge meisje, dat
Daar blozend van gezondheid en de ronde,
Rooskleurige armen bloot, het onkruid zit
Te wieden uit het ruizelende graan.
Met d'adem van de Lente, die het alles
Vermildren kwam en nieuwe levenskrachten
Verwekte tot in 't nietigst plantje, is in
Heur achttienjaargen boezem een gevoel
Ontloken, dat haar gansch vermeestert en
Doet beven en van schroom haar lief gezichtje
In gloed zet, telkens wen ze denkt aan hem,
Die hare ziel aan liefdebanden lei.

O daar, in de eenzaamheid, daar vlotten haar
Gedachten wijd langs de akkers heen... O, neen!
Niet liefdevoller kan 't de zon beschijnen,
Dan zij het plaatsje met haar zoete blikken
Belonkt, waar ginds die reuzige appelaar
Zijn bloemenrijke kruin aan 't donker mastbosch
Verheft, gelijk een tuil oranjeknoppen...

Daar staat, omringd van zoete bloemengeuren,
Een huisje met een hofje - een lustverblijf! -
Waar rondom heen de klare beek zich kronkelt...
En dàar te wonen, dàar met hem voor immer,
Dàar vrij hem mogen prangen aan heur hert,
Zich zelve daar verliezen in zijne armen
En onder zijne vuurge zoenen zich
Volzalig in een wonderwereld droomen...
Dat is de levenswensch, die gansch haar ziel
Vervult, en met de hoop is in haar rein
Gemoed 't gevoel versterkt van heilge liefde,
Van vrouwendeugd en zoeten moederplicht.

De halmen rondom 't meisje, als deelden zij
Met 't windjen in den voorsmaak harer weelde,
Bewegen nog zoo snel, en wiegend buigen
Zij hunne donzen baardjes tot haar zoet
Gelaat, of zij haar teer omhelzen wilden
En zeggen: ‘Kind, heb moed!’ - En 't windje rolt
En bolt wellustig over 't veld, als ware
Het dartler om die nieuwgeboren liefde.

En of zij dacht dat zij die zaalge toekomst
Steeds naderkwam, naarmaat heur arbeid vordert:
Of 't plukken eener kol- of koornbloemplant
Een uur verkortte van den tijd, na welken
Zij ginds naast hem als bruid zal binnentreden,
Zoo luchtig en gezwind rept zij de hand,
Dat haar de koontjes, zoo het mooglijk is,
Nog hooger gloeien en van lieverlede,
Van aangejaagdheid 't eene dropje zweet
Na 't ander haar van 't lieve wezen druipt.

De zon zinkt zacht in 't Westen weg, en feller
Begint des meisjes hert te kloppen: hij,
Hij zal niet lang meer toeven... 't Klokje liet
Reeds over 't doomend veld zijn galmen golven
En langs het kronklend wegelken heeft zij
Reeds menig hoopje volks voorbij zien trekken...
Toch hoort noch ziet zij Dorie komen, hoe
Zij 't oor ook spant, of met het langend oog
In d'avondnevel tuurt... Dan eindlijk - God!
Wat plotselinge schok treft haar zoo diep
In 't hert? - Ginds, achter 't boschje, hoort zij 't draven
En horten eens gespans, en dra verschijnt
Van achter 't kreupelhout, den kop omhoog,
De bonte Bles, die met de leege kar,
Waarop hij paalrecht staat, ten diepen rijweg
Daar aan komt hollen. -

‘Hilda, zult ge te avond
Wat wachten, tot ik om het wiedsel kom?’
Heeft hij gevraagd, terwijl zijne oogen haar
Zoo teer bezagen, en een zoete glimlach
Zijn witte met karmijn omlijste tanden
Ontblootte - zóo heeft zij zijn beeld den ganschen
Namiddag vóor haar geest gezien. - ‘Och, nee!’
Heeft zij, half smeekend, wedersproken, ‘Dorie,
Nee, nú niet... later... moest ons iemand zien,
Ge weet... de lastertongen... en de Boer...
Hij zou niet dulden’... ‘Heb geen vrees, men zal
Het niet bemerken,’ heeft hij stil gezegd
En is dan heengegaan. -
En 't harte vol
Van zalige aandrift, die zijn ziel verruimt en
Zijn borst doet zwellen, komt hij dravend daar
Nu aangereden, 't hoofd rechtop en fier,
En toch inwendig, ja, zoo zonderling
Te moede... En in de scheemring zoekt zijn blik
Het graanveld af... Daar ziet hij haar van verre...
In dollen rit vliegt Bles den landweg op,
Houdt stil en dampt... Daar vindt hij 't lieve kind,
Hem wachtend, nadert haar en - och, wat roert
Het hun daarbinnen, wen hun blikken zoo
Elkaar ontmoeten... Zachtjes groet hij, neemt
Heur handje vast en drukt haar mollig lijfje
Aan 't liefdedronken herte... ‘Hilda, zegt hij,
Mijn zoete Hilda’... ‘Waar bleeft gij zoo lang
Toch, Dorie, 't is reeds duister, en’... ‘Toch niet
Te duister om u zoo te omhelzen, - en
Daar had ik nu behoefte aan’, wedervoer hij,
Terwijl zijn blik zich in den haren baadde.
Een vluchtig rood voelt zij haar wangen kleuren,
Toch ziet zij hem weer aan en smeekt: ‘Ach, Dorie’...
‘- Wat is het, lieve?’ - ‘Ik ben bevreesd dat iemand
Ons hier bespiedt, en thuis: wat zal men zeggen?’...
- ‘Stel u gerust: we zijn alleen. Laat nog
Een stond me u zoo omarmen... Och, 't is mij
Zoo zoet en zalig aan uw zij... Leg nog
Een poos uw hoofdeken zoo aan mijn hert,
Opdat ik nog eens voele wat geluk is...
En zie mij aan, zie mij zoo nòg eens aan,
Kind, met die oogen, die mij zeggen wat
Uw mondeken verzwijgt’...
Een lange zoen,
Die sterker bond dan alle huwlijksbanden,
Vereenigde op hun lippen hunne zielen,
En trilde door hun gansche wezen heen...
Daar lag zij als bewustloos aan zijn herte,
Terwijl haar boezem golvend klom en daalde

En van haar mondjen, als bij zalig droomen,
De woorden ruischten: ‘'k Heb u lief, mijn Dorie’.
Hij zoende haar, en zoende haar opnieuw,
En sloeg den blik omhoog, en zie, een traan
Hel vonklend als de diamanten starre,
Die hij in dezen weeldevollen stond
Aandachteloos aanschouwde, rolde van
Zijn wimpers als een zegen op zijn bruid...

Zoo stonden zij en spraken lange niet,
En zagen niet de maan die hen belonkte,
En rond hen beiden als een nimbus schiep,
Zoodat ze, als 't waar, hun liefde iets heiligs leende.
Daar wordt die glans door eene wolk verdoofd
En steekt het windje zachtjes kreunend op,
En ruizelt in de linten van het koren,
En wekt den leeuw'rik die zijn eitjes broedt...
En ware 't niet dat eene vlucht patrijzen
Als schichten boven hunne hoofden zoefden,
En met hun scherp gekrijsch de bei gelieven
Uit hunne droomen hadden opgeschrikt,
Aan huiswaarts keeren dacht niet een van beiden.

Nu wordt er haast en spoed gemaakt; en als
Gevoelde bonte Bles een deel der vreugde,
Van 't hooge heil dier beide jonge harten,
Zoo ijlt zij, met de zaalge vracht op 't voertuig.
De werf op, fier als na een zegepraal.

JAN SLACHMUYLDERS.

Brussel, Januari 1886.

II.
Weenen.

Door 't weenen is gedempt de bron van tranen,
en somber zwijgend staart hij op het graf
der moeder, die hem 't eenig zoontje gaf
en stierf. Te spoedig moest zijn heilzon tanen!

De stormwind buldert door de kerkhoflanen,
en schudt van boom en struik het loover af.
Hoe toch zijn liefde, met haar tooverstaf,
zoo snel verzwond in 's levens ramporkanen!

Stom is de dood, en stom de zielerouw
des armen mans. O, lag hij naast zijn vrouw
daar neer! Is niet zijn laatste hoop verdwenen?

Ja, sterven... Maar zijn kind, zijn hulploos wicht!
Naar zijne woning roept hem vaderplicht:
hij komt; zijn telgje lacht; - weer kan hij weenen.

LEONARD BUYST.

Brussel, 1883.

III.
Zinkende zonne.

In muziek gezet door H. Waelput.

Wie zegt er mij: ‘de zon is dood’,
wanneer ze zwijmt in 't avondrood?
Ginds breekt de dag aan, 't is hier nacht,
ginds stijgt de zon in morgenpracht!

Wie zei me daar: ‘de ziel is dood’,
wanneer ze ons 't brekend ooge sloot?
O neen! Blikt op! Ontwaart gij niet
- ginds! - 't eeuwig leven in 't verschiet?

Omhoog het harte, gij die weet
hoe de uchtend uit den avond treedt!
De God van liefde leeft, voorwaar!
Zij 't hier ook nacht, de dag heerscht dàar!

Dr EUG. VAN OYE.

1885.

Waarheid en ideaal.

Wee, die een toon van 't eeuwig lied heeft opgevangen
en zijn verbeeldingszon op alles schittren doet,
die 't aardsch doortintelt met een goddelijken gloed,
die al 't geschapene aan de wijde borst wou prangen!...

In d'onbevlekten vorm van 't grenzeloos verlangen
hergiet zijn scheppingskracht een zwakke vrouw: hoe zoet
en majestatisch troont ze in 't dichterlijk gemoed
en rijst ze, als een godin, op 't altaar zijner zangen.

Daar scheurt, op 't onverwacht, der waarheid bliksemstraal
het scheemrig nevelwaas: de goud en tooverpraal
verdooft; de dood blaast op de groene lenteblaren,

en de aangebeden vrouw, vergoddlijkt boven God,
schopt zelf heur troon omver met woorden en gebaren
vol bandeloozen drift en dierlijk zingenot!

P. VAN LANGENDONCK.

Eene Vlaamsche dichteres.
Eliza Mather.

Op een mijner zwerftochtjes in Vlaanderenland bezocht ik de oude burcht van W.

Rond de muren van het slot, die overal van vroegeren rijkdom en tegenwoordig verval getuigen, strekken zich wijde, groenende hovingen uit. Dolle pronkzucht echter dreef de eigenaars naar de eene of de andere hoofdstad, en aan een ouden tuinman bleef de zorg toevertrouwd van het vaderlijke erf. Het voorheen zoo prachtig bewassen en verzorgd park werd verwaarloosd, en slechts in de onmiddelijke nabijheid der heerlijke woning wordt nu nog snoeimes en spade gebruikt. Verderop is het gewas aan zich zelven overgelaten. Bij gebrek aan zorg geven de fruitboomen ieder jaar al minder vruchten en zijn er de bloemen sedert lang door het onkruid verdrongen.

Die verwaarloozing, welke overal mijn oog trof, deed mij pijnlijk aan, terwijl ik onachtzaam door de bijna in weiden herschapen dreven kuierde. Oordeel dan ook over mijne tevredenheid, toen ik mij onvoorziens in eenen der meest afgelegen hoeken van het park, voor eenen

prachtigen en zeldzamen bloemenstruik bevond, wiens gelijke ik nergens in de nog verzorgde perkjes ontmoet had. Geene menschenhand dus had dien daar geplant of gezaaid, maar de wind wellicht had in een der naburige hovingen een zaadje opgenomen en het daar neergevlijd op dit vruchtbaar plekje, waar de plant mocht ontkiemen en nu eenzaam te bloeien stond. - Niemand verzorgde ze daar, niemand wist er van, ten zij misschien een eenig wandelaar, dien het toeval daar, even als mij, gebracht had. En zoo zou ook de plant uitsterven, zonder dat één sterveling iets had mogen genieten van hare geuren en kleuren. Wiens schuld was het, zooniet die der eigenaars.

Ik stak eene der bloemen in mijn knoopsgat en ging.

* * *

Toen vóor eenigen tijd mijn waarde vriend Maurits Basse, mij het kleine pakje overhandigde, waarin hij als heilige nalatenschap de verzen zijner te vroeg ontslapene moeder - Eliza Mather - bewaart, kwam mij onwillekeurig de herinnering aan den eenzamen bloemenstruik in het slot W. te binnen.

Ook in het hart van Eliza Mather, was een zaadje - een sprank van het goddelijk dichtervuur - gevallen, dat weelderig opschoot, maar helaas, slechts voor eenige uitverkorenen tierde.

Van eene Engelsche moeder en eenen Schotschen vader te Kales, in Frankrijk geboren, bewoonde zij, na het vroegtijdig afsterven harer moeder, Vlaamsch-België, en bijzonderlijk Dendermonde. Daar leerde zij onze taal en ons volk beminnen; daar ook voelde zij zich op zeventien-jarigen ouderdom dichteres geboren, en schreef er, na eenige vruchtelooze pogingen om Fransche rijmen aaneen te stooten, de Vlaamsche verzen, waarvan mijne lezers er heden eenige onder het oog krijgen. Ook in het Engelsch schreef zij eenige goed gelukte stukjes. Voegen wij er nog bij dat E. Hiel, die toen nog zijne geboortestad bewoonde, hare eerste stappen leidde op de baan der kunst.

Buiten eenige stukjes, die destijds in een weinig verspreid weekblad, de *Gazette van Dendermonde,* versche-

nen, zijn al de gedichten van Eliza Mather onuitgegeven.

Ontegensprekelijk is bij haar het dichterlijk gevoel rijker en volmaakter dan de vorm, waarin zij hare gedachten en aandoeningen kleedt. Wat zij van de natuur ontving, zou haar eens wellicht aanspraak geven op eene der bijzonderste plaatsen in onze dichterschaar; de korte tijd echter, dien zij aan de ontwikkeling van hare kunstgaaf kon wijden - na haar huwelijk met den heer Basse, eenen der verdienstelijkste officiers van ons leger, hield zij zich nagenoeg niet langer met poëzie onledig - belette haar het meer technische gedeelte der dichtkunst, het verzen-maken grondiger te bewerken en te bestudeeren. Maar, ik herhaal het, zoo soms hier en daar, vooral in de eerste gedichten, een vers tegen de metriek zondigt, wat daarbij aan meer dan eenen dichter gebeurde en nog gebeurt, de bezieling ‘ofte inspiratie’ is er niet minder schoon en niet minder waar om.

Zooals de *Revue Trimestrielle* van April 1866 zegde, dragen de verzen van Eliza Mather het kenmerk harer afkomst, en behooren door hunne zachtheid en eenigszins droevige stemming tot die school van Moore, waarvan Byron zegde, dat zij de lier, de lauwerkroon en al de zinnebeelden van het lied had ontvangen.

Eenige harer gedichten: ‘*De Molen*’, ‘*Wind van den Winternacht*’ en een deel van den ‘*Immortellenkrans*’, zijn meesterstukjes van het zuiverste allooi.

VICTOR PONOS.

Immortellenkrans.

I. - Als eene bloem.

Ze groeide 'lijk een bloemeken, zoo frisch gekleurd met kleuren zoet;
Haar wezen was zoo liefelijk, het deed aan ieders herte goed.

Ze groeide 'lijk een bloemeken, zoo rank als 't riet, als 't roosjen rein;
Zij groette reeds zoo minzaam, al was ze nog zoo klein.

Ze groeide 'lijk een bloemeken, gekoesterd door de warmste min,
En was haar tuin niet weeldrig, geen onkruid wies er in.

Ze groeide 'lijk een bloemeken, en kende nog de wereld niet
Met hare schijnvermaken, en met haar waar verdriet.

Ze groeide 'lijk een bloemeken, haar blaadjes waren pas ontgloeid;
En nu zijn ze afgevallen, onkennelijk, verstrooid.

Ze groeide 'lijk een bloemeken - ik zucht bij haar herdenken... Ach!
Ach! mocht ik haar eens weerzien in des hemels zonnigen lach!

II. - Zij is heen.

Zij is heen! Ik, verlaten en treurig,
Ik gevoel nu van 't leven den nood,
En bedenk: is de bloem nog zoo geurig
O, ze draagt in den boezem de dood.

Zij is heen! En verzwonden de tijden,
Toen ze speelde verrukt op mijn schoot.
Om mijn lijdende ziel te verblijden...
Ook die vreugde verging in de dood.

Ja, zoo rustig vervlogen de dagen,
Ja, de vrede was hemelsch en groot
In het huisjen, waar 't kind werd gedragen...
Ook die vrede verdween in de dood.

Ach, verdwijnen, zoo vluchtig verdwijnen,
Als het wisselend glimmende rood,
Dat men 's morgens ter kimme ziet schijnen....
O, te vroeg, veel te vroeg is ze dood.

Doch hier blijven... wie weet hoe de boosheid
Had met tranen bevochtigd haar brood:
Dan misschien had ze, moede dier boosheid
Wel gekreten: hoe laat komt de dood!

Zij is henen; ik zal niet doorgronden
Welk leven de toekomst haar bood...
Doch haar stemmeken blijft me verkonden:
O gedenk, o gedenk aan de dood!

April, 1864.

III. - ? -

Ja, kon ik maar doorgronden
Waar gij nu zijt, mijn liefste kind;
Gij, van het stof ontbonden...
O, kon ik maar doorgronden
Waar gij u thans bevindt,
Zoet kind?

Uw zielken zonder vlekken,
Versmolt het zich in 's hemels wind,
Om naar het oord te trekken,
Waar 't zielken zonder vlekken
Niets dan genoegen vindt,
Zoet kind?

O! 'k zou toch willen hooren,
Niet door het aardsche stof verblind,
Of in der englen koren,
- Dit zou ik willen hooren -
Uw blij gezang zich vindt,
Zoet kind.

Uw bloed was gauw geronnen,
Doch schoon nu de aarde uw lijk verslindt,
Hebt gij de dood verwonnen
En zijt ge in één dier zonnen
Waar God de zaalgen mint,
Zoet kind?

IV. - Verlangen.

I.

Kindje, zult gij nimmer komen?...
Als een windje vloog uw geest
Naar een oord dat ik, in droomen
Vaak zie schittren voor mijn geest.
Als een bloemken, op mijn harte
Stierft ge in dees verblijf van smarte,
Zal ik nooit u wederzien?
Daalt de lente op de aarde neder,
't Bloemken bloeit opnieuw, zoo teeder;
Waarom komt gij ook niet weder?
Zal ik nooit u wederzien?

II.

Komen, als gij in den hemel,
Tusschen glans en bloemen zingt?
Komen in het aardsch gewemel
Waar mijn droef gejammer klinkt?
Ach, vol zalig zielverrukken
Zou 'k met u nog bloemen plukken,
Mocht ik u nog wederzien!
Daalt de lente op de aarde neder,
Bloemkens bloeien hier zoo teeder,
Ach, waarom komt gij niet weder!
Zal ik u nog wederzien?

Augustus 1864.

V. - Rust gij wel, lief kind? -

Des zomers golft 't gewemel
Der halmkens over 't graf,
Des winters zendt de hemel
De sneeuw als baarkleed af.
Doch, als de vogels zingen
En bloemen 't graf ontspringen,
Of als de woeste wind
Door woud en dal komt dringen,
Om ramp en wee te bringen
Rust gij dan wel, lief kind?

Rust gij daar zonder droomen,
Voelt gij ons bijzijn niet,
Wanneer wij 's avonds komen
En zeggen ons verdriet?
Ik weet, gij zijt gedragen
Waar men noch droeve dagen
Noch zwarte nachten vindt;
Doch, ik blijf altoos klagen
Hier zoekend naar u vragen;
Ach, rust gij wel, lief kind?

Gij moet ons treuren hooren,
Schoon ge in den hemel zijt,
Schoon gij met de englenkoren
Daar God gebenedijdt,
Daar bidt, opdat we mogen,
Eens 't aardsche rijk ontvlogen,

Dat ons nu nog verblindt,
Beschouwen d'Allerhoogen!...
Maar ik zucht, diep bewogen:
Ach, rust gij wel, lief kind?

VI. - Ik heb geene Anna meer.

Ik hoor het windje suizen,
Zoo zoet door 't groene gras,
Waaronder ligt mijne Anna
Die mij zoo dierbaar was.
Mijne oogen storten tranen,
Mijn harte blijft vol zeer,
Want 't windje roept mij tegen:
Gij hebt geene Anna meer.

Ik zie de mane glinstren
Zoo zacht op Anna's graf;
Ik zie de bloemen schudden
Dauwdropkens daar op af.
O bloemen, blijft maar weenen!
Gij mane, schijn maar teer!
Voor eeuwig slaapt mijne Anna,
Ik heb geene Anna meer.

Mijn geest is altoos lijdend,
Is altoos droef geweest;
Alleen mijne aardige Anna
Verheugde mijnen geest.
Van 's morgens tot den avond
Schonk zij me liefde weer;
Nu dwaal îk gansch verlaten,
Ik heb geene Anna meer.

Vaarwel, mijn dierbare Anna,
Vaarwel, mijn liefste kind;
Ik kan, helaas! niet zeggen
Hoe ik u heb bemind.
De dood heeft ons gescheiden,
Niets stelpt er mijne smart,
Want gij zult blijven leven
Voor eeuwig in mijn hart.

Januari 1865.

VII - Een jaar is voorbij sinds Anna's dood.

Voorbij is het droevige jaar,
Voorbij is de treurige dag,
Toen u de gelukkige schaar
Der engelen juichende zag.
Wat baat dan mijn bitter getraan,
De jaren komen en gaan,
Die dag zal nog dikwijls verschijnen,
Maar gij zult toch nimmer verdwijnen
Uit mijn hert! uit mijn hert!

De bloemekens, glinstrend van dauw,
Me dunkt, dat die weenen om u,
Het vogelken, kweelend van rouw,
Me dunkt dat het treurt om u.
Wat baat dan mijn bitter getraan,
De jaren komen en gaan,
Die dag zal nog dikwijls verschijnen,
Maar gij zult toch nimmer verdwijnen
Uit mijn hert! uit mijn hert.

Ik zoek u altijd, o altijd,
Ik blik naar de hemelen heen;
Maar vruchteloos zoek ik altijd
De plaats waar uw ziele verdween.
Wat baat dan mijn droevig getraan,
De jaren komen en gaan,
Die dag zal nog dikwijls verschijnen,
Maar gij zult toch nimmer verdwijnen
Uit mijn hert! uit mijn hert!

En schoon ik vergeefs naar u tracht,
Ik toover u voor mijn gezicht,
Ik kleed u, met 't arme gedacht,
In stralen van 't glanzendste licht.
Wat baat dan mijn bitter getraan,
De jaren komen en gaan,
Die dag zal nog dikwijls verschijnen,
Maar gij zult toch nimmer verdwijnen
Uit mijn hert! uit mijn hert!

Boekbeoordeeling.

I
Bijdrage tot een hagelandsch idioticon, door J.-F. Tuerlinckx. Bekroond door de Zuid-Nederlandsche Maatschappij van Taalkunde. Uitgave dezer Maatschappij. - Gent, Ad. Hoste. Antwerpen, Jan Boucherij.

Toen ik nog een kind was, hing er bij ons aan de zoldering eener weinig gebruikte achterkamer een oude verroeste St-Huibrechts-sleutel, en daaraan een onoogelijk beursje, waarin, zoo men zeide, oude geldstukken verborgen waren. Langer dan menschen gedenkenis hadden die relikwieën daar gehangen; een onzer voorouders, zoo werd ons verteld, had dien sleutel van *St-Huybrecht* meegebracht, en al de dieren, welke hij daarmee op 't voorhoofd brandde, waren tegen de razernij gevrijwaard. Dat geloofden we geerne. Maar wat er wel in dit beursje stak? Menigmaal hadden we er met eerbiedige nieuwsgierigheid naar gekeken; menigmaal er naar gevraagd, zonder dat iemand onze vraag wilde verklaren; menigmaal met kloppend hert op eenen stoel, op eene tafel, op eene tafel met eenen stoel gestaan: de sleutel hing te hoog! wij waren te klein! Toen werden we weezen, en om die reden werden - volgens de Wet - onze gemeenschappelijke roerende goederen eerlang verkocht; ook de sleutel, ook het beursje verdween; wij werden groot; thans worden we grijs, en de inhoud van het beursje blijft voor eeuwig ons een raadsel.

Een andere schat, die de gemeenschappelijke eigendom was van al mijne dorp- en streekgenooten, trok integendeel niemands aandacht, werd zoodanig vergeten of gekleineerd, dat men er zich niet zou om bekreund hebben, al ware hij ook spoorloos verdwenen. Het was de gewestspraak van mijn dorp, van mijne geboortestreek. Lange jaren verliepen, eer men begon gewaar

te worden, dat in de gewestspraken een wezenlijke taalschat verborgen ligt. Nieuwsgierig begon men eindelijk naar het beursje te kijken, maar men was te klein om er aan te kunnen komen. Wel had Pastoor Schuermans er eenige muntstukken uit losgekregen en die in zijn *Algemeen Idioticon* beschreven. Daardoor werd de aandacht meer en meer op de gewestspraken getrokken, en weldra vergastte ons Pastoor de Bo op zijn *Westvlaamsch Idioticon.* O, hoe gaarne hadde ik toen de Hagelandsche spraak aan de vergetelheid onttrokken! Menigmaal zweefde de stem dier onbeschaafde schoone mij verdoofd door het brein; soms is zij nog helder tot mij gekomen, doch veelal slechts als een onduidelijk gegons. En niemand bij mij om mijn geheugen op te frisschen! Dagelijks deed het me meer spijt, dat een zoo kostbaar kleinood, in onzen tijd van spoorwegen en wereldburgerij, onvermijdelijk ging zoek geraken, en eene zekere treurigheid overviel me bij de gedachte aan dat verlies, evenals bij het verlies van den sleutel met het beursje.

Doch eene heuglijke tijding stelt een einde aan die treurigheid: Tuerlinckx heeft een Hagelandsch Idioticon vervaardigd, en de Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde heeft dit werk met den eersten prijs bekroond! Hij, die nooit het Hageland verlaten heeft, en jarén met vlijt en geduld uit den mond des volks zijn werk heeft afgeluisterd, hij moet iets goeds leveren, dacht ik, en ik ben in mijne verwachting niet bedrogen.

‘In dit Nederlandsch moet even goed plaats zijn voor de eigenaardigheden van alle andere Nederlandsche tongvallen [dan den *Hollandschen* namelijk], voor zooverre als die door alle Nederlanders worden verstaan en begrepen’. Zoo spreekt Johan Winkler in de Inleiding van zijn allerverdienstelijkst *Dialecticon*, Deel I, blz. XIII. Van die waarheid was de Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde doordrongen, toen zij haren prijskamp uitschreef. Zij wilde namelijk de eigenschappen der nog niet ontgonnen tongvallen te wete komen door mannen, die zich maar met eenen enkelen tongval bezighouden, om later bij vergelijking te kunnen vaststellen, welke woorden en uitdrukkingen algemeen genoeg in gebruik zijn om in een algemeen Ne-

derlandsch woordenboek eene plaats te bekleeden. De *Bijdrage tot een Hagelandsch Idioticon* van J.F. Tuerlinckx, een lijvig groot-8° boek van XII, XXVIII en 758 blz., getuigt op elke bladzijde van de nauwgezetheid, waarmede de verzamelaar zijne taak heeft uitgevoerd.

De Hagelandsche woorden, welke door Schuermans behandeld werden, heeft hij niet opgenomen, tenzij die nog in andere beteekenissen gebruikt worden, (eene kieschheid, welke men niet laken, maar toch betreuren mag); des niettegenstaande heeft hij rond de *vijf duizend* artikels bijeenvergaard en met de grootste zorg beschreven. Dat al die artikels nog gangbare munt zijn, zal ik niet beweren; maar vele zijn er onder, van onbetwistbaren Nederlandschen oorsprong en door Kiliaen reeds opgegeven, waarvan het algemeen gebruik eene wezenlijke aanwinst zou zijn voor onze letterkunde. B.v. (we schrijven achtereen af op 't eerste blad, dat we openslaan): *WOORDEN: Kaaskot, kafkot, kalkruin, kalkhengst, kalverkorf, kantbeitel, kar,* (met al de deelen er van en al de soorten van karren), *kebberen, keelbraai, keivoren, kempblok, keuteljacht, kiekuil, kippelen, klabotskop, klits, klitsen,* (met de heel beschrijving van dat belangrijk spel), *knab, knebbig, knebel...*

Spreekwoorden:

's Winters jagen en 's zomers vinken
Laat het vleesch in 't schap niet stinken.
Hoe jonger hoe botter, hoe ouder hoe zotter.
Kale Jabocus is daar keukenmeester.
Van eene kale reis afkomen.
Klappen zijn geen oorden, maar zingen is geld, zei de koster.
Ze zullen langer van me klappen als eten.
Hij zal trouwen, als de klaveren uit 't veld zijn (nooit).
Dat meisje is gekleed...
In de klok wegen.
Als ge dat bier niet drinken wilt, drinkt dan kloèkepis.
U voegen, hoort ge, of kneukelvet!
Voor dat stuk (onrechtveerdig) land zal hij zijn knoken nog warmen...

Een bewijs dat de volkspraak zoo rijk is aan beelden als de boekenspraak er arm aan is. O! kon het

volk eens zijne taal in onze boeken terugvinden, het zou wel lezen!

Voor taalkundigen is deze *Bijdrage* ook hoogst belangrijk. Eene diepdoordachte Inleiding van 28 bladz., geeft de beschrijving van 't Hageland en de Hagelanders, en verklaart meesterlijk hun spraak- en klankenstelsel.

ELF korte klanken, ELF zuivere lange klanken, *NEGEN gemengde lange klanken!* - ‘God bewaar me!’ zal misschien hier of daar een oude meester zeggen, ‘een en dertig klanken! dat krijgen onze jongens nooit geleerd!’ - Gelukkig dat Dautzenberg daartegen de Moedertaal laat zingen:

> ...En laat mij al mijn klokken gaaf,
> De grooten en de kleinen...

en dat hij in zijnen eigen en in ons aller naam er bijvoegt:

Wij willen van die breede schaal geen' enklen toon verliezen.

Ja, laat onze uitspraak onderscheid maken tusschen de klanken van de *speld* en het *spel, helder* en de *hel,* het *gebed* en het *bed;* laat haar de ö der oude *burgers* en hare korte *ai* van *maike,* dat misschien min deftig, maar zeker vertrouwelijker klinkt dan *meidje;* laat haar vooral hare korte *oè* in *bloèm* en hare bletende *e* in *brombeer,* om Bruin-oom te onderscheiden van eene *brombeer* en van een dier, dat men (uit preutschheid) hier niet noemen zal. Ja

> Laat haar al heur klokken gaaf,
> De grooten en de kleinen!

De regelmatige overgang dier klanken, de *ùmlaùt* bij de vorming des meervouds en bij de verkleinwoorden wordt nauwkeurig opgegeven, de vervoeging der werkwoorden in al hare belangrijke eigenaardigheden nagegaan; de uitspraak van sommige medeklinkers, de vorming van het meervoud, de geslachten van sommige naamwoorden worden geleidelijk behandeld, en eene bijzondere studie gemaakt van de zelfstandig gebruikte infinitieven. Dan komt eene lange rij uitdrukkingen, welke den taalvorschers zullen werk verschaffen, als: de boomen zijn de kop uitgewaaid, de zieke is bloedgelaten, hij is den arm af; - dat graan is

rijp genoeg om te pikken, droog genoeg om in te halen; - die koei is tijd verkocht, dat meisken is hoog tijd getrouwd, die beeten zijn meer dan tijd gekrabd; - ik heb twee bunder hooi droog; - mijn peerd ging loopen, ik viel, en het rad nevens mijn hoofd door! enz., enz. Deze *Inleiding* wordt gesloten met eene studie over de voornaamwoorden.

Doch hierbij heeft de schrijver het niet gelaten; in den loop van zijn werk heeft hij, bij 't begin van elke afdeeling, elke letter nog eens onderzocht, en daarbij al de bijzonderheden aangehaald, welke in de *Inleiding* hunne plaats niet vinden. Zoo zegt hij, b.v. bij de *L* 1° dat zij met *r* verwisselt en omgekeerd: *zulker,* (*zurkel*), *flamboos,* (*framboos*); 2° dat ze in de plaats van de *n* komt: *reëgel,* (*regen*); 3° dat zij somtijds van plaats verspringt: *milled,* (*middel*), *weëled,* (*wereld*); - van de *M*: dat ze verwisselt 1° met *b*: *bet* (*met*), *kermenoa* (*karbonade*), *oèmbacht* (*onmacht*); 2° met *n*: *ontrint* (*omtrent*); 3° met *v*: *mellever* (*marmer*); met *w*: *moeë* (*waar*), *moes,* elders *woes* (*hoe*); - en door dat *woes* (*woes* en *wijs*) bewijst hij, dat de oude *Instrumentaal,* dien Heremans beweerde uitgestorven te zijn, in 't Hageland nog voortleeft.

Wij zouden niet eindigen, moesten wij alles aanhalen wat ons in dit werk getroffen heeft. Wat wij er over gezegd hebben moge volstaan, niet om deze *Bijdrage* naar verdienste te beoordeelen, maar om menigeen, die ze niet kent, aan te zetten er kennis mee te maken en zich met genoegen te overtuigen, dat de heer Tuerlinckx volkomen goed weet, wat er in dat beursje steekt.

Namen, 20 *Februari* 1886.
D. CLAES.

II
Notice biographique sur Henri Waelput, par Paul Beymans. - Gand, Eug. Vanderhaegen, 1886. - 36 blz. in 8°.

Eene rei van datums, afgewisseld door uittreksels uit

fransche nieuwsbladeren, ziedaar de inhoud van bovengemeld schriftje. Geen enkele nieuwe bijzonderheid uit het leven diens ongelukkigen Waelputs, geen woord over zijn karakter, over zijne grondbeginselen, geene sylbe - in de verste verte! - over zijn Vlaamsch-zijn.

Koud, zeer koud!

Waelput was de *onze,* Vlamingen; dus behoort het zijn leven der vergetelheid te ontrukken. Wat zijne verdiensten als geniaal toondichter betreft, daarvoor zal de uitgave zijner werken zorgen. Wat zijn leven aangaat, men zegt dat iemand, die veel met hem gewerkt heeft, en dus in staat was hem als *mensch* te kennen, eene levensbeschouwing over den te vroeg verloren toonkundige voorbereidt. Hopen wij dat het aangekondigde werk den afgestorvene zal weerdig wezen en de leemte aanvullen zal, die door bovengemelde brochure verre van gesloten is.

X.

Bladvulling.

Blanke verzen.

De dichters dienen gewaarschuwd tegen blanke verzen, welke meestendeels slechts proza zijn, van alles behalve de beste soort. Waren de regels achter elkander geschreven, in plaats van ingedeeld als verzen, men zou meer dan eens op gedrongen, ja potsierlijke zinnen stuiten. Rijmlooze dichterij is gevaarlijk, omdat zij verleidt tot te veel nederschrijven van al wat men zich op een oogenblik in het hoofd gelieft te halen. Het nadenken, waartoe het rijmen dwingt, is van heilzamen invloed op het lied. Het welluidende, de muzijk van het rijm, kan slechts daar zonder groote schade gemist worden, waar het belangwekkende onderwerp voortreffelijk is voorgedragen.

Mr JOAN BOHL.

Vlaamsche brieven door Peter Benoit. tweede vervolg.

Mijn vriend '*François Loquet*', dien ik van dan af kennen leerde, bracht ook het zijne bij om, op het gebied van Letter- en Dichtkunst, dit te verrichten wat zijn medebeschaver *Pieter Carlier* op toonkundig gebied uitvoerde.

Na zijne '*Humaniteiten*' te St-Nikolaas vooreerst, en verder in het alsdan befaamde 'Collegie' te Kortrijk gedaan te hebben, besloot '*Loquet*' zijn geboortedorp, (alwaar hij korts daarna gemeente-secretaris werd) niet te verlaten. Met het dichterlijke vuur bezield, schreef hij menig stukje, dat van fijn gevoel en 'Vlaamsche Humor' getuigde. Hij legde zich steeds op de letterkunde toe, en kwam van lieverlede in betrekking met eenige der bijzondere dichters en schrijvers van het Vlaamsche land. Latertijds verschafte hem zijne aanstelling als algemeen voorzitter der 'Belgische Sekretarisbonden' de gelegenheid zijne betrekkingen door het heele land uit te breiden. Zijne deftigheid, zijne wilskracht en innemende goede inborst veroverden hem eene welverdiende 'volksbekendheid' welke, dank aan zijnen minzamen en hartelijken omgang, nog dagelijks toeneemt.

In 't jaar 1878 vermeldden de Antwerpsche dagbladen, dat de gemeente-secretaris dier stad, de Heer '*Jozef de Craen*', zijn jubileum van 50 jaren '*secretaris-zijn*' vieren zou; alsook dat de Heer Burgemeester 'Leopold de Wael', het op zich genomen had een prachtig feest, gevolgd door een banket, waarop alle de leden van den gemeenteraad zouden tegenwoordig zijn, den jubilaris aan te bieden.

In zijne hoedanigheid van Algemeenen Voorzitter der

‘*Secretaris-bonden*’. stuurde ‘François Loquet’, den avond van het feest op 1 Mei van gezegd jaar, het volgende dichterlijke ‘Telegram’ aan den Heer Secretaris ‘de Craen’:

‘Waar noeste vlijt en burgerdeugd
Ontvangt haar billijk loon,
Daar vlecht ook ik, met hart en hand
Een bloempjen in haar kroon:
Ik bied mijn ambtgenoot “*de Craen*”
Mijn beste zegewenschen aan’.

Ook de Heer ‘*Leopold de Wael*’ ontving een staaltje van ‘*Loquet's*’ dichterlijke vaardigheid:

Heil U, geachte Burgervader,
Die trouw beloont en deugd waardeert.
Uw edelmoed zij hoog geprezen,
Uw naam geliefkoosd en vereerd!

Het telegrafische antwoord des Antwerpschen Burgemeesters luidde als volgt:

‘Hartelijken dank om uw poëtisch telegram’.

(geteekend) Burgemeester ‘de Wael’.

Den volgenden dag ontving de Heer ‘Loquet’ eenen bijzonderen en zeer belangwekkenden brief van den geëerden Antwerpschen Secretaris. Dit schrijven wordt door den dichter zorgvuldig bewaard, en met recht, want het pleit zoowel ten voordeele van ‘*hem*’, wien ‘eer bewezen werd’, als van hem die vermeend hàd ze te mogen bewijzen.(1)

(1) Brief van Jozef de Craen aan François Loquet:
Hooggeachte en Geliefde Ambtgenoot!

‘Op het groot Banket, welk de Heer Burgemeester ter mijner eer gaf den 1^{n} dezer, ontving ik uw dichterlijk telegram met goedgunstige gelukwenschingen.
‘Ik heb ze gelezen, de gemeenteraad *in pleno*, en al de uitgenoodigden hebben ze toegejuicht, ja luidruchtig toegejuicht.
‘Ik kom er u hartelijk voor bedanken.
‘Ben ik in vertraag, gij zult gelieven mij te verontschuldigen. Gij hebt reeds begrepen dat de werkzaamheden, welke manifestatiën van dien aard met zich brengen, dusdanig zijn dat de persoon, die er het voorwerp van is, al was hij jubilaris, er onder verplet wordt. Het is bij mij het geval geweest.
‘Ik kon mij immers niet bepalen, met u koud weg eene tegenkaart te zenden; ik wilde u verklaren, geliefde ambtgenoot, dat uw telegram mij alleraangenaamst is geweest, dat uwe gelukwenschen mij inderdaad gelukkig hebben gemaakt. Ik zal uw telegram in mijne archieven bewaren, tusschen de kostbare betuigingen van sympathie en vriendschap, welke ik bij deze gelegenheid in overmaat heb ontvangen.
‘Nog eens, geliefde ambtgenoot, dank, hartelijken dank wegens
Uw toegenegen
(Geteekend) J. DE CRAEN.
P.-S. - Ook uw telegram, aan onzen achtbaren Burgemeester gericht, is op het banket ontvangen, gelezen en toegejuicht geworden.
De Heer Burgemeester gelast mij met de aangename taak, U daarover nog vriendelijk te bedanken.

De letterkundige personen, met wie ‘Loquet’ tijdens hun leven in vriendschappelijke betrekking stond, waren Mevrouw David-van Peene en Hendrik Conscience.

Deze laatste bezocht zeer dikwijls het lieve Desselghem, en dan was het feest op het dorp en ten huize van den ‘Sekretaris-Dichter’.

Eene zusterlijke vriendschap ontstond tusschen Jufvrouw ‘Maria’, de dochter van François, en Jufvrouw ‘Maria Conscience’, de dochter van den onsterfelijken schrijver.

En wat hebben ze zich hier toch verlustigd, met spelen en loopen rond den hof, en hoe huppelden zij vroolijk heen en weer, en hoe vertelden zij duizende lieve dingen aan de brave huishoudster, Jufvrouw ‘Catharina’, die de dichterlijke meisjes liefhad, als waren ze hare eigene kinderen geweest.

Eilaas, bij elke herinnering aan dit verleidend tafereeltje, wordt het gelaat van onzen vriend, met eene uitdrukking van droefheid overschaduwd. *Zijne* ‘Maria’ is niet meer, zij rust nu daar op het nederig dorpskerkhof, nevens hare lieve moeder, die, vooraleer deze aarde te verlaten, haren teerbeminden gemaal, dien eenigen, dierbaren schat had geschonken!...

De dichterlijke vriendin van onzen vriend, Mevrouw ‘David-van Peene’, eene talentvolle, beminnenswaardige Zeeuwsche Jonkvrouw, werd de gade van ‘Leo David’, een Harelbeekschen stadgenoot, en zeer geacht leeraar van het lager onderwijs. Zij woonden te ‘Aeltre’, alwaar hij, tot het einde zijns levensloops, als hoofdonderwijzer werkzaam was.

Een schoolopziener van dien tijd maakte eens aan ‘David’ eenige opmerkingen aangaande de letterkundige neigingen zijner echtgenoote. ‘Waarom’, veroorloofde hij haar te vragen, houdt zich Mevrouw onledig met ‘dichten?’ De dichteres beantwoordde deze tamelijk onbescheidene en van weinig geestesverhevenheid getuigende vraag, door een zoo gevoelvol als waardig gedicht, getiteld: ‘Mijne Dichterharp’.

Ik kan de lust niet weerstaan er enkele strofen uit over te drukken:

Gij zegt, de weg tot roem en kunsten
Schijnt u wel bloemenrijk en schoon;
Maar weet, de krone van den dichter,
Van schrijver en van volksverlichter
Is vaak een scherpe doornenkroon.

't Kan zijn... Maar, o! geen zucht naar grootheid
Heeft mij den zanglust ingeplant;
Geen streven naar de lauwerkransen,
Die om de kruin der barden glansen,
Gaf mij het snaartuig in de hand.

'k Herdenk het teeder englenwezen,
Wiens ziele mijne ziel verstond,
Die met mij weende, met mij lachte,
Slechts mijn geluk en heil betrachtte,
In mij alleen zijn wellust vond.

De snood miskende moedertale
Gaf ook mij soms de lier in hand;
'k Heb moedig voor haar recht gestreden,
Den bastaardtelg den nek vertreden;
Ik zong voor vorst en vaderland.

Ziedaar, mijn vriend, waarom de harpe
Des dichters in mijn handen rust,
Waarom haar tonen mij zoo boeien,
Mijn boezem doen in zang ontgloeien,
En zij mijn vreugd is en mijn lust.

Twee tentoonstellingen in de Verlat-zaal.

Het was eene gelukkige gedachte vanwege de heeren CLAUS, NYS en VERSTRAETE, zoo eens al hunne schilderijen tot eene kleine verzameling bijeen te brengen, en het publiek vriendelijk uit te noodigen om ze te komen bezien - en bewonderen.

Beide uitstallingen waren oprecht schoon, en het kunstlievend Antwerpsch publiek blijft er de beste herinnering van bewaren.

Karel Nys is de schilder *van* en *voor* het boudoir. Hij maalt aardige kinderportretjes, beminnelijke dameshoofden, lieftallige jufvrouwen en meer andere belangwekkende dingen van dat slach, waardoor hij de schoone kunne in verrukking brengt: ‘o Mamman, que c'est beau! C'est tout simplement superbe!’

Het *ruwe* mannenvolk denkt er echter anders over. Stellig prijst en waardeert het stukken als *Salambô*, het groote *Jufferportret*, de *Amazone* en *Alleen*, doch het betreurt, dat de kunstenaar zijn talent verbeuzelt aan zulke nietige onderwerpen. De heer Nys is veel te jong om zich met zulke liflafferijen bezig te houden, hoe goed die dan ook gedaan zijn. Ik ben overtuigd, dat hij het publiek wel iets anders te zeggen heeft, dan dat de dames bekoorlijke schepsels zijn en menigen schilder - met andere jonge heeren is zulks het geval niet - het hoofd op hol brengen.

Met Emile Claus komt men terug in de volle, frissche natuur. Men verademt, men herleeft. Alle kunstvrienden hadden van dien talentvollen schilder reeds menig fraai gewrocht gezien, doch dat hij *die* gedachten in het hoofd en *die* poëzie in het hart had, - dat hij over zooveel kracht van uitvoering beschikte en over zoo'n rijk coloriet, ziedaar wat, geloof ik, niemand buiten zijne vrienden wist of verondersteld had. De tentoonstelling van Emile Claus was prachtig.

Onder zijne grootere stukken werden er drie meer bijzonderlijk opgemerkt en bewonderd: *Als de wind waait, Bij den Overzet* en de *Vlaamsche Boerin.* Wie onder de beschouwing van het eerste tafereel zijne omgeving en de werkelijkheid uit het oog verloor, droomde zich buiten, zag door het luchtruim de zware wolken drijven en het water der rivier rimpelen, onder het hevig blazen van den snijdenden wind, die het roksken van het meisje op het vlot omhoogheft en ginder in het verschiet uitraast. Het andere doek, de *Vlaamsche Boerin*, werd ook zeer geprezen en men wist niet, wat het meest te roemen: de waarheid der opvatting, de schalkschheid der uitdrukking of de vaste en toch malsche kleur. Doch laat ons de kleinere stukken niet vergeten, die ook alle gewetensvol waren bewerkt. Zoo b.v. de *Tabakspluizers,* dat wij niet aarzelen een meesterstukje te noemen in alle opzichten.

Eene vergelijking, welke zich als van zelfs opdringt, is die tusschen de schilderijen van Claus en degene van Verstraete. De eerste kiest Vlaanderen, zijne geboortestreek, terwijl de laatste zijne ingeving ontvangt in de Antwerpsche Kempen. Beiden brengen op hunne doeken, als echte realisten, niets anders dan de waarheid en de werkelijkheid, doch, Claus bezielt zijne natuur, zet er menschen in, of, indien ge 't liever zòo hoort, kipt zulk hoekje of zulk tooneeltje uit, dat hem de gelegenheid verschaft om ook zijn talent van figuurschilder te doen waardeeren. Verstraete daarentegen bepaalt zich bij de natuur, zooals hij ze vindt; hij stelt niet samen, hij photographiëert eenvoudig, doch - gelijk het alleen een kunstenaar van groot vernuft kan. In literatuur zouden we zeggen: Claus is subjectief en Verstraete objectief; de eerste is een verhalende en de tweede een lyrische dichter, alhoewel ze dan toch weer beiden uitstorten alwat hun hart gevoelt bij het aanschouwen der natuur. In zijn werk van critiek ‘Mes Haines’, zegt Emile Zola te recht: ‘Une oeuvre d'art est un coin de la création vu à travers un tempérament’.

De verzameling van Theodoor Verstraete is een heel museum waard. Gaarne gaf ik er al de schilderijen onzer oudere Vlaamsche en Hollandsche landschapschilders voor, Rubens en Ruysdael inbegrepen.

Kent gij iets heerlijkers, geachte lezer, dan de *Beukenlaan,* het *Hoekje van het Peersbosch,* den *Zomeravond,* en zooveel andere onvergetelijke stukken? Wist ge, dat de natuur zoo schoon was, en beklaagt ge den armen veldarbeider niet, die ongevoelig is voor al de poëzie boven en rondom hem? Zie dien boer naast zijne kar voortstrompelen, het verschroeid gelaat naar de aarde gekeerd, den zandgrond. Naar zijne povere plunje te oordeelen, is hem de kleur van het goud onbekend, en toch beurt hij het hoofd niet op om dien prachtigen gloed te bewonderen, dat schitterend zonnegoud op de hooge mastboomen! Of ondergaat hij, de veldeling, soms toch den indruk der landelijke natuur? Men zou het haast zeggen bij het beschouwen van gindsche schilderij aan den overkant. Het is avond geworden. De maan in den helderen, zwoelen zomerhemel beschijnt rust en vrede. De akkers zijn verlaten, iedereen is huiswaarts gegaan, behalve twee jongelieden, die met hunne koeien op het veld zijn achtergebleven. Zij leunen tegen eenen sluitboom, zij aan zij. Hun hart klopt en jaagt geweldig. Zij hebben elkander zooveel te zeggen, het gunstig oogenblik schijnt daarvoor aangebroken, en niettemin vloeit er geen woord van hunne lippen. De jongen weet maar hoegenaamd niet, hoe hij aan het meisje zal doen verstaan, dat hij haar toch zoo gaarne ziet. Hij gevoelt het wel diep, en zij - zij weet het ook wel, dat ze bemind wordt, doch... kortom! ze zwijgen.

Theodoor Verstraete is een echt natuurkind. Hij verstaat de natuur als geen ander en leeft elk jaargetij, elke maand, ieder uur met haar mee. Hij kent ze door en door, omdat hij ze bestudeerd heeft met het hart van den dichter en bespied met het oog des kunstenaars.

J.F. VAN CUYCK.

De ‘quaey werelt’ of de Antwerpsche volksopstand van 't jaar 1477

De opstand, welke onmiddelijk na den dood van Karel den Stoute in onze moederstad uitbrak, en de bevolking eenen geruimen tijd in rep en roer hield, is aan vele onzer stadsgenooten onbekend.

Daar zulke plaatselijke gebeurtenissen steeds belang inboezemen aan iederen echten Antwerpenaar, hebben wij ons voorgenomen deze beroerte eens van naderbij te leeren kennen, en de zaak ietwat omstandiger uit een te zetten dan in onze stads-annalen tot dusver gedaan is geworden.

Dit voornemen wordt voor ons eene mogelijkheid, dank aan de uitgave der *Antwerpsche Bibliophilen* N° 3, waarin onze stads-archivaris, Heer P. Genard, het voortreffelijk gedacht opgevat heeft, de historische documenten, die met deze beroerten in verband staan, in eenen bundel te verzamelen onder den titel van ‘*De gebroeders Van der Voort en de Volksopstand van* 1477-1478’ en ze hier en daar met ophelderingen toe te lichten.

Het laat zich beseffen dat opstanden, zooals de onderhavige, om te ontstaan en te woeden zooals het met dezen 't geval was, zekere oorzaken dienen gehad te hebben, welke moesten gegrond zijn, want men hitst zoo maar geene duizende gemoederen op, en spoort ze tot buitensporigheden, ja, bloedvergieten aan, indien geene grondoorzaken de oproerstokers in de hand werken.

En welke waren de oorzaken, die de Antwerpsche burgerij in 't harnas joegen in de maand Maart van den jare 1477? Er bestaan er verschillige; doch, diegene welke als uitwendige of, beter gezegd, als rechtstreeksche mogen beschouwd worden, zijn tweederlei van aard:

De aankoop hunner stads-officiën, gepleegd door onze magistraten met de medeplichtigheid der hoogere ambtenaren van de landregeering; de vervreemding der stadsgelden, waartoe deze omkooperijen aanleiding gaven; de vernietiging van zekere privilegiën, waaraan eenige der magistraten zich schenen schuldig gemaakt te hebben; de verhooging der belastingen, waarmede het volk was geplaagd geworden.

Dan, de baatzucht van de Kannoniken van O.-L.-Vrouwekerk, die, het recht bezittende alle instelling van nieuwe parochiën te verbieden, dit recht zoodanig misbruikten, dat het volk, deze handelwijze eindelijk moede geworden, zich gedwongen zag eens en vooral de al groote macht des Kapittels te fnuiken. - Gewapenderhand eischten de Antwerpenaren de stichting van drie nieuwe parochiën af, en ontrukten zoodoende aan de moederkerk de helft harer parochianen!

Naderhand zal men zich een nauwkeuriger denkbeeld vormen van hetgene hier oppervlakkig aangevoerd wordt. Voor 't oogenblik zij het voldoende te weten, dat de opstandelingen het eigentlijk op twee soorten van overheden gemunt hadden: het *Magistraat* en de *Kapittel-heeren van O.-L.-Vrouwekerk.*

Wat de inwendige of onrechtstreeksche oorzaken aangaat, deze waren drie in getal:

1° De gestrenge en drukkende heerschappij van den aflijvigen hertog Karel den Stoute. Ziehier wat J.L. Mottley desaangaande boekt:

'Karel de Stoute beschouwde de Nederlandsche provinciën louter als eene geldbank, waarop hij trekken kon. Hij bemoeide zich met het land, enkel om zware beden af te persen, welke door de Staten met steeds klimmenden weerzin werden toegestaan.

De nieuwe belastingen en rechten, welke de bloeddorstige verkwisting van den hertog noodzakelijk maakte, konden zelden in de verschillende steden geheven worden, zonder beroerten, oploop en bloedstorting. Weinige vorsten waren ooit een grooter vloek voor het volk'.

2° De innige en slechts billijke wensch, welke mettertijd onder de burgerij opgekomen was, en welke de genaakbaarheid tot het Schependom beoogde, niet alleen voor de adellijke of patriciërsfamiliën, zooals het tot

dusver 't geval was geweest, maar eveneens voor de onadelijke personen. Men zal zien dat de burgerij hierin bevredigd werd, doch voor eenen korten tijd.

3° Eindelijk, de onderduimsche werkingen van den koning van Frankrijk.

De historieschrijvers zijn het eens in de omwenteling de verborgene hand van Lodewijk XI te vinden. En niet ten onrechte! Steeds een aartsvijand geweest zijnde van onzen hertog, had Lodewijk onverpoosd de vernedering van dezen kroonvassaal beloerd; en thans, dat Karel de Stoute onverwachts gestorven was, zocht hij. zooals hij er vroeger reeds op bedacht was geweest, de Staten van het zoo machtig huis van Bourgondië in zijne familie te krijgen, bij middel van een even zonderling als belachelijk huwelijk.

Hij wilde namelijk, de negentienjarige Maria, Karels eenige erfgename, met zijnen achtjarigen zoon in den echt doen treden. Als naar gewoonte nam Lodewijk XI zijnen toevlucht tot allerlei slinksche middelen om zijn doel te bereiken. De opschudding te baat nemende welke Karels schielijk afsterven verwekte, stuurde hij alom in de Nederlandsche Staten handlangers uit om het volk onder alle slach van voorwendsels op te ruien. Wij hebben het reeds gezegd, de gelegenheid daartoe was maar al te gunstig. Gent, Brugge, Brussel, 's Hertogenbosch, Lier, Dendermonde, enz. even als Antwerpen, staken gelijktijdig de opstandsvlag op, en overal werd de volksgisting met bloed bezoedeld. Wat beoogde koning Lodewijk met de landen eener onervaren vorstin nog dieper in omwenteling te storten? Alleenlijk Maria in aantal moeielijkheden te wikkelen, zoo met hare onderdanen als met hare raadgevers, om haar, ten einde raad, te noodzaken zich tot hem te richten, en zijne tusschenkomst in te roepen, in welk geval hij wel zou geweten hebben hoe te handelen, om Maria's erfstaten aan te slaan. Zijne politiek was louter een voortdurige booze aanslag tegen al wie hem in den weg stond; deze wijze van doen had hij ontleend aan de kleine vorsten van Italië die, niet in staat om op eigene kracht te steunen, zich van heimelijke aanslagen bedienden, om aan hunne onmacht te verhelpen.

Hier te lande evenwel mocht Lodewijk niet naar wensch

gelukken. Hugonet's en Humbercourt's dood, veroorzaakt door eene eerlooze schurkerij van zijnentwege, en die hem Maria's onverzoenlijken haat op den hals haalde, verijdelde al zijne hoop om het zoo vurig gewenschte huwelijk te zien gelukken. Naderhand trachtte hij te vergeefs Maria's landen deor gewelddadige middelen in zijn bezit te krijgen; hij had zonder de nationale inborst der Vlamingen en Brabanders gerekend. Deze, ondanks hunne inwendige verdeeldheden, bleven hunner vorstin getrouw, en wisten den franschen vijand op afstand te houden(1).

Dat er nochtans in ons land, ja in onze stad, lieden waren die wetens of onwetens de plannen van den franschen vorst in de hand werkten, daaraan valt geenzins te twijfelen en het zou ons te ver leiden zoo wij hierover uitwijdden.

Bepalen wij ons met hier nog, ten slotte, bij te voegen dat geruimen tijd reeds vòòr de onlusten, onze stad in een tijdperk van onrust en inwendige wanorde verkeerde, welke ernstig genoeg was om de gemeentelijke overheid aan te zetten de inrichting der burger-

(1) Het staatkundig streven van Lodewijk den XIe beoogde de voltooiing van hetgene zijne voorvaderen ondernomen en bearbeid hadden: het bestrijden der feodaliteit in den persoon der groote kroonvassalen, die er dan ook toen nog louter de eenige ernstige vertegenwoordigers van waren. Lodewijks inborst paste daartoe allerbest. Snood, wreedaardig, wraakgierig, bijgeloovig, wantrouwig en vooral arglistig als hij was, stelde hij de wapens des verraads, des vergifs, der kuiperij en der samenzweering tegenover de pogingen die de trotsche feodalen aanwendden, om hun schier volkomene onafhankelijkheid te vrijwaren. De laatste schoorbalken der feodaliteit, waaronder Karel de Stoute, de hertog van Berri, 's konings broeder, de hertog van Bretagne en de graaf van St-Pol als de opmerkelijkste en machtigste gesteld werden, vielen de eene voor en de andere na, onder de verholene aanvallen van Lodewijk. Deze was dan ook de eerste vertegenwoordiger der koninklijke macht, welke de leenheerschappelijke individualiteit mocht overheerschen.
Zoo de geschiedenis koning Lodewijk om zijne wreedheden en kuiperijen schandvlekt, toch wijst zij met zelfvoldoening die daadzaak aan, dat hij het feodaalsch wangedrocht den kop gepletterd heeft, wat wel een onloochenbare dienst is, welken hij aan de beschaving en aan het menschdom bewezen heeft, en waarvoor wij hem, al heeit hij dit nu ook niet met dát inzicht gedaan, toch eenige erkentelijkheid verschuldigd zijn.

lijke macht te versterken, ten einde alle oulusten te voorkomen. Er werd den 15 September 1476 door den schoutet Philips van Poitiers, de Burgemeesters en Schepenen een gebod uitgevaardigd, rakende de aloude nachtelijke waake alhier te Antwerpen in voege. Er werd daarin bepaald dat al de poorters der twaalf wijken en al de ambachtslieden der twaalf ambachten, die tot de wacht aangewezen waren, *wel geharnascht, gewapent ende met hueren hootwapenen* voorzien, zich ten tien ure 's avonds op het stadhuis hadden te bevinden, om van daar de wacht te gaan optrekken op de plaatsen, welke hen daartoe zouden aangewezen worden; dat de naamafroeping twee maal zoude gebeuren: in 't vergaderen en in 't scheiden; dat er iederen nacht eene ronde zou geschieden, ten einde te bestatigen of de waak overal uitgeoefend werd, zooals voorschreven; dat de *ledichgangers* van de schutterijen almede te waken hadden met de ambachten waartoe zij behoorden, of met de poorterij in de wijk waar zij woonden.

Het vuur smeulde dus onder de asch, en het volk wachtte slechts de eene of andere gelegenheid om zijn verkropt misnoegen lucht te geven.

De Gentenaars begonnen het spel den 4^{n} Maart met de aanhouding van den Kanselier Hugonet en van den Heer van Humbercourt. Den 11^{n} sloegen de Brusselaren te zamen en maakten zich meester van hunne magistraten, waaronder den Heer Amelrijck, gewezen burgemeester, welken zij onthalsden. De Lierenaars en die van 's Hertogenbosch grepen almede de wapens en overrompelden hunne Wetbouderen. De Antwerpenaars, bij het vernemen dezer tijding, bleven niet ten achteren.

* * *

De onlusten begonnen in onze stad op St-Gertruidensdag, 17 Maart, zijnde een Zondag.

Het waren de Merceniers, die zich het eerst het hoofd op hol lieten jagen door de tijdingen, welke beurtelings van uit de Zustersteden aangebracht werden. Door gramstorige geestdrift ontstoken, en gonnen zij onder het volk te woelen en hunne verbittering tegen het magistraat uit te braken; hunne verwenschingen ver-

wekten samenscholingen die niet toefden aan te groeien.

Het ambacht der Schippers, niet minder misnoegd, haastte zich de Merceniers te vervoegen, en werd in dit voorbeeld door de overige ambachten gevolgd.

Een algemeene oploop kwam hierdoor tot stand welke, dank zij het janhagel dat in zulke oogenblikken als uit den grond schijnt te rijzen, aldra tot baldadigheden overging; de verwenschingen ontaardden in wraakgetier; krijgsgeschreeuw, en helsche moordkreten bezwangerden reeds de lucht, toen de gansche schaar de Groote Markt kwam opgestroomd.

Met alle geweld wilde men de vernietiging van zekere stadsprivilegiën, en de verzwaring der belastingen onzen wethouderen ten laste leggen.

De gebroeders Van der Voort en de Rentmeester Van Riethoven waren het bijzonderste mikpunt van het razende getier des gepeupels. Deze raadsheeren vooral stonden in den haat van het volk.

De betooging beperkte zich evenwel bij rondwoelen en onder de huizen der magistraten te huilen en te tieren. Edoch, daar bij het invallen van den avond de Overheden nog immer de eischen van het gemeen niet hadden ingewilligd of zich om 's volks verbolgenheid weinig schenen te bekreunen, grepen de hierdoor in woede ontstokene mindere gezellen der Ambachten de wapens op en liepen de Groote Markt en aanpalende straten bezetten.

Het stadhuis werd opgeloopen en de zich aldaar bevindende Magistraten in hechtenis genomen; de overige schepenen werden uit hunne woningen gehaald en met hunne ambtgenooten in verzekerde bewaring gebracht, deels in het lokaal der Merceniers, deels in dat der Schippers, die hen gewapenderhand bewaakten.

De aangehoudenen waren: Peeter Van de Werve en Hendrik Van de Werve, burgemeesters; Jan Van Mechelen, Jan Schoyte, Walraven Drake, Jan Van Ranst en Niklaas Vander Voort, schepenen; Peeter Vander Voort en Willem Van Riethoven, rentmeesters; Jan Van Houbraken, bureeloverste der Stadscomptabiliteit, deelde hetzelfde lot.

Deze aanslag gepleegd zijnde, eischte de menigte de nazieningen van het geldelijk beheer der stad. Afgevaar-

digden der burgerij werden met deze taak belast en traden onverwijld in bediening.

(*Wordt voortgezet*).
VAN BREE.

Kroniek.

Letter- en tooneelkunde. - Prijskampen.

Het hoofdbestuur van het *Davids-fonds* noodigt de Vlaamsche schrijvers, deel makende van deze vereeniging, uit tot het opstellen van een oorspronkelijk verhaal, waarvan het onderwerp ontleend is aan het dagelijksche leven.

Het werk zal omtrent 150 bladzijden moeten beslaan, berekend volgens den gewonen druk der uitgaven van het Davids-fonds. Het moet geschreven zijn in de aangenomene spelling.

Er zullen, bij genoegzame erkende verdiensten, twee prijzen toegekend worden: een van 300 frank en een van 200 frank.

De bekroonde werken zijn het eigendom van het Davids-fonds, gedurende twee jaren, te beginnen van het tijdstip der uitgave.

De handschriften moeten ingezonden worden vòor 31 December 1886, aan den heer P. Willems, algemeenen voorzitter, te Leuven.

- De *Koninklijke Maatschappij van Plantenkunde* van België, schrijft eenen prijskamp uit ter gelegenheid van de 25^{e} verjaring harer stichting, welke in 1887 zal gevierd worden. De prijsvraag wordt uitgeschreven door den heer Ed. Martens, hoogleeraar te Leuven.

De Maatschappij stelt zich voor, de elementen van een beredeneerend *Idioticon* der Nederlandsche volksnamen van planten te vereenigen, welke thans in België, in de naburige provinciën van het koninkrijk der Nederlanden, en in het Noorder-Departement gebruikt worden.

Zij looft eenen eersten prijs van 300 franks en eenen tweeden van 200 franks uit, voor de verdienstelijkste bijdragen, als getal en als waarde der geleverde inlichtingen.

Zij hecht een groot belang aan de juiste aanwijzing der plaatsen, waar de volksnamen, die men haar zal doen kennen, *op onze dagen* in voege zijn, en vooral aan de nauwkeurige en klare aanduiding der planten, waarop deze namen toegepast worden. In geval er hieraangaande eenigen twijfel bestaat, zal een gedroogd exemplaar der plant den naam moeten vergezellen.

Inlichtingen over de woordafleiding der volksnamen en over hunne vergelijking met oude Vlaamsche namen of met namen, welke tot andere talen behooren, zullen gunstig onthaald worden.

De ingezonden bijdragen moeten in het Vlaamsch of in het Fransch opgesteld zijn; zij zullen vóor 24 April 1887, op het seeretariaat der Maatschappij (Staats Kruidtuin te Brussel) moeten besteld worden.

De uitslag van den prijskamp zal in eene der zittingen, welke ter gelegenheid der viering van de 25e verjaring der Maatschappij zullen gehouden worden, bekend gemaakt worden.

In die zelfde zitting zullen de schrijvers der bekroonde bijdragen een diploma ontvangen, vergezeld van den toegewezen prijs.

- De uitslag van den internationalen tooneelwedstrijd, uitgeschreven door de Rederijkerskamer *Vreugdendal,* te Breda, is als volgt:

DRAMA. - 1e prijs, gouden medalie, uitgeloofd door Z.M. Leopold II, koning der Belgen, en 400 gl., de vereeniging *Thalia,* van Amsterdam; - 2e prijs, gouden medalie, uitgeloofd door de gemeente Breda en 200 gl., de vereeniging *Genoegen zij ons doel,* van Antwerpen; - 3e prijs, zilveren vergulde medalie en 100 gl., *De Vereenigde Vlamingen,* van Schaarbeek; - 4e prijs, zilveren vergulde medalie, de vereeniging *A.D.V.E.N.D.O.*, van Amsterdam.

Prijs als beste liefhebber, zilveren vergulde medalie, de heer J. Van Elewijk, van *De Vereenigde Vlamingen*, van Schaarbeek.

Prijs als beste liefhebster, zilveren vergulde medalie,

mevrouw Peeters, van de vereeniging *Genoegen zij ons doel*, van Antwerpen.

Medalie van verdienste, de vereeniging *Varia,* van Vlaardingen.

BLIJSPEL. - 1e prijs, gouden medalie en 200 gl., de vereeniging *Tollens*, van Delft; - 2e prijs, zilveren vergulde medalie en 100 gl., de vereeniging *A.D.V.E.N.D.O.*, van Amsterdam; - 3e prijs, zilveren vergulde medalie, de vereeniging *Thalia,* van Amsterdam.

Prijs als beste liefhebber, zilveren vergulde medalie, de heer J. Nieuhuys, van de vereeniging *Tollens,* van Delft.

Prijs als beste liefhebster, zilveren vergulde medalie, jufvrouw S. Cohen, van de vereeniging *A.D.V.E.N.D.O.*, van Amsterdam.

- Te Brussel kwam een nieuw oorspronkelijk drama in zes bedrijven: *Maria van Brabant,* door H. de Quéker met bijval voor het voetlicht.

- Aan de Hollandsche tooneelspeelster Mevrouw Frenkel-Bouwmeester, werd door den heer Schimmel, voorzitter van den bestuurraad van het Nederlandsch Tooneel, namens koning Willem de gouden medalie van verdienste overhandigd.

- In zijne zitting van 15 Februari l.l. heeft de gemeenteraad van Gent in hoofdzaak aangenomen, eenen Nederlandschen Schouwburg op te richten, op de gronden, gelegen in de herbouwde wijk van den Brabantdam, tegen den Reep. De maatschappij Zollekoffer, die deze wijk omschepte, zal voor eene som van 600.000 franks, de noodige onteigeningen doen en de bouwwerken verrichten. Daarbij zouden nog 40.000 franks benoodigd zijn voor meubileering en algeheele voltooiing.

- De *Portefeuille* kondigt de verschijning aan van een *Tijdschrift voor Geschiedenis,* onder redactie van den heer A.M. Kollewijn, te Amersfoort, alsmede van een zeer belangrijk weekblad *De Indische Mail,* onder redactie van een Indischman, wiens werken zeer goed ontvangen werden, en die met woord en schrift voor de publieke zaak met zaakkennis en met bijval is opgetreden,

- Aangekondigd in den Nederlandschen boekhandel van Henri Claes, Kleine Markt 9, te Antwerpen: *Karel Van Mander,* dichter, geschiedkundige en schilder (1548-

1606), zijn leven en zijne werken, door Leopold Plettinck.

De inschrijvingsprijs is gesteld: voor Zuid-Nederland fr. 1.50; voor Noord-Nederland, fl. 1.00.

Wij hopen dat het werk van den heer Plettinck, die student is bij de Gentsche hoogeschool, veel inschrijvers zal vinden.

- Naar *De Zweep* verneemt, maakt mejuffer Helene Swarth eenen derden dichtbundel ter uitgave gereed, waarin o.a. verschillende gedichten zullen voorkomen, die zij in dezen winter in het Haagsch genootschap: *Oefening kweekt kennis,* voordroeg.

Beeldende kunsten. Prijskampen.

- Belgische Akademie van Oudheidskunde.

De Akademie stelt de volgende vragen voor den prijskamp van 1887 en 1888:

1e vraag. Een oudheidskundig vraagpunt behandelen, betreffende de provincie Limburg. Prijs: 250 franks en een eermetaal.

2e vraag: Over den inval der Franken in België. Prijs: 600 franks en een eermetaal.

3e vraag: (Prijs, gesticht door den heer ridder G. van Havre). De geschiedenis opzoeken der goud- en zilverdrijverij en smederij in België tot op het einde der XVIIIe eeuw. Prijs: 500 franks en een eermetaal.

De stukken moeten in de Nederlandsche of Fransche talen opgesteld zijn. Ze moeten vrachtvrij ingezonden worden aan den heer Sekretaris der Akademie van Oudheidkunde van België, Gounodstraat 23, Antwerpen, die der eerste vraag voor 1 Februari 1887, die in antwoord op de tweede en derde vragen, voor 1 Februari 1888.

- De kopij naar Van Eyck, door den heer Meerts vervaardigd en te Brussel tentoongesteld, is door een kwaadwillige erg beschadigd. Het is te hopen dat men eens een dier moedwillige vernielers in handen krijgen kon om hem streng te straffen, en zoo als voorbeeld voor anderen te dienen.

- De heeren Stroobant, bestuurder der teekenschool te St-Jans-Molenbeek, Stallaert, professor aan de Brusselsche Akademie en Houtstont, zijn met een belangrijk werk gelast, namelijk de herstelling van het kabinet des burgemeesters op het Stadhuis te Brussel.

- Naar de *Portefeuille* meldt, zou men eene nieuwe

bewerking voor pastelteekenkrijt ontdekt hebben. Het is de heer Welsin te Oosterwijk die de vinder is van dit nieuwe procédé. Het is zeer moeielijk de huidige pastelteekeningen te bewaren, omdat men geen middel vond de teekening te *fixeeren.* Met de nieuwe uitvinding nu zouden de verfstoffen met het vlak waarop geteekend wordt, één lichaam uitmaken, en dus onschendbaar en ongevoelig voor vocht, zooals met olieverw het geval is. De uitvinding van den heer Welsin zal eene omwenteling in dit genre te weeg brengen, zoo ze bevonden wordt degelijk te zijn.

- Tot pensionnaires van Z.M. den koning en H.M. de koningin van Noord-Nederland, zijn aangesteld, voor de schilderkunst: Mej. Robertson en de heeren Breitner, Haak en De Jong, van den Haag, de heer Bas, van Utrecht; de heeren Luyten, Rink, Halberstadt en Britt te Antwerpen; de heer Joorop, te Brussel; de heeren Voerman, Le Gras, Dankmeyer, Ed. Frankfort, Smit, Karszen, de Cock, Willemsen, Schaap en Mejuffrouwen Wijthof en Kritzler, allen te Amsterdam.

- De volgende Noord-Nederlandsche kunstschilders zijn, ter gelegenheid der Wereldtentoonstelling van Antwerpen, tot ridders der Leopolds-orde benoemd: J. Israëls, Bosboom en Maris van Amsterdam en Boks, van Antwerpen.

- De heer Beyaart, de gekende bouwmeester, geeft thans te Brussel een groot bouwkundig werk uit, getiteld: ‘Travaux d'Architecture, exécutés en Belgique par Henry Beyaart.

- Twee belangrijke aankoopen werden deze maand gedaan voor de museums van Brussel en Antwerpen, namelijk een stuk van Rembrandt, voor Brussel, en een prachtig tafereel, een portret, van Frans Hals, voor Antwerpen.

Vlaamsche belangen.

- *De taalwet van* 1883 *voor de Rechtbank.* - Als gevolg op hetgene wij in onze vorige aflevering nopens deze zoo belangrijke zaak schreven, deelen wij hier nog mede:

De rechtbank wil niet onderzoeken, of de omzendbrief van den Leuvenschen Schepene inderdaad den waren zin der wet van 15 Juni 1883 heeft weergegeven, en verwijdert alzoo de echte, de eenige reden waarom

de Vlamingen de handelwijs van den heer De Coster hekelen.

Het eenige dat de rechtbank ter verschooning van den heer De Coster inroept, is dat het het besturend bureel van het Atheneum den tekst van zijnen omzendbrief, bij eenparighefd had aangenomen. Wij zien niet goed in, hoe die omstandigheid ten voordeele van den heer De Coster kan pleiten. Zij kan alleen strekken om de lichtzinnigheid van het bureel te bewijzen, dat, zonder onderzoek, met een blind vertrouwen de besluitselen van den Leuvenschen Schepene aanvaardt.

Worden de heeren Hoste en Reinhard verwezen, het is dus niet omdat hunne protestatie tegen den omzendbrief ongegrond was, - neen! het is enkel om den ruwen vorm van hunne protestatie. Het is omdat zij geschreven hebben, dat de heer Schepene *willens en wetens* de waarheid had verdraaid. Men is dus, niet ten onrechte, geneigd te gelooven dat, indien zij hadden geschreven, dat de heer De Coster zulks *onwillens en onwetens*, uit onwetendheid of lichtzinnigheid had gedaan, de rechtbank hadde den heer De Coster met zijn proces zenden wandelen...

Volgens hetgeen dagbladen hebben gemeld, zouden niettemin de heeren Hoste en Reinhard beslist hebben zich in beroep te voorzien.

Wat er van zij, van heden af verliest de zaak alle politiek belang. Het hof van Beroep zal gebeurlijk te beslissen hebben of inderdaad door den *vorm,* de *uitdrukkingen* van den omzendbrief, den heer De Coster eene zedelijke schade kan hebben geleden, - de omzendbrief zelf van den heer De Coster is in den strijd onder de voeten geraakt en de rechtbank van Leuven heeft hem niet opgeraapt.

- Wij vernemen dat het Brusselsch Willems-fonds voornemens is bij middel van inteekenlijsten, hulp en ondersteuning te verzoeken aan alle rechtzinnige Vlamingen, ten einde de kosten van het geding en der veroordeeling te dekken. Ook zagen wij met genoegen in de Antwerpsche weekbladen *De Voorwacht* en *Het Recht,* alreeds een inschrijvingslijst geopend worden om die gedachte te gemoet te komen en des noods de zaak verder door te drijven.

Wij twijfelen niet of deze Vlaamschgezinde poging zal met den gewenschten uitslag bekroond worden.

- Onder de studenten der vier Belgische hoogescholen is het plan ontstaan, om bij den troonerfgenaam, prins Baudewijn, aan te dringen, opdat hij de moedertaal der meerderheid van Belgie's bevolking zou leeren spreken en schrijven. Verscheidene Vlaamschgezinde Burgervereenigingen hebben dit gedacht reeds bijgetreden en de afgevaardigden hadden op Zondag 27 Februari, eene bijeenkomst, onder het voorzitterschap des heeren Max Rooses, alwaar de middelen van uitvoering werden besproken.

Het volgende voorstel - uitgaande van den heer Reinhard. afgevaardigde van het Brusselsch Willemsfonds - werd aangenomen, namelijk dat de vraag door de studenten opgesteld en onderteekend, door al de Vlaamsche kringen zou geapostilleerd worden, en dat leden van de wetgevende Kamers - één per Vlaamsche provincie - zouden verzocht worden als inleiders der studenten bij het hof op te treden.

Wordt dit plan met beleid uitgevoerd, dan zal de Vlaamsche Beweging eene reuzenschrede vooruitdoen, want onze moedertaal zal dan eindelijk ingang vinden aan het koninklijk hof.

- Als eerste uitvoering der beloften aan den heer Van Steenkiste, gedaan in den Brugschen gemeenteraad, is onlangs een nieuwe stedelijke stempel vervaardigd en in gebruik gesteld geworden. *Deze stempel is in 't Nederlandsch.*

Nieuwe uitgaven.

- T.K. en P.K. Tooneelspel in een bedrijf, door AUG. HENDRICKX. Gent, J. Vuylsteke.
- '*s Levens Kweekschool.* Gedichten voor de jeugd door ISIDOOR ALBERT. Gent, drukk. F.L. Dullé-Plus.

De Knieval
Vertelsel.

Wie zou het gelooven dat er, sedert de les van den *Knieval*, welke Pol Bruns aan zijnen vriend, Karel Verwilghe eens gaf, al 15 of 16 jaren verloopen zijn!... Nochtans het is zoo, want dit gebeurde in 1870 of 71.

Ik houd er niet veel aan het juiste datum op te geven, want dit maakt hier weinig of niets ter zake.

Nochtans het zal misschien met slecht zijn aan te stippen, dat de les van den *Knieval* gegeven werd in den tijd, dat M. Germain, alsdan Provinciale Inspecteur onzer Provincie, de eerste pogingen deed, om het gymnastisch onderwijs in onze scholen in te voeren.

De *Knieval* maakte natuurlijk geen deel van de nieuwe oefeningen! maar dan wist men in onze schoolwereld nog niet wat er al deel zou van maken.

Om dit laatste te bewijzen, zal ik u het volgende voorval aanhalen.

Eens waren wij op reis naar de conferencie, die gewoonlijk dan te Meenen plaats greep. Wij moesten bij het naartoegaan iederen keer een anderhalf uur te Kortrijk wachten, om den trein te hebben op Meenen. Zoo wandelden wij - de onderwijzers van Roeselare en Rumbeke - de straten der stede op en neer, en gingen hier en daar een druppelken drinken.

Zoo gingen wij het plein voorbij, waar de leerlingen der krijgsschool de oefeningen met den stok deden, en onder het kunstig zwaaien en draaien hunner stokken zulke rare, omwentelende sprongen en gebaren maakten, dat het ons wel der moeite waard scheen eenige oogenblikken op dat kluchtig gewip en gezwaai der jonge verdedigers des vaderlands te staan kijken.

Als men van stad niet is, ofwel van eene stad, waar geen soldaten liggen, is het *exerceeren*, gelijk meer andere dingen, eene zienswaardige *nieuwigheid.*

Nu, dit was voor ons inderdaad eene *nieuwigheid,* en ook stonden wij daarop eenige wijlen in vollen ernst te zien.

Eensklaps, Pol Bruns, die altijd alles, zonder nochtans slechte inzichten te hebben, in het belachelijke wilde trekken of ten minste den belachelijken kant der zaken opvatte, zegde; 'Dat M. Germain maar langs hier niet en kome, terwijl die goede jongens *springen* en *schermen*, of anders zullen wij welhaast ook dat speltje mogen aangaan!'

Pol had schaars de laatste woorden zijner bemerking uitgesproken, of hij had reden om over zijn gezegde of beter over deszelfs uitwerksel te verschieten.

Bruno Veysels, wiens schaterlachen aan niets beter dan aan het klinkend gehinnik eens paards te vergelijken is, schoot zoo onbedwongen in zijnen gewonen schaterlach los, dat men het boven de springende soldaatjes, tegen de muren der exercicieplaats hoorde hergalmen.

Karel Verwilghe, die in eenen prijskamp voor het *primitief* of *barbaarsch* lachen niet veel minder punten dan Bruno Veysels zou bekomen hebben, deed ook de longen schaterend wippen, zoodanig dat Meester Gillens, wiens lachen men als een *mirakuleus verschijnsel* mocht aanschouwen, zelf begon mede te lachen, terwijl al de gezellen, buiten Pol, het drietonig, dus volledig akkoord of désakkoord, beter gezeg, luidruchtig begonnen te begeleiden.

Hetgeen hier nu volgens Pols eerste bedenking te vreezen viel, was de botsing van het schermend en springend leger tegen het schertsend, schaterlachend onderwijzerskorps, hetgeen nochtans God zij gedankt, niet is voorgevallen; want alsof eenieder dezelfde onderstelling maakte over het mogelijk gevolg van dat schijnbaar uitlachen, zag men Bruno, al aan zijnen schuddenden buik houdende, Karel achteruit plooiende en de anderen dubbel buigende, achter Pol, die alleen, als waarlijk verlegen, rechtging, in de nevenstraat verdwijnen!...

Was Pol's bemerking dan wel zoo belachelijk?

Het moest wel zijn, in dien tijd; maar thans weet men dat de oefeningen met den stok in het programma der lagere scholen staan, en dat de voorzegging dus verwezentlijkt is geworden.

Met den *knieval* is het heel anders gelegen; ook heeft Pol Bruns niets in dezen zin voorzeid.

Wilde men eene ware verhandeling over de stof van den *knieval* schrijven, men zou de Algemeene Geschiedenis moeten doorbladeren en tot in de geheimste geheimnissen der menschelijke handelingen en der grijpendste toestanden dringen. Ja, daar zouden wij hartscheurende *knievallen* vernemen.

De *knieval*, dien wij willen bespreken, zou daar dan als een episode opdagen.

Nu ter zake eindelijk!...

Het was de week der *surveillance* of bewaking voor Karel Verwilghe en Pol Bruns. Dus kwamen zij samen op het speelplein aan, waar reeds eenige bengels *topten* of *knikkerden.*

Karel, die zich voorbereidde tot het examen van hofbouwkundige, en die zich al driemaal vruchteloos aangeboden had, dacht wederom al eenige bladzijden van zijn notenboekje voor *Boomsnijden* en *Serrenwarmte* van buiten te leeren, tegen de *Vierde proef*!... maar Pol, die dat leeren achter het eten ongezond vond, zag naar de eene of andere afleiding uit, om Karel zijn notenboekje te doen sluiten.

- ‘Karel, zegde hij zoo eensklaps, waar gaan wij donderdag naartoe?

De aspirant-tuinbouwkundige sloot inderdaad zijn *Calepin*, en vroeg ter zijde: Wat wil je zeggen?

- Ja, hernam Pol, waar wij Donderdag te vrijen gaan!... Naar Ardooie, Beveren, Rumbeke of Nieuwkerke?

- 't Is mij al eender waar gij gaan wilt, antwoordde Karel, als misnoegd of ontmoedigd, ik vrij verduiveld niet meer.

Gij en Henri De Windt zijt goed *verduivel*d om iemand in 't garen te jagen, en dan belachelijk te maken. Was dat *verduiveld* wel met iemand handelen als Donderdag laatst?

- Bah! Bah! 't was een *farce*!... en onder vrienden mag men soms wel lachen.

- Ik houd van zulk geene *farcen*, verstaat gij het, en loop gij donderdag vrijen waar gij wilt.

Hier opende hij weer zijn boekje, en begon weder van *snijden* en *griffelen* te *repeteeren*!...

Pol zag dat Karel inderdaad nog zeer misnoegd was, en stilzwijgend wandelde hij aan zijne zijde voort het speelplein op.

Den Donderdag te voren had men Karel inderdaad eene *farce* gespeeld.

Reeds twee of drie uren zat hij bij een allerliefst poesje blauwe bloempjes te vertellen! en was zienlijk niet ver meer van de conquête, van een zoentje op 's meisjes wangje!...

Henri De Windt moest kost wat kost eenen stok in het wiel steken: - Evelientje, zegt hij zoo eensklaps, gij moet het al niet gelooven, hij is al drie jaar getrouwd!...

Het meisje keek tot Karel's gezellen op, en wij allen bevestigden de logen!...

Evelientje 's gloed was daarmede zeer gekoeld, en Karel, zulks ondervindende, *froisseerde* zich, maakte zich kwaad, betaalde zijne negen pinten en vertrok!... Een hoonend schaterlachen volgde hem tot op de straat!..

Het was van deze *farce*, dat Pol daar zooeven tegen Karel sprak.

Zoo gij een gedacht van Karel Verwilghe wilt hebben, verbeeld u een jongeling van middelmatige gestalte, breed van schouderen en borst. Zijn haar was weelderig, dik en zwart, zijn baard even zwart en wel twee decimeters lang en in twee staarten gesplitst, zijne oogen waren klein en rosbruin. Hij scheen zoo van 30 tot 35 jaar oud; goed was hij van inborst en hij hechtte seffens geloof aan de ongerijmdste dingen, als men ze met zekeren ernst voorstelde.

Na eenige wijlen zijn examen van tuinbouwkundige te hebben voorbereid, scheen Karel spijt te hebben. Pol's aanbod, om morgen, Donderdag uit te gaan vrijen, zoo van de hand gewezen te hebben, en hem daar zoo nu sprakeloos te laten aan zijne zijde wandelen. Eensklaps duwt hij zijn boekje toe, steekt het in den binnenzak zijner vest, en vraagt; - Maar Pol, hoe komt het *verduiveld*! dat gij, Henri De Windt, Edmond Verdeyns en Jef Froenen, altijd zoo aangetrokken worden, waar wij gaan? Men zou wel zeggen dat gij overal tegen mij samenspant, om mij af te spelen!.. Met de *farce*, zooals gij het zegt, van Donderdag begin ik *verduiveld* het spel te verstaan.

- Gij neemt de zaken verkeerd op, vriend Karel, hernam Pol, er is in 't geheele geen kwestie van samenspanning; wij trachten geestig te zijn, boffen wat met de meisjes, zeggen dat ze lief zijn, dat het jammer is dat zij te Roeselare niet en wonen, dat wij alle Donderdagen gaan wederkeeren enz. enz.; ja, ik weet niet wat al, en zoo staan wij seffens in de gratie!...

- Ja, Pol, *verduiveld*, er schuilt daar nog iets anders onder, want zulke dingen zeg ik ook al; maar het baat niet, het is vruchteloos.

Dit zeggende deed Karel gedurig de vingers van zijne rechtere hand wribbelend door de lange haren van zijnen zwarten baard klimmen en dalen, tot teeken van ernstig nadenken.

- Ja, herhaalde hij, er moet daar *verduiveld* iets onder schuilend.

Intusschen had Pol een van die gedachten opgevat, welke zoo plotselings ontstaan, en waarvan de gevolgen soms onberekenbaar zijn.

- Ja, zegde hij tot Karel, het kan ook gebeuren dat het noodig is den *knieval* te doen!

Het lag, gelijk wij reeds weten, in Karels karakter nietige dingen ernstig op te nemen.

- Hoe, den *knieval* doen, vroeg hij in vollen ernst en diepe nieuwsgierigheid zijnen vriend beziende, wat wilt gij daarmeê zeggen?

Pol wist het eerst bijna zelf niet wat hij met den *knieval* wilde zeggen, maar daar hij zag dat Karel de zaken ernstig opnam, stond er een licht in zijnen geest op.

- Gij gaat toch niet gebaren dat gij den *knieval* nog niet kent, wierp hij op.

- Als ik u *verduiveld* zeg dat ik het niet weet, hernam Karel al meer en meer nieuwsgierig. Ik heb nooit ervan hooren spreken in mijne streek.

- Als het zoo is, zegde Pol, die zich op goede baan gevoelde, dan ben ik niet meer verwonderd dat gij nergens kans hebt langs hier. Het is voor een jongeling noodzakelijk hier den *knieval* te kennen.

- *Verduiveld*, Pol, gij moet mij dat leeren, schaterlachte Karel, ik ga dan ook de andere 'nen keer op hunne plaats zetten!....

Karel wist wel dat zijn vriend Pol hem *au courant* van de zaak zou stellen, en reeds bezag hij zijn vriend met dankbaarheid, terwijl hij zijn geest reeds in zegepralende droomen vooruit liet vliegen.

- Ja, zeker, ik zal u dat leeren, zegde Pol met schijnbaren ernst; doch nu niet. Er zijn te veel jongens rond ons, zij zouden met ons lachen.

Inderdaad, de leerlingen kwamen gedurig de zijpoort ingestroomd. Ik zeg ingestroomd, want niet minder dan 300 à 400 leerlingen woonden dan de klassen bij!' O temps béni!...

De andere onderwijzers kwamen nu ook allengskens op, zelfs Magister Gillens, met zijne onmisbare, lange, Hollandsche pijp, trok deftig het plein over, om dan zich eenige oogenblikken met den elleboog op den arduinen schutsmuur der pis- en kakkotjes te gaan plaatsen, en ons en leerlingen van daar beheerschend in oogschouw te nemen!...

Juist als Karel er op aandrong seffens eenige verklaringen nopens den *knieval* te ontvangen, stapte filosoof Verdeijns op ons aan, schoof den blinkenden lorgnon met duim en wijsvinger wat hooger op den neus, trok de lange, fletsche vingers een of tweemaal door de zwarte, slingerende krullen, en scheen te bemerken, dat wij met eene ernstige zaak bezig waren.

Door eene oogneep deed Pol hem verstaan, dat er iets bijzonders aan gang was.

- Ehwel, Pol en Karel, zegde hij, hoe is het voor morgen? Waar gaan wij? Is er iets besloten?

Karel dacht zeker op eene aanstaande wraakneming over de *farce* van Evelientje, wraakneming door den wondervollen *knieval* te verwezentlijken; want Pol zou op 's filosoofs vraag antwoorden, als had hij heel de zaak van Donderdag laatst vergeten.

Daar vernam filosoof Verdeyns dat Karel nog den *knieval* niet en kende; maar dat Pol hem *au courant* ging stellen.

De filosoof - al wist hij nog niet juist waarvan er moest kwestie zijn - stemde mêe dat men den *knieval* moet kennen, om als fatsoenlijken vrijer den Donderdag namiddag wel over te brengen.

Ondertusschen was het uur der klassen aangebroken, en op het geringel der bel, gingen leerlingen en onderwijzers aan het werk.

II.

Het ligt in het geheel in mijne bedoeling niet, mijn ouden vriend, Karel Delroue, voor een dwazen sukkelaar te doen doorgaan. Dit zou mijne lezers ver benevens de waarheid leiden; want buiten het mislukken in de examens van hofbouwkundige, vindt men hem overal als een zeer bekwamen onderwijzer.

In geleerde genootschappen der stede heb ik hem een uur lang hooren spreken; en ik verzeker het u, zijne rede liep op iets belangrijkers dan op korte kriekestaartjes uit!.. iets dat menigeen onwaarschijnlijk moet voorkomen, is dat vriend Karel zoo geleerd kon zijn en zoo sulachtig geloof hechten aan dwaasheden.

Maar, *l'invraisemblable est parfois vrai*!... en dat was hier wel het geval.

Ik heb dien zonderlingen vent dikmaals practisch gestudeerd, en meer dan deze bijzonderheid van den *knieval* staat op zijne rekening.

Ik vond eens zijne kamerdeur open, (en tusschen haakjes gezegd, voor niets ter wereld liet hij aan iemand zijne kamer zien!) en wat zag ik!...

Hemeltje lief! zou Brouwers zeggen, het was niet te verwonderen dat hij zijne kamer aan niemand liet zien: hemden, vuile en nette, broeks, veston, hoeden, oude en nieuwe, schoenen, flesschen, volle en ledige, halsdoeken, sjerpen, baais, kousen, enz. enz. te lang om te melden, lagen over het *plancher* dooreen.

Onder en nevens zijn ordeloos bedde, stonden twee of drie waterpotten half vol, terwijl tusschen al dat *heister-kapeister*!.., in vijf of zes verschillige plaatsen geldstukken, zilveren en koperen, gezaaid lagen!...

Dat belette hem niet ondervoorzitter te wezen van eene societeit van sparen en lange en welsprekende redevoeringen over *orde* en *netheid* in groote vergaderingen te houden!..

Wat denkt gij ervan, geeërde Lezer?...

De uren kropen traagzaam door de schoolzalen der stedeschool!...

Om drij ure was het *recreatie* of speeltijd. Een geheim briefje, door een leerling aan den filosoof Verdeyns behandigd, liet weten dat Pol Bruns gedurende de *recreatie* met Karel Verwilghe alleen begeerde te wandelen, om dezen belangrijke mededeelingen te doen!...

Wij, van onzen kant, wandelden langs den overkant tusschen de krioelende leerjongens en hielden een wakker oog op Karel, die de woordelijke onderrichting over den *knieval* uit den mond van Pol ontving.

Seffens vernamen wij dat Pol Bruns bezig was zijnen vriend er eene op te hangen, onder den naam van '*knieval.*'

Magister Gillens stond weer als een rookend standbeeld in zijnen beheerschende houding het schoolrumoer gade te slaan!...

Hij scheen nogal te vreden, want zijne hulponderwijzers wandelden ten *minste* in *twee* groepen, elk langs'nen kant van 't speelplein!...

Karel en Pol schenen nochtans maar weinig op *surveillance* te peinzen: de eerste scheen zulke verbazende, onbekende dingen te vernemen, dat hij soms van den diepsten ernst tot het luidruchtigste schaterlachen en de zeldzaamste gebaren van vreugd of verwondering overging.

Inderdaad het stelsel van den *knieval* door Pol uitgedacht, was van eene genoegzame ingewikkelde gehalte, om voor vriend Karel eene soort van nieuwe wereld, ten minste in zijne veroveringsdroomen te doen opengaan.

Zoo zegde de knievalleeraar dat men 5 soorten van *knievallen* kende of beter gezegd, dat er zooveel graden in den *knieval* te onderscheiden vielen.

1º De *simple knieval*, die bestond in het buigen van den rechter knie tot tegen den grond.

2º De *knieval* met uitreiking der arms;

3º De *knieval* met zwaaiing der arms;

4º De *knieval* met zwaaiing der arms en keering der oogen.

5º De *dubbelle knieval*, de twee knieën tegen den grond, even met zwaaiing der arms en 'délirante' keering der oogen!..

De laatste *knieval* - zoo zegde Pol, werd maar in zeer critieke toestanden aangewend!..

De andere graden volgden malkander naar gelegenheid op: n° 2, als n° 1 niet gelukte, enz. enz.

In het vuur zijner uitleggingen had Pol Bruns zijne schoolwereld vergeten, die rond-woelde en krioelde. Bij het *woord* had hij nu ook de gebaren gevoegd, terwijl Karel deze met nauwkeurigheid en zoo ernstig mogelijk trachtte na te doen.

Zoo lang er maar spraak was van armzwaaiing (de kniebuiging lieten zij als nutteloos zijnde hier weg) kon eenieder denken, dat de twee onderwijzers zich tot eene voorname les van '*gynnastique*' voorberei-den; maar als het er op aankwam de *keering der oogen* te beproeven, werd dit een ander spel.

Het schijnt dat er menschen zijn, die de oogen noch rechts, noch links kunnen draaien. Andere kunnen ze slechts langs eenen kant draaien. Bij Karel Delroue trof Pol Bruns eene andere bijzonderheid aan: deze kon onmogelijk het eene oog keeren zonder het andere toe te nijpen.

Karel was zelf over deze bijzonderheid verwonderd, daar hij zegde soms in den avond heele uren gesleten te hebben, met *door het keeren der oogen* de maan en de starren reuzenkringen in het uitspansel te doen beschrijven, of in schuinsche en in rechtvallende richtingen te doen op en nederdansen.

Pol deed hem dienaangaande bemerken, dat hij waarschijnlijk bij deze sterrekundige oefeningen de gewoonte had opgevat het eene oog te sluiten, zooals men doet, om door een buisje naar eene schilderij te kijken!... Gelijk de knievalleeraar zijne discipelen deed opmerken, dat het toenijpen van een oog hem te zeer het uitzicht van een grijnsenden Cycloop gaf, en dus heel de onderneming kon doen falen, deed Karel ongewone pogingen, om de keering der oogen met de twee gezichtsorganen te zamen te doen.

Bij deze herhaalde beproeving stonden Pol en Karel neus aan neus, de eene om te toonen, de andere om na te leeren, als om prijs de oogen te keeren.

Eenieder kan zich bij ondervinding overtuigen, dat de houding en de gebaren van twee redelijke schepsels, die

eene oogenkeering als onze vrienden ondernemen, voor den profanen toeschouwer het uitzicht hebben van twee woedende wezens, die malkander verslinden zullen.

Het kinderoog bemerkt alles. Ook op dit oogenblik was een jongentje, dat een gevecht tusschen twee meesters voorzag, tot Magister Gillens geloopen, om hem over dit voorval te verwittigen.

De rookende Magister, die tot dan toe meer de warrelende tabakwalmen in de lucht gevolgd had, dan de schoolkinderen bewaakt, boog zich plechtig tot den kleine, en opziende, bemerkte hij inderdaad dat er iets gaande was. Hij keek naar den anderen groep onderwijzers, en zag dat deze dubbelplooiden van lachen.

Hij dacht den toestand akelig; want een schandaal, waarvan heel de stad zou spreken, kon in 't zicht der leerlingen van de stedeschool plaats grijpen!...

In eene van die onbepaalde bewegingen, waartoe slechts een overste bekwaam is, wiens eer op het spel staat, loopt Magister over het speelplein tot de twee oogenkeerende, neus- aan neusstaande onderwijzers, terwijl de leerlingen in de richting samentroppelen en de andere onderwijzers ook komen toegeschoten!...

Pol en Karel waren als van de hand Gods geslagen, toen zij Magister Gillens tusschen beide zagen springen, roepende: *Respectez-vous. Respectez l'école!* s.v. pl...

Als de eerste aandoening voorbij was, keek Karel zoo zonderling op zijnen leeraar, dat deze, het niet meer uit kunnende houden, begon te lachen als een uitzinnige. Karel had alles verstaan en ging ook aan 't lachen, ten minste zoo luid als bij het exercicieplein te Kortrijk.

De andere onderwijzers gingen even ook aan het lachen; de leerlingen volgden zonder te weten waarom, na, en een zoo daverende, oorverdoovende schaterlach, steeg uit het schoolplein op, dat de inwoners der Leemstraat buiten kwamen en trachtten te vernemen wat er gaande was.

Met moeite werden de leerlingen uit elkander gedreven, terwijl Magister Gillens als de vos zonder staart, teleurgesteld, de bel tot het hernemen der lessen ging doen klinken.

Geen een der hulponderwijzers kon ernstig genoeg worden, om met vrucht de volgende lessen te geven. Na

de klas vereenigden zij zich in het *Café d' Anger* en gaven over het gebeurde hun harte lucht, onder het ledigen van een schuimend glas Rodenbachsch.

III.

Heel het onderwijzend personeel der stedeschool, buiten den hoofdmagister, was nu *au courant* van den knieval.

Karel had de zaak ernstig opgenomen, en bleef in den waan dat hij op het gebied der vrijerij eene groote verovering gedaan had. Nu mocht men vrij met oogenkeerderij en knievallen lachen; want alles kon nu door het voorval van het speelplein uitgelegd worden.

Tot bewijs, dat hij aan geene *farce* dacht, dient hier gezegd, dat hij aan zijnen vriend Pol eene korte onderrichting over de soorten van knievallen *in schrift* gevraagd had, en bekomen.

Dit moest waarschijnlik tot bijzondere onderrichting, tot het *self help* dienen!

IV.

Indien ik nu hier de vrijheid mag nemen mijnen persoon met dit vertelsel te verbinden, zal ik zeggen dat ik met Confrater Karel een huis gehuurd had in de Spanjestraat.

Het behoorde toe aan M. Houthave-Stragier, fabrikant in weefkammen, die onze gebuur was.

In een ander vertelsel zal ik vertellen, hoe prachtig mijne samenwoning met Karel Verwilghe door het puik der Roeselaarsche jongelingsschap ingehuldigd werd.

Het huis dus dat wij bewoonden, is, evenals dat van den eigenaar, aan den voorgevel geplakt en wit *geschilderd* - niet wit gekalkt - wit geschilderd staat het!... heeft beneden *natuurlijk* eene deur en eene venster en boven, aan het verdiep, twee vensters. Bij het binnengaan ziet men een *corridor* of doorgang, die dwars door 't gebouw heenloopt.

Al de kleine benedenvertrekken liggen langs den linker kant: a. een *salon* met eene venster, b. eene trapplaats met *hangtappen* of kapstokken, c. eene keuken met muurkast en

kelder, d. eene met glas overdekte waschplaats met koolkot en gemakken.

De boven is verdeeld in twee schoone kamers, eene lang; voor en eene langs achter, waarboven een zolder.

De benedenplaatsen en zolder waren natuurlijk gemeens boven had elk zijne kamer, die *inviolable* was, hetgeen kan verstaan worden door de bijzonderheid dat, al de *opératiën* van het *studeerend, slapend* en *ander* leven, daar moesten geschieden.

Wij hebben reeds een heiligschendend oogje in Karels vertrek geworpen, kijk nu maar ook eens in de voorkamer des verdieps: dat is de mijne!...

Tel met mij: a. eene schoone houten kleerkast; b. een ijzeren bed links, c. twee lange planken aan den middenmuur, dienende tot biblioteek, en liggende vol boeken; d. eene ongeschilderde tafel, liggende vol boeken en schrijfwerk in 't midden, e. een spiegel en eenige teekeningen en beelden aan den voormuur, f. een stoel bij de tafel en eene petroollamp op de vensterbank, g. twee vensters om bij dage dit alles te verlichten, uitziende op de Spanjestraat.

's Avonds na het voorval van de oogenkeering zat ik rond 9 1/2 ure nog voor mijne schrijftafel, en was bezig met eenige gelegenheidsverzen te maken, die op de triomfpoort in de Spanjestraat moesten geplaatst worden, ter eere van M. Emiel Vander Colm-Dickson en Mej. Emilie Ritter, welke juist gingen trouwen.

Ik heb die verzen nog in een kohier in hunne oorspronkelijke eenvoudigheid bewaard; zij luiden als volgt:

> ‘Emiel en Emilie, nooit zag
> Men hier een schoonren dag
> Dan dezen, waar Gij met elkâar
> Verbonden wordt tot Paar!...
> Men zegge 't lang, het feest
> Is *ridderlijk* geweest!’

Ik was aan het kuischen, kammen, en schaven dezer voortbrengsels van mijnen geest, toen ik geregeld alle twee of drij minuten verstrooid werd door een dof geklop, welk ik omtrent door het tweesilbig woord *tok boum* kan wedergeven.

Bij het 4^{e} of 5^{e} *tok boum* legde ik mijne pen op den inkt-

pot en opende het venster om te zien of niemand op de voordeur klopte. Ik zag niemand. Ik deed het venster toe en luisterde.... *Tok boum* ging het weder, en het *tok boum* kwam van Karels kamer.

Ik ging stillekens tot aan zijne deur en hoorde Karels basstem stil brommen: 1° simpele knieval, en onmiddelijk: *Tok boum*!... Een oogenblik nadien: 2° knieval met uitreiking der arms.... *Tok boum*!...

Ik beet op de mouw mijner vest, om in geen schaterlach uit te bersten: Karel repeteerde de soorten van knievallen, en deed al de zwaaiingen en keeringen, welke hier volgens Pol Bruns noodzakelijk waren!

Er was geen twijfel meer, Karel repeteerde! Langs de analytisch- synthetische methode onderzocht ik het *tok boum*, klom van den klank of van het gerucht tot de oorzaak, en kwam tot het besluit dat *tok* voortkwam van den schoentop, die op het *plancher* stootte, en *boum* van den eigenlijken knieval!...

Ik stelde mij in den geest de armzwaaiingen en oogenkeeringen voor, die Karel mogelijk, ja zekerlijk deed, en bij de veronderstelde *grimatsen*, die Karel doen moest, was het onmogelijk mij nog langer te weerhouden. Ik liep in mijne kamer, sloeg het aanzicht in mijn beddedeksel om mijn lachen te verdooven, en hoorde nog lang: *Tok boum*!

V

Wij waren 's anderdaags voor onze wandeling en voor Karels toepassing des *knievals* diep teleurgesteld.

De lucht was met een ondoordringbaren nevel overtrokken, en het stuifregende gansch den voormiddag. Met den noen hield het niet op. De zon bleef weg en aan uitgaan noch aan vrijen viel er voor de hulponderwijzers van Roeselare dien dag niet te denken.

Met de zaak van den '*knieval*' ging het gelijk met al de andere zaken, waarmede men in den aanvang te veel lacht. De kameroefening '*tok-bonm*' deed wel nog eens lachen, maar het overige werd als een *rimram* of eene *zagerij* van de hand gewezen.

Nochtans als Pol met Karel alleen was, hield hij de krachtdadigheid, ja de onfeilbaarheid van den *knieval*

met al den ernst van een overtuigden leeraar en fracticien staande. Op Karels vraag hoe de *knieval* zoo groot een uitwerksel bij de meisjes hebben kon, wist hij op historischen en wijsgeerigen grond zijn stelsel te rugsteunen. Hij haalde voorbeelden aan uit al de tijdstippen der menschelijke geschiedenis om de kracht van den *knieval* te bewijzen. Bij deze voorbeelden deed hij zien dat de *knieval* zijne innige kracht, zijn onfeilbaar uitwerksel ontleent aan den *diepen eerbied* en aan de *smeekende houding*, waarvan de *knieval*, de uiterste, de hoogste beteekenis en uitdrukking is.

De zwaaiing der arms en de keering der oogen, voegde hij erbij, is de diepe vertolking van de onnoembare ontroeringen en vervoeringen, in 't Fransch '*le délire*' onder wier invloed hart en ziel van den *knievaller* op dat plechtig, belangrijk oogenblik zijn.

Bij al deze verklaringen knikte Karel goedkeurend toe, want hij gevoelde inderdaad dat de *knieval* in het leven van den mensch van een zeer groot gewicht kon wezen.

Allengskens werd nu de *knieval* doodgezwegen. En iets dat zeer zelden gebeurde, verliepen er drie of vier Donderdagen, zonder dat de hulponderwijzers van Roeselare te zamen nog uit wandelen gingen.

Nochtans, Karel Verwilghe had zich te wel in den *knieval* geoefend en was te innig van zijn zegepralend uitwerksel overtuigd, om het bij de theorie te laten.

Karel was een practisch man bij uitmuntendheid. Tot bewijs zeg ik dat, alhoewel hij nu en dan eenige bladzijden theorie van tuinbouw en boomensnoei van buiten leerde, hij zich in stad en in 't omliggende als *gratis* werkenden boomsnoeier aanbood, en ja zelfs in bijzondere tuinen *gratis* toegelaten werd.

Welhaast kwam het mij ter ooren dat Karel ook den *knieval* in practijk had gesteld.

Tusschen Roeselare en O-Nieuwkerke ligt een gehucht - en ik spreek nog van den Most niet - waar het niet goed was, ten minste te dien tijde, 's avonds te passeeren of lang te verblijven, *surtout* als men aan heerkens uit de stad geleek, die zoo wat rond de landsche meisjes gingen draaien.

De hulponderwijzers van Roeselare nochtans, waren daar goed gezien, om reden dat er een van hen in de gemeente O.N.... als kleenen meester (zoo noemen die lieden dat) gestaan had, en den filosofischen regel toegepast: ‘Sta wel met de slechten, de goede zullen u geen kwaad doen!’

Ja, op die manier was en bleef hij daar gekend en bemind, en die menschen zeiden voor hun woord: ‘*Een vriend vermag' nen vriend*!.’

Zoo was Karel op zekeren namiddag gansch alleen, en zonder het aan iemand te zeggen, naar O.N. getrokken, om eene conquête met den *knieval* te doen.

Het meisje uit den Molenhoek was zekerlijk een mooi en bekoorlijk ding ‘*une beauté campagnarde*’ zegde steeds collega Verdeyns.

Lucie Tilleul - God van den hemel, van waar komen al die fransche namen in Vlaanderen? - ja, Lucie Tilleul was zoo achttien jaar oud. Zij had weelderige zwarte lokken, donkerbruine, stralende ogen en mollige, roode wangen. Zij was van schoone middelmatige gestalte.

De eenvoudigheid en netheid harer kleeding maakte haar nog liever, nog aantrekkelijker.

Op haar achtienjarig gelaat blonk een lach van zoetheid en van innig genoegen.

Zij had inmers een vrijer, die zij met al de rechtzinnigheid en al het geluk eener eerste liefde beminde. Hendrik Boetsaert, zoon van eenen gebuur landbouwer, was die gelukkige jongen!

Rond twee ure en half kwam Karel in den *Molenhoek* aan.

Het meisje van den huize was alleen en zat in den hoek der herberg, onder de horlogekast, te stoppen of te breien.

Toen Karel zijn glas bier uit Lucie 's hand gekregen, en zij het ‘*God zegentje*’ beantwoord had, trok hij zijne pijp uit zijne roode pijpenkast, en deed al de opeenvolgende *operaties*, die bij het smoren noodig zijn.

Dan nam hij zijne gewone houding aan.

Sprakeloos eerst keek hij omtrent een kwartier lang met zijne kleine rosbruine oogjes op het meisje, omtrent gelijk eene kat, die op den boord van een water eenen puit of eene muis bewaakt.

Het is gekend, dat zulke doenwijs alle brave meisjes, die alleen te huis zijn, mistrouwig of vervaard maakt.

Het was aan die zonderlinge manieren te wijten, dat Karel meest overal eenen zekeren afkeer op zich trok, hetgeen hij aan eene samenspanning zijner collega's tegen hem wilde toe schrijven.

Wie kan weten welke zonderlinge gedachten Karel gedurende die stilzwijgende beschouwing door het brein vlogen! Dacht hij slechts aan de *conquête* van een zoentje?

Lucie Tilleuil bemerkte Karels zonderlinge manieren wel, en in heur zelve berekende zij den tijd, dien zij des noods zou moeten hebben, om van heure plaats tot de achterdeur te loopen, die tegen aan stond.

Eindelijk gaf Karel een minzame uitdrukking aan zijn gelaat, en begon het *vocubalaire* zijner mogelijke lieftalligheden te openen.

- Lucietje, begon hij, gij zijt al gelijk een lief meisje.
- Ja, werd hem geantwoord, *des te beter.*
- Men zou alle dagen langs hier komen om u te zien.
- *'t Is niet noodig,* kreeg hij als een oorveeg!...

Karel zweeg eenige oogenblikken, gedurende dewelke hij onderzocht, waar hij den bal uitgeslagen had. Zou het niet gaan dan, dacht hij!... Eindelijk hernam hij:

- Ik zie zoo gaarne zulke schoone meisjes als gij.
- Gij moet maar te Roeselare zoeken, gij moet daarom hier niet komen!....

Karel was teleurgesteld!.... Neen het zal niet gaan!... dacht hij, ik ga moeten den *knieval* doen.

Op dat oogenblik opende een klein landsch heerken de voordeur der herberg, en werd door Lucie met den naam van M. Beeuwsaart begroet.

Het is hier de plaats niet om met dit heerken volledig kennis te maken, daartoe dient te veel gezegd. Nochtans gij moogt vernemen, waarde Lezer, dat M. Beeuwsaar zaakwaarnemer was te Oost-Nieuwkerke, en koopman in wijnen en likeuren of korte dranken!

Hier is bij te voegen dat hij omstreeks 1 meter 30 centimeters lang was, dat hij bleek, ja wat papachtig van aangezicht, blauw van oogen en breed van mond was. Op zijn kopken stond eene klak met oorlappen, en in zijne hand hield hij een gekromden stok van een landschen notaris. Eene bijzonderheid!... M. Beeuwsaart had eene

conversatie over hem, die bijna door niemand te verstaan was. Terecht mocht hij een discipel van Machiavel genoemd worden, niet om zijne slechte inzichten maar om zijne bedekte manier van spreken. Om iemand de eenvoudigste zaak te doen begrijpen, vertelde hij soms parabels van een uur lang.

Nu, ziende dat de zwarte Mijnheer (Karel Delroue), die daar nu weder stil als een muis zat, een hoog geleerd man moest wezen, trachtte hij door onrechtstreeksche vragen te weten, van welke streek die Mijnheer vandaan kwam. Daartoe zegde het ventje, dat er te Ingelmunster iets gebeurd was, waarvan men verre en bij zou spreken.

Karel was gevangen. - 'Zoo, zegde hij, men heeft te *Roeselare* daar niets van gehoord. De "Landbouwer" van Dinsdag zegt niets van Ingelmunster.'

Als Karel er op aandrong, omdat 't verschrikkelijk nieuws in zijn bijzonderheden te vernemen, liet M. Beeuwsaart de zaak gaan, en viel langs eene behendige transitie op het toenmalig Goevernement, dat eene soort van belasting en *geene kleine*, op meestal de neringdoeners en zelfs op alle bedienden ging leggen!

Karel was weder vast. - Men zal zeker toch wel de *onderwijzers* sparen, zegde hij, wij zijn bedienden van 't Goevernement, alhoewel wij nog van de gemeenten afhangen.

M. Beeuwsaart wist nu genoeg, ten minste om eene goede zagerij aan te gaan.

Zoo begon hij eene lange, lange historie te vertellen van M. Vande Walle, onderwijzer te O. Nieuwkerke, die nog boekjes had doen drukken over het rekenen. Hij volgde die boekjes van hunnen oorsprong op den lessenaar van den schrijver tot in de drukkerij van M. Stock en Zs., dan verder in de scholen en pensionaten, ja zelfs tot in Amerika, waar de schrijver exemplaren aan den President der Vereenigde Staten zou gezonden hebben!... Van tijd tot tijd vroeg hij aan Karel of hij de zaken verstond, waarop deze telkens 'zeker, zeker, Mijnheer' antwoordde.

Het was omtrent vier ure, toen die geschiedenis van de rekenboekjes ten einde liep. Het slot was in dezen zin, dat die boekjes *hier* wel goed konden zijn, maar dat zij *elders* niets dan afkeuring genoten. - Heb je 't verstaan, Mijnheer? vroeg M. Beeuwsaart.

- Ja, zeker, zeker! zegde Karel weder op denzelfden toon.

De waarheid was dat Karel in het geheel hier *niets* van verstaan had; want hij dacht slechts eene critiek over den gemeenteonderwijzer met zijn boekje gehoord te hebben, die ergens buiten de gratie van dit heerken stond!...

En zoo was het niet, Karel was zelf het boekje!.. En de zedeles van de historie?

- Dat Mijnheer te Roeselare bij de meisjes zeer welkom kon zijn, maar dat hij hier van de hand zou gewezen worden!...

Neen Karel had hiervan niets verstaan. Het deed hem veel plezier toen M. Beeuwsaart zijn gelag betaalde en, Lucie en hem zeer beleefd groetende, vertrok.

- Dat is een zeldzaam ventje, niet waar, Lucietje, zegde Karel alsdan.

- Ja, antwoordde het meisje, M. Beeuwsaart zou er velen op hunne plaats zetten.

Hij is zoo geleerd, dat men over een jaar alle pogingen aangewend heeft, omdat hij niet zou gestemd worden, en het heeft nog niet geholpen!...

Karel schoot in zoo een wilden schaterlach los, dat heel de herberg scheen te daveren.

Als Lucietje hem dan zoo als met medelijden bezag, sneed hij zijnen lach kort af, en scheen weder op iets anders te denken. Hij werd als ernstig!...

- Lucietje, zegde hij, eer ik vertrek, mag ik u zeker wel 'nen keer kussen?

- Allez! Allez! hier geen zulke manieren, kreeg hij tot antwoord.

- Maar, Lucietje, gij zijt zeker niet kwaad op mij, herging hij.

- Als ik zou reden hebben, zou ik wel kwaad worden!.

- Gij ziet mij dus niet een weinigje gaarne?

- In 't geheele niet; betaal en ga uwe wegen!

- Maar, Lucietje, wees eens zoo streng niet, gij zijt daartoe te schoon.

- Betaal en ga uwe wegen, hernam het meisje.

Hier was Karel een stap tot het meisje genaderd, dat achteruitweek, zeggende: Mijnheer, gij moet schoone manieren hebben!...

- Karel dacht het oogenblik gekomen: hij viel op den knie en reikte smeekend de arms uit.

Het meisje liep in den toog, roepende ‘hier zulke geene manieren!’

Karel ziende dat hij den tijd niet zou hebben al de graden der knieval te beproeven, liet den tweede knie ook te gronden zinken, zwaaide de arms en keerde de oogen dat het verschrikkelijk was om zien!...

Het meisje dacht dat die heer zot geworden was, en liep al ‘*moord*’ schreeuwend naar buiten.

Toen het meisje buiten was, sprong Karel eensklaps teleurgesteld en verlegen op, en wilde het verschrikt Lucietje terug roepen; maar het was te laat.

De geburen kwamen toegeloopen, denkende dat het brandde in den ‘*molenhoek*’; en toen zij de herberg binnen stormden, zagen zij daar den zwarten heer met zijnen langen baard.

Zij wisten niet wat zij doen moesten: den vent vastgrijpen en hem buiten smijten of achter den veldwachter loopen.

Op dat oogenblik kwam ook Lucietje met heuren oudsten broeder binnen, en herhaalde met eene soort van benauwdheid: ‘*Die vent heeft zeven pinten gedronken en hij is kwaad zot*! *Ja*, *stapel zot*!’

- Mijnheer, ik ken u, zegde Victor Tilleul, gij zijt schoolmeester te Roeselare. Wat wilt gij hier, spreek of ik trek u den baard uit.

- Ik heb aan niemand kwaad willen doen, verschoonde hij zich. Vooraleer te betalen, wilde ik een tootje aan dat meisje geven en het is al schreeuwend en moordend de deur uitgeloopen!...

- Ja, en dat knielen op den grond, en die manieren met arms en oogen, herhaalde het meisje, is dat niets?

- Dat is de ‘*knieval*’ voor een tootje, antwoordde Karel.

Besluit:

Karel Verwilghe was blijde zoo gemakkelijk van zijne eerste proefneming met den *knieval* af te komen. Hij sprak in stad aan niemand van dit voorval; nochtans M. Beeuwsaart vernam de zaak, en vertelde ze mij.

Ik weet niet of Karel sedert nog *knievallen* gedaan, en zoo ja, welke uitslagen hij bekomen heeft.

In allen gevalle gebaarde hij sedert nooit van geene

knievallen meer, zelfs tegen zijnen leermeester Pol Bruns.

Van toen af ging hij ook niet gaarne langs O. Nieuwkerke meer, en zette meest alleen uit langs Ardooie, Rumbeke of Moorslede!

Komen.

P.P. DENYS.

Poëzie.

I.
Ruïnen! (zangdicht).

Den W.-Ed. Heere Maurits Van Meenen, schepen van Onderwijs te Sint-Gilles. (Brussel).

I. - Koor.

Bij elken dag, die de aard beschijnt,
Vermolmt de ruïne, die verkwijnt,
De zwarte ruïne van 't verleden!...
Slechts halve muren staan nog heden
Getuigend daar van dwang en leed,
Van slavernij onmenschlik wreed!...
Vergeefs begroeien klim en wingerd
Die puinen!... 's Tijdes hamer klingert
Gestadig voort, wijl 't puin vergruist,
Waar morsig ongedierte huist,
En zich door krocht en modder slingert!...
En thans verheffen zich voor 't oog,
't Verleden tartend, - hemelhoog!
Des nieuwen Adels torens! - schouwen
Der grootsche nijverheidsgebouwen,
Bij belforts, vol van klank en pracht,
Getuigen der herboren macht,
Uit 's volkes vrijheid voortgebracht!..

II. - Aria.

Er was een tijd van ramp en nood,
Dat, waar die zwarte puinen treuren,

Een burchtslot stond, versterkt en groot,
Wier heugnis 't harte doet verscheuren!...
Er was een tijd van ramp en nood!

Een dwingland daar als Heer gebood!
Het volk in slavernij geklonken,
Kroop zwoegend in ellende en nood,
In diepe onwetendheid gezonken!
Een dwingland daar als Heer gebood!...
Een stem sprak tot het volk in nood:
‘Mijn kindren! heft u uit de smarten!
Ontvangt de vrijheid in uw schoot,
Verwint de snooden, die u tarten:
Het edel werk maakt sterk en groot!...

III. - Koor.

Het volk sloeg hand aan 't werk al denkend,
En groot werd het door 't edel werk!...
Het eischte recht, verstout en sterk,
Zich aan de bron der vrijheid drenkend!...
Zijn heilig recht werd hem geschonken,
En, nevens burchtheer, 't volk gebood,
Vergat en slavernij en nood,
En vierde 't werk, van zege dronken!...
En stralend blonk een zon vol blijheid
Al over berg en over dal,
En 't fiere volk, in vreugdgeschal,
Begroette 't licht der heilge vrijheid!...

IV. - Tweezang.

A. - Des volkes zegepraal was groot,
De vrijheid heerschte op dwang en nood!..
B. - Maar dwingelanden kwamen weer,
En drukten 't volk in onmacht neer!...

V. - Koor.

Gevloekt zij 't ras der dwingelanden!...
Gevloekt, het werk van hunne handen!...
Gevloekt, de vuige slavenbanden!...
En leve 's volkes vrije macht,
Hier uit den hoogen aangebracht!...

VI. - A. en B.

Tirannen stookten en haat en nijd,
En dreven de mannen ten bloedigen strijd,
Zij rukten ze voort uit dorp en steê,

En uit was 't nu met rust en vreê,
En werk en weelde en vrijheid meê!...

VII. - Koor.

Gevloekt zij 't ras der dwingelanden!
Gevloekt het werk van hunne handen!

VIII. - A. en B. (te zamen).

Doch 't volk, der grootheid steeds bewust
Vroeg vrede weer, en werk en rust!...
Het wil zijn macht nu vast en sterk:
En kennis troont bij 't heilig werk!...

IX. - Slotkoor.

Bij elken dag, die de aard beschijnt,
Vermolmt het burchtpuin, en verdwijnt
Met al, wat rest van oude snoodheid!...
En rond het broklend puin, verrijst
Des volkes vrije macht, en wijst
De rechte baan der ware grootheid!.,.
Het moedig werk en 't eêl gedacht
Herbaren 's volkes dierbre macht!,..
Een nieuwe daagraad is aan 't stralen:
Het volksheil spruit uit werk en licht,
De toekomst steunt op recht en plicht:
Vandaar komt 's volkes zegepralen!...

P.P. DENIJS.

Komen.

II.
Uit ‘Blauw en grauw’
door Pol Anri.

I.
In de ouderwetsche keuken.

't Is bijtend koud. Men hoort het vuurken kraken in de ouderwetsche keuken.
terwijl de grijzen twee hun smousje maken in de ouderwetsche keuken

Het lampje brandt maar flauw, en geen der oudjes
komt op 't gedacht een stond het spel te staken in de ouderwetsche keuken,

om op den achtergrond, in 't schemerduister,
het vroolijk, oolijk Roosje te bewaken - in de ouderwetsche keuken.

Daar houdt een jongling erg verward de saai op,
terwijl zijn lippen naar een kusjen haken in de ouderwetsche keuken.

En bij het zoeken naar den draad gebeurt het
wel meer dan eens, dat zich hun lippen raken in de ouderwetsche keuken.

'Gestolen brokjes' - zegt de schalk, en laat zich
zoo'en buitenkansje dubbel lekker smaken in de ouderwetsche keuken.

''t Zijn groote hertens troef!' gaat het bij de oudjes,
terwijl van min de kleine hertjes blaken in de ouderwetsche keuken.

Doch... onverwachts kijkt vader van het spel op
en door zijn brilglas tuurt hij naar de snaken in de ouderwetsche keuken.

Hij zegt geen woord: - hij ook was jong eens, immers,
en wil daarom niet eens het tweetal laken in de ouderwetsche keuken.

Maar, zonderling.... hij zelf dwaalt weg in droomen:
het is alsof hij, jong weer, mocht ontwaken in de ouderwetsche keuken.

En meeken wint, en lacht om 's mans 'kapotje.'
Hij.... voelt geen trek weer 't smousen aan te raken in de ouderwetsche keuken.

'Een duivelskind is in het spel betrokken....'
En de oude moet er nog een' zucht om slaken in de ouderwetsche keuken.

Want om dit duivelskind eruit te krijgen,
moet hij aan Roosje, 't englenkind, verzaken uit de ouderwetsche keuken.

II.
Als Ella in haar tuintje treedt.

Als Ella in haar tuintje treedt,
Dan juichen alle bloemen,
En alle vangen snapziek aan
Het englenkind te roemen.

Want schoon ze in 't zonnig hoveken
Met kleurige tinten prijken,
Toch durft zich niemand onder haar
Met Ella vergelijken.

Wat kan - zoo zucht de zachte stem
Van 't lelietje uit de dalen -
Wat kan mijn vlekkelooze glans
Bij Ella's onschuld halen?

Het vastenavondzotjen acht
Zich nog niet half zoo vroolijk,
En ook de guitige akelei
Noemt zich niet half zoo oolijk.

Het pas ontloken zilverkruid
Vindt Ella veel naïever,
Het geelwit sterreken uit het gras
Vindt haar oneindig liever.

Het reine, blauw vergeet-mij-niet
Is geenszins zoo lieftallig,
De geurige jasmijnentros
Is lang niet zoo bevallig.

En zelfs de donzen, fiere roos,
Tot bloemvorstin verkozen,
Bekent dat haar karmijnkroon niet
Als Ella's wang kan blozen.

En als het schuldelooze kind
't Viooltjen af gaat plukken,
Om met dit nederig juweel
Den boezem op te smukken,

O, dan benijden alle 't lot
Het bloemeken beschoren,
En alle zuchten: Ware ik toch
Viooltjen ook geboren!

Alleen de treurige immortel,
Houdt schuchter zich verdoken,
En zucht: Waarom ben ik eilaas,
In Ella's tuin ontloken?

Waarom doet Ella's glanzend oog
Mijn bleeke blaadjes beven,
En ben ik in de zusterschaar
De bloem van 't volgend leven?

III.
De afgrond.

Steil en vlottend helt hij af
Tusschen losgescheurde klippen,
De afgrond, als een peilloos graf
Gapend met ontsloten lippen.

Rots na rots waar 't oog zich wend,
Rotsen volgen steeds naar onder,
Tot ze in nacht verzinken, zonder
Dat men 's afgronds diepte kent

Beef, en trek uw schreden in,
Roekelooze, die uw blikken
In den kolk zendt, bang van zin,
En uw' boezem voelt verschrikken

Van dien angst die 't hart benauwt,
En door de opgerezen haren
Als een tocht van ijs doet varen,
Wen uw oog den kolk doorschouwt!

Wat een stout en machtloos pogen
Om een afgrond te overzien,
Die aan ons geschokt vermogen
Zulk eene enge grens kan biên!

Hoe? een sleep van lager luchten
Is bestand het hart eens helds
Voor zijn leven doen te duchten,
Hem, den roem des oorlogsvelds;

Die niets vreezend, onverschrokken
D'aanblik zelf der dood bespot,
En, sist 't lood hem langs de lokken,
Rustig voortstrijdt als een god.

En, wat schuilt er, schoot der kolken,
In uw schrikbare ijdelheid?
Enkel luchtstroom, door de wolken
Van het duister overspreid.

Zeg, wat is 't dat ons doet beven,
Afgrond, waar wij 't oog in slaan?
Wordt de vreeze voor 't vergaan
Bij uw zicht ons ingedreven?

Neen gewis! want duif en gier
Drijven kalm door uwe luchten;
Doch den mensch, hoe stout en fier,
Doet ge uit 't hart de koenheid vluchten.

Wat ons oog verheugt in 't staren
Is het licht van 't firmament,
Werelden die wentlend varen
Op een afstand ongekend.

En dit oog zelf voelt zich sluiten
Bij het boren door uw diep,
Afgrond, welk geen vaart kon stuiten
In 't heelal, dat de Almacht schiep!

IJdle mensch, die tot de zonnen
Roept: vertoont u vòòr mijn blik!...
Staar in d'afgrond, onbezonnen,
En uw haar wordt grijs van schrik!

Duizlig raadsel, dat den staf
's Menschen vingren doet ontglippen,
Vallend met de kroon hem af
Tusschen 's afgronds wijde lippen.

GUSTAAF RENS.

Leuven, 1886.

Vlaamsche brieven
door Peter Benoit.

II.

Op een schoonen morgend - 't was reeds in den Herfst - ging ik weerom, achter den ‘dorpsmolen’ den ‘Desselghemschen kouter’ op: Eene wandeling, welke ik geerne aflegde, en soms wel eens met mijnen vriend ‘Loquet’, al pratende over allerlei zaken. Hij sprak mij onder andere over de bijzonder ‘paradijsche’ schuilplaats welke ‘Desselghem’ voor een zeventig a tachtigtal jaren, den natuurminnaar, den denker, dichter of kunstenaar zou hebben aangeboden! Hij wees mij het gedeelte aan van den ‘Kouter’, waar destijds een allerliefste bosch bestond. Puike boomen en allerlei samengestrengeld kleiner en grooter gewas, boden des zomers eene zachte verfrissching tegen de brandende hitte der zon, terwijl ze 's winters, als een schild, de dorpelingen tegen al te hevig wind- en stormgeloei, tegen al te sterken hagel, sneeuw en regen, op voelbare wijze, beschermden. En als het aldaar dan Lente werd? Welk zoet en levendig vogelengekweel kwam zich versmelten, met de verleidelijke, in de bladeren ruischende harmonieën, door lispelende en welgeurende windekens in beweging gebracht! En hoe dichterlijk moest het, meer dan nu wellicht, daar niet zijn geweest, ‘alleen’ of ‘getweeën’, de eerste natuurwekkende zonnestralen tusschen het geboomte te zien spelen en weerkaatsen, terwijl de toelachende voorspellingen eener ‘kinderlijke’ ontwakende natuur, in hart en geest, ongeduldig, een gastvrij plaatsje kwamen veroveren!

Onze ‘Jan van Beers’, zal dit zoo ‘aartsvaderlijke’ plekje wellicht niet hebben gekend, maar andere lieve plekjes en grootschere natuurtooneelen wellicht! Hoe anders zou hij de met diamanten beperelde dichterlijke kroon, vooraan zijn ‘Oorlog’ hebben geplaatst:

‘Lente kust, met gloeiend minnelonken,
‘De aarde, nog in winterslaap gezegen.
‘Wakker sidderende en wellustdronken,
‘Glimlacht de aard' haar bruigom smachtend tegen.
‘Liefde straalt en stroomt in vlammenvonken;
‘Leven spat en sprankelt allerwegen.
.....

‘O natuur!’ doet ‘Goëthe’ den begeesterden ‘Faust’ in een diep en veel beteekenend woord uitroepen! O natuur!...

De mensch, eilaas, beleeft slechts één ‘Lentetijd’ maar onze ‘allergoede moeder’ voorziet hierin, door ons, elk jaar, op eene harer herlevingen vol zalig en vreugdrijk genot, te vergasten...

En, als het dan Herfst werd? Welke schilderachtige, kleurvolle ‘kleedij’ viel het bescheiden dorpje dan niet ten deele?... Het was er nochtans niet te ‘fierder’ om, maar bleef, integendeel, ietwat schuchter achter al die natuurlieflijkheid schuilen, als zou het zich in zijne schijnbare verlatenheid en eenzaamheid hebben verheugd...

En wat waren destijds de Desselghemsche menschen daar toch bijzonder gelukkig!....

Maar dit geluk werd hunnen nakomelingen niet gegund. Daar onderging men, zoo als overal, de gevolgen der ‘*Fatum-beslissing*’, welke bij het verdwijnen van het ‘typische’ aardsche paradijs, tegenover alle Adam's en Eva's kinderen werd genomen, en hen aan de werkingen van den sterkgevleugelden vooruitgangsgeest onderwierp. Zoo dat het hedendaagsche ‘*Desselghem*’ een flinker voorkomen bezit dan het schuchtere pachtersdorpje van voorheen. Doch, de bewoners hebben hierdoor niets van hunne goede inborst verloren. Zij blijven zich voortdurend hunnen ‘paradijschen’ oorsprong herinneren, en rekenen het zich ten plichte, dezes aangename overleveringen getrouw te bewaren.

Waarschijnlijk zal men, met opzet, als een beteekenisvol ‘Remember’ recht over den ‘*Molenreus*’, het zindelijk en aangenaam, nu nog bestaande ‘Paradijs’ hebben gebouwd.

* * *

En nu, op de plaats van het bosch, waarin het dorpje, als een vogeltje, minzaam in nestelde, bevindt zich de

'Desselghemsche Kouter', eene veldvlakte, welke zich (iets naar den Leiekant toe) uitstrekt, tusschen '*Harelbeke*' en '*Vijve St-Eloi*'. Dit laatste is de geboorteplaats van onzen vriend 'Emiel Claus', den reeds befaamden jongen schilder. 't Is op dit dorpje, (zeer eigenaardig op de Leieboorden gelegen) dat ik, tijdens het verblijf mijner lieve ouders aldaar, den '*Oorlog*' componeerde.....

'*Desselghem*' en '*Beveren*' (rechte Leioever), van waar mijne voormalige en nu nog bestaande familie oorspronkelijk is: '*Bavichove*', alwaar men zich jaarlijks, van heinde en verre, (op den tijd dat het koren door de brandende zon wordt verguld), door allerlei tusschen het koren loopende wegelijnen begeeft, om er '*St-Maurus*' (men leze 'St-Maurits) te bezoeken, en zich aldaar blijgeestig te verzetten. O, dit waren dagen van echt kinderlijk genot voor mij, toen ik met grootvader, '*Bernard Monie*', langs de Leie en door de meerschen en weiden, dien jaarlijkschen ommegang bezocht!

'*Desselghem*, *Beveren*' en '*Bavichove*', dat rechtover 'Beveren' is gelegen, maken, met '*Oyghem*' en '*Wielsbeke*' (linker Leie-oever), het middenpunt dezer vlakte uit. Van daar, en bijzonderlijk tusschen 'Beveren' en 'Desselghem', krijgt men een puik en flink lands- en dorpstooneel te zien. Zoo wijd het oog strekt, merkt men talrijke, zindelijke, welgebouwde, grootere en kleinere pachthoeven en andere woningen, welke alle, om ter liefelijkst en bijna in 'bouworde', op de akkers of langs allerlei heir- steen- aardewegen en wegelijnen, gestrooid liggen. Men zou haast aan het bestaan eener landbouwstad gelooven!...

Aan het westelijk uiteinde der vlakte verheft zich, statig, de aloude '*St. Salvators*' kerktoren der stad Harelbeke. Deze merkwaardige toren is, wel is waar, in zijne bovenverdiepingen wat verminkt geworden, onder voorwendsel van 'bouwherstelling,' en dan nog per besluit, zegt men, eener daartoe benoemde commissie! het is echter alom bekend, dat menig staaltje van '*vandalism*' op ons '*monumentum antiquum*' gebied, te bestatigen valt. Maar eilaas, niet alleen het '*bouw-*

kundig gebied,' ook alle andere '*kunstgebieden*' zijn in hunne voorbrengselen aan dergelijke 'verminkingen' blootgesteld! Wat vernieuwt, wat bepleistert, wat snijdt en verknoeit men niet aan beelden, schilderijen, dicht- en toonwerken! Hoe wordt de geschiedenis ons niet al verkeerd voorgesteld? En, dit 'roekeloos' werk, voor hetwelk wij allen verantwoordelijk zijn, wordt voortdurend gepleegd. Men verheft zich wel eens, hier en daar, tegen dien onbegrijpelijken drang naar 'vervalsching' of verminking, maar bij de eerste gelegenheid, voert 'Vandaal' zijn werkje uit, en dan nog met zooveel schijn van overtuiging en waarheid, dat men haast denken zou, dat '*kunstwerken*,' evenals '*mode-personen*' aldus moeten worden behandeld, om, volgens de heerschende 'goesting van den dag,' met zooveel te meer aantrekkelijkheid, de toehoorders opgedischt te worden.

Zekere '*Sganarelle*' had besloten, het 'hart' van zijne plaats te doen veranderen; daarenboven sprak hij allerbest latijn, zoo 't schijnt, - wel te verstaan na zich vooral verzekerd te hebben, dat geen der zich rond hem bevindende personen, een woordje latijn kende. Dit bracht nu aan niemand, noch aan iets, kwaad bij; integendeel, want de koddige '*latijnspreuken*', van den bij toeval geworden geneesheer, verlustigen nog dagelijks al wie ze leest, of op het tooneel te hooren krijgt.

Hoe jammer, dat buiten de '*geleerde verminkers*' van kunstwerken, er nog '*leeken*' bestaan, die op hunne beurt, iets of wat over 'kunstwerken' weten in te brengen. Anders zou het er nog erger misschien toegaan..... 'Kent ge latijn?' zou het overal voorzicht tigheidshalve klinken. 'Wel hoe, gij kent geen latijn?...

Wellicht vinden wij andermaal gelegenheid, op dit gewichtig kunstpunt, vooral voor wat de '*muzikale gewrochten*' betreft, eens ernstig terug te komen.

* * *

Links '*Harelbeke*', (dat is ietwat noordwaarts), staat '*Bavichove*'s' tamelijk vastberaden spitsen toren, op '*Beveren's*' ietwat bont torentje, zeer vrienschappelijk te lonken.

...Hij wil 'het' uitlokken, hunne klankliedjes twee

stemmig, in vrije ‘contrapunt - schrijfwijze’ over de lichte ‘Leie golfjes’ te laten drijven, om ginder wat verder over ‘Oyghem’ het bescheiden *Wielsbeke's* zeer oud, maar toch bewaard gebleven ‘kerktorentje,’ zoo eens eventjes aan zijne sluimerende en droomende gewoonten te onttrekken.

Eenige dagen geleden, verzekerde mij het avondkleppend klokje, da de ‘*Beversche*’ en ‘*Bavichovesche*’ klokpartijtjes hem aangenaam, ja zelfs, zeer ‘welkom’ zouden geweest zijn, indien het niet vreesde, de ‘bijzondere’ opmerkzaamheid der wreede reeds gemelde ‘Staats-Commissie’ op zich te trekken... want, wat voor een ‘liedje’ zou alsdan de beiaard niet spelen? ‘Daarom’ besloot mijn medespreker, verzacht ik zooveel mogelijk mijn ‘gelui’ en wakker vooral mijn ‘trouwe klokhuis’ aan, zich maar voortdurend achter de overlommerende boomen, welke het omringen, te blijven verbergen! En als de ‘klokken’ zoo spreken, wat moeten wij menschen, niet al denken en zeggen?

Haast recht over ‘*Desselghem*’ (links) over Leie merkt men ‘Oyghem,’ (sedert den tijd onzer kinderjaren, merkelijk verkleind) langs de ‘Leie,’ in den molligen groenen en bloemerigen dons (als 't lente of zomer is) van ‘*Oyghems*’ meerschen, gelegen.

Achter het bosch, schiet ons ‘*Oyghem*’ dorp, kerk, molen- en kasteel, trapsgewijze gebouwd, eensklaps voor het gezicht! Het oude kasteel baadt in den Leievloed. Het schijnt met de aloude gebouwen van ‘*Desselghem's*’ gewezen St. Pieters abdij, (nu als pachthoeve benuttigd) maar één gebouw uit te maken, schoon, tusschen beide de Leie, met eene bijzonder verleidelijke ‘zwanenhals beweging’ haren gemoedelijken loop voortzet, naar den beminden ‘Scheldevloed’ welke het dichterlijke watertje altoos met de grootste minzaamheid en gretigheid ontvangt.

Dit kijkje, nabij de schoone ijzeren brug, welke ‘*Desselghem*’ met ‘*Oyghem*’ verbindt, is waarlijk de moeite waard... Eindelijk, en meer nabij ‘*Vijve St-Eloi*’ treffen wij het reeds besproken zoete ‘Wielsbeke’ aan. Een echt pereltje van bescheidenheid, en wel zoodanig dat men het waarlijk stelen zou.... viel het maar eens te stelen! Nochtans is ‘*Wielsbeke*’ in bezit van een

puik ‘kasteel’, midden eener zeer ruime landpartij gelegen, met eene flinksche boomendreef, die er naar toe leidt. Indien ik mij niet vergis, zou dit ‘Castellum’ toebehoord hebben, aan wijlen den Baron ‘*Jules de St-Genois*’, (obiit 1867), een overtuigden ‘Nederlandsch’ verdedigenden Vlaming, schrijver van verscheidene Nederlandsche werken, en gewezen lid der ‘Koninklijke Belgische Akademie’.

Mijn vriend ‘Loquet’. vertelde mij dat ‘St-Genois’ destijds hem zijn spijt had uitgedrukt, omdat men voor eenige jaren, bij het bouwen der nubestaande nieuwe kerk, het behoud van het oude karaktervolle Desselghemsche ‘Romaansch’ kerkje niet had verzekerd!..

Eindelijk komen wij te ‘St-Baafs-Vijve’, het dichtstbijgelegene nabuurtje van ‘Vijve St-Eloi’; het eerste, aan de ‘linker’, het tweede, aan de ‘rechter Leieoever’, gelegen. Beide schijnen in goede verhouding met elkaar te staan.... Wanneer het huwelijksfeest?

De ‘quaey werelt’ of de Antwerpsche volksopstand van 't jaar 1477

(Zie de 3e aflevering.)

Zoohaast Maria van Bourgondië deze gewelddaden vernam, zond zij herwaarts den volksbeminden Heer van Perwijs en de Hertog van Kleef, ten einde de gemoederen tot bedaren te brengen. - Volgens Marshall moeten deze Heeren nagenoeg als volgt tot de opstandelingen gesproken hebben:

‘Goede lieden, onze genadige vrouw Maria heeft ons tot u gezonden, niet om u het zwaerd des geregts wederom in de scheede te doen steken; maer om u te verzoeken er niet blindelings mede te slaen. - Laet aen de Wethouderen, in welke gij uw vertrouwen stelt of zult stellen, de zorge de pligtigen te straffen. Gij zelven, goede lieden, moet vreezen u aen eenig wanbedrijf schuldig te maken, met uwe aloude privilegiën aanteranden; en hoe ligt zou dit niet kunnen gebeuren, indien gij met te groote haest en geweld te werk ginget; en indien gij al de formaliteiten niet in acht namet, welke bij het veroordeelen eens antwerpschen poorters vereischt worden? Nu, indien gij zelven tegen uwe privilegiën handelt, verliest gij daerdoor het regt niet, diegenen voor de Vierschaer te brengen, welke gij beschuldigt uwe privilegiën te hebben overtreden?’

Niettegenstaande deze zoo gegronde beschouwingen en de vertooning van brieven, waarin Maria op de slaking der gevangene Wethouderen zeer minnelijk aandrong, *creeghen* de afgevaardigden *luttel audientie* van de gemeente en mochten zij onverrichter zake naar Gent terug keeren.-

Den 20n Maart ging er eene andere ordonnantie uit, vermoedelijk door het onderzoek der rekeningen gemotiveerd, waarbij al diegenen, welke in vroegere jaren

stadsofficiën bediend hadden of toen nog bedienden, zooals gewezen Burgemeesters, Schepenen, Rentmeesters en anderen, binnen de drie dagen voor de Wet en de Dekens der Ambachten moesten verschijnen, op straf van hun poortersrecht te verliezen en knuivers in hun huis gelegd te zien, tot dat zij zich zouden aanbieden. Dit voorzeker, om inlichtingen te geven nopens duistere of onregelmatige aanteekeningen in de schriften ontdekt. 't Zal eveneens voor die reden geweest zijn, dat den 10^{n} April de hand gelegd werd op de Heeren Willem Van Lier, Willem Van Tichelt, Gerardus Van Eijcke, Jan Colgensone, Adriaan Stedink en Hendrik Van de Kerckhoven, die allen vroeger Wethouderen waren geweest; daar eenige hunner korts daarna in vrijheid gesteld werden, is 't te vermoeden dat de betichtingen, die men hun meende aan te wrijven, van geen groot gewicht waren; en wat de overigen aangaat, hun in beschuldiging stellen bleef zonder gevolg.

Den 22^{n} Maart volgde eene nieuwe ordonnantie, waarin het eenieder scherpelijk verboden werd *de clappagien*, *nyeumaren ende versierde loegenen* voorts te vertellen, die in omloop waren tot meerder ergernis van de algemeene rust der bevolking; wie betrapt werd en den persoon niet wist aan te wijzen van wien hij die valsche tijdingen gehoord had, werd gestraft naar aangelegenheid van zaken. - De geruchten nochtans, die voor de stad en hare ingezetenen hinderlijk waren, mochten herhaald worden, doch enkel aan de magistraten en ambachtsdekens.

Het staat vast dat deze geruchten van gevaarlijken en volhardenden aard moesten zijn, aangezien vier-en-twintig dagen nadien het verbod nogmaals vernieuwd werd. Het tot stand komen den 20^{n} April, van een verbond van onderlinge zelfverdediging, aangegaan tusschen de poorters en ambachtslieden, wekt bij ons, in 't voorbijgaan, het gedacht op, dat deze maatregel hieraan niet geheel vreemd zal zijn geweest.

De gebroeders Vander Voort, Willem van Lier en anderen, beticht zijnde privilegiën te hebben vernietigd of te hebben willen vernietigen, zoo werd deswege natuurlijk een onderzoek ingesteld; hetzelve gaf aanleiding tot eene ordonnantie, den 15^{n} April van der stadspuie

afgeroepen, waarbij geboden werd, op verbeurde van lijf en goed, dat al wie privilegiën, charters, statuten, ordonnantiën of brieven, enz., de stad of hare rechten aangaande, in hun bezit hadden, deze stukken binnen de drie dagen op het stadhuis terug te brengen hadden in handen der Wethouderen en Ambachtsdekens.

Om het gewicht te doen uitschijnen, welke de burgerij aan het goede bewaar dezer bescheiden hechtte, dient geweten dat deze stukken voor onze voorouders waren wat ten huidigen dage de grondwet voor ons is. - Men begrijpe dus met wat groote zorg de gemeente hare privilegiekom gade sloeg. - Ook bestonden er zes Sleutelbewaarders of Chartermeesters, die uit het Schependom werden genomen.-

'Deze Kom was eene houten Kas of kist, in welke men de oorkonden der charters, privilegiën, octrooijen en andere stukken, de Stad aangaende, bewaerde. Van deze Kom bestonden zes verschillende sleutels, waarvan ieder Chartermeester er eenen had: zoodat de kas niet kon geopend worden, zonder dat de zes Chartermeesters tegenwoordig waren; en nog moest men daertoe eerst de toestemming van den Breeden Raed, dat is van de gansche gemeente erlangen. - De opening der Kom geschiedde met bijzondere plechtigheden en formaliteiten.

'De Kom is thans nog op het stadsarchief aanwezig en behelst de oorkonden van 416 charters van het jaar 1220 tot het jaar 1832.'

De namen der Sleutelbewaarders van 't jaar 1477 zijn tot hiertoe nog niet bekend; degenen die het werden tijdens de ongeregeldheden waren de Burgemeesters Jan Van Halmale en Jan Pels, de Schepene Wouter Ghijs en de Rentmeesters.

Terwijl deze enkwesten hunnen gang gingen, deed zich een zonderling feit voor. Den 3^{n} April namelijk was de Heer van Perwijs aan 't hoofd eener bende ruiters de stad binnengereden en 's anderdaags vertrokken, gevolgd van honderd Antwerpsche schutters onder aanleiding van den schepene Jan Van Immerseel. Zij begaven zich naar het slot van Westerloo, dat de Antwerpenaars hielpen bestormen en innemen.

Door wie was van Perwijs gezonden geweest en

wat beteekende dit krijgstooneel in onze Kempen?.....

Naarmate het onderzoek vorderde, werden ook de beschuldigden onderhoord. - Den 18^{n} april leidde men Niklaas en Peeter Van der Voort ten huize des Schoutets Jacob Wieland.

Daar zij voortdurend alle poging tot vernietiging van stedelijke privilegiën bleven loochenen, werden zij beiden op de pijnbank gelegd.

Zonder twijfel zijn het de folteringen der scherpe examinatie die deze ongelukkigen deed bekennen, dat Peeter, in 1475, bij toedoen en op verzoek en bevel van zijn broeder Niklaas, welke toen Binnen-Burgemeester was, naar Nancy gereisd was en aldaar *vervolgt ende brieven vercregen* (had) *omme de privilegien die deser goeder stadt verleent waeren*, *te nijeute te doene.* (Beschuldigingsakt)

Deze bekentenis, of zij nu ook der waarheid getrouw zij of niet, was hun doodvonnis; want een aanslag tegen de stadsprivilegiën was met den dood strafbaar!

Daags nadien was het de beurt van Willem Van Riethoven, van Adriaan Stedinck en van Jan Van Houbraken, bijzonder beschuldigd de stedelijke bieraccijze te hebben verhoogd. - De bekentenissen, aan Van Riethoven ontrukt, niet bevredigend geweest zijnde, werd hem drie dagen daarna andermaal twee uren lang de scherpe examinatie toegepast; maar hij bekende anders niets dan hetgene hij te voren gezegd had.

Den 20^{n} april werd aan eenieders kennis gebracht, dat de poorters en ambachtslieden der stad te zamen overeengekomen waren en eendrachtiglijk besloten hadden, onderling en ten eeuwigen dage, broederlijke minne te onderhouden en de moeielijkheden, die op handen waren, zoo binnen als buiten de stad van Antwerpen, te helpen behartigen en verantwoorden met lijf en goed; de verbondenen hadden elkander wederzijdsch beloofd voor geldig te houden al hetgene met recht en justicie in de voorzegde zaken zou besloten en gedaan worden. Verder werd er nog bepaald, dat men niemand zou misdoen noch mishandelen, tenzij zulks besloten en verordend ware geworden door den gemeenen raad en naar overdrage der Poorterij en der Ambachten.

Zooals men ziet, was dit een wezenlijk verbond van wederzijdsche verantwoordelijkheid en zelfverdediging.

‘Dit getuigt, merkt de Heer P. Génard hierop aan, dat de poorters en ambachten besloten hadden hunne eischen, waaronder er op politiek terrein, buiten twijfel eenige gegrond waren, ten allen koste staande te houden en het tot dan toe zoo ten onrechte miskende volkselement in het beheer der stadszaken eene beslissende stem te laten voeren.’

Inderdaad; de aanleiders van het bondgenootschap haastten zich de gelegenheid waar te nemen, om van eene zwakke maagd bevrediging te bekomen. - Toen het magistraat aangerand was geworden, hadden de voorschreeuwers der volksbeweging, gezamentlijk met de vrijgeblevene schepenen, het bewind van Antwerpen in handen genomen. Natuurlijk was deze staat van zaken onwettig en kon niet blijven voortduren; er moest gezorgd worden dat de gebeurtenissen en de vervolgingen, die tegen de gevangenen gingen ingespannen worden, ten minste een karakter van wettigheid erlangden. Er werd dus besloten eene deputatie naar de hertogin te sturen, om haar te verzoeken een nieuw Magistraat te willen aanstellen, waarin het volkselement zou vertegenwoordigd zijn.

Hadden deze afgevaardigden nu schoon weten te spreken aan Maria of hare raadgevers, of trachtte de vorstin de gevangenen zooniet te verlossen, dan ten minste kans tot slaking te geven?... Wat er ook van zij, zij willigde de nieuwigheid in, en belastte twee der afgevaardigden, den Ridder Van Halmale en den onderschout Jacob Wielandt, de nieuwe wethouderen in haren naam te benoemen en wel in dier voege, dat de eene helft uit adellijke en de andere helft uit onadellijke personen zou bestaan.

Het was den 15^{n} April dat deze Commissarissen tot het vervullen hunner taak overgingen.

Zij benoemden tot Schepenen:

Jan Van Immerseel, Jan Van Beloys, twee der vrijgeblevene Schepenen, Willem Van der Heyden, Hendrik Vander Molen, Claus de Schermere, Jan Mengiaert, Jan Pels, Jan Cornelis, Claus Tappaert, Wouter Ghijs, Claus Boel en Jacob Mannaert,

en tot Burgemeesters:

Jan Van Halmale en Jan Pels.

Bertrijn bericht ons dat een der Schepenen, Willem

Pauwels, herkozen werd, maar dat hij voor het mandaat bedankte; een andere, Cornelis Van der Zijpen genaamd, welke ook verkoren was geworden, bedankte eveneens. Zij werden vervangen door de aangehaalden Hendrik Van der Molen en Claus Tappaert.

Het volkselement zegepraalde dus op politiek terrein en verwierf rijkelijk zijn aandeel in de stedelijke regencie; wij zegden hiervoren dat zulks maar van korten duur was; inderdaad!' In november 1486 reeds gaf Maximiliaan, namens Philips den Schoone, eene charter waardoor de vernieuwing van het Magistraat op den ouden voet werd hersteld, en met gemeen overleg der Wethouderen bepaald, dat de Schepenen niet meer zouden gekozen worden uit de ambachten, maar uit de Poorters, dat is, uit de welgezetene burgers, en wel onder de kandidaten, die door de Oudschepenen, Hoofdmannen der burgerij en Wijkmeesters moesten voorgesteld worden.

'Aldus waren de gemeene burgers buiten het stadsbestuur gesloten; en men moet bekennen, dat de functiën van Schepenen geenszins voegden aan Lakenwevers, Merceniers, Vischverkoopers, Huidevetters enz.; vooral wanneer men in aanmerking neemt, dat de bemoeiingen der magistraatspersonen zich niet enkel bepaalden tot het beheer der stadszaken, maar dat zij ook in de Vierschaar moesten zitten, en gedingen vonnissen: dat noodwendiglijk eenige kennis van het burgerlijk en lijfstraffelijk recht vorderde. De gedachte maatregel mocht dan eenerzijds eene inkorting van het poortersrecht zijn, in dezen zin, dat slechts eene klasse van burgers bevoegd werd verklaard, om in het Schependom te zitten: hij was anderzijds eene waarborg voor de dingende partijen, dat zij in de Vierschaar der zaken kundige rechters zouden vinden' (Mertens en Torfs.)

Wat in't oog valt, is de benoeming van Ridder Van Halmale en den onadellijken Jan Pels, Deken der Schippers. De eerste had dus zich zelven tot de hooge waardigheid van Buiten-Burgemeester uitverkoren - het feit is karakteristiek - terwijl de tweede op eenmaal tot Binnen-Burgemeester verheven werd, alhoewel hij nooit te voren schepene was geweest.

Jacob Wielandt, welke slechts onderschout was vóor

de onlusten, bevinden wij eensklaps Schout geworden te zijn, of ten minste er het ambt van te vervullen. De eigentlijke Schout was de Ridder Philips van Poitiers, welke in 1503 overleed.[1]

Hoe was deze plaatsverwisseling gebeurd? Waarschijnlijk zal Philips van Poitiers, een karaktervast man zijnde, verkozen hebben den post te verlaten, liever dan de hand te moeten leenen aan de onrechtmatige eischen der gemeente, en zal Wielandt, minder twijfelmoedig van inborst, de gelegenheid waargenomen hebben om zich deze hooge bediening aan te matigen. Daadzaak die bij 't publiek zooveel te meer bijval zal gevonden hebben, daar de feiten schijnen te bewijzen, dat Wielandt den opstandelingen niet ongenegen was.

Edoch, Wielandt's triomf was te gemakkelijk behaald om lang te duren; in October reeds van 't zelfde jaar verving hem Maximiliaan van Oostenrijk door Philips, bastaard van Brabant, Heer van Cruybeke, welke in 1473 het Schoutesambt in Antwerpen eveneens bekleed had.

Nauwelijks waren deze nieuwe stadsoverheden in bediening getreden of, door den onweerstaanbaren drang der gebeurtenissen vooruit gedreven, zagen zij zich genoodzaakt, in hunne hoedanigheid van rechters, het proces der voornaamste betichten onder handen te nemen. De bekentenissen, de week te voren in de tortuur ontrukt aan de gebroeders Van der Voort, werden gerechterlijk bekrachtigd. Te dien einde leidde men deze ongelukkigen buiten de Burght ongebonden, vrij van armen en voeten, en moesten zij aldaar onder den blauwen hemel, ten overstaan van schepenen, de waarheid der hun ontrukte confessiën nader bevestigen. Het overoud gebruik wilde dat deze formaliteit geschiedden, alvorens de belijdenissen schadelijk wierden voor den getortureerde.

't Was den eersten Mei reeds dat een gezworen Kolf-

(1) De heeren Mertens en Torfs moeten het mis voorhebben, wanneer zij schrijven dat Jacob Wielandt, Philips, bastaard van Brabant, onwettig zou vervangen hebben tijdens de beroerten. - Deze Philips was alstoen geen Schout, maar wel Philips van Poitiers, vermits het dezes naam is welke te lezen staat op de ordonnantie van 15 September 1476, waarvan wij gewaagd hebben.

drager 's morgends de trompet blies aan de poorten en in de kruisstraten van de Burgt, en der toestroomende menigte ter kennis bracht, dat het magistraat ter hooger Vierschaer zetelen en het vonnis der beschuldigden uitspreken zou.

Of deze bekendmaking weêrklank vond onder het gepeupel, behoeft geen betoog!

Antwerpen.

J. VAN BREE.

Brieven uit Zuid-Nederland.

Namen, den 20 Maart 1886.

Waarde Vriend BOUCHERIJ,

Het stukje aan van Beers, waar ik u bij geval over gesproken heb, is niets anders dan een gelegenheidsvers op een exemplaar mijner laatste Gedichten, dat ik in Augustus l.l. aan mijnen ouden Leeraar heb gezonden. Toen was er reeds sprake van den grijzen Dichter eene *vaderlandsche* hulde te brengen. Wie met de inrichting van dat feest gelast is geweest, weet ik nu nog niet; maar ik was naïef genoeg te denken, dat ik in mijne hoedanigheid van oud-leerling van van Beers, misschien wel als een dergenen van wie hij zegt:

> ‘Want nu en dan toch, bij mijn woord, ontlook
> Een jong gemoed in liefde voor het schoone,
> Gelijk de bloem in de uchtendzon; en menig
> Bij wie dat eerste zaad, door mij gestrooid,
> Ten nutte van het vaderland mocht rijpen’,

- eene uitnoodiging zou gekregen hebben; en er naar toe gegaan zijn, dat zou ik; want ofschoon van eene geheel andere denkwijze dan de Meester, toch bewonder, toch bemin ik hem als over dertig jaar, en dàt had ik hem op zijn feest willen zeggen.

De inrichters hebben misschien geoordeeld, dat mijne stem een wanklank zou geweest zijn in de hulde aan van Beers; zij laten mij toe te oordeelen, dat die hulde *openbaar* hadde moeten wezen en niet tot eenen engen kring beperkt; want beperkt is ze geweest: dat heeft de *Kunstkode,* dat heeft *Flandria*, dat hebben andere tijdschriften bevestigd. Antwerpen zelve wist niet van het feest, een' harer zonen aangeboden; want Zondag 27 September was ik met mijne jongens daar, en geerne hadde ik hun de gelegenheid gegeven van dien van Beers eens te zien, van wien ik hun zoo dikwijls spreek, al had ik dan ook in ('t gewenscht) gedrang den kleinsten op den schouder moeten heffen, terwijl ik hun zeide:

‘Ja, jongens, kijkt maar goed! en tracht te onthouwen,
‘Hoe of zoo'n Dichter-vader er uit ziet;
‘Want iedereen heeft in zijn leven niet
‘Als wij 't geluk zijn wedergâ te aanschouwen![1]

Doch, wij hebben van geene feest gehoord, en zij hebben dat geluk dus niet mogen smaken. 't Genot der inrichters moet er des te grooter om geweest zijn, die niet begrepen dat ‘gedeelde vreugd, dubbele vreugd is’.

Thans laat ik hier het stukje volgen, waaraan gij schijnt te houden, maar ik verlang dat het slechts verschijne in gezelschap van dit briefje.

Hartelijken groet
D. CLAES.
Mijnen dierbaren Leeraar
J. VAN BEERS
op een exemplaar mijner *Gedichten.*

Meester, die mijne eerste schreden
Hebt geleid op 't kunstgebied,
En wiens stem, na dertig jaren,
Nog me in 't oor klinkt als een lied;
Bij wiens eerste lauwerkrone
Mijne jeugd zich heeft verblijd,
En *Aan Vlaandrens eersten Dichter,*
Gul een eerste lied gewijd[2];
Meester, in wiens *Rijzend Loover*
Steeds de *Jonglingsdroom* nog zweeft;
Die, naar de uitspraak van den Lande,
Vlaandrens eerste Dichter bleeft[3];
Needrig moog' mijn stemme klinken
In 't verheven feestgebaar,
Dat heel Vlaandren u bestemd heeft[4]
Bij die heugelijke maar,
- Klinken zal ze in dees *Gedichten,*
Die u de oude leerling biedt:
Mogen zij u welkom wezen[5],
Welkom als mijn eerste lied!

D. CLAES.

Namen, 11 *Augustus* 1885.

(1) J. VAN BEERS, bij de 25ste verjaring van 's konings inhuldiging.
(2) Te Lier in de Normaalschool den 19 juli 1856, na zijne bekroning met het stuk: *Bij de* 25*ste verjaring van 's konings inhuldiging.*
(3) Vijfjaarlijksche prijs van Nederlandsche Letterkunde met zijnen bundel: RIJZENDE BLAREN.
(4) Zoo meende ik! Zie hooger.
(5) Hier ten minste werd mijn verlangen niet bedrogen.

Boekbeoordeeling.

Op mijn dorpken
Korte vertellingen door Pol De Mont, Roeselare, De Seyn-Verhoegstraete.

'*Op mijn dorpken*,' zoo luidt, neen zoo klinkt stil en zedig de kleine, maar reine titel van het lieve boekje, dat onze vruchtbare dichter Pol De Mont, met den aanvang dezes jaars de Nederlandsche letterwereld inzond.

'*Op mijn dorpken*' vormt eene bonte rij schetsjes en verhaaltjes - voor het meerendeel geen kinderen der verbeelding - maar blijde, liefdevolle herinneringen uit den rozentijd des schrijvers,

> 'Toen hij een knaap was in 't zorglooze leven,
> .....
> Vrij in zijn wandlen en zoeken en streven,
> Vrij in zijn reizen, zijn droomen, zijn rust.'(1)

eene reeks natuurgetrouwe, aangenaam afgewisselde photographieën, zijnen lieven vader en zijner lieve moeder van harte opgedragen.

Ofschoon vele der onderhavige vertellingen eene scherp uitkomende locale kleur aanbieden, toch zijn ze door hunnen eenvoudvollen toon en echte naïveteit van aard, om den lezer belang in te boezemen.

Rond *onzen* haard althans, hebben ze niet slechts de belangstelling gewekt, maar ook een waar genoegen verschaft.

Meer dan eens hebben wij onder de lezing, bevestigend geknikt en vroolijk opgekeken, bij de ontmoeting van die aardige voorvalletjes, welke wij met eene lichte *transpositie*, ook in de *melodieën* van *onze kinderjaren* terugvinden. Dat zal ongetwijfeld, bij vele lezers het geval wezen.

Van eenen gansch anderen aard zijn '*Fancy-fair*,' '*Melchior I en Melchior II*,' en '*Kollebloemen-phantasie.*'

(1) De Geneslet.

Het eerste der drie, een blaadje uit de geschiedenis van het woelige studentenleven, is een schetsje tintelend van humor en, alhoewel overgoten met het bleeke licht der *winterzonne,* toch mildelijk doortrokken van den ambergeur der *lenterozen.*

'*Melchior I en Melchior II*,' is een recht aandoenlijk novelletje, dat als ontknooping, een lang en vurig gewenscht vredeverdrag daarstelt tusschen schoonvader en schoonzoon.

In '*Kollebloemen-phantasie*,' geeft De Mont aan zijne dichterlijke verbeelding den vollen teugel. 't Is eene prachtige *variante* van het zangdicht '*Kollebloemen*' waarmede wij vroeger reeds kennis maakten.

'*Verwoeste liefde*, *verbrijzelde hoop*,' dat is de ketting en de inslag van het thema, dat De Mont in echt schilderachtigen en dramatischen trant behandeld heeft; thema waarop als slot de verzen van Cornelius Everaert[1] hunne volle toepassing vinden:

> 'Vermaledyt zy d'oorloghe! ic moetse vloucken,
> De quaede moordadeghe fenyneghe slange!'

Wij besluiten met den wensch, dat '*Op mijn dorpken*,' dat ook om zijne stoffelijke verzorging een allerliefst boekje is - het is uitgegeven bij De Seyn-Verhougstraete, te Roeselare, *ergo*!... - eene plaats moge bekomen in de bibliotheek van elken minnaar van fraaie letteren en van gezonde lectuur.

Borgerhout-Antwerpen.
JACOB STINISSEN.

(1) Klerk der Archieven en Factor der Brugsche rederijkerskamer '*De Drie Sanctinnen.*'

Kroniek.

Letter- en tooneelkunde.

- Met het eindigen van het tooneeljaar 1885-86 lazen we in verschillige bladen klachten over het weinige oorspronkelijk en degelijk werk, dat er dit jaar in de drie Vlaamsche Schouwburgen werd uitgevoerd. Deze klachten zijn inderdaad niet ongegrond. Onze Vlaamsche tooneelkunst ontaardt maar al te dikwijls in het grofste knutselwerk dat men zich voorstellen kan. *Flandria* van Brussel trok hiertegen gestadig te velde, en verdient deswegens dank van alle echte tooneelliefhebbers. Ongetwijfeld zou er veel verbetering op nationaal tooneelgebied kunnen gebeuren, als bevoegde Commissiën en andere invloedhebbende personen er werk van maken wilden. Laat ons dit voor het volgende tooneeljaar wenschen.

- Einde Maart trad Mej. Beersmans te Brussel op in ‘Marie Tudor’, en op 14 April te Antwerpen met ‘Marie Antoinette’; als naar gewoonte oogstte de begaafde kunstenares ongemeenen bijval in.

- Naar de *Portefeuille* meldt is bij den stedelijken Schouwburg te Antwerpen een nieuw historisch tooneelstuk, in 5 bedrijven en geschreven in jambische versmaat, in studie. Dit stuk is getiteld: de *Ruwaard van Vlaanderen* en van de hand van den heer Emiel Seipgens.

In de maan September, bij de opening van het nieuwe speelseizoen, zal het opgevoerd worden.

- Bij den hr. De Seyn-Verhougstraete is verschenen: *Tante Clara*, het nieuwe tooneelspel in 3 bedrijven en een voorspel, door Vrouw Anna Slimbroeck-De Peuter. Prijs fr. 1.50.

- Op 21 Maart werd te Utrecht, in den Kunstkring, eene Bellamy-tentoonstelling gehouden, welke ook aanleiding gaf tot een Bellamy-feest.

Het laat zich begrijpen dat beide zeer eigenaardige inrichtingen, niet dan aantrekkelijk en eigenaardig waren. Zoo eene optakeling van alle soorten van dingen, welke tot eenen dichter betrekking hebben, is tevens zeer geschikt om hem te leeren kennen en waardeeren, ook aan op letterkundig gebied oningewijden.

- Aan de vermaarde Duitsche hoogeschool te Bonn, eene der uitstekendste van gansch Duitschland, heeft de Pruisische regeering eenen leerstoel gesticht voor het onderwijs der *Nederlandsche taal- en Letterkunde.*

Dr. Johann Franck, een leerling van Prof. de Vries van Leiden, die bezig is met een merkwaardig *Etymologisch Woordenboek der Nederlandsche taal* uit te geven en over wiens andere taalkundige werken Prof. Vercoullie in eene der laatste afleveringen vag het *Nederlandsch Museum* breedvoerig handelde, is met den nieuwen leergang gelast.

Wat zullen onze franskiljons daar wel van zeggen?

- Naar wij vernemen houdt Prof. Dr. P. Willems, hoogleeraar te Leuven, zich bezig met de samenstelling eener grammatica (klank- en vormleer) der Nederfrankische dialecten in Holland en België. De Friesche en Saksische dialecten, die in ons land worden gesproken, zullen bovendien in deze spraakkunst met de Frankische dialecten worden vergeleken. Prof. Willems heeft zich reeds van de medewerkers van 390 dialectenkenners verzekerd.

- Werken van Sleeckx. 'Litteratuur en Kunst', tweede deel. Het XVIIe en laatste der verzameling. Gent, algemeene boekhandel van Ad. Hoste, uitgever.

Dit boek besluit op eene waardige wijze de volledige uitgave der werken van den man, die sedert zoovele jaren met het woord en de pen aan de opbeuring en veredeling van ons volk arbeidde; het is de laatste steen tot het gedenkteeken, dat de drukpers den begaafden, veelzijdig ontwikkelden schrijver heeft opgericht, en hetwelk beter dan eenig ander zijnen naam voor vergetelheid zal behoeden.

- De heer Karel Steyaert, kunstbronsgieter, is gelast met het gieten in brons van het gedenkteeken, dat op het graf van Hendrik Conscience te Antwerpen zal worden opgericht. Het gedenkteeken is, gelijk men weet, het werk van den gekenden Antwerpschen beeldhouwer Frans Joris, die den palm heeft geplukt. Het is eene schepping van grootsche opvatting. De afmetingen zijn aanzienlijk. Het bronswerk bestaat uit een reusachtig beeld van den populairen romanschrijver. Conscience ligt uitgestrekt en houdt in de eene hand eene vlag,

terwijl hij met de andere hand wijst op de spreuk: ‘Een volk moet zijne taal beminnen’.

- In 1887, ter gelegenheid van het 3e eeuwfeest van den grooten Nederlandschen dichter Vondel, zal de uitgever Roelants, te Schiedam, eene nieuwe volledige uitgave van Vondel's werken het licht doen zien.

De uitgave van dit werk is toevertrouwd aan den hoogleeraar J.A. Alberdingk Thijm.

Het werk zal 10 deelen beslaan en geheel het karakter dragen van Vondel's tijd.

- *Verlaten* is de titel van eenen nieuwen roman, eersteling van een jongen schrijver, J. Papens, uitgegeven door J. Vuylsteke, Koestraat, 15, Gent. Het werk vormt een boekdeel van ongeveer 125 blz. in klein 8o-formaat en is verkrijgbaar tegen fr. 1.25.

- Verschenen te Gent bij Ad. Hoste: ‘Bijdrage tot een Hagelandsch Idioticon’, door J.F. Tuerlinckx. Dit werk werd door de Zuid-Nederlandsche Maatschappij van Taalkunde bekroond; het bevat de woorden van het dialect van het Hageland, de streek tusschen Diest Leuven, Aarschot en Tienen. (Zie onze Maartaflev.)

- Van Dr. Amand de Vos, de gekende dichter van ‘Langs Ruwe Paden’, zal, naar wordt gemeld, een nieuw poëtisch gewrocht verschijnen. Wij zien dit werk reikhalzend te gemoet, overtuigd zijnde dat wij iets keurigs mogen verwachten. 's Dichters pennevruchten gaven ons immer den smaak eener gansch eigenaardige oorspronkelijkheid.

- Bij den uitgever Jul. Vuylsteke te Gent, is verschenen de 26en jaargang van den ‘Gentschen Studentenalmanak’ (voor 1886) uitgegeven door het Taalminnend Studentengenootschap ‘'t Zal wel gaan’, van Gent. Prijs: fr. 1.50.

- Bij den heer De Seyn-Verhougstraete, zal binnen kort verschijnen een ‘Woordenboek van Bargoensch’ (Dieventaal), door Is. Teirlinck.

Inderdaad, een werk dat in onze taal ontbreekt, en dat bij de Nederlandsche taaloefenaars welkom zal zijn.

Het ‘Woordenboek’ zal verschijnen in afleveringen van 64 kolommen in groot 8o en fr. 1.30 per aflevering kosten.

Het geheele werk zal ongeveer op tien vel komen.

Wat er meer of min moge zijn, wordt berekend tegen 65 centiemen per vel.

Wij wenschen den ondernemenden uitgever, heer De Seyn, een ruim debiet toe.

- Leonard Buyst heeft een verhaal in 12 tafereelen in 't licht gezonden, getiteld: ‘Mina Lievens’.

Dit werkje is verschenen bij Michiel de Hou, en ter nagedachtenis van Hendrik Conscience uitgegeven.

- De kunstenaarsvereeniging ‘Als ik kan’ heeft in de Zaal-Verlat, hare 8e driemaandelijksche tentoonstelling geopend.

Niet minder dan 58 kunststukken, van 17 schilders, 1 beeldhouwer en 1 plaatsnijder, zijn er tentoongesteld.

- Verledene week werd te Amsterdam, onder vele blijken van ingenomenheid en waardeering, de 70e verjaardag gevierd van den Noord-Nederlandschen componist, den heer Joh. Verhulst.

Bij die gelegenheid werden aan den jubilaris vele geschenken aangeboden.

- Aangekondigd om eerlang te verschijnen: ‘Levensschets van Hendrik Waelput’ door Emiel Callant. Prijs: 60 centiemen.

Waelput is een onzer schoonste figuren uit de Vlaamsche muzikale beweging; ook zullen vele Vlamingen voor dit werkje willen inschrijven.

Nieuwe uitgaven.

- BLOZENDE KRIEKSKE. Drij novellen door Is. Teirlinck. Klein-8o 120 blz. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete.
  Prijs:
- NEVELBLOEMEN. Nagelaten Gedichten van Mevr. David, geb. Mathilda van Peene, verzameld door Karel Bogaerd. In-8o, 146 blz. Met portret. Roeselare, De Seyn Verhougstraete.
  Prijs: fr. 2.50

De anjelier zijner ziel
door J. Knoppers W. Kzn.

Dokter Van Bakel was een ernstig man. Dat kon ieder wel zien, die hem met den wandelstok onder den arm, de blonde haren over de jaskraag en een V-vormigen rimpel tusschen de oogen door 't dorp zag gaan.

Maar dokter Van Bakel was ook een beminnelijk man. Daar kon elk van praten dien hij behandeld had. Zijne opbeurende deelneming maakte een mensch reeds driekwart gezond nog eer hij een droppel ‘goed’ had ingenomen. En de waardeering, waarmeê hij met de ouderen sprak over hun krasheid en hun kroost, met de jongeren over hun toekomst of hun beminde, deed zijne patienten vergeten, dat ze nog voor een vierde part onklaar waren.

Ja, de dokter was ernstig en beminnelijk, geen mensch, die dit zou tegenspreken; - of 't moest Meester Pleun zijn, de Jeneverkarbonkel bijgenaamd, die al jaren lang vóór dokter Van Bakel in de wereld was, zijne medeburgers door vomitief, purgatief en aderlating het leven had veraangenaamd en 't tevens had behoed voor al te krachtige uiting.

Jammer echter was 't, beweerde de dorpelingen, dat de dokter een groot gebrek had. Hij liep tegen de veertig en was nog niet getrouwd!

Ik voor mij vind die beschuldiging zeer onbillijk. Doe er eens wat aan, als ge met den besten wil van de wereld maar niet verliefd kunt worden! En in die betreurenswaardige zielspositie verkeerde de dokter! - En trouwen zonder liefde? - Wel foei, 't is eene beleediging om zoo iets zelfs in de gedachte te nemen

Gelukkig had de dokter een puikje van een huishoudster. Lange Marian verpleegde hem als een oude vrijster haar schoothondje. Zorgvuldig behoedde zij hem voor tocht en

vocht, en zorgde dat het hem geen middag ontbrak aan een of ander lekker beetje. Bovendien was ze opgeruimd van aard, zindelijk, bescheiden en wat dies meer zij. Ze goot geen zeepwater over zijne boeken, brak zijne pijpen niet en vergat 't nimmer te zeggen, als er ‘wat geweest was.’ Boven dit alles verstond Lange Marian de kunst om midden in den winter eene stokroos te laten bloeien.

Telkenjare, wanneer de Kerstmorgen aanmistte, torste ze haar Kerstboom, zooals ze 't grappig uitdrukte, tot voor de voeten van haar meester en dan vloeide het trouwhartig van haar bejaarde doch maagdelijke lippen:

‘Dokter, ik feliciteer u met de vermeerdering uwer jaren en hier is de stokroos!’

Niet waar? met zulk eene huishoudster is 't wel uit te houden, al heeft men dan ook geen vrouw met een half snees joolige kinders?

Zoo sleet dokter in tevredenheid en kalmte zijne dagen, met eene stokroos, ‘die tegenover hem was’ en Lange Marian ‘tot hulpe’.

Maar verliefd werd hij niet!-

Op 't dorp leefde nog een ander oud-vrijer met eene huishoudster, en dat was Wouter Stuggink, de boer van 't Klooster. Ook hij had nooit der Liefde zoet getril vernomen. Maar verder ook strekte zich de overeenkomst tusschen de twee mannen niet uit. 't Was met dit oudvrijerpaar als met een paar klompen: zoo oppervlakkig gelijkt de eene klomp den andere, maar niettemin blijft de een toch al zijn dagen een rechtsche en de andere een linksche. Om 't in eens af te zeggen: Wouter Stuggink was gierig en naargeestig. En dat hij nooit verliefd was geweest, daarop was hij grootsch. Verbeeld u!

Ook Slofmie, zijne huishoudster, was geen Lange Marian. 't Was een dikke zestiger in de dubbele beteekenis van 't woord, met zakwangen als een gorilla en een onderkin als de snavelzak van een pelikaan. En al puilden hare oogen niet uit van vet, zooals de Psalmist zegt, haar jak en haar voorschoot glommen er toch van en dat was al even onsmakelijk om aan te zien. Wouter Stuggink echter was hoogelijk met haar ingenomen. Niet dat hij het aangenaam vond, dat het eten zoo vaak was aangebrand of naar roet of kaarsvet smaakte, en dat huisgerei en linnen zoo stoffig en goor zagen, maar daar stond tegenover, dat er zóó minder

werd gegeten, dat de boel niet sleet door aanhoudend wrijven en wringen en dat hij verschoond bleef van gasten. Daarbij was Slofmie zoo met alles tevreden. Als hij pruttelde, zuchtte zij; als hij haar geld weigerde voor olie of koffie, zuchtte zij. Ja, ze zuchtte eigenlijk dag en nacht, van wegen de corpulentie, maar een onvertogen woord tegenspreken, neen, dat deed ze nooit. Ze zat gewillig in 't donker als hij de tuitlamp uitblies en in de kou, wanneer hij met opzet het haardblok liet uitgaan.

'Creaturen met eene speklaag zijn warm genoeg van hun zelven', zei Stuggink, terwijl hij de slippen van zijne herdersjas om zijne ploeglappen sloeg, 'dat zien we wel aan de zeehonden en de kwabalen!' En daarbij beschouwde hij haar met innig welbehagen. 'Ze zeggen, dat ik te gierig ben om ervan te eten', dacht hij, maar wie haar maar aankijkt ziet wel, dat het een leugen is. Ze is een bovenste beste!'

Zoo vloden zijne jaren en dagen als op vleermuisvlerken daarheen, maar verliefd werd hij niet!

Intusschen: geen grootheid is bestendig hier beneên, en zoo was het ook met de dikheid van Slofmie. In zekeren winter naderden hare wangen zoo schrikbarend snel de schoudertoppen, werd de onderkin zoo verbazend lang en slap en kwamen er onder hare oogen zulke groote builen, dat Wouter Stuggink er ongerust over werd. En toen Slofmie op zekeren morgen het sloffen naliet en met verdubbelden ijver zuchtte, zond hij om dokter Van Bakel.

Dokter Van Bakel vroolijkte Slofmie aardig wat op, maar zoodra hij met den boer alleen was, klonk het:

'Waterzucht! Ongeneeslijke waterzucht! Door gebrek aan goede voeding! Ze had nog jaren meegekund! Nu is ze versleten! Totaal op! Niets aan te doen! Goê morgen!'

Toen Slofmie kort daarop haar laatsten zucht had geslaakt, was Stuggink zielsbedroefd. Waar ter wereld vond hij een huiselijk deugdenvat als Slofmie! Gelukkig echter herinnerde hij zich, dat zijn overleden broeder eene weduwe had nagelaten en dat die het maar 'krapjes' had. In deftige letteren bekleedde hij deze met de vacante waardigheid en eene week later reeds deed schoonzuster Truida haar intrede,.... edoch in gezelschap van hare zeventienjarige dochter, Liesje.

Wouter Stuggink stond er versteld van! 'Hadden die het

krap? Liesje leek wel eene juffrouw en Truida, - ze was pik in 't zwart en niet zwierig ook, - maar welk een houding! Wat oogen! Hoe geheel anders dan Slofmie! Hoe frisch waren nog die wangen, hoe blank die tanden! Wie zou 't gelooven, dat ze al acht en dertig zomers telde?

Maar waarom droeg ze zoo'n onstemmig Uitersch kornetje met korte strook en zijden lint, en geen Geldersche knipmuts, waarvan de breede strook onder de kin doorloopt en waaruit het aangezicht zoo stichtelijk te voorschijn komt als dat van Johannes den Dooper uit den schotel?

En waarom liet ze zoo'n verleidelijk stuk van haar poezelen hals onbedekt?

Een lieflijke huivering ging Wouter Stuggink door de leden. Voor 't eerst van zijn leven gevoelde hij, iets, dat naar bewondering zweemde!

'Maar Liesje? 't Was een fleurige meid, dat is waar. Maar hoeveel brij en spek zou ze wel op kunnen! Neen, Lies moest weg, hoe eer hoe beter. Of 't moest zijn dat hij de boerenmeid nu kon wegzenden.'

Doch was Truida geen Slofmie, Liesje was geen boerenmeid. Als gade en kroost van een gemeenteontvanger en agent van eenige 'doodbussen' waren ze eene fijnere en vroolijker levenswijze gewoon, dan boer Stuggink voor haar bestemd had. Ze begonnen al dadelijk met zich niemendal aan hem te storen. Ze haalden alles overhoop, lieten schuren en wasschen tot laat in den avond en wreven en streken zelve tot middernacht. En als Wouter pruttelde, omdat dit alles zooveel geld kostte, dan nam Liesje hem bij de jasslippen en danste net zoo lang tot Wouteroom de onderlip weer ophaalde.

Niettemin, zoodra hij zich zóó wat rust had bezorgd, dacht boer Stuggink: 'Als alles gaaf en knap is moeten ze weg! Allebei! De eene kwelt me met dat gewals en de andere met haar naakten hals, ik ga naar lijf en ziel te niet, zoo wil ik niet langer!

Intusschen, toen alles gaaf en knap was en 't lekkerder eten, dat hij kreeg, hem zich ook lekkerder deed gevoelen, bemerkte hij met verrukking, dat de huishouding weinig meer kostte dan in de glorierijke dagen van Slofmie; dat de koeien meer melk gaven, de boter meer geld opbracht en meer van dien aard. Van dat oogenblik af begon hij Truida's hals hoe langer hoe minder satanisch te vinden; ja, weinig maanden na dato vroeg hij zich zelven af of 't niet voordeelig en aardig zoo we-

zen 't lot van dien hals ‘cum annexis’ te verbinden aan 't zijne? - en weer wat later had hij zich vast voorgenomen van deze overweging een voorstel te maken en Truida daarmede te overstelpen als met een stortzee van weelde en zaligheid!

Natuurlijk zou hij als huwelijksvoorwaarde stellen, dat Lies de deur uit moest. Van een blauwtje kon, als van zelf spreekt, geen sprake wezen. ‘Truida had het immers krap? En was hij niet de rijke boer van 't Klooster?’

‘Als hij 't voorstel eens deed op haar verjaardag, den 20sten December? Dan diende hij haar anders toch wel wat te geven. Dat was 'n idée! Ja, op haar verjaardag zou ze hem hebben: Dat won een cadeau uit.’

En 't werd 20 December; maar eilacy! er was voor Wouter Stuggink geen denken aan om zich present te doen. Al vijf dagen had Truida pijn in den mond, zulk een allervreeselijkste pijn, dat geen pijn ter wereld er meê concureeren kon. Dokter van Bakel moest komen. En dokter kwam. 't Was een lieve winterdag, zoo opwekkend, zoo helder. Dokters ontvankelijk gemoed verkeerde geheel onder den invloed er van. Recht in zijn nopjes trad hij dus het wonderlijk uitbouwsel binnen, dat Truida en Liesje tot kamer diende.

‘Wel, wel!’ zeide hij lachend, ‘kiespijn? Laat eens kijken!’

Hij plaatste een stoel voor haar en nam plaats. Daarna legde hij de handen op zijn knieën en zich vervolgens voorover buigende, zeide hij vriendelijk: ‘Gaap eens!’

Truida gaapte. Maar wat was dat? Stak er een speld door de stoelmat? Als door een schok wipte dokter van zijn zetel en er weer op! In stomme bewondering staarde hij op het elpen snoer daar voor hem; daarna liet hij de blikken weiden over die koonen, dien hals, die gestalte!

‘Kunt u niet goed zien, dokter?’ vraagde Truida met eene poging om haar klein mondje nog meer orond te maken.

‘Jawel; neen! of eigenlijk wel! - Eet u weleens? Eet u wel eens spelden?’ bracht de dokter met moeite uit.

‘Spelden?’ riep Truida, ‘wel neen! hoe komt u er bij?’

Verwonderd zag ze hem aan, en ziet, de pijn verdween als door een tooverslag en een hooge blos overtoog haar gelaat.

‘Ik bedoel,’ hervatte dokter, terwijl ook hij hevig kleurde, ik bedoel, het zou heel slecht zijn voor die prach..’

‘Ja, ik begrijp nu wel, wat u bedoelt,’ viel ze hem schalk

in de reden.’ U wil vragen of ik bij 't naaien wel eens spelden in den mond neem, niet waar? Neen, dat doe ik nooit!’

‘Dan is het goed, heel goed,’ zei dokter. ‘Laat ons nu eens zien: waar doet het zeer?’

‘Boven-links, dokter.’

Dokter legde de eene bevende hand op Truida's voorhoofd, de andere op hare kin en zag opwaaats naar boven-links. Vervolgens nam hij haar linker wang tusschen duim en wijsvinger en daarna haar poezelen hals tusschen alle tien vingers - zoo'n dokter mag dat allemaal maar vrij doen - en vraagde of ze hier ook weer pijn had en of het daar niet wat gezwollen was?

Truida ontkende met zedig neergeslagen oogen.

Na dit genotrijk onderzoek gaf dokter boven-links een prikje, zooals de schalke Amor dat wel doet in de harten. Daarop drukte hij Truida recht hartelijk de hand, zag haar diep in de mooie oogen en sprak:

‘'t Was een abces aan 't tandvlees, jufvrouw Truida. Ik kom morgen nog eens kijken.’

Op dit plechtig oogenblik trad Liesje binnen. Vragend keek ze eerst hare moeder en toen de dokter aan, daarop barstte ze in lachen uit. Met vaderlijke teederheid legde dokter Liesjes hand tusschen de zijne en zeide op gemoedelijken toon:

‘'t Was een abces, lief kind! Boven-links! Goêmorgen!’

En wijl Liesjes geschater nu met verdubbelde kracht door 't klooster weerklonk, ging hij de trap af.

Maar onder aan de trap stond Wouter Stuggink; ook hij was verbaasd over dokters stralend en blozend gelaat.

‘Hoe is 't boven?’ vraagde hij.

‘Boven-links, bedoelt u? o heel goed! 't Was een abces! Wat een snoepig lief kind, die daar! Goêmorgen!’

‘Boven-links en een abdis?’ grinnikte Wouter. Zou hij verliefd zijn? Verliefd op zoo'n jong wipsch ding? 'k Geloof waarachtig dat het zoo is! Jongens, jongens, als dat eens waar was, hoe gemakkelijk raakte ik haar dan kwijt! Dat vuurtje moet ik zien aan te blazen.

Den volgenden dag werd dokter ontvangen in het woonvertrek. Wouter sloeg hem en Liesje opmerkzaam gade en, jawel: dokter zei Liesje zooveel aardigheden en zag dan weêr met zooveel eerbied hare moeder aan, dat Wouter Stuggink er niet meer aan twijfelde of hij had goed gezien. Dokter van Bakel was tot over de ooren verliefd op Lies!

Een lumineus idée schoot nu door 's mans ziel en dit idée veranderde even plotseling in een grootsch plan. Op een zelfden avond zou hij Liesje werpen in de armen van den dokter en zichzelven in die van Truida!

‘Truida, vraagde hij, zoodra de dokter vertrokken was, kan je nagelwijn maken?’

‘Heete wijn met notenmuskaat en een gekruidnagelde citroen er in? Ja, dat zal wel gaan,’ antwoordde Truida. En op ondeugenden toon voegde zij er bij: ‘Wil je soms een feest geven omdat 'k jarig ben geweest?’

‘Zoo iets van dien aard,’ grinnikte Wouter, terwijl hij tegen Truida een oogje knipte. We zullen Kerstavond Bram, den wethouder en Rijk Lammers vragen: ‘ik geef den brui van hun gesmaal op mijn gierigheid, - en als je 't goed vindt verzoek ik er den dokter ook bij; 't lijk me wel een aardig prater.’

‘O, mij is 't goed,’ zeide Truida hevig kleurende.

‘Dat geloof ik graag, ha ha ha!’ lachte Wouter terwijl hij tersluik een blik op Liesje wierp en zich naar de deur begaf.

‘Dat geloof ik graag!’ wat zou Wouteroom daarmede bedoelen, moeder?’ vraagde Liesje verbaasd.

‘Ik weet het niet kind,’ antwoordde hare moeder, al weder met een blos. En toen Liesje haar verbaasd bleef aanstaren, hervatte ze bijna smeekend: ‘Ik weet het niet; och, vraag me er niet verder naar, ik weet het waarlijk niet.’

En dit was waar! ze wist niet zeker of de boer in haar hartje het wondje had ontdekt, maar ze vreesde het wel.

‘Vreemd toch!’ dacht Liesje, ‘heel vreemd!’

't Was Kerstavond. Midden op den schraagdisch prijkte een nieuwe moderateurlamp omstuwd door wijnglazen, alles bewaakt door Truida en Liesje. Op den haard koesterde het kerstblok met zijne vroolijk dansende vlammen den boer en zijne rookende gasten. In den beginne wilde 't gesprek maar niet vlotten, doch toen de glazen voor de tweede maal geledigd waren, kwamen de tongen los. En geen wonder: zonder dat Truida het had bemerkt, had de boer een pint brandewijn bij den wijn gedaan. Het regende nu luim, scherts, boert en uien. Heel handig bracht Wouter Stuggink 't gesprek op de vrijerij. Nu kwam dokter op zijn praatstoel. Al wat hij zich die aangaande herinnerde uit zijn studententijd, kwam op de proppen, en de boeren hielden hun buik vast.

Ook Liesje lachte hartelijk mede, want dokter vertelde niets, wat een jong meisje niet hooren mocht en hij wierp telkens naar den kant van haar en hare moeder zulke vurige, schelmsche en smeekende blikken, dat ze zich onmogelijk bedwingen kon.

‘In Andalusië,’ sprak dokter, ‘daar is 't eerst heerlijk voor jonge meisjes zooals Liesje! Die hebben me daar iederen avond een vrijer voor 't raam met een viool of contrabas. En terwijl de schoone door de gordijnen gluurt, gaat het: tuung, tuung, tuung. Clavel de mi alma! Clavel de mi alma! Anjelier mijner ziel!’

O, wat zal dat mooi klinken, riep Rijk Lammers ‘dat moest dokter eens zingen!’

‘Ja, ja, zing dat eens, dokter!’ riepen nu ook de anderen. Dokter stond op en terwijl hij zijne onvaste knieën tegen den disch steunde, wierp hij een smachtenden blik op Liesje, bewoog den steel zijner pijp bij wijze van strijkstok over de linkermouw en galmde op hartroerende toon:

‘Clavel de mi alma! Anjelier mijner ziel!’

Allen schaterden het uit! Allen - behalve één! 't Gedrag van den dokter had Truida reeds lang tegengestaan, doch ze had het tot nog toe vergoelijkt, daar ze wel wist, wat er almeê de reden van was. Maar nu liep het toch te erg. En toen hij weder op haar een teederen blik wierp, zag ze hem aan met zulk eene mengeling van verwijt en droefheid, dat het hem als een flits door de ziel sneed. Plotseling zweeg hij stil!

Op dit kritiek oogenblik trok Wouter Stuggink hem ter zijde en fluisterde hem aan 't oor;

‘Je bent verliefd, oude jongen, ik weet er alles al van. Ze wil je graag hebben, hoor! Als je haar straks vraagt, wanneer de anderen weg zijn, komt alles van avond nog in orde!’

- ‘Wat je dronken belooft, zal je nuchter gestand doen,’ dacht de leeperd.-

Dat was een tweede ontnuchterende schok voor den dokter. ‘Wat zou jij weten!’ fluisterde hij terug, met fonkelende oogen. ‘Ik moet hier weg! ik ga heen! - Het wordt mijn tijd, vrienden,’ zei hij overluid met eene poging om te glimlachen; ‘Stuggink, juffrouw Truida, ik dank je wel voor de aangename ontvangst.’

Ook de anderen trokken nu hunne jassen aan om te vertrekken.

De helft van Wouters grootsch plan was mislukt!

Maar 't heengaan van dokter, hoe flink ook voorgenomen, bleek niet zoo gemakkelijk bij de uitvoering. Als hij een pas voorwaarts wilde doen, nam de vloer zulk een steile helling aan, dat hij er met geen mogelijkheid bij op kon komen. Met Rijk Lammers ging het even zoo, en daarom besloten Stuggink en de Wethouder hen thuis te brengen. En zoo geschiedde het.

Truida gevoelde zich wonderlijk te moede. ‘Wat had hij zich aangesteld! 't Was schande! Maar toch: Was hij niet door een enkelen blik van haar tot het gevoel zijner waardigheid teruggebracht? Zóóveel vermocht ze op hem! O, toppunt aller weelden, hij had haar lief!’

De scherpe buitenlucht scheen dokter goed te doen: Hoewel er een voetdik sneeuw lag, kregen de boeren hem zonder moeite thuis.

Maar zoodra dokter in zijne kamer zit, waar Lange Marian de kachel en de lamp heeft laten branden, is 't hem opeens of Truida in een rooskleurigen nevel op hem af komt zwerven. Hoe duidelijk ziet hij weer die blanke tandjes, die frissche wangen, dien poezelen hals! Een nachtegalenkoor jubelt in zijn binnenste. Neen, zoo joolig heeft hij zich nimmer gevoeld, zelfs niet in 't best van zijn studententijd. ‘Clavel de mi alma!’ jubelt hij, ‘ik moet naar je toe!’ Zonder bedenken grijpt hij zijn viool uit de kist en snelt de deur uit.

Intusschen hebben Stuggink en de Wethouder ook Rijk Lammers bezorgd. Op den terugweg worden ze eensklaps verrast door een aubade van al de dorpshonden en spoedig daarop bereiken hen de smeltende tonen eener viool. Hier en daar opent zich eene deur en loopt iemand den weg op. De Jeneverkarbonkel, die mede op een vroolijke partij is geweest, verhaast zijne schreden. Ook Wouter en de Wethouder reppen zich!

Daar zijn ze aan 't Klooster! ‘Clavel de mi alma! Anjelier mijner ziel!’ galmt het achter den voormaligen ringmuur. Allen dringen het erf binnen. Heer in den Haag en geen einde! Onder het venster, waarachter Truida zooeven haar eenzaam kornetje afzettte, staat dokter Van Bakel in de sneeuw met eene viool! De Jeneverkarbonkel heeft de schoonste ure zijns levens. Bram de Wethouder kijkt of hij zijn tong heeft gebrand. Maar in de schoone ziel van Wouter Stuggink slaat de hoop opnieuw hare vlerken uit!

‘Wat je dronken doet, moet je nuchter goed maken,’ jubelt hij.

‘Kom nog even binnen, dokter,’ zegt hij, ‘u zal wel koud zijn geworden.’

Op 't gezicht zijner dorpsgenooten is het den dokter of hij uit een droom ontwaakt. Diep beschaamd volgt hij den boer naar 't woonvertrek. Wouter Stuggink snelt de trap op naar boven.

‘Liesje,’ zegt hij ‘beneden is de dokter, breng hem een glas water.’ En als Liesje schoorvoetend is heengegaan, pakt hij Truida hartstochtelijk om de schouders en juicht:

‘O, Truida, wat is dit een dag voor je! Daar beneden wordt je dochter ten huwelijk gevraagd en hier jij zelf! Ja, zie maar zoo vreemd niet op, 't is me volle ernst! Ik heb me voorgenomen met je te trouwen. Wat zeg je dáár nu van?’

‘Dat je gek bent!’ zegt Truida, terwijl ze zich loswringt en de trap afsnelt.

Dat was anders dan Wouter Stuggink gedroomd had. In verbeten woede volgt hij haar naar 't woonvertrek. Daar treedt de dokter op Truida toe, neemt haar bij de handen en smeekt:

‘Jufvrouw Truida, ik heb u schromelijk beleedigd, kunt ge 't mij vergeven?’

Truida slaat de oogen tot hem op. Met een oceaan vol teederheid ziet ze hem aan. ‘Ge verdient het eigenlijk niet,’ zegt ze. Dokter trekt haar naar zich toe. ‘Wilt ge mijn vrouw worden, Truida?’ vraagt hij zacht. Truida antwoord niet: ze verbergt haar gelaat aan zijn borst en snikt.

‘Hel en verdoemenis!’ buldert Wouter Stuggink, ‘bedoelde je háár? Als ik dat geweten had, zou je mijn wijn en mijn brandewijn niet gehad hebben!’

‘Dokter, ik feliciteer u met de vermeerdering uwer jaren en hier is de stokroos.’

‘Dankje hartelijk, Marian. Wat een pronkstuk! Ge kweekt ze ieder jaar nog mooier dan het vorige! Zet ze hier maar naast me neer, want daar tegenover me komt een Anjelier.’

Lange Marian begrijpt niets van die anjelier en nog minder waarom dokter haar zoo ‘glunder’ aankijkt. Zou haar stokroos niet goed genoeg meer zijn?’

Zes weken later zat dokters Anjelier tegenover hem. Zij en Liesje hadden 't op 't Klooster niet langer kunnen uithouden.

En Wouter Stuggink? Eer 't weer winter was, legde men hem ter ruste, bovenop Slofmie. Hij had zich dood gekniesd en Liesje erfde zijn geld en goed.

''k Kan me nog maar nooit begrijpen, vrouwlief,' zei dokter Van Bakel, toen hij weer jarig was, 'hoe ik me zoo dwaas kon aanstellen.'

'Dat begrijp ik heel best, manlief, lachte Truida, terwijl ze hun jong anjeliertje op zijne knieën legde: Met verliefdheid in 't hart en aangezetten nagelwijn in 't hoofd wordt het onwaarschijnlijkste gebeurlijk.'

Poëzie

I.
Aan Martha

Men kan u ongevormd, eenvoudig noemen,
Omdat ge van de wereld enkel kent
Den tempel Gods, het huisje van uw moeder
En 't lieve tuintje, dat daaraan belendt.

Ik zie u elken avond na den arbeid
Op 't grasdons, met uw gieter in de hand,
Rondhupplen en het frissche water brengen
Tot lafenis der neergebogen plant;
Ik zie u dan bij elke bloem vertoeven,
Terwijl ge stille haar een woordje zegt.
Ik zie u 's ochtends aan uw open venster,
Als gij uw lange blonde lokken vlecht,
Waarin een straal der zon wellustig dartelt,
Als u uw tuin zijn geuren tegenvoert,
Als zachtjes gij bij 't zingen van de vooglen
Een liedje zingt dat uwe ziel ontroert.
En telkens als 'k u zie, blinkt rond uw hoofdje
De krans der onschuld, die geen weerga vindt.
Men kan u ongevormd, eenvoudig noemen,
Ik noem u, Martha, een gelukkig kind.

Geen rijk behangpapier versiert uw kamer,
Waar zoldering en wanden zijn gewit;
Van effen eikenhout zijn uwe bedspond,
Uw tafel en de bank waarop ge bidt;
De plooien der gordijnen vallen zedig
Langs de einden van uw kuische ruststeê neer,
Als 't blanke vleugelpaar van eenen engel,
Die op u waakt zoo liefdevol en teer;
Een oud paneeltje, boven uwe bidbank,
Verbeeldt de Maagd, die Jezus heeft gebaard;
De leliekelken schieten zonder stengel
Vóór haren tred, als weeldrig gras uit de aard.

Des morgens bij het eerste zonnegloren
Snelt ge in uw kleinen tuin, zoo vlug en blij;
Daar plukt gij al de pas ontloken bloemen
En zet ze in water voor uw schilderij.
Die bloemen, vreemd aan alle teelkunst, dragen
Geen namen uit het Grieksch of uit 't Latijn:
Ze heeten lelie, roos en madeliefje;
't Zijn kindren van Gods dauw en zonneschijn.

In uw vertrek is alles kuisch en zedig
En lachend toch; de lucht is daar zoo frisch,
Frisch als uw bloementuil, in water badend,
Dat uit de bron maar pas gevangen is.
En even als daar alles kuisch en stil is,
Is kalm en rein wat in uw hartje leeft,
En daarom blinkt bij vollen dag uw voorhoofd
Door de onschuld, die uw ziel met glans omgeeft.

Wanneer ge bij uw tafel neergezeten
Het werk voltooít, dat u den nooddruft schenkt,
Stoort niets den zachten loop van uw gedachten;
En als ge soms bedroefd aan andren denkt,
Beklaagt ge bitter de afgedwaalde geesten,
Die, luistrend naar 't verlangen van hun hart,
In de afgunst nederploften uit de liefde,
Uit 't rein genot verzonken in de smart.

't Verlangen van het hart, dat baart ons onrust,
Dat is de band, die ons aan kwelling snoert,
Dat is de beker, die ons tranen aanbiedt,
Dat is de weg, die ons ten afgrond voert.

En wat kunt gij verlangen, lieve Martha,
Dewijl ge van de wereld enkel kent
Den tempel Gods, het huisje van uw moeder
En 't lieve tuintje, dat daaraan belendt.

't Is mooglijk dat bij velen uwe stilheid,
Uw zedigheid een lichten glimlach vindt;
Men kan U ongevormd, eenvoudig noemen,
Ik noem U, Martha, een gelukkig kind.

HENDRIK PEETERS.

Brussel.

II.
De kleine zaaier

Hij is een nederige zaaier,
Doch 't zaad werpt hij met milde hand,
Al denkend wat hij eens als maaier,
Zal oogsten op zijn akkerland!

Hij heeft van God zijn grond erlangen!
Hij mint den plicht, die hem verbindt,
Bebouwt zijn land met zoet verlangen:
Hij werkt voor moeder, vrouw en kind!

Als 't zaad dan kiemend ligt geborgen,
Gaat hij al droomend de akker rond;
Ziet na wat vergt zijn trouwe zorgen
En spreekt met 't koren in den grond.

Hij bidt den Heer dan alle dagen,
Dat Hij zijn akker zeegnen wou, -
Zijn oogst voor krijg en storremvlagen,
In zijne goedheid, hoeden zou!...

Dan denkt hij ijzend aan 't verleden,
Dat spokend voor zijn geest nog woedt,
En waar zijn oogst verplet, vertreden,
Hem wanhoop baarde en tegenspoed!

Hij is een nederige zaaier,
Doch 't zaad werpt hij met milde hand,
Al denkend wat hij eens als maaier,
Zal oogsten op zijn akkerland!

P.P. DE NIJS.

Komen, 1886.

III.
Kerstnacht

Peilend het duister der eeuwen,
herdenkt nu de jublende Menschheid
't Komen van Jezus den Goede,
die ons uit verderfnis kwam redden!
Knielend herbouwt men den stal,
bevolkt slechts door os en door ezel,
Waar 't goddelik kind werd geboren!
Dankende zoekt men naar 't raadsel,
Hoe de zone van God
vol ellende op deze aarde is gekomen?...
Diept zinkt de ziel in verstomming
bij 't denken aan 't goddelik wonder.
Zoet is de blijheid, die 't harte
doet trillen van dankvollen eerbied,
Zinkend ter aard voor de krib,
waar 't bibberend wichtjen op 't stroo ligt.

En, een stemme vol heil,
vol liefde en vol goddlike zeegning
Gallemt zoo schoon door den nacht
en verkondigt der Menschheid heur redding!
‘Glorie den Heer van hierboven!
Vrede aan den mensch hier op aarde!’
Luister, o mensch! naar die stemme,
en knielt in zaalge verrukking!
Jezus de Goede is geboren!
Ginds glanst de starre der Liefde.

P.P. De Nys.

Komen, *Kerstnacht* 1885.

IV.
Een liedje uit den ouden tijd

‘Es ist eine alte geschichte
Doch bleibt sie immer neu.’

HEINE.

O! vroeger frisch en vroolijk Mietje,
Gij, roem van 't dorp, gij, bloem der streek,
Waar zijn nu lach en liedjes henen?
Wat zijt ge droef! wat ziet ge bleek!
Waar is de vreugdestraal der oogen,
De rozenwang door 't gulden haar
Omkranst, gelijk de kollebloemen
Door 't golvend goud der korenaar?

Nog zie 'k u door het veldbal draaien
En zwaaien in den lichten dans.
O! ieder dronk uw blijde woorden
En uwer blikken tooverglans;
En elk, tot spijt der andre meisjes,
Vroeg, smeekte u om den minsten wals.
- Wat hangt uw hoofd, - geknakte lelie, -
Thans treurig aan den slanken hals! -

Ja! netten spannen, hartjes vangen,
Dat was uw leven! o! hoe graag
Hadt gij ze, als kostlijke eelgesteenten,
Geregen aan uw perelkraag!
In 't dansen, door een tergend lonkje
Betooverd, met onthutst gelaat,
Sprak menig vaak: ‘o! 'k min u! 'k min u!’
En gij: ‘toe, zot, dans toch op maat!’

Was dat geen pret? Dan kost ge lachen,
Om 't brijzlen van hun liefdeplan!
Doch menig treurde er lange dagen
En kwijnde.... o! wist gij wel waarvan?
Of, wen ge droef daar zit te mijmren,
't Bleek hoofdjen in de bleeke hand,
Den blik in 't eindloos ruim verloren,
Knaagt wroeging u dan 't ingewand?

Neen! gij hertoovert in uw droomen
Een lief, doch martelend vertoog:
Gij ziet een frisschen, zwiergen jongen,
Met zwarten lok, met vonklend oog;
Gij voelt u in zijne armen zwaaien,
Uw borst aan zijne borst gedrukt,
't Bloed warmer stoomen, 't harte jagen,
Door nooit gekenden drift verrukt.

En na dien dans kwam weer de menigt,
Rond u gestroomd: slechts hij bleef koel;
Hij dankte u vriendelijk en verdween weer
In 't wriemelende dansgewoel.
En bracht u soms 't gedrang te zamen,
Ge zaagt hem dan zóó innig aan,
Den blik vol plots ontgloeide liefde;
Die blik, hij heeft hem niet verstaan!...

Níet waar, ô! vroeger vroolijk Mietje,
Sinds toen verzwonden lach en lied?
Nu zit ge dagen lang te treuren!
Geen lichtstreep kleurt nu 't bang verschiet.
Dat komt van met het vuur der liefde
Te spelen: ééne genster kan
Uw eigen harte plots ontvlammen;
En, ach! men treurt en sterft er van!

P. VAN LANGENDONCK.

V.
Moederheil

De zuigling rust op moeders schoot.
De blanke borst, voor hem ontbloot,
Wordt toegedekt, want 't dierbaar wichtje
Sliep zachtjes onder 't laven in.
En 't moederoog, waar teedre min
En vreugde uit straalt, slaat 't lief gezichtje
Met aandacht gâ en blijden zin,
Want, in die tengre wezenstrekken,
Meent ze als een lichten zweem te ontdekken
Van 's vaders teergeliefde beeld,
Dat immer voor heur blikken speelt.

En wijl zij zit en blikt en droomt,
Wordt haar het hart als overstroomd
Van zoet gevoel, en opgetogen
Drukt zij een kus op 't hoofd van 't wicht,
Dat in heur' arm te sluimren ligt!
En zie, 't ontsluit de blauwige oogen,
Die 't naar de zoenende opwaarts richt,
Terwijl een lach - 't was de eerste male, -
Gelijk een' lieve zonnestrale
Zijn mond omglanst, alsof het wou
Der dierbre danken voor heur' trouw.

Wat is hij rein, wat is hij zoet
De kinderlach, die 't stugst gemoed
Tot liefde en teederheid kan stemmen!
Zoo zeer is ze er door aangedaan
De moeder, dat ze een vreugdetraan
In 't oog, heur wicht aan 't hart blijft klemmen,
Met zoen op zoen het overlaân!
En zoeter nog wordt haar 't genieten
Dier vreugd, als zij ze in 't hart mag gieten
Des echtgenoots, en hem den lach
Met al zijn zoetheid schildren mag!

o Zaâlge vreugd voor 't minnend hart!
Gij zijt, voor zooveel angst en smart
Als 't moederschap der vrouw kan baren,
Het milde, onovertroffen loon.
Gij maakt het lot der moeder schoon,
Hoe last en kommer 't ook bezwaren.
Een enkle lach, die ze op de koon
Van heuren lievling mag bespieden,
Doet alle zorgen henenvlieden,
En troost, waar niets haar troosten mag,
Want - wat is zoet als kinderlach?

A.O. VERMEIREN.

Lier.

Vlaamsche brieven
door Peter Benoit

Zie vorige aflevering.

Het ‘Sashuis’ van ‘*Vijve St-Eloi,*’ dat mijn vader als sluismeester-ontvanger, gedurende ettelijke jaren bewoonde, is het aantrekkelijkste en het schoonste der Leie-sashuizen: Verbeeld u, lieve lezeres, een zeer klein schiereilandeken, voortgebracht door eene oogenblikkelijke splitsing van het ‘Leiebed,’ dat, als ware het, met twee waterarmen, de ‘woning,’ en den ruimen moes- bloem- en fruithof, welke er zich aansluit, omsingelt. Over eene flinksche ‘ophaalbrug,’ rechts, komt men op ‘*Vijve St-Eloi*’ plaatse; terwijl, links, door het veld, een slingerend paadje den wandelaar naar ‘*St-Baafs-Vijve*’ leidt. In dezes kerk staat een orgel met twee klavieren. Onze vriend ‘*Edward Nevejans*,’ de befaamde gewezen leider der eens machtige Gentsche koninklijke koormaatschappij, ‘*de Melomanen,*’ kwam aldaar, toen hij nog een jonge knaap was, de muziekliefhebbende dorpelingen en landslieden met zijne zilveren helklinkende sopranostem, zeer dikwijls op eenige allerliefste kerkliederen vergasten. Ik herinner mij ook, te ‘*Vijve St-Eloi,*’ menigmaal het bezoek te hebben ontvangen van onzen vriend ‘Edward De Vos,’ den insgelijks befaamden gewezen ‘leider,’ der ook eens machtige, (maar als hare medestreefster nu ook ingesluimerde) Gentsche koninklijke ‘*Koormaatschappij.*’ Destijds was er Vlaamsch muzikaal leven en beweging in de Artevelde-stad. Ook was het ons een waar genot, over het streven der Gentsche beroemde zanggroepen te spreken, en voor de toekomst plannen van grootsche uitvoeringen te beramen.

* * *

En nu? Maar neen, den moed niet opgegeven, ‘*Koormaat-*

schappij' en '*Melomanen*' zullen zich welhaast aan de 'rust die roest,' weten te onttrekken. Hun verleden is te schoon, omdat zij zulks, '*onze*' jonge toonkunst niet schuldig zouden zijn. Zij zijn 'haar' duurbaar' omdat '*zij*' reeds zoo veel voor '*haar*' hebben gedaan. Ja, dat zij herleven om ons Nederlandsch 'Toongebied' dat onze **muzikale éénheid** stichten moet, tot stand te helpen brengen, en tot de herinrichting onzer zoo kunstontwikkelende als volksbegeesterende jaarlijksche muzikale feestelijkheden, krachtdadig mede te werken. Die feestelijkheden loopen dringend gevaar van onderblijven, sedert ons '*Staatsbestuur*' de onontbeerlijke toelage, welke hun bestaan verzekerde, heeft terug getrokken. Zij zijn voor onze '*dubbele*' Belgische Toonkunst van het allergrootste belang. Hunne verdwijning ware eene ramp, waarvoor '*diegenen*' welke ze onze kunst zouden hebben berokkend, eene '*zware verantwoordelijkheid*' tegenover onze muzikale geschiedenis dragen zouden.

Er kan hier op dit punt geen spraak zijn, (zoo als het door eenigen als pleidooi tegen het bestaan dezer feestelijkheden werd opgeworpen) van meer of minder volmaaktheid bij die grootsche volksuitvoeringen! Het geldt hier, ons inziens, eene zaak van grondbegin, van volkskunsteisch, gestaafd, op ons innerlijke en uiterlijke 'volkszijn' en op het zielkundig nagaan van hoe, op welke wijze, of door welke meest eigenaardige middelen mogelijk, men de kunstbeschaving en verfijning van ons volk kan bewerken. Er werd soms gezegd, en ook al eens geschreven, dat de '*leeslust*' bij ons Vlaamsche '*volk*' niet genoegzaam is ontwikkeld. De 'Leeslust' ontstaat zoo niet '*a priori*' bij welkdanig volk ook: deze moet geprikkeld en aangevuurd worden door het verwekken en bestendig in leven houden van een 'gebied', waarop zich '*allen*' gezamentlijk aan de bron van Vaderlandsche poëzie en kunst, komen verfrisschen en versterken. Ons volk zal '*dan*' alleenlijk een 'lezend volk' worden, als er meer nog, dan het nu het geval is, aan zijne natuurlijke verzuchtingen zal worden volkomen.

Wij willen ons nader verklaren.

Onze gansche geschiedenis beweegt zich tusschen het '*Tragische*' - en - '*Feestvierende wezen*' onzes volks. 'Antithesis' of 'tegenoverstelling,' waarvan weinige volken het bewijs hebben gegeven, en die dan ook, als bron der karakteristieke uitdrukking van ons 'Heil' en 'Wee'

mogen beschouwd worden. Die twee ‘uiteinden’ sluiten zich nochtans innig te zaâm, door het omstrengelen van al wat ons ‘*etnisch*,’ ‘*stoffelijk*’ en ‘*zedelijk*’ bestaan heeft betroffen en nu nog betreft. Een ‘*reuzenvolk*’ was eens ‘dat’ Vlaamsche volk! Met zijne ‘*Goedendags*’ tot verdediging van ‘vadergrond’ en vrijheid’ met zijne schaar van dichters en schrijvers; staatsmannen, kunstenaars en geleerden; zijne handel- en nijveraars; met zijne kunstambachts- en uitspanningsgilden; zijne Rhetorikakamers; met zijnen onuitputbaren jovialen en schertsenden geest, die ‘*Reinaart de vos*’ en ‘*Thyl Uylenspiegel*’ in 't leven riep! Met zijne ‘processiën’ en ‘stoeten,’ 't zij in donker rouwgewaad omhuld, bij ‘requiemgegong’ en treurgezang; of wel, prachtig schitterend uitgedoscht in goud en diamant, en begeleid door klinglend beiaardspel en vreugdig volksgezang en gedans; met zijne ‘Belforten’ en ‘Stadhuizen’ vrijheids bevestigingen, onbeweeglijke gedenkteekens van kracht en macht in handel, nijverheid, wetenschap en kunst; fiere torens, waaruit soms stormige ‘tonen’ het volk tot samenscholen daagden, om door het begeesterend woord der volksleiders en kernachtige sprekers, tegen 's lands verdrukkers en het hun gepleegde onrecht op te staan: maar, waaruit daarentegen, het volk diep in het hart trillende uitgalmingen mocht vernemen, waardoor ‘allen’ tot vreugde en blijheid gestemd, met vaandels en banieren, bij paukenslag en trompetgeschal, bij ‘tromgeroffel’ en ‘fifergesis,’ den grond als tot een echt kunsttooneel vervormden! Eilaas, in sombere tijden hoorde men doffe en akelige toongolvingen, langzaam en ijskoudmakend, over duizende hoofden eener door soldaten omringde menigte, zweven, en het volk verklaren, dat ‘diegene’ wiens ‘heldenmoed’ en ‘vrijheidsovertuiging,’ den dwingelanden eenen bijzonderen haat hadden ingeboezemd, ‘*sterven moesten.*’ En, 's volks antwoord klonk in gesmoorde wraakroepende tonen of in een verward gehuil van wanhoopskreten, in afwachting dat het ‘*stormgeklep*’ het oogenblik der weêrwraak aankondigen zou....

En, tusschen en met dit alles, het stille burgers- en werkmans huislijk leven, waar 's winters, na het verrichte werk, rond den ‘*heerd*’ door de ouderlingen ‘*alles*’ werd verteld. Alwaar jonge moeders hun kroost teederlijk in de armen drukkende, hun een streelend *vlaamsch kinderliedje*

in de ooren lispelden; en de vaders, krachtige en kernachtige volkliederen aan meisjes en knapen voorzongen; terwijl ‘geliefden’ 't oog in 't oog, de hand in de hand, elkaars gemoed met zachte liefdeverzuchtingen vervulden, en de mannen, blijmoedig, op die aandoenlijke tooneeltjes bleven staren. - Het huiselijke leven! alwaar bij uitspanning, liefde en vriendschap met volle teugen in hart en ziel werden gegoten, of waar ‘rust en vrede’ na storm en strijd, den overwonnen of zegepralenden burger en werkman ten deele vielen.

* * *

Ons hedendaagsche volk, dat zich zijn grootsch verleden herinnert, en de oude ‘inborst’ en het ‘karakter der vaderen’ heeft behouden en altoos behouden zal, wil dan ook eerst en vooral lezen in ‘reuzenboeken’ in reuzenletters gedrukt, en met reuzenbeelden versierd! En waarom ‘*hem*’ het verlangde, het noodzakelijke verlangde, niet geschonken en voortdurend verleend! Ware het dan eene zoo onmogelijk te volbrengen taak, overal openbare en bestendige volkslezingen te houden, alwaar het *volk* zijne ‘dichters,’ ‘schrijvers’ en ‘kunstenaars’ zou leeren diep erkennen en hoog waardeeren, en waarvan *onze* oude en moderne nederlandsche volksliederen, choralen en madrigalen, de begeesterende begeleiding zouden uitmaken? Waar men ‘hem’ zou spreken over handel en nijverheid, zijn recht en plicht, over ‘kunst en wetenschap’ waardoor voortdurend, in ‘hem’ verhevene vaderlandsche denkbeelden zouden worden verwekt! Men gunne ‘*hem*’ scholen voor ‘onderwijs’ en ‘kunstonderwijs,’ alwaar moedergevoel en taal en vaderlijke geesteskracht worden geëerbiedigd, en tot in de hoogste ‘richtingen’ ontwikkeld; kortom, alwaar ‘*zijne*’ Ethnische en Estetische wetten ten gronde liggen van alles, wat aldaar wordt gedaan en aangeleerd. Men gunne ‘hem’ ook ‘echte kunsttooneelen,’ Nederlandsche in het Vlaamsche land; men bestrooie zijnen grond met ‘Rhetorica-kamers’ en grootsche toonkundige uitvoerings-groepen, zoowel muzikale als muzikale-dramatische. En dat door dit alles de Nederlandsche tonge klinke; dat zij zich veropenbare van de ‘hoogten’ waar onze beiaardklokken wonen, uit de ‘diepten’ van den vaderlandschen Vlaamschen grond, waar ‘ons begin’ ontstaat en wortelt.

De ‘quaey-werelt’ of de Antwerpsche volksopstand van 't jaar 1477.

(*Zie de vorige aflevering*).

Ook, toen de Wethouderen, met den Schout aan hun hoofd en voorafgegaan van de Korte Roede, eenige uren nadien plechtig ter Vierschaar verschenen, *stonden aldaer de cryters (als raesende menschen*) *gewapent oft sy in eenen stryt soude hebben gegaen* en dat van acht uren 's morgends tot drie uren in den namiddag.

Men verbeelde zich den aanblik, welken de stegen binnen de Burgt opleverden, vooral diegene, palende aan het aloude St-Walburgiskerkje[1], tegen welks noordzijde het onoverdekt beluik gevestigd was, dat onzen voorvaderen tot gerechtshof strekte en door hen met den eigenaardigen naam van *Vierschaar* bestempeld werd.

Deze enge en sombere straatjes krioelden van eene wraakzuchtige menigte, die koortsachtig de uitspraak der rechtbank te gemoet zag.

De beschuldigingsakt, door de opstandelingen aan den Schout ingediend en ter Vierschaar afgelezen, luidde als volgt:

Kortheidshalve zij 't geweten, dat het schrift begint met de gebruikelijke rechtsvolzinnen, hierop nederkomende, dat de verbondene natiën (de poorterij en de ambachten) betoogen: ten eerste, dat de personen in de Vierschaar aanwezig als aanleggers, hunne berechtigde gemachtigden zijn; ten tweede,

(1) Dit kerkje was in den aanvang der XIII^{de} eeuw, op de kosten der haringverkoopers, op de puinen van eene omtrent den jare 890 opgetrokken en toen bouwvallig gewordene kapelle, gebouwd en in 1236 ingewijd geworden. - Naar de legende wil, zou de naam van St-Walburgis voortkomen van de heilige van dien naam, die onder het bisdom van St Willebrords (696-739) verscheidene jaren de kroft van het burgtkerkje zou bewoond hebben.-
In die diepverzonkene tijden edoch was hetzelve enkel eene houten bidplaats, rondom den jare 660 door St-Amandus gesticht te midden van een langs alle kanten met water omringd eiland; deze bidplaats werd in 837 bij den verdelgenden inval der Noordmannen verwoest.

dat zij, naar luid der Antwerpsche gebruiken, de beschuldigden behoorlijk binnen den derden dag hunner gevangenneming beschuldigd, en ten derde, dat zij van dien oogenblik af met instemming der betichten, den rechtsdag regelmatig tot den 1 Mei verschoven hebben. De akt gaat alsdan voort als volgt: wij schrijven af en verkorten:

‘Zeggende ten vierden male, de voorzegde aanleggers dat de gebroeders Van der Voort bekent en beleden hebben; te weten, de voorzegde Peeter: hoe dat hij, met groote giften en goeden der stad toebehoorende, de Wet van Antwerpen gekocht en gekregen heeft meer in zijn eigen belang dan in 't belang der stad: hoe dat hij een schip hout gehad heeft van de stad zonder betalen en de waar op zijn goed heeft doen voeren; hoe dat hij eene hoeveelheid hout op de Meir verbruikt heeft die met het stadsgeld betaald was geweest en meer andere punten.-

Item de voorzegde Niklaas: hoe dat hij op den wissel van de stadsgelden heeft doen komen duizend kronen en hoe hij van die som genomen en behouden heeft 160 vlaamsch, waarmede hij kocht de hoeve te Verrenbroeck, en meer andere punten.-

En bijzonderlijk, zoo hebben de voorzegde gebroeders bekent hoe dat Peeter, bij toedoen, consent, verzoek en bevel van Niklaas als Burgemeester, destijds te Nancy wezend, vervolgt en brieven verkregen heeft om de privilegiën die deze goede stad verleend waren, te niet te doen; waarvan de aanleggers presenteeren de bewijzen te toonen.

Besluiten mits al dees, de voorzegde aanleggers dat de gebroeders Van der Voort hieraan verbeurd hebben hun lijf.’

De akt eindigt hier met den Schout uit te noodigen, in naam der hoogere Heerlijkheid, rechtspraak te vorderen tegen de misdadigers. - De aanleggers beloven zich te zullen gedragen aan het vonnis, zich evenwel het recht voorbehoudende gedurende de debatten de beschuldiging te ondersteunen, telkens zij het zouden noodig achten.

In hoever al deze aantijgingen gegrond zijn, laten wij aan het oordeel over van personen van 't vak, die de zaak eens zullen doorgronden.

Na het geding onderzocht en de pleidooien gehoord te hebben, verlieten onze rechters hunne zitplaats en zonderden zich af in eene kamer van het Vierschaargebouw, om

onderling beraad te slaan over hetgene er diende gewezen te worden.

Zoo wij onzen kronijker Bertrijn moeten gelooven, was hunne uitspraak zoo zonderling als laf. - Op welke grondredens was zij gesteund?..... Heer Genard bericht ons, dat hij den tekst der veroordeeling niet heeft kunnen vinden, wat zeer te betreuren is. - In deze onzekerheid, mag men met grond vermoeden, dat de uitspraak den naam van *vonnis* geenszins verdient en men deze veleer als een *wreed besluit* moet aanzien. Trouwens, onze schepenen, die maar al te goed het dolle geraas der muiters hoorden, niet ten onrechte voor hun levenbevreesd in geval zij tot eene vrijspraak overgingen en, van den anderen kant, de beschuldigden uit gewetensangst ook niet durvende veroordeelen, aangezien geene bewijzen voorhanden waren, onze schepenen zeggen wij, vonden dat er hun niets geradiger te doen stond om zich uit dezen neteligen toestand te helpen, dan de Tresoriers aan het goeddunken des volks over te leveren.

De schepene Willem Van der Heyden sprak het vonnis uit, en hij had de kleingeestigheid de gebroeders Vander Voort *totter ghemeynte wille* te verwijzen; *maer niet ter doodt*, voegt Bertrijn daarbij, net alsof dit besluit geene bedekte ter doodveroordeeling ware!

Zoo deze uitspraak niet geheel in den smaak van de oproerlingen viel, toch werd zij als bevredigend opgenomen, want nu gingen de muiters zelf beslissen, en hun gewijsde was wel niet twijfelachtig!

Inderdaad; drie dagen daarna, den 4^{en} Mei, vergaderden al de Ambachten ter Groote Markt op hunne kameren en, ondanks de pogingen der aldaar toegesnelde Wethouderen om de gebroeders Van der Voort te redden, bleven de belhamels de overhand houden. Oorverdoovend gedruisch bejegende de vredelievende woorden der Magistraten, die, laten wij hun dit recht wedervaren, niets verzuimden om hun laf gedrag tegenover hunne vroegere collega's te vergoeden. - Hoe *ontferhermelijck* zij ook *om het leven* der Tresoriers *baden,* 't was niets geholpen. Het gepeupel wilde de vernieuwing van het treurspel, over eene maand te Gent vertoond, waar de Kanselier Hugonet en de Heer van Humbercourt, in tegenwoordigheid van Maria van Bourgondië zelve, en wat deze ook smeeken mocht, op een schavot het leven hadden gelaten. - De krijters verkregen bevredi-

ging; 's anderdaags werd er een dubbel doodvonnis uitgesproken!

Den 6^{den} Mei reeds, vroeg in den morgend, beijverden zich een aantal der meest opgewondene opstandelingen, onder het gejubel eener driestvolle menigte, een stellaadje of schavot op te slaan op eenen wagen, welke men te midden der Groote Markt gerold had.

Dit voltooid en alle verdere aanstalten gemaakt zijnde, omringden de onder de wapens geroepene gilden en ambachten het droevige moordtuig, terwijl de rampzalige broeders uit hunnen kerker gesleurd werden.

Beul en kapblok gingen aldra over tot hun ijselijk werk *ende daer werden jammerlyck onthooft deze twee gebroeders.*

De lijken werden ter aarde besteld op het kerkhof der boosdoeners, ter Predikheeren!

De gerechterlijke moord was dus gepleegd en met haar de bloedgierige neiging der opstandelingen verzadigd! Na de overige gevangenen uit hunne lokalen gehaald en in den Vischverkooperstoren opgesloten te hebben, wat nog denzelfden dag 's avonds gebeurde, legden de mindere gezellen der ambachten de wapens af en keerden tot hunne winkels terug.

Van dien stond af dorsten de rechters stouter in hunne gewijsden met de overige gevangenen omspringen; ten bewijze daarvan Willem Van Riethoven, die zij daags daarna *civielijk* wezen en niet *crimineel.* - Dit wil echter niet zeggen dat de sententie niet gestreng was: alleenlijk was de veroordeelde verzekerd zijn hoofd niet te verliezen.

Niet zoohaast waren deze bloedtooneelen der hertogin ter ooren gekomen of, benauwd voor verdere onheilen, zond zij herwaarts den Hertog van Kleef en de Heeren Hendrik van Hoorn en Gaspar van Kuilenberg, drie harer raadsheeren, *om de gemeynte te vermorven*, *maar* (deze) *en wilde naar* (hen) *niet hooren.*

Ten einde deze vertegenwoordigers der Hertogelijke macht den staat van zaken zouden kennen, alsmede de misdaden dergenen, die aangetast en gevangen waren, overhandigden hun de Afgevaardigden der poorterij en de Dekens en Gezworenen der Ambachten eenen langen en omstandig opgestelden beschuldigingsakt. In dit stuk drongen zij tevens bij deze Heeren aan, opdat zij den Schout en de pas genoemde Wethouderen bevelen zouden een grondig enkwest in te

stellen nopens zekere punten door de gemeente aangevraagd, zonder zich daartoe te weigeren, zooals zij voor eenige andere punten gedaan hadden.

't Is hier de plaats de feiten, den overigen gevangenen ten laste gelegd, van naderbij te beschouwen. - Raadplegen wij voormelden beschuldigingsakt, welke voornamelijk gericht was tegen den Rentmeester Van Riethoven, den Binnen-Burgemeester Hendrik Van de Werve en de Schepenen Jan Van Mechelen, Jan Schoyte, Walraven Drake en Jan Van Ranst, terwijl wij 't oog gevestigd houden op eene bescheide, die ter Vierschaar gediend heeft en onder datum van 6de Juni moet worden geplaatst.

Uit deze stukken blijkt, dat de Magistraten meer dan eens zich hadden schuldig gemaakt aan omkooperij. Wat hun het ergst in den weg liep, was de noodlottige omstandigheid, dat juist op 't oogenblik hunner gevangneming een hunner, Willem Van Riethoven, eene som van ongeveer 300 pond Brabants *ontvremt, verswegen ende onthouden hadde in sine leste rekeninge* en bij de Kartuizers op 't Kiel had doen brengen *omme met dien penningen te coopene de Wet van Antwerpen meer tot sinen profite dan totter gemeijnten profite.* - En dat was gebeurd bij wete en goedkeuring zijner vijf vermelde collegas, die zulks dan ook uit eigen wil en zonder examinatie beleden hadden. - In den beginne ontkende Van Riethoven wel alle ontvreemding *opte verdoemenisse van zijnre zielen*, maar in de pijniging ontviel hem de bekentenis van dat misdrijf en wees hij zijne medeplichtigen aan. - Eenige afgevaardigden der gemeente, naar het Kartuizersklooster gegaan zijnde, hadden aldaar werkelijk het geld gevonden en bestatigd, dat het drie honderd pond bedroeg, som die Van Riethoven in de examinatie niet juist had weten op te geven. - Dat was op het feit betrapt en bijgevolg van bedenkelijken aard voor de plichtigen.

Dan, en wat de aankooping der Wet al verder aanbelangt, blijkt dat sommige Schepenen van in vroegere jaren reeds zich onderling verstaan hadden om wijnpotten te schenken aan den kanselier Hugonet, den Heer van Humbercourt, de Heeren van het Parlement, van het Financiewezen en meer andere, die aan de centrale landsregeering gehecht waren en bijgevolg in de benoeming der Wethouderen iets te zien hadden.

In 1474, onder anderen, zou Van Riethoven, die toen,

evenals in 1477, Rentmeester was, de niet onbelangrijke som van elf honderd pond groote Brabants aan gezegde Heeren uitbetaald hebben op stadskosten.

Jan Van Mechelen bekende van zijnen kant, dat hij daarin toegestemd had jaarlijks twee duizend franken te geven voor de Wet. Hij was door de gebroeders Van der Voort beschuldigd geworden, met meester Jan Pot vroeger naar Risele gereisd te hebben, om het schepenambt met jaren te verkrijgen, waarvoor hij den kanselier Hugonet vijftien honderd franks's jaars beloofde; deze som gedurende drie achtereenvolgende jaren niet uitbetaald geweest zijnde, zoo was Niklaas Van der Voort, welke daarna Rentmeester werd, verplicht vier duizend kronen te storten voor vier jaren achterstel.

Jan Van Ranst en Willem Van Lier van hunnen kant bekenden, uit eigen wil, dat, ingevolge een verdrag vroeger gesloten in de St-Michielsabdij, de Heeren Hugonet en Humbercourt honderd Rijnsche guldens ontvangen hadden.

Hendrik Van de Werve, alsmede, bekende zonder examinatie, dat hij wel wist van acht honderd dukaten, die van stadswegen gegeven waren geweest aan zekeren Peeter Langhals, *waeromme en weet men noch nyet.* - Walraven Drake wist daar ook van te spreken.

De beschuldigingsakt meldt al verder Willem Van Tichelt en Godevaert Van der Dilft, welke laatste bekend had, dat hij het woord voerde, toen men in 1475 den Heere Humbercourt, voor het verkrijgen van de Wet, zes honderd Rijnsche guldens beloofde. - Willem Van Lier was insgelijks in dezen aankoop betrokken; hij had aan Van der Dilft en aan Niklaas Van der Voort, die zich met de zaak belast hadden, voorafgaandelijk beloofd deze gift in te stemmen. - Hij werd in dat jaar tot Burgemeester verkoren. - Van der Dilft werd verder beschuldigd toegestemd te hebben in het uitbetalen, altijd op 's stadskosten wel te weten, van ongeveer 1100 □ Brabants voor hetzelfde doel.

Een der bijzonderste bronnen, waaruit de Wethouderen het geld putteden, dat zij zoo nutteloos verbrasten, gaf ons te kennen twee punten in de beschuldigingen tegen Van Riethoven aangehaald; namelijk:

‘Deselve met sinen medeplegeren heeft dat jaar vercocht CXXVI £ grooten ouds tsjaers lyftochten, daeraf hem maer omtrent L £ grooten ouds geconsenteert en waeren te vercoepene; daeraf de somme loopt in Brabantschen gelde III^{m} CLII £ X schellingen Brabants.

Deselve doen noch vercocht XL grooten Brabants erflic den penninc XVI, daeraf de somme loept in Brabantschen gelde VI*c*XL £ grooten Brabants oec sonder consent als voere.'

De muitelingen mochten dus wel klagen aan de hertogelijke afgevaardigden, dat eenige der aangehoudene personen en meer andere, die nog op vrije voeten waren, de stad in korten tijd dusdanig belast en ten achteren gesteld hadden met den verkoop van erflijke en lijfrenten, dat de gemeente alstoen (1477), uit hoofde van beide deze schulden, te betalen had eene som van nagenoeg de vier en veertig duizend Rijnsche guldens 's jaars.

Indien de beschuldigingsakt geloof verdient, zou tevens eene aanzienlijke ontvreemding gepleegd zijn geweest; wij lezen, dat gedurende de laatste vier jaren *groote somme van penningen gedragende totter somme van* 1000 □ *grooten Brabants*, die sedert vijftien jaar vergaderd werden en bestemd waren om de afwezige pensionaren, die hunnen lijftocht van deze stad hadden, te betalen, ontnomen waren geworden uit eene kist, waarin deze gelden tot gemelden behoeve opgesloten lagen. - De akt zegt te weten wie de plichtigen waren, maar noemt ze niet.

De beschuldigingsakt tegen de gebroeders Van der Voort heeft ons reeds geleerd, dat de Wethouderen zich eveneens blootgesteld hadden aan aantijgingen van eenen anderen aard.

Alzoo bestatigen wij onder anderen, dat Jan Van Mechelen bekende van het stadshout te hebben laten timmeren voor zijne eigen rekening: een huizeken en eene ingevallene schuur op zijn goed in den Eechof, eenen koeistal, twee eiken deuren en eenige vensters op zijn lusthof te Contich, eene paardenkrip enz. in zijn huis te Antwerpen. Hij had tien of twaalf dagen vier arbeidslieden gebezigd op stadskosten. Toen voor eenige jaren, al de leenmannen en dienaren naar hunnen rijkdom opgeroepen waren geworden om voor Amiens ten strijde te trekken, gaf hij raad en daad, opdat de reis van de Heeren betaald werd op de kosten *van den gemeynen buycke van der stad.*

Jan Van Ranst, zijner zijds, bekende uit eigen wil en zonder examinatie, dat hij had doen maken een gat in de Kipdorppoort, door welk gat men gaan kon zonder de poort te moeten ontsluiten.

Welk mag wel het opzet van Van Ranst geweest zijn met een gat in de Kipperpoort te doen maken, of welke booze achterdocht wekte het bij de menigte op? Het feit is zonderling, want in de bescheide van 6de Juni vinden wij het andermaal vermeld als volgt:

'*item, doen maken een gat inde Kipdorppoirte*'

Deze Van Ranst werd verder beschuldigd: van in het stadsrekenboek te hebben doen aanteekenen, als voor ijzerwerk en nagelen uitgegeven, 210 schellingen en 7 ½ deniers Brabants, van een huis met 's stadshout opgetimmerd te hebben en meer andere kleine ontvreemdingen van dien aard.

Hendrik Van de Werve(1) bekende uit eigen wil van het stadsgoed voor goed geleend te hebben: aantal steenen en 700 of 800 voet muurplaten, die hij op zijn lustgoed te Oeleghem had doen voeren, een balk en 200 deelen die verbruikt waren geworden in zijn huis genaamd de Kroon.

San Colgensone, Willem Van Riethoven enz. werden ook in het stuk met soortgelijke aantijgingen belast.

De oproerlingen kloegen eveneens in hun vertoogschrift dat de stadsoverheden der laatste jaren in sommige ambachten andere Dekens aangesteld hadden dan degene, welke hun aangewezen waren geworden, en dat in strijd met de rechten van de Stad en van de Ambachten. - Dit hadden zij gedaan, zegt het schrift, *om hen daermede te bat te behelpene.* - 't Was enkel van in den jare 1447 dat het Magistraat het recht verkregen had de Dekens der Ambachten aan te stellen, zonder daartoe de tusschenkomst van den Schout nog verder te moeten dulden.

De lezer zal ons vermoedelijk afvragen hoe het zijn kon, dat de Wethouderen met het financiewezen der stad zoo vrijelijk konden omspringen, zonder ambtelijk en van hooger hand beteugeld of gestraft te worden? Hierop zouden wij ons bepalen met volgende uittreksels uit Mertens en Torfs geprezen werk mede te deelen:

'De stadsrekeningen werden jaarlijks door Kommissarissen van den Hertog overzien. De taek dezer Heeren moet niet ligt geweest zijn, de rekeningen zijn, over het geheele genomen, met weinig regelmatigheid opgesteld, veelal zijn zij zoo duister, dat er nauwelijks kop en staert aan te vinden is, en als had men de Kommissarissen willen beletten in dien ver-

(1) Hij overleed tijdens de onlusten; Jan Van Mechelen eveneens.

warden boedel een doorkomen te vinden, ging het onderzoek met overvloedige wijnplengingen gepaerd, waervan de bekostiging in ponden, schellingen en deniers hier en daer verantwoord wordt.

‘Men heeft gezien, dat de accijzen, imposten en andere belastingen aen de fransche handlangers tot voorwendsel dienden, om de beroerten van 1477 aen te stoken, bij deze gelegenheid zal het niet ongepast zijn hier werderom eenen blik op ons financiewezen te werpen.

JUL. VAN BREE.

Antwerpen.

Zuid-Nederlandsche Maatschappij van Taalkunde
Verslag *over de werkzaamheden gedurende de jarentrits* 1882-83-84, *door* Pol De Mont, *secretaris der Maatschappij.*

I.

Op de negen vergaderingen, door onze Maatschappij van 16 April 1882 tot 21 December 1884, te Mechelen en te Leuven, gehouden, werden vier merkwaardige verhandelingen voorgedragen, terwijl een drietal andere, hoewel reeds herhaaldelijk op het dagorde aangekondigd, om wettige redenen en onder goedkeuring der leden, tot heden toe verschoven werden.

I. Het was de Heer Jan Bols, die, op 16 April 1882, de reeks der plichtmatige voorlezingen opende met een opstel *Over het naamwoord* TA *of* AAT *in den zin van* '*vader.*'

'Om hunne ouders en ouderlijke verwanten aan te duiden, bezigen de Vlamingen,' zegde spreker, 'behalve de gewone woorden, nog eenige andere benamingen, wel minder verspreid, maar onzer aandacht niet onwaardig. Noemen wij enkel *ta* of *tè* (zware *e*) en *aat* voor *vader*, *nenne* voor *moeder*, *ata* voor *grootvader*, enz. Deze woorden worden slechts gehoord bij de lage volksklas, en verdwijnen meer en meer.

'*Nenne* wordt op eenige plaatsen van Vlaanderen en Brabant (o.a. te Rotselare, Assche, Kapelle-ten-Bosch) gebezigd.

Buiten het Maasland, heeft de zuiderhelft der provincie Limburg de woorden *ta*, *ata,* enz., het best bewaard. Doch niet enkel in Limburg komen wij die oude vormen tegen. In Friesland zijn ze, soms wat gewijzigd, van dagelijksch gebruik; in Zwitserland, Baden en den Elzas bezigt het volk nog *at* en *ätti.* Ook in de Skandinaafsche talen heeft men er sporen van. Voor de oude Teutoonsche talen vinden wij *atta* in 't Goththisch, *atto* in 't Oudhoogduitsch, enz. Ook werden de Grieksche, Italische, Wendische, Keltische en Indische taalklassen doorzocht. Na de Arische talen kwamen eenige Toeranische aan de beurt. Eindelijk werden in de Amerikaansche enkele met ons *aat* en *ta* gelijkende woorden aangestipt.

"Mijn doel was alleen," zoo eindigde spreker, er op te wijzen dat de woorden *ta* en *aat*, evenals *papa*, *mama*, enz., geene bloote klanken zonder beteekenis zijn, door de jonge kinderen voortgebracht, omdat "zekere lettergrepen het eerst en gemakkelijkst" worden uitgesproken, zooals Weiland beweert; maar dat ze op eenen taalkundigen grond moeten steunen, om zoo overal, bijna de waereld door te worden gebruikt. Welke de oorsprong is, *grammatici certant.* Wat ons zeker blijkt, is dat *vader* ook oorspronkelijk als verhevener gebezigd werd; *ta* en *taat* waren en zijn de vertrouwelijker namen van kinderen om hunnen vader aan te spreken. In Oost-Friesland staan *babe* en *faër*, in

West-Friesland *heit* en *faer*, op Amrum *at* en *fedar* omtrent in dezelfde verhouding. Hetzelfde wordt opgemerkt aangaande 't Grieksch, het Latijnsch *tata* en *pater,* het Fransch *papa* en *père*, het Gothtisch *atta* en *fadar*, het Engelsch *dad* of *daddy* en *father.*'

II. Op 26 December 1882 trad de Heer Dr P.P. Alberdingk-Thijm op met eene studie over '*Het internationale in de Nederlandsche Letteren.*'

Zichier eene korte opgave der daarin behandelde stoffen.

'Ten tijde, dat de letteren zich meer algemeen tot het volk richtten dan zulks in latere eeuwen het geval was, stelden de dichters zich ook andere eischen dan in later tijdperk. Zij vroegen in de eerste plaats naar de behoefte van dat volk, en vermeden het niet, zelfs in het buitenland, naar werken te zoeken, die door eene bearbeiding geschikt werden gemaakt om de tijdgenooten te beschaven of te stichten. Zoo handelde men in Duitschland, zoo in Frankrijk, en op dezelfde wijs in België. Daaruit is tusschen de *critici* dikwerf strijd over het oorspronkelijk vaderland veler werken ontstaan. Deze wrijving heeft tot het bewijs geleid, dat de buitenlandsche letteren eene veel grootere dankbaarheid aan de Belgische letteren verschuldigd zijn, dan men vroeger vermoedde, al wordt dit ook noode door Fransche geleerden toegegeven.

'Het is dus belangrijk, de Vlaamsche letteren te beschouwen in verband met de buitenlandsche lettervruchten, dewijl vele vraagstukken omtrent de waarde en den oorsprong der Belgische literatuur daardoor worden opgehelderd.

'Een aantal Karolingische sagen werden uit het Vlaamsch of Nederduitsch in andere dialecten bewerkt, naar den rechter Rijnoever overgeplant of in Frankrijk binnengevoerd.

'Eigenaardig voor de kennis der internationale letteren zijn de verschillige Theophilus en Faustsagen, zoowel als de ontwikkeling der fabel van den strijd tusschen den Wolf en den Vos, die reeds voor het jaar 723 aan den Arabischen dichter As-Scha'bi bekend was. Iedereen weet, dat de Graal- en Artursagen op Oostersche overleveringen berusten, en dat de ridder met de zwaan in de oude Hindostansche verhalen terug te vinden is.

De dramatische letteren ontwikkelden zich op eene dergelijke wijze. De schrijvers der mysteriespelen, zoowel als die der burgerlijke drama's, hebben meestal niet zelfstandig, doch naar bestaande voorbeelden gewerkt.

'In een brevier van Arles (ms. van de XIIe eeuw), in een deel van 't officie van Kerstdag, getiteld *Sermo Sti Augustini*, ligt de kern van een aantal liturgische drama's, in Engeland, Nederland en Frankrijk bekend. Wij vinden eene dier bewerkingen terug in ons zoogenaamd "Maastrichtsche Paaschspel."

'Zonder eenigen twijfel zijn een aantal personages en tooneelen, voorkomende in den bundel tooneelwerken van de verzameling Hultheim, ons uit andere gedichten van binnen- en buitenland bekend, en de "Eerste bliscap van Maria" heeft groote overeenkomst met een Engelsch mysteriespel, *Corpus Christi play* genaamd. De "Spiegel van Elckerlyc" eindelijk, of wel de latere bewerking daarvan, onder den titel "Homulus" door Petrus van Diest bezorgd, is bovenal een internationaal werk, waarvan Engeland zich de vinding toeschrijft. Doch de oudste Engelsche uitgave van *Every man* is van 1529, terwijl reeds Willem Vorsterman, te Antwerpen, die in 't jaar 1500 begon te drukken, van den "Spieghel" eene uitgave, schoon zonder jaartal, heeft bezorgd.'

III. De lezing des Heeren Emiel Spanoghe, '*Over Taal en Nationaliteit*' welke, in zitting van 18 Maart 1883, moest plaats hebben, doch om het gevorderd uur was uitgesteld geworden, werd, op 20 Mei daaropvolgend, gehouden.

‘Van vele woorden,’ zegt spreker, ‘hoe dikwijls ook gebruikt, wordt niettemin de beteekenis of bepaling betwist en betwijfeld. Zoo staat het onder andere met de woorden *Taal* en *Nationaliteit:* ten bewijze, de uiteenloopende meening van twee geleerden als Renan en Boeckh. Beiden zijn het eens, om bij de bepaling der Nationaliteit, afstamming, ras of bloed, landkaart en staatsgrens, zeden en gewoonten buiten rekening te houden; doch de Fransche wijsgeer gaat nog verder: terwijl Boeckh de taal als het kenmerk der nationaliteit aanziet, wil Renan van de taal niet weten. Volgens hem bestaat de nationaliteit in een geestesprinciep: eene natie is eene ziel, die een verleden heeft: den roem, de gedenkenissen, en eenen wil: den wil van samen blijven te leven, enz. - Doch, ‘gaat spreker voort,’ waar eene ziel is moet ook een lichaam wezen. Welk is hier dat lichaam? Het is de taal! Renan sprak dus maar halve waarheid, en was waarschijnlijk onder den indruk van omstandigheden, van staatkundige gedachten, wanneer hij zijne bepaling neerschreef. De waarheid is, dat de nationaliteit een geestelijk princiep is, dat de taal tot lichaam of uiterlijk kenmerk heeft. - Er zijn dus zoo veel nationaliteiten als talen. Doch hier doet zich eene andere moeilijkheid voor: welke is de bepaling der taal, dat is, op welke wetenschappelijke gronden steunt de bewering, dat het Nederlandsch, Zweedsch, Deensch, enz., afzonderlijke talen uitmaken en dus verscheidene nationaliteiten weerspiegelen. Naar die bepaling heeft spreker te vergeefs gezocht; tot nu toe heeft hij ze nergens aangetroffen. Hij hoopt, dat andere leden gelukkiger zijn, en hem aldus dat onderzoek zullen sparen; zoo niet, zal hij op dat punt in eene latere zitting terugkomen. - De wetenschappelijke bepaling der taal is des te meer noodig, dat veel geleerden, onder andere Boeckh, het Nederlandsch als ‘een idioom, een particularismus der algemeene duitsche taal ‘aanzien.’-

Eene levendige woordenwisseling onstond na het voordragen van deze verhandeling. Een lid gaf medededeeling van hetgeen openbaar den leerlingen van een Belgisch Koninklijk Athenaeum onderwezen wordt: ‘Le flamand est a l'allemand comme le wallon est au français.’ Met verontwaardiging protesteerde hij tegen die even gevaarlijke als onvaderlandsche handelwijze, en heel de vergadering deelde in die rechtmatige gevoelens. Tusschen de Heeren Alberdingk-Thijm, P. Willems en Fr. Willems werden nog eenige woorden gewisseld over de ontaarding van ons onderwijs, en over de middelen, die men kan en moet gebruiken, om ons onderwijs Vlaamsch en vaderlandsch te doen worden.

IV. Eindelijk sprak de Heer Jan Boucherij, in zitting van 9 December 1883, over ‘*Eenige eigenaardigheden van den Gentschen Tongval.*’ In eene door talrijke voorbeelden opgehelderde verhandeling, weidde spreker uit over de verschillige wijzigingen, welke de korte klanken, door den invloed van dezen of genen medeklinker, in de uitspraak ondergaan; over het onderscheid in de uitspraak der lange- en der tweeklanken bestaande; over de verkleiningsuitgangen en de daardoor teweeggebrachte klankverwisselingen; over de lidwoorden en hunne verbuiging; over de bezitswoorden en hunne voor de verschillende geslachten gebruikelijke buigingsvormen.

Al deze opstellen zullen in de *Handelingen der Maatschappij* worden opgenomen.

II.

Evenals in de vorige driejaarlijksche periode van ons bestaan, werden tal van taalkundige vraagstukken in ons midden onderzocht.

Zichier eene beknopte opgave van de merkwaardigste woordenwisselingen, waartoe deze vraagstukken aanleiding gaven.

Zitting van 18 *Maart* 1883.

A) *Evenknie.*

A) Volgens den Heer Pol de Mont is niet de *evenknie* van iemand, degene, wiens knie op gelijke hoogte van die van dezes iemand zou komen, - wat in eene vroegere vergadering werd beweerd, - maar is integendeel *evenknie* van een ander, degene, die van eene gelijke geboorte, van eenen gelijken oorsprong is.

Het hoofddeel van dit samengesteld woord, *knie*, komt, volgens spreker, overeen met het Angelsaksisch *cnéo*, dat *geslacht* beteekent; *even* nu bepaalt het door het hoofdwoord genoemde denkbeeld, derwijze, dat de samenstelling, op personen of zaken toegepast, aantoont, dat deze persoon of deze zaak het door het hoofddeel bedoelde, zoo als door het eerste deel bepaald is, bezit. *Evenknie* is dus zooveel als: *evenboortig*, *gelijkslachtig*, en bij overgang, *wederga, gelijke.*

Volgens Dr P.G.H. Willems is deze uitlegging enkel aan te nemen, in zoo verre als kan goed gemaakt worden, of in het woord *evenknie*, de wortel *knie* al dan niet zijne oude, Angelsaksische beteekenis heeft behouden. Indien *evenknie* van lateren oorsprong is, dan zal, zegt spreker, de maker van het woord niet meer aan de oorspronkelijke beteekenis des woords hebben gedacht. Bij deze laatste veronderstelling, en spreker houdt dezelve voor waarschijnlijk, zou het woord *evenknie* zijnen oorsprong danken aan eene vergelijking, niet van den knie van eenen persoon met den knie van eenen tweeden, maar van den eenen knie van eenen zelfden met den anderen. De beteekenis zou dan kunnen omschreven worden: *Juist zooals de twee knieën eens menschen even zij*, *zoo ook...* enz.

De Heer Dr Alberdingk-Thijm helt weder meer naar de eerste meening over, en steunt zijne zienswijze op de beteekenis van *even* in het besproken woord. *Even* doelt niet op eene plaatselijke gelijkheid, zegt hij, maar wel op eene gelijkheid van hoedanigheid.

B) Is het werkwoord *schingen*, in de Westvlaamsche volkstaal voortdurend en mede door de Westvlaamsche schrijvers Gezelle, de Bo, A. Rodenbach, enz., gebruikt, eene verbastering van *schijnen*, ofwel moet men het aanzien als een afzonderlijk bestaande woord? Deze vraag beantwoordt de Heer Pol de Mont, ontkennend voor de eerste, bevestigend voor de tweede helft.

Is *schingen* eene verbasterde uitspraak van *schijnen?* - Eerst en vooral wettigt de Westvlaamsche uitspraak deze zienswijze niet. Overal bestaat *schijnen* (spreek uit *schinen*) *scheen*, *geschenen* in de beteekenis van *blijken*, naast *schingen*, - *blinken*, *schong*, *geschongen;* - *schijn* naast *sching.* Kwam nu *schingen* van *schinen*, dan zou de inlassching van de *g* geheel onuitlegbaar en tegen de taalwetten in, gebeurd zijn. Waar *ng* voorhanden is, behoorde reeds de *g* tot den stam; het is dan ook niet de *g*, maar de *n,* die er door verbastering of uitspraak is bijgevoegd. Van deze laatste aanmerking uitgaande, blijft men als oorspronkelijken stam van *schingen* behouden, *schig* -, *schich*, *schik* -, in verband met het bij Kiliaan opgegeven *schikkeren* of *schickeren*, dat is *schetteren* volgens Kiliaan, en volgens ten Kate, die het ten onrechte

van *schaak* afleidde, *stridere*, *crepare*, *resonare*, *effundere vocem.* Merkt men nu op, dat,

wat men van het gehoor zegt, meest ook van het gezicht geldt (*tonen* van een *speeltuig* en van een *schilderstuk*, *schetterende klanken* en *schetterende kleuren*, het *krieken* en het *kraken* der morgendstralen), dat het Engelsch *to chick*, wel *kraken* maar ook *te voorschijn kiemen* (*to germinate*) beteekent; dan is het waarschijnlijk, dat de wortel van schingen is *schig*, *schich* of *schik*, met de beteekenis van *te voorschijn komen*, *uitschieten*, *doorbreken*. Zoo wordt *schingen* inderdaad gebruikt, om het doorbreken van het licht te bedieden. (Vgl. *schitteren* freq. van *schieten*, en ook *schicht* en *schichtig* of *schittig*). Uit dit alles leidt spreker deze gevolgtrekkingen af: Mits 1° *schingen*, hoewel bij geene oudere schrijvers aangetroffen, van ouden oorsprong zijn moet, en in elk geval eene van *schijnen* gansch verschillende buiging en beteekenis bezit; mits 2° het wenschelijk is, dat een werkwoord, met de afzonderlijke beteekenis van *blinken*, *stralen*, burgerrecht verkrijge in onzen woordenschat, en het woord inderdaad in eene belangrijke gouw van Nederland, West-Vlaanderen, voortdurend wordt gebruikt; - is het streven der dichters en schrijvers, die het woord *schingen* in hooger omschreven zin gebruiken, geenszins berispelijk

Nog werden, op eene latere vergadering, beide woorden verder besproken, door de Heeren Claes en Schuermans.

2. *Zitting van* 29 *Juli* 1883.

A. De zinsnede uit Bilderdijks '*Ondergang der eerste Waereld*' door den Heer Fr. Willems ter opheldering voorgesteld, wordt met eene aanhaling uit Da Costa's commentaar duidelijk gemaakt.

B. Op de vraag van den Heer G. Bols: 'Welke waarde er moet gehecht worden aan de terminologie, door het Staatsbestuur in het uitschrijven van eenen prijskamp van Nederlandsche Spraakleer gebruikt,' wordt geantwoord, dat bedoelde terminologie mag verwaarloosd worden, en aanzien als het werk, niet van eenen letterkundige. door het Staatbestuur tot het vaststellen dier spraakkundige benamingen aangeduid, maar veeleer als eene mislukte vertaling van den reeds bestaanden Franschen tekst, bezorgd door eenen of anderen ministeriëelen beambte. - Tevens wordt de aandacht der leden getrokken op het nut, dat voor de studiën zou voortspruiten uit eene algemeen aangenomen terminologie in de Nederlandsche Spraakleer.

3. *Zitting van* 6 *Juli* 1884.

A. *Zal men zeggen:* '*Er blijft ons, Vlamingen*, EEN LAATSTE PLICHT...' of 'EENEN LAATSTEN PLICHT *te vervullen?*'

Deze vraag, welke op vier uiteenloopende wijzen door de leden beantwoord wordt, is, tot nader en rijper onderzoek, op het dagorde behouden.

B. Eene vraag van het hoogste belang werd door onzen geachten Voorzitter, den Heer Dr Willems, in zitting van 9 December 1883, geopperd.

'Ter bevordering der dialectstudiën,' zoo drukte hij zich uit, 'is het noodzakelijk, dat er een algemeen stelsel worde aangenomen ter uitdrukking der klanken, die in

de Zuidnederlandsche dialecten bestaan. Welke zijn die klanken en hoe moeten zij in schrift worden voorgesteld?' - Ten einde een uitgangspunt te hebben, en tot meer gemak bij het oplossen dezer belangrijke vraag, werd de Heer Tuerlinckx verzocht het stelsel, door hem in zijn Hagelandsch Idioticon toegepast, op eene der eerstkomende zittingen mede te deelen.

III.

Aan de beide wedstrijden, door de Maatschappij uitgeschreven, werd een ruim deel onzer werkzaamheden besteed.

Het was in zitting van 26 December 1882, dat de beide jurys, gelast met het onderzoek der ingezonden handschriften, op volgende wijze werden samengesteld:

1. *Tweede prijsvraag voor Vlaamsche Idiotismen*: de Heeren Dr Willems, Schuermans, van Droogenbroeck, Tuerlinck en J. Bols;

2. *Prijsvraag voor oude Vlaamsche liederen*: de Heeren Dr Alberdingk-Thym, van Droogenbroek, Claes, Frans Willems en Pol de Mont.

Aan de samenstelling der eerste jury werd, op 18 Maert, 1883, eene wijziging toegebracht. Den Heer Rutten werd de last opgedragen in vervanging van den Heer Schuermans op te treden.

1. Op 9 December van hetzelfde jaar bracht eerstgemelde jury het volgende verslag uit:

'De jury, gelast met het onderzoek der ingekomen stukken voor den Prijskamp van *Vlaamsche Idiotismen*, geeft kennis van haar onderzoek en beslissing. Vier bijdragen waren ingekomen: A. Eene voor kenspreuk dragende: '*Duizenden woorden en van de beste*, *liggen op den akker van de volkstaal nog op te zanten* (*De Bo*).' Zij handelt voornamelijk over het dialect van Assche en Westelijk Brabant. - B. Eene tweede met kenspreuk: '*Nur die Fülle fürht zur Klarheit* (*Schiller*)' bevat bijzondere mededeelingen over de gewestspraak van Everberg. - C. Eene derde, met opschrift: '*Alle boaten helpen, dus beter iet dan niks*,' met bijzonderheden over het Maaseiksch en St-Truidensch dialekt, en - D. eene vierde, getiteld: '*Al falen 's schrijvers krachten, - De poging wel gemeend - Mag ook wel lof betrachten*,' handelend over de gewestspraak van Hasselt en omstreken. - Met drie stemmen tegen éene kent de jury den 1^{en} prijs van 600 fr. toe aan de bijdrage over het Asschensch dialect. De tweede prijs wordt niet toegewezen. Aan de bijdrage over het Everbergsch dialect wordt de 3e prijs van 200 fr. toegekend. Eene bijzondere eervolle melding, met belooning van 25 fr., of naar keuze des inzenders 1 ex. van 'Winklers Dialecticon' wordt met algemeene stemmen toegestaan aan de twee overige bijdragen.

Er werd daarna overgegaan tot de opening der verzegelde enveloppen, en de schrijver der bijdrage over het Asschensch dialect bleek te zijn de Heer Antoon van Elsen, onder-pastoor te St-Genesius-Rode, bij Brussel. De verzamelaar der Everbergsche taaleigenaardigheden, de Heer Karel Frans Stallaert, letterkundige te Everberg (bij Kortenberg). Die van het Maaseiksch taaleigen, de Heer Bracké, onderwijzer te Maaseik, en die van het Hasseltsche, de Heer Theodoor van Gansen, onderwijzer te Kampenhout.

2. Op 27 Januari 1884 was de tweede jury aan de beurt, en bracht de volgende, met eenparigheid van stemmen genomen besluiten, ter kennis van de vergadering:

a.) De eerste prijs (400 fr.) wordt toegekend aan den inzender van het handschrift met motto: '*De oude liedjes zijn de beste.*'

b.) De tweede prijs (200 fr.) wordt toegewezen aan den verzamelaar der liederen, aan de jury onderworpen onder kenspreuk: '*Van verre en van nabij.*'

c.) Eene eervolle melding, met belooning van 50 fr., wordt verleend aan den inzender van het manuscript, met kenspreuk: '*De Vlaamsche ziel is louter sang en poëzij.*'

d.) De jury stelt mede voor, dat 5 ex. van de door de Maatschappij belegde uitgave, zullen geschonken worden aan den inzender van *Eenige oude Liedekens*, en

e.) Drie exemplaren van hetzelde boekwerk aan den inzender van het handschrift, onder kenspreuk: '*Niets nieuws onder de zon.*'

Deze voorstellen worden door de vergadering eenpariglijk bekrachtigd.

Na opening der briefjes blijkt de schrijver van het handschrift, dat den eersten prijs wegdraagt, te zijn, de Heer Jan Bols, te Aerschot, lid en schatbewaarder der *Maatschappij*; schrijver van het onder letter *c* genoemde, de Heer van Heuverswijn, te Asper (Oost-Vlaanderen); inzender van *Eenige oude Liedekens*, de Heer Leander Puissant, te Sulzique; en eindelijk, opsteller van het manuscript *Niets nieuws onder de zon*, de Heer P. Smits onderpastoor te Antwerpen. - De inzenders van het handschrift: waaraan de tweede prijs wordt toegekend, verlangen, dat hunne namen niet kenbaar gemaakt worden.

De Heer Désiré Claes stelt naar aanleiding van deze kennisgevingen voor, dat een uitvoerig en beredeneerd verslag over den prijskamp van *Oude Vlaamsche Liederen* zal opgesteld en in eerstvolgende vergadering uitgebracht worden. De leden treden dit voorstel bij, en de Heer Dr P.P. Alberdinghk-Thijm wordt verslaggever benoemd. Dit verslag werd op 6 Juli 1884 voorgelezen.

Eene commissie, gelast met het nemen van maatregelen, om de bekroonde bijdragen ter uitgave voor te bereiden, werd in dezelfde zitting benoemd. Zij werd samengesteld als volgt: de Heer Dr P.P. Alberdingk-Thijm, voorzitter, de Heer Jan Bols, schrijver, de Heeren Claes, Pol de Mont en van Droogenbroeck, leden.

Eindelijk werd door de vergadering beslist, 1° dat de Maatschappij deze Heeren schadeloos zal stellen voor hunne reiskosten;

2° Dat de uitreiking der prijzen aan de bekroonden in de beide wedstrijden der Maatschappij, zal plaats hebben in de eerstvolgende zitting, te Leuven, in de *Halle*, op 6 Juli, om 11 uren 's morgens.

IV.

Wat betreft de uitgaven, waartoe door de Maatschappij reeds voor 1882 werd besloten, moet verslaggever mededeelen, dat van het bekroonde werk van den Heer Tuerlinckx, compleet in drie bij Annoot-Braakman prachtig uitgevoerde boekdeelen, de laatste aflevering op dit oogenblik ter verzending gereed ligt[(1)].

Met het drukken der *Handelingen* kon, om redenen van stoffelijken aard, tot nu toe geen aanvang gemaakt worden.

V.

(1) *Deze aflevering werd vóór* 1 *Januari* 1886 *verzonden.*

Blijft nog te spreken, Mijne Heeren, over enkele aangelegenheden van meer huishoudelijken aard, als de toestand onzer geldmiddelen, de verkregen hulp-

gelden, de door ons zelven voor verschillende doeleinden gestemde sommen, enz..

Alleen het belangrijkste acht ik geschikt, om hier te worden medegedeeld.

1) In zitting van 16 April 1882 werd eene som van 200 franken op het budget onzer uitgaven gebracht, om als schadevergoeding te worden uitgekeerd aan de leden, die in 1883 op de zittingen der Maatschappij verschijnen.

Op eene door een lid gestelde vraag, volgens welke basis men deze som verdeelen zou, besliste de vergadering, dat het volgende voorstel op het dagorde der eerstkomende zitting zou geplaatst worden:

'Voortaan zal de schadeloosstelling berekend worden, volgens het te doorloopen getal kilometers, zonder dat evenwel de aan elk lid uitgekeerde som 10 franken per zitting te boven ga.'

2) In zitting van 18 Maert werd, op voorstel van den Heer Claes, Ondervoorzitter, eene som van 50 franken gestemd, bijdrage der Maatschappij tot het destijds ontworpen feest ter eere van Vrouwe Courtmans.

3) Volgens een door den Heer J. Bols, op 20 Mei, gelezen verslag, beliepen onze geldmiddelen in 1882 tot 3235 fr. 41 c.

In dezelfde zitting werd het op 16 April genomen besluit bekrachtigd als volgt:

'Onder de leden, die op de zittingen van 1883 zullen aanwezig zijn, zal eene schadeloosstelling van 200 frs verdeeld worden, met dezen verstande, dat de schadeloosstelling, aan elk lid in het bijzonder toegekend, de som van 10 fr. per zitting niet zal te boven gaan.'

4) Een hulpgeld van 1200 fr. werd, op het einde van 1884, door het Staatsbestuur aan de Maatschappij verleend. Een brief van dankbetuiging werd aan den Heer Minister Beernaert gezonden.

Ten slotte valt mij nog de pijnlijke taak te beurt, onze medeleden te herrinneren aan het overlijden van twee onzer verdienstelijkste leden, den Heer H. Conscience, Eerevoorzitter der Maatschappij, ontslapen den 10 September 1883, en de Heer Heremans, die onzen grooten romanschrijver in zijn eereambt was opgevolgd, gestorven den 13 Maart 1884. Brieven van rouwbeklag werden aan de familie der duurbare overledenen gezonden.

Gelezen in Zitting van 6 *December* 1885.

Kroniek

Letter- en tooneelkunde.

- Van onzen medewerker Jacob Stinissen, inspecteur van het lager onderwijs, te Borgerhout-Antwerpen, zijn verschenen, te Gent, bij Ad. Hoste, *Gedachten over opvoeding en onderwijs*, *vooral met het oog op de lagere school;* prijs bij inschrijving fr. 1.50 buiten inschrijving fr. 2.

Van denzelfden schrijver zullen eerlang het licht zien *Gedichten voor Huis en School*, met eene ets, door eenen onzer beste kunstenaars.

De bundel zal ruim 200 bladzijden tellen en verdeeld zijn, in 5 rubrieken: A. *Rond den Heerd;* B. *In de School;* C. *Natuurbeelden*; D. *Onze Mannen;* E. *Hier en daar.*

- In de zitting van 10 Mei is Mgr. Van Weddingen, de geleerde schrijver en dichter, gekozen tot lid der Koninklijke Akademie van België; verder is gekozen tot briefwisselend lid derzelfde Akademie, Dr. Aug. Snieders, letterkundige te Antwerpen (klasse van letteren en wetenschappen).

- Bij koninklijk besluit van 10 Mei is eene kommissie benoemd, gelast met het onderzoek van de officiëele naamlijsten der gemeenten en gehuchten van het land en met het voorstellen eener onveranderlijke spelling der plaatsnamen.

Zijn benoemd tot leden dezer kommissie, de heeren E. Coremans, volksvertegenwoordiger; N Hennequin, directeur bij het ministerie van oorlog; D. Delcroix, afdeelingsoverste bij het ministerie van landbouw, nijverheid en openbare werken; A. De Grave, provinciale griffier van Oost-Vlaanderen: T. Coopman, bureeloverste bij het ministerie van spoorwegen, posterijen en telegrafen; F. De Potter, letterkundige te Gent; G. Adriaens, bibliothekaris der middenkommissie van statistiek, bij het ministerie van binnenlandsche zaken en openbaar onderwijs.

De kommissie zal haren voorzitter benoemen.

De heer Adriaens, voornoemd, zal het ambt van sekretaris waarnemen.

- Bij koninklijk besluit van 10 Mei is de beslissing van den jury bekrachtigd waarbij de prijs des konings, van 25,000 fr., is toegekend aan het werk van den heer P. De Mey,

ingenieur van bruggen en wegen, te Brugge, getiteld: *Studie over het beheer der zeekust en over de zeehaven van België.*

- In de bekende reeks *Onze hedendaagsche letterkundigen* liet Prof. Jan Ten Brink van Leiden de levensbeschrijving verschijnen van Fr. Haverschmidt, die vooral in Noord-Nederland zeer beroemd is als de humoristische studentendichter, gekend onder den pseudoniem van Piet Paaltjes.

- Van de *Romantische werken* van Dr. Jan ten Brink is afl. 25 verschenen, zoodat het geheel nog 5 fl kompleet zal zijn. Deze afl. loopt tot bl. 96 van de rom. *Het verloren kind.*

- Een nieuwe Vlaamsche studentenkring is, nevens '*Onze Taal*,' ter hoogeschool van Luik tot stand gekomen. Hij heeft tot naam: *De Blijde Avondgasten*, en zijne strekking is wel samengevat in zijne leus: *Flesch en Blijdschap*!

- Naar we vernemen zal de letterkundige vereeniging van Gent, *de Taal is gansch het Volk*, eerlang haar 50jarig bestaan op plechtige wijze herdenken.

Men spreekt van het uitschrijven van eenen prijskamp op letterkundig gebied bij die gelegenheid.

- Wij hebben den omzendbrief vóór ons liggen van den hr. bestuurder van den Nederlandschen Schouwburg van Antwerpen. Daaruit vernemen we, dat er in het afgeloopen tooneeljaar 103 vertooningen gegeven werden, waarvan 12 met opschorsing van abonnement.

81 verschillende stukken werden er opgevoerd.

In dit getal tellen we slechts 31 oorspronkelijke stukken; de 50 overige zijn vertalingen, als: 31 Fransche, 16 Duitsche, 1 Engelsch en 2 Italiaansche. Onze Nederlandsche kunst is dus verre in de minderheid.

Volgens het getal bedrijven is die toestand nog al erger: 177 oorspronkelijke bedrijven tegen 483 vertaalde!

Is onze taal dan toch zóó arm aan stukken?

En moet *ons* tooneel zijn repertorium gedurig vullen met vreemde, vertaalde stukken?

't Is droevig!

- Ziehier den uitslag van den prijskamp van deklamatie en zang, door de Willems-Fonds-Afdeeling van Oudenaarde uitgeschreven:

I. *Het Lied.* - Prijzen: 1. Yde, van Deinze; 2. Goorickx, van Kortrijk. - Eervolle meldingen: 1. de Borchgraeve, van Wacken; 2. Altrowie, van Mechelen.

II. *Kluchtlied.* - Prijzen: 1. Vercammen, van Antwerpen;

2. Saverys, van Deinze. - Eervolle meldingen: 1. De Vynck, van Gent; 2. Van Assche, van Oicke.

III. *Boertige alleenspraak.* - Prijzen: 1. Van Poucke, van Antwerpen; 2. Beckaert van Wacken. - Eervolle meldingen: 1. Morel, van Gent; 2. Van Halst, van Oycke.

IV. *Deftig vak.* - Prijzen: 1. De Vynck, van Gent; 2. De Schutter, van Lier; - Eervolle meldingen: 1. D'Hulster, van Brussel; 2. Symaeys, van Brussel; 3. Tydgadt, van Gent; 4. Lambrechts, van Lier; 5 Desart, van Ronse.

Aan de heeren *Poot*, van Brussel, en *Queckers*, van Lier, die zich op bijzondere wijze in verschillende vakken onderscheidden, werd eenparig een algemeene prijs toegekend.

- Midden april had op den Nederlandschen Schouwburg te Antwerpen de eerste opvoering plaats van *Schulden der Eer*, comedie in vijf bedrijven, door Paul Billiet.

Het is een stevig ineengezet stuk, zegt de *Kleine Gazet,* rijk aan handeling en aan afwisselende karakters. In zijn geheel en zijne onderdeelen is het met zorg en goeden uitslag bestudeerd, en stellig een der degelijkste oorspronkelijke tooneelwerken, die wij hier te lande zagen opvoeren.

De schrijver werd met warm handgeklap op het tooneel geroepen en oogstte aldus eenen alleszins verdienden bijval in.

- Omtrent hetzelfde tijdstip had te Amsterdam in den Koninklijken Schouwburg de eerste vertooning plaats van twee oorspronkelijke tooneelstukken, die beide eenen grooten bijval hebben verworven, namelijk *Oom Frederik*, tooneelspel in 5 bedrijven, door den heer Huf Van Buren, den gekenden roman- en tooneelschrijver; en *De student thuis*, blijspel in 3 bedrijven, door den heer Frederik Van Eeden, student te Amsterdam.

Eenige dagen later werden beide stukken met denzelfden bijval te 's Gravenhage opgevoerd.

Vlaamsche belangen.

- Door koninklijk besluit van 4 April wordt verordend, dat voortaan de Belgische muntstukken een Fransch *ofwel* een Vlaamsch opschrift dragen zullen. Dit is nu wel een stap ter bevordering der Vlaamsche eischen, maar of deze stap strookt met den geest onzer tweestammige natie is eene vraag, die niet dan ontkennend kan beantwoord. De Vlamingen vergen niet meer dan gelijkheid en het ware dus volgens veler zienswijze verkieslijker, dat de opschriften der munten in de twee talen waren.

- Zaterdag, 24 April, hield in *Zetternamskring* te Gent de

heer Gittée, leeraar te Ath, eene voordracht over *Folklore.* De *folklore*, d.i. volksleer, is eene nieuwe wetenschap, omvattende *wat het volk weet* of *wat men aangaande het volk weet*, dus volksgeloof en volksgebruiken, sproken en volksvertelsels, volksliedjes en raadsels, spreekwoorden, gewoonterecht, enz., enz.

Na gezeid te hebben wat die wetenschap is, en gesproken te hebben van haren oorsprong en ontwikkeling in Duitschland, Engeland en Frankrijk, waar de grootste geleerden in zake van taalkunde en beschavingsgeschiedenis in maatschappijen, tijdschriften en afzonderlijke werken hunne beste krachten voor dezelve over hebben, toonde spreker dat zij ten onzent, en vooral bij de Vlamingen, meer belangstelling verdient dan tot nu het geval geweest is. Daarom wees hij met veel bijzonderheden op haar nut voor de wetenschap, voor het behoud van den volksgeest, voor de versterking van de vaderlandsliefde.

Kortom, eene voordracht die als vulgarisatiewerk eene groote waarde heeft, en voor de meeste toehoorders eene openbaring was.

- Men leest in *The Academy* van Londen:

'Wij zijn gelukkig te vernemen, dat het boekje *Milton and Vondel*, onlangs door den heer George Edmundson uitgegeven, niets anders is dan de voorlooper van een uitgebreid werk, welk voor de eerste maal aan Engelsche lezers eene studie over Vondel en zijne Hollandsche tijdgenooten zal aanbieden.

'Ziehier den titel van het aangekondigde werk: *Vondel and his Times*,; *a Biographical*, *critical and historical account of the Prince of Dutch poets*, *the Golden Age of Dutch Literature and the Heroic Era of Dutch greattness.*' (VONDEL EN ZIJN TIJD; biographische, kritische en historische verhandeling over den prins der Nederlandsche dichters, het gulden tijdvak der Nederlandsche Letterkunde en den heldentijd der Nederlandsche grootheid).

Ook in Noord en Zuid zal dit boek van den heer Edmundson met belangstelling verwacht worden.

In Duitschland heeft Vondel ook reeds de aandacht der geleerde wereld getrokken, blijkens het werk van Prof. Alex. Baumgartner, dat onlangs in 't Nederlandsch vertaald werd onder den titel van *Joost van den Vondel*, *zijn leven en zijne werken.*

Beeldende kunsten.

- *Tentoonstellingen.* - Uit

twee zuiver Vlaamsche steden, Gent en Mechelen, ontvangen wij een omzendbrief, *uitsluitelijk in het Fransch* opgesteld, betrekkelijk eene tentoonstelling van Schoone Kunsten, welke aldaar zal plaats hebben. In Gent zal de 33e driejaarlijksche tentoonstelling den 15n Augustus geopend en den 24n Oktober gesloten worden. Al de kunstwerken moeten vóór den 18n Juli e.k. ingezonden zijn.

In Mechelen zal de tentoonstelling van den 4n tot den 25n Juli plaats hebben. Van den 10n tot 20n Juni moeten de stukken ingezonden worden.

- Te Amsterdam wordt op 27 September van dit jaar eene tentoonstelling geopend van kunstwerken van levende meesters.

Die tentoonstelling zal kunstwerken omvatten op het gebied van schilder- teekenbouw- beeldhouw- en graveerkuust, vervaardigd zoowel door Binnen- als Buitenlandsche levende meesters.

Alle werken kunnen ingezonden worden door den maker zoowel als door den bezitter, indien slechts in het laatste geval, schriftelijk van de toestemming des makers blijkt.

De werken moeten toekomen tusschen 23 Augustus en 7 September en geadresseerd zijn ‘aan de commissie voor de tentoonstelling van kunstwerken van levende meesters, Amsterdam, gebouw der tentoonstelling.’ Alles wat na 7 September middernacht, toekomt zal afgewezen worden. De inzendingen behooren vrachtvrij te geschieden. Na afloop der tentoonstelling worden de werken zoo spoedig mogelijk vrachtvrij teruggezonden. Ieder kunstwerk moet vergezeld zijn van den brief waarin vermeld staan de naam, voornaam en woonplaats van den inzender. Hetzelfde moet voorkomen op de achterzijde van het kunstwerk. Van de verkoopbaar gestelde voorwerpen moet tegelijker tijd de prijs worden opgegeven.

Door het gemeentebestuur worden zes gouden stedelijke medailles, ieder ter waarde van 100 gulden, beschikbaar gesteld ter bekroning der best geoordeelde stukken. Deze bekroning zal geschieden door een jury van 7 leden. De tentoonstelling wordt den 30 October gesloten.

Voor alle verdere inlichtingen wende men zich tot de commissie der tentoonstelling.

- Te Kortrijk wordt er ook door de zorgen der Maatschappij van Schoone Kunsten eene tentoonstelling ingericht. De

tentoonstelling wordt geopend op 22 Augusti en gesloten op 30 September daaropvolgende. De werken moeten gezonden worden aan de besturende commissie der tentoonstelling, en ten laatste op 15 Juli toekomen.

De commissie neemt alle kosten van vervoer op zich, onder voorwaarde dat al de werken zullen toegestuurd worden per ijzeren weg, tarief 2. Er zal een tombola ingericht worden.

- Het schepenkollegie van Brussel heeft aan den heer de Lalaing het schilderen van een allegorisch tafereel opgedragen, dat bestemd is voor den grooten trap van het stadhuis. Het zal de allegorische voorstelling zijn van het gemeentelijk gezag.

- De tentoonstelling voor bouwkunde is op 2 Mei geopend. Zij is zeer belangrijk. Er is een verzameling van meer dan 200 teekeningen, die voortkomen uit de stedelijke archieven van Gent; zij geeft de geschiedenis te zien der Gentsche burgerlijke bouwkunde van 1626 tot op onze dagen.

- In het stedelijk museum van Verviers heeft men het tafereel van M. De Pratere ‘het kanaal te Nieuwpoort’ geplaatst. Dit doek werd door de Maatschappij van Schoone Kunsten te Verviers, aangekocht op hare laatste tentoonstelling.

- Ter gelegenheid der Rubensfeesten werd de heer Max. Rooses gelast eene beschrijving te leveren van de werken van den grooten kunstenaar. Thans zijn de eerste afleveringen verschenen van ‘L'oeuvre de P.P. Rubens, histoire et description de ses tableaux et de ses dessins, par Max. Rooses, conservateur du musée Plantin Moretus à Anvers. Phototypies par J. Maes.’

Het werk zal zeer belangrijk zijn, daar de schrijver zich ten doel stelt niet slechts de werken van Rubens zelf te behandelen, maar ook die, waarbij de meester medewerkers had of welke onder zijn toezicht werden afgewerkt. Daar deze laatste zeer groot in getal zijn, is het geen geringe taak, welke de h. Rooses op de schouders heeft genomen; er valt echter niet te twijfelen dat zij goed volbracht zal worden.

- Op 20 Juni wordt er te Namen eene tentoonstelling van schoone kunsten geopend.

Alle Belgische en vreemde kunstenaars worden uitgenoodigd er deel aan te nemen. Daar de sluiting op 15 Juli vastgesteld is, kunnen de stukken, die te Namen tentoongesteld waren

zoo de kunstenaar het verlangt, bij tijds naar de tentoonstelling van Gent gezonden worden.

- Het is dus eindelijk beslist dat het Steen zal hersteld worden. Een krediet van honderd duizend franks is voor dit doel gestemd. Des te beter. Te hopen is het dat men nu maar snel aan het werk zal gaan, opdat er geene stokken meer in het wiel kunnen gestoken worden, als bij voorbeeld het geval is met de benoemingen onzer koninklijke academie. Wanneer wordt daar een beslissing over genomen, en zal men eens onbeschroomd vooruit durven gaan? Dit uitstellen en nog uitstellen wordt een schandaal. Men gelieve niet te vergeten dat Brussel nog altijd gereed staat om een fermen beet in den kaas te geven. Er dient opgepast, voor het te laat is.

Sterfgevallen.

- Uit Parijs komt de tijding, dat de Heer C. Busken Huet aldaar plotseling is overleden. Op velerlei gebied, maar vooral op dat der letterkundige kritiek, mag zijn dood als een groot verlies beschouwd worden, wijl hij nog in de volle kracht zijner werkzaamheid was.

De Heer Busken Huet stamde af van de 17e eeuwsche *refugiés* en werd den 28 Dec. 1826 te 's-Gravenhage geboren. Na zijne studiën te Leiden, Lausanne en Genève, werd hij in 1851 Waalsch predikant te Haarlem. Na met zijne *Brieven over den Bijbel* een ijverig aandeel te hebben genomen aan den strijd over de destijds opkomende moderne richting op godsdienstig gebied, nam hij in 1862 zijn ontslag en wijdde zich van toen af aan de journalistiek, eerst van de *Haarl. Ct.* en na 1868 te Batavia aan de *Java-Bode* en het *Algem. Dgbl. voor Ned-Indie.* In 1876 kwam hij weer in Europa terug en vestigde zich toen te Parijs.

Gedurende eenige jaren was Busken Huet ook in de redactie van *De Gids.* Vele van zijne daarin geplaatste letterkundige beschouwingen, alsmede die welke later in andere bladen en tijdschriften verschenen, zijn thans vereenigd in de reeks *Litterarische Fantasiën en Kritieken* (21 deelen bij H.D. Tjeenk Willink, te Haarlem). Werken van grooter omvang zijn: *Van Napels naar Amsterdam*, *Parijs en Omstreken* (premie voor *Het Nieuws v/d D.* 1878), *Het Land van Rubens* en vooral zijn laatste werk *Het Land van Rembrand*, *Studien over Noord-Nederlandsche beschaving in de* 17e *eeuw.*

- Isidoor Dubrucq, de gekende Gentsche beeldhouwer, overleed Vrijdag, 30n April, nauwelijks 42 jaren oud. Zijn

afsterven is een waar verlies voor de Vlaamsche kunst, want Dubrucq was een harer beste beoefenaars. Hij was leerling van A. Van Eenaeme, een andere Gentsche verdienstvolle beeldhouwer, die sedert jaren overleden is. Als de voornaamste werken van Dubrucq somt men op, de grafmonumenten van Minard, van Nap. Destanberg en van G. Corijn, de borstbeelden der Heeren Delcroix, in leven voorzitter der koninklijke Koormaatschappij, graaf De Kerkhove de Denterghem enz. alsmede kleinere werken van hooge verdienste, waaronder eene *Mignon* van groote kunstwaarde.

In de laatste driejaarlijksche tentoonstelling te Gent bekwam Dubrucq de gouden medalie voor twee beeldjes die zeer opgemerkt werden. Thans had hij het borstbeeld onder handen van Mevrouw W^{e} De Kerkhove de Denterghem, doch zijne ziekte liet hem niet toe zijn werk te voltooien.

Ook als tooneelliefhebber was Duburcq verdienstelijk. Hij was vroeger een der beste spelers van de *Fonteinisten.*

Bij zijne kunstgaven bezat Isidoor Dubrucq een open karakter, eenen fijnen satyrischen geest; om zijne rondborstigheid was hij van allen gekend en bemind: hij telde dan ook slechts vrienden.

- Mevrouw Bosboom-Toussaint is op 13 April l.l. na eene zeer korte ongesteldheid overleden te 's Hage.

Anna Louisa Geertruida Toussaint stamde van vaders- en moederszijde van Fransche vluchtelingen af. Zij werd te Alkmaar, waar haar vader lector in de scheikunde was, geboren den 16 September 1812, en huwde in 1851 den heer Bosboom. Met eene novelle ‘Almagro’ trad zij in 1837 voor het eerste in het openbaar op. Daarop volgde de roman *De Graaf van Devonshire*, terwijl zij door *Het huis van Lauernesse* haar roem voor goed vestigde.

Sedert heeft hare vruchtbare pen schier onafgebroken kunstwerken voortgebracht, wier hooge waarde niet enkel binnen onze grenzen werd erkend maar ook in het buitenland, door Fransche, Duitsche of Engelsche vertalingen. Hoe zij hier te lande werd geëerd en gevierd, bleek weinig jaren geleden, toen zij haar 70 verjaardag mocht vieren, en Nederland's kunstenaars en kunstenaressen haar huldigden als de eerste Nederlandsche schrijfster, de leden van ons Vorstenhuis er eene eer in stelden, haar blijken te geven van hunne waardeering. Deze kleine vrouw, zoo teer van gesteld, die hare gezondheid steeds moest ontzien, bezat een rijken geest,

een ongemeen talent en zelfs op hooger jaren gekomen, bleef haar oog helder, hare phantasie levendig, haar vernuft vindingrijk.

Aan de zijde van den innig met haar naar geest en hart verbonden echtgenoot, heeft mevrouw Bosboom-Toussaint een hoogst gelukkig leven geleid, gewijd aan de schoone en edele kunst, en door hare geestesvruchten heeft zij zich eene onvergankelijke eerzuil gesticht in de galerij van Nederlands kunstenaars.

Nieuwe Uitgaven.

K.L. Ledeganck's Volledige Dichtwerken, in chronologische orde verzameld, vermeerderd met eenige onuitgegeven of in vroegere uitgaven niet opgenomen gedichten. Voorzien van aanteekeningen, levensbericht en opgaven van varianten, en versierd met 3 verschillende portretten des dichters. Groot-8°, 216 blz. Roeselare, Deseyn Verhougstraete. Prijs: 3.75 fr.

- *Jules Verne.* De Vondeling van het fregat Cynthia. In-8° 236 blz. met talrijke houtgravuren. Rotterdam, Jac. G. Robbers. Antwerpen, Jan Boucherij. Prijs: 2.50 fr.
- *Het gulden Boeksken*, Gedichtjes voor kinderen door A. van Hasselt. 3^{e} druk. Kl. 8° 56 blz. Roeselare, Deseyn-Verhougstraete. Prijs: fr. 0,40.
- *Tante Clara*, tooneelspel in 3 bedrijven en een voorspel, door vrouw Anna Slimbroeck-De Peuter. In 8° 84 blz. Roeselare, Deseyn-Verhougstraete. Prijs: fr. 1.50.
- *Portretten* van Jan van Beers, Frans de Cort, Th. van Rijswijck, J. Nolet de Brauwere van Steeland, K.L. Ledeganck, Prudens van Duyse, Mev. Courtmans-Berchmans, Mev. van Ackere-Doolaeghe. Met de levenschrijving op de achterzijde. Roeselare, Deseyn-Verhougstraete. Prijs per portret: fr. 0.10.
- *Geïllustreerde Encyclopedie*, afl. 157 en 158. Rotterdam, uitgeversmaatschappij Elsevier; Antwerpen, Jan Boucherij. Prijs per afl. 25 cents.
- *Praktische aanwijzingen* over den snoei der fruitboomen en de fruitkweek onder glas door Fred. Burvenich. Zesde uitgave, met 209 houtsneefiguren. In 8°. 340 blz. Antwerpen, Jan Boucherij. Prijs: fr. 3.50.

Achter 't slot
tooneelspel in één bedrijf
door August Hendricx.

PERSONEN:

FRITZ ZORSTEIN	21 jaar
WANDA, zijne vrouw	18 jaar
HEINRATH, hun oom, gevangenbewaarder	60 jaar

Het stukje speelt te Zurich, 1840.

TOONEELSCHIKKING.

Het tooneel verbeeldt eene cel in het stadsgevang te Zurich.

Rechts van den aanschouwer een klein venster, met ijzeren staven, dat uitzicht geeft op het Zurichermeer. Links een houten tafeltje en kleine stoel, aan den grond gehecht, verder een deurgat. - Op den achtergrond eene stevige deur met grendels voorzien, en hooger een klein vensterken voorzien van ijzeren staven.

Bij het opgaan der gordijn is het tooneel ledig, men hoort het slot der middendeur openen en Heinrath komt alleen binnen. Hij heeft een boek onder den arm en een bos sleutels in de hand.

Eerste tooneel

HEINRATH, daarna FRITZ en WANDA.

HEINRATH,

goedig tot Fritz en Wanda, die buiten de deur blijven staan.

Komt binnen, kinderen, komt binnen.

FRITZ,

op barschen toon.

De eer is aan haar.

WANDA

insgelijks.

De eer is aan hem.

HEINRATH.

Wees onbevreesd, er zal u geen leed geschieden.

FRITZ.

Ik ben niet bevreesd, maar de eer is aan haar.

WANDA.

Noch ik, maar de eer is aan hem.

HEINRATH.

Ik zou u aanraden de eer te deelen, want

komt ge niet spoedig binnen, dan kom ik buiten en uwe aanvraag tot echtscheiding is vervallen.

FRITZ en WANDA.

Zoo!

Zij stormen te gelijk binnen.

HEINRATH.

Ofschoon het hier niet zoo fraai is als ten uwent, durf ik u verzekeren, dat alles zuiver is. Als oom heb ik daarvoor gezorgd, ofschoon ik als gevangenbewaarder voor u niets meer mag doen dan voor anderen.

Middelerwijl is Wanda op het stoeltje gaan zitten, zij wil het een weinig naderbij de tafel zetten, doch gevoelt dat tafel en stoel aan den grond zijn bevestigd.

FRITZ

hem afbrekend.

Maar, oom....

HEINRATH.

Als 't u belieft, neef, laat den gevangenbewaarder zijnen plicht vervullen, nadien moogt ge tegen den oom zeggen wat gij wilt.

FRITZ.

Naar uw believen, oom.

Hij gaat zien door het venster dat op het Zurichermeer uitgeeft.

HEINRATH

zet zijnen bril op en leest plechtig uit het boek.

Stedelijke verordeningen van den grooten Raad van Zurich....

Stilte! Gelet op de wet van 8 Januari 1711, houdens regeling van de echtscheidingen, hebben goed gevonden en verstaan.

Alle door den echt verbondene burgers van het kanton Zurich, wederzijds den wensch hebbende uitgedrukt, te worden gescheiden van tafel en bed, zullen gedurende vijftien dagen in het daartoe bestemde stadsgevang worden opgesloten.

Gedurende hunne opsluiting beschikken de beide gevangenen over:

1º Één stoel om op te zitten.

2º Één schotel om uit te eten.

3º Ééne kruik om uit te drinken.

4º Één bed om in te slapen, enz. enz.

Zoodat zij gedwongen zijn alles te deelen om in hunne behoeften te voorzien.

Het staat hun vrij, na wederzijdsche overeenkomst, het gevang te verlaten, maar zij zijn alsdan onbevoegd om hunne aanvraag tot echtscheiding te hernieuwen.

Tot staving hunner aanvraag zullen zij beiden dagelijks een daartoe bestemd boek onderteekenen en aldus, uit kracht van de wet! gescheiden worden van tafel en bed.

Plechtig.

Zoo wil het God!

FRITZ en WANDA

te gelijk.

En ik ook!

Zij bezien elkander verwonderd over zooveel eenstemmigheid.

HEINRICH.

Stilte! Gedaan te Zurich op 8 Januari 1711....
Zoo, kinderen, tracht het u hier zoo goed mogelijk te maken, dit zeg ik u als oom.

Wil weg.

FRITZ

schertsende.

En wat zegt gij als gevangenbewaarder.

HEINRATH

barsch.

Niets!

FRITZ.

't Is bitter weinig.

HEINRATH.

Als 't u belieft, neef, het is nog te veel voor lieden zooals gij, die zouden kunnen leven als Adam en Eva in het aardsch paradijs, en die pas vijf maanden getrouwd, elkander verfoeien als kat en hond.

FRITZ.

Ach! oomken lief, indien gij wist wat ik op die vijf maanden heb moeten verduren.

WANDA.

Wat ik gedurende die vijf maanden heb uitgestaan is met geene pen te beschrijven.

HEINRATH.

Als gevangenbewaarder is mij dat geheel en al onverschillig, maar als oom, doet het mij pijn.... Gij zijt beiden jong en rijk.

WANDA.

Maar, oom....

HEINRATH.

Als 't u belieft, laat mij uitspreken... Ik zeg.

Na eene poos.

Nu weet ik niet meer wat ik moet zeggen.

FRITZ.
Luister, oom....

HEINRATH.
Luistert gij....

Na eene poos.

Ik zeg tot u: Fritz, gij zijt onwaardig een zoo lief vrouwtje te bezitten. Tot u, Wanda, zeg ik, gij speelt met uw geluk, uw man is niet slecht van inborst, zijne moeder was de braafste vrouw van Zurich.

WANDA

staat op.

Ja wel, oom, maar hij heeft een haarken van zijn vaârken, en die was bekend als de stijfhoofdigste kaasboer van heel Zwitserland.

FRITZ.
Uw vader is van koppigheid gestorven.

HEINRATH.
Als 't u belieft... als 't u belieft, laat uwe vaders in vrede rusten.

WANDA en FRITZ.
Maar oom....

HEINRATH.
Als 't u belieft!...

FRITZ

spottend.

Als 't u belieft!... Als 't u belieft!...

Hij wil gaan zitten, doch Wanda loopt hem voor, en zet zich neer

.

WANDA

t.z.

Gij zijt te traag, mijnheer.

FRITZ

t.z.

Dat zal ze bekoopen.

HEINRATH.
Uwe vaders hadden in opzicht van stijfhoofdigheid elkander niets te verwijten, doch gij, als kinderen, hebt het recht niet hunne gebreken te herinneren.

FRITZ.

t.z.

Wat eene oude zaag!

WANDA.
Als oom zoudt gij....

HEINRATH

haar afbrekende.

Als oom raad ik u aan toegevend te zijn voor elkander en zoo spoedig mogelijk overeen te komen. Maar als gevangenbewaarder laat ik u vrij elkander uit liefde te verscheuren.

WANDA

spottend.

Liefde! Mijnheer weet niet eens wat liefde is.

FRITZ.
Mevrouw heeft het nooit geweten en zal het nooit weten.

HEINRATH.
Dan hadt gij ongelijk haar te huwen.

FRITZ.
Ongetwijfeld, oom, doch ik hield zooveel van haar en thans....

WANDA

hem afbrekende.

Wenschen wij zoo spoedig mogelijk van elkander te zijn ontslagen.

FRITZ

met opzet.

O! schoone dag! met vreugd zie ik u te gemoet.

WANDA

insgelijks.

De dag onzer scheiding zal de gelukkigste zijn van mijn leven.

HEINRATH.
Op den dag van uw huwelijk spraakt gij zoo niet.

FRITZ.
Ik was krankzinnig.

WANDA.
Ik was betooverd!

FRITZ.
Ik was....

HEINRATH

goedig.

Gij waart beiden zoo gelukkig.

FRITZ en WANDA

t.z. met een zucht.

't Is waar!

HEINRATH.
Ik zeg u dat enkel als oom, maar als gevangenbewaarder....

WANDA.
Waartoe goed, ons dat te herinneren?

FRITZ

barsch.

Ja, bemoei u met uwe zaken.

WANDA.
Elk voor zich zelven in de wereld.

HEINRATH.
En God voor al.

Wil weg

.

WANDA

loopt hem achterna.

Oom, krijgen wij niets te eten ik verga van honger?

FRITZ.
En ik stik van dorst.

HEINRATH.

Nu reeds? Gij komt nauwelijks binnen.

WANDA.

Ik kon dezen morgen niet eten van aandoening.

FRITZ.

Ik heb lekker ontbeten, maar een man heeft altijd dorst.

HEINRATH

spottende.

Zoo! Zoo! Als oom zou ik u volgaarne uitnoodigen op een lekker ontbijt en eene flesch ouden wijn, maar als gevangenbewaarder mag ik u niets anders geven dan klaar water en zwart brood.

WANDA

verheugd.

Zwart brood! Dat is al waar naar ik sedert eenige dagen lust heb.

HEINRATH.
Dezen namiddag krijgt gij hutspot van aardappelen en gestampte boonen.

FRITZ

spottende.

Dat moet lekker zijn.

Hij wil gaan zitten doch zijne vrouw is hem te vlug.

WANDA.

Zij zet zich neder.

Oom, brengt gij dat zwart brood dadelijk?

HEINRATH.
Als gevangenbewaarder mag ik het u slechts geven binnen één uur, maar als oom, zal ik het u een beetje vroeger bezorgen.

WANDA.
Als 't u belieft, beste oom, want ik ben zoo belust, uw zwart brood eens te proeven, dat....

HEINRATH.
Strakjes! Strakjes!

Af.

Tweede tooneel,

FRITZ. - WANDA.

Hij stelt zich aan het venster te fluiten. Wanda neuriet een lied.
Na eene lange poos zien zij heimelijk naar elkander, maar zoodra hunne blikken elkaar ontmoeten, wenden zij de oogen af. Dit spel wordt verscheidene malen herhaald.

FRITZ

t.z.

Als zij denkt zich van de meubels meester te maken, heeft zij zonder den waard gerekend.

WANDA

t.z.

Ik zal, om te beginnen, hem een uur of twee op schildwacht doen staan.

FRITZ

t.z.

Ik zal poets wederom poets spelen.

Heinrath komt voor het traliewerk zien en schuddebolt.

WANDA

t.z.

Ik begin mij hier al te vervelen.

FRITZ

t.z.

Ik zal een sigaartje rooken.

Doet zulks

.

WANDA

t.z.

Hij wil rooken.

Luid.

Mijnheer, ik hoop dat gij ook hier de regels der welvoegelijkheid niet uit het oog zult verliezen.

FRITZ.
Welhoe, mevrouw, ik zou niet mogen rooken in tegenwoordigheid mijner vrouw.

WANDA.

Ik ben uwe vrouw niet meer!

Zij hoest.

FRITZ.

Verschooning, zoolang onze echtscheiding niet is

uitgesproken, zijt gij mijne wettige wederhelft, en diensvolgens....

WANDA

hem afbrekende.

Hebt gij het recht mij te beleedigen.

FRITZ.
U beleedigen met de sigaren te rooken, die gij zelve mij ten geschenke gaaft.

WANDA.
Ja, en mij tergen met de bewijzen mijner vroegere liefde....

FRITZ

haar afbrekende.

In rook te doen vergaan.

WANDA.
Spot maar, het is al wat gij kunt.... maar ik zal mijn oom eens vragen of de vrouw hier zooveel recht niet heeft als de man.

FRITZ.
Voorzeker, waarom rookt gij ook niet?

Biedt haar eene sigaar aan

. Wilt gij eene sigaar aanvaarden?

WANDA.
Gij moest u schamen eene weerlooze vrouw te tergen.

Slaat hem den sigarenkoker uit de hand.

FRITZ.
Het is uwe schuld, waarom zijt gij zoo eigenzinnig.

Raapt de sigaren op

.

WANDA

bitsig.

Omdat ik eigenwaarde bezit, en liever dan mij door u te laten vernederen....

FRITZ

haar afbrekende.

Zoudt gij willen dat ik mij liet vernederen door u.

WANDA.
Al wat ik verlang isu nooit meer te zien.

FRITZ.
Dan zou ik u aanraden in een klooster te gaan.

WANDA.
Niet zoo dwaas, ik ben nog jong genoeg om een ander leven te beginnen!

FRITZ.
Als gij het inzicht hebt u te beteren....

WANDA.
Dat is onnoodig.

FRITZ

spottende.

't Is waar, gij zijt onverbeterlijk.

WANDA.
Ik ben minstens zoo goed als gij.

Men hoort de deur ontgrendelen.

FRITZ.
Daar is uw oom. - Wij zullen later voortkijven.

WANDA
Ik zal toch niet zwijgen voor u.

FRITZ.
Dat weet ik, kind lief.

Derde tooneel.

De vorigen. - Heinrath, hij heeft in den rechter arm eene kruik water en in den linker arm een groot roggebrood. Zoodra hij binnenkomt vliegen Wanda en Fritz er naartoe. Gene wil het brood en deze de kruik water nemen. Doch Heinrath laat niet los.

HEINRATH

plechtig.

Laat af!

WANDA.
Maar oom, ik verga van honger.

FRITZ.
Ik stik van dorst.

HEINRATH.
Als gevangenbewaarder is mij dat volkomen onverschillig.

FRITZ en WANDA.
Maar als oom?

HEINRATH.
Als oom?... Zeg eens, ik geloof dat gij wilt gekscheren.

WANDA.
In 't geheel niet, oom, maar ik ben zoo belust op roggebrood....

HEINRATH.
Zoo!... Dat is nog al aardig. Uwe moeder was met denzelfden lust behebt toen....

FRITZ.
Maar oom, laat mij toch drinken.

HEINRATH.
Neen, dat zult gij slechts dan, wanneer het mij belieft. Gij schijnt te vergeten dat ik het recht heb, hier te handelen naar goeddunken.

WANDA.
Maar oomken lief...

HEINRATH.
Stilte! hier komt geen oomken lief bij te pas. Ik sta hier tegenover twee stijfhoofdige gevangenen, en ik zal handelen als een moedwillige sleuteldrager.

FRITZ.
Maar, oom, als 't u belieft....

HEINRATH
Stilte! ik zal u leeren, dat uwe wederzijdsche stijfhoofdigheid, u niets dan onaangenaamheden kan berokkenen.

FRITZ

t.z.

Ik geloof dat hij nog stijfhoofdiger is dan wij.

HEINRATH.

Wanda, gij hebt honger, hier is het water.

Hij geeft haar de kruik.

Fritz, gij hebt dorst, hier is het brood.

Geeft hem het brood.

FRITZ en WANDA.

Maar oom....

HEINRATH.

Stilte! Wilt gij niet langer honger en dorst lijden, dan moet gij deelen.

WANDA

Ik wil met hem niets gemeens meer hebben.

FRITZ.

Liever dan haar iets te vragen....

HEINRATH.

Dat is uwe zaak.... Maar het spreekwoord zegt, wie niet hooren wil, moet voelen! Gegroet!

Wil weg.

FRITZ en WANDA.

Maar oom!...

Zij willen hem achterna, doch krijgen de deur voor den neus.

Vierde tooneel.

FRITZ - WANDA

FRITZ

loopt naar het stoeltje en zet zich neer. Hij houdt het brood onder den arm. T.z.

Ditmaal ben ik haar te vlug.

WANDA

stelt zich rechts te pruilen met de kruik aan de hand, t.z.

Hij heeft mij beet.... Doch laat hij mij niet zitten, dan laat ik hem sterven van dorst.

FRITZ,

t.z.

Geeft zij mij niet te drinken, dan laat ik haar vergaan van honger.

WANDA,

t.z.

Ik wil niets laten blijken, maar ik heb zoo een eetlust!

FRITZ

luid, met opzet.

Dat brood ziet er lekker uit.

Hij neemt een mes uit zijnen zak, snijdt een stuk brood af en eet het op met geveinsden smaak.

WANDA

insgelijks. Zij drinkt van de kruik.

Lieve Hemel! Dat water is frisch.

FRITZ

t.z.

Zij meent mij te tergen, maar ik zal toonen dat ik karakter heb.

WANDA

t, z

Biedt hij mij weldra geen stuk brood aan, dan giet ik het water door het venster.

FRITZ

al etende.

Dat brood is goed.

T.z.

Jammer dat het den dorst niet lescht.

HEINRATH

ziet door het tralievenster en schuddebolt.

WANDA

t.z.

Dat hij mij honger zou laten lijden, had ik nooit gedacht.

FRITZ,

t.z.

Zeggen dat ik dat vrouwtje bemind heb als 't licht mijner oogen.... en....

WANDA

t.z.

Zeggen dat ik vroeger niet kon slapen zonder van dien kerel te droomen.

FRITZ

t.z.

Zij was zoo vroolijk, zoo goed, zoo lief, men noemde haar de bloem van Zurich.

WANDA

t.z.

Ik vrees onpasselijk te worden, en dat onmensch....

Zij wischt eenen traan.

FRITZ

t.z.

Zij is in staat mij te laten bezwijken van dorst....

HEINRATH

roept door het tralievenster.

Wie niet hooren wil, moet voelen.

FRITZ

t.z.

De oude heeft gelijk.

WANDA

t.z.

Die oude dwarsdrijver komt ons nog tergen. Heb dan een oom die gevangenbewaarder is.

FRITZ

t.z.

Ik moet drinken of....

Luid

, Mevrouw, ik ben de oudste en heb bijgevolg het meeste verstand.

WANDA
Hij heeft weeral het meeste verstand.

FRITZ.
Om u dat te bewijzen, wil ik u een voorstel doen.

WANDA.
Laat hooren.

FRITZ.
Daar wij vast besloten hebben te scheiden van

tafel en bed....

Wanda knikt ja

, acht ik het onnoodig elkander langer te plagen.

WANDA.
Gij zijt het die....

FRITZ.
Laat mij uitspreken. Ik stel u voor gedurende onze gevangenzitting alle vijandelijkheden te staken en elkander te behandelen als vreemde lieden.

WANDA,
Ik neem uw voorstel aan....

FRITZ;

zeer beleefd.

Mevrouw, wilt gij een dronk water ruilen tegen een stuk brood?

WANDA;

zij nadert.

Ja, mijnheer, doch eerst het brood.

FRITZ

snijdt een stuk brood af.

Verschooning, ik doe niet anders zaken dan met het geld in de hand.

Zittende biedt hij haar het brood aan.

WANDA.
Heel wel.

Zij neemt het stuk brood met eene hand en geeft hem te drinken met de andere, doch Fritz laat niet los, zoolang hij drinkt.

FRITZ.
Ha! Ik wist niet dat klaar water zoo goed is.

WANDA

eet gulzig.

Wel, wel, dat brood is lekker....

FRITZ.

Honger maakt rauwe boonen zoet.

WANDA.

Dat is waar, maar ik eet dat brood veeleer uit lust dan uit honger.

FRITZ.

Wijst op het brood.

Het is al ter uwer beschikking. Jammer dat wij boter noch kaas hebben. Met geld misschien....

WANDA.

Tast in haren zak.

Ongelukkiglijk heb ik mijne beurs vergeten.

FRITZ.

De mijne is te uwer beschikking, mevrouw.

WANDA

neemt nog een stuk brood.

Gij zijt wel goed, mijnheer, wij zullen oom vragen... Maar ik eet het ruim zoo graag zonder boter.

FRITZ.

Wel, dat is wonderlijk, gij die vroeger zoo lekker waart.

WANDA.

Inderdaad, ik weet niet wat er sedert eenige dagen in mij omgaat. Ik ben steeds vermoeid, en daarbij zoo licht geraakt, zoo oploopend, zoo.... eene kleinigheid doet mij het bloed naar het hoofd stijgen.

FRITZ.

Ba! Ba! De mensch heeft zich zelven niet gemaakt.

WANDA.

Eenieder heeft zijne gebreken,

FRITZ.

Dat is waar!

Staat op.

Mevrouw, als gij verlangt te zitten?...

WANDA.

Later Mijnheer, als gij uitgerust zijt.

FRITZ.

Zet zich neder.

Vindt gij niet, mevrouw, dat zij, die

ons aanspoorden om samen te trouwen meer schuld hebben dan wij, aan al de wederwaardigheden, die ons thans te beurt vallen.

WANDA.
Gewis. Zonder mijne moeder en mijnen oom, had ik nooit aan u gedacht.

FRITZ.
Mijn voogd heeft mij van u het hoofd volgeblazen, en....

WANDA.
Men heeft ons niet eens den tijd gelaten om elkander te leeren kennen.

FRITZ.
't Is eene schande, twee lieden door den echt te verbinden, wier karakters zoo weinig overeenstemmen als de onze.

WANDA.
Dat zeg ik ook.

FRITZ.
Om ons te wreken, zullen wij scheiden in der minne en niet een woord kwaad meer van elkander zeggen.

WANDA.
Goed gesproken, Fritz, alons twisten dient slechts tot vermaak onzer vrienden. Wat meer is, wij hebben elkander zooveel niet te verwijten.

FRITZ.
Volstrekt niet, ook bied ik u mijne innigste vriendschap.

Steekt zijne hand uit.

En kan ik u ooit van dienst zijn.

WANDA.
Ik dank u, Fritz.... Wij zullen de oudjes laten zien dat wij verstandiger zijn dan zij.... 't Is jammer dat wij zooveel geld hebben besteed aan huisraad.

FRITZ.
Ba! Ba! Gij kunt alles voor u houden, als herinnering onzer kortstondige liefde.

WANDA.
En onzer langdurige vriendschap.

Zij wil zich nederzetten op zijnen knie.

Gij veroorlooft, Fritz?

FRITZ.
Volgaarne, onder vrienden....

WANDA.

Maar Fritz, als het niet onbescheiden is, welk gebruik zijt gij voornemens te maken van uwe vrijheid.

FRITZ.

Dat zal ik u zeggen, liefste, maar eerst moet gij mij zeggen wat gij voornemens zijt?

WANDA.

Ik ga terug bij mijne moeder en verlaat haar nooit meer, ik heb genoeg van den huwelijken staat. Maar gij....

FRITZ.

Ik keer onmiddellijk terug naar Parijs.

WANDA

nieuwsgierig.

Parijs?

FRITZ.

Ja, naar Parijs, ja, naar die grootsche stad, waar men meer vreugd geniet op eenen dag dan hier op een heel jaar.

WANDA.

Ik geloof dat gij daar een goed leventje hebt geleid, schelm.

FRITZ.

Dat moogt gij gelooven, Wanda, want in Parijs is

men zoo vrij als de vogel in de lucht. - Niemand vraagt van waar gij komt noch waar gij heenwilt. Het is genoeg dat gij zijt, en alles noodigt u uit om van dat zijn zooveel mogelijk te genieten.

WANDA.
Uwe vrienden zullen u met open armen ontvangen.

FRITZ.
Zonder twijfel. - Ik ga hun aanstonds schrijven dat zij, kost wat kost, mijn oud zwaluwnestje moeten huren.

WANDA

verwonderd.

Een zwaluwnestje?

FRITZ.
Ja, een zolderkamertje op de zesde verdieping, waarin ik woonde als in een luchtbal, met het schoone Parijs onder mijne voeten, en den blauwen hemel boven mijn hoofd.... Van uit mijn bed zag ik heel de Champs-Elysées.

WANDA.
Van uit uw balkoen, wilt gij zeggen.

FRITZ.
Ik zeg van uit mijn bed, een soort van ijzeren vogelkooi, waarin ik beter sliep dan op onze legerstede.

WANDA

nieuwsgierig.

Verder?

FRITZ.
Voor mijn venster liep eene breede dakgoot, waarin een tiental bloempotten mijn tuin uitmaakten en buiten de dakgoot waaide een driekleurig vlagje, om de vrienden te verwittigen wanneer ik te huis was, ook om hun de moeite te sparen, drie en negentig trappen hoog te klimmen, wanneer ik afwezig was.

WANDA.
Dat was goed gevonden. - Maar wat deedt gij gansche dagen?

FRITZ.
Des daags wandelde men op den boulevard, men dronk een kopje koffie, men rookte eene sigaar, men speelde een partijtje op den billard, en....

WANDA.
En 's avonds?

FRITZ.

's Avonds liep men naar den schouwburg, concert of bal, men at en dronk, danste en zong, zoolang men kon, en tegen dat de zon zich gereed maakte om op te staan, maakten wij ons gereed om te gaan slapen.

WANDA.

Ik wenschte dat ik ook een jongen ware.

FRITZ.

Ha! Ik zou u medenemen, Wanda, wij zouden leven als Castor en Polux.

WANDA

legt haren arm rond zijnen hals.

Gij veroorlooft?

FRITZ.

Welzeker.... Onder vrienden....

WANDA.

Wij zouden beter overeenkomen als vrienden dan als echtgenooten.

FRITZ.

Dat is buiten kijf.

WANDA

lustig.

Ik zou al doen wat gij doet: op den billard

spelen, dansen, rooken en drinken, totdat ik onder de tafel rol; wij zouden den vollen teugel vieren aan vreugd en liefde!

FRITZ.
Zonder liefde geen leven, zegt het spreekwoord.

WANDA.
Zeg eens, Fritz, denkt gij dat een jongenspak mij goed zou staan?

FRITZ.
Ongetwijfeld, ik ben zeker dat al de jonge meisjes op u zouden verlieven.

WANDA.
Toch waar?

t.z.

't Is jammer dat ik geen jongen ben.

Listig.

Maar gij zult toch ook niet lang moeten zoeken om een liefje te vinden.

FRITZ.
O! Wat dat betreft.... het is reeds gevonden.

WANDA

trekt haren arm weg.

Wat zegt ge?

FRITZ.
Ik zeg.... Bah! Spreken wij over wat anders.

WANDA.
Waarom?

FRITZ.
Omdat ik vrees dat.... gij jaloersch zoudt worden.

WANDA

spottend.

Jaloersch! Ik?... Daarvoor bemin ik u niet genoeg.... Vertel maar gerust, wij scheiden toch van tafel en bed.

FRITZ.
't Is waar ook... Welnu, verneem dan dat ik verleden nacht heb gedroomd, reeds te Parijs op mijn zolderkamerken te wonen.... Ik had een aardig meisje als buurdochter, die pas zestien zomers telde, wier gansch vermogen bestond in een paar hemelsblauwe

oogen, eene dubbele rei sneeuwwitte tandjes, en blonde zijde, die haar langs de schouders golfde.

WANDA.
Verder?

FRITZ.
Onnoodig u te zeggen dat ik haar ging vragen, hoe laat het was.

WANDA.
Natuurlijk.

FRITZ.
Juist toen ik wilde aankloppen, ving zij met hemelzoete stem een lied aan van de lente, de liefde en het leven!... Mijn hart begon te dansen van vreugd, en vol vervoering wierp ik mij voor hare voeten.

WANDA.
Hebt gij u niet bezeerd?

FRITZ.
Wat belieft u?

WANDA.
Ik vraag of gij u niet hebt bezeerd.

FRITZ

misnoegd.

Als gij wilt spotten....

WANDA.
Toch niet, 't is uit belangstelling.... Zeg eens, Fritz, was zij veel schooner dan ik?

FRITZ.
Hum! Hum! Veel schooner....

WANDA.
Hoeveel?

FRITZ.
Zoo een beetje.... maar wat een teergevoelig hart!... Zoodra zij eenen traan in mijn oog zag glinsteren....

WANDA

spottende.

Och arme!

FRITZ

gestoord.

Nu vertel ik niets meer.

WANDA.
Komaan, mijn goede Fritz, wees niet gestoord en vervolg, ik hoor u zoo graag van liefde spreken.

FRITZ.
Ja, waar ben ik gebleven?...

WANDA.
Aan de glinsterende tranen.

FRITZ.
Kortom, als zij bekend gemaakt was met de teedere gevoelens die mijn hart vermeesterden, kon zij de uitnoodiging niet weigeren om samen naar het veld te gaan en om de romance, die zij met zooveel geestdrift had gezongen, in practijk te stellen.... Het was Zondag.

WANDA.
Dat hebt gij vergeten te zeggen.

Zij legt haren arm rond zijnen hals.

FRITZ.
Wij namen den omnibus voor den Bois de Boulogne en....

WANDA

t.z.

Ik had er willen bij zijn.

FRITZ.
Wat belieft u?

WANDA.
Ik zeg niets

FRITZ.
Onder het nuttigen van een lekker ontbijt vond mijne liefde weldra weerklank in haar hart, wij waren voor elkaar geboren....

WANDA

t.z.

Dat heeft hij tegen mij ook gezegd.

FRITZ.

Zij was zoo lief, zoo geestig, zoo hartelijk.

WANDA

t.z.

Al hoedanigheden die mij ontbreken.

Fritz wacht een weinig.

Ga voort.

FRITZ.

Zoo minzaam, zoo frisch, zoo.... Ha! Ik mag er niet aan denken.

Hij kust zijne vrouw.

Verschooning, Wanda.

WANDA.

Geneer u niet, vrienden onder elkander.

FRITZ.

Merci.... Daarna gingen wij in het veld wandelen; onze armen waren samengestrengeld, onze harten aaneengeklonken; de wereld scheen ons een eden, waarover wij den scepter zwaaiden. - O! wat is rijkdom en ontzag in vergelijking met jeugd en liefde!

WANDA.

Niets, inderdaad!-

FRITZ.

Jammer dat het geluk nog sneller vliegt dan de tijd.

WANDA.

Dat is waar.... verder?-

FRITZ.

Het werd avond. Moede gewandeld zetten wij ons neder onder eenen lindeboom, waarop een nachtegaal zingend zijn wijfje in slaap wiegde. Zwijgend zocht ik in hare oogen de wederspiegeling van den hartstocht, die mij inwendig ver-

teerde.

Hij ziet Wanda strak in de oogen.

Zij kon mijnen doordringenden blik niet uitstaan en liet haar hoofdje op mijnen schouder vallen.

Wanda doet het.

Ik brandde van liefde en een vloed van kussen op haar rozenmondje, deed mij meer genoegen smaken, dan al de schatten der aarde kunnen geven.

Hij kust haar vurig.

Heinrath, die dat laatste tooneel door het tralievenster heeft nagezien, lacht zeer luidruchtig.

Ha! Ha! Ha!

WANDA

springt op.

O! mijn oom!

FRITZ.

Vervloekte sleuteldrager, zal hij ons geen oogenblik met vrede laten.

WANDA

naïef.

Ik dacht dat ons hier niemand kon zien.

Vijfde tooneel

DE VORIGEN. - *HEINRATH met een groot boek onder den arm.*

HEINRATH

vroolijk.

Zoo, zoo.... Het onweder is al over?

FRITZ.

Van wat onweder spreekt ge?

HEINRATH.

Wel.... Ik denk dat gij uwe vrouw niet omhelsdet uit haat.

FRITZ.

Ik haar haten.... wij zijn de beste vrienden van de wereld.... ik vertelde haar enkel hoe ik voornemens ben voortaan te leven.

HEINRATH.

Dat zal wat fraais zijn....

Hij ziet naar de tafel.

Zeg eens, het schijnt dat gij smaak vindt in mijn roggenbrood.

FRITZ.

Het is niet slecht, Wanda heeft het bijna al opgeëten.

HEINRATH

verwonderd.

Wanda!

WANDA.

Ja, oom, het is zeer lekker.

Gaat naar het venster.

HEINRATH

slaat zich op het voorhoofd.

Ha! Ba!

Hij trekt Fritz ter zijde en vezelt hem iets in het oor.

FRITZ

zeer verwonderd.

Zoudt gij dat denken?

HEINRATH

stil tot Fritz.

Zes maanden vóór dat Wanda op de wereld kwam was hare moeder behebt met denzelfden lust naar roggebrood als zij het nu is.

FRITZ.

Waarlijk?

Heinrath knikt ja en vezelt hem iets in het oor.

FRITZ.

O! Indien ik zeker was.

WANDA.

Wat vezelt gijlie daar?

HEINRATH

opent het boek.

O! Niets, ik zegde tegen uwen

echtgenoot, dat gij beiden uwe aanvraag tot echtscheiding moet onderteekenen.

Hij legt het boek op de tafel, biedt Wanda de pen aan en wijst de plaats waar zij moet teekenen.

WANDA.
Teekenen? - Wij hebben onze aanvraag reeds geteekend.

HEINRATH.
Jawel, - maar gij moet die alle dagen teekenen.

WANDA.
Alle dagen.

FRITZ.
Welzeker.... om te zien of gij in uw gedacht blijft volherden.

HEINRATH.
Juist zoo.

WANDA

tot Fritz.

Dat ligt aan u.

FRITZ.
Verschooning, dat ligt aan u.

HEINRATH.
Natuurlijk, als gij niet wilt toegeven....

WANDA

uitvallende.

Toegeven? wat toegeven?... Ah! ik zie het wel, gij spant te zamen om mij te dwingen; maar liever dan....

stampvoetende

nog liever zou ik u beiden....

Zij balt de vuisten.

FRITZ.
Kom aan! Dan zullen wij maar teekenen.

HEINRATH.
Natuurlijk....

Biedt de pen aan Fritz.

WANDA

t.z.

Indien ik mij niet weerhield.

FRITZ

neemt aarzelend de pen, t.z.

't Is aardig, mijne hand beeft, indien oom zijn vermoeden gegrond was.... drijven wij de proef tot het uiterste.

WANDA

ziet naar Fritz, t.z.

Zou hij toch teekenen?

FRITZ

die het bemerkt, teekent.

Daar!

Heinrath biedt de pen aan Wanda. - Fritz gaat bij het venster staan, hij ziet heimelijk naar Wanda. - Wanda gaat aarzelend naar de tafel om te teekenen, doch bezwijmt en valt in de armen van Heinrath.

HEINRATH.

Lieve Hemel! Zij bezwijmt!

FRITZ

vliegt naar Wanda en neemt haar in zijne armen.

Groote God! Oom, ik bid u, help haar.... een beetje azijn.

HEINRATH.

Azijn?... Als gevangenbewaarder heb ik het recht niet....

FRITZ

barsch.

Maar als oom kunt gij haar toch niet laten sterven!

HEINRATH.

Dat is waar!

t.z.

Zij heeft waarschijnlijk te veel roggebrood gegeten.

Af.

Zesde tooneel.

WANDA. - FRITZ.

FRITZ

doet een beetje water aan zijnen zakdoek en wascht haar voorhoofd en wangen.

Arm kind! Ik had ongelijk haar dat vertelseltje op te disschen. - Het was enkel om haar een beetje jaloersch te maken en ik ben... -

Zij opent de oogen.

Is het beter, lieve?

WANDA.

Ach! Fritz

Zij slaat hare armen rond zijnen hals.

Ik bid u, schenk mij vergiffenis, zonder u zou ik niet kunnen leven. Ik verga van jaloerschheid bij het gedacht dat eene andere vrouw uw hart zou bezitten. Ik smeek u, Fritz, vergeef mij mijne stijfhoofdigheid. - Gij weet niet hoeveel ik lijd bij de gedachte u te verliezen. Zie mij aan, en zeg dat gij mij nog bemint als vroeger.

Fritz beziet haar.

Niet zoo koel, mijn goede Fritz, niet zoo koel. - Laat ons dit gevang verlaten. Het is hier zoo bang - ik stik. - Ik zal hier sterven, ik voel het! Ach! Ik zal al doen wat gij wilt, ik zal u steeds onderdanig zijn, ik zal u dienen als eene slavin. Laat ons gaan, ik bid u, laat ons gaan Ah! Hemelsche goedheid, een traan in uwe oogen.

Zij kust hem vurig.

FRITZ

tilt haar op.

Aan mijn hart, Wanda, aan mijn hart....

Hij kust haar vurig.

Zevende tooneel.

DE VORIGEN. - HEINRATH.

HEINRATH,

vlug op.

Hier is de azijn.

FRITZ.

Het is over, oom.

HEINRATH.

Wat over?

FRITZ.

Het onweder. - Kom, liefste!

Hij wil weg met Wanda die aan zijn arm rust.

HEINRATH

verwonderd.

Waar gaat gij naartoe?

FRITZ.

Naar huis!

HEINRATH

verwonderd.

Zoo.... Gij komt nauwelijks binnen... Als oom heb ik het gevang doen schuren.... En.... Maar.... zeg eens Fritz.

Fritz

luistert over zijn schouder en Heinrath zegt luid aan zijn oor:

Als het een jongen is, moet ik peter zijn!

Benoodigdheden.

Een bos sleutels, een bril en een boek voor Heinrath.

Eene kruik water en een groot roggebrood. Een inktkoker met pen en een potje met azijn voor denzelfden.

Een sigarenkoker met sigaren, phosphorkens, een zakmes en een zakdoek voor Fritz.

Poëzie

I.

1. In vroeger jaren

Ik zong in vroeger jaren
zoo menig gemoedelijk lied,
ik zong van leven en toekomst -
en kende het leven niet.

Ik vloog op guldene droomen
't verre onbekende toe;
thans hangen mij de vleugelen
geknakt en vliegensmoê.

Ach! leven en toekomst heeft thans
mijn matte voet geraakt,
thans spreidt zich vóór mijne oogen
't gedroomde ontverwd en naakt -

En wil ik 't mij nu bekende
bezingen gelijk weleer,
mijn stemme stokt in tranen....
'k Beproeve 't - maar kan 't nie' meer!

2. Een kruis met bloemen

Een kruis met bloemen, is het niet ons leven?
Welk leven zonder kruis? Wien bloeit de bloeme nooit?
Wèl hem die beide aanveerdt als van den Heer gegeven -
en, hert en ziel omhoog, zijn kruis met bloemen tooit!

O liefelijk gebloemte, omspelend en omrankend
mijn lichtgeworden kruis! Het juichend herte vraagt:
Wat miek u, arme ziel, zoo twijfelmoedig-wankend?
Geen kruis en geeft u God dat niet zijn bloemen draagt!

3. Licht

Naar het engelsch van F.W. BOURDILLON.

Duizende oogen heeft de nacht,
de dag maar één;
toch sterft der aarde licht en pracht,
is 't zonlicht heen.

Ook duizende oogen heeft de geest,
het hert maar één;
en 't licht des levens is - geweest,
is liefde heen!

D[r] EUG. VAN OYE

II.

1. Koning plicht[(1)]

Er troont een Koning oud en vroed,
Op hooge bergen eenzaam stil,
Geen hofgevlei, geen eerestoet
Verzacht zijn' wet, verwint zijn' wil.

De tocht is wild, de weg is lang,
Die leidt naar 't vorstelijk paleis;
Geen rozengeur, geen vooglenzang
Verkwikt den pelgrim op de reis.

De Koning schenkt noch goud, noch eer;
Maar nadert ge eens zijn purpren troon,
Zoo klinkt zijn' stemme naamloos teer,
Dan lacht hij minzaam u ten loon!

De tocht is ruw, de baan is wijd,
Die kronkelt naar het ridderstícht;
Toch reizen wij vol moed en vlijt,
Naar d'ouden koning Plicht!

(1) Uit *Gedichten voor Huis en School*, die eerlang verschijnen zullen.

2. Hoe mag het komen.

Hoe dikwijls komt het mij niet plagen,
Eens lieflik plagen, 't blonde wicht!
Het maakt me, door zijn schalksche vragen,
Het hoofd gezond, den arbeid licht.

Het komt maar af; 't is nooit verlegen;
En klinkt zijn vriendlik '*open doen*'?
Dan ben ik vaardig, snel hem tegen
En vang hem op, met eenen zoen.

Het vraagt papier én pen én boeken;
't Klimt op mijn stoel;... 't is weer te been;
Het wipt en tript in alle hoeken,
En als een vogel vliegt het heen.

Dan vind ik soms op mijn papieren,
De sporen van zijn lieve hand;
En aardige arabesken sieren
Op menig blaadje, rand en kant.

Hoe mag het zijn, hoe mag het komen?
Ik voel me dan verjongd, verlicht;
En waar *zijn* schetsjes 't blad omzoomen,
Daar schrijf ik vaak *mijn* schoonst gedicht!

JACOB STINISSEN.

III.

We waren getwee in de kamer,
Voor de eerste maal, bij elkaar.
Mij bonsde het harte als een hamer;
Ik vatte de hand van haar.

Geen woordeken konden we spreken,
Gedurende een lange poos:
Mij dreigde het harte te breken,
Zij bloosde gelijk een roos.

Vermeesterd door 't zalig ontroeren,
Ontviel er mijn ooge een traan.
Ik wilde haar midden omsnoeren
En zachtjes liet zij begaan.

Zoo lagen wij, in elkaars armen,
Te zuchten van heil en min,
En aâmden vol liefde elkaars warmen
En vurigen adem in!

PROSPER LEFLOT.

IV.

De trappist

Ziet ge op de bergkruin ginds, in de vallei verheven,
Dat statig kloek gebouw, uit hardsteen opgehaald,
Met klimgewas bekleed en heestergroen omgeven?
Daar is 't gelukkig oord, waar 's Heeren zegen daalt.
't Schijnt een aloude slot der middeneeuwsche tijden,
Waarvan de erinnering reeds lang is uitgewischt:
't Is eenzaam daar en stil; bij 't streng zich zelv' bestrijden
Woont daar schier onbekend, de ootmoedige Trappist.
Vreemd aan den aardschen drang bewerkt hij daar in vrede
Der ziele zaligheid, trots Satans sluw beraân,
Wen hij met inngen troost, bij waakzaamheid, de bede
Tot Godes zetel stuurt, bij 't nachtlijke ure ontstaan.
Als Adamstelg, is 't hem geen last het land te ploegen
't Met zweet te drenken, of 't zij door de zon verzengd
Te spitten vroeg en spa, daar hij bij 't naarstig zwoegen
Nog boetpleging verricht, zijn drank met tranen mengt.
Al wat de zinnen streelt is hem van geener waarde;
Schuw van al 't aardsch vermaak, in grove pij gehuld,
Nut hij slechts 't voedsel, dat zijn zweet ontrukt aan de aarde,
Terwijl bij luttel spijs hij oefent 't taai geduld.
Door eenvoud aangezet voor al wie hem gebieden,
Gehoorzaamt hij als 't kind dat zijnen vader mint
Zoo vaardig als gedwee, wen hij betracht te ontvlieden
Den eigen wil, waarin hij geen gunst meer vindt;
Indachtig d'onverbreekren eed, daar eens gezworen
Tot in de dood te zijn de kloosterwet getrouw
Als Benedictus zoon, zoo acht hij zich herboren
Tot een Godstoegewijde. En zoo, in hitte en koû,
Ontziet hij dag noch nacht, als 't klokje klept ter bede,
En slaap en ruste te offren, wijl in dorp en stad,
Nog menig schepsel zich onteert door dartelhede,
Trots al den druk, die er voor 't menschdom aan ontspat.

't Is nacht, 'k ben op 't dokzaal; daar zie 'k, als waren 't schimmen,
Trappisten in het koor, geknield voor 's lesnaars voet;
Wen 'k slechts een enkel licht voor 't altaar Gods zie glimmen,
Tafreel dat elk aanschouwer overwegen doet.
Te meer nog; als opeens het spalmgezang komt klinken
Zoo plechtig in akkoord, of als ze in diep gebed
Het hoofd vol eerbied en ontzag ten grond doen zinken,
Zoo als 't van oudsher in de kerk is ingezet;
O! dan gevoelt men iets gelijk een hemelzegen,
Die 't hart bedauwen mag; dan leert men hoe 't verblijdt,
Bij zelfverloochening schier 't aardsche dal ontstegen,
Met vrijen wil te zijn aan 's Heeren dienst gewijd: -
Hier ook is arm en rijk van eener achting, waarde;
En knecht en edelman, gehuld in boetkleedij -
Beoogen slechts een doel, een arbeid op deze aarde:
't Verzaken, als Rancé, aan wil en heerschappij.
Daar is geen onderscheid, geboortefaam, noch standen.
Wie zegt u of 't die grijsaard is die 't vaderland
Eens redden mocht? Zeg, is 't die vader, die de banden
Voor eeuwig eens verbrak voor kroost en bloedverwant?
Of is 't die jongeling daar, die, toen in lust hij leefde,
Gedachtig 't oordeel Gods, door wroeging werd beducht?
Of is 't wel ginds die leek, die voor verleiding beefde
Aan allen vaarwel zei, de wereld is ontvlucht?
O neen! daar kent men rang noch stand, elk wil er sterven
In needrigheid; niet een wordt eerlof toegezegd,
Hoe dapper held hij was, wat kunstroem hij mocht werven,
Slechts de aarde zonder kist is aller laatste recht.
Doch neen, een kruisje, 't merk van hopen, gelooven
Siert ieders graf hier, waar elkeen verbeidt den dag,
Des Heeren dag, als elk bij 't roepwoord van hier boven,
Met glans verrijzen zal. Heil! wie 't genieten mag!

KAREL DELMOTTE.

Gent, Bloeimaand 1886.

De ‘quaey-werelt’ of de Antwerpsche volksopstand van 't jaar 1477.

(*Zie de vorige aflevering*).

‘Eene ordonantie van policie van den jare 1467 geeft ons het bewijs, dat de Hertog zich met het regelen der belastingen niet te bemoeien had. - Trouwens, er wordt daer gezeid, dat de schikkingen betrekkelijk de accijzen het Magistraet alleen aangaen; en degene betrekkelijk het pontgeld en het lepelregt den Hertog.

De menigvuldige leeningen aen den Hertog gedaen, en de mettertijd ingeslopen misbruiken, bragten de stedelijke geldmiddelen in groote verwarring. Aldus verkocht de Stad in 1472 voor zes honderd Kroonen eeuwigdurende renten, om met de daervan voortkomende gelden haren geduchten heer tegen de oproerlingen te ondersteunen. Volgens eene rekening van 1474 betaelde Antwerpen toen in belastingen aen den vorst 13,361 gulden.-

Om de ingeslopene misbruiken eenigermate te verhelpen, maekte men in 1475 een wijdloopig reglement, bij hetwelk 's Hertogs gezag en bemoeiing noch ingeroepen, noch noodig geoordeeld werden; maar de oorlogen van Maximiliaen maekten alle maetregels vruchteloos. - In 1478 was aen de stedelijke financiën nog geen doorkomen te vinden; de Stad was door velerlei schulden bezwaerd; zij moest dit jaer wederom voor 150 livres renten uitgeven. - In 1479 werd zij getaxeerd op 29,397 gulden en 7 stuivers, als hare bijdrage in de som van 80,000 goudgulden, waervoor Karel de Stoute het Hertogdom van Gelderland en het Graefschap Zutphen gekocht had.

In 1481 bevond zij zich in de noodzakelijkheid koren en graen op te doen, en werd gedwongen om 100 livres oude groote tornoos in eeuwigdurende renten uit te geven. - In 1482 was er eene andere uitgave van renten ten bedrage van 200 livres, en in 1486 eene derde uitgift ten beloope van 1000 livres. Onze Stad zonk dus gestadig dieper in den

afgrond der leeningen.' (*Mertens & Torfs.* - B. III blz. 272 en volg.)

Zooals men ziet, deze aanhalingen zijn bediedenisvol; wij mogen er ons dus bij bepalen.

Of de Kommissarissen van het Hof, bij het lezen van het vertoogschrift dat de Antwerpenaars hun overhandigd hadden, hunne zending als mislukt beschouwden, behoeft nauwelijks betoog; ook keerden zij een tweede maal terug zooals zij gekomen waren, en gingen de gedingen intusschen hunnen gang. - Adriaan Stedinck, gewezen Rentmeester in 1474 en 1475, en Jan Houbraken, kregen een civiel vonnis op 16^{den} Mei.

In onze archieven bevindt zich eene oorspronkelijke verklaring van Jan Houbraken, die hij onder datum van 20sten Mei onderteekende; hij beleed daarin dat, aangezien hij voormaals, als *rentmeesterscnape* der stad, zich zeer misdragen had in zijne financieele werkzaamheden, hij hierdoor onweerdig was geworden voortaan welke stedelijke bediening ook, nog te vervullen; hij beloofde dan ook uit zijnen eigen en wel voorbedachten wil, en, *bijder eeren ende Kersteliker trouwen die (hij) over de vonte ontfangen* (*had)*, voortaan geene zulkdanige plaatsen meer te solliciteeren, noch door iemand anders voor hem te laten solliciteeren. Hij verbond zich, op verbeurde van lijf en goed, volkomelijk afstand te doen van alle brieven, privilegiën of andere graciën, die hem door Paus, Keizer, Hertogin enz. mochten vergund worden in kwijtschelding zijner misdaad, en waarvan hij zich later zoude kunnen bedienen om deze zijne belofte in te trekken.

De vrede hierop gesloten zijnde tusschen hem en zijne vervolgers, onderteekende hij eene complementaire verklaring, waarin hij zwoer in 't vervolg geene officieren, wethouderen, dienaren, poorters of ingezetenen dezer stad te misdoen rechtstreeks of onrechtstreeks, heimelijk of openbaarlijk op verbeurde van honderd Burgondische guldens. - Als waarborg bezegelde zijn broeder Emont deze oorvrede, zich zelven en al zijne goederen daartoe verbindende.

Heeft Jan Houbraken dit stuk goedwillig onderteekend of is hem zijn handteeken uit vrees der tortuur afgeperst geworden? (Wij hebben gezien dat hij den 21 april getortureerd was geweest). Deze vraag laat zich stellen, maar met geene zekerheid beantwoorden.

Heer P. Genard helt tot het laatste gevoelen over. De

inhoud van het stuk levert weinig of niets op om 't een of 't ander met eenige gegrondheid vast te stellen; want, zoo Houbraken zich werkelijk aan medeplichtigheid schuldig gemaakt heeft, waaraan wel niet te twijfelen valt aangezien hem, als Bureeloverste der Stadscomptabiliteit, de inkomsten en uitgaven der stedelijke gelden door de handen moesten, dan had hij slechts verdiende loon van 't oogenblik, dat zijne vervolgers hem dwongen aan zich zelven alle verdere stadsbediening voor eeuwig te ontzeggen. Hierin zou dus, ons erachtens, moeielijk eenen blijk van weigering zijnerzijds kunnen gevonden worden om het hem voorgelegde stuk met zijn handteeken te voorzien.

De complementaire verklaring is echter meer geschikt om den dwang te argwanen; want waarom toch de voorzorg nemen eene oorvrede te sluiten, als wanneer men met recht en rede te werk is gegaan? Waarom den veroordeelde het middel ontnemen om later tegen het gewijsde in beroep te gaan, als hem zulks goeddocht? Ten zij dat men aanneme, dat het eerste gedeelte der verklaring goedwillig geteekend zij geworden en het tweede ten overstaan der pijnbank. - Wij geven dit punt den lezer in overweging.(1)

t' Was denzelfden dag toen Houbraken zijne verklaring onderteekende (20 mei), dat Willem Van Riethoven, die, zooals wij gezien hebben, den 7^{den} mei civielijk gewezen werd, ter Vierschaar verscheen om de straf te hooren die men hem ging opleggen. Hij werd veroordeeld om in zijn hemd en eene brandende kaars in de hand, naar de St.-Jacobskapelle in 't Kipdorp(2) te komen en aldaar het volk geknield vergiffenis af te smeeken. Na deze boetvaardiging gedaan te hebben, leidde men hem terug op 't Steen; hij bleef aldaar opgesloten tot den 9^{den} oogst, als wanneer het magistraat hem toeliet naar huis te gaan; maar hij mocht nergens elders gaan dan tot de Observanten of Minnebroeders; zonderlinge straf, waarvan Maximiliaan van Oostenrijk hem later onthief.

Den 31^{n} Mei 1477 was het de beurt der overige gevangen om ter Vierschaar te verschijnen. - Het burgerrecht werd er aan Jan Van Mechelen en Godevaert Van der Dieft bestreden; het bleek nochtans dat beiden werkelijk poorters waren; daar deze zaken niet afgeloopen waren, werden zij, luidens

(1) Zie de verklaring in de bijlagen.
(2) De St.-Jacobskapelle lag destijds buiten de stadswallen.

de Antwerpsche Costumen, tot veertien dagen verschoven. -

De maand Juni verliep alzoo met het in orde stellen der noodige rechtsformaliteiten, het opstellen van beschuldigings- en verdedigingsakten en het nemen van allerlei rechterlijke aanstalten van weerszijden de partijen. Er werden beweeringen vooruitgeworpen die niet toefden bestreden te worden.

Onder anderen zien wij op 6 Juni dat Jan Colgensone(1) beweerde dat de gemeente hem ten onrechte aansprak, vermits hij gereed was te bewijzen, met brieven van de stad gezonden, dat hij vrijgeleide had; en, werkelijk, men herinnere zich dat hij, den 10^{n} April aangehouden zijnde, korts daarop weder losgelaten werdt; edoch onze ambachten bestreden deze bewering, en het onderzoek der zaak werd tot den vijftienden dag verschoven.

Nopens de Vrijgeleide bepaalt het boek der *Rechten ende Costumen van Antwerpen* dat, wanneer eenig zwaar misdrijf gepleegd was geworden en men de daders niet kende, deze en hunne medeplichtigen uitgenoodigd werden voor 't magistraat te verschijnen, om zich te verantwoorden en daartoe vrijgeleide te bekomen.

En opdat men des te spoediger de misdadigers kennen zou, mocht de Wethouder, als naar gewoonte, straffeloosheid schenken aan den aanbrenger. - Kwam er niemand op na den derden oproep, dan werden de schuldigen en hunne medeplichtigen voor hun leven gebannen op straf der dood of anderszins na aangelegenheid van zaken.

Zonderlinge handelwijze om aan de waarheid te komen en wel geschikt om tergende onrechtvaardigheden te plegen onder den dekmantel der justicie; de vervolgingen der XVI^{de} eeuw leveren daar bewijzen van op!

Middelerwijl kwamen buitenlandsche politieke gebeurtenissen van groot aanbelang aan de nieuwe schepenbank eenige verademing verschaffen in hare rechterlijke werkzaamheden.

Den 22^{n} Mei, namelijk, hadden de Franschen, na eene

(1) Deze Jan Colgensone was Buiten-Burgemeester in 1482 en werd dit zelfde jaar met zijnen ambtgenoot den Binnen-Burgemeester Nikolaas de Schermere te Vilvoorden onthoofd op bevel van aartshertog Maximiliaan. - De reden dezer halsrechtingen schijnt hierin bestaan te hebben, dat deze Antwerpsche burgemeesters zich tegen het voogdijschap van Maximiliaan over zijn zoon Philips de Schoone verzetteden in de Statenvergadering, die de Souverein belegd had te Mechelen, na het schielijk afsterven zijner gade Maria van Bourgondiën. (27 Maart 1482). -

langdurige belegering, verraderlijk de stad Atrecht (Arras) overrompeld en er afschuwelijke wreedheden gepleegd. - Tachtig inwoners, aan het welgevallen des Konings overgeleverd, waren allen onmeedoogend onthalsd geworden.

De steden Mortagne, Lannoy, Leuze werden bijna gelijktijdig ingenomen en Bouchain alsmede St.-Omer belegerd.

De stad Le Quesnoy onderwierp zich; Avesnes werd door eene schurkerij van Lodewijk den XI^{n} overweldigd en het garnizoen gedeeltelijk over de kling gejaagd. Onze Heer van Perwez en Jonkheer van Cuelenborg, met meer andere edellieden, werden aldaar krijgsgevangen genomen; de ruiters vochten manhaftig *ende sloegen meenigen Franchois doot.*

In tegenwoordigheid dezer zoo aanvallende houding van den Franschen vijand, werd van hoogerhand eene algemeene wapening tegen 's lands overweldiger uitgeschreven.

Gansch Vlaanderen en Brabant door luidde men gedurende 21 dagen storm den geheelen dag door.

De stormklok werd ook te Antwerpen getrokken, de groote en kleine stadswimpel werd ten stadshuize opgestoken en al de gilden en ambachten volgden dit voorbeeld, met hunne vaandels in hunne lokalen uit te hangen.

Het Magistraat beieverde zich tot het lichten van gelden en manschappen om den geboortegrond te verdedigen. Den 7^{n} Juni werd er van der stadspuije geboden, dat alwie tot den krijgstocht verkoren was, zich terstond reisveerdig moest maken op straf van ballingschap en verbeuring van goederen. - Dengenen, die aangewezen waren om het benoodigde geld te verschieten, werd almede de verplichting opgelegd zoo dadelijk den opgelegden taks te betalen op straf van daarvoor heerlijk geëxecuteerd te worden.

Eenige dagen daarna, den 12^{n} Juni, had de wapenschouw plaats in het Schuttershof.(1) De ridders Jan Van Immerseel en Jan Van Beloys, als aanvoerders der bende, namen deze taak waar gezamentlijk met Burgemeesters en Schepenen. De schutters kregen eene maand gagie en mochten daarna huiswaarts keeren met de uitdrukkelijke aanbeveling, zich gereed te houden *omme, als trompette slaen* (*zou*), met hunne kapiteins uit te reizen. - De uitreis geschiedde den 19^{n} Juni,

(1) Alwaar thans de Koninklijke Schouwburg en de Graanmarkt gevestigd zijn.

en dus mochten de schutters hunne vorstin nog aanschouwen alvorens hun leven voor haar op het slagveld te wagen.

Inderdaad, Maria van Bourgondië, die den 10^{den} Juni te Brussel ingehuldigd was geweest als Hertogin van Brabant, bevond zich op weg naar Antwerpen.

Den 17^{den} vaardigde het Magistraat een gebod uit dat te gelijker tijd de gevangene magistraten, de inhuldiging der Hertogin en de volkswapeningen raakte.

Er werd daarin afgekondigd en geboden van 's Heeren wegen, dat al wie geld schuldig was aan de gevangen zittende magistraten, hetzelve over te brengen en de betaling ervan te doen hadden in handen der stedelijke Rentmeesters vóór 's anderdaags middag, op straf van zooveel te verbeuren als de schulden bedroegen;

dat men den dag daarna voor den noen de Hertogin van Brabant ontvangen en hulden zou; bijgevolg, dat eenieder verzocht was zich tot de feestelijkheid voor te bereiden en, wie het aanging, zijn kraam te ruimen had in 't vierkant van de Groote Markt op straf van III oude schilden boet;

eindelijk, dat men den dag daaropvolgend, in den ochtend, de trompet blazen zou tot de uitreis; wenschte iemand vrijwillig mede ten strijde te trekken en de soldij te verdienen van eenen stoter daags en twee ellen laken eens, hij hadde zich slechts te laten inschrijven en men zou hem wel betalen.

Den 18^{n} Juni dan, deed Maria van Bourgondië, in hare hoedanigheid van Markgravin des Heiligen Roomschen Rijks, hare *blijde intrede* te Antwerpen, de hoofdstad dezer provincie.

Zij was vergezeld van vijf harer raadsheeren: den hertog van Kleef, den graaf van der Marcken, Jan Van Bouverijen, voorzitter van den Grooten Raad, en de ridders Jan van Withem en Robrecht Cottereau.

De ambachten, het oogenblik te baat nemende, dat de Franschen, na Bourgondië en Picardië onder gebrekkelijke voorwendsels bemachtigd te hebben, het Artoys binnengedrongen waren en Henegouw reeds bedreigden, de ambachten, zeggen wij, wisten de Hertogin zoo wel te bepraten, iets wat wel niet vreemd moet schijnen in den neteligen toestand waarin de vorstin zich bevond, dat zij onder datum van 20 Juni eenen akt teekende welke nagenoeg luidt als volgt:

Dat, aangezien de ingezetenen van Antwerpen haar ootmoediglijk baden genadiglijk te vergeven de misgrijpen en gebreken, die in het beleid der proceduur tegen de aangehoudene magistraten mochten zijn geslopen op de eene of andere tegen de hertogelijke waardigheid aandruischende wijze, zij hun verzoek inwilligde en aan de burgerij alle zulk exces of misgrijp voor eeuwig kwijtschold.

Wat meer is, zij keurde goed en bekrachtigde de correctiën, executiën, bannen en al wat tijdens de beroerten geschied was, belovende nooit eenige *remissie*, *relievement oft eenig behulp van rechte oft fayte te* geven aan de veroordeelden.

Zij verklaarde tevens van nu af als nietig en van geener waarde alle kwijtschelding, die den gestraften later zou kunnen verleend of gegeven worden.

En eindelijk, aangezien eenige personen ter Vierschaer veroordeeld waren geworden, op verbeurde van lijf en goed, 't eeuwigen dage in Antwerpen te verblijven, zoo nam Maria alsnog de verbintenis op zich van deze personen, zoo zij de stad kwamen te ontvluchten, te achtervolgen, aanhouden en terug aan de stedelijke overheid uit te leveren; ofwel, in gevolge de uitgesprokene veroordeeling, de vluchtelingen, ter plaatse waar zij zouden ontdekt worden, *vanden live mitte zweerde te doen justicieren.*

Men ziet, alweer voorzorgen tegen alle wederwraak die in latere meer rustige tijden mochten geëischt worden, zoo van wege de veroordeelden, als van wege de hertogelijke macht; dat bewijst dat de voorschreeuwers der volkseischen begrepen hadden dat men te ver was gegaan, en hun gedrag strafschuldig was geworden.

Deze verklaring, aan de vorstin min of meer ontfutseld, bleef echter, hoe uitdrukkelijk haar inhoud ook was, niet letterlijk geëerbiedigd; straks zien wij hoe streng Maximiliaan van Oostenrijk tegen de belhamels invoer.

Den 19^{n} Juni dus, schalde de trompet in de straten van Antwerpen en den 20^{n} of 22^{n} vertrokken de schutters in groot getal van volk, volgens Van Kessel, wel 80, zegt Bertrijn, behoorlijk toegerust met wapenen, bussen, wagens en tenten.

Zij bivakeerden te Roije op den Dries in de parochie van Berchem; zij dronken en schonken en maakten aldaar goed bloed zes dagen lang en beweerden niet te willen voort-

trekken zoo de Edelen niet met hen gingen;[(1)] zij eindigden evenwel met op te breken en begaven zich naar *Soignies* in Henegouw.

De Hertog van *Gelder*, welke naar de hand onzer vorstin dong en het opperbevelhebberschap over Maria's legerbenden voerde, werd ongelukkiglijk twee maal verslagen. - In den laatsten slag liet hij het leven. - Doodelijk getroffen door eene lans, werd hij wreedelijk door een paard voortgesleept en alzoo binnen Doornik gebracht, alwaar hij begraven ligt.

Den 26^{n} Juli braken de Antwerpenaren op van voor Senlis en kwamen huiswaarts; eenige hunner sprongen over de muren, omdat het hun te lang was te beiden tot 's anderdaags.

Vijf dagen daarna, den 1^{n} Oogst, spoedden zich nieuwe krijgsscharen naar het oorlogstooneel. - De kapiteins van Vlaanderen, Henegouw en Brabant trokken naar St.-Amand bij Doornik, *ende wonnent terstont ende roofdent*, *ende Heer van Immerseel was Capitein van Antwerpen*, *ende hij sont den staendaert van St.-Amant tot Antwerpen.* - (Bertrijn).

Dit gedenkteeken van den moed onzer voorvaderen schijnt in de XVI^{de} eeuw, bij den brand van het stadhuis, met meer andere oude krijgsgedenkstukken te zijn verloren gegaan.

Dat deze zoo woelige tijden aanleiding gaven tot allerhande misbruiken en misdrijven laat zich beseffen.

De stadseigendommen, bij voorbeeld, schenen van groot noch klein ontzien te worden. Ten einde de aan de wallen gelegene stadsgronden te vrijwaren tegen de hebzucht der eigenaren, zag het Magistraat zich verplicht, onder datum van 11^{n} Juli, een gebod af te roepen, gebiedende dat alwie hagen of schutsels op de stadsgronden geplaatst had, deze heiningen binnen de veertien dagen te ruimen en terug op hunne vroegere plaatsen te herstellen had; de erf- of grondscheiders van de stad zouden binnen middelen tijd omgaan en de palen alom onderzoeken; werden er lieden bevonden, die aan het gebod te kort waren gebleven, zij beliepen eene boet van drie oude schilden en eene correctie van den Heere. -

(1) Poorters van Antwerpen en derven ter caussen van henne Leenen als Leenmannen niet dienen; ten ware dat de stadt van Antwerpen uit trockte ter ghemeynder orloghen; in welcken ghevalle sy metter stadt trecken moeten, *maer anders niet.* -
Rechten ende Costumen van Antwerpen. 'Vande Binnen Poorters.'

Dan, en om de moorden en nachtelijke misdrijven te keer te gaan die de openbare veiligheid ter dege schenen te verontrusten, herinnerde het Magistraat den ingezetenen van Antwerpen, bij bevelschrift van 21 Juli, dat het eenieder stiptelijk verboden was na het kleppen van de dief- of avondklok op straat te verkeeren zonder aangestoken lantaarn en zonder openbare noodzake; wie betrapt werd en geene voldoende verrechtvaardiging geven kon, onderging de straf van oude tijden daarop vastgesteld en bovendien eene correctie van den Heer.

In deze zelfde ordonnantie werd er al verder geboden, en wel aan de kolfdragers en dienaren der Stad, dat zij alle weken 's Woensdaags, *de ribauden ende ribaudsters* die zij op de Groote Markt en in de aanpalende straten zouden aantreffen, moesten verplichten de markt met bezems te keren, ten einde deze plaats schoon te houden; zoo iemand van dit gemeen volk weigerde te voldoen aan 't bevel van 's Heeren dienaar, werd hij gestraft en uitgerecht ter ordonnantie van den Wethouder.(1)

Verder en om het zedenbederf te bestrijden dat zich al meer en meer onder het volk verspreidde, niettegenstaande de daartoe reeds genomene maatregelen en vermaningen der geestelijkheid, nam de Overheid meerdere besluiten, die nochtans met weinig of geen gevolg bekroond werden.

Alzoo werd het den eigenaars verboden te verhuren of te verkoopen aan ontuchtig volk, de huizen gestaan in de straten alwaar de stadsprocessie gewoonlijk doorging.

Aan al wie geen poorterskinderen waren of geen ambacht uitoefenden, aan al wie speelde of dobbelde op de Groote Markt of elders, in een woord, aan al wie bij het janhagel te huis hoorde en geene middelen van bestaan had, werd bevolen binnen zonnenschijn de stad en vrijheid van Antwerpen te

(1) Alhoewel deze aanhaling geene betrekking heeft met ons verhaal, deelen wij ze toch mede, al ware het slechts om den lezers een staaltje onder de oogen te brengen van de zonderlinge wijze waarop in vroegere eeuwen de reinigheidsdienst in onze stad gedaan werd.

In de reeds vermelde ordonnantie van 18de Maart vinden wij bepaald, dat het eenieder vrij staat de mest of vuilnis van de straten op te rapen, op voorwaarde nochtans dat *elc diet begint aen enigen hoop te rapen*, *nergens el* (*elders*) *rapen en sal moegen vore dat hij yersten hoop wechgevuert heeft. - Dat ele die dmes* (*mest*) *raept hebben sal moeten een scuppe ende eenen bessem*, *omme die vuylnisse schoon op te rapen.*

verlaten, op straf de ton te dragen en af te rekenen met eene verdere correctie van den Heer.

Aan de overspelers, die destijds vrij talrijk schijnen geweest te zijn, en openbaarlijk hunne *gangen gingen tot groter scaempten ende achterspraken vander stad,* werd de verplichting opgelegd zoo dadelijk te scheiden en te leven gelijk het de wet voorschreef, op straf van verbannen te worden uit de stad en het Markgraafschap van Antwerpen.

Nopens dit punt verhaalt ons Melchior Van Kessel eene wreede rechtspleging, waartoe het Magistraat overging op 7 October 1477.

Dien dag werd de vrouw van Jan Van Dockx levend omtrent de galg begraven, omdat zij haren man had doen vermoorden; en 's anderdaags werd Aard Van Gheel, de rentmeester der Facons, op eene horde van het Steen naar de Groote Markt gesleept; hij werd aldaar openbaarlijk door den beul onthoofd, wijl hij haar boel was en de misdaad had doen bedrijven.

Barbaarsche wederwraak, die eenen diepen indruk moest maken op de gemoederen en hun bewijzen, dat de Overheid besloten was haar gezag vastberaden uit te oefenen.

JUL. VAN BREE.

Antwerpen.

Boekbeoordeelingen

I. K.L. Ledeganck's volledige dichtwerken in chronologische orde verzameld, vermeerderd met eenige onuitgegeven of in vroegere uitgaven niet opgenomen gedichten. - Roeselare De Seyn-Verhougstraete.

Eene nieuwe uitgaaf van Ledeganck!

Dus werd de behoefte daaraan nog gevoeld? Of was 't alleen de behoefte aan *deze* uitgaaf!

Neen, het laatste betwijfel ik, omdat zij daarvoor *nog* niet fraai genoeg is. Men bedenke, dat Ledeganck tot onze hoofddichters behoort, dat hij de lust is van alwie Vlaamsche poëzie leest en de lieveling en roem van ons volk. Als ik de pracht beschouw, waarmede b.v. Jonathan, Beets, en, in den vreemde, Goethe, Schiller, Körner, Lenau, Heine, Hugo, De Musset, Tennyson en anderen werden uitgegeven, dan vraag ik mij af, waarom ook *wij* onze classieken, onze uitstekendste schrijvers niet eens opschikken en tooien?

Wat dunkt u van eenen Ledeganck, 'nen Van Beers of De Cort in prachtgewaad? Mijn ideaal van het onderhavige boek zou b.v. dees zijn: Een drietal *geëtste* portretten van Ledeganck, een facsimile of twee, smaakvolle platen ter opluistering van *De Boekweit*, *De Drie Zustersteden*, *Het Burgslot van Zomerghem*, zwaar papier en eenen schoonen band, opzettelijk daartoe vervaardigd. Ehwel, geachte lezer, zoudt ge daaraan niet gaarne een tiental frank besteden?

Gij zegt: ‘ik geloof het wel,’ doch talrijk zijn ze eilaas! in Vlaanderen niet, die tot zoo'n koopje te bewegen waren, en om dies wil mogen wij al tevreden zijn, dat de ijverige en kunstminnende heer De Seyn ons eenen Ledeganck heeft geschonken, die vrijwel voor eene prachtuitgaaf kan doorgaan. Zij is in alle geval de fraaiste, de best verzorgde, die wij hebben.

Het lijvige boek is versierd met drie verschillige portretten des dichters, en verrijkt met eenige nieuwe aanteekeningen en met varianten. Wat de ‘eenige onuitgegeven of in vroegere uitgaven niet opgenomen gedichten’ betreft, ze zijn ons welkom, alhoewel niet van aard om onze achting en genegen-

heid voor den talentvollen zanger van zoo menig puik gewrocht nog te vergrooten.

II. *Blozende Kriekske*, drij Novellen door Is. Teirlinck. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete.

De eerste novel bevat de roerende geschiedenis van *Peetje Slodderbroek*, eenen zestigjarigen stumper, in de wandeling aldus genoemd naar een deel zijner armoedige plunje, dat van eene bijzondere en zeer opzichtige snede was. Het leven van dien goedigen grijsaard is uiterst eenvoudig, doch het weinige, dat er ons van verteld wordt, is voldoende om onze belangstelling op te wekken, dewijl de schrijver zich, naar het voorbeeld sommiger naturalisten, niet bepaald heeft bij het stoffelijke alleen, maar ons eveneens eenen blik laat werpen in de ziel, in het hart van dien ongelukkige. Zijne hooge ingenomenheid met Pater Poirters' *Masker*, het eenige boek, dat hij ooit gelezen heeft, doet u medelijdend glimlachen, terwijl ge niet zonder aandoening getuige zijt van Peetjes grenzelooze liefde voor zijn kleinkind. Bijzonder fraai is het derde hoofdstuk, waarin met warm gevoel en verrassende waarheid een bezoek geschilderd wordt van den braven ouden man, die lang den smaak van hesp niet meer kende, bij eenen welstellenden boer, wien de gelukkige gedachte invalt, hem eens recht naar hartelust die lekkernij te laten genieten. Het vormt een onvergetelijk tooneeltje.

Onwillekeuring dacht ik terug aan den held eener novelle, die als tegenhanger van *Peetje Slodderbroek* zou kunnen dienen en deel uitmaakt van den onlangs verschenen bundel *Uit het Leven,* door den Noord-Nederlander A. Cooplandt. Ik bedoel *De dood van Jaap Oliehoek.* Eene vergelijking tusschen beide verhalen dringt zich vanzelfs op en moet voor elken onbevooroordeelden lezer ten gunste van Teirlinck uitvallen. De liefde tot de waarheid bezielt beide schrijvers, maar de laatste heeft, gelijk de rechte kunstenaar immer doen zal, rekenschap gehouden van het onstoffelijke in den mensch, en recht laten wedervaren aan ons schoonheidsgevoel, dat door geene theorie van naruralisten kan weggeredeneerd worden. Cooplandt daarentegen heeft ons zijnen held beschreven als ware die eene ledepop, wier bewegingen ons al bitter weinig kunnen treffen.

Blozende Kriekske[1] schenkt zijnen naam aan het kleine

(1) *Blozende Kriekske* verscheen in dit tijdschrift, jaargang 1885.

boek, maar doet in belangrijkheid en kunstwaarde volgens ons voor het eerste onder. Alhoewel de karakters daarin nogal aardig geteekend zijn en de verwikkeling u een weinig verrast, is toch de lezing er van niet zoo indrukwekkend en aangenaam. Het derde stuk, *De Kastanjelaar*, heeft niets om het lijf en ontsiert ongelukkiglijk den bundel.

J.F. VAN CUYCK.

Mina Lievens, verhaal in twaalf tafereelen, door Leonard Buyst. -

Spijtig is 't, dat wij van dit werk niet veel goeds kunnen zeggen.

De keus van het onderwerp is niet al te gelukkig. Een rijke, verwaande boer *wil* zijnen halfzinneloozen zoon uithuwelijken aan de dochter van eenen pachter. Deze laatste, bekoord door het geld, stemt toe, maar zijne dochter heeft sinds lang liefdesbetrekkingen aangeknoopt met eenen flinken boerenknaap. Haar minnaar, die in 't eerste hoofdstuk de onverbreekbare trouwbelofte van Mina Lievens erlangde en daarom vol vertrouwen en moed in de toekomst ziet, geeft al dadelijk den strijd op. Hij verlaat het land, zonder te zeggen - zelfs niet aan zijne moeder - waarheen. Nu wordt Mina ziek; haar vader krijgt berouw en scheept den halven gek af. Denzelfden dag nog is de andere terug - zonder voorbericht - en men raadt de rest: huwelijk en geluk.

Men vat het doel niet van den rijken vader van *Zotte Narde*, evenmin de strekking, de zedeles van het werk.

De stof is wel wat eenvoudig om er zoo'n twaalf tafereelen uit te maken. - Met veel moeite aaneen gebracht, in eenen gemakkelijken stijl welke echter niet overal van vlekjes vrij is, bieden zij weinig eigenaardigs aan en boeien weinig de aandacht des lezers.

'Mina Lievens' is gewijd aan Hendrik Conscience, en voorafgegaan van eenige bladzijden te zijner nagedachtenis. Deze enkele bladzijden zijn verreweg het beste wat het boek bevat, maar zij hebben geene betrekking met het werk, noch dit laatste met den grooten meester.

Het is te hopen dat de schrijver, dien wij tot beters bekwaam achten, eerlang met een gezonder gewrocht *revanche* neme.

P. KEL

Vlaamsche brieven
door Peter Benoit

Zie vorige aflevering.

III
‘Harlebecca.’

Wees gegroet!

Gij, waar onze geliefde en onvergetelijke afgestorvene moeder het licht ontving; waar zij heeft geleefd, bemind en gehuwd; waar zij voor ons heeft geleden en gestreden; waar zij zich in dicht en kunst heeft geoefend, en ons alzoo een dubbel leven heeft geschonken.

Gegroet, ‘Harlebecca’, gegroet!

* * *

Het leven is een ‘tragisch’ vizioen, dat den mensch vergezelt van de wieg tot het graf, waarvan ‘comëdia’ en ‘drama’, ‘heil’ en ‘wee’ de drijfveeren zijn. En de mensch, dwars door dit alles heen, omringd door al de wonderen der natuur en de wisselvalligheden aan het menschdom eigen, baant zich, tusschen den strijd voor zedelijk en stoffelijk bestaan, tusschen de diepten der wetenschap en de idealen der kunst, van de geboorte tot den dood den weg, welken hij door zijn voelen, denken en handelen met allerlei vernuftige verschijnselen bezaaien zal en welke na hem een glinsterend spoor zal laten van 't geen hij was, van wat hij wilde en wat hij tot stand heeft gebracht.

De ‘moeder’ is het lichtpunt, dat te midden der woelingen van den levensstrijd als de verwarmende straal, als de baak op het menschdom blijft gericht; zij is de ingeefster van al wat edel is en schoon; zij oefent eenen weldadigen invloed uit op al wat haar omringt.

De doordringende kracht der zonnestralen smelt ijsbergen tot zoetvloeiend en teelend water, tot zachten planten- en

zoeten bloemendauw; - alzoo loutert het moederlijk gevoel het ruwe menschdom, en dwingt het tot liefde en genegenheid van ‘allen’ tot ‘allen.’

In de ‘moeder’ besluit zich ‘alles’! Aan hare borst ontspringt 's menschen leven, aan haren voet sterft het menschdom weg!

Zoo heeft het ‘proloog’ des levens voor ons, in onze moeder- en geboortestad, aangevangen; en zoo zullen onze laatste verzuchtingen, waar wij ons ook mogen bevinden, tot haar terugzweven. Wij zijn in haar begonnen, wij willen met hare herdenking eindigen!...

En telkens wij U in den loop van ons onrustig kunstleven hebben herdacht, o Harelbeke! o Moederstad! o Vaderoord! telkens wij ons in den geest te midden van den vroegeren huis-, bloedverwanten- en vriendenkring terug hebben gedroomd! telkens scheen het ons als werd het ‘doek’ van een fantastisch tooneel weggeschoven, waarop, met al hunne begoochelingen, de frischheid en de weelde der kinder- en eerste jongelingstijden in ons gemoed werden teruggetooverd.

* * *

Jammer voor hem, die de hartvolle taalmelodieën en de vaderlijke geestesinboezemingen minacht; die het bescheiden ‘*plekje*’ gronds, waar hij is geboren en waardoor hem eens het ‘*heelal*’ zou worden verklaard, verloochent en vertrapt; die zich aan zijn ‘genesis’ vervreemdt, en als een ‘abstracte’ ‘wereldwandelaar’ miljoenen nuttelooze stappen op den weg des levens doet;

Jammer voor hem, die zijn vaderland niet hoogschat, en voor hetzelve niet leeft, werkt en streeft;

Jammer alzoo, voor den kunstenaar, die, in zelfvergetelheid verzonken, zijne krachten niet inspant om de ‘kiem’ van al wat ‘*kunst zijn moet*’ in zich te laten opschieten, als plant te laten gedijen, om die als bloem en vrucht zijn vaderland aan te bieden en alzoo zijn aandeel te nemen aan de gezamenlijke werking der Menschheid.

* * *

Over uw ontstaan, Geboortestad, hangt een wasem van legendische dichterlijkheid, waardoor uw ‘wezen en zijn’ ons eene nog meer bijzondere belangstelling inboezemt.

Hoe zullen wij het beginnen over uw wonder verleden te handelen, vooraleer u nader te bespreken?

Eilaas, hoe dikwijls werdt gij niet tot puinen toe vernield; maar zijt gij dan ook niet als een onsterfelijke pheniks uit uwe assche verrezen?

O, het was uw '*Génius*,' die zijne beschermende vleugelen over uwe heimat spreidde, telkens gij stoffelijk sneuveldet, 't zij onder den drang der barbaarscheid of door andere akelige lotgevallen welke u werden berokkend! '*Hij*' was het, die U toeriep: 'Herrijs, Harelbeke!'

En gij herreest; om, lang na het bestaan uwer grondbeschaving ontginnende '*Forestiers*,' als eene bescheiden ster in de beschaafde sfeer te herschijnen, met uwen edelen 'dicht-' en 'kunstgeest,' met uwe 'gilden' en 'kamers van Rethorica,' met uwe 'taalkundige maatschappijen,' uw 'kerkorkest en koor' bij 't welke wij, nog kind, als '*Cantus*' optraden, en waar latertijds onze eerste compositiën ten gehoore werden gebracht.

Wees nogmaals herdacht en gegroet, ô Harelbeke!

Nederlandsche letterkunde
Vijfjaarlijksche Prijs
Zevende tijdvak (van 1^{n} Januari 1880 tot 31^{n} December 1884)

Verslag der jury

WelEdele Heer Minister,

De jury, bij Koninklijk Besluit van 18^{n} December 1884 benoemd, om den prijs toe te wijzen aan het beste onder de letterkundige werken, in Nederlandsche taal geschreven door Belgen, en uitgegeven gedurende het tijdvak 1880-1884, heeft de eer UEd. den uitslag harer beoordeelingen bekend te maken.

Sedert de instelling van den vijfjaarlijkschen prijskamp van Nederlandsche Letterkunde, zijn er zelden of nooit zooveel merkwaardige werken binnen één tijdvak verschenen.

Onder deze schitterden, naast onderscheidene gewrochten van sinds jaren in de kunst beroemde mannen, ook werken van jonge mededingers, die voor hun proefstuk bijna een meesterstuk leverden. Zulk verschijnsel is een ware troost, bij de groote verliezen, welke sedert eenigen tijd onze Letterkunde moest lijden: het laat hopen, dat die verliezen zullen hersteld worden en dat de ontwikkeling onzer litteratuur voortdurend zal toenemen.

Dit bewijs van levenskracht en kunstgevoel mag ons echter niet blind maken voor de gebreken en zwakheden van een merkelijk deel onzer lettervruchten: niet al de prozawerken getuigen van vooruitgang; - eenige verraden ongenoegzame taalkennis en oefening; hun stijl is arm, of verward en duister; - andere dragen sporen van overijling; ze zijn zonder beredeneerd plan, slordig en ongelijk geschreven. - De keus der stof is niet altoos te prijzen; - sommige hebben alledaagsche onderwerpen, met tooneelen en tafereelen zonder belang, uit het leven van gewone luidjes wijdloopig en zonder kunst voorgesteld; - eindelijk zijn eenige te beschouwen als offers aan de mode: men bemerkt echter met genoegen dat, in een Vlaamsch boek, zeer zelden het gevoel der eerzaamheid gekwetst wordt.

Onder de voortbrengselen onzer talrijke beoefenaars der dichtkunst, treft men ook menige stukken aan van weinig beteekenis, zoo voor den vorm als voor den inhoud.

Hij, die als dichter optreedt, wete, dat hij zijne taal tot in hare fijnste schakeeringen moet machtig zijn, den versbouw grondig kennen en maat en rijm ten volle beheerschen; hij neme in acht, dat een gedicht uit zijnen aard bestemd is om gezongen, opgezegd of voorgelezen te worden, en dienvolgens vloeiend en welluidend moet zijn; hij houde in het oog, dat de poëtische stijl zich van het gewone proza onderscheidt door meer schilderachtige en treffende

uitdrukkingen, en dat, zoo de innerlijke waarde eens gedichts afhangt van de begaafdheid des dichters, de sierlijke vorm die waarde verhoogen, de gebrekkige ze verminderen zal; - want een dichtstuk, zooals elk ander kunstwerk, behoort met zorg voltooid te worden.

Wij gelooven hier te mogen herhalen wat de jury voor den prijskamp van het zesde tijdvak (1875-1879) in haar verslag schreef: '... daarbij dient aangemerkt te worden, dat de letterkundige leertijd in de studiekamer moet doorgebracht, en de vruchten van dien leertijd veelal best tot de scheurmand gedoemd worden; later betreurt het menigeen "te vroeg" uitgegeven en aldus "onrijpe vruchten" geleverd te hebben.'

De heerschende zucht om spoedig den uitslag zijner pogingen in het licht te zenden, komt dikwijls voort uit het gebrek aan letterkundige opleiding: zijn aangeboren kunstgevoel doet den jongen Vlaming de pen opvatten en, daar hem de toetsteen der vergelijkende critiek menigmaal geheel ontbreekt, geeft hij dadelijk en onbeschroomd zijn werkje ter drukkerij. De mindere of meerdere bijval, de goed- of afkeuring der beoordeelaars zal hem niet op den rechten weg helpen, hem niet aanzetten tot ernstiger pogen; want, daar hem noch degelijke lessen, noch klare voorbeelden, noch grondige besprekingen tot de kunst hebben ingeleid, blijft hem de zelfontwikkeling zeer bezwaarlijk, zoo niet onmogelijk.

De weinig bevredigende uitslagen der jaarlijksche prijskampen voor het Nederlandsch, in het Middelbaar Onderwijs, doen zien hoezeer de moedertaal in de onderwijsgestichten nog verwaarloosd wordt: van de kunst, in 't Neerlandsch te schrijven en te dichten, kan aldaar, in de tegenwoordige omstandigheden, bijna geene sprake zijn; de wet van 1883 zal hier veel verbetering aan toebrengen; doch, deze voor onze Vaderlandsche Letteren ongunstige toestand kan maar voorgoed verdwijnen, wanneer de moedertaal als grondslag en voertuig zal dienen voor het aanleeren der vreemde talen of nog beter, wanneer in Vlaamsch België, zooals in alle beschaafde landen, geheel het letterkundig onderwijs in de moedertaal zal gegeven worden.

In de huidige omstandigheden blijft de toegang tot de kunst voor menigeen versperd, en zelfs den begaafdsten schrijver valt veel te doen om zich op de hoogte te brengen der hem onmisbare taalkennis en letterkunde.

Ook de geschiedenis der litteratuur is van groot gewicht: de jonge schrijver zal daarin menige nuttige voorbeelden aantreffen en tevens bemerken, hoe snel de trant der mode in de letterkunde, zooals in andere zaken, verandert, en hoe spoedig de offers aan de mode in de vergetelheid wegzinken, terwijl werken, geschreven met goeden smaak en gezond verstand, wel eens tijdelijk miskend worden, maar, na weinigen tijd, de algemeene achting verwerven.

De voorgaande jury heeft den wensch uitgedrukt, dat een bijzondere prijs ingesteld werde voor de eigenlijke Taalkunde (philologie).

Aan dezen wensch is voldaan

Bij Koninklijk Besluit van 20^{n} December 1882 is een tienjaarlijksche prijs van Taalkunde uitgeloofd.

Een Algemeen Reglement voor de vijf- en de tienjaarlijksche Prijskampen is mede bij Koninklijk Besluit van 30^{n} December 1882, vastgesteld.

Ofschoon volgens artikel 2 van dit Reglement, de lijst der benamingen in de verschillende programma's niet beperkend is, gelooft de jury den wensch te mogen uitdrukken, dat in het Programma van den Prijskamp der Nederlandsche

Letteren, onder letter *b*), waar romans, novellen en andere zuiver letterkundige schriften, worden opgegeven, de reisbeschrijvingen bijgevoegd worden, daar zulke werken, wanneer zij niet een zuiver wetenschappelijk karakter bezitten, maar de indrukken van eenen *toerist* afschetsen, wel degelijk tot de eigenlijke Letterkunde behooren.

Eene vraag werd der jury, bij den aanvang harer werkzaamheden gesteld, namelijk, of zij zich kon bezighouden met het onderzoek van een werk, waarvan de schrijver bericht, naar den prijs niet te willen mededingen.

De jury verklaart dat het haar recht en plicht is, haar oordeel uit te brengen over al de werken die beantwoorden aan het Reglement.

Verder had de jury te onderzoeken of de tweede uitgaven der werken *De Kruiwagens*, door *P. Klein* (kanunnik Daems), en *Een Vlaamsche Jongen*, door *Wazenaar* (Dr A. De Vos), genoegzaam gewijzigd zijn opdat deze, krachtens artikel 12 van het Algemeen Reglement, konden toegelaten worden ter mededinging. De aan beide werken toegebrachte veranderingen en vermeerderingen werden voldoende geacht.

Een ander vraagpunt ‘of de *Nagelatene Gedichten van M. Prudens van Duyse* kunnen aanvaard worden, ofschoon de schrijver reeds lang vóór den aanvang van dit tijdvak overleden zij’, werd bevestigend opgelost, daar het artikel 8 van het Algemeen Reglement bepaalt ‘dat de werken van geborene of ingeburgerde Belgische schrijvers, in België of in den vreemde UITGEGEVEN gedurende een der jaren van elk tijdvak, tot de prijskampen zullen toegelaten worden.’ De omstandigheid dat de schrijver vóór dit tijdvak overleed, kan, naar het gevoelen der jury, zijn recht tot mededinging noch inkorten noch wegnemen.

Eindelijk had de jury te beslissen over de toelating tot dezen prijskamp der *Gedichten van M. Jan van Beers*, welke thans in eene volledige uitgave verschenen zijn. Ten gevolge van omstandigheden, die in verslagen van vorige Prijskampen zijn opgegeven, heeft een gedeelte dezer gedichten in de voorgaande perioden niet medegedongen; andere stukken werden thans voor de eerste maal gedrukt. Uit het onderzoek der volledige uitgave bleek het volgende: De *Jongelingsdroomen* zijn door bijvoeging van ettelijke kleine stukken niet genoegzaam gewijzigd of vergroot, om, volgens den geest des Reglements, op nieuw tot den Prijs aanspraak te maken; de *Levensbeelden*, werden reeds aan eene Jury onderworpen; zij vallen dus buiten bespreking; *Gevoel en Leven*, welk door de Jury van 1880 werden uitgesloten, als zijnde verschenen vóór het alsdan te beoordeelen tijdvak, worden van de hand gewezen, omdat zij niet verschenen zijn binnen het tijdvak 1879-1884, zooals het Reglement ten stelligste vereischt. Het nieuwe, vroeger nooit aan eene Jury onderworpen gedeelte, en dat binnen het huidige tijdvak voor de eerste maal werd uitgegeven, draagt den naam van *Rijzende Blaren*; dit is het eenige werk van M. Van Beers, waarover de Jury te oordeelen had.

Bij de inzage van de voorloopige lijst der werken, door het Hoogere Bestuur aan de Jury overgegeven, bleek dat deze merkelijk moest vergroot worden, maar ook een zeker getal werken bevatte, die niet ter mededinging konden aanvaard worden.

De Wereld in! door J. De Geyter, is in 't vorig tijdvak verschenen.

Iets over Zuid-Afrika en de Transvalers, door Ad. Pauwels, behoort tot de Aardrijkskunde.

Vlaamsche Pseudoniemen, door V. Dela Montagne; *Het grondwettelijk*

Bestuur van het oude Gent, door De Rycker*, Onze Helden van* 1302 door A. Duclos*; Leven en Werken van Hendrik Conscience*, door Pol de Mont; en *Het Leven en Werken van J.-B. David*, door Moroy en Van de Weghe behooren tot de Geschiedenis.

Ledeganck's '*Drie Zustersteden*' *ontleed door J. Torfs*, behoort tot de Lettercritiek, die gerangschikt is bij de Historische Wetenschappen (Prijskamp ingesteld den 20^{n} December 1882).

Na het oplossen dier verschillende vraagstukken, begon de Jury het onderzoek der mededingende werken in gebonden stijl.

Wijlen mevrouw Van Ackere gaf, op tachtigjarigen leeftijd, haren *Jongsten Dichtbundel* uit. In de voorrede van dit werk, neemt de dichteres een roerend afscheid van haar volk, dat gedurende eene halve eeuw hare zangen met eerbied beluisterd heeft; hare liefde voor taal en land blinkt hier nogmaals uit met zuiveren glans. In deze laatste gedichten treft men onderscheidene diepgevoelde klaagliederen aan, benevens eenige frissche en naïeve stukjes.

Mevrouw Van Ackere is een der schoonste figuren in de geschiedenis onzer letterkunde: steeds waardig, nu krachtig, dan zoet, maar immer zedig, klonk haar lied voor het Vaderland, voor het volk en voor alle gevoelens die het hart eener maagd, eener echtgenoote, eener moeder vereeren: hare gedachtenis zal gezegend blijven!

De dood kwam ook Adolf Beernaert treffen, wiens *Fantazie en Leven*, en *Kunstdroomen* nog van zijnen onverzwakten ijver getuigen.

De jury was eenparig van gevoelen dat de bundels *Jeugdig Groen*, door Rotiers, *Blauwe Bloemen* en *Volksdichtjes*, door V. Vande Walle, *Mijmeringen*, door G. Rens, *Gedichtenkrans,* door Tetaert, *Wel en Wee*, door H. Ledeganck, *Vlaanderen* en *Lentebloemeken*, door E. Callant, *Gedichten voor de Jeugd*, door Al. Callant, *Volkspoëzie*, door Van Offel, te veel sporen van onervarenheid dragen om verder in aanmerking te komen. De *Liederen* van A. De Weerdt zijn in hunnen aard veel beter.

In de Vreeze's *Gedichten voor de Jeugd*, A. Sauwen's *Langs de Maas* en Slachmuylders' *Uit 's Levens volle Bron* bespeurt men werkelijken aanleg.

L. Buyst heeft in zijnen *Willem Sanger* bewijzen van ernstige pogingen gegeven; zijn vers is gekuischt, doch het mist veelal kernachtigheid en gloed.

De *Landgedichten* van Karel de Gheldere bevatten eenige fraaie oorspronkelijke stukken, waaronder vooral de *Legende van den Hellejongen* melding verdient.

De *Liederen*, *Eeredichten en Reliqua*, van Guido Gezelle, toonen nogmaals het zangerig talent van den meestbegaafden der West Vlaamsche dichters, doch zijn van ongelijke waarden.

Van den dichter Van Oye kwamen enkel twee cantaten *De Nixe* en *Daphné* ter beoordeeling: beide stukken onderscheiden zich door zangerigheid.

De vermenging van antieke met moderne versvormen in *Daphné* is echter bevreemdend.

Dela Montagne's *Gedichten*, munten uit door kracht van uitdrukking en kleur: de stof is met smaak gekozen en met wijze soberheid bewerkt; laat den vorm van zijn vers nu en dan te wenschen, de toon is bijna altoos wel getroffen.

Van Dr A. De Vos werd de bundel *Langs ruwe Paden* gesteld boven eenen tweeden, getiteld *In de Natuur*, waarin proza en verzen elkander afwisselen. De jury erkent

dat de dichter geene moeite gespaard heeft om degelijke, rijpe vruchten te leveren,
dat zijne taal zeer zuiver is en zijne vers met scherpe

nauwgezetheid gebouwd; maar zij merkt ook aan, dat de stof soms eenigzins dor, en hier en daar te breedvoerig uitgewerkt is, dat sommige verzen tamelijk hard zijn en dat de stijl niet geheel vrij is van gekunsteldheid.

Even verzorgd en kunstrijk zijn de gedichten door kanunnik Daems, uitgegeven onder den titel van *Luit en Fluit.* Hier is evenwel meer verscheidenheid in den vorm; men treft er zeer flink gebouwde metrische stukken aan, voornamelijk keurige hexameters. De bonte afwisseling van verhevene gedichten, comische stukken, godsdienstige zangen en albumversjes schaadt nochtans de eenheid en is niet gelukkig. De luimige gedichten munten uit door speelschen geest.

Een werk, dat sedert jaren met groote belangstelling te gemoet werd gezien, *Het Menschdom verlost*, *heldendicht in twaalf zangen*, door Lodewijk De Koninck, is thans voltrokken. De meeningen der leden van de jury over de verdiensten van dit gewrocht waren zeer uiteenloopend.

Drie leden stemden dat het werk zou worden aangehouden voor nader onderzoek; zij beweerden dat *Het Menschdom verlost* niet mag beschouwd worden als een handelend episch gedicht, te vergelijken met de classische epossen; het is het tragisch-episch verhaal van het Leven en Lijden van den Godmensch. De bewerking is in twee deelen te onderscheiden: het Bijbelsche verhaal, door den dichter trouw gevolgd, alwaar de nauwgezetheid, met welke de tekst moet geparaphraseerd worden, bij den dichter alle oorspronkelijkheid belet, en de gedeelten, waar de zanger aan zijne verbeelding lucht kan geven. In deze laatste heerscht eene stoutheid van gedachten en kracht van uitdrukking, zooals geen onzer tegenwoordige Zuid-Nederlandsche dichters ze bezit; hier zijn, in groot aantal, godsdienstige beschouwingen, beschrijvingen, verhalen, aanspraken, gebeden, vergelijkingen en tegenstellingen, die meesterlijk mogen genoemd worden. De zangen II, X en XII, waar de episch-lyrische toon des dichters de overhand heeft, zijn de beste. De Koninck kent en gebruikt de rijkdommen onzer taal zooals weinigen; zijn vers is, over het algemeen, zeer zuiver; de fouten die er in voorkomen, zijn meestendeels drukfeilen; deze verdienen op zoo een groot getal verzen (ongeveer 22,000) wel verschooning. Er valt echter niet te ontkennen dat het plan te wenschen laat: het ware verkieslijker geweest, dat de dichter van het begin tot het einde de historische volgorde in acht genomen hadde. Andere gebreken zijn: te vaak voorkomende langdradigheid en gerektheid en het te ruime gebruik van dialectische woorden en wendingen. De taal ook, die voor zulk onderwerp altijd verheven moet zijn, vervalt soms in twee tegenovergestelde gebreken: zij wordt plat of bombastisch. Deze gebreken evenwel namen in het oog der minderheid de hooger opgesomde hoedanigheden niet weg.

Een lid verklaart dat, om De Koninck te vergelijken met anderen, wat plan en opvatting aangaat, er voor hem geene gelegenheid is, dewijl onder al de dichtwerken van den prijskamp alleen bij Pol de Mont en Hilda Ram eenige stukken van tamelijke uitgebreidheid te vinden zijn, en nog, welke verhouding van omvang is er tusschen eenige stukken van ten hoogste 100 bladzijden en de 850 bladzijden van *Het Menschdom verlost?* Ook zijn hier talrijke en langere fragmenten die in dichterlijke waarde voor geene der andere schrijvers moeten onderdoen.

De meerderheid der jury betreurt dat zooveel inspanning, gepaard met dichterlijken aanleg, den schrijver van *Het Menschdom verlost* tot min gelukkigen uitslag heeft geleid. De dichter noemt zelf zijn werk een Heldendicht; als epos

had dit gewrocht in zijne stof reeds groote bezwaren, welke misschien door een wijs opgevat plan ten deele konden vermeden worden, doch die hier niet overwonnen werden omdat het plan gebrekkig is; zelfs zou men zeggen dat de schrijver geen vast plan getrokken had, toen hij zijn werk aanving.

Vandaar die ongelijkheid in den toon der zangen, waaronder sommige eene eenvoudige, doch langdradige paraphrase van het Evangelie zijn en andere op ongehoorde wijze tot donderende hoogdravendheid overslaan.

Zoo worden de slag tusschen de afvallige en de trouwgeblevene engelen en de feestelijkheden in den hemel met den uitbundigsten omhaal van woorden beschreven, en de Passie Onzes Heeren met eene uitvoerigheid van bijzonderheden afgeschilderd die gruwen doet.

In dezen hortenden gang verliest de dichter zelfs den draad van zijn verhaal; trouwens de aangekondigde strijd tusschen Christus en Lucifer blijft achterwege, en eerst in den 10^{n} zang wordt van de duivelen, die thans erbarmelijk verslagen liggen, nog gesproken.

De meerderheid oordeelt, dat de fragmenten, welke als de beste werden aangeduid, al te dikwijls nog ontsierd zijn door bombast en dialectwoorden, dat de stijl over het algemeen slordig is, en dat verhevene eenvoudigheid en goede smaak er bijna geheel in ontbreken.

Deze redenen hebben vier leden der Jury bewogen om te stemmen dat *Het Menschdom verlost* niet verder voor den prijs in aanmerking zou komen.

Eenen dichter, wiens werkzame loopbaan heerlijk besloten scheen met de bekroning van zijnen *Nazomer*, M. Prudens van Duyse, is door kinderlijken eerbied een schoon gedenkteeken opgericht in de uitgave zijner *Nagelaten Gedichten*, waarvan de acht eerste deelen aan het oordeel der Jury onderworpen werden. Onder deze gedichten heeft zij het gedeelte, dat den titel van *Verscheidenheden* draagt, als het beste aangeduid, om nader te worden besproken.

Uit de werken van M. Pol de Mont, *Loreley*, *Lentezotternijen*, *Idyllen* en *Idyllen en andere Gedichten*, werd het laatste als het verdienstelijkste aangehouden.

Benevens deze bleven in aanmerking:

Een Klaverken uit 's Levens Akker, door Mejuffer Hilda Ram, (Mathilda Ramboux) en

Rijzende Blaren, door M. Jan van Beers.

Overgaande tot de beoordeeling der prozawerken, is de Jury het weldra eens geworden om de volgende van verder onderzoek vrij te laten:

Willem Volckerik, *Kermisgasten* en *De Lotgevallen van mijn Pistool*, door Van Haesendonck; *Meer licht*, door Remo; *Een zonderling Man*, door Callant; *Verborgen Lijden*, door A. De Ruyter; *Een Handdruk voor Vrienden*, door Denys; *Lange Jan*, *Dubbele Maat* en *De Huismeester*, door K. Versnaeyen, en *Een bundel Novellen en Verhalen*, van verscheidene schrijvers. Hier werd nog bijgevoegd de verzameling van artikels, redevoeringen, gedichtjes, enz., welke Dr Hansen ten prijskamp inzond.

Verder heeft zij aangemerkt: *De Brugsche Primus*, van K. Versnaeyen; *Typen*, door Prosper Styns; *Limburgsche Schetsen*, door J. Brans; *In den Schutpenninck*, door L. Janssens; *De Zwarte Hoeve*, door Caluwaert, waarin aanleg tot schilderen en verhalen te bespeuren is.

In *De nieuwe Burgemeester*, door A.-H. Roël, vindt men eenige tooneelen die vrij wel geschetst zijn, terwijl *In de Kempen*, door G. Segers, goed afgekeken zedentafereelen bevat: beide werken zouden bij eenen beter verzorgden stijl veel winnen.

Een schrijver, die, door zijne zuivere taal en aantrekkelijke voordracht, zich in zijne volksschriften verdienstelijk maakt, is kanunnik Martens; zijn *Opkomst der Stoomtuigen* en *Op Vacantie in Engeland*, verdienen met eere vermeld te worden.

Fl. Heuvelmans' eerste werkje, *Jan Blokker*, heeft de aandacht der jury op zich getrokken door de fikschheid waarmede sommige studententypen geschetst zijn, door den lossen zwier van den stijl en door de luimigheid der voordracht; daarentegen zondigt de schrijver wel eens door overdrijving.

Dr Peeters heeft in zijne *Betty* eenige aandoenlijke tafereelen opgehangen uit de kolonie van krankzinnigen te Geel: ettelijke bladzijden zijn met gevoel geschreven; een geest van ware menschlievendheid straalt er in door.

Pieter Geiregat toont in zijne *Volksverhalen* en *Vergeet-my-nietjes* eene innige genegenheid voor zijne jonge en eenvoudige lezers en vergast ze op keurig geschrevene stukjes.

Nevens deze moeten de *Verhalen voor Kinderen*, door Juffrouw V. Loveling, aangehaald worden. Daarin houdt de schrijfster de ware maat: niet te laag, niet te hoog, maar steeds dicht bij het kind, dat zij toespreekt met eene taal vol fijnheid, die zelfs den volwassene aangenaam aandoet.

J.-F. Van Cuyck heeft in zijne drie boekdeelen: *Onder Vrienden*, *Twee Huwelijken* en *Tot Aandenken* gepoogd eenige grepen in het werkelijk leven te doen; de stof is echter niet altoos met goeden smaak gekozen en de uitvoering laat mede te wenschen.

Tot dezelfde soort van werken behooren *Aldenardiana* en *Uit het leven van ons Volk*, door R. Stijns en I. Teirlinck; hier is meer gezonde opmerkingsgeest en kleurige stijl, ofschoon de taal nog eenigszins gebrekkig is. Eene fraaie verzameling van schetsjes en versjes werd door dezelfde schrijvers, onder den titel van *Bloemenleven*, in 't licht gezonden.

Het boek van E. Van der Ven, *Uit het dagelijksch leven*, bevat fijne teekeningen en knappe figuurtjes, maar deze zijn veeleer genomen uit het Hollandsch volksleven dan uit het onze.

De Franschen in Vlaanderen, door J. Plancquaert, een roman in twee deelen, is, niettegenstaande de belangrijkheid der historische stof, niet zoo goed als men zou mogen verwachten; in het eerste gedeelte treft men eenige levendige schilderingen en boeiende toestanden aan, doch het tweede is zonder eigenlijk plan en loopt verward af.

Met *Arm Vlaanderen* hebben de Heeren Teirlinck en Stijns eenen roman van langen adem opgezet. De schrijvers geven blijken van talent: vele natuurbeschrijvingen onderscheiden zich door frischheid en rijke kleuren: Menig tooneel is treffend en boeit de aandacht; verscheidene karakters zijn flink geschetst, ofschoon sommige door overdrijving wel eens tot caricatuur overslaan; ongelukkiglijk is het plan van het werk slecht opgevat en uiteengezet. De hoofdheld is een meestal lijdzaam, stilzittend personage, die de genegenheid of de belangstelling niet genoegzaam op zich trekt, ofschoon de stof zelve die aandacht wel verdient, daar zij gegrepen is uit den hevigen politieken strijd, die in ons land door de twee hoofdpartijen gevoerd wordt.

Een Vlaamsche Jongen, door Dr A. de Vos, is in den vorm eener auto-biographie behandeld. De schrijver legt daarin een onbetwistbaar talent van stylist aan den dag. Zijn werk is eene bonte afwisseling van boeiende tafereelen; deze missen evenwel

de frischheid en gemoedelijkheid van onzen Vlaamschen aard; eenige stuiten tegen de borst door de koude nauwkeurigheid waarmede zij in

hunne vreeselijke werkelijkheid worden voorgesteld. Hier en daar ontbreekt ook logische samenhang.

De Kruiwagens, door Peeter Klein (Kanunnik Daems), is een humoristisch werk wonderwel in den toon gehouden en afwisselend in schrandere beschouwingen. De lezer wordt op de vroolijkste wijze in eenen doolhof rondgeleid, waar drollige zaken ernstig behandeld en ernstige op potsierlijkste wijze verteld worden; doch de stof werd te lang behandeld en te verre uitgeput. Het boek is fraai geschreven, zwierig, los en uitnemend zuiver van stijl.

Van de juffrouwen Loveling bleven twee werken ter beoordeeling: *Polydoor en Theodoor en andere novellen en schetsen*, door beide zusters, en *Het Hoofd van 't Huis en allerlei schetsen*, door juffrouw Virginie Loveling.

De jury vond het eerstgenoemde werk het beste en behield dit in aanmerking voor den prijs.

De Hoogmoedige, door mevrouw Courtmans, bleek eenigszins langdradig en nu en dan aangevuld met dingen zonder belang. De stijl houdt gelijken tred met de behandelde stof; hij is vloeiend, zuiver, maar hij mist kracht en warmte. Het boek is met de beste inzichten geschreven.

De jury behield het laatste gewrocht van den genialen Conscience, *Geld en Adel*, met algemeene stemmen in aanmerking, zoodat er thans nog zes werken met elkander moesten vergeleken worden, namelijk:

In proza:

Polydoor en Theodoor en *Geld en Adel;*

In poëzij:

Verscheidenheden, door M. Pr. van Duyse;

Idyllen en andere Gedichten, door M. Pol de Mont;

Een Klaverken uit 's Levens Akker. door mej. Hilda Ram;

Rijzende Blaren, door M. Jan van Beers.

Polydoor en Theodoor is zeer goed opgevat en zorgvuldig uitgewerkt; de stijl is gekuischt, fijn, scherp en juist teekenend; doch het geheel heeft iets zwaarmoedigs; men zou zeggen dat de schrijfster bij voorkeur de schaduwzijden van haar onderwerp behandeld heeft: hierdoor ontstaat eene zekere koelheid, die het werk minder aantrekkelijk maakt.

In *Geld en Adel* treft men nevens talrijke schoone plaatsen, helaas, ook sporen aan van vermoeidheid. Blijft de meester bewonderenswaardig in het scheppen van figuren en het schilderen van toestanden en natuurtafereelen, anders is het gelegen met het doordrijven van het plan, met het uitdiepen van karakters.

De jury kan de laatste lettervrucht van den grootsten onzer schrijvers niet ter zijde leggen, zonder een woord van hulde aan de nagedachtenis van hem, ‘die ons volk leerde lezen’ en wiens talrijke gewrochten den kunstroem des vaderlands met zooveel glans hebben opgeluisterd.

In de *Verscheidenheden*, van M. Prudens van Duyse, staan eene menigte voortreffelijke stukken; doch deze verzameling draagt, evenals al de werken van dezen dichter, den eigenaardigen stempel van den *improvisator*, voor wien niets te gering was om berijmd te worden, niets te groot om tot stof te dienen eener begeesterde uitboezeming. Stijgt de dichter tot eene verbazende hoogte, menigmaal valt hij snel, na de eerste gloeiende strophen; treft hij meesterlijk eene verhevene gedachte, kort daarna schijnt hem die te ontsnappen; klinkt hier zijn lied vol zoet-

en lieflijkheid, iets verder slaat hij eenen gansch anderen toon aan. Zijn licht ontvlambaar gemoed drijft hem aanhoudend tot zingen; deze opgewondenheid belet hem, het in eens uit de ziel gevloeide en maar half bewerkte

gedicht te volmaken. Is soms zijn stijl duister, zijn vers hard, daarnevens ontmoet men uitmuntende fragmenten en zeer welluidende strophen; zelfs in de metrische stukken treft men welgelukte deelen, ofschoon zij hier en daar weer door onbegrijpelijke feilen tegen de prosodie en het metrum ontsierd zijn. Wanneer men in aanmerking neemt, dat deze gedichten voor jaren geschreven werden, en de schrijver den tijd niet gehad heeft, ze met critisch oog te herzien, dan moet men erkennen dat Van Duyse een dichter was van zeer groote verdiensten. De uitgaven zijner *Nagelaten Gedichten* is eene schoone aanwinst voor onze litteratuur.

Onbetwistbaar is de dichter van *Idyllen en andere Gedichten* een begaafd kunstenaar; al wat behaagt of treft, werkt op zijn gemoed, en hij weet de ontvangen indrukken te vertolken in eene taal vol kleur en gloed, sierlijk en krachtig zooals aan weinigen gegeven is: vurig en voortvarend als een echt dichter, zingt hij vol geestdrift; wat hij met de tooverroede zijner poëzij aanraakt, krijgt leven; bij de klanken zijner stem verrijzen beelden, stralend van lichtglans.

Maar naast deze voortreffelijke eigenschappen bestaan ook gebreken; vlekken, die des te zwarter uitkomen, daar zij op een zoo rijk dichterschild kleven, en des te meer verdienen gelaakt te worden daar zij, alleen door de schuld van den kunstenaar, zijne gewrochten ontsieren; de jury doelt hier op de onbesuisde behandeling van liefdetooneelen, op de slordigheid van de taal, van den stijl, van den vorm. Men zou sommige stukken wel mogen vergelijken bij schilderstudiën naar de natuur, in der haast op het doek geklad: de toon der kleuren is juist gezien, maar het werk is niet af. Daar de dichter reeds veel bewijzen van kunstvaardigheid en goeden smaak gegeven heeft, moeten de aangeduide onvolmaaktheden toegeschreven worden aan overijling of nalatigheid.

Een Klaverken uit 's Levens Akker, is een eerste werk. De jury houdt dit boek voor het gewrocht eener rijkbegaafde dichteres, die eerbied heeft voor de kunst en er zich ernstig op toelegt, hare stukken zorgvuldig af te werken. De eerste der drie idyllen, *Op zes weken*, is eene der fraaiste schilderingen van het eenvoudige burgersleven, die in onze litteratuur bestaan; zij verdient voorzeker eene plaats naast Messcherts' *Gouden Bruiloft*, en komt misschien wel onmiddellijk na Van Beers' *Begga.* De tweede, *Tante Moeder*, bewijst dat de dichteres niet alleen met uitmuntend talent weet te schilderen, maar ook weet te verhalen en het hart der lezers diep te roeren; hier is meer vinding en de inhoud grijpt diep aan. Het laatste stuk, *Vondelingen*, is min gelukkig van keus en leiding; doch het behelst eene menigte bewonderenswaardige natuurschilderingen. De stijl is zuiver, de woordenkeus smaakvol en verrassend door juistheid, en, wordt soms een dialectwoord of eene wending uit de volkstaal gebruikt, zoo gebeurt dit met zooveel tact en gepastheid, dat deze niet schaden, maar door hunne eigenaardigheid nog meer kleur bijzetten. Eenige leden maakten opmerkingen nopens den versbouw; zij zouden liever 't zij berijmde, 't zij metrische verzen gebruikt zien instede van blanke verzen, die wel eens in gewoon proza dreigen te verloopen.

Rijzende Blaren, door M. Jan van Beers, is, naar het oordeel der meerderheid van de jury, een sprekend bewijs dat de groote kunstenaar sierlijk, prachtig en krachtig weet te schilderen, dat hij diep gevoelt en tonen weet te vinden, die tot den grond des harten doordringen. De onderwerpen loopen zeer verre uiteen, doch hoe verscheiden ook, immer vindt de dichter er passende klanken voor; zijn stijl is breed.

welluidend, kernachtig, - of eenvoudig teeder; - of scherp, bijtend; maar altoos volkomen schoon.

Daartegen wijzen andere leden op mindere verdienste van de muzikale stukken: *Feestzang* en *Een Droom in 't Paradijs*, en op eenige korte gedichten, waarvan elke slechts de uitbreiding bevat van ééne gedachte. zonder dat hier sprake zij van karakterschetsen noch van kunstig plan; zij bekennen echter in eenige stukken Van Beers' kracht en kleur van vroeger weer te vinden.

Na ernstige bespreking der zes laatst overblijvende werken, stemt de jury dat de werken van mejuffrouw Loveling en van de heeren Conscience en Van Duyse buiten verder onderzoek zullen blijven.

De drie aangehouden bundels poëzij, een trits zooals er wellicht geener vroegere jury werd voorgelegd, gingen thans met groote zorg gewikt en gewogen worden.

Bij de vergelijking der kleine stukken uit Pol de Mont's *Idyllen en Gedichten*, bij die uit Van Beers *Rijzende Blaren*, moesten de eerste weldra onderdoen; het losse, weelderige, kon niet opwegen tegen het zoo diep gevoelde en zoo fiks geteekende De *Idyllen*, waaronder *Hoe Krelis trouwde* het meest de aandacht boeide, bleken door mejuffrouw Hilda Ram, in fijnheid van smaak en volmaaktheid van vorm, overtroffen.

Het gedicht *De Kinderen der Menschen*, waarmede M. de Mont zijn werk besluit, bezit groote hoedanigheden van kracht en schildering, doch het is nogmaals door kleine vlekjes ontsierd.

Bij de vergelijking tusschen de gewrochten van Mej. Hilda Ram en M.J. van Beers, kwamen de natuurlijke aanleg, de vrouwelijke fijngevoeligheid en de echte kunstzin in de uitvoering, tegenover het talent, door jaren gerijpt, de kracht der uitdrukking en de diepte van gevoel des mans.

Nadat alle bespreking over de waarde der laatste bundels was uitgeput, werd gestemd, tusschen welke twee mededingers de eindstemming zou plaats hebben:

5 stemmen worden uitgebracht op *Rijzende Blaren* en *Een Klaverken uit 's Levens Akker*;

1 stem wordt gegeven aan *Een Klaverken* en *Idyllen en andere Gedichten*, en

1 stem aan *Idyllen en andere Gedichten* en *Rijzende Blaren.* Het werk van M. Pol de Mont viel dus weg.

De eindelijke beslissing werd genomen met vijf stemmen voor *Rijzende Blaren* tegen twee voor *Een Klaverken uit 's Levens Akker.*

Diensvolgens kent de Jury den vijfjaarlijkschen prijs toe aan den bundel: *Rijzende Blaren*, van M. Jan van Beers.

De Jury heeft de eer, WelEdele Heer Minister, UEd. de betuiging van hare hoogste achting aan te bieden.

De Secretaris-Verslaggever,
J.-A. VAN DROOGENBROECK.
De Voorzitter,
P. WILLEMS.
De Leden,
J. FUERISON.
MAX ROOSES.
J. NOLET DE BRAUWERE VAN STEELAND.
L. ROERSCH.
E. VAN DRIESSCHE.

Brussel, 10n April 1886.

Tentoonstelling Frans Simons.

Wat de talrijke bezoekers na eenen vluchtigen blik in de zaal dadelijk in het oog viel, was de groote verscheidenheid van onderwerpen, door den heer Simons behandeld. Wie hier niets naar zijnen tand vond, moest voorwaar een lastige broeder wezen en ik zou voor de beminnelijkheid van zijn karakter niet gaarne borg blijven.

Het was eene puike verzameling schilderijen, niet alle meesterstukken, doch alle getuigend van den werklust, den smaak, den fijnen opmerkingsgeest en het veelzijdige talent des kunstenaars, en stellig bevond zich daaronder menig gewrocht van hooge waarde, dat in een keurmuseum volstrekt geen kwaad figuur zou maken.

Wie heeft b.v. dien ouden boer niet bewonderd met zijne bruine pluizen pet op, zijn goedig, door de zon geroosterd gelaat, eene pint Leuvensch vóor zich en bezig met zijnen baardbrander te stoppen? Zouden onze schilders, in den bloeitijd der Vlaamsche en Hollandsche scholen, ooit iets beters in dien aard hebben voortgebracht?

Teekening, kleur, uitdrukking: alles was geslaagd.

Op geringen afstand van dat puikstuk hing een ander, *Bij den haard* getiteld. Het verbeeldde eene arme, stramgewerkte vrouw, die, blijkbaar vervuld met sombere gepeinzen, zich koestert bij het vuur van den koeketel. Het lichteffekt mocht voortreffelijk heeten. Eene fraaie schilderij was ook stellig dat aanvallige koewachtsterke, een lief viooltje tusschen de heidebloemen, droomend en zingend, terwijl in hare nabijheid haar rund graast, het alles gekleurd door het tooverachtig licht der ondergaande zon. Waarheid en poëzie hebben hier samengewerkt om een verrukkelijk beeld te schetsen, dat bij eene van Consciences idyllen geborgd schijnt.

Zóo waren er meer dichterlijke doeken, die ons éénen kant lieten bespeuren van Simons' talent: zijn open oog voor schijnbaar nietige dingen en zijn warm gevoel voor de bekoorlijkheid der heidenatuur en hare eenvoudige bewoners. Laat mij in dit opzicht nog wijzen op het biddend boerinneken in de kerk, op de oudere landvrouw met hare vleugelmuts,

en op h*e*t zieke meisje onder den bloeienden boom, naar een gedicht van Pol de Mont.

Maar de knappe schilder schrikt voor geene moeilijkheden terug en heeft nog wel strengere toetsen doorstaan dan waarop we zooeven het oog vestigden. Dat hij al zijne onderwerpen volkomen meester is, toonen volgens ons zijne twee koestallen, waar hij met het licht en bruin speelt, als ware het geen struikelsteen voor menigen kunstenaar.

De heer Simons is bovendien nog iets meer dan een zeer behendige penseeler. Hij heeft namelijk gedachten in het hoofd, die hij voortreffelijk weet uit te drukken. Iedereen heeft nog levendig *De Wolf en het Lam* vóor zijnen geest, dat we vroeger nog hadden gezien, en immer blijven bewonderen. Dan hebben we het aardige *De criticus in rokken*, alsmede dat andere fraaie stuk: *Kanonnen!* geheeten, waarbij de kunstenaar ongetwijfeld de tegenstelling gevoeld heeft van de rustige heide met de ratelende moordtuigen, die aan verwoesting en verdelging doen peinzen. Verder mogen we ook het lieve *En Jan zegt, dat ik ben schoone* niet vergeten.

Verlangt de lezer een tooneeltje, en een grappig, uit het buitenleven herinnerd te worden, ik roep hem *De Ossenkoers te Brasschaat* in het geheugen, eene verkleinde en gewijzigde behandeling der gekende groote schilderij, waarmee de vervaardiger vóor eenige jaren zooveel bijval verwierf. Meer dramatisch was het reusachtig tafereel *Getrouwd!* eene proef, dat de jonge kunstenaar de hoogste idealen koestert en alles aandurft. 't Was het stuk *à sensation* der verzameling, de zondebok van het knibbelaarsras, dat aan het overige niet wel zijn hart kon ophalen.

Eene stoute schepping! Op de trappen der kerk twee vrouwen stellen, de bedrogene met haar kind en de getrouwde in haar bruidsgewaad, en tusschen die twee in den gewetenlooze: wie zoo iets durft aanpakken, mag aanspraak maken op ons aller hoogschatting Beken, dat ons hier een aangrijpend treurspel werd geboden, en dan wil ik u gaarne toegeven, dat er niet alle dagen Shakespeares geboren worden om de uitvoering op de hoogte van het onderwerp te brengen. De hoofdpersonaadjes muntten verre uit boven de figuren aan den voet van den trap. Wat de kleur betreft, die hadde wellicht malscher en waarder mogen zijn.

Om te eindigen kunnen wij niet beter doen dan den heer Simons gelukwenschen met zijne heerlijke uitstalling. Dat

hij een ernstig en bekwaam kunstenaar is, iets waaraan overigens niemand sedert lang meer twijfelde, heeft hij thans voldingend bewezen. Wij danken hem voor het herhaald genot, dat wij bij het beschouwen zijner werken gesmaakt hebben en roepen hem een hartelijk ‘tot weerziens!’ toe.

Antwerpen, *8 Juni 1886.*

J.F. VAN CUYCK.

Kroniek

Letter- en tooneelkunde.

- *Prijskampen.* - Maatschappij *Minerva* te Hasselt. Internationale Tooneel-Wedstrijd 1886-1887.

De Maatschappij *Minerva*, gevestigd te Hasselt, schrijft eenen Wedstrijd uit voor Blij- en Tooneelspelen (geen drama), zonder vrouwenrollen, waarop zij alle Maatschappijen van Noord- en Zuid-Nederland uitnoodigt.

De tooneelkringen welke aan den Wedstrijd verlangen deel te nemen, zijn verplicht zich *vóor den* 10 *Juli aanstaande* bij den Schrijver der *Minerva* te laten inschrijven.

Ieder Maatschappij zal één Blij- of Tooneelspel in 1 bedrijf opvoeren.

De volgende prijzen worden uitgeloofd:

1° EERSTE PRIJS:	300 frank en een verguld zilveren eerepenning.
TWEEDE PRIJS:	150 frank verguld zilveren eerepenning.
DERDE PRIJS:	75 verguld zilveren eerepenning.
VIERDE PRIJS:	een verguld zilveren eerepenning.
VIJFDE PRIJS:	een verguld zilveren eerepenning.

2° Een verguld zilveren eerepenning aan de Maatschappij die de beste uitspraak heeft.

3° Voor de beste Tooneelliefhebbers:

EERSTE PRIJS:	Een verguld zilveren eerepenning.
TWEEDE PRIJS:	Een zilveren eerepenning.

Elken avond zullen twee of drie Maatschappijen optreden.

N.B. - De Maatschappijen die het reglement van den wedstrijd niet mochten ontvangen hebben, wenden zich tot den Schrijver der Maatschappij, M. Frans Melchior, welke het hun onmiddellijk zal toezenden.

- De tooneelmaatschappij *De Limburgsche Weêrgalm* van Brussel, noodigt de liefhebbers uit tot een nationalen wedstrijd van uiterlijke welsprekendheid en tooneelstudiën, die plaats zal hebben in het *Nieuw Hof van Brussel*, Fontainasplaats, op Zondag 27 Juni a.s. ten 3 uur 's namiddags.

Men wende zich voor alle inlichtingen, dien wedstrijd betreffend, tot den heer J. Steentjes, schrijver der maatschappij, Leuvenschen steenweg 119, Brussel.

- Pastoor A. Joos heeft in eene vergadering van het Davidsfonds, afdeeling St-Nikolaas, bekend gemaakt, dat hij bezig is met het samenstellen van een Vlaamsch *Idioticon* van 't land van Waas. Om de medewerking van velen daartoe te verkrijgen is een prijskamp uitgeschreven, waarvan de voorwaarden in *De Vlaamsche Wacht* (16 Mei) te vinden zijn.

- In *de Leeswijzer* van 15 Mei verscheen een opstel van mej. Betsy Perk waarin de begaafde schrijfster het gedacht ontwikkelt *proeftooneelen* te stichten, ter opbeuring der nederl. tooneelletterkunde. Dit zou hierin bestaan dat de tooneelschrijvers hun werk op *eene proef* zouden stellen.

De *proef* zou eigentlijk eene opvoering van het stuk, zonder mise en scène noch decoratiën zijn. Dit zou echter genoeg wezen om bekwame beoordeelaars in staat te stellen de waarde van tooneelstukken te laten kennen.

Wordt een stuk goedgekeurd, dan brengt het gezelschap hetzelve voor het voetlicht. Zoodoende hoopt de schrijfster en velen met haar, het vaderlandsch tooneel en de tooneelschrijvers een grooten dienst de bewijzen, doordien beide min uitsluitelijk in de handen van soms al te baatzuchtige schouwburg-ondernemers zouden geklemd liggen.

- In de *Portefeuille* van 29 Mei komt een vlug geschreven studie op Brussel's schouwburgen voor. Over het *Alhambra* wordt het volgende gezegd:

‘In het *Alhambra*, den grootsten schouwburg van Brussel, speelt het gezelschap *Nationaal Tooneel*, in afwachting dat de fraaie *Vlaamsche Schouwburg.* dien de stad laat bouwen in het lagere stadsgedeelte, voltooid is. Het *Alhambra* is een volkstheater in den vollen zin des woords, dat weinig

aan litteratuur doet, dewijl zijn publiek voor het meerendeel uit kleine burgers en werklieden bestaat, die in litteratuur weinig zin hebben en, daarentegen, vooral op spektakelstukken en bloedige drama's gesteld zijn. Ook, zoodra een dier stukken op het *affiche* prijkt, mag men zeker zijn de zaal eivol te zien. Wordt integendeel een gewrocht vertoond dat min of meer litterarische verdiensten bezit, dan zijn de toeschouwers dun gezaaid, dewijl slechts het kleinere gedeelte van het publiek der *Alhambra* die soort van gewrochten weet te waarderen.'

Dit is helaas zóó, en te Gent en te Antwerpen is 't met het vaderlandsch tooneel niet veel beter. Betreurenswaardig! want het tooneel is eene volksschool, en eene volksschool waar men alléén vreemde dingen leert kan niet veel vruchten voor de ontwikkeling der vaderlandsche gevoelens afwerpen. Alzoo oefenen de *Vlaamsche* tooneelondernemingen eenen allerverderfelijksten invloed uit en bewijzen der vlaamsche Beweging *veel meer ondienst dan dienst.*

- Naar wij vernemen, zou de heer Fritz Bouwmeester te Antwerpen een tooneelgezelschap stichten, dat onder zijn bestuur en in concurrentie met den Nederlandschen Schouwburg, het a.s. saisoen openen zou.

- Te Gent zijn gedurig verzoekschriften onder het publiek in omloop, tot het verkrijgen eener spoedige beslissing nopens den opbouw eens nieuwen Nederl. schouwburg. Op 25 Mei waren reeds 70 verzoekschriften met 2700 handteekens ten stadhuize gekomen Opmerkenswaardig is 't, dat de werkende klassen het meest ijveren voor deze zaak

- *De Bo's Westvlaamsch Idioticon* zal binnen kort opnieuw verschijnen bij Eug. Beyaert 18 Palfynstraat te Kortrijk.

Dit nuttig werk is allen taalkundigen en liefhebbers onontbeerlijk en wij bevelen het hun daarom ten warmste aan. Het geheele werk zal slechts fr. 15 kosten, in driemaal betaalbaar.

- Het Gentsche tijdschrift voor wetenschappen *Natura*, onder redactie van prof. Mac. Leod, houdt op te verschijnen. Betreurlijk! Ziedaar het eenige schrift dat de natuurwetenschappen ten onzent, in 't Nederlandsch, met ernst en kunde vertegenwoordigde, dat bij gebrek aan ondersteuning ten gronde gaat.

- Bij E.J. Van Mol, te Mechelen, is verschenen *Aan Vlaanderen*, een vaderlandsche lierzang, door Victor Van de Walle.

- *Het leven Door* is de titel van den nieuwen dichtbundel van *Victorien Vandeweghe* (vierde reeks). Deze week werd ons den fraaigedrukten bundel toegezonden door den uitgever *De Schepper-Philips*, *Dendermonde.*

- Van de keurige vertaling van Shakespeare's werken, door Burgerdijk, is het 6e deel van de pers gekomen, bevattende: *Veel leven om niets; De vroolijke vrouwtjes van Windsor; Elk wat wils* en *Driekoningenavond of wat gij wilt.*

- Men kondigt een tweeden druk aan van Busken Huet's *Land van Rembrand.*

Deze uitgave is nauwkeurig herzien en aangevuld.

De prijs voor de 3 stukken is thans gesteld op 8.50 gulden.

- *Grieksche en Romeinsche Bouwkunst,* door J. De Waele, leeraar aan de Academie te Gent. Ziedaar de titel van een prachtig boekdeel, klein in 4o, bezorgd door het huis J. Vuylsteke, te Gent.

De tekst is in 't Nederlandsch en in 't Fransch nevens malkander. De gravuren beslaan zooveel bladzijden als de tekst, - Prijs: 4 fr.

Het werk schijnt ons geroepen om onze leeraren van bouwkunde groote diensten te bewijzen, vooral waar 't onderricht in 't Nederlandsch gegeven wordt.

- Onlangs werd eene volksuitgave aangekondigd van de alom bekende *Gedichten van den Schoolmeester.*

Thans vernemen we dat er reeds 20.000 exemplaren dezer uitgave verkocht zijn.

- Deze maand wordt te Amsterdam op plechtige wijze de zeventigste verjaring van den algemeen gekenden en geachten vaderlandschen dichter Hofdijk op plechtige wijze herdacht.

- Een zeer belangrijk nieuws.... voor Bibliophielen, werd onlangs door *de Spectator* medegedeeld. Een Franschman, de heer F.P.A. Madden, tracht in een opstel: *Essai sur l'origine de l'Imitation* te bewijzen, dat de schrijver van het bewonderenswaardige boek *De Imitatione Christi* is Jan Vos, van Heusden, bijgenaamd Johannes Nescio, geb. in 1363, gestoren te Wundesheim op 2 December 1424 alwaar hij sedert 1391 prior was.

Tot heden was het algemeen aangenomen dat Thomas a Kempis of Jean Gerson de vermoedelijke schrijvers waren van dit werk, dat reeds gedurende verscheidene eeuwen het voorwerp van onafgebroken navorschingen en bestudeeringen is.

De bewering van den heer Madden zal dus niet weinig opspraak en nieuwen strijdlust onder de Bibliophielen verwekken voor het vaderschap van het beroemde werk.

Vlaamsche belangen.

- Wij, Vlamingen, zullen binnen kort ook eene Akademie hebben. Het voorstel werd te Brussel, door Kamer en Senaat gestemd. Te vergeefs kwam ditmaal het oude, duizendmaal weerlegde deuntje van de vijanden onzer Beweging, als zoude onze taal slechts een plaatselijke tongval wezen, voor de pinnen. Te vergeefs werd er mede geschermd, voornamelijk door den heer d'Andrimont, Senator en burgemeester van Luik: het voorstel van het Ministerie is gestemd, en wacht thans slechts op zijne uitvoering.

Wij hadden, en velen met ons, gewenscht de Akademie te Brussel, naast de andere, de nationale, te zien oprichten, doch nu zal zij te Gent worden ingesteld.

Dat hare stichting eene schitterende erkenning der gegrondheid van de Vlaamsche grieven is, zal ieder beseffen, alsmede het nut dat zij zal voortbrengen.

Danken wij dus den ontwerper, en de heeren afgevaardigden die het voorstel ondersteunden, en de regeering voor die prachtige hulde aan Vlaanderen's volk en taal bewezen door het oprichten der Vlaamsche Akademie!

- Volgens het weekblad *Rond den Heerd* heeft het gemeentebestuur van Brugge aan den *Snellaertskring* van Gent laten weten, dat het gedenkteeken ter eere der Brugsche helden het volgende opschrift dragen zal:

> ‘JAN BREIDEL *en* PIETER DE CONINC
> *19 Mei 1302 - 11 Juli 1302*
> met algemeene medewerking der burgers, gilden, maatschappijen van het land, met tusschenkomst van den Belgischen Staat, de Provincie West-Vlaanderen, de stad Brugge plechtig ingehuldigd den 11 Juli 1887.’

Het voetstuk zal versierd zijn met de zinnebeelden der steden Brugge, Gent, Ieperen en Kortrijk, alsook met vier platverhevene beeldwerken, voorstellende de Brugsche Metten, den slag der Gulden Sporen, de terugkomst der zegepralende Bruggelingen en den Slag op den Pevelsberg Onder ieder dier beeldwerken zal een Vlaamsch opschrift te lezen staan.

- De *Moniteur* van 23 Mei bevatte het koninklijk besluit, waarbij de opschriften der zegels, bestemd voor gezegeld

papier, kwitanciën, handelseffekten, akten, registers, formulen voor het dragen van wapens, stembriefjes en plakkaarten, voortaan in de beide landstalen zullen gesteld worden.

Thans hebben we dus de twee talen *samen* op de zegels, hetgeen voor 't geld ook had moeten zijn.

De Minister van financiën zal vaststellen, wanneer de nieuwe zegels zullen verkrijgbaar zijn.

- Het bestuur van het *Willems-Fonds* heeft een verzoekschrift aan den heer Minister van Oorlog gezonden, waarin verzocht wordt de noodige maatregelen te willen nemen, opdat al de nieuwe te benoemen krijgsdoctoren eene genoegzame kennis van beide landstalen zouden bezitten, en ook diegenen, welke reeds in bediening zijnde, de Nederlandsche taal onmachtig zijn, in de gelegenheid gesteld worden om die taal aan te leeren.

Toonkunde.

- Maandag 2^{n} Sinksendag hebben de leeraars der vlaamsche muziekschool van Antwerpen hunnen bestuurder Peter Benoit met zijn marmeren borstbeeld vereerd, als blijk hunner hoogachting voor de gewichtige taak, welke hij op het gebied der Vlaamsche Kunst heeft volbracht. Vele voorname personen hebben deze plechtigheid bijgewoond. In de volgende afl. hopen wij dit feest nader te bespreken.

- Het Vlaamsche zangspel *Maria van Burgondië*, woorden van Nap. Destanberg, muziek van Karel Miry, wordt thans in Amsterdam met den meesten bijval vertoond.

Beeldende kunsten.

- Onder de artisten die in de tentoonstelling van schilderijen te Parijs eene onderscheiding hebben bekomen. bevinden zich eenige Belgische artisten.

In de schilderkunst: MM. Halkett en Hubert Vos, eene derde medalie; MM. Emiel Claus, Alb. De Vriendt, Van den Eeden en Tytgadt, eene eervolle melding.

Beeldhouwkunst: De heer Const. Meunier en M. Charlier eene eervolle melding.

- De HH. D'Huyvetter, vader en zoon, die aan onze Vlaamsche schilders zooveel dienst bewijzen met hunne tentoonstellingen in de Vereenigde Staten, hielden voor eenigen tijd weder eene tentoonstelling te Boston. De dagbladen dier stad spreken er met den meesten lof over. Ziehier de Nederlandsche schilders waarvan werken tentoongesteld werden. MM.H. Bellis, Carpentier, Canchois, Clays, Col, Croegaart,

De Beul, De Haes, Gérard, Herbo, Lauters, Maes, Noterman, Petit, Plumot, Ed. en Gérard Portielje, Putzeys, Quitton, H. Ronner, Roozenbaan, Schouten, Van Damme, Sylva, Van den Eycken, Van der Vin, C. Van Leemputten, J. Van Leemputten, Van Luppen, Van Severdonk, Verboeckhoven en Jan Verhas.

- Alhoewel er een krediet gestemd is tot herstellen van het *Steen* te Antwerpen, toch schijnt men niet tot die herstelling te kunnen besluiten. Ziehier wat de 'Chronique' aangaande dit punt schrijft:

'Het "Steen", die oude Antwerpsche Burg, wacht nog altijd op de werken die het moeten herstellen en versterken; het staat daar als een der merkwaardigste gedenkteekenen van militaire bouwkunde van tijden die lang vervlogen zijn; weldra zal het invallen, zoo men nog lang wacht om het onderste gedeelte te versterken en de bouwvallige muren te herstellen.

Waarom, daar het nu toch officieel beslist is aan de Scheldekaaiën die archeologische aantrekkelijkheid te schenken, niet zonder uitstel de noodige werken begonnen? Zou men misschien de bijgedachte hebben de tijd zijn vernielingswerk te laten volvoeren? ofwel zou men het inzicht hebben om alles op een schoone nacht, als 't onweer is, af te breken, bij middel van dynamiet, om te doen gelooven dat het de bliksem was die dit vandalenwerk volbracht? In een woord, laat men den Zomer voorbijgaan - en dan natuurlijk ook den volgenden winter, - zonder er iets aan te doen, is het wel mogelijk dat de burcht van zelfs zal invallen want het onderste gedeelte vooral is erg bouwvallig.

Is het eerder dit misschien, waarnaar in het geheim de Antwerpsche Raad verlangt?'

Laat ons aannemen dat de 'Chronique' overdrijft wanneer ze zegt dat het gebouw zoo ras invallen zal. Nochtans diende de hand aan het werk geslagen te worden; zoo kan en mag het 'Steen' niet langer blijven staan.

Nieuwe Uitgaven.

Aan Vlaanderen. Vaderlandsche lierzang door Victor Van de Walle, in 12° 32 blz., Mechelen E.J. van Mol.

De lotgevallen van een verzamelaar

Kennismaking

Meester Berk schuddebolde toen hij zijne woning, een ouderwetsch huis met trappekensgevel in de Korte Nieuwstraat gelegen, verliet; en nog geene vijf stappen had hij op het gaanpad gezet, als achter hem zijne deur openvloog en eene dikke, gezonde, middelbejaarde meid hem toeriep:

'Meester! Meester! gaat gij weer loopen zonder uwe belofte te volbrengen? De schuiven zullen gekuischt worden, ja, en dat zullen zij nog vandaag!...'

'Kaat, zegde hij, een oogenblik stilhoudende, ik ga maar eens eventjes uit....'

'Ik weet wat dat beteekent, Meester; gij gaat weêr naar den jood, niet waar? Dan is het één uur vooraleer gij terug komt, en wat kan men dan in den namiddag nog doen.'

'Wees gerust, Kaat, binnen een half uur ben ik terug.' En hij verhaastte zijne stappen, om achter den hoek der straat uit haar gezicht te geraken.

Kaat bleef nog een oogenblik staan, zette beide handen op beide heupen, alsof zij eenen Delftschen pot met twee ooren wilde nabootsen, en mompelde misnoegd in zich zelven:

'Ik zie wel dat hij hardnekkig is, en toch zal hij den nek voor mij plooien!

Dan, binnen gaande, viel zij op eenen stoel neder. Ik wil weten, mompelde zij verder, wat er in de schuiven ligt, vooral in die geheimzinnige vijfde schuif; hij plakte daar vroeger een briefken op gelijk op de vier anderen; over een drietal jaren heeft hij dit briefje er af getrokken en in de stoof geworpen; maar Kaat weet wel wat er op stond, Meester; zij is toch eene zoo groote sukkel niet als gij wel denkt; toen zij nog jong was hebt gij haar in de school van Zoersel leeren lezen, Meester, en daarom kon zij ook in den tijd, op dit verbrand briefje, gelijk gij het denkt, dat wel in de stoof viel

maar geen vuur vatte, de twee woorden lezen "*eigendomsbrieven*" en die woorden kan zij er nog op lezen, want zij heeft het briefje uit de stoof gehaald en goed bewaard. Die vijfde schuif, Meester, hebt gij sedert lang niet meer open gedaan; de pin van het koperen slotje ziet zwart en is gansch verroest, terwijl de andere blijven blinken door het wrijven der sleutels.... Die geheime schuif? Ik zal, ik wil, ik moet weten wat er in ligt....'

Het is noodig u hier te zeggen, dat Meester Berk *collectionneerde*, of gelijk wij het blootweg zouden noemen: hij was een '*verzamelaar*' ja een hartstochtelijke verzamelaar, niet van oude en nieuwe munten, niet van verroeste sabels en andere wapentuigen, niet van allerlei steenen, keiën en potscherven, niet van inlandsche en buitenlandsche postzegels, niet van schilderijen of prenten, zelfs niet van boeken, neen, hij had zijn vernuftige aandacht gevestigd op de handschriften; hij *collectionneerde* eigenhandige brieven en brokken van handschriften van allen aard. Later zullen wij zien, hoe die drift tot het *geschrevene* zich in zijn hart plantte, om er zich allengskens te ontwikkelen en eindelijk er de gansche ruimte van in te nemen. Volgen wij hem nu naar den winkel van eenen Poolschen jood, die onder den naam van Mozes Latro handel dreef, en in het toen bestaande *Voddenstraatje* woonde. Die handel was niet eene *eenzijdige negotie*, gelijk Mozes het noemde, hij strekte zich uit in verschillende en verscheidene takken, allen zeer belangrijk voor deskundige lieden, die hunne studie aan *het oude* toewijden, en die takken, aan welke hier versleten wapenen, daar gevlekte boeken, ginds gebrokene potten, verder verscheurde schilderstukken, printen enz. enz. hingen, kwamen allen te samen tot eenen stamboom, die soms door hem als den boom der *oudheden*, soms als den boom der *rariteiten* geprezen werd.

Zulkdanig was de handel van Mozes Latro, die zwoer bij hoog en bij laag, dat er in zijnen winkel geen duimbreed stuk te vinden was, of het had nauwe betrekking tot wetenschap en fraaie kunsten.

Bij louter toeval had Mozes de neiging van Meester Berk tot zijn eigenaardig *collectionneeren* leeren kennen, en zoo werden over ettelijke jaren Mozes en Meester Berk kunst- en boezemvrienden - vriendschap die hun beiden veel genoegen en voordeel bijbracht; Mozes verkocht bij voorkeur zijne merkwaardigste stukken aan Meester Berk; hij was gedurig

op studie of op weg om iets deugdelijks in den smaak van zijnen vriend uit het stof der oudheid op te delven; Meester Berk bezat alzoo, zijns dunkens, de beste *collectie* van eigenhandige brieven en handschriften, die men op den bodem der Nederlanden vinden kon. Ja dit was eene echt voordeelige, echt nuttige vriendschap voor beide vrienden: zij vulde de beurs van Mozes, zij vulde de schuiven van Meester Berk. Deze had op zijne studiekamer eene groote ouderwetsche kast geplaatst, die Mozes eens van eenen boer in Gelderland kocht. Deze kast was versierd met loofwerk; met gesnedene koppekens van bosch- en watergodekens, alsook met prachtige koperen sloten en idem handvesten; en waarlijk Mozes had die kast voor een spotprijs, gelijk hij het noemde, aan zijnen boezemvriend bezorgd. In die kast waren vier groote ruime schuiven, en in elk dezer konden duizende handschriften bewaard worden; eene vijfde veel kleinere schuif kon dienen om de kostbaarste zeldzaamheden te verbergen, en ook al wat tot eigen nut, had Mozes er bij gevoegd, want wie heeft niet graag een verholen hoekje om 't een en 't ander aan 't nieuwsgierig oog te onttrekken?

Meester Berk en Mozes bekommerden zich evenveel om die kast en deden hun best om de schuiven met geschrevene schatten te vullen.

Op het oogenblik, dat zijn boezemvriend bij hem binnentrad, stond Mozes Latro in zijnen winkel als nieuwigheid te midden der oudheden te pronken. Bezie hem eens wel, hij is een kort vlug mannetje, met pikzwart kroezelhaar op den ronden kop en eenen wel gevulden knevel onder den papegaai-neus. Zijn lach is eigenaardig, zijn uiterlijk getuigt van beschaving en wellevendheid, zijne spraak, een mengsel van keel- en neusgalmen, verraadt, dat hij gedurende zijne jeugd niet vreemd was te Amsterdam in de Joden Breedenstraat. Oppervlakkig genomen straalt er listigheid en schranderheid uit zijne blikken, en zijne houding draagt het kenteeken van de *hooge wereld*, met welke hij beweert dagelijks in betrekking te staan.

Hij reikt de hand minzaam toe aan Meester Berk, die als persoon, voor hem geen gelukkig tegenhanger kan genoemd worden.

Meester Berk was lang en mager: eene sperre te midden van een mastenbosch opgegroeid. Op zijne dunne beenen, die de straatjongens aan solferstekken zoude vergeleken hebben, in

den tijd dat onze verlichte eeuw de zwavelstokken nog niet uit haar midden verbannen had - rustte een soort van enge ribbenkast, aan welke twee lange armen als molenwieken hingen te zwieren, en uit welke, tusschen het geratel der aamborstigheid, eene gebroken meisjesstem piepend en fluitend in de lucht klonk. Boven die ribbenkast, een hals driemaal te lang, een ware zwaanhals, en op dien hals een soort van bol, die tot hoofd diende; hij was met lang vlashaar gedekt en werd door de zenuwen als door paljaskoordekens onophoudelijk heen en weer geslingerd, als gebeurde zulks opzettelijk om den zilveren parel van den neus, - een scherpe neus, te vergelijken aan een mes dat juist door een stuk soepvleesch sneed en een druppel vocht aan zijn punt bewaarde - bij tijds op den grond te doen nederstorten. Uitwendig was Meester Berk niet veel waard, zijn inwendig ligt in eene zijner schuiven, en als de tijd daartoe gekomen is, zal het in ons verhaal, naast het inwendige van Mozes Latro, in het volle daglicht gesteld worden. Overigens was het kleedsel van Meester Berk altijd even keurig, en het hing hem om het lijf gelijk het vroeger aan den kapstok hing in den kleerwinkel. Men bemerkte vooral zijnen wel gestreken en gesteven hemdsband, die zijn best deed om zijne taak te vervullen met de buitenmatigheid van den hals te doen vergeten.

De twee vrienden waren weldra in gesprek:

- Heere-jé! riep Mozes uit, Meester Berk, wat ziet gij er mooi en frisch uit! Juist als of gij versch een bad naamt in den glinsterenden daauw des Hemels! God zegent u zichtbaar, mijn dierbare vriend!...

- Gisteren avond hebt gij bij mij aangebeld, Mozes, toen ik afwezig was....

- Wel zeker, mijn waarde vriend; ik heb een schat voor jou gezocht en gevonden. Heere jé! wat één schat!

Gisteren avond heb ik moeten liegen ten uwen voordeele, mijn goede vriend Berk; door eene onvoorzichtigheid van mijnen boodschapper waren eenige liefhebbers van handschriften te weten gekomen, wat puik van zeldzaamheid mijne schranderheid had weten te ontdekken. Zij kwamen met de geldbeurzen in de hand, om het mij af te koopen. Heere jé! wat boden ze mij groffe sommen! Om ze buiten huis te krijgen heb ik gelogen, dierbaar vriend, ik heb gezegd: die schat is voor geen geld te krijgen, hij is reeds de eigendom van mijnen boezemvriend Meester Berk.... Heere jé Heere jé!! Zou ik

eenen anderen, zelfs tegen klinkende munt, het genoegen verschaffen zulk een puik stuk te bezitten? Neen nooit, nooit!...

- Laat hooren, Mozes, laat hooren wat het is!! piepte meester Berk, brandende van verlangen en nieuwsgierigheid.

- Meester Berk, mijn dierbaar vriend, gij moet weten, eergisteren bevond ik mij in Zoersel, in dit dorp waar gij zoo lang hebt geleefd Meester Berk, en waar uwe geheugenis voor de inwoners het zoete manna des hemels is, waar uw naam, uwe goede faam klinkt gelijk de trompet van Jericho. Heere jé! wat wordt er daar goeds van u gezegd! En dan die milde bijdrage tot het leggen van den steenweg, heeft zij van die woestijn niet gemaakt het land van Chanaan? Van zelftevredenheid over zijne lofrede, wreef de slimme jood zich vergenoegd in de handen.

- Ter zake, Mozes, ter zake,... floot de stem van den ongelukkigen verzamelaar.

- Wel dan, mijn dierbaar vriend, eergisteren in den nacht gevoelde ik slapeloosheid. Iets drukte mij de maag loodzwaar gelijk een steen. Zooals altijd in zulke omstandigheden, ontstak ik het licht, stond op, en zocht naar een boek van onzen onvergetelijken, onvergelijkelijken Conscience. Het toeval wilde dat ik de hand sloeg op den *Loteling.* Gij kent, Meester Berk dit onovertroffen en onovertrefbaar lettergewrocht. Van andere werken onzes gevierden schrijvers, kon ik u vroeger nu en dan een snippertje, soms eene bladzijde handschrift bezorgen. Van den beroemden *Loteling*, thans bijna in alle Europeesche spraken gelezen, was geen zierken te vinden. Toen ik nu dit meesterstuk overlas, voor de honderdste maal, ik moet het bekennen, kwam mij het gedacht te binnen, dat ik met moeite en onkosten misschien voor u iets eigenhandigs betrekkelijk dit verhaal zou kunnen opspeuren. Ik nam 's morgens vroeg een rijtuig, reed uren verre door de heidewegen, nam overal inlichtingen, en kwam eindelijk te weten, tot mijn grooten troost, dat Pauwken nog leefde, gij weet wel Meester Berk, Pauwken die nog kind zijnde, het koffiekoppeken met inkt omstortte op den brief, welken Trien aan Jan schreef. Hij woont sedert jaren tusschen Vlimmeren en Oostmalle en bebouwt daar eene kleine pachthoeve. Ik ging hem zoeken, sprak met hem en vernam weldra dat hij het beroemde handschrift van den bekladden brief nog in zijn bezit had.

- Hebt gij het?... Hebt gij die kostbaarheid, Mozes, piepte Meester Berk, den langen hals vooruitstekende, gelijk de zwaan die van verre eene prooi wil bereiken.

- Kom binnen, Meester Berk, kom goede vriend, kom, bezie het juweel en oordeel. Hij wreef zich in de handen, en leidde den nieuwsgierigen verzamelaar, wiens hoofd heviger en heviger door de zenuwkoordekens van de eene schouder naar de andere getrokken werd, in eene kamer, opende eenen lessenaar en nam er een kartonnen doosje uit, dat met een rekkertjen gesloten was. Hij hield het tusschen de twee vingers, alsof het wezentlijk een juweel behelsde, opende het en bracht het onder den neus van Meester Berk:

- Hier! zie hier, mijn dierbaar vriend, liefhebber en kenner van zeldzaamheden, hier is van het wereldberoemd meesterstuk de Loteling, niet een snippertje handschrift, maar een gansch eigenhandigen brief.... Lees! lees! Beminde Jan! en hier staat: Grootvader heeft een konijnenkot in den stal gemaakt, ze zijn zoo vet als dassen, maar de grootste voei moet blijven leven, totdat ge weerkomt. Jan, dan zullen wij eens lekker smullen.

Meester Berk sloeg van verwondering de handen te zamen en zijn hoofd schokte springend heen en weder; en zonder na te denken of het feit van den bekladden brief wel echt was, zonder iets te lezen van hetgeen er naast de inktplek nog te lezen stond....

- Wat is de prijs, piepte zijne stem, bevend van ontsteltenis, Mozes, wat is de prijs van dit kostelijk gedenkstuk?

- Mijn dierbaar vriend, de prijs van zoo iets is onschatbaar, zoo iets ligt niet in het bereik van den gewonen handel. Ik heb besloten het u ten geschenke aan te bieden, wel wetende dat gij mijne moeite en onkosten niet onvergeld zult laten.

- Hoeveel, Mozes, hoeveel moet ik u geven?

- Heere jé! wat zal ik u vragen? Gij behandelt mij steeds uiterst gevoegzaam, met gevoegzaamheid moet ik u ook handelen. Ik beken, dat mijne onkosten zoo wat twee honderd franken zullen beloopen.

- Ik zal twee honderd franken halen, floot de stem van Meester Berk; sluit het kostelijk handschrift weg en laat het aan niemand zien....

IJlings verliet hij de woning van Mozes. Waarom ging hij niet naar zijn eigen huis? Waarom belde hij aan bij Notaris Kneukelmans? Waarom die Notaris niet te huis zijnde, bleef hij in de omliggende straten ronddrentelen, wachtende, uren lang wachtende, totdat eindelijk Mr Kneukelmans met een rijtuig van den buiten kwam?

Het antwoord op deze vragen ligt in eene der schuiven van Mr Berk, en later zal men er mede bekend worden.

Keeren wij nu terug naar de Korte Nieuwstraat en maken wij kennis met Kaat, de huishoudster van Meester Berk.

Kaat is eene flinke, ronde, gezonde boerenmeid van Zoersel, die met Meester Berk in Antwerpen is komen wonen. Wat die twee personen te zamen bracht en te zamen hield, dat is ook een geheim, dat in eene der schuiven van de oude kast ligt en later zal het geen geheim meer blijven.

Nu was er een klein geschil ontstaan tusschen Kaat en haren meester. Sedert maanden reeds verzocht zij de toelating om de schuiven van de kunstkast te mogen kuischen, tot voorwendsel gevende dat zij verduft roken. Het werd haar toegezegd, op voorwaarde dat Meester Berk eerst die schuiven zou opruimen, en zijne kostbaarheden schikken en *classeeren*; en achter dit werk zou Kaat met borstel en zeep komen. Van dag tot dag echter werd dat belangrijk werk uitgesteld en nu had Kaat besloten niet langer meer te wachten.

Haar inzicht was wel juist niet de veronderstelde verduftheid uit de schuiven te veegen, maar wel hare nieuwsgierige blikken eens goed op de papieren van Meester Berk te vergasten. Dat aanhoudende koopen van briefjes en snippertjes, en vooral die gedurige handel met den jood Mozes, gaf haar zwaar achterdenken, en moest haarvermoeden zich verwezentlijken, dan zou zij in de toekomst er eenen zoo hoogen dwarsboom voor leggen, dat noch papiertjes noch joden er zouden overgeraken.

Meester Berk had over jaren, bij eene gelegenheid, waarvan wij den uitleg in de schuiven zullen vinden, haar eene milde gift van duizend franken gedaan, thans betaalde hij haar een goedhuuren hij verzekerde haar, dat zij in zijn testament zou staan voor het beste deel zijner eigendommen.

Dit is opperbest, dacht Kaat, als de eigendommen door jodenstreken maar niet veranderen in snipperkens papier. Ik zal, ik wil en ik moet weten, hoe het met de zaken staat. Eer acht dagen verloopen zijn zal ik zien, wat er zoo al in zijne schuiven ligt....

En Kaat, gelijk men verder lezen kan, was schrander genoeg om haren wil tot eene daadzaak te brengen.

Zoo maakten wij kennis met de drie personen, die in ons verhaal de hoofdrollen komen spelen, en nu gaan wij ooggetuigen zijn van de voor Kaat zoo gewichtige gebeurtenis: het openen der schuiven van Meester Berk.

(Wordt voortgezet).

EDW. IPERS.

Poëzie

I.
Uit ‘zilte tranen’[1].

1.
'k Zie haar beeld thans alle dagen.
(vilanella)

Neen, ik mag nu niet meer klagen;
't Leven is mij zoet op aard'.
- 'k Zie haar beeld thans alle dagen.

Kan ik wel iets beter vragen?
Zooveel wee werd mij gespaard....
- Neen, ik mag nu niet meer klagen.

'k Zag vertroosting voor mij dagen,
En gezeten bij den haard, -
- 'k Zie haar beeld thans alle dagen.

Zij ook tracht mij te behagen;
O! ons liefde gaat gepaard.
- Neen, ik mag nu niet meer klagen.

'k Had eens zooveel leed te dragen,
Zij alleen heeft 't aangestaard.
- 'k Zie haar beeld thans alle dagen.

Thans is 't uur des heils geslagen;
Ja, zij bleef voor mij bewaard....
- Neen, ik mag nu niet meer klagen,
'k Zie haar beeld thans alle dagen.

Beirvelde, Januari 1886.

(1) Eerlang te verschijnen.

2.
Ik ging in 't groene veld....

La vie portée à deux, c'est la vie heureuse.
V. HUGO.

Ik ging in 't groene veld alleen aan 't dwalen,
't Weergalmde schoon, des landmans heerlijk lied....
Hoe lieflijk stond de bloem in 't veld te pralen;
Doch voor dit schoons kwam ik naar buiten niet.
Edoch waarom? Ik wil het u verhalen:
't Was voor een' maagd, die 't hart mij had bekoord,
Dat ik alleen in 't avonduur kwam dwalen;
Haar beeld had mij naar deze plaats gespoord.

Hoe langzaam viel de lieflijke avond neder!
En de ure kwam, dat ik een dierbren schat
Voor luttel tijd aan mijne zij had weder,
Die meengen last verzachtte op 't levenspad.
'k Zag haar van ver door 't groenend boschje komen,
Zij had mij ook van ver reeds afgespied;
Daar was ze, 't lieve beeld uit mijne droomen,
Dat nimmer uit mijn geest en harte vliedt!

Ze droeg een blos, had welgevormde leden,
Zij naderde, (en ik beefde 'lijk een riet,)
Op 't zelfde pad, door mij reeds ingetreden;
Hoe keek ze rond of zij niet werd bespied.
Wij gingen voort om van de min te spreken....
Daar zonk mijn moed, eilaas, op eens ter neer;
En toch heb ik de vrage niet ontweken,
Zij zeide ja; 'k omhelsde haar zoo teer!

Ik moet op aard voor mijn geluk niet vreezen;
Ze zwoer het mij: te blijven steeds de mijn!
Wij zullen hier een lieflijk paarken wezen,
Als wij voor goed vereenigd zullen zijn.
Met moed zal ik den last des levens dragen,
Want dat alleen is ware mannenplicht;
Ik zal niets meer tot mijn geluk nog vragen
Dan voor ons twee een lieflijk blozend wicht!

ISIDOOR ALBERT.

Beirvelde.

II.
Het onweder.

't Aardrijk wacht, met vrees geslagen,
Op het naadren van d'orkaan,
Alles zwijgt; slechts hoort men vlagen
Uit de holle verte dagen,
Plotsling rent de rukwind aan:
't Schuwe loof begint te beven,
En onrustig wordt de vloed;
't Zwerk laat wolk- op wolkenstoet
Pijlsnel door elkander zweven;
Spraaklooze angst is alle leven
Met het onweêr ingedreven,
Dat steeds fel en feller woedt.

Ziet, daar is de storm verschenen,
Spokend in het luchtgebied,
Huilend door de wouden henen,
Boomen buigend juist als riet.
Vare een siddring door uw leden,
Stervling, die daar ijlings vlucht!
't Zand stuift wervlend van beneden
Naar de donkre hemellucht;
Tergend spuwt het schuim der baren
't Booze zwerk in 't aangezicht;
Slinks het welfsel uitgevaren
Flikkert fluks een bliksemschicht
Met een blikkerende klaarte,
En uit 't schommlend wolkgevaarte
Ploft de donder rommlend neêr!
't Rolt al dommlend door de sfeer
Indrukwekkend heen en weêr;
En de stilte van de dalen
Blijft een wijl 't gerucht herhalen.
Doch, daar schiet het blindend vuur
Scherper bliksems weêr naar onder,
En 't ontploffen van den donder
Werpt den schrik door heel natuur!
't Is geen hemel meer daar boven,
Maar een onafmeetlijke oven,
Waar het brandend licht in gloeit;
Waar verdelging heerscht, en 't gierer
Van den storm, aan 't zegevieren,
Als 't gebrul der helle loeit!

Bliksem, donderslag en winden
Scheuren 't werk, dat zwoegt en zucht;
't Water wil de rots verslinden
Voor zijn woelge kracht beducht;
En de golven, in haar vlucht,
Slingren, met verward gerucht
't Razend schuim in de open lucht!

Eindlijk stort een dichte regen
Uit de zwangre wolken neêr,
Als getraan, vol hoop en zegen,
Na verplettrend boezemzeer.
't Wolkfloers baant zich andre wegen,
En de blijde regenboog
Lacht het schepslendom in 't oog!
Heel natuur voelt zich herleven;
Ja, zij trekt haar feestkleed aan:
't Vooglenchoor zingt uit de dreven
't Licht weêr toe aan 's hemels baan.

GUSTAAF RENS.

Leuven, Juni 1886.

III.
Wind van den winternacht

't Is stil waar het nooit waait.

De dichter.

Wind van den winternacht, waar komt ge vandaan?
En wijder, ach! wijder, waar wilt ge nog gaan?
Blaast ge zoo treurig van 't sombere meir,
Toch weenende stort ge aan mijn huizeken neer!
Wind van den winternacht!
Zeg, waar zijt ge geweest, met het wolkgevaart,
Zeg, wat hebt ge gezien in uw' dolle vaart?
Wat dwingt u te loeien met hopeloos gedruisch,
En 's morgends te sterven aan mijn sidderend huis,
Wind van den winternacht!

De wind.

Op de toppen der bergen,
Waar de sneeuw nooit verdwijnt,
In de diepten der dalen,
Waar de mane nooit schijnt,

Waar de koude het vurigste bloed
In de wangen verstolt;
Waar de lawien in euvele woed'
Van de alpen rolt;
Waar het reuzige woud
Mijne dwarreling vreest,
Waar 't afschuwlijke duister zich houdt,
Daar ben ik geweest! Daar ben ik geweest!

De dichter.

Wind van den winternacht!

De wind.

Waar de storm in zijnen toren
D'Oceaan in gramschap zet,
Waar het vaartuig, reeds verloren,
Wordt genadeloos verplet!
Waar de baren brieschend dansen,
Waarde bliksems buldrend glansen,
Waar de zeeman angstig smeekt,
En de handen wringend steekt
Naar den reddeloozen hemel,
Daar woel ik, met woest gewemel,
Onweêrwolken,
Waterkolken,
Ondereen!
Jamm'rend dringt het naar geween
Van de manschap door mij heên....
En bedolven
In de golven
Van het grondelooze graf,
Scheuren zeilen, barsten kielen,
Krakend vallen masten af!...
.....
Kon ik alles dan vernielen!
.....,

De dichter.

Wind van den winternacht!

De wind.

Boven 't water stijgen zielen....

De dichter.

Wind van den winternacht!

De wind.

Een' droeve klacht, gelijk aan 't doodsche klokgebrom,
Verkondig ik zoo bang.
Op aarde wachtte 't blijde wellekom
Het vaartuig, al zoo lang.
Maar nimmer keert het weêr!...
Ach! 'k zing 'nen requiëm! - een wild gezang,
En val verlegen voor uw huisjen neer!...

ELIZA MATHER.

IV.
Een schrijver in nesten

Doctius.

Strigilis, beste vriend,
'k Zit drommels! weêr in nesten.
't Wil uit mijn koker niet.
Kom, leen mij eens de hand,
Want 'k zoek reeds lang
Vergeefs in menig foliant
Een ‘titel’ voor m'n stuk, -
'k Vind nergens iets ten besten!

Strigilis.

'N titel voor je stuk? -
Ho! dat is ras gevonden!
M'n beste Doctius,
Bekreun je daarom niet.
Zie hier 'n titel, - is
Uw werk al niet of iet,
Z'n waarde wordt er toch
Niet 't minste bij geschonden.
- En 't zij de Criticus
Nog eenmaal overslim. -
Dies, doop je stukje met
Het woord'ken

ANONYM

Onze dichters vertaald.
Uit ‘Ophelia’.

XXXVIII

Und in Träumen sah ich blaue Wickinger fahren,
Und Lieder sie sangen, die reisigen Schaaren.

‘Ist einer, der mir die Braut will rauben,
Ich will ihn bekämpfen mit Beil und Lanz,
Ich trotz seinem Ingrimm, trotz seinem Schnauben.
Er komm, sie zu rauben!
Mein ist sie ganz.

Ihr Kleid ist weiss, wie der Schaum der Wellen,
Fleckenlos schimmert's in magdlicher Hut,
Will es gefärbt ihr zum Brautkleid bestellen,
Fort, schimmernde Wellen!
Tauch's in sein Blut.

Ihr Mund ist roth wie Seekorallen,
Röther noch soll ihr Brautgeschenk sein,
Und röther in festlichen hellen Kristallen,
Als Purpurkorallen,
Perlet kein Wein.

Zur Hochzeit eilen auf nächtigen Schwingen
Krächzende Raben weit über die See.
Stand auf dem Anstand, dir Beute zu bringen.
Lass' ruhen die Schwingen,
Jagt' dir dies Reh.

Und mir liegt das glänzende Kind in den Armen,
Lauschend der Welle süss flüsterndem Laut,
Sonne noch Lieb' sich des Todten erbarmen,
Ich halt' in den Armen
Die liebliche Braut.

Und sinkt nun im Westen die rothe Sonne,
Sendend nach Osten die funkelnde Glut,
Weis' ich dem Bräutchen voll Glück und voll Wonne
Die sinkende Sonne
Schwimmend in Blut.’

Uit ‘*Gedichten*’ van POL DE MONT.

Morgenhymne

Wie frisch bist du, o Maienluft!...

Winde sie wehen lüstern....
Das Vöglein zum Fluge die Schwingen hebt,
Die Wasser murmeln, das Schilf erbebt!
Und die Bäume?... Die Bäume flüstern!

Ihr Antlitz bieten stolz sie dar,
In Wipfeln wird's schon licht und klar,
Der knorrige Stamm
Im Nebel halb verborgen;
Und ringsumher der Frühe Schweigen,
Erwartung bebt in Busch und Zweigen,
Wenn erster Röthe Strahlenflamm
Die Grüsse schickt bei'm raschen Steigen.

Geh' sachte, Wandrer.... steh' hier still,
Gott Morgenfeier halten will,
Dein Schritt nicht Halm noch Blatt versehre!
Schau um dich.... Bete, Menschenkind!
Die Hügel glühn wie Weihaltäre,
Orange und blau: der Morgendienst beginnt.
Still! Alles.... Still.... - Thau, tröpfle nieder
Von Rank und Blatt;
Grün Gerstenfeld, wog' fröhlich wieder;
Steig', Lerch', aus Kornfelds Lagerstatt,
Schlag deine Triller frei von Sorgen!

Und sieh, die Birken trinken sich im Frühtau satt -
Und staunend lächeln in den neuen Morgen.

Uit '*Lentesotternijen*' van POL DE MONT.
Uebersetzt von HEINRICH FLEMMICH.

Le sphynx.

A travers une nuit sans voiles,
Le plein croissant luit dans les cieux,
Parmi des millions d'étoiles,
Sur le désert silencieux.

Dans l'ouest, au bord de sa tente,
Contemplant l'espace assoupi,
Chibouk en main, l'âme contente,
Le Derviche rêve accroupi.

Tournant vers l'est sa face brune
Dont l'Afrique a bronzé les traits,
Il voit, au large clair de lune,
Le Caire et ses blancs minarets.

Aux pieds des hautes pyramides
Il voit le grand Sphynx de granit,
Qui tient sur les sables numides
Ses yeux fixés pleins d'infini.

Il semble, en sa pose immobile,
Se taire pour l'éternité,
Quand soudain sa voix de sibylle
Retentit dans l'immensité.

Le monstre énorme, ouvrant sa bouche,
S'écrie avec un sombre émoi
De Pythonisse à l'air farouche:
- ‘Morts et vivants, écoutez moi!

‘Qui de vous connait le mystère?
A travers le port agité,
Où trouverez-vous sur la terre
La paix et la félicité?’

Et l'ombre en sa morne attitude
Luisant d'innombrables flambeaux,
Pyramides et solitude,
Tout se tait comme les tombeaux.

La mer gémit sur ses rivages,
L'Arabe se met à prier,
En songeant à ces nuits sauvages
Qu'emplit le Simoun meurtrier.

Mais au fond de la masse altière
Où, bravant les rayons du jour,
Khéops à la nature entière
Déroba son obscur séjour,

Reposant leur front de momie
Dans les sarcophages étroits
Gisent en paix, foule endormie
Les grands Pharaons d'autrefois.

CH. BELTJENS.

D'après POL DE MONT.
6 Déc., 1885.

De ‘quaey-werelt’ of de Antwerpsche volksopstand van 't jaar 1477.

(*Zie de vorige aflevering*).

Inmiddels waren de Staten van Vlaanderen, die maar al te wel inzagen hoe hoogst noodig het werd eenen beschermer zoo voor hunne vorstin als voor zichzelven aan te stellen, tot de keus eens echtgenooten voor Maria overgegaan.

Hunne voorkeur viel Maximiliaan van Oostenrijk te beurt, aan wien Karel de Stoute reeds vroeger zijne dochter ten huwelijk beloofd had. Deze Maximiliaan was de zoon van Fredederik III, Keizer van Duitschland.

Den 16^{n} Juli reden Jan Van Halmale, Buiten-Burgemeester, Meester Jan Bost, Pensionaris, en Willem Bode, gevolgd van acht en veertig goede mannen uit Antwerpen en aantal van kooplieden, allen te paard gezeten en in eendere kleedij uitgedost, hunnen toekomstigen souverein tot Keulen te gemoet.

't Was eene maand later (18 Oogst 1477) dat de Aartshertog Maximiliaan met zijne bruid en een prachtig gevolg de stad Gent binnenreed; zij werden er gul onthaald, en den dag daarop zegende de pauselijke legaat Lucas hun huwelijk plechtiglijk in.

‘Van dit oogenblik nemen de gebeurtenissen te Antwerpen eene gansch nieuwe wending. De beschuldigingen tegen de gevangene magistraten houden op als bij tooverslag, terwijl de overmoed der ambachten door het stadsbestuur zelve wordt beteugeld.’ (P. Genard)

Inderdaad; in den nacht van 19^{den} oogst deed het Magistraat vier schippers uit hun bed halen die de keersen onder baldadige verwenschingen omver geslagen hadden voor St Janspoort, toen de processie van den ommegang daar voorbij kwam.

Deze waren: Peeter Biggen, bijgenaamd Craeijenwijk, Nikolaas Geertsoon, Jan Van der Manen en Jan Van Aken. Een

vijfde schipper ontsnapte; edoch hij werd te Mechelen achterhaald en deerlijk gepijnigd; zoodat hij aldaar langen tijd gevangen bleef; bij slot van rekening gelukte hij er toch in te ontsnappen.

Naar Wouter Van Heyst getuigt in zijn *Boeck der tijden*, werden deze vier ruststoorders reeds 's anderdaags openbaarlijk voor het stadhuis onthoofd onder de oogen der gemeente, die dorst kikken noch mikken; wat zeer opmerkelijk is, aangezien het nochtans de schippers waren die, na de Meerschen, het eerst den opstand verwekt hadden.

Zij werden gerechterd, zegt Bertryn: *omdat sij geweest hadden de principaelste oproerders ende meijnden die gemeijnte daer weder toe te brengen.*

Dan verhaalt Bertrijn ons verder, in zijne ‘Rolle oft Memorie van de quay werelt’, het volgend merkwaardig geval:

Den 5de September quam Jan Van Ranst in de Vierschaere ende daer en quamp niemant van de gemeijnte tegen dan den Schouteth Jacob Wylant, die kende ende leyde dat hijse niet gevangen en hadde, oft gevangen en hielt; des gedroegh hem Jan Van Ranst aen notaris ende getuijgen ende daer wert gewesen met eenen gestreeten vonnisse, dat de Heeren, alle die gevangen waeren, borghe soude stellen te rechte te comene ende gingen alsoo alle uijtten Steen, want sijlieden hadden cluyvers(1) *in haer huysen diese bewaerden; dit deden doen die van de meersche oft cremersambacht.*

Men ziet, de aanvoerders van den opstand verloren al meer en meer veld; en toen eene maand na deze zonderlinge verklaring van den Onderschout, ter Vierschaar gewezen werd, dat Jan Van Ranst en zijne medegezellen zouden gestaan zijn te dingen bij gevolmachtigden, en de gemeente borg stellen zou dat de gevangenen en hunne procureurs zouden vrij mogen gaan en keeren ter Vierschaar, toen bleef de gemeente achter, omdat zij geen borg kon of had te stellen.(2)

Maar de dag dat de overmoed der Dekens en Gezworenen der Ambachten vooral bedwongen werd, was den 28 October 1477, toen hun eene eerste veroordeeling ter Vierschaar te beurt viel.

(1) Huisbewaarders, in het fransch *garnisaires* geheeten.

(2) Zie in de bijlagen het verhaal van Nikolaas de Schermere, een ooggetuige der omwenteling, welke in 1478 tot Binnen-Burgemeester van Antwerpen benoemd werd.

De aangetaste magistraten hadden hun betwist van als gevolmachtigden der gemeente het vroeger tegen hun ingespannen proces met recht te mogen vervolgen.

De schepenbank had uitspraak te doen gehad over de geldigheid van den procuratieakt, daartoe ingediend door de Dekens en Gezworenen van de ambachten in vermelde zitting.

Eenige der grondargumenten, die de gewezen wethouderen tegen den ingedienden procuratieakt opwierpen waren, dat de gedeputeerden van de poorterij verzuimd hadden voor hun lid alzulke en gelijke macht van procuratie in te dienen, als de Dekens en Gezworenen voor hunne ambachten ten laatsten dage gedaan hadden. Iets dat noodzakelijk had moeten geschieden, niet alleen voor de verweerders, maar ook voor de zekerheid van het gerecht; vermits bij het bedingen en het indienen van 't proces en in alle vonnissen en actiën, die tusschen voorzegde partijen behandeld waren geweest, de gedeputeerden van de poorterij tot dusver als principale klagers en eerst sprekende aangeschreven hadden gestaan. En zoo veel te meer had deze volmachtbrief moeten ingediend zijn, daar de gedeputeerden van de poorterij met de Dekens en Gezworenen der ambachten steedste zamen en ongescheiden het geding ingespannen en vervolgd hadden.

En, al ware deze formaliteit geschied, zoo zoude zulks in rechte nog niet voldoende zijn om daarmede het proces te vervolgen, door de aanleggers ingezet, aangezien in de procuratie naam, toenaam noch hoedanigheid van hare constitueerders opgenoemd stond. De verweerders wisten dus niet, wie de ware Dekens of Gezwoornen waren, meesters of eenvoudige werkgezellen, wie de procuratie en macht bezaten om het geding met recht in naam van de gemeente of van hunne ambachten in te zetten. Zulks was strijdig met de rechtsgebruiken, vermits de verweerders, het proces niet ingespannen hebbende, niet wisten tegen wie de geleden schade, schande, kosten en lasten te verhalen voor 't geval dat zij de zaak gewonnen kregen.

Verder, aangezien de ingediende volmacht louter sprak van *die goede mannen ende cnapen van sekeren ambachten*, die haar zouden opgesteld hebben, zonder hun getal met naam noch hoedanigheid vast te stellen, zoo beweerden de gewezen magistraten dat alzulke constitutie in rechte niet gegrond was; vermits in alle zaken van corporatiën, ambachten en andere vereenigingen, die door Dekens, Gezworenen of Ou-

dermannen beridderd werden, de twee derde of ten minste de Hoofdmannen en eenige van de aanzienlijkste en verstandigste uit elk ambacht, die macht moesten geven, en niet het mindere getal en de onverstandigste, te weten de knapen en diergelijke; ten andere, gedingen tegen de Wethouderen, het beheer der stadsgoederen rakend, mochten, volgens de verweerders, door geene afzonderlijke personen ingespannen en vervolgd worden, maar alleenlijk door de lichamen der stad, ingevolge de algemeene wereldlijke en geestelijke geschreven rechten.

Dan, bestatigd hebbende dat de procuratieakt alleenlijk bijzondere macht gaf om de zaken te bedingen die het beheer der stadsgoederen aangingen, zoo beweerden de verweerders, dat de aanleggers geenszins berechtigd waren om te dingen voor hieraan vreemd zijnde feiten. - De aanleggers beriepen zich ten onrechte op Wencelijn's charter[1] aangezien deze oorkonde enkel bepaalde dat het schependom niet mocht aangekocht worden, zonder van de kweste der stadsgelden te gewagen. De bewijsvoering der gewezen magistraten kwam hierop neder, dat zij aan hunne vervolgers het recht bettwisten van, op grond der ingezondene volmacht, sommige hunner aan te spreken voor de aankoopingen der wet gepleegd met andere gelden dan met die der stedelijke geldkas.

En, eindelijk, al hadde de meerderheid der ambachtslieden de procuratieakt goedgekeurd en geteekend, zoo kon het nog wel gebeuren dat deze meerderheid, voor het sluiten van het proces, de minderheid wierde, 't zij door afsterven, vertrek uit de stad of verandering van zienswijze; in welk vooruitzicht de verweerders dan ook opmerkten, dat er diende borgstelling afgeëischt te worden van de ambachten, opdat deze te rechte zouden blijven komen.

Van dit tijdstip af biedt het geding niets opmerkelijks meer aan.

Dat laat zich eenigszins verklaren door de vernieuwing van de Hoofdmannen der poorterij en dekens der ambachten die,

(1) Deze charter werd den Antwerpenaren vergund door de Hertogen Johanna van Brabant en Wencelijn, den 25 Februari 1356. - Het bedoelde artikel luidt als volgt:
Voirt willen wi dat niemen Schependom bynnen onser voirs. Stat van Antwerpen copen noch doen copen en sal moegen, bi hem ocht bi anders yemen van sinen wegen, in engheenre manieren.
Hierin wordt werkelijk niets nopens de stadsgoederen voorzien.

als naar ouder gebruik, onmiddellijk op de vernieuwing van 't magistraat volgde.

De kwestie was te weten of deze nieuwe Hoofdmannen en Dekens de rol hunner voorgangers konden of zouden willen voortzetten.

Trouwens, Willem Van Lier, Jan Van Ranst en hunne medegezellen, na de ongeldigheid van de volmacht bewezen te hebben, mochten met rede opmerken dat, om het stuk te hervormen, er niet meer aan te denken viel eene nieuwe gewapende volksvergadering te verwekken van meesters, knapen, verstandige en onverstandige lieden zoo als het in den beginne der onlusten was gebeurd.

Om in behoorlijken vorm te werk te gaan, dienden dus de Ambachtsdekens en gezworenen met de oudste, notabelste en bevoegdste leden van elk ambacht te zamen eene vergadering te beleggen, waarop geene knapen noch breinlooze jongelingen zouden toegelaten worden; en aldaar dan eene nieuwe volmacht op te stellen, te onderteekenen door de twee derde van de ambachten.

Geschiedde dat?

De twijfel deswege is ons zoo veel te waarschijnlijker, daar het proces nog zeven maal ter Vierschaar kwam en telkens tot veertien dagen werd verschoven, om eindelijk in April 1478 bepaald in der minne beslecht te worden, dank de welwillende tusschenkomst van den Wijbisschop en suffragant van Kamerijk en den Leesmeester van het klooster der Antwerpsche Predikheeren.

Ziehier het gebod, dat ingevolge deze verzoening tusschen de gemeente en hare vroegere magistraten afgekondigd werd:

Geboden ende wtgeroepen by Heeren Philippe, *Bastaert van Brabant*, *Ridder*, *Schoutet, Burgemeester, Scepenen ende Raide der stad van Antwerpen*, *XXVIII Aprilis anno LXXVIII.*

Want alle de questien, twisten ende geschillen die geweest zyn tusschen den goeden lieden vander Poerterien ende Ambachten te Antwerpen ter eenre ziden, Janne van Ranst, Walraven Drake, den erfgenamen Jans van Mechelen, Janne Schoyte, Godevaerde van der Dilft ende Janne Coelgeenensone ter andere, nu nedergeleet ende minlik vereenicht syn bide Eerweerdege ende Voersienige Heeren den Wybisscop ende Suffragaen van Cameryc ende den Leesmeester des

godshuys van den Predickeren alhier, soe gebied men ende laet weten eenen yegeliken van sHeeren ende vander stad wegen, dat nyement, wie hy zy, tot gheenen tiden oft stonden, binnen oft buyten der stad voers., deen den anderen hierin boven daeraf en missegge oft en misdoe, in woorden oft in wercken, by hen selven oft by yemende anders, in eeniger manieren, ende oft yement daertegens dade, dat die soude zyn soenbrakich(1) ende vredebrakich, ende daertoe biden Heere ende bider stad gecorrigeert worden alsoe na gelegentheit der saken behooren soude.

Beca

Alzoo, hij die den *zoen* zou verbreken, zou, volgens de bestaande wetten, ernstig worden gestraft.

Heer P. Genard merkt aan, dat het niet schijnt dat men ooit aan dit gebod te kort is gebleven; voor het gezag der Wet, gesteund door de krijgsmacht des Aartshertogs, zegt hij, was alle spoor van opstand plotselings verdwenen.

Den 30ste November 1477, zijnde St-Andriesdag, waren, naar luid der Antwerpsche costumen, de helft der magistraten vernieuwd geworden. - Aartshertog Maximiliaan had met de vernieuwing belast den graaf Engelbrecht van Nassau, bijgestaan door den Kanselier van Brabant en van den Heer Anthonis, bastaard van Brabant.

De zes aftredende schepenen waren: Jan Van Immerseel, Willem Van der Heyden, Jan Cornelis, *in de Wyn of Roey Tonne*, Claes Tappaert, Jan Mengiaert en Hendrik Van der Molen. De Commissarissen van het Hof benoemden: Jan Van Halmale, Willem Van Sompeke, Jacob Calle, Jan de Buekelar, Jan Van der Bist en Jan Wouters.

Daar Jan Van Halmale tot schepene verkoren was, verving hem Hendrik Van der Molen in de hooge waardigheid van Buiten-Burgemeester; terwijl de Schepene Nikolaas de Schermere, zijn collega Jan Pels als Binnen-Burgemeester opvolgde.

Het zonderlinge dezer vernieuwing is, dat drie van de magistraten die aangetast werden, op nieuw in bediening traden:

Willem Van Tichelt, als Peismeester

(1) Zie het kapittel over den *zoen* in de bijlagen. Het is belangwekkend genoeg om medegedeeld te worden.

Peeter Van de Werve, als Keurmeester

en Geert Van Eycke, als Hoofdman der Poorterij[1].

Middelerwijl rezen Maximiliaan van Oostenrijk en zijne jonge gade Maria van Bourgondiën hunne Staten rond, in de voornaamste steden van Vlaanderen en Brabant hunne plechtige intrede doende.

Den 13^{den} Januari 1478 was de beurt aan Antwerpen om het vorstelijk echtpaar in hare muren te ontvangen.

Naar ouder gebruik reed de Schout, als Markgraaf van het Land van Rijen, de vorsten te gemoet aan 't hoofd der stadsoverheden en gevolgd van eenen prachtigen stoet. - 't Was tegen den avond dat de Souvereinen de stad binnenreden langs de St-Jorispoort.

Op geheel den weg in reien geschaard en met brandende toortsen in de hand, verlichtten de gilden en ambachten den vorstelijken stoet, welke zich ten Prinsenhove, in de St-Michiels-abtdij, begaf, alwaar Maximiliaan en Maria hunnen intrek namen.

'De Hertogin was vergezeld door hare staetsjuffers op witte hakenijen gezeten, en gevolgd van eenen glinsterenden stoet van brabandsche, vlaamsche en burgondische heeren. - Nevens haer reed Adolf van Kleef, Heer van Ravestein, en Jacob van Romont, Prins van Savoije. - Onder de antwerpsche ridders bemerkte men er eenigen, wier verschillig geschaekte wapenschilden te kennen gaven, dat zij van de aloude Zeven Schaken afstamden. Deze eerestoet, waerbij zich ook de Wethouderen gevoegd hadden, begeleidde de Souvereinen met veel staetsie naer St-Michielsklooster. Daer aengekomen zijnde, begaf de vrome Maria zich onmiddelijk naer de kerk, om aen het graf harer moeder, Isabella van Bourbon, een gebed te storten. Een prachtig avondmael, tot welks bereiding de kok der Witte Heeren ongetwijfeld al de geheimen zijner kunst zal hebben aengewend, sloot de viering dezer feestelijke intrede van onze Souvereinen.'

(Mertens en Torfs).

Daags daarna werd Maximiliaan ingehuldigd als Hertog van Brabant en Markgraaf des Heiligen Roomschen Rijks. De plechtigheid geschiedde op de Groote Markt onder eenen grooten toeloop van volk.

(1) Zie in de bijlagen de volledige samenstelling van het Magistraat en van de andere Stadsoverheden.

Melchior Van Kessel verhaalt ons, dat men voor het stadhuis een stellaadje opgetimmerd had van buiten met tapijten en van binnen met zijde en fluweel behangen; het hertogelijk wapen prijkte in het midden en die van het Markgraafschap aan beide zijden van het tooneel. De Schout Philips, bastaard van Brabant, Heer van Cruijbeke, stond aan de eene zijde van de Souvereinen en Heer Koenraad Pot aan de andere. Daar bezwoer Maximiliaan de handhaving der aloude privilegiën van het Markgraafschap des H. Rijks, na er de voorlezing van aanhoord te hebben[1]. Vervolgens stak de gemeente de handen omhoog, ten teeken dat zij hare souvereinen trouwe en hulde beloofde, en hen tegen alle vijanden zoude helpen verweren. Na de plechtigheid gaf de Schout aan Maximiliaan en Maria een luisterrijk banket, terwijl hun door de Stad schoone geschenken werden opgedragen.

Van Kessel voegt er naïevelijk bij dat, terwijl Maximiliaan hier zijne toebereidsels tot eenen veldtocht tegen Frankrijk maakte, al de borneputten van de stad vergiftigd werden. *Dan het quam uyt*, zegt hij, *ende sy (de daders*) *wierden te Rupelmonde gevangen geset*, en aldaar, na een korstondig proces, ter dood gebracht.

Daar Van Kessel de eenigste Kronijker is welke van dit feit gewaagd, trekken de heeren Mertens en Torfs zijn gezegde in twijfel; ten zij, merken deze heeren aan, dat die gewaande vergifters aangewezen belhamels waren van den oploop van vorig jaar, en de Overheid zich van dit hulpmiddel bediende om ze te straffen, zonder achterdocht bij het gepeupel op te wekken.

Dit vermoeden is meer als gegrond, vermits wij uit de Kronijken zien, dat Maximiliaan's aanwezigheid in Antwerpen het uur der wedervergelding voor eenige der oproermakers ten gevolge had.

Inderdaad, den 17 Januari 1478, ingevolge een kortbondig onderzoek, veroordeelde 's Hertogen gerecht Hendrik Van Smaelvoort, bijgenaamd de Cock, mercenier, Casen Cools, schipper, en Pauwel Van den Einde[2], ijzersmid, alle drie

(1) Ziehier den eed, welken de Hertogen te Antwerpen aflegden:

> ‘Nous jurons à tenir et à faire tenir à notre ville d'Anwerps, toutes leurs privilèges, coustumes et usages maintenues, et tous leurs droits vies et nouvels bien et loyalement et à elle faire tout ce que bon Seigneur et Dame à leurs bonnes gens doivent faire, sy nous voelle Dieux aidier ces Sains et tout li Sains de Dieu.’

(2) Deze Pauwel Van den Einde werd den 25 Maart 1478 te Mechelen aangehouden, omdat hij zich van geen vrijgeleide voorzien had, zooals ballingen plachten te doen; deze nalatigheid kostte hem 40 pond Brabantsche munt.

tot tien jaren ballingschap uit het Markgraafschap van Antwerpen en het afleggen eener bedevaart: de eerste naar St Andrews in Schotland, de tweede naar het eiland Cyprus en de laatste naar Milanen en Lombardiën. Na deze boetvaardiging te hebben gepleegd, moesten zij voorafgaandelijke toestemming van de stad erlangen, eer zij, na verloop der tien jaren, terug in Antwerpen mochten komen wonen.(1)

Zooals men ziet, deze straffen waren geen ijdel woord en moesten zooveel te harder vallen aan deze *quade afsetters van de Heeren* daar zij, arme drommels zijnde, beroofd waren van het noodige geld om de ontzettende kosten te dekken, welke zulke verre reizen vorderden in die eeuwen; weshalve zij verplicht waren hunnen pelgrimstocht te voet te ondernemen, op de genade Gods, de schouders omgord met den geschelpten mantel, de kallebasflesch om de lenden en den traditionneelen gaanstok in de hand.

Voorwaar eene wel zware boetpleging voor wie hunner door nauwe familiebanden aan zijne stad gehecht was en er kost wat kost wilde terugkeeren.

Dan nam Maximiliaan de zaak van den gewezen rentmeester Van Riethoven onder handen en, ondanks den akt door zijne echtgenoote te Antwerpen onderteekend 't jaar te voren, ontsloeg hij dezen man van zijnen eed de stad niet te verlaten; hij gehengde hem naar Mechelen te verhuizen.

Het geding der gebroeders Van der Voort werd terzelfder tijd aan het oordeel van bevoegde personen onderworpen. 't moet zijn dat de feiten, die hunne onthalzing voor gevolg hadden, niet bewezen waren of het gewijsde aan menig gebrek leed, vermits, *alles onrechtveerdiglijck geschiet* zijnde, de stad, op bevel van den Prins, veroordeeld werd op het kerkhof der Predikheeren een grafzuil of epitaphium op te richten en de

(1) Het Magistraat verbande uit de stad, uit het kwartier en uit het Markgraafschap van Antwerpen voor eeuwig of voor eenen bepaalden tijd; en wel op het lijf, de galg, den put, de hand, de ooren, het brandteeken, de geeseling of anderszins, naar gelegenheid van het gepleegde misdrijf.
Werd een banneling gevangen in de hem ontzegde landstreek, zoo werd hij 24 uren na zijne gevangenneming, zonder verdere plichtpleging, gerechterd naar luid van zijn banvonnis; waarna hij opnieuw kon gebannen worden en wel voor langeren tijd en op zwaarder straf.
Wie in de stad en vrijheid of in 't Kwartier van Antwerpen eenen banneling heimelijk herbergde, beliep eene arbitrale correctie van het Magistraat.
Zie de: *Rechten ende Costumen van Antwerpen.* Kapittel: *Van Banissementen ende Ballingen.* bladz. 48

weduwen en kinderen der gehalsrechten te onderhouden.[1]

Het aandenken dezer slachtoffers der volkswoede alzoo in eere hersteld zijnde en, zooals wij gezien hebben, het geding der overige magistraten den 28ten April in der minne vereffend en de belhamels gestraft zijnde geworden, zoo waren hiermede de onlusten van 1477 en hunne gevolgen bepaald afgeloopen.

JUL. VAN BREE.

Antwerpen.

(1) Peeter Van der Voort was gehuwd met Maria Smachs en had vijf kinderen; drie zoons en twee dochters: Peeter, Cornelis, Jacob, Beatrix en Maria.
Nikolaas Van der Voort had voor echtgenoote Margaretha Van den Heuvele en twee kinderen; een zoon en eene dochter: Matheus en Mathilda. (Zie den geslachtboom dezer familie in de bijlagen.)

Willem Jacobs Hofdijk

Op 27 Juni vierde Noord-Nederland een zijner beroemdste zonen, den ook ten onzent zoo gunstig gekenden dichter en geschiedschrijver Hofdijk. In het veertiendaagsch tijdschrift *De Leeswijzer,* (uitgever W. Gosler te Haarlem) komt eene studie van dezen grooten Nederlander voor, geschreven door H.Th. Boelen. Wij laten die hier volgen:

Willem Jacobs Hofdijk, de Hollandsche Balladendichter, of, zooals anderen hem noemen, de Kennemer-meistreel, zag den 27^{en} Juni 1816 het levenslicht in de stad Alkmaar, de stad der Noord-Hollandsche, door der vaderen geestkracht meest allen in vruchtbare beemden herschapen meren, Alkmaar, waar in den grooten worstelstrijd, van een klein volk tegen een machtig rijk de overwinning begon. Alkmaar is ook de bakermat van twee edele kunstenaarszielen, die het ijverigst misschien naar den veder onzer historie hebben gegrepen: Toussaint en Hofdijk! O, welk een uitgezochte plaats om een poëtische natuur te bezielen en te boeien, dat nette, echt oudhollandsche stedeken, zoo fraai gelegen in groene beemden, weelderige bosschen, golvende duingronden, tusschen liefelijke en als met een historischen tint overgoten dorpen, alles in de nabijheid der geweldige zee van het Noorden, het veld van Nederlands roem bij uitnemendheid!

Hoe hij daar ronddartelde in zijn jeugd, zich aansluitende bij weinige jonge lieden, dwepers als hij met Natuur en Kunst, het is alles reeds zoo juist, zoo welsprekend wedergegeven door Prof. Ten Brink in ‘Onze hedendaagsche Letterkundigen’, dat ik het noodeloos acht daar langer bij stil te staan. Wij weten hoe hij, altijd door het natuurschoon geprikkeld om die heerlijkheden op zijne wijze uit te gieten, is aangevangen met naar penseel en palet te grijpen. Maar vermogen had hij niet, en men weet wat het dan zeggen wil, zich overal, maar vooral in ons kleine land, als kunstenaar een weg te banen. Het mag echter niet onvermeld blijven dat de landschapschilder in spé hulp zocht en vond bij Jos. Alberdingk Thijm, door wiens bemoeiingen, in vereeniging met Jacob van Lennep en enkele anderen, hem de al te zware weg eenigzins is effen gemaakt. Die Mecenassen hebben voorzeker *rechtstreeks* de vruchten

niet mogen oogsten die zij zich hadden voorgesteld. Hofdijk toch is - althans niet de *penseel*schilder geworden, maar toch mogen zij met trots nederzien op hun vruchtbaar werk, nu de alom beroemde, de begaafde, ja de van zijn volk terecht zoo beminde Hofdijk, op zeventigjarigen leeftijd de held van den dag mag worden genoemd.

Er bestaan van onzen dichter verscheidene, goed gelijkende portretten, maar hoe gelijkend ook, ze geven toch zijne persoonlijkheid niet volkomen weder. Dat kan ook niet, want dat gelaat getuigt van ontvankelijkheid en eene bewegelijkheid, zich o.a. uitsprekende in een zenuwachtige trekking om een der neusvleugels, die misschien nog in zijn slaap niet tot rust kan komen. Als hij daar door Amstels straten heenstapt (hij stapt geweldig) met den stereotypen wit-vilten hoed op het hoofd, dan moge hij, met zijn hagelwit linnen en zijne handschoenen aan, onberispelijk gekleed zijn, toch doet hij ons nauwelijks denken aan een heer van onzen tijd. Er is iets breeds, iets wat naar het ruwe eenigzins overhelt in dien man, wat ons zou doen twijfelen of hij wel eigenlijk een der onzen is, of hij niet veeleer uit een vroegeren tijd eens bij ons is komen overwippen, om ons te doen gevoelen, dat de kerels uit zijn tijd toch nog andere mannen waren. Wanneer wij intusschen die portretten, op verschillende leeftijden genomen, onderling vergelijken, dan treft ons iets, wat wij - hebben wij hem lang gekend - ook bij den persoon zelven hebben kunnen waarnemen, namelijk dat die man, hoewel zeventig jaren tellende, eigenlijk niet oud is geworden. Neen, hij is niet oud geworden, want het kort afgesneden, donkerblond haar is nog hoegenaamd niet grijs, evenmin als de goed onderhouden rosse knevel en baard; het oog staat nog even helder; en de voren op het beweeglijk gelaat mogen wat dieper, wat menigvuldiger zijn geworden, ze ontbraken reeds niet geheel op jeugdiger leeftijd, maar deden er het hare toe om uitdrukking, kracht en misschien zelfs een eenigzins brutale uitdrukking aan dat gelaat met de sterk sprekende kaken te schenken. Kleed die man in een berenhuid en geef hem een knots of spiets in de hand en het is of een tijdgenoot van Aedon zelven voor ons staat. Men heeft hem schetsenderwijze wel eens den Kelt genoemd; eenmaal aangenomen dat zulk een man uit het grijs verleden gelijkt op het beeld zooals Hofdijk zelf hem ons afteekent, ja waarlijk, dan schijnt hij er op te gelijken!

Dat uiterlijk, en ziedaar wat ik in den man altijd heb gewaardeerd, dat geheele wezen, is zoodanig in overeenstemming met zijn omgang, zijn gesproken en geschreven taal, dat men er niet aantwijfelen kan hier te doen te hebben met een man uit één stuk. Vandaar dan ook dat men van hem veel verdraagt, wat men anderen euvel zou duiden. Zijn hart spreekt sterk, en omdat het hart zoo krachtig spreekt, kan ook de tong van tijd tot tijd fermer voor den dag komen dan in onze negentiende eeuw voegzaam schijnt. Het zou, bij een man die getoond heeft door tallooze geschriften, met nog talloozer aanteekeningen, hoezeer hij gestudeerd, hoeveel hij gelezen en in zichzelf verwerkt heeft, te dwaas zijn om aan onbeschaafdheid in een volstrekten zin te denken, maar toch heeft hij, door zijne voorliefde voor alles wat oir-natuurlijk is, in zijne vormen iets behouden, wat denken doet aan deze woorden uit Aedon:

> Fier, krachtig, hoog van stal, gelijk hun eikenboomen,
> Maar ruw ook als dier schors, en immer ('t zegelmerk
> Des wordingstaats!) in deugd en ondeugd even sterk.

Zulk een man is, welke ook zijne gebreken mogen zijn, natuurlijk de eerlijkheid zelve. Door dweperij verleid moge hij somtijds zich zelf bedriegen, een ander bedriegen kan hij niet. Hij acht of veracht, vleien kan hij niet, evenmin als hij verlangt gevleid te worden. Wat hij zegt meent hij, wien het niets kan schelen ook alles te zeggen wat hij meent. Hebt ge iets geschreven en verlangt gij zijn oordeel te vernemen, hij aarzelt geen oogenblik u zijne op- en aanmerkingen te maken, en doet hij het, dan zult ge zeker verrast zijn over de juistheid van zijn blik en hoogstwaarschijnlijk begint ge dadelijk aan het veranderen in zijn geest. Mij althans is het zoo gegaan.

Wanneer men omgaat met de gewone mannen der praktijk (anderen mogen uit de hoogte op hen nederzien, ik doe dat niet), dan hoort men niet zelden, 't zij dan half schertsende of meer ernstig, de poëten afschilderen als halve (halve?) gekken, als excentrieke wezens, en hoeveel bij onze onderlinge beoordeelingen wat meer humaniteit in eene maatschappij, waar juist zoo velerlei plaatsen vervuld moeten worden, niet schaden zou, toch is gewoonlijk het oordeel der massa, hoe eenzijdig ook, niet van *allen* grond ontbloot. Er is misschien onder onze dichters geen enkele meer *dichter* dan Hofdijk, en ook misschien geen enkele, die zonderlinger in zijne vormen

wezen kan. Zooals vele mannen, die zich op het wijde veld der letterkunde bewegen, blijft hij 's nachts zeer lang studeeren en arbeiden. Vandaar dat hij over dag zijne schade meer inhaalt en meer slaapt dan menig ander. Daar hij nu als docent een groot gedeelte van den dag buitenshuis doorbrengt, is het dikwijls moeielijk hem te treffen als men hem spreken moet. Men komt en wordt door mevrouw vriendelijk ontvangen, die u verzoekt wat geduld te oefenen, want: ‘Hof doet zijn dutje.’ Intusschen, het dutje wordt een dut en mevrouw wordt verlegen. Ze vindt ook eigenlijk dat haar man wel eens wakker mag worden. Ze roept hem. Driemaal werpt Hof zijn lichaam heen en weder over de canapé. Dan rekt hij zich uit, wrijft de oogleden uit.... verwoed kijkt hij den bezoeker aan! Erger nog, hij scheldt hem uit! Is 't dan geen misdaad hem in zijne heerlijke rust te storen? Eindelijk zegt hij: ‘Ja, dat kan ik niet helpen, c'est plus fort que moi. Ik ben nijdig als ik wakker word.’ Het ijs is gebroken, en het duurt geen vijf minuten of de man is de welwillendheid zelve en spraakzaam, en.... aardig ook. Maar op zijn manier. Als ge Hofdijks drama's leest (het zijn niet zijn meesterwerken), dan zult ge in de vaak kernachtige dialogen een zekeren humor ontdekken, maar een humor die oneindig meer doet denken aan de kantige scherpte van een Shakespeare dan aan de geestige puntigheid van een Molière; 't is een humor gelijkende op die van den krijgsman der middeleeuwen als hij de ijzeren knots, waarmede hij zijn vijand de eeuwigheid inzond, een *goedendag* noemde.

Als Hofdijk zijn eigen gedichten voordraagt, dan doet hij hun eigenlijk, natuurlijk zonder het te willen, groot onrecht, doordien hij haast op elk woord nadruk legt, waardoor ze stroever schijnen dan ze zijn; want, hoewel hij zich niet ontziet zeer hard klinkende woorden op elkander te stapelen (hetgeen nu en dan een treffend effekt geeft) kan hij zeer zangrijk wezen. Ten bewijze o.a. het lied uit zijn verdienstelijk (hoewel wat erg gerekt) epos de Jonker van Brederode:

Zoete kleine nachtegaal
In de groene linde!
Zeg mij in wat beemde of daal
Ik mijn Liefjen vinde.
Vogel koen en vogel fijn!
'k Min wel taarlingspel en wijn,
Maar het liefste mocht ik zijn
In mijn Liefjens armen!

Over heuvel, over dal
Dool ik zonder ruste,
Waar of ik haar vinden zal,
Die ik koosde en kuste!
Aan de breede slaghamei?
In het woud of op de hei?
Och! dat ik tevreden lei
In mijn Liefjens armen.

't Heete zomer-zonlicht roost
Mij des daags de kaken.
's Avonds sta ik, ongetroost,
Op den muur te waken.
Waar ze toeft, en wat ze mart?
Spot ze met de minnesmart?
Och, vond ik de rust van 't hart
In mijn Liefjens armen.

Vogel koen en vogel fijn!
Vogel van de linde!
Wilt ge mij ten bode zijn
Aan mijn Welbeminde?
Zeg dan hoe mijn hart verzucht,
Hoe ik vreeze en hoe ik ducht,
En de rouw me alleen ontvlucht
In mijn Liefjens armen.

Iemand die er diep van vervuld is, dat de vorm van een kunstwerk zich moet regelen naar de stoffe (en Hofdijk gaat te recht van het standpunt uit dat, hoewel de vorm nimmer veronachtzaamd mag worden, hij altijd de dienaar, het onderwerp zelf de meester moet zijn), brengt het door oefening zoo ver, dat hij de piano's even goed speelt als de fortes, al vallen de laatste ook meer te zamen met zijn forschen geest. Niet alleen uit zijn werken maar uit elke daad, elke kleinigheid zelfs blijkt, dat onze dichter juist niet tot de fijner bewerktuigde wezens behoort. Ware hij tooneelspeler, hij zou misschien een goed tragicus, een marqué b.v. kunnen worden, maar in de comedie zou hij moeielijk kunnen slagen. In zijn scherts zelfs drukt zich dat uit. ‘Arti et Amicitiae,’ de sociëteit, die wij beiden een goed hart toedragen, gaf vroeger wel eens heerendiners. Op zulk een feest had ik het genoegen naast hem te zitten. De pasteitjes waren rondgegaan. Ik sprak een oogenblik met mijn anderen buurman. Toen ik het voor mij bestemde wilde consumeeren, behoefde dat niet meer: Hofdijk, die een eetlust bezit als een Kelt, had ook het mijne naar binnen gewerkt. ‘Ik had aan zoo'n klein ding niet genoeg, en

jij kan wel een ander krijgen.' Ik dacht er niet over om kwaad te worden. Als men maar meent wat men zegt. Hier meende hij terdege wat hij zeide.

Du ridicule au sublime il n'y a qu'un pas, zou ik, het spreekwoord eenigzins wijzigende zoo in woorden als in zin, kunnen zeggen, nu ik er toe overga den dichter *Hofdijk* te behandelen. Verheven immers mag men hem wel noemen, die meestal het allerverhevenste op het veld van natuur en geschiedenis tot zijne onderwerpen koos, die diep wist door te dringen in den geest dier onderwerpen en die het klavier onzer taal weet te hanteeren als een Liszt de toetsen van zijn instrument. Als ik Hofdijk met een dichter vergelijken moest, zou ik in zoo verre verlegen zijn, dat wij hier te doen hebben met een echt oorspronkelijken geest, maar toch gelijkt hij somtijds op Victor Hugo, namelijk waar hij beschrijvingen geeft van roemruchtige riddergevechten, tijger- of everjachten. Overigens maakt hij zich niet zoo schuldig aan ijdel geleerdheidsvertoon, bij Hugo zich somtijds uitsprekende in opeenstapeling van namen van alle naties en tijden en, hoewel Hofdijk, die evenals Hugo zeer beeldrijk kan zijn, ook wel eens een al te gewaagd, niet volkomen zuiver beeld gebruikt, zal men moeten erkennen, dat zijn stijl, naarmate hij ouder werd, ook gekuischter is geworden. Voor het overige is de muze van den genialen Franschman veelzijdiger ontwikkeld. Gedichten o.a. als: *l'Art d'être grand-père* zou onze poëet niet kunnen scheppen.

Hofdijk is in de eerste plaats een episch dichter. Zijne Balladen vooral zijn zóó voortreffelijk, dat het de vraag is of eenige natie er betere geleverd heeft. Ze kunnen gerust met die van Uhland wedijveren. Voorzeker, de Duitscher heeft geestiger wendingen, maar de goedrondheid, de vrome zin, de losheid van toon van den Hollander eigenen zich misschien nog wel zoo goed voor de Ballade.

Een voorbeeld uit vele. Wie Geysbrecht van Aemstel heeft gezien of gelezen (en welk Nederlander heeft dat niet?) weet dat er een Sparrewouer reus is geweest. Hofdijk maakt hem tot het onderwerp eener ballade, en dit kleine gedicht wordt een van zijn meesterstukken. De forsche kerel, door Vondel voorgesteld als een ruwe menschenverdelger, verschijnt hier als de weldoener eener moeder, de redder van een kind. Heerlijk zijn de beide slotkoepletten.

Maar zoeter gevoel vloot door 't tintelend hart
Van den trouwe die hulp had gebracht.
Hij hief het trouwhartig gelaat naar omhoog,
En 't zwol uit zijn borst met een vonkelend oog:
'Ik dank u, o Heer! voor mijn kracht.'

En toen zich de moeder daar wierp aan zijn voet,
(Den blik vol welsprekenden glans!)
En luid schreiend hem dankbaar heur kind hief omhoog -
Toen boog hij het hoofd, met een traan in het hoog:
En nooit was hij grooter dan thans.

Hoe uit te drukken wat ik niet al bewonder in deze weinige regelen? De melodie der verzen, waardoor ze in staat zijn, bij goede voordracht, een geheel publiek te electriseeren (och, dat is toch eigenlijk de roeping van een dichter) moet ieder, dunkt me, treffen; maar buitendien beweer ik dat een man, die van een schijnbaar zoo onbeduidende stoffe een zoo prachtige fabel maakt, reeds daarom den naam van dichter verdient. Wat zou een Hugo van een Claes van Kijthen gemaakt hebben? Wij weten het, niet veel anders dan een pochhans, een opsnijder, een man die boomen uit den grond haalt om er poorten mee te rameien. En hier? Een man, even groot van edelmoedigheid als van kracht, even nederig van aard als hoog van gestalte, bewust van eigen sterkte en God dankende voor de heerlijke gave, die hij zoo schoon heeft kunnen aanwenden, nooit grooter, nooit verhevener dan nu dat hij, na eene edele daad, er kinderlijk met gebogen hoofde zijn God voor gedankt heeft!

Ik heb een greep gedaan, en ik zal het maar bij dien enkelen greep uit den rijkdom der balladen laten. Ik ben al te bevreesd, den indruk eerder te verzwakken dan te versterken.

Naast, misschien hooger dan de Balladen, staan Hofdijks groote epische gedichten. Hij heeft niet minder dan vijf heldendichten geschonken. Reeds in 1839 komt er een romantisch dichtstuk van hem uit, genaamd *Rosamunde.* Het is zeer opmerkelijk. Niet omdat het zoo schoon is. Integendeel, het is zwak, maar toch vindt men daarin reeds de kiemen van wat de dichter eenmaal worden zal. De conceptie toch is veel gebrekkiger dan de behandeling der onderdeelen, en wanneer men zijn latere groote gedichten (hetzij epische of dramatische) leest, dan zal men dat verschijnsel overal min of meer terugvinden. *Rosamunde* wekt niet de minste sympathie op, en over het algemeen zijn waarlijk de vrouwefiguren, althans in

de verzen van grooten omvang, niet zeer belangrijk, al schijnt de dichter, getuige de namen zijner werken, dit niet altijd zelf te gevoelen. Maar, bij zwakke plaatsen, wat schoon gevormde verzen reeds in *Rosamunde!* Bij voorbeeld dit kleine staal:

> Wat geen blik vermocht,
> De blik der liefde is onweêrstreefbaar,
> En geen zoo dichten sluier weefbaar,
> Wiens macht dat alvermogen stuit,
> Of 't ooit den toe- en doorgang sluit.

Belangrijker, en rijker in alle opzichten is reeds het in 1849 met eene aanprijzing van Mr Jacob van Lennep, uitgegeven gedicht: *De Jonker van Brederode*, waarin zich de al te groote weelderigheid van een vol dichtergemoed uitspreekt. Oneindig schooner echter, een wezenlijk mannelijk epos is *Aedon,* waarin o.a. deze fraaie regels op de Hunnebedden:

> ‘Hun stam verging; met hem de kennis hunner daân.
> Slechts hier en daar die terp, die heuvelsteen blijft staan,
> En in hun omkreits zweeft de genius dier dagen,
> En lispelt aan de ziel des dichters de oude sagen:
> En spreekt, hereenend wat de tijdstorm heeft verstrooid:
> Het menschlijke in den mensch verloochende zich nooit.
> En in de menschheid ging den mensch nooit gants verloren.
> Het heden gaat voorbij, de toekomst wordt geboren -
> Maar in het nieuwe kiemt altoos slechts 't oude zaad,
> Het menschlijk harte met zijn driften goed en kwaad.’

Niet minder schoon, volgens velen het meesterstuk van Hofdijk, is zijn *Helena*, spelende in zijn zoo geliefd Kennemerland. Daarin komt o.a. een everjacht voor, die waard is in alle bloemlezingen van Nederlandsche dichters een plaats te bekleeden. Ik moet mij door de uitgestrektheid van het fragment, onthouden van aanhaling.

Helena is het werk van den dichter in zijn volle mannelijke kracht, maar het zou Hofdijk gegund zijn, op den leeftijd, dat elk ander een grijsaard is, te toonen dat er nog jeugdige gloed en mannelijke kracht genoeg in hem woont om, zoowel wat vorm als wezen betreft, op de velden der poëzy geheel nieuwe paden te bewandelen. 't Moge vreemd schijnen bij iemand die zelf zulke krachtige alexandrijnen schreef, maar hij had weinig voorliefde voor dien dichtvorm. Reeds in zijn eerste romantische gedichten bezigde hij de viervoetige jambe, afgewisseld met trochaeën of andere dichtmaten. Voor zijne drama's koos

hij, in lateren tijd althans, de vijfvoetige, rijmlooze jambe. Op eenmaal voelt hij zich aangegrepen, bij het lezen van Hamerlings Ahasver in Rom, door den Griekschen hexameter. Zich aangegrepen te gevoelen en te beproeven het zelf te leveren is bij hem één. Voortaan zal hij zijne heldendichten in den hexameter gieten!

Is de vorm voor hem nieuw, ook de nieuwe stoffe zal verrassend zijn. Het vaderland blijft hem wel bezielen, maar toch is Nederland voor hem te klein. Dat was het ook voor onze voorvaderen, die vele andere vaderlanden veroverden aan gindsche zijden der Oceanen. Welaan dan, die zeeën overgestoken en het koude, kleine Holland teruggevonden op het heete, uitgestrekte Java! Wel is het hem niet gegund, dat heerlijk morgenland te zien, maar onafgebroken studie, veelvuldige afbeeldingen en schetsen, alles gesteund door nadenken en een oneindige verbeeldingskracht, zullen het wonderwerk verrichten dat een oud man ons tafereelen afmaalt, die hij zelf nimmer heeft bijgewoond, en dat men eene zoo groote mate van aanschouwelijkheid, ja van waarschijnlijkheid in dat aanschouwelijke, en met zooveel gloed dat wij opgetogen blijven staan, als stonden wij zelven te midden der Oost-Indische natuur.

Het komt mij voor, dat het hier wel het juiste oogenblik is om den schilder-dichter Hofdijk te waardeeren. Hij is een landschap-maler met de pen, zooals wij er noch onder de ouderen, noch onder de jongeren een tweede kunnen aanwijzen. Voorzeker, niets is haast moeielijker, dan door schrijven alleen ons de natuur als voor oogen te brengen. Wie dat kan, moet een zóó geoefend oog, een zóó welversneden veder bezitten, dat hij alleen daarom reeds een hoogen rang onder de auteurs heeft ingenomen. Ik wil, om te toonen wat Hofdijk vermag, een voorbeeld uit zijn *Aedon* laten volgen.

> De grenzelooze hei smelt aan de verre kim
> Heur vlakten samen met het bleeke luchtgeglim.
> De heuvlen sluimren in de kalme maanlichtstralen,
> En deinzen voor 't gezicht, bij 't rekken van de dalen.
> De wouden sluiten zich in eigen donker af,
> En in hun lommer heerscht de somberheid van 't graf;
> Een dikke en tasbre nacht, door wolken van gebladert
> Beschaduwd, in wier schoot de nevel zich vergadert
> Van heide- en woudmoeras, en als een zwart gewaad
> Het kreupelhout verdikt en om de stammen slaat:

Een strakke duisternis, die d'afstand weg doet vloeien:
Die elken vorm versmelt of zwellend saam doet groeien
Tot één ondeelbren klomp, één massa uitgebreid-
Een onbewogen zee van louter donkerheid.

Een vochte boschlucht waait het dof en treurig donker
Met killen adem door. Het bleeke maangeflonker
Breekt schaars door 't reuzenweb der takken, wild ineen
Geslingerd en hun loof tezamenvlechtend, heen -
Of smoort in 't grauwe mos, verglimt in ruige struiken,
Of schijnt in 't vormloos riet vreesachtig weg te duiken;
En zeldzaam flikkert er een rimpling op een plas,
Of glijdt een zachte glans langs varenkruid en gras.

Het laatste groote werk *In het gebergte Di-eng* heeft veel te weinig de aandacht getrokken, vooral met het oog op zijn heerlijke natuurschilderingen. Reeds had Hofdijk in zijn *In 't Harte van Java,* ons naar dat schoone land gevoerd; om deze werken des ouderdoms te kunnen scheppen heeft hij eerst moeten studeeren, harder dan een schooljongen voor zijn examen. Hij heeft dan ook zulk een schat van gegevens verkregen, dat hij, buiten de beiden verschenen heldendichten, nog stofs over heeft voor een romantisch prozawerk, dat reeds in het hoofd, maar nog niet op het papier is uitgewerkt.

Als men mij vroeg: draagt dit laatste poëem dan hoegenaamd geen kenteekenen het werk des ouderdoms te zijn? ik zou antwoorden: in zekeren zin ja, immers het valt niet te ontkennen, dat er vermoeiende herhalingen in komen, dat de landschapschilderingen, door overdadigheid, op het laatst afmatten. Ook heb ik eene aanmerking op den dichtvorm. 't Schijnt dat zelfs Hofdijk in de overdreven Wagner-manie is medegesleept, althans daaraan schrijf ik het toe, dat hij een zoo sterk gebruik van het stafrijm heeft gemaakt... een zóó sterk gebruik dat men het *misbruik* zou kunnen noemen. Voorzeker, men moet om dat zóó vol te houden een grootmeester van de taal zijn, maar mijn held zal de eerste zijn om te erkennen, dat men dat meer moet *wezen* dan *toonen.* Niet alleen dat die altijddurende opvolging van gelijkluidende medeklinkers afleidt en vermoeit, niet alleen dat het van zelf spreekt dat niet zelden een woorden*klank* aan een woorden*beteekenis* min of meer wordt opgeofferd, maar dezelfde, niet altijd even zinrijke woorden komen daardoorte dikwijls terug. Om een voorbeeld te noemen, als ik zeg: *struiken* en *struweelen*, dan klinkt dat wel goed, maar wanneer die struiken en stru-

weelen, zooals hier, herhaaldelijk terugkomen, dan ga ik vragen: waarom nog struweelen als ik al struiken heb, daar toch die woorden zoo wat van eene beteekenis zijn?

Overigens is de fabel, voor zooverre het Javaansch element daarin heerschende is (het Nederlandsch leger speelt er een al te onbeduidende rol in, niettegenstaande het de Deus ex machinae is), hoogst belangrijk en zeer vele fragmenten zijn werkelijk aangrijpend. Ik maak dan ook van deze gelegenheid gebruik om dit poëem dringend bij mijne landgenooten aan te bevelen.

Ik wil ten slotte, tot staving van mijn gevoelen, nog een klein fragment laten volgen.

De jeugdige held des verhaals zucht in een onderaardsch hol, waar hij door een verrader is opgesloten. Zijn geliefde staat er buiten om hem in zijne ellende, door haar taal, te troosten en te steunen.

> Afleidend, opwekkend sprak ze, als ware er aan troost geen behoefte,
> Hij gevoelde dat offer der innigste liefde, en vermande
> Moedig zich: uit zijne donkere diepte ontsteeg er geen enkele
> Klagende klank, maar slechts 't warme woord van een innige erkentenis.
> Samen zagen ze elkanders gelaat met het oog hunner ziele:
> Hij in het donker wisschend zijn tranen van dank en zij 't zonlicht
> Zeegnend, omdat het heur zorg voor den dierbaren lijder verlichtte.
> Samen sloegen zij d'arm, in gelijklijken droom, om elkander.
> Samen bezegelde een kus, in gelijklijken droom, op hun lippen
> De eindlooze liefde, wier kracht in den onspoed nog sterker vertaalde.
> Gruwzaam gescheiden - waren zij toch op het innigst vereenigd.

O, als dat geen waarachtige, geen innig gevoelige, geen zoetvloeiende poëzie is, wat is het dan?

En wat denkt gij wel, lezer, van deze galoppeerende maten? Misschien zijn het geen volmaakt-Grieksche hexameters, maar wat gaat ons dat aan bij een zoo weinig Griekschonderwerp? Ze mogen in dat *gebergte* vloeien als water, die volzinnen zoo vol zin, maar dan als het water dat opbruischt en spattend nederstort, als de katarakt. O, 't is geengeringe verdienste van onzen Nederlander bij uitnemendheid, dat hij nog eens voldingend bewezen heeft, hoe onze taal zich bijzonder eigent tot allerhande dichtvormen.

Mijn werk spoedt ten einde. Ik heb alleen aan den *dichter* Hofdijk gedacht. Ook als prozaschrijver heeft hij zijne verdiensten. Zijn *Vaderland*, vooral zijne *Historische landschappen* behooren hun frisch groen te behouden zoolang Nederland Nederland blijft. Wat hij als geschiedschrijver was, mogen anderen in het licht stellen, mij is het genoeg dat hij zijne veelomvattende studiën zoo dienstbaar aan zijne muze heeft gemaakt. Wat hij in tooneelvorm voor rederijkers en tooneelisten heeft gewrocht, getuigt van veel talent, maar ook zeer veel daarvan staat lager dan zijn epische gedichten Als lyricus vooral ware eene nieuwe studie noodig, maar hij staat daarin niet zoo *exceptioneel* hoog en ik moet mij beperken Wat hij als docent der Hollandsche taal heeft gedaan, kan ik niet beoordeelen. Bij de keuze zijner gedichten heb ik mij niet uitsluitend door de mate der voortreffelijkheid laten leiden, maar ook gevraagd welke werken meer oplettendheid vorderden van het Nederlandsche volk, dat volk dat hem zoo na aan het harte ligt. Gaarne had ik den *Nederlander* Hofdijk wat volledіger geschetst, hij die vorst en volk innig verbindend, het 'Nederland en Oranje' tot zijn vrijzinnige leuze heeft gemaakt. De stoffe is echter te rijk. De pen leg ik neder om die misschien spoedig elders weêr op te vatten 'Hofdijk und kein Ende' zal het zijn bij zijn jubileum. Tot vreugde onzer natie, tot vreugde zijner talrijke vrienden, tot voordeel onzer letterkunde en nationaliteit, tot heil van zijn trouwe gade, zijn dochter en beide zonen blijve nog na zijn zeventigsten jaardag, op zijn werken zoowel als op hem-zelven dit woord toepasselijk:

Hofdijk, Hofdijk und kein Ende!

H.TH. BOELEN.

Vlaamsche brieven
door Peter Benoit

Zie vorige aflevering.

Harelbeke en zijne forestiers
‘De legende’ *volgens de oudste ‘Chronijcken.’*

Ten jare 405, een jaar voor dat ‘*Marcomiré*’ eerste koning van Frankrijk gekroond werd, kreeg ‘*Amphigius*’ een duitsche kapitein, de overhand in het land van ‘Buck’, namaals ‘Vlaanderen.’

Dit land was destijds eene streek langs den zeekant gelegen, en samengesteld: ‘*deels*’ uit moerassen, zeekuilen, meerschen, kreken, polders en dorre gronden, om reden van het doorspoelen van de ebbe en den vloed der zee, 't welk dagelijks gebeurde, door het gemis aan ‘dijken’ en ‘duinen’, waarvan men destijds weinig wist te spreken: en ‘*deels*’ uit bosschen en wildernissen (palende aan het Ardennen woud) welke ‘*het woud zonder genade*’ uitmaakten.

Na ‘*Amphigius*’ volgden elkander op als ‘Heeren’ van 't land van ‘Buck’ *Karel de Schoone; Falander; Flandbert*, die drij zonen achterliet te weten: *Raganier*, *Phinibert* en *Agricolaus*, later bisschop van Luik.

Raganier heerschte na *Phinibert.*

Onze ‘Legende’ vangt dus aan tijdens de laatste regeeringsdagen van *Raganier.*

* * *

Het was omtrent den jare 526, dat Phinibert, - zoon van Flandbert en broeder van Raganier, ‘Heeren’ van het Land van ‘Buck’ - die om zekere redenen met zijnen jongen zoon *Finaert* naar Denemarken was gevlucht, aldaar overleed.

Na den dood zijns vaders, keerde Finaert tot zijne heimat

terug, om er als ‘Heere’ te heerschen, heerschappij welke hem door het afsterven van Raganier van rechtswege toekwam.

Hij keerde terug met het vast voornemen om, aan het hoofd van kwaaddoende benden, den vollen teugel te vieren aan de booze, wreede en dwingelandsche ingevingen, welke hem bezielden.

En daar Finaert eene buitengewone hooge gestalte had bereikt, heette men hem den ‘Reus’.

Hij hield zijn verblijf op het kasteel van (Lijsle-lez-Buck) Rijsel nevens Buck of Vlaanderen; en zooals hij het voorgenomen had te doen, ging hij als een ‘*tyran*’ te werk, moordende en roovende alles wat hem maar schatten en rijkdommen kon verschaffen.

Het volk van ‘Buck’ leefde in onheil en schrik, en menigmaal trachtte het zich van zijnen beul te ontmaken; maar Finaert, ondersteund door zijne rooversbenden, liet zich niet overwinnen, en om zijne heerschappij te versterken, drukte hij met nog sterkeren arm op alles wat hem omringde.

* * *

Ten jare 578, toen Finaert reeds eenen gevorderden ouderdom had bereikt, doch daarom niet minder sterk van lichaam en wreed van inborst was gebleven, voerde ‘Chilperic’, koning van ‘Soissons’ en de er toebehoorende landen, oorlog tegen zijnen broeder ‘Sigibert’, koning van Metz en van Oost-Frankrijk. Zulks was oorzaak dat een groot getal familiën van edelen stande, uit gene streken wegvluchtten, hunne schatten met zich medenemende, om zich in veiliger en rustiger oorden te gaan vestigen.

Onder die uitwijkelingen bevond zich ‘Saluwaert’ of ‘Salvaert’, Heere van ‘*Dijon*’ en hoog-Burgondië, die met zijne huisvrouwe, Edele Ermegarde van ‘Roussillon’ (bij Mantua in Lombardijen) en een klein gevolg naar Engeland reizende, bij zijnen tocht door het land van ‘Buck’ door Finaert en zijne boeven werd aangevallen en wreedelijk met zijn gevolg om het leven gebracht.

Vrouw ‘Ermegarde’ en hare dienstmaagd ontsnapten alleen aan het gevaar, dat hun had bedreigd. Zij vluchtten diep in het ‘*Woud zonder genade*’ tot dat zij, vermoeid en uitgeput van krachten, een hutteken bereikten, dat door eenen Eremijt, met name *Liederick*, was bewoond, en zij aldaar aanklopten.

De twee verschrikte vrouwen vonden aldaar, dank aan de goedwilligheid van den Eremijt, eene veilige en ongestoorde rustplaats, in afwachting dat zij hunne reis naar Engeland zouden voortzetten of naar hunne heimat terugkeeren.

Intusschen baarde Ermegarde een knapelijke kind, dat door den Eremijt werd gedoopt, en naar zijn eigen naam, *Liederick* werd geheeten.

Het gebeurde ongelukkiglijk eenigen tijd daarna, dat de edele vrouw en hare dienstmaagd op eene harer wandelingen in het bosch, door Finaert op het onverwachts werden ontmoet en met geweld naar het kasteel van Rijsle vervoerd.

Zij verbleven er tegen wil en dank, en dienden den Reus. Deze bleef nochtans niet onverschillig aan de bevalligheid van Ermegarde; hij verschafte haar eene rijke kleedij en verzocht haar dagelijks aan zijne tafel.

De Eremijt, onbewust over het lot dat vrouw Ermegarde en hare dienstmaagd was beschoren, bleef het kind met veel zorg opvoeden tot het zijn zevende jaar had bereikt.

Om dien tijd kwamen aldaar voorbij eenige Edelen, dienaars van den Koning van Engeland, welke van Doornijk huiswaarts reisden.

Na door den ‘Eremijt’ de lotgevallen des jongen Liedericks en dezes ouders te hebben vernomen, verzochten zij hem het kind met zich naar het hof van Engeland mede te mogen voeren.

De Eremijt stemde hierin volgaarne toe en Liederick vertrok met de hovelingen van Engeland's koning.

* * *

De vroomheid, schoonheid en bevalligheid van den jongen Liederick maakten eenen goeden indruk op den ‘Koning’ die hem in alles wat een echt edelman weten en kennen moet deed onderwijzen en opvoeden.

Liederick groeide op en werd groot en sterk van persoon.

In het hof des Konings vond hij zijne weerga niet voor den steen te werpen, te schermen, te worstelen, en het ‘verst te springen’; ook in het behandelen van wapenen was hij zeer behendig en ‘*subtiel*’. Zijne geestesvermogens waren op de hoogte zijner lichamelijke hoedanigheden en door zijn edele en fiere inborst had hij zich allen tot vrienden gemaakt.

Aan zooveel begaafdheden kon het teedere hart en de

geestdriftige aard der verleidelijke *Graziana*, 's Konings dochter, niet weêrstaan. Hare donkere blauwe oogen, welke onder een tros van zonnegoudkleurige haren met eene doordringende zachtheid flonkerden, verrieden hare liefde voor den edelen jongeling.

Liederick en Graziana beminden elkaar met alle de vurigheid en dichterlijkheid der eerste gevoelens!

Nochtans werd het zoete genot, dat zij in het grootste geheim smaakten, soms gestoord door de vrees dat de Koning hunne liefde zou ontdekken; daarom, en op den raad zelf van *Graziana*, verliet *Liederick* plotselings het Hof van Engeland en keerde terug naar het land van *Buck*, waar hij geboren was.

Hij vond tot zijne groote vreugde den braven Eremijt nog in 't leven, en werd door hem met alle de teekens eener verkleefde vriendschap en warme toegenegenheid ontvangen.

Nu echter vernam *Liederick* door den Eremijt, die hem alles vertelde, wat met zijnen vader *Salvaert* en zijne moeder *Ermegarde* was gebeurd: hoe de eerste deerlijk door Finaert's benden werd om het leven gebracht; en hoe vrouw *Ermegarde*, met alle heure schatten waarvan Finaert zich had meester gemaakt, op het kasteel van Rijsel werd vervoerd en er ten dienste van den reus, tot nu toe nog verbleef.

Liederick, dit hoorende, ontstak in gramschap en geestdrift, hij zwoer de dood zijns vaders te wreken en zijne moeder te verlossen.

Aan het hoofd van eenige dappere mannen, welke hij had samengebracht, trok hij tot voor het kasteel van Rijsel, bestormde het slot, daagde *Finaert* tot een tweegevecht, versloeg hem zonder genade, en, na alles wat zich op het kasteel bevond tot onderwerping te hebben gebracht, genoot hij de diepe zielsaandoening zijne geliefde moeder *Ermegarde* op zijn hart te mogen drukken en haar uit allen dwang en van alle smart en lijden te verlossen.

* * *

En als het volk van *Buck* al deze wondergebeurtenissen vernam, verkeerde het in groote vreugde, en uitermate verblijd, omdat het van Finaert den fellen reus en dezes gewelddadigheden was ontslagen en bevrijd, stuurde het tot *Liederick* zijne afgezanten, beladen met prachtige en rijke giften. Deze afgezanten, in name der bevolking van *Buck*, aanzochten

hem als Heere over dit land te willen heerschen, om het te beschermen tegen allerlei boeven, roovers en moordenaars, wier getal onder Finaert's heerschappij nog steeds was aangegroeid.

Liederick stemde in 's volks wenschen toe en werd met groote feestelijkheid als Heere van 't land van *Buck* uitgeroepen en aangesteld. Hij ging echter met zooveel krachtdadigheid te werk en reed zoo dikwijls '*ten bossche of te Foreest waert in*, *hanghende alomme vele bouven, roovers ende moordenaers, an galghen ende an boomen, ter zelver plaetse waer hy ze betrapen conste*: *dat hy endelinghe ter cause van dien, gheen Heere meer*, *maer gheweldich* "*Forestier*" *van den lande geheeten wiert.*'

Alzoo *Liederick* de 'eerste Forestier' werd genaamd, - naar het kasteel dat hij bewoonde - 'LIEDERICK VAN RYSSELE', *by Buck ofte by den Lande van Buck, naermaels Vlaenderen ghenaemt.*

* * *

Alles wat wij tot nu toe hebben verhaald gebeurde van de jaren 559 tot ongeveer de jaren 615. Maar nog menige belangrijke gebeurtenis zal ons door de oude *chronycken* worden bekend gemaakt.

9de Tentoonstelling van 'Als ik kan'

De heer Hendrik Luyten verdient aan het hoofd dezer bescheidene bespreking te staan wegens de eereplaats, die zijne stukken, twee hunner vooral, tusschen de werken zijner vrienden innemen.

Aan zijn groot doek: *Eene zitting in den kring* '*Als ik kan*' komt gewis de palm toe, èn om de stoutheid der opvatting, èn om de voortreffelijke uitvoering. Het beschouwende, zweefde mijne gedachte een oogenblik terug naar de geestdriftige romantiekers van rond het jaar dertig, die in jeugdigen overmoed schilderijen maakten, waarvan vijf nog te veel zijn om eene der kleine zalen van het Brusselsche museum

te vullen. Let wel op, dat ik mij niet waag aan eene bespottelijke vergelijking. Ik wil alleenlijk beduiden, dat men verre moet achteruitgaan om bij 'nen twintigjarigen schilderzooveel bezieling en talent te ontmoeten.

Welk fraai tafereel!

Neen, maar kent gij schoonere groep? Hoe los en bevallig, hoe geestig, eenvoudig en kunstvol ineengezet! Zooveel portretten, zooveel verschillige houdingen en uitdrukkingen, zooveel karakters. Ik hoef slechts te wijzen op de heeren Chappel, Albrecht, Brunin en andere.

Op den bleekhof van denzelfden veelbelovenden kunstschilder is insgelijks een zeer verdienstelijk doek.

Van de twee bloemstukken des heeren Chappel verkiezen wij het tweede, *Pioenen* getiteld, dat met zeer veel zwier en smaak gedaan en zijn reeds gekend talent waardig is. Ook Fritz Hanno heeft in hetzelfde vak een paar goede stukken geleverd.

Fraaie landschappen werden ingezonden door Rul, Pieters, Leigh en De Smeth. Vooral *Hofgracht* van den eerste, en *Goede buren* van den tweede munten uit door schoone hoedanigheden.

De heer Albrecht heeft twee uitstekende paneeltjes: *Na den arbeid* en *Namiddag*, die beide veel kennis van teekening, kleur en bewerking verraden. Ook Leo Brunin doet zijne oude faam gestand. *Streelende critiek*, en bijzonderlijk *Bij den gieter* zijn twee voortreffelijke binnenhuisjes, terwijl zijn lief kinderkopje een stukje is om te stelen. De *Kaartspelers* van Van Snick vormden geene bevallige schilderij, maar zij waren met veel kunstkennis gepenseeld.

De heer Van Beurden stelde twee fraaie werken ten toon: Een pleisteren portret van zijnen vriend Luyten, en een aardig marmeren borstbeeldje, de *Schalk* geheeten.

J.F. VAN CUYCK.

Kroniek

Tooneel- en letterkunde.

- Zooals wij in eene onzer vorige afleveringen mededeelden, zal de heer Fritz Bouwmeester met het aanstaande winterseizoen te Antwerpen eene tooneelonderneming geleiden, met medewerking van verscheidene uitstekende tooneellisten. O.a. zullen Mevr. Eug. de Terre van Gent, Mej. Josephina De Groot, de heeren Louis Bouwmeester en Ch. de la Mar, de drie laatsten van Amsterdam, als gasten, optreden. Verscheidene goede stukken zijn reeds ter studie, waaronder wij drie treurspelen van Shakspeare aanstippen.

De voorstellingen zullen viermaal per week in den Antwerpschen Circus, Jezusstraat, daartoe opzettelijk heringericht, plaats hebben, als volgt:

's Zondags, modern drama; 's Maandags, ernstige comedie en klassieke werken; 's Donderdags luimige tooneelspelen; 's Zaturdags, zangstukken en blijspelen.

De prijzen der plaatsen verschillen van fr. 2.50 tot fr. 0.25 en zijn bijgevolg in het bereik van ieders beurs.

Wij wenschen den heer Fritz Bouwmeester, zoowel in het belang zijner onderneming als in dat der kunst, de warme aanmoediging van het Antwerpsch publiek toe.

- In den prijskamp voor Novellen, uitgeschreven door de Letterkundige Vereeniging Jan Frans Willems te Antwerpen, zijn 11 stukken ingekomen.

- Volgens de Noord-Nederlandsche bladen heeft het gedacht door Mej. Perk in *de Leeswijzer* voorgebracht, aangaande een proeftooneel, veel bijval gevonden, en reeds een begin van uitvoering gekregen. Men verzamelt het noodige fonds daartoe en wij gelooven wel dat binnen kort het proef-tooneel zal beproefd worden.

Wij roepen de aandacht aller tooneelliefhebbers op die nuttige instelling en sporen hen aan hunne ondersteuning aan dezelve te verleenen.

- De jaarlijksche algemeene vergadering der Vereeniging van Nederlandsche Letterkundigen werd op 19 Juni, te Amsterdam gehouden.

De rekening van het afgeloopen dienstjaar sloot met een batig saldo van gl. 129,45.

De vereeniging telt 109 leden.

Bijtredingen kunnen gezonden worden aan den heer Taco de Beer 83. P.C. Hooftstr. Amsterdam.

Zuidnederlandsche letterkundigen worden ook aangenomen. Men weet dat het doel der vereeniging is: hulp aan oude noodhebbende letterkundigen.

Vlaamsche belangen.

- Hebben wij in onze aflevering van 15 Februari ons vertrouwen uitgedrukt in den uitslag van het geding Decoster tegen Hoste en Reinhard, dat onze lezers voorzeker niet uit het oog verloren hebben, thans hebben wij te bestatigen dat onze hoop is te leur gesteld. Men herinnert zich nog dat de hh. Hoste beroep gesteld hadden tegen het vonnis der rechtbank van Leuven, waardoor zij tot fr. 600 schadeloosstelling mitsgaders lijfsdwang, waren veroordeeld.

Het hof van Beroep heeft behalve den lijfsdwang dit vonnis bekrachtigd; niet op den grond of de heer De Coster, ja dan neen, den geest der wet op het taalonderricht overtreden heeft, maar om reden dat men wel het recht heeft de daden eens ambtenaars te beoordeelen maar de beoordeeling niet op een beleedigende wijze mag geschieden.

Wij laten onzen lezers de zorg hun gevolg daaruit te trekken.

Maar het oogenblik is nu gekomen, de inschrijvingslijsten ter dekking der gedingskosten te ondersteunen, welke reeds vroeger door de Voorwacht, het Recht, de kleine Gazet en andere bladen werden geopend. Ook vertrouwen wij dat elken Vlaming nog wel een penningsken voor die zaak zal willen ten offer brengen.

- Jubelfeest van Dr C.J. Hansen.

Laatstleden Donderdag, 1 Juli, werd ten Stadhuize Dr Hansen gevierd, ter gelegenheid der 25^{e} verjaring zijner indiensttreding bij de Stedelijke Boekerij van Antwerpen.

De vrienden hadden dezen feestdag te baat genomen om aan den overtuigden Vlaming en den talentvollen schrijver hulde te brengen.

Na eenige woorden van gelukwensching door den heer Rysheuvels uitgesproken, namens de beambten van het Stadhuis, en de overhandiging der geschenken als zooveele blijken van waardeering, sprak de heer L. de Wael, Antwerpens Burgemeester, den jubilaris eenige hartelijke woorden toe namens het gemeentebestuur.

De heer Cupérus, raadslid, schetste in treffende woorden de diensten door den heer Hansen bewezen aan de stad Antwerpen als bibliothecaris en aan de Vlaamsch vrijzinnige beweging als schrijver. Spreker drukte den wensch van allen uit, dat onze letterkunde in de toekomst met nog menig gewrocht van Hansen zal verrijkt worden, en dat hij onze rijke stedelijke boekerij op eene schitterende hoogte, waardig van de stad Antwerpen, zal weten te brengen.

De heer J. De Bom las daarna een geestig gedicht voor.

De heer Max Rooses bracht hulde aan den jubilaris, namens de Antwerpsche afdeeling van het Willems-Fonds, wier eerste voorzitter hij geweest is en waar hij thans de plaats bekleedt van ondervoorzitter.

Spreker deed vooral uitschijnen welke groote diensten dr. Hansen aan de Vlaamsche zaak bewezen heeft, dank aan zijne vaste overtuiging en zijn onwrikbaar geloof in de toekomst onzer zaak, welke voor dr. Hansen zich verder uitstrekt dan de grens van Noord- en Zuid-Nederland.

Van de Brusselsche vrienden en vereerders van onzen bibliothecaris, die vrij talrijk dit feestje bijwoonden, spraken de hhn. E. Hiel, Haerynck en Bogaert, welke laatste, namens de afdeeling Schaarbeek van het Willems-Fonds, den jubilaris een eiken kroon aanbood.

Na eenige woorden van den hr. J. Veders trad de heer Hansen vooruit, die, zeer ontroerd door zoovele blijken van vriendschap, zijn dank betuigde aan allen, die hem op dezen heugelijken dag kwamen feesten.

De hulde mijner vrienden - aldus eindigde Dr Hansen - en de prachtige geschenken, die mij heden worden aangeboden, zullen mij steeds een spoorslag wezen voor de toekomst, om met ijver en verkleefdheid mijne taak voort te zetten.

Wij kunnen ten slotte niet nalaten hier openlijk onze hulde te brengen aan den kunstschilder P. Havermaet, voor zijn keurig portret van den hr. Hansen. Dat is inderdaad puik werk.

- Te Mechelen, bij Alb. Tuerlinckx, is van de pers gekomen: *Mina de Vondelinge*, een verhaal door Frans Van den Bergh. Prijs fr. 1.50.

Van denzelfden schrijver is ter perse een bundel *Novellen.*

- Dichter W.J. Hofdijk is door onzen koning tot ridder der Leopoldsorde benoemd.

- Het Taal- en Letterkundig congres, dat ditmaal in

Noord-Nederland moest gehouden worden, zal, naar we uit *de Portefeuille* vernemen, vooreerst nog geen plaats hebben. Waarom? We weten het niet. Van al dat uitstellen zal nog afstellen komen en de Taalcongressen zullen verdwijnen. Dat zou nochtans zeer te betreuren zijn. Meer dan ooit moet Noord en Zuid op 't gebied der Taal- en Letterkunde samenwerken. Er is aansluiting noodig om sterk te zijn en om de steeds aangroeiende verfransching, zoowel in 't Noorden als in 't Zuiden buiten onze grenzen te weren. Indien de oudere leden het *Congressen* moede zijn, dat de jongeren de handen uit de mouwen steken. Wij moeten elkander zien en spreken, kennismaken, vriendschapsbetrekkingen aanknoopen, verbroederen.

- Een tweede druk wordt aangekondigd van Max Rooses' boek *Over de Alpen*, die prachtige Italiaansche reisherinneringen, welke in België niet genoeg gekend zijn; alsook van Busken Huet's *Land van Rubens*, zijnde Belgische herinnneringen, vol eigenaardige kunstopvattingen en opmerkingen, een uitstekend werk dat in België zoo goed als onbekend is gebleven.

Beider boeken eerste uitgave werd in Holland uitgegeven en eenigszins te duur verkocht voor de Vlaamschs beurzen.

Sterfgeval.

De Gentsche Hoogeschool, en met haar de Vlaamsche beweging, verloor een harer beste professors, den heer P.J. Wouters, op zijn 56ste jaar overleden.

De heer Wouters schreef in het Fransch zoowel als in het Vlaamsch en voornamelijk in de jaarboeken van het Willemsfonds.

Hij werd met veel plechtigheid en onder een grooten toeloop van vereerders ter aarde besteld.

Prof. Wouters was een waar voorstander der verbroedering van Noord en Zuid Nederland.

De lotgevallen van een verzamelaar

Zie de vorige aflevering, blz. 297.

De eerste schuif.

Er was een wapenstilstand geteekend in de woning van Meester Berk. Eene week lang had Kaat de oorlogsbazuin doen klinken. Er werd gehekeld en gekekeld over de schuiven, dat hooren en zien er van vergingen. Driemaal op eenen dag stond Kaat, gewapend met emmer, zeep, borstel, dwijl en spons, dreigende voor haren meester en verklaarde dat zij niet meer koken zou, vooraleer de kast van hare verdufdheid gereinigd was, en telkens zocht Meester Berk eene uitvlucht, een voorwendsel om dit volgens hem gevaarlijk, schadelijk en onnoodig werk nog wat te verdagen. Eindelijk, tot in zijne laatste verschansing gedreven door de manhaftige houding van Kaat, bepaalde hij den Maandag van de volgende week en dan zou men van 's morgens vroeg beginnen.

Op dien dag, roemrijk voor Kaat, dag van hare overwinning, zat Meester Berk reeds om 6 uren aan zijn ontbijt, en om 7 uren zou hij de eerste schuif uitpakken, welke Kaat dan onmiddellijk zou schrobben en in de zon zou laten drogen. Om 9 uren zou het de beurt zijn van de tweede schuif, om 11 uren van de derde, om 1 uur van de vierde en eindelijk om 3 uren van de vijfde schuif. Dan zou Kaat beginnen te koken, en om 5 uren zou het maal van Meester Berk op de tafel staan te geuren. Intusschen zou men maar wat kouds gebruiken gelijk het past aan lieden, die bekommerd zijn met eenen ernstigen arbeid.

Dit waren de voorwaarden wederzijds door beide partijen toegestemd en men had besloten, om alle verdere schermutselingen te vermijden, die getrouwlijk na te leven. Echter een

wapenstilstand is geen vredeverdrag. De lont bleef bij het kruit liggen, en Kaat vooral zou bij de minste overtreding een pelotonvuur laten hooren, dat beide partijen weder in het harnas zou jagen. Dit wist Meester Berk. Ook op klokslag 7 uren klom hij zijnen wenteltrap op en, ofschoon tegen heug en meug, hij stak den sleutel op de eerste schuif en trok die langzaam en voorzichtig open, vreezende iets van zijne zeldzame stukken te verkroken; die lagen immers opgehoopt in groote pakken met pennenkoordekens, overblijfsels van zijn voormalig ambt, te zamen gebonden.

Op die eerste schuif was een klein opschrift geplakt, waarop geschreven stond ‘familiestukken en oude papieren’

Toen Meester Berk er een aantal pakken had uitgenomen, en met uiterste zorg, alsof hij eieren behandelde, op de tafel had gelegd, greep hij een lichter bundeltje in de hand en aanschouwde het met groote zelfsvoldoening, drukte er kussend de lippen tegen en zegde: Dit is geld waard voor mij.... ik gaf het voor geen duizend franken.... Het zijn mijne familiestukken, allen eigen handschrift.... weinig in getal, maar kostbaarder dan goud....

Het pakje nam hij in de hand, zeeg dan neder op een stoel en begon te mijmeren, ja, als 't ware met zich zelven eenen redentwist te houden.

Wilt gij de familie van Meester Berk leeren kennen? Luistert, hij zelf zal u die uit de ter hand genomene stukken voorlezen.

‘Op de heide van Zoersel, eenige honderde stappen van het dorp, staat een grooten berkenboom.

Tegen dien boom leunde over jaren een leemen hutteken, overdekt met de ranken van eenen klimopstruik, die den boom van den wortel tot aan de kruin als eene touw omstrengelde, en zijn weelderige groene scheuten, gedeeltelijk rond de takken van den berk slingerde, gedeeltelijk over het strooien dak van het hutteken verspreidde.

Dit was de woning van eenen bezembinder, de bakermat van mijne familie.

Welk was de naam van dien man?

Dit wist de dorpsklerk alleen, en niemand zou hem geloofd hebben, vier uren in de ronde, indien hij gezegd had: de eigenaar van dit hutteken heet Jan Jongeneelen, zijn vader heette Peter Jong en zijn moeder Dina Nelen; daaruit onstond de familie naam van Jongeneelen. Neen, dit zoude nie-

mand geloofd hebben. Men zou den dorpsklerk met volle monden hebben toegeroepen: gij bedriegt u of gij wilt ons bedriegen, die man heet Jan Berk!

Zoo ontleende de familie haren naam aan den boom, die hare bakermat ondersteunde, en die naam wil ik, de laatste vrucht van dien berkenstam, dragen tot aan mijne dood toe.

Mijn vader was een bezembinder, ja. De man was schrander in zijn ambacht en verkocht soms zijne koopwaar zoo verre van huis, dat hij gansche weken met de ezelkar van den burgemeester uit bleef. Aan een zulker reizen heb ik het geluk te danken, een eigenhandig geschrift van hem te bezitten, eenen brief, dien hij uit het Walenland eens schreef aan mijne moeder om haar gerust te stellen over zijne langdurige vewijdering van huis. Hier is dit kostbaar stukje, voor geen goud te krijgen! want het is, eilaas de eenige geschrevene oorkonde die ik van mijnen onmiddellijken stamvader en naamdrager bezit. Andere stukken, geschreven door den dorpsklerk en den naam van Jongeneelen dragende, zijn ten getalle van zeventien: een huwelijkskontrakt, negen geboortebewijzen en zeven doodsbrieven. Hier zijn nog andere papieren van vroegeren tijd rakende mijne voorouders, en daaruit mocht ik leeren, dat de ouders van Jan Berk alias Jongeneelen, en die van Maria Berk, alias Maria Tongers beiden platduitschers waren, herkomstig van Schiefbahn in Duitschland; zij waren reizende kooplieden en kregen als dusdanig een vrijgeleide in Dusseldorf door de hooge overheid geteekend; zoo een stukje is voor mij duizende franken waard en meer.

Ik was nog te jong toen mijne ouders stierven om van hen te vernemen, met welke gelegenheid de Jongeneelens hun zwervend leven staakten, en zij zich onder den berkenboom vestigden, en het bedrijf van bezembinders ter hand namen. Met de doodsbrieven kan ik met zekerheid vernemen dat Jan Berk en zijne gade in het klein hutteken het leven schonken aan negen kinderen, van welke de oudste zoon, die de bron van mijn geluk is, opgroeide, en ook de jongste Karel Berk, dien ik vertegenwoordig in mijnen persoon, ik de laatste spruit van den Berken-stam....'

Hier zweeg de man eenige stonden en, terwijl hij diepe zuchten loosde, bond hij het pakje toe en ontsnoerde een tweede, dat hij weder tegen zijne lippen bracht, terwijl eene glinsterende traan, een vochtige perel, er op spatte....

Meester Berk was diep ontroerd. Hij sprak niet meer, en zonk in eenen kolk van gedachten weg....

Laten wij den man gerust mijmeren en zien wij intusschen de reden zijner schielijke gemoedsaandoening.

Het pakje, dat hij in de hand heeft, bestaat uit drie brieven geteekend. ‘Geert Berk’

Wie was die Geert? Hij was de oudste broeder van Meester Berk of het nummer één van de Zoerselsche Berken, gelijk Karel Berk het nummer negen, of de laatste spruit was van het Berkengezin, dat in het leemen hutteken het daglicht zag. De tusschennummers van verschillige kunne, groeiden niet op en liggen begraven op het kerkhof onder de groene zoden, rond den voet van het kruis.

Die nummer een, de bron van den welstand van nummer negen, had eene zonderlinge geschiedenis, die wij Meester Berk eens hoorden vertellen, en die wij zooveel mogelijk in dezelfde woorden willen mededeelen.

Nummer een was negentien jaar oud, en nummer negen had juist zijn zevende bereikt. Op een morgend hoorde nummer negen een vogeltje, een kneuterken, zoo vroolijk, zoo aanhoudend zingen in de ranken van den klimop boven het dak van het hutteken. Gretig en met opgespalkte oogen bleef hij er op staren, juist gelijk de kat die den vogel beloert.

En zie eenklaps, kwam daar eene kat aangeslopen, verborg zich achter den stam van den boom, en legde zich daar loerend neder, als beraamde zij in stilte een middel om van het kneuterken, ‘eenen vogel voor de kat’ te maken. Het diertje had weldra zijnen schelmachtigen aartsvijand in het oog en begon te schetteren en te kerwetteren, te springen en te huppelen van tak tot tak, als wilde het door zijn gedruis en zijne beweging den schrik in den boezem van den bespiedenden roover jagen.

Dit alles trof den kleinen Berk zoo zeer, dat hij als met beide voeten aan den grond vastgenageld sprakeloos bleef staan.

Daar komt nummer een met een takkenbos van bezemhout op den rug, uit het naburig woud, en werpt zijnen zwaren last op den grond neder. Het kneuterken verschrikt, als ook de kat, maar nummer negen had om zoo te zeggen niets van het gerucht gehoord, zoo diep stond hij in verwondering verslonden en onmiddellijk zag hij in het loover, het lieve beestje zijne krijgshaftige bewegingen hernemen. Het schetterde en huppelde nu nog heviger, want de kat was op het gekraak van den vallenden takkebos rechtgesprongen, en het kneuterken meende dat zij eenen aanval ging doen. Echter de kat zeeg weer neder en bleef op loer zitten.

‘Kareltje, zegde de oudste broeder tot den jongsten, gij ziet naar dit kneutertjen even gretig als de kat.’

- Ach Geert lief, riep het kind, vang toch voor mij dit schoon, dit snel vogeltje.

- Dit vogeltje vangen? Dit kan of dit wil ik niet, Kareltje; gij ziet wel dat het een nestje getimmerd heeft, ginds tusschen de groene ranken van den klimop; in dit nestje heeft het kleine wijfje eierkens gelegd, en zit er op te broeien, tot dat er zes, zeven kleine vogeltjes uitspringen. Als ik nu het manneken zou vangen dan kan het de kleinen geen eten meer geven; zou dat niet wreed zijn, Kareltje?

- Ach Geert lief, zuchtte de jongen, ik wil toch geerne zulk een vogeltje hebben.

- Kareltje, kom, eenige stappen van hier, in het bosch woont een roetaard, in eenen hoogen struik; de roetaard is een schoon gevederde vogel, maar een boos dier, hij slokt de kleine kermende vogeltjes op. Kom, Kareltje, er zijn twee jongen in den nest van den roetaard, die zal ik er voor U uithalen, want de roetaards doen geen goed.

Geert wierp een steen naar de diefachtige kat, die ijlings wegvlood en het kneuterken frazelde en snaterde en wipte zich van tak tot tak en sprong lustig en blijgemoed op den rand van het nestje, alsof het zegevierde over zijnen vluchtenden vijand.

Geert en Kareltje gingen samen in het bosch.

Ja, in het hart van dien jongeling lagen schoone gevoelens; ‘die het dier bemint, bemint den mensch’ zegt het spreekwoord; die de zwakheid en den ongelukkige voorstaat onder welken vorm deze zich ook moge voordoen, heeft een goed hart en een oprecht gemoed.

Hoe had zich toch zooveel fijngevoeligheid kunnen ontwikkelen in het jeugdig hart van dien bezembinderszoon.

Was het leemen hutteken tegen den berkenboom dan eene school van beschaving?

Ja, dat was het, dank aan den vader, dank aan de beschaafde inborst van Jan Berk.

Toen ik kind was, zegde hij aan zijne eigene kinderen, werd de jeugd niet aanschouwd als een tijd, die aan nutteloos spel moet verspild worden, alhoewel toen ook de spreuk gold: ‘de boog moet niet altijd gespannen zijn.’ Toch moesten wij naar de school gaan, jaren en jaren naar de school gaan, om daar schoone en nuttige dingen te leeren. Die niet zaait

in de lente, kan niet zien bloeien in den zomer of niet oogsten in den herfst. Dat werd ons gezegd. Wij moesten naar de school zoolang, totdat wij uit de boeken de gedachten van anderen tot de onzen konden maken, en onze gedachten verrijken door die van anderen, om ze fatsoenlijk op het papier te kunnen brengen Geleerdheid, kinderen, die komt nooit van ontijde; zij is een last gemakkelijk om dragen, en die later zoo niet iemand gelukkiger dan toch vroolijker door de wereld doet rollen. Ik heb geene achting voor ongeleerde menschen, omdat zij zich, onwetens of willens beroofd hebben van hetgeen den mensch veredelt, namelijk de geleerdheid. Gelijk er in het jaar een tijd komt om te snoeien, indien men later vruchten wil plukken, zoo is er in het leven een tijd bestemd om te leeren, indien men later een deftig en welopgevoed mensch wil worden. Leest in de boeken, kinderen, zij zullen niet alleen uwen geest verrijken, maar nog uw hart verbeteren en uwe gevoelens verfijnen.

Dat was het stelsel van Jan Berk. Kon hij in andere punten al wat toegeven, in dit punt was hij onverbiddelijk: naar de school moesten zijne kinderen op uur en tijd, en zoo was Geert, alhoewel de zoon van een bezembinder, toch geen lompe kinkel of geen ongelikte beer, gelijk er zooveel op de dorpen loopen, maar een welopgevoed en beredeneerd jongeling. Of hij daaruit baat kon trekken, of hij inoogsten kon wat hij in zijne jeugd zaaide, dit zullen wij zien bij het openen van de vierde schuif van Meester Berk.

Die Geert dus wou het lieve kneuterken niet schaden, maar trok met zijn broertje naar het bosch om het nest der booze roetaards te rooven....

Maar eensklaps, o jammer! wat pijnlijk gegil, wat smartelijk geschreeuw laat zich hooren!... Maria, de moeder, springt op van haren stoel en werpt haren spinrok op den grond.... Jan, de vader, laat bessemrijs en mes vallen en loopt naar buiten...

Eilaas! Eilaas! daar lag Geert naast zijn broertje, dat schreiend eenen jongen roetaard, die uit den nest gevallen was, in de hand hield. De tak van den struik was gebroken, en Geert was zoo ongelukkig op den grond gevallen, dat hij poogde te vergeefs op te staan; overstelpt van pijn liet hij luide jammerkreten hooren....

- Geert, waar is de pijn?... vroeg de toegesnelde vader.

- Ach! hier vader!... zuchtte de jongeling en wees op de rechter knie.

De kleederen werden losgemaakt, en nauwelijks had Jan Berk eenen blik geslagen op het opgezwollen en gekwetste lidmaat of hij zuchte op zijne beurt:

- Eilaas! Geert, die knie is gebroken.

- Gebroken! Groote God! ach is die knie gebroken, riep de weenende moeder, wat ongeluk! wat ramp!

De vader keerde huiswaarts, en kwam weldra terug met eene draagberrie, op dewelke hij met Geert zoo dikwijls de bezems naar de winkels der omliggende dorpen gedragen had en nu werd er Geert zelf op geplaatst, die van pijn huilde, en vader en moeder droegen hunnen lijdenden zoon naar de hut, waar men hem op een zacht bed van bladeren en most legde. De moeder zette zich nevens hem neder en laafde den koortsigen zoon, en leschte de gebrokene knie met frisch water. De vader liep naar een naastgelegen dorp om er den geneesheer te halen.

De gekwetste genas. de roetaard van Kareltje groeide op door de zorgen van Geert en de dag was nabij, op welken de geneesheer de bindsels van de knie zou komen losmaken. De vader zag dien dag met angst en ongeduld naderen, want van den eersten oogenblik af had de heelmeester hem gezegd ‘genezen zal hij zeker, maar dat hij zal kreupel gaan is zeer waarschijnlijk.

En inderdaad, Geert was kreupel, eene maand nadien noemde men hem in het dorp en in den omtrek: de kreupele Geert.

Eerst werd hij door vader en moeder getroost die hem zegde:

‘Geert, heb maar moed, het zal met ter tijd wel beter gaan. Later, toen dit niet beterde, zegde hem vader:

‘Geert, alle ongeluk brengt toch zijn geluk mede.

Gij waart bevreesd voor de loting, zoon; nu toch zal men u geen soldaat kunnen maken....

- Neen Geert, nu zult gij ons niet meer moeten verlaten, gelijk gij dit meende te doen, en naar een vreemd land trekken, om aan den soldatendienst te ontsnappen.

- En toch, vader en moeder, smeekte de jongen, blijft het mijn verlangen te kunnen reizen, ik wil beproeven of er ergens op den aardbodem geen plekje gronds ligt, waar de goede God wat voorspoed voor mij heeft weggelegd....

Een jaar juist had kreupele Geert dit verlangen uitgedrukt. Op eenen vroegen morgen weende moeder Berk in haar hut-

teken, en Kareltje weende omdat moeder weende, en Jan Berk en zijn kreupele zoon zaten sprakeloos aan de tafel met tegenzin een ontbijt te nemen.

De teerling was geworpen, kreupele Geert, ondanks al de tranen zijner moeder, niettegenstaande alle de vermaningen van zijnen vader, trok op reis en ging voorspoed zoeken in de wijde wereld.

- Ik ben, zoo sprak hij, nu twintig jaar oud, het schoonste deel mijns levens gaat komen, en dat wil ik niet als bezembinder slijten in de lommer van dezen berk....

Er leefde toen dicht bij Zoersel een jong notaris, die geplaatst was te midden van meest ongeletterde menschen; daarom had hij het gezelschap gezocht en gevonden van den geestigen kreupelen Geert, en zij waren zeer goede vrienden geworden; zij gingen samen op de jacht, en brachten samen den Zondag namiddag door met vroolijk praten; en de notaris ontdekte in hem weldra den lust tot reizen; ook wilde hij hem het geld niet weigeren dat er noodig was om den grooten oceaan over te steken, en in Amerika te kunnen aanlanden.

Daar de Notaris in nauwe betrekking zal staan met de geschiedenis van Meester Berk, zal ik hem doen kennen. Zijn naam was Emiel Jonckers, zijne inborst rechtschapen, zijn uiterlijk voorkomend, en zijn kantoor werd begunstigd door zijne dorpgenooten, en door alle de landlieden der aangrenzende gemeenten.

Dien dag dan trok kreupele Geert op reis. Den avond te voren had hij afscheid genomen van Mijnheer den notaris en er het reisgeld ontvangen, dat zijne moeder, voor een groot gedeelte, in de binnenzijde van zijn slaaplijf had weggenaaid. Nu was de goede vrouw, in het geheim, hare tranen aan het afwisschen, en bezig met brood en spek in den schoofzak te stoppen, dien Geert aan de hand moest dragen, en die hem voedsel zou verschaffen op zijne reis naar Antwerpen. Daar zou hij scheep gaan.

Het uur des afscheids was gekomen; stilzwijgend stapte Geert op de baan aan de zijde zijns Vaders. Moeder volgde snikkende, en hield den kleinen Karel bij de hand, die weende omdat moeder dit ook deed.

Een half uur verre deden zij Geert uitgeleide, tot aan eene kruisbaan, en daar stak vader hem de hand toe:

- God behoede u mijn zoon!

Dit was alles wat hij kon zeggen.

Kareltje werd opgeheven en sloeg schreiend de armtjes om den hals van Geert.... hij begreep niet wat de oorzaak van zooveel droefheid was.

Acht dagen daarna ging Jan Berk naar Mijnheer de Notaris. Er was een brief van Geert uit Antwerpen aangekomen met verzoek van hem ook aan Mijnheer Jonckers te willen laten lezen. In dien brief stond vermeld, zijne gelukkige aankomst in die stad, alsook dat zijn vertrek bepaald was den dag nadien met het Engelsch zeilschip *Orion.*

Zes maanden daarna ging Jan Berk voor de tweede reis naar den Notaris. Een brief was aangekomen uit Boston, daar was Geert gelukkig en gezond aangeland na eene reis van verscheidene weken. Nog eenigen tijd later ging Jan Berk voor de derde maal naar den Notaris. Er was een brief aangekomen uit San Francisco, Geert had nu die stad bereikt en ging er zich onmiddelijk op den arbeid toeleggen.

Het waren deze drie brieven van Geert die Meester Berk in zijne eerste schuif bewaarde, en die hij nu met overstelping des gemoeds te aanschouwen zat.

Maar hoort, daar beneden wordt eensklaps de rust gestoord. De wapenstilstand is verbroken. Het gaat er pif! poef! paf! tusschen Kaat die op verdediging staat en post heeft gevat nevens haren emmer met zeepwater en haren borstel en hare spons, en eenen vijandelijken indringer, die dreigt met geweld hare krijgslinie te doorbreken.

- Gij gaat niet!... roept zij.

- Ik wil naar boven.... Abraham, Isaak, waarom niet? vervolgde de vijand.

En zoo schieten zij op malkander hun buskruit verloren, tot groote verergenis van den papegaai, die in zijne kooi met geopende vleugels rondkruipt, de vederen van zijnen kop opsteekt, en kwaadaardig *Jachom!* en *Smous! Smous!* roept.

Eindelijk stoot Meester Berk, die uit het gerucht is wijs geworden, de deur van zijne kamer open en roept akelig en piepend zoo luid hij maar kan:

- Kaat! Kaat! gelief Mijnheer Mozes Latro te laten boven komen.

Maar ongelukkiglijk ging het gefluit zijner stem verloren in het krijgsgedommel, dat eindigde met eenige scheldwoorden door Kaat en den papegaai den Jood achterna geworpen, toen deze met eenen kloeken sprong over de batterij van Kaat wipte en den trap opstormde.

- Bij al de profeten, riep de overwinnaar, die zich hijgend op eenen stoel liet nedervallen, Meester Berk, wat hebt gij eene ongemanierde vogel, en ik verzeker u, dat uwe Kaat geene mollige meid is.

- Och, Mijnheer Latro, men moet het zwakke geslacht al iets toegeven.... Wees verzekerd, dat dit van Kaat niet gemeend is.

- Niet gemeend. Och, zij zou iemand de koorts op het lijf jagen van schrik. Mocht ik nu om mij van dezen schrik te herstellen, maar eene kleine hartsverkoeling genieten, Meester Berk.

- Een glaasje rhum? Zeker, Mijnheer Latro. - En de stem van Meester Berk piepte en floot en herpiepte en herfloot op den trap.... Te vergeefs.... Kaat had zich verschanst in hare slaap- en kleerkamer, die aan de keuken grensde. Daar was zij in haar gebied. Ook besloot zij die vesting niet bij het eerste vuur over te geven.

Kort en goed, Meester Berk moest zelf naar beneden, en met een karafje in den kelder dalen, om er den beloofden rhum te halen.

Nauwelijks was Mozes verkloekt of hij begon de reden van zijn vriendschappelijk bezoek bloot te leggen.

Sedert eenige dagen had Meester Berk hem niet meer gezien, niet waar? Maar Mozes had inmiddels, noch Meester Berk, noch de oude vriendschap verwaarloosd. Oh dat nooit! Hij was op reis geweest naar Leiden. Daar was een heer gestorven, een wijze en verstandige man, oprechte kenner en liefhebber van merkwaardige schriften. Hij Mozes, wist dat er in dit sterfhuis iets voor handen was, dat aan zijnen boezemvriend Meester Berk uiterst bevallen zou, want aan dat soort van het kostbaar *geschrevene* was er nog volledig gebrek in zijne schattenkast.

- Spreek op, Mozes, piepte de nieuwsgierige verzamelaar.

- Wie heeft er niet hooren spreken van den beroemden Boerhaave? In alle gewesten der wereld was zijne uitmuntendheid in de geneeskunde boven de sterren verheven. Men raadpleegde hem zelfs uit het verre Azia, en men schreef enkel op den brief 'Boerhaave in Europa' en het geschrift kwam den man in handen.

- Ter zake Mozes, ter zake, mijn beste vriend.

- Ten tijde van Boerhaave werd voor de eerste maal bij ieder het vraagstuk opgeworpen: is nu eindelijk de man ver-

schenen, die alle ziektens kan genezen, en alle kwalen dempt, die de nare dood van ons verjaagt....

- Was dat Boerhaave Mozes? En hebt gij iets van zijne hand.

Toom nog een weinig uw ongeduld, Meester Berk en luister met aandacht. Het is eene korte maar belangrijke geschiedenis: In Leiden komt te sterven een zeker heer Talburg. In zijne familie leed over meer dan honderd jaar iemand aan de waterzucht, en daar die familie zeer vermogend was kon zij zich de onkosten getroosten om den doorluchtigen en beroemden Boerhaave te ontbieden. Gelijk het altijd gebeurt in zulke omstandigheden, moest Boerhaave de pen in de hand nemen, en een eigenhandig 'Recept of Recipe' in huis laten.

- Hebt gij het in uw bezit, Mijnheer Latro.

- Gelijk een heiligdom, ging Mozes voort, werd dit vierkantig papiertje bewaard in de familie Talburg. Ik wist het, Meester Berk, ik wist het door eenen mijner stam- en handelsgenooten in Leiden. Ik verzocht hem een oog in 't zeil te houden en zulke parel niet voor de zwijnen te laten werpen. Over drie dagen kreeg ik bericht van het overlijden van Mijnheer Talburg. Ik vertrok onmiddellijk. Ik ging rechtstreeks naar de bestierders der nalatenschap, en ik had het overgroot genoegen tot troost van mijnen hartsvriend Meester Berk de hand op het kostbaar kleinood te mogen leggen, en heden, kom ik hem het tot geschenk aanbieden!...

- Tot geschenk, Mijnheer Latro? Maar dat is onmogelijk, gij kunt toch voor mij niet reizen op uwe eigene kosten.

- Dat is wat ik er meende bij te voegen, zegde het geslepen joodje, maar uwe doorzichtigheid heeft mij dit belet. Echter de reiskosten loopen niet hoog, want ik had nog eenige andere zaken in Leiden te verrichten. Indien Meester Berk mij slechts dertig guldens geeft, dan verklaar ik zoo waarachtig als God, op mijn eer en geweten, dat Mozes er niets bij wint of er niets bij verliest....

En Mozes haalde een doosje uit zijn zak, dat op de vier kanten met verguld papier was beplakt, en dit doosje was met geen rekkertje gesloten, maar wel met een knippertje; en Mozes duwde op het knopje van het springveêrtje, en het doosje wipte open; en tusschen de twee zijden bandjes, die het deksel van het doosje vast hielden, zag men een klein roodachtig vierhoekig papiertje en op dit papiertje stond iets in Latijn geschreven met het woord 'Recipe' boven aan;

en was van onder geteekend: Boerhaave, datum 18 Mei 1735.

- Geen twijfel, riep Mozes den bewonderenden Meester Berk toe, het is echte Boerhaave.

Meester Berk sprong recht, en riep piepend: Wij gaan onmiddellijk naar Notaris Kneukelmans, het geld halen, ik betaal u geerne dertig gulden voor zulke zeldzaamheid.

- Een oogenblik, meester Berk, ik zie uw heiligdom, uwen schattenvoorraad openstaan. Vergun, als 't u belieft, mij slechts vijf minuten om een kijkje te nemen en mijne blikken aan die zoo zeldzame kostbaarheden te verzadigen....

En Mozes legde eerbiedig de hand op de verscheidene bundels en pakken, allen met perkamenten en oude schriften gevuld, die gelijk wij later zullen zien, meest allen door den Notaris Jonckers geschonken waren, en dan de handen te zamen slaande, scheen hij vervoerd te zijn door geestdrift, bij het aanschouwen van zoo vele kostbare schatten.

Na eenige stonden van stomme verwondering nam Meester Berk zijn sleutelbos, en ongereinigd werd de eerste schuif op nieuw gesloten.

Toen gingen de twee vrienden, zeer zachtjes, langzaam en voorzichtig naar beneden; het was als of eene geheime vrees hunne longen te zamen wrong, men hoorde hen nauwelijks adem halen, zij stapten behoedzaam en op hunne teenen met ingehouden adem door den gang, en zoo verlieten zij het huis, zonder den gemeenen vijand te ontmoeten. De batterij van Kaat, de geduchte emmer en borstel, stond daar als eene weerlooze vesting in het midden der keuken. De wapenstilstand scheen dan, na eene korte schermutseling, weer geteekend.

Die schijnbare vrede gaf zekere achterdocht aan Meester Berk, en nadat hij zijne zaken had afgedaan, keerde hij zenuwachtiger dan ooit, en met de angst in het hart naar huis weder.

Zijne hand beefde toen hij den sleutel op het slot stak....

Maar zie, bij het openen der deur, stond eensklaps de vijand, die uit zijne verschansing gekomen was, gewapend van kop tot teen voor hem, dat is te zeggen, Kaat stond daar in hare zondagskleederen, met een grooten zon- en regenscherm in de hand.

- Mijnheer, sprak zij de intredende tegenpartij toe, gelief mij mijn maandelijksch huurgeld te geven....

- Wat zegt gij, Kaat.... gaat gij mij verlaten?...

- Ja Mijnheer, ik vertrek, ik wil niet langer tot speelbal dienen aan eenen Jood, die u en mij voor den zot houdt.

- Maar Kaat lief, bedaar toch!...

- Die Jood, Mijnheer, verwisselt uwe klinkende en blinkende schijven tegen eenige nietswaardige papiertjes en snipperkens.

- Kaat toch, hoe kunt gij zoo onbezonnen over mijne kostelijke verzameling spreken, zij is meer waard dan gouden of zilveren schijven.

- Mijnheer, indien uw papierwinkel moest te koop komen, gaf de Jood er nog geen tien stuivers voor.

- Het is wel te zien, Kaat, dat gij niet ingewijd zijt in de kennis van de oude geschriften. Overigens ik heb nu zeldzaamheden genoeg, Kaat, ik heb daareven bij den Notaris Kneukelmans het besluit genomen niets meer bij te koopen, en Mozes Latro te laten varen.

Dit besluit was verplichtend, want de Notaris had hem gezegd, dat, ingezien de balans van 'Hebben en Schuldig zijn' hij hem verder geen geld meer kon verschieten.

- Ik geloof u daarin niet Mijnheer, en al ware het dan toch zoo, ik durf in dees huis niet meer blijven wonen, de verdufdheid uwer schuiven maakt hier de lucht ongezond, elken dag is men in gevaar in deze bedorvene lucht de zotte koorts, den tybus, gelijk gij het noemt, te krijgen; en Kaat is niet van zin haar leven zoo roekeloos te wagen....

Meester Berk had eenen grooten afschuw van alle ziekten, maar bijzonderlijk van de dulle koorts. In de volgende schuif vinden wij er de wettige reden van.

- Het is om de luchtgesteltenis te verbeteren, Kaat lief, dat ik juist bezig was met de eerste schuif op te ruimen. Zijt gij gereed Kaat, gij kunt die komen uitwasschen, en dan leggen wij er wat kamfer in tegen de mot en tegen den reuk....

- Het is dan gemeend, Meester, zult gij afzien van den verleidenden en schalkachtigen Jood? en zullen wij al de schuiven opkuischen.

- Ja zeker, Kaat lief, kom maar met water en zeep, wij beginnen onmiddellijk....

Kaat was overwonnen of liever zij dacht, dat zij door list overwonnen had. Oogenblikkelijk legde zij de wapenen, zijnde de zondagskleederen af, en volgde Meester Berk met al hare waschgerieven op den wenteltrap.

De eerste schuif ging weder open. Kaat neep zich den neus dicht, als beving haar een duffe geur, en het rhumkarafje ziende staan, nam zij eerst een teugje, dat later nog door

eenige teugjes gevolgd werd, om zich tegen de vuile en ongezonde uitwasemingen te verfrisschen en te versterken. Dan wierp zij eenen vluchtigen en doordringenden blik op den inhoud der schuif, en vatte de pakken aan die Meester Berk er uit nam, klopte er het stof uit tusschen hare handen, trok er de pennenkoorden af, wierp alles onder en boven dooreen, en verspreidde de geschriften op de tafel om er de lucht te laten doorvliegen; dat was beter dan kamfer, dacht zij.

Meester Berk beefde en zweette van angst en schrik toen hij zag hoe ruw, hoe onhandig, hoe grof en ontheiligend zijne dierbare geschrevene schatten door Kaat behandeld werden. Doch hij sprak geen woord. Hij schrikte af bij de gedachte, dat de wapenstilstand nogmaals zou kunnen gebroken worden.

Eindelijk was alles uitgeklopt.

Nu vaagde Kaat den borstel rond in de schuif en weldra schuimde de zeep en wierp witte vlokken uit. Dan volgde de spons, de dwijl, en er ontstond een gespoel en een geklitsklas van water, dat Meester Berk akelig en pijnlijk in de ooren ruischte.

- Dat is de schuif niet, die eenig belang voor mij heeft, dacht Kaat, terwijl zij heen en weder borstelde, en vreef, en kuischte.... en zie, terwijl Meester Berk zich aan de tafel met zijne geschrevene schatten bekommerde, vond zij de gelegenheid, zonder dat hij het zag, om het oud, zoo gezegd verbrand papiertje, op de schuif nummer vijf te plakken, juist op de plaats waar het vroeger was geweest.

Meester Berk was een zeer bijgeloovig man, en men had slechts een woordje over spokerij te reppen, en zijne grijze vlasharen rezen hem te berge.

- Zie, Meester, zegde Kaat, die hare bolle wangen rood en heet had gedronken en geschrobt, nu is de eerste schuif gereinigd. Terwijl ik eten zal koken, zult gij de tweede schuif ledig maken, de eerste zal intusschen opdrogen in de zon, en de papieren kunnen dan verweren op de tafel.

Meester Berk, uit liefde tot den vrede, stemde toe en opende zijne tweede schuif, zoodra Kaat met haar waschgerief verdwenen was.

Op den trap kraaide zij in het geheim victorie: haar wil werd zonder tegenspraak volbracht.

- Er zal geen stukje in de schuiven blijven liggen of ik zal het zien.... sprak zij vergenoegd.

(Wordt voortgezet).

EDW. IPERS.

Poëzie

I.
Vlaandrenland!
Aan vriend Frans Loquet.

I.

Kent Gij het schoone Vlaandrenland?
't Is daar waar Lei en Schelde vloeien,
Waar koren, vlas en koolzaad bloeien,
Waar vrijheid is de hoogste pand!
Daar is het schoone Vlaandrenland!

II.

Zijt Gij van 't schoone Vlaandrenland?
Dan doet geen Franschman u verbleeken.
Dan zult Gij nooit uw eed verbreken,
Uw harte dan voor vrijheid brandt,
Zijt Gij van 't schoone Vlaandrenland!

III.

Bemint Gij 't schoone Vlaandrenland?
Dan eert Gij Vlaandrens grootsch verleden,
Dan mint Gij Vlaamsche taal en zeden,
Dan hebt gij veil en hart en hand
Voor 't schoone, lieve Vlaandrenland!

P.P. DENIS.

Komen 1886.

II.
Louise.

Aan mijnen vriend Eugene D.

Betooverend is ze met smachtende lonken,
De schoone Louise, wier vurige blik
De vlam van de liefde in het hart doet ontvonken.

Indien gij haar zaagt, zoo verleidend als teeder,
- Een engel des Hemels op de aarde verdoold -
Gij knieldet voor haar in bewondering neder.

'k Bemin haar... zoo als ik de prachtige sterre
Vol glansende schoonheid en luister, bemin:
'k Aanschouw haar... weemoedig verlangend... van verre...
Want *ik* ben een slaaf en *zij* een vorstin!

THEODULE VAN HAUWERMEIREN.

Gent, Juli 1886.

III.
Ach! Kan ik dan wel vroolijk zijn?

Ik blijf verlaten en alleen;
Thans ween ik immer onverpoosd,
En och! wat baat mijn droef geween?
Ik ken geen rust meer, vind geen troost.

Thans ween ik immer onverpoosd;
De schoone maagd vergeet ik niet.
- Ik ken geen rust meer, vind geen troost,
'k Denk steeds aan haar die mij verstiet... -

De schoone maagd vergeet ik niet...
'k Voel niets in 't hert dan smart en pijn.
- 'k Denk steeds aan haar die mij verstiet. -
Ach! kan ik dan wel vroolijk zijn?

'k Voel niets in 't hert dan smart en pijn
Voor haar, die mij zoo zeer bekoort...
- Ach! kan ik dan wel vroolijk zijn?
Mijn liefdebee wordt niet aanhoord. -

ISIDOOR ALBERT.

Beirvelde, Juni 1886.

De ‘quaey-werelt’ of de Antwerpsche volksopstand van 't jaar 1477.

(*Zie de vorige aflevering*).

Wij zegden in den beginne van dit schrift dat de Kannoniken van O.L. Vrouwe Kerk tot den opstand veel bijgedragen hebben. Wie deze zijde der beroerten grondig wil te weten komen, raadplege de *Antverpia Christo nascens et crescens* van Pastoor Johannes Carolus Diercxsens, alwaar de kwestie breedvoerig verhandeld wordt. - Wij zullen ons alhier bepalen met er een kort overzicht van te geven.

In het eerste boekdeel, bladz. 350, van hunne *Geschiedenis van Antwerpen* schrijven de heeren Mertens en Torfs het volgende rakende de macht der Kannoniken alhier te Antwerpen:

‘Iets dat nog nader de schier onbeperkte magt bewyst, welke het Kapittel in zekere zaken te Antwerpen uitoeffende, is het historische feit, dat geene Kerk, Kapelle of Klooster, zonder zyne toestemming, binnen de stad mogt opgeregt worden. Dit privilegie was gevestigd op het diploom van den Bisschop Burchardus, van den jaere 1116; en de Kannoniken hielden er zeer stiptelijk de hand aen, dat er geene inbreuk wierde gedaen op de regten hun door dat diploom toegekend, krachtens welke zij aenspraek maekten op eene paert in de Kerkelijke inkomsten, zoo als offeranden, huwelyken, kinderdoopen, uitvaerten, jaergetijden, begraefplaetsen, en zelfs in de testamenten ten voordeele van eene kerk of klooster gemaekt. Hieruit volgde, dat er te Antwerpen geene geestelyke gestichten konden tot stand komen, die niet vooraf hunne onderwerping aen het kapittel gedaen en deszelfs oppermagt erkend hadden, sluitende met hetzelve een zoo genaemd *Concordaet.*

De eerste akt van dien aerd werd in 1233 aen de Gasthuisnonnen opgelegd; in 1262 was het de beurt der Predikheeren; en in de volgende eeuwen degene der andere gees-

telijke orders, naermate dat zy zich in of omtrent de stad kwamen vestigen.

Onderscheidene kloosterorden poogden wel nu en dan om zich ten minste in enkele punten aen de overheersching des Kapittels te onttrekken; maer meest altoos liep dit voor hen zeer kwalyk af. De Kannoniken waren te oppermagtig om zich gedwee de wet te laten voorschryven, en wonnen doorgaens hunne gedingen tegen de kloostergemeenten, het zy voor het geestelyk hof van Kameryk, het zy door de uitspraek van aengestelde scheidsmannen. De concordaten, welke by dergelyke gelegenheden tot stand kwamen, betroffen in 't algemeen de regeling of bepaling van het aendeel 't welk aen het Kapittel moest toekomen uit de begrafenis- en kerkregten, lykgelden en offerpenningen, die alle te zamen geene geringe inkomst opbragten; *zoodanig dat de kwestie van geestelyke opperheerschappy meermalen in den grond niets anders was dan eene kwestie van geld en eigenbaet.*'

Omtrent 1295, bij voorbeeld, was 't er bovenarms op tusschen de Kannoniken en de Predikheeren, omdat deze laatsten aan hun verdrag te kort waren gebleven. - De tweestrijd was zoo hevig geworden, zeggen vermelde schrijvers, dat hij in grove uitscheldingen ontaardde, en dat de pater Provinciaal der Predikheeren zich der zake aantrok.

Tien jaren te voren hadden de Kannoniken zich een gedeelte der goederen van het St Elisabethsgasthuis willen aanmatigen, zoo dat er niet minder dan de pauselijke stem van noode was geweest om hun tot redelijker gevoelens te brengen.

't Was ingevolge de onophoudende geschillen en afbreuken der Kannoniken in het lichten hunner tienden, dat Godfried met den Baard, Hertog van Lotrijk, en Burchardus, Bisschop van Kamerijk, in 1116 overeen kwamen, ten einde de instelling der kannoniken voor altijd te sterken, van hun *de macht te vergunnen*, *te binden en te ontbinden*, *welke macht hunne moeder de Kerk van Kamerijk tegen hare aenvallers had.*

Deze wereldlijke macht was, wel is waar, in de XV^{de} eeuw reeds merkelijk ingekrompen, vooral door het privilegie dat Hertog Philips de Goede in 1447 aan zijne onderdanen vergunde; maar dit belette althans niet dat de opperheerschappij van het Kapittel, op geestelijk gebied, bijna even opmerkelijk was gebleven als vroeger.

Trouwens, toen in 1116 aan de kannoniken het bewuste diploom gegeven werd, was Antwerpen louter in het eerste tijdperk harer stadswording. Hare destijdige aarden wallen strekten zich slechts uit tot aan de Boterrui, Suikerrui, Jesuitenrui, Minderbroedersrui en Koolvliet. Eene enkele parochie, die van O.L. Vrouwe Kerk of der kannoniken, voor dezen kleinen omvang, was ruimschoots voldoende. - Maar sinds dien was de stad drie maal vergroot[1] zonder dat er in haren nieuwen omvang andere parochiën gesticht waren geweest. Men oordeele! 't Is wel waar dat de kerken van St-Joris, St-Walburgis en St-Jacob bestonden, maar deze waren geene parochiale kerken; in de eerste mocht men geen Doop, in de tweede noch Doop noch H. Oliesel toedienen, en in de laatste noch 't een noch 't ander, zijnde deze enkel eene Kapel. De ingezetenen welke die Sacramenten van noode hadden, moeten zich tot de moederkerk wenden, welke ook, bijna uitsluitelijk, het recht bezat de lijkdiensten te doen verrichten.

Wanneer men nu overweegt dat de uitgestrektheid der stad door deze drie vergrootingen zes maal zoo groot was geworden, als in 1116, en de bevolking[2] natuurlijk in evenredigheid aangegroeid was, zoo zal men gereedelijk aannemen, dat eene enkele parochie in verre na niet meer toereikend was, en onmogelijk aan de behoeften van zulk aanzienlijk getal inwoners kon beantwoorden.

Er dienden, bij gevolg, eenige nieuwe parochiën gesticht te worden. Deze noodzakelijkheid had zich van over ettelijke jaren doen gevoelen en stappen waren in dien zin gedaan geweest, echter zonder gevolg. Eenigen tijd voor dat de onlusten uitbraken, had het Magistraat, door den steeds toenemenden volksdrang gepraamd, zich tot den H. Stoel gewend om voldoening te erlangen. ‘De redens, welke zij tot staving van hun verzoek deden gelden, waren hoofdzakelijk genomen uit de vermeerdering der bevolking en de uitbreiding der

(1) In 1477 strekten de stadswallen zich uit van de Kroonenburgpoort, langs het Kasteelplein en de Schermerstraat tot aan den Blauwentoren, voorts langs de Vuilrui, de Wapperstraat, de Lange Clarenstraat, de St Jacobstraat, de Paddengracht, den Kauwenberg, de Vekenstraat, de Stijfselrui, de Faconsrui, en de Verwersrui, welke laatste, door de Leguitgracht, aan de St Pietersvliet was verbonden.

(2) De heeren Mertens en Torfs ramen de destijdige bevolking van Antwerpen op ongeveer 50,000 menschen.

stad. - Zij betoogden, onder anderen, dat de hoofdkerk, hoe ruim ook, al de geloovigen op plechtige feestdagen niet kon bevatten; dat die kerk bovendien, ten gevolge van de traag vorderende bouwwerken, gedurig belemmerd lag, weshalve een groot gedeelte der beuken door het volk niet kon gebruikt worden.'

Paus Sixtus IV had een gunstig gehoor verleend aan de vertoogschriften der Antwerpenaars, en de abten van St-Michiels en St-Bernaards, alsmede de Deken van St-Gummaruskerk te Lier, belast de zaak onder handen te nemen.

Hoeft het gezegd te worden? De hoofdzakelijkke en ook moeielijkste taak dezer zaakgelastigden was, van de kannoniken te bewegen hunne toestemming tot de stichting der nieuwe parochiën te geven. De Commissarissen hadden echter schoon te praten, niets hielp en toen de onlusten uitbraken, waren de onderhandelingen weinig of niets gevorderd.

De bevolking, over de baatzuchtige handelwijze der Kapittelheeren maar al te lang verbolgen, kon hare verontwaardiging niet langer onderdrukken en alras zou zij tot gewelddaden zijn overgegaan. Wat zij op vreedzame wijze niet had kunnen verkrijgen, eischte zij thans af onder bedreiging. De schrik genas de 22 kannoniken van hunne halstarrigheid; en van de nood eene deugd makende, haastten zij zich tot redelijker gevoelens over te komen. Zij luisterden naar de voorstellen, hun door het Antwerpsch Magistraat voorgelegd, en eindigden met toe te geven, natuurlijk onder voorwaarden.

Deze voorwaarden waren: voor de *St-Jacobskerk.*

'Dat ten eeuwigen dage aan het Kapittel voorbehouden werd al de waskaersen die bij doopplegtigheden, huwelijken, kerkgangen, begrafenissen en uitvaerten in S. Jacobskerk zouden geofferd worden; alsmede de spin- of deilbrooden, en de offerpenningen voortskomende van de lijken, uitvaerten en jaergetijden dergenen die op het kerkhof, in het choor of in den beuk zouden worden ter aerde besteld; welke offerpenningen het Kapittel van O.L. Vrouwe reeds voor het concordaet plagt intevorderen.'

Voor de St-Joriskerk, vermoeden de heeren Mertens en Torfs dat de voorwaarden genoegzaam dezelfde waren.

Wat aangaat de St.-Walburgisparochie, 'het Kapittel stemde er in toe, dat in de Burgtkerk eene doopvonte wierd gesteld, dat er nevens de kerk eene rustplaets voor de dooden wierd aengelegd, en dat een der Portionarii (geestelijke per-

sonen) het H. Oliesel aen de parochianen mogt toedienen. De kaersen bij doopplegtigheden, begrafenissen en jaergetijden geofferd, moesten het Kapittel toebehooren, dat zich, voor hetgeen de begrafenissen overigens aenging, had te gedragen naer de beslissing den 28ten mei 1477 ten deze door Burgemeesters en Schepenen genomen. De kerkmeesters der nieuwe parochie waren gehouden jaerlijks van de ontvangsten rekening te doen aen het kapittel der hoofdkerk en de heeren van de Wet. De Plebaen van O.L. Vrouwe mogt in de Burgtparochie zijne regten als voorheen behouden. Het Kapittel voorbehield zich de onderpastors, kosters, grafmakers en de lykbidsters in de Burgtkerk aen- en aftestellen, en al de punten, welke eenigen twijfel zouden laten bestaen, te verklaren, uitteleggen en toetepassen.'

De heeren Mertens en Torfs schrijven al verder in het derde boekdeel hunner *Geschiedenis van Antwerpen*:

'De bezorgdheid van ons Kapittel om in al de nieuwe parochiën de doopkaersen voor zich te behouden, duidt aen, dat daer nog al vrij veel baet moest van komen. De rijken stelden er hunnen roem in, ontzaggelijk groote en prachtig versierde doopkaersen te offeren; ja, de praelzucht was daerin zoo verre gegaen, dat de regering zich genoodzaakt had gezien er pael en perk aen te stellen. Vandaer het verbod in het scheidsmansgewysde van 1336 voorkomende, dat men geene kaersen meer ten doop mogt offeren, die zwaerder dan een vierdendeel van een pond zouden wegen.'

Houden wij het hierbij voor wat de geestelijke gebeurtenissen aanbelangt die met den opstand gepaard gingen, en sluiten wij dit schrift met de gebruikelijke gevolgtrekkingen uit hetgeen tot dusver verhaald is geweest.

De onderscheidene oorzaken, die den opstand baarden hebben wij elders wijdloopig opgesomd; 't zij ons dus toegelaten hierop niet verder aan te dringen. Bestatigen wij dan maar dadelijk dat de dood van de Gebroeders Vander Voort eene vlek is op onze voorouders der XVde eeuw.

De gehalsrechten mogen nu ook voor gegronde of ongegronde redenen in den haat van het volk gestaan hebben, zij zijn als slachtoffers der volkswoede te aanschouwen; want niets bewijst dat zij privilegiën vernietigd hebben; zelfs de bescheeden niet van het geding ter Vierschaar. Hunne bekentenissen? Zij zijn van geener waarde, want de tortuur kan

den mensch al veel bekentenissen ontrukken waar schijn noch gedacht van is; overigens de beschuldigingsakt spreekt enkel van het inzicht dat de gebroeders Vander Voort zouden gehad hebben privilegiën te vernietigen, maar zegt geenszins dat zij de daad pleegden; ten andere, de volgende bestatiging des Heeren P. Genard spreekt nog ten voordeele hunner onschuld:

'Wij zien dat eene onbekende hand, waarschijnlijk op ambtelijk bevel, uit het *Wethoudersboeck*, de bladzijden snijdt, waarop de namen van het magistraat van 1477 waren aangeteekend; zonder de hulp der *Scabinale protocollen* waren wij die niet te weet gekomen.'

Alzoo trachtten de rechters van de gebroeders Vander Voort hunne namen te verbergen voor het nageslacht! Voorwaar uit schaamte over hun karakterloos gedrag in de Vierschaarzitting van 1 Mei 1477.

Bestatigen wij verder, dat de Ambachten heel goed bewust waren, dat zij alles behalve recht in hunne schoenen liepen en hunne overhaasting al spoedig betreurden; getuige daaraf de voorzorgen, die zij in tijds namen tegen hunne slachtoffers om alle wederwraak te voorkomen; de naamloosheid waaronder hunne aanleiders zich verscholen om als beschuldigers der gevangen magistraten op te treden, na de zetels hunner dekens overrompeld te hebben, en eindelijk hunne achterblijving toen het er op aankwam, volgens het gebruik en de wet, voor de beschuldiging verantwoordelijk te zijn.

Uit dit alles mogen wij besluiten, dat de zware feiten, den gevangenen magistraten ten laste gelegd, geenszins werden bewezen, terwijl eenige der mindere aantijgingen als ware beuzelingen moeten worden beschouwd.

Eindelijk, dat de opstand, alhoewel zijnen oorsprong zoekende in Karel de Stoute's drukkende regeering, niet tegen de hertogelijke macht gericht was; de bereidwilligheid waarmede men de vorsten ter hulpe kwam, zoo met geldmiddelen als met manschap, om den franschen overweldiger te bestrijden, zijn daarvan het sprekende bewijs.

Historische gevolgtrekkingen zijn er uit de beroerten niet te halen; ten zij men voor zulke houde, de ontvoogding der volksklasse of democratie, die toen, inderdaad, een ruimen stap voorwaarts deed; en de zegepraal, welken de volkswil behaalde op de geestelijke macht, zegepraal welke voor 't toekomende groote afbreuk deed aan den invloed, welken de

kapittelheeren van O.L. Vrouwe kerk uitoefenden in de Antwerpsche aangelegenheden.

Kortom, en in zijn geheel genomen, de opstand was een vuile boedel, waarin eenieder wat gelijk en vooral veel ongelijk had; degenen, die er voordeel bij inoogsten, waren er goed mede, - zoo, bij voorbeeld, Jan Pels, wiens familie sinds dien onder den adel is blijven geteld worden - maar zij, die er bij verloren, mochten het duur bekoopen, en kregen nog de schuld der anderen op den koop toe.

JUL. VAN BREE.

Antwerpen.

Vlaamsche muziekschool

De tweede Sinksendag van het jaar 1886, de 14e Juni, is voor de Vlaamsche Muziekschool van Antwerpen een heugelijke dag geweest. Het talrijke leeraarskorps dezer eenige Vlaamsche inrichting heeft alsdan den stichter der School, PETER BENOIT, *zijn marmeren borstbeeld aangeboden, als blijk van hoogachting en diepe genegenheid.*

Een kleine, maar uitgezochte kring van vereerders had zich dien dag rond den leider der Vlaamsche muzikale Beweging geschaard, om hem die welverdiende hulde te bewijzen. Benevens de professors der School, waren daar tegenwoordig de Burgemeester en enkele raadsleden der stad, de vader van den gevierde, EMANUEL HIEL, P. GENARD, OSCAR COMMETTANT *van Parijs, alsook vertegenwoordigers van het* Handelsblad, *de* Kleine Gazet *en de* Vlaamsche Kunstbode.

Het muzikaal gedeelte was toevertrouwd aan leeraars der Muziekschool en bestond uitsluitelijk uit werken van den Bestuurder.

Als openingsstuk diende een Kwartet voor 2 violen, alto en violoncelle, in 1859 te Munchen geschreven. De vertolkers A. BACOT, J. VAN DEN BROECK, J. CEURVELD en J. BESSEMS *oogstten door hun zuiver en gevoelvol spel welverdiende toejuichingen in.*

Daarna trad de Heer F. JOS. VAN DEN BRANDEN *op, en hield eene toespraak bij het aanbieden van het borstbeeld. Onnoodig hier te vermelden, dat het herhaaldelijk handgeklap der aanwezigen deze prachtige redevoering nog meer kracht en klem bijzetten.*

Wij laten hier deze toespraak volgen.

Waarde Bestuurder,

Uwe talrijke professors, in wier naam ik de eer heb te mogen spreken, zochten sinds lang de gelegenheid, om u een blijk te geven hunner hoogschatting voor de gewichtige taak, welke Gij op het gebied der kunst volbracht.

Nu het geëerd en kunstlievend bestuur der stad Antwerpen

onze school in een zoo ruim en geschikt lokaal deed overbrengen, bood zich die gelegenheid aan, en heden zijn wij in feestvergadering vereenigd, om U onze hulde te betuigen.

Wij, Heer Bestuurder, die, als de soldaten der lijfwacht, in elk uwer voorname kunststrijden, aan uwe zijde mochten kampen, die bij zoovele overwinningen voor U de triomfklaroen opstaken en U de toegeworpen kronen mochten overhandigen, wij, beter dan wie ook, kunnen getuigen wat Gij gedaan hebt ter verheffing van het kunstvak, waarvan Gij de erkende Oppermeester zijt gebleven.

Twintig jaren geleden bracht Gij, in Belgie's hoofdstad, de kunstwereld in opschudding, door de uitvoering van uw prachtig Oratorio *Lucifer*.

Daar, waar men sinds lange tijden bijna niets dan uitheemsche kunst liefkoosde en trachtte na te volgen, daar klonk nu de aangrijpende, frissche, levensvolle nationale muziek van eenen jongen kloeken Vlaamschen Meester.

Deze ophefmakende kunstplechtigheid verspreidde plotseling uwe faam door Europa en verzekerde U de schitterendste toekomst. De schoonste eereplaats stond U te wachten, doch Gij verkoost als perk voor uwe kunststrijden het nog zoo eigenaardig Antwerpen, waar men de moedertaal het meest in eere houdt, en waar groot en klein bezield is met liefde voor de kunst.

Onze vreugdekreet begroette uwe komst binnen de Rubensstad, waar Gij weldra door velen, niet enkel om uw uitstekend talent werdt bewonderd, maar ook om uw grootmoedig karakter werdt bemind.

Hoe trouw het Antwerpsche volk U steeds terzijde stond, bewezen de verschillige uitvoeringen uwer grootsche gewrochten. Die geestdriftige medewerking ten dank hebt Gij uwe stadgenooten ruimschoots laten genieten van den rijken schat uwer kunstkennissen.

Van uwe komst te Antwerpen dagteekent daar de herleving, de hervorming, de verheffing van de toonkunst.

De uitvoering uwer heerlijke *Schelde*, met hare orkestmassa en hare machtige mannen- en vrouwenkoren, gaf hier den beslissenden stoot tot de kunstomwenteling. Van danaf hervormden en versterkten zich onze zang- en muziekmaatschappijen, terwijl zij op uwen machtigen wenk naar hooger streefden.

Toen uwe reusachtige schepping *de Oorlog* werd aangehe-

ven, bezielde de vaderlandsche kunstgeest uwe ervarene muziekanten, uwe geoefende zangers en zangeressen. Zij dwongen de bewondering af der strengste beoordeelaars, die uit alle beschaafde gewesten waren opgekomen. Geen wonder ook. Het leger van kunstenaars zag in den geest het schoone doelwit, dat hun aanvoerder beoogde door zijne overwinning. Zijn arendsblik begeesterde allen. Zij gehoorzaamden aan den wenk van den kloeksten en behendigsten arm, welke ooit den maatstaf zwaaide.

En dan, met hoeveel voorliefde vertolkte die kunstenaarsmassa de prachtige muziek, de betooverende zangen van den eigenaardigen toondichter. Immers Meester Peter Benoit putte aan de milde bronnen van onze rijke Vlaamsche natuur. Hij gaf ons eigen schoon te waardeeren; hij schiep op Nederlandsche woorden nationale muziek; hij wilde door zijn schitterend voorbeeld eene schaar van oorspronkelijke toondichters doen ontstaan, om op den gezamentlijk verworven roem eene Vlaamche Muziekschool te vestigen.

Dit grootsch, dit lofwaardig streven werd geestdriftig toegejuicht, maar tevens luidruchtig bespot. Sommigen, die door eene betreurenswaardige onvaderlandslievende opleiding te erg waren ontaard om den genialen apostel der nationale muziekkunst te begrijpen, hielden zijne plannen voor uitzinnig, de reuzentaak welke hij zich stelde voor dwaas. - Het Vlaamsche volk, dat zich van ouds in bijna alle kunsten en wetenschappen onderscheidde; dat door zijne schilders eene eeuwenoude wereldbefaamdheid had verworven, dat volk kon in de toonkunst geene zelfuiting, geen eigen scheppingsvermogen, geen nationaal kunstkarakter bezitten! -

Maar onze wakkere Bestuurder verdedigde zijn streven niet enkel door het uitvoeren zijner puikgewrochten. Hij streed ook met woord en pen. - Als wij in vormen en kleuren ons zelven konden zijn, hoe zouden wij dan ook in tonen en klanken, in melodieën en rythmus op geene oorspronkelijkheid kunnen roemen? -

Zich steunende op zijne grondige studiën, zijne geschiedkundige navorschingen, bewees onze geleerde Bestuurder, dat van in de middeleeuwen de Vlaamsche menestreelen zoowel als onze schilders gezocht en geroemd waren aan alle vorstelijke Hoven van Europa; dat er van onze oude toondichters nog gewrochten bestaan, welke zoovele schitterende paarlen zijn aan de kroon der Maagd van Vlaanderen.

Die vaderlandsche kunstschatten leerde Meester Benoit ons met zijn erkend en onbetwistbaar talent doorgronden en vertolken in al hunnen eigenaardigen eenvoud en rijke schakeering. De scharen van toehoorders, welke die frissche en bezielde zangen onzer voorvaderen mochten genieten, waren verrukt bij het bewonderen van zooveel eigen schoon, dat tot hun hart en hunnen geest sprak.

Zoo, Waarde Bestuurder, hebt Gij den kunstsmaak van uw volk gelouterd, terwijl gij uwe tegenstrevers tot aanhangers bekeerdet. Tevens hebt gij bewezen door uwe Oratorio's, uwe Cantaten en Liederen, welke tot in de hoofdsteden van het buitenland werden aangeheven, dat onze toondichters, om oprecht schoone en tot in den vreemde gehuldigde werken te scheppen, nooit hun nationaal kunstkarakter mogen verloochenen.

Dit grondbeginsel staat thans geprent in het brein onzer jonge talentvolle meesters, die, van vaderlandschen kunstijver blakend, uw glansrijk spoor volgen. Door het leveren van echt nationale gewrochten, welke alom met luidruchtigen bijval worden begroet, toonen zij zich reeds erkentelijk jegens hunnen gevierden voorganger.

Wij, Waarde Bestuurder, betuigen U onzen dank voor den verkregen uitslag, door het aanbieden van dit uw borstbeeld, in marmer gehouwen door den talentvollen Frans Joris.

Als wij, vereere het nageslacht in dit kunststuk den grooten nationalen toondichter, den stoutmoedigen baanbreker in de kunst, den herstichter der Vlaamsche Muziekschool.

Nadat de uitbundige toejuichingen der aanwezigen een einde hadden genomen, sprak PETER BENOIT, *als antwoord de volgende redevoering uit, welke om meer dan eene reden de aandacht van eenieder overwaardig is.*

Ik gevoel mij getroffen door de hulde, welke gij heden zoo hartelijk, in mijnen persoon, toebrengt aan het grondbeginsel, waarop onze Vlaamsche Muziekschool en de toekomst onzer Vlaamsche Toonkunst berusten.

Indien ik echter aan een persoonlijk en zeer begrijpelijk gevoel van voldoening toegeef, is het, omdat gij allen, die voortdurend, met mij, tot het verzamelen der bouwmaterialen onzer toonkunst werkzaam zijt, heden het bewijs hebt gegeven, dat het Vlaamsche muzikale land, hetwelk mij vereerend, als zijnen leider aanziet, en de geëerde Antwerpsche overhe-

den, welke zich op mij hebben vertrouwd, in hunne verwachting tegenover mijne persoonlijke werking niet te leur zijn gesteld geweest.

De uitslag, dien wij door ons streven hebben bekomen, heeft voor een ruim deel van uw aller trouwe medewerking afgegehangen. Dus, niet alleen *mijn* naam dient op het draagstuk van dit borstbeeld te worden geplaatst, maar uw aller namen, leeraars van gisteren, ons eilaas te vroegtijdig door den dood ontrukt, en leeraars van heden.

Het stond echter geschreven dat Antwerpen, de vruchtbare bakermat aller moderne Vlaamsche kunstuitdrukkingen, insgelijks de bakermat wezen zou, der '*eerste*', in het Vlaamsche land gestichte Vlaamsche Muziekschool.

Maar dit feit, hoogbeduidend in de geschiedenis onzer toonkunst, zal dan alleen zijne echte waarde verkrijgen, als wij er toe zullen gekomen zijn, deszelfs voortbestaan te verzekeren, en te zelfder tijd voor onze jonge toonkunst een ruim veld tot bestendige uitvoering der gewrochten, welke zij voortbrengt, zullen hebben gewonnen.

Hoe zal dit voortbestaan, hoe zal dit uitvoeringsgebied mogelijk worden gemaakt? Hoe zal het Vlaamsche land zijne algemeene '*eigene*' muzikale '*physionomie*' verkrijgen?

Het zou mij, vooralsnu, te veel tijd vergen, U hierover mijne denkwijze mede te deelen en te verklaren. In een kort opstel, welk ik binnen eenige dagen zal afgewerkt hebben, wijs ik de practische middelen aan waarvan de toepassing, mijns inziens, onze school en onze toonkunst nog verder moeten helpen ontwikkelen en zooveel mogelijk tegen verbastering of verval beschutten. Zoo zal daarin worden aangestipt, hetgeen bij ons ziel- en letterkundig muzikaal onderwijs nog ontbreekt, niettegenstaande de belangrijke vorderingen, welke in dit opzicht reeds werden gedaan. Verder, wat er zou dienen werkstellig gemaakt te worden om den invloed onzer school en toonkunst, in de stad en de provincie Antwerpen en voorts in het Vlaamsche land nog meer te versterken, om onze gewenschte en onontbeerlijke '*éénheid*' tusschen al de '*Nederlandsche*' elementen, op onderwijzend en uitvoerend gebied, tot stand te brengen.

Ja, geachte leeraars en vrienden, wij hebben nog eene laatste taak te vervullen; want het is slechts nu, nu dat wij in 't bezit zijn van *bijna* al onze bouwmaterialen, dat het kunstgebouw in zijn geheel moet worden opgetimmerd. En dit zult

gij voorzeker hebben gedaan tegen den tijd dat wij den 25^{n} verjaardag onzer Vlaamsche school (1867-1892) zullen mogen vieren.

Dien tijd wensch ik ons allen, van ganscher harte, te mogen beleven; want dan alleen zal waarlijk kunnen nagegaan en bestatigd worden wat eigenlijk onze school is, wat zij heeft voortgebracht en welke bijzondere vruchten door haar zijn afgeworpen.

Onze school is vooralsnu, gelijk aan eene bron, waarvan het water dan alleen weldoende werkt, als het, rondom uitgespreid op akker en weide, tot de algemeene natuurbevruchting medewerkt, maar die op hare beurt, door den telenden grond aangevoed wordt, en alzoo zich verder en verder uitspreiden kan om meer velden en akkers te besproeien en te verlevendigen.

Alzoo is het gelegen met het ontstaan en voortzetten van ons school- en toonkundig wezen, dat, na vooreerst op ons volk eenen voordeeligen invloed uitgeoefend te hebben, nu, op zijne beurt, het voorwerp moet zijn eener versterkende terugwerking vanwege het Vlaamsche land.

Het element, dat in het leven werd geroepen, moet nu het in 't leven roepende begin in zijne uitvloeisels ondersteunen: het *bewerkte* moet op het *werkende* terugwerken, om hetzelve meer en meer in de mogelijkheid te stellen, '*in* en *buiten* de school', den drang der zich altoos voordoende nieuwe muzikale toestanden te volgen.

Op dezen plechtigen dag zij een beroep gedaan aan al onze Vlaamsche musici; aan besturen van Nederlandsche schouwburgen en Kamers van rhetorica; aan alle inrichtingen en maatschappijen, welke muzikale uitvoeringen voor doel hebben; aan het dilettantisch publiek en bijzonderlijk aan de Vlaamsche familiekringen, aan onze burgerlijke en aristocratische salons, alwaar zoo veel goeds voor onze Vlaamsche toonkunst zou kunnen gesticht worden! Aan onze pers, welke zich tegenover ons streven reeds zoo verdienstelijk heeft gemaakt, dat wij, bij onzehartelijke dankbetuigingen den wensch uitdrukken, hare onder alle oogpunten onontbeerlijke medewerking en sympathie te mogen behouden. Aan onze schrijvers, dichters, esthetiekers en critiekers; aan *allen*, op dat *allen* onze *muzikale éénheid* zouden helpen opbeuren en staven!

'*Ons toongebied*', aldus ondersteund, wat zal ons toon-

gebied zijn? Vooreerst, dat werktuig zonder hetwelk onze school niet kan blijven bestaan (en dit is de reden, waarom ik mij veroorloof er over te handelen), ons toongebied zal de weerspiegeling zijn van ons zuiver Vlaamsch schoolbestaan, waar de geest, het hart en de ziel van ons volk zich door tonen in Vlaamsche kunsttempels zullen openbaren, en alwaar de vreemdeling zich met de geheimen onzer Nederlandsche toonkunde zal komen vertrouwd maken, zooals hij dit voor de Italiaansche kunst in Italië, voor de Scandinavische in Scandinavië, voor de Slavische in Rusland, Polen; enz., voor de Duitsche in Duitschland, voor de Fransche in Frankrijk doet. Ja, voor hem zal ons muzikaal wezen op '*ons toongebied*' verrijzen.

Ons toongebied zal de verholen schatten onzer toonkunst in het licht brengen en die voor de muzikale wereld ten toon spreiden: de bedolven schatten der hiëratische tijden, die der overgangsperiode van het hiëratische tot het nationale, en eindelijk die der moderne Nederlandsche toonkunst. Ons toongebied zal de beste advocaat, de beste voorspreker zijn bij de bepleiting van ons kunstproces tegenover de andere toonkundige nationaliteiten.

Maar ons toongebied zal ook tevens het stoffelijke aan onze musici verschaffen; want wij bedoelen eene *betalende* blijvende stichting, in den trant der Londensche grootsche inrichtingen.

Ons toongebied moet ook hare werking uitoefenen op den toestand door ons dubbel kunstbestaan veroorzaakt. Daarom drukken wij hier de hoop uit, dat onze Waalsche musici ten hunnent, hun '*Waalsch toongebied*' zullen stichten, dit om door kunstbemiddeling, eene verzachting in het taalgevoel tusschen beide stammen te brengen. De Walen zouden in 't Vlaamsche land in '*Fransche*' taal, en de Vlamingen in 't Waalsche land in '*Vlaamsche*' taal, de wederzijdsche kunstvoorbrengselen uitvoeren, en alzoo na eeuwen, om den wille der vaderlandsche kunst, de Grieksche olympiaden in nieuweren zin, '*door de werking der twee gebieden*', eenigszins doen herleven.

Want, wat vermag niet de kunst, als zij rechtzinnig wordt beoefend? Onze Waalsche broeders zouden, door '*onze*' Vlaamsche uitvoeringen '*ten hunnent*', met '*onze*' muzikale krachten, de dichterlijkheid, de melodij onzer taal leeren gevoelen en begrijpen, en, er zich langzamerhand aan gewennende, de sympathie voor haar verkrijgen, welke tot nu toe nog niet bestaat.

Wat vermag niet het gevoel? Is kunst dan de hoogste uitdrukking niet der liefde, door hare verzuchtingen naar het ‘schoone,’ het ‘goede’ en het ‘ware’? - Kan onze toonkunst, buiten hare eigene zending, zich een beschavender doel voorstellen, dan door tonen datgene te bereiken, wat door andere middelen zoo moeilijk wordt verkregen. Dat dan ‘*onze*’ moedertaal door ‘*hare*’ muziek, in hart en geest onzer Waalsche landgenooten dringe, en wij zullen op ons gebied, en in de mate onzer krachten het onze hebben bijgebracht om de ‘*verbroedering*’ tusschen de beide stammen dagelijks te vergrooten; wij zullen den wetgever ter zijde staan, en alzoo, ‘*zonder versmelting*’, aan het woord van Clesse zijne echte beteekenis geven:

> Wallon, Flamand, sont des prénoms;
> Belge est notre nom de famille.

Ons toongebied, aldus ondersteund, zal de hefboom zijn, waardoor de taak, welke ons allen nog blijft te volbrengen, mogelijk en vergemakkelijkt worden zal.

En, op die voorwaarden, zal onze toonkunst, in haar eigen land, den rang innemen die haar toekomt; dan alleen zal onze school eigenlijk haar volle recht erlangen.

Wij mogen niet uit het oog verliezen, dat diegenen, welke tot het beoefenen onzer toonkunst bijzonderlijk zijn opgeleid, recht hebben om op stoffelijk, zoowel als op zedelijk gebied, voldoening te bekomen

Hebben zij dan niet eene volksbeschavende zending te vervullen? Zijn zij niet onze medewerkers voor volksveredeling en verfijning, zij de vertolkers van dicht- en toonkunst, zonder wier werkzaamheden alle tooneel- en toonwerk voor het volk eene doode letter is en blijft?

Indien allen in het Vlaamsche land het *willen*, het rechtzinnig *willen*, zal onze toonkunst zich, mettertijd, nevens alle andere verheffen; zij zal voor haar land, datgene wezen, wat vreemde toonkunsten, in hunne wederzijdsche landen, voor de hunnen zijn, ja, moeten zijn.

En, in waarheid gezegd, is het dan geen ‘*volstrekte plicht*’ voor alle leden onzer kunstorganen, voor alle belangstellenden, de jongste der kunstzusters de hand te reiken, en haar in den Vlaamschen kunstkring de plaats te laten innemen, welke haar toekomt?

Vlamingen, weest dus meester over uwe toonkunst en uw

kunstleven; vormt zelven, met eigen hand, het kunstleger, dat moet beantwoorden, aan wat ons eigen is! Dat ons eigen muzikaal leven in ons volkswezen uitschijne; dat alles wa '*buiten*' de school, door haar wordt gesticht of bewerkt, haren stempel drage en de echte weerspiegeling zij van al wat de school, op kleine schaal, maar op voorbeeldige wijze, heeft tot stand gebracht en nog tot stand brengen zal, maar dat, van lieverlede, in zijne breedte en uitgestrektheid, op het heele Vlaamsche muzikale land zal kunnen toegepast worden!

Hebt uwe toonkunst, al ware zij nog zoo bescheiden, boven alle andere lief, en laat geene gelegenheid voorbij gaan, geachte leeraars, zonder de leerlingen aan te wakkeren, nu en in later tijd 'HUNNE VLAAMSCHE KUNSTPLICHTEN' te vervullen, hetzij - bijzonderlijk - in hunne eigene, hetzij in andere kunstsferen.

Plant hun een ijzeren karakter in 't hart, een stalen wil in het hoofd, eenen handelenden wil, die tot zegepralen leidt.

Hebt uwe toonkunst '*boven*' allen lief; brengt ze overal op den voorgrond; maar weest niet uitsluitend, en vergunt rondom haar een ruim en gastvrij onthaal aan de andere toonkunsten.

Voortijds waren het de vreemde toonkunsten, welke, ten onzent, voor onze toonkunst gastvrij waren. Het omgekeerde is nu reeds, dank aan ons, bijna een feit geworden; maar de huidige toestand dient nog meer gewijzigd te worden.

Met fierheid mogen wij op den reeds afgelegden weg terugzien, en met innige voldoening bestatigen dat onze leeraarscomponisten en vertolkers, onze leerlingen, onze oud-leerlingen componisten en vertolkers; ook de discipelen, welke zich, uit alle gewesten van den Vlaamschen lande, bij ons streven hebben aangesloten; dat allen, met denzelfden geest bezield, den roem onzer jonge toonkunst, dagelijks in de muzikale wereld verspreiden, tot grooter eer der stad Antwerpen en tot kunstbevordering van het Vlaamsche land!

Moge Antwerpen, de fiere kunststad, die ons als hare eigene zonen beschouwt, en eens het voorbeeld gaf tot het stichten van Vlaamsche muziekscholen, insgelijks het initiatief nemen tot het oprichten van ons volledig Vlaamsch toongebied. Zoo zal zij aan hare eigene kunstkroon en aan die van het Vlaamsche land de eenige parel hechten, welke er nog aan ontbrak: hare Vlaamsche toonkunst.

Edele Heeren, Burgemeester, Schepen en Gemeenteraadsleden der stad Antwerpen;

Heeren voorzitter en collega's der Commissie onzer muziekschool, bij wie ik tevens onzen geachten oud-voorzitter, den heer Schepen Evarist Allewaert, dankbaar herdenk;

De beste dankbetuiging welke wij u voor uwe onverpoosde belangstelling in ons pogen en streven kunnen toebrengen, ligt:

in de verzekering, dat al de opofferingen, welke door het Antwerpsche Bestuur, sedert het stichten onzer Vlaamsche Muziekschool, tot heden toe, zijn gedaan geworden, niet nutteloos zijn geweest;

in het wijzen op de trouwe en onbaatzuchtige medewerking van het hoogst verdienstelijk leeraarskorps onzer school;

op de medewerking onzer geniale dichters, esthetiekers en critiekers, vertegenwoordigers der pers en van de maatschappijen, welke het hunne hebben bijgebracht en nog bijbrengen tot het bevestigen onzer Vlaamsche toonkunst;

op de rij Vlaamsche componisten en vertolkers, rechtstreeks uit onze school, of, onder den invloed van ons beginsel, uit het Vlaamsche land voortgesproten;

eindelijk, op den heuglijken dag van heden, waarop wij hier, - in eene der ruime zalen van het fraaie lokaal, hetwelk Gij ten dienste der school hebt gesteld, en waarvoor wij U onzen innigen dank betuigen, - waarop wij hier, zeg ik, in uw aller geëerde tegenwoordigheid, in naam onzer leeraars, door het geestdriftig woord van onzen verdienstelijken leeraar '*Jozef Van den Branden*', het credo onzer toonkunst hoorden uitspreken!

Het is mij alzoo nog te meer eene aangename plichtvervulling, het inrichten (in 1842) van Antwerpens eerste *école de musique* te herdenken.

Ik heb desaangaande historische inlichtingen bijgebracht in de voorrede van het programma-boekje der jaarlijksche openbare oefeningen van 1884.

Het verheugt mij innig in den voorzitter der '*inrichtingscommissie*' van het voor mij onvergeetbaar feit van heden, den geachten heer en vriend Jozef Bessems, den deken der Antwerpsche kapelmeesters en muziekleeraars, de '*bijzonderste medestichter*' van gezegde 'school', te begroeten. Van die school welke zich sedert hare inrichting, tot in 1867, heeft voortgezet, en alzoo haar groot aandeel nemen mag in

hetgeen verdertijds op haar gebied is gebeurd en vervormd; van die school wier vijftigjarige inrichting wij zullen herdenken, hetzelfde jaar dat de 25e verjaardag onzer Vlaamsche schoolinrichting insgelijks zal worden herdacht.

Gij hebt dus, Edele Heeren van het Antwerpsch Bestuur, *uwen* plicht tegenover onze zaak vervuld, en nog dagelijks ontvangen wij nieuwe bewijzen van uwe belangstelling.

Wij allen, wij trachten, van onzen kant, in de mate van ons vermogen, ook *onzen* plicht te volbrengen.

Maar wij verhopen nu ook stellig, dat het Vlaamsche land *zijn* plicht tegenover onze toonkunst zal kwijten, en hierdoor bewijzen zal, dat al wat voor *haar* is gedaan, door het land gewaardeerd en bekrachtigd wordt, en, dank aan deze waardeering en bekrachtiging, in stand zal blijven.

Dat onze leus: ‘Kunst zal nationaal zijn’ nog meer weerklank vinden moge dan voorheen; opdat 't geen wij stichten willen, tot stand komen moge. Laat ons voor geene hoegenaamde opofferingen schrikken, en wel in 't geheugen behouden dat ‘overtuiging’ en ‘volharding’ de twee hoofdsterkten zijn onzer duurbare, ja, heilige zaak; en voor die zaak, willen en moeten wij leven en streven.

Wij hebben echter het woord van Goethe begrepen en tot het onze gemaakt: *Kunst ist auch Religion!*

Vlaamsche brieven
door Peter Benoit

Zie vorige aflevering.

* * *

‘*Int jaer ons Heeren VI*c *XVI* (zoo als de oude ‘Chronycke’ spreekt,) dit is in 616, werd de ‘*overschoone*’ *Idonea*, (dochter van Frankrijks koning Klotaris ‘*ofte Clotharius II*’,) die alle harten der hovelingen haars vaders in liefde deed ontvlammen, door den Prins ‘*Madon van Poirtiers*’ met behulp van twee zijner neven: ‘*Maderant van Bourgongnen*’ en ‘*Zwijchart van Partenay*, geschaakt en met allerhaast op weg naar Engeland gevoerd.

Niettegenstaande de onverschilligheid, waarmede ‘*Idonea*’ zijne liefdeverklaringen, benevens die van vele andere, had beantwoord, vleide zich de ‘Prins van Poirtiers’, haar, met of tegen wil, tot vrouw te bekomen, eens zij in Engeland te zamen zouden aangeland zijn.

Maar, het ‘liefdefatum’ had over al die voornemens anders beschikt.

‘*Maderant*’ *en* ‘*Zwijchart*’ waren zelfs beiden op ‘*Idonea*’ zoo smoorlijk verliefd dat zij niet zonder ‘achterdocht’ hunnen oom in zijne schaking waren behulpzaam geweest.

‘Eens diep in de wouden gekomen,’ zoo dacht Zwychart, ‘zal ik wel het middel uitvinden om den “Prins van Poirtiers” te doen verdwijnen, en met hem, zijnen trouwen “Moderant” die er mij niet kloekmoediger uitziet dan het zijn moet!’

En waarlijk, en zonder het minste woord te hebben uitgesproken, sloeg ‘Zwijchart’ zijnen oom ter neêr, op het oogenblik dat dezen, in liefdevervoering, de hand der beangstigde ‘Idonea’ kussende, van haar eene bepaalde huwelijksbelofte trachtte te verkrijgen.

Arme Prins!....

‘Moderant’, zooeven ondervindende dat het niet al ‘zoet en honig’ is dat men in 't romantische liefdeleven te genieten krijgt, verhaastte zich het ‘hazenpad’ te kiezen.

Hij verdween ‘illico’, alzoo ‘Zwychart’, alleen als ‘Heere ende Meestere’, over het lot der schoone maagd latende beschikken.

Zwychart zette zijnen weg voort, maar kwam, ongelukkiglijk voor hem, het slot van ‘Rijssele’ voorbij, waar hem de Forestier Liederick toevallig te gemoet kwam. Deze bemerkende hoe bitterlijk de edele ‘Joncfrou’ weende, vroeg haar naar de oorzaak van haar verdriet.

Idonea, door schrik bevangen, kon hem niet antwoorden, niettegenstaande de groote begeerte welke zij had hem terstond hare lotgevallen te verklaren. Zij gevoelde zich op eene onweerstaanbare wijze tot den Vlaamschen Forestier geneigd, en zoude hem toch zoo innig alles hebben gezegd, maar ‘Zwychart’ die nogmaals ongelukkiglijk voor hem, niet van al te ‘*zwijgenden aard*’ was, veroorloofde zich, als prins, zoo dacht hij, van Franschen bloede, eenige beleedigende woorden tegen ‘Liederick’ uit te spreken. De straf deed zich niet lange wachten, en ‘Zwychart’ viel, in tweegevecht, onder het staal van den verontwaardigden Forestier neêr!

* * *

‘Idonea’ en ‘Liederick’, bevonden zich alleen.

‘Hoe heet gij? Wie zijt gij?’ vraagde haar de Forestier met beklemde stem; want hij ook gevoelde zich als door eene onweerstaanbare kracht tot het edele Joncfrouwezen, dat daar voor hem stond, getrokken!

‘Wie ik ben? Hoe ik heet?’ stotterde de nog half van schrik, en nu reeds van een voor haar nog onbegrijpelijk liefdegevoel, ontstelde maagd... ‘Spreek mij daar niet verder over, Edele Heer, laat mij hier op uw slot de gastvrijheid genieten... ik wil u dienen... u eeuwig dankbaar zijn... maar ik moet alles, (na het voorgevallen) wat mij als familie betreft, vergeten: nooit durf ik terug naar mijn heimat, noch onder 't oog mijns “machtigen” vaders verschijnen.’

Boekbeoordeelingen

I.
Bloeiende reuzen door Is. Teirlinck. - Roeselare, De Seyn-Verhougstraete. - 1 fr.

'*Bloeiende Reuzen*' is een tegenhanger van *Bloemenleven.*

De bloeiende Reuzen! dat zijn de boomen, waarlijk de groeiende, bloeiende reuzen van het plantenrijk.

De heer Is. Teirlinck vatte een allerbest gedacht op als hij dit, *wat vreemd* boekje zou schrijven.

Het schijnt, dat alle beschaafde volkeren ten minste een '*Algemeen schouwtooneel der Natuur*' bezitten, waarin de schepping *dichterlijk* wordt beschreven.

In dezen zin kregen wij *De bezielde Schepping* van Willem Degenhart te lezen.

H. Conscience dacht zulk gewrocht voor het herboren België te beproeven, doch liet het bij *Eenige bladzijden uit het boek der natuur.*

Bij de aankondiging van '*Bloemenleven*' zagen wij verlangend naar een werk uit, dat ons dunkens een deel van het nog te verschijnen *Algemeen Schouwtooneel der Natuur* zou uitmaken.

Niettegenstaande de uitstekende verdienste van *Bloemenleven* waren wij eenigszins teleurgesteld.

Het plan was veel enger, dan wij verwachtten, opgevat.

In *Bloeiende Reuzen* gaat Is. Teirlinck - thans alleen - naar het eerste plan voort.

De wetenschap treedt op den achtergrond; en de dichterlijke beschrijving, vermengeld met historie, legenden en poëzie, komt vooruit.

De schrijver schijnt zeer wel te weten, dat de lust tot wetenschap zich onder het volk niet dan allengskens verspreiden laat, en dan nog slechts onder eenen schilderachtigen vorm. Ons dunkens, nochtans, heeft hij dit denkbeeld wat verre gedreven, en der wetenschap misschien, voor onze dagen, wat te weinig plaats verleend.

De schrijver van *Botanique à l'usage des Normalistes et du corps enseignant,* verkeerde nochtans in de beste voorwaarden om de wetenschap wat meer de *Bloeiende Reuzen* te laten beheeren.

Dat wil nu in het geheel niet zeggen, dat onderhavig boek geene boeiende en leerrijke lezingen behelst.

De beschrijvingen der boomen zijn echter dichterlijk en eigenaardig opgevat en geschetst; de historische bijzonderheden, aan dezen of genen boom verbonden, zijn over het algemeen zeer belangrijk, en de legenden en sommige gedichtjes vreemd en waarlijk lief. Iets nochtans hadden wij willen zien: dat is dat historische bijzonderheden, legenden en sagen wat meer uit *onze omgeving* zelve genomen werden. Het vreemde speelt ons dunkens eene te groote rol hierin.

Met den geest van opzoeking bezield, gelijk M. Is. Teirlinck, was het geenszins moeielijk eene meer lokale kleur aan de *Bloeiende Reuzen* te geven, en zoo het Vlaamsche volk meer zijn *eigen schoon* te doen ontwaren.

Ja, niettegenstaande de tekortkomingen, (ten minste in den zin, dat wij van Is. Teirlinck een werk in dezen aard dorsten verwachten), is *Bloeiende Reuzen* zeer lezenswaardig, en allerbest geschikt, zoo in vorm als prijs, om als prijsboek in de lagere scholen gegeven te worden.

Zonder buitengewone pracht er aan te besteden, heeft de Roeselaarsche uitgever dit boekje in een zeer lief en aantrekkelijk kleedje gestoken, en het zeer zorgvuldig doen kartonneeren.

P.P. De Nys.

Komen, *1886.*

II.
Aan Vlaanderen. Vaderlandsche Lierzang door Victor Van de Walle. Mechelen, drukkerij E.J. Van Mol. 1886.

Geachte Heer Hoofdopsteller,

Gij komt mij zoo vriendelijk vragen, of ik niet een woordje zou willen schrijven over het onderhavige fraaie boekje, dat het van mijnentwege onheusch ware, te weigeren. Maar ik durf u wel bekennen, dat ik er anders nog al lust toe gevoel, omdat uwe onderlijnde aanbeveling van het slechts uit een *letterkundig* oogpunt te beschouwen, mij geweldig in den weg staat.

Gij kent mij, eh?

Gij weet, dat ik een geestdriftige vrijgezinde ben en uit volle borst den zang van den vriend Van de Walle mede aanhef; gij weet, hoe ik met hem even luide klaag over

Vlaanderens achteruitgang ten gevolge der ongelukkige dweepzucht, die als eene doodende macht....

Maar ik wil enkele inteekenaren niet beletten, uw belangrijk tijdschrift te lezen. Zie, waarde heer Boucherij, ik schroef mijn vurig kloppend hart toe, en laat aan mijn oordeel alleen over, het onderhavige werkje te schatten.

Er is leven en gloed in dien lierzang, eene kalme verheffing en een diep gevoel van het eerste vers tot het laatste, een bewijs, dat het warme bezieling was, die den dichter naar de pen deed grijpen. Zijne verstandige vaderlandsliefde heeft hem tonen ontlokt, die niet missen kunnen fel te roeren en weerklank te vinden in veler gemoed. Het gedicht is rijk aan gezonde en schoone gedachten, meest altijd onberispelijk uitgedrukt, en menigmaal treffend door kunstigen vorm of verrassende wending. Zoo bijvoorbeeld:

> ‘Maar kom, keer tot u zelv, ontvouw die kaart,
> Geschetst door een Malou, die in twee kleuren
> Den grond van Belgenland verdeelt,
> En waarvan elk een staatspartij verbeeldt;
> Beschouw die streek, met bloedig rood besprikkeld,
> Alsof de dweepzucht, die daar vroeger heeft gewoed,
> Haar spoor gelaten had in droppelen geuzenbloed.’

Het is jammer, dat dit fraaie stuk niet van zulken aard is, volgens mijne bescheidene meening natuurlijk, om door een volgend geslacht met evenveel genoegen gelezen te worden. Daarvoor behelst het te veel toespelingen, wier beteekenis of bedoeling later niet meer wordt gevat, of die mettertijd hare waarde en haren smaak althans verliezen.

Ziedaar, geachte heer hoofdopsteller, ik heb gezegd.

J.F. VAN CUYCK.

Koninklijke Vlaamsche Academie van Taal- en Letterkunde.

LEOPOLD II, Koning der Belgen,

Aan allen, tegenwoordigen en toekomenden, HEIL.

Willende een nieuw bewijs geven Onzer bezorgdheid voor de belangen der Nederlandsche letteren;

Overwegende dat niets meer van aard is om dezer ontwikkeling te bevorderen dan de inrichting van een bestendig letterkundig genootschap;

Op de voordracht van Onzen Minister van Landbouw, Nijverheid en Openbare Werken.

Wij hebben besloten en Wij besluiten:

Art. 1. Er wordt te Gent, onder de benaming van Koninklijke Vlaamsche Academie van Taal- en Letterkunde, een genootschap ingericht van letterkundigen en geleerden, dat de studie en de beoefening der Nederlandsche taal- en letterkunde tot voorwerp zijner werkzaamheden zal hebben.

Art. 2. De Koning is de Beschermheer dezer Academie.

Art. 3. De Academie bestaat uit: 1° werkende leden; 2° inlandsche en uitheemsche eereleden; 3° inlandsche briefwisselende leden.

De titel van eerelid kan vergund worden:

A. Aan werkende leden, welke door hunnen ouderdom of door andere oorzaken zich in de onmogelijkheid bevinden aan de werkzaamheden der Academie te blijven deelnemen, of welke, na hunne benoeming, zouden ophouden in België gehuisvest te zijn.

B. Aan buitenlandsche geleerden, die zich hebben doen kennen door belangrijke werken.

Art. 4. Er zijn vijf en twintig werkende leden; twintig dezer leden moeten Belgen zijn en in België gehuisvest; de vijf anderen kunnen worden gekozen onder Noord-Nederlandsche letterkundigen en geleerden, in België woonachtig.

Art. 5. De achttien eerste benoemingen van werkende leden zullen worden gedaan door Ons. De verdere benoemingen van werkende leden, de benoemingen der eereleden en die der briefwisselende leden worden door de werkende leden gedaan en aan de koninklijke goedkeuring onderworpen.

Art. 6. De werkende leden vereenigen zich maandelijks in gesloten zitting en eenmaal 's jaars in openbare vergadering.

De eereleden en briefwisselende leden kunnen aan de beraadslagingen over wetenschappelijke zaken deelnemen met stemrecht.

Art. 7. De benoemingen voor openstaande plaatsen worden gedaan in de maandelijksche zitting volgende op die waarin kennis werd genomen van het openvallen dier plaatsen.

Art. 8. Het bureel der Academie bestaat uit eenen bestuurder, eenen onderbestuurder en eenen bestendigen secretaris, allen gekozen onder de werkende leden.

Art. 9. Het eerste bureel der Academie zal benoemd worden door Ons.

Art. 10. Te beginnen met het tweede jaar van haar bestaan, zal de Academie jaarlijks haren bestuurder en haren onder-bestuurder benoemen.

Art. 11. De bestuurder en de onder-bestuurder kunnen niet onmiddellijk in dezelfde hoedanigheid herkozen worden.

De benoemingen van den bestuurder en van den onder-bestuurder worden aan de goedkeuring des Konings onderworpen.

Art. 12. De bestuurder heeft het algemeen beheer der Academie; hij zit alle vergaderingen voor en maakt van rechtswege deel aller commissiën; hij doet beraadslagen over de verschillige punten, welke in de bevoegdheid vallen van de Academie, hij zamelt de stemmen in, door de leden uitgebracht en spreekt de beslissingen uit, welke met meerderheid van stemmen genomen zijn.

In geval van ontsteltenis wordt hij door den onder-bestuurder vervangen.

Art. 13. De eerste benoeming uitgezonderd, wordt de bestendige secretaris benoemd door den Koning op eene dubbele lijst van voorstelling opgemaakt door de Academie, bij geheime stemming en bij volstrekte meerderheid der stemmen, in eene zitting waar ten minste de twee derde der werkende leden aanwezig zijn.

Art. 14. De bestendige secretaris houdt het boek der beraadslagingen; hij onderteekent met den bestuurder de genomen beslissingen; hij levert de bewijsschriften van goedkeuring en andere getuigschriften af; hij ontvangt de brieven en de memoriën aan de Academie gezonden.

Hij is gelast met de briefwisseling en met de bewaring der archieven en der bibliotheek.

Hij is daarenboven gelast met den rekendienst der Academie.

Art. 15. Wanneer door ziekte of eenig ander wettig beletsel de bestendige secretaris zich in de onmogelijkheid bevindt de zittingen bij te wonen, kan hij, naar eigen keuze, zich doen vervangen door een werkend lid.

Art. 16. De Academie stelt haar reglement van inwendige orde vast, dat aan de koninklijke goedkeuring moet worden onderworpen.

Er kunnen aan dit reglement geene wijzigingen worden gebracht dan op het voorstel van ten minste vijf leden, met de toestemming van de twee derden der werkende leden der Academie. Die wijzigingen moeten aan de goedkeuring van den Koning worden onderworpen.

De voorstellen tot wijziging van het reglement moeten op de dagorde en in de bijeenroepingsbrieven worden aangekondigd.

Art. 17. Aanwezigheidspenningen en schadeloosstelling voor reis- en verblijfkosten, waarvan het bedrag door Ons zal worden bepaald, kunnen aan de leden worden toegekend.

Art. 18. Onze Minister van Landbouw, Nijverheid en Openbare Werken is gelast met de uitvoering van het tegenwoordig besluit.

Gegeven te Brussel, den 8^{n} Juli 1886.

LEOPOLD.

Van 's Konings wege:

De Minister van Landbouw, Nijverheid en Openbare Werken,

Chevalier DE MOREAU.

Koninklijke Vlaamsche Academie van Taal- en Letterkunde.

LEOPOLD II, Koning der Belgen,

Aan allen, tegenwoordigen en toekomenden, HEIL!

Gezien Ons besluit van heden, dat eene Koninklijke Vlaamsche Academie inricht, en namelijk de artikels 4, 5, 8 en 9 van gezegd besluit, luidende als volgt:

‘Art. 4. Er zijn vijf en twintig werkende leden; twintig dezer leden moeten

Belgen en in België gehuisvest zijn; de vijf andere kunnen worden gekozen onder Noord-Nederlandsche letterkundigen en geleerden in België woonachtig.

Art. 5. De achttien eerste benoemingen van werkende leden zullen worden gedaan door Ons. De verdere benoemingen van werkende leden, de benoemingen der eereleden en die der briefwisselende leden worden door de werkende leden gedaan en aan de koninklijke goedkeuring onderworpen.

Art. 8. Het bureel der Academie bestaat uit eenen bestuurder, eenen onderbestuurder en eenen bestendigen secretaris, allen gekozen onder de werkende leden.

Art. 9. Het eerste bureel der Academie zal benoemd worden door Ons.'

Op voorstel van onzen Minister van Landbouw, Nijverheid en Openbare Werken.

Wij hebben besloten en Wij besluiten:

Art. 1. Zijn benoemd tot werkende leden der koninklijke Vlaamsche Academie:

De heeren Claeys (H.), te Oostakker;
De Hondt (L.), te Gent;
De Laet (J.-A.), te Antwerpen;
Delcroix (D.), te Schaarbeeck;
De Pauw (N.), te Brugge;
De Potter (F.), te Gent;
Gaillard (Edw.), te Brugge;
Genard (P.), te Antwerpen;
Gezelle (G.), te Kortrijk;
Hiel (E.), te Schaarbeeck;
Nolet de Brauwere van Steeland (Dr J.), te Vilvoorde;
Roersch (L.), te Luik;
Rooses (M.), te Antwerpen;
Snieders (A.), te Antwerpen;
Stroobant (E.), te Brussel;
Van Beers (J.), te Antwerpen;
Vanderhaeghen (F.), te Gent;
Willems (P.), te Leuven.

Art. 2. Zijn benoemd: tot bestuurder der koninklijke Vlaamsche Academie, de heer Willems (P.); tot onder-bestuurder, de heer Van Beers (J.) en tot bestendige secretaris, de heer De Potter (F.).

Art. 3. Op Zondag, 10 October 1886, te 3 ure namiddag, zal de Koninklijke Vlaamsche Academie worden ingesteld, in Onzen naam, door Onzen Minister van Landbouw, Nijverheid en Openbare Werken.

Art. 4. De Vlaamsche Academie zal binnen de drie maanden vaststellen haar bepaald reglement van inwendige orde vermeld bij artikel 16 der inrichtende statuten.

Art. 5. De Vlaamsche Academie zal zich, onmiddellijk na hare instelling, bezighouden met de keus der zeven werkende leden voor hare volledigingen.

Art. 6. Onze Minister van Landbouw, Nijverheid en Openbare Werken is gelast met de uitvoering van het tegenwoordig besluit.

Gegeven te Brussel, den 8^{n} Juli 1886.

LEOPOLD.

Van 's Konings wege:

De Minister van Landbouw, Nijverheid en Openbare Werken.

Chevalier DE MOREAU.

Kroniek

Letter- en tooneelkunde. Prijskampen.

- De koninklijke Academie van België - klas van letterkunde - heeft de programma's opgemaakt der verschillende prijsvragen voor de jaren 1887 en 1888, alsook voor de buitengewone wedstrijden.

Daaronder vinden we de volgende vragen, die voor onze Nederlandsche letterbeoefenaars belang opleveren: Prijskamp voor 1887. - ‘Men vraagt over Jan Van Boendaele eene verhandeling in den aard van het boek van Dr. J. Te Winkel: Maerlant's werken beschouwd als spiegel van de dertiende eeuw.’

Prijskamp voor 1888. - ‘Apprécier d'une façon critique et scientifique l'influence exercée par la littérature française sur les poëtes néerlandais des XIIIe et XIVe siècles’; en ‘On demande une étude sur les *mystiques* des anciens Pays-Bas (y compris la principauté de Liége), avant la réforme religieuse du XVIe siècle: leur propagande, leurs oeuvres, leur influence sociale et politique.’

Voor den prijs Saint-Génois, 1000 fr.

‘Letterkundige en wijsgeerige beschouwing van Coornhert's werken.’

Deze studie moet in 't Nederlandsch geschreven zijn. De stukken in te zenden vóór 1 Febr. 1888.

Voor den prijs Teirlinck, 1000 fr.

‘De geschiedenis schrijven van de Nederlandsche proza vóór Marnix van St-Aldegonde.’

Stukken in te zenden vóór 1 Februari 1888.

De Koninklijke Academie vraagt voor haren prijskamp van 1888 o.a.

Expliquer, dans un langage simple et par des calculs précis, ce que l'intempérance coûte au travailleur, en argent, en santé et en moralité.

De stellers mogen niet uit het oog verliezen, dat er een volksboek vereischt wordt, van ongeveer 100 bladzijden, bestemd om onder den werkenden stand verspreid te worden.

Het bekroonde werk zal eene gouden medaille ter waarde van 600 fr. worden toegekend.

Wij wenschen de Academie geluk met deze prijsvraag, en hopen dat zij den besten uitslag zal opleveren.

Zoo'n prijskamp is inderdaad nuttig werk.

De stukken moeten ingezonden worden vóór 1 Februari 1888 en mogen in 't Fransch, in 't Vlaamsch of in 't Latijn geschreven zijn.

- De Liersche afdeeling van het Willems-Fonds heeft, in de bestuurzittingen van den 5 en 9 Juni 1886, besloten eenen prijskamp van Nederlandschen zang en uitgalming uit te schrijven.

Alle liefhebbers, die buiten Lier wonen, kunnen aan dien prijskamp deel nemen.

De wedstrijd zal aanvangen op Zondag 31 October 1886, en, van drie tot vier weken, voortgezet worden.

- Voor den prijskamp der letterkundige vereeniging Jan Frans Willems te Antwerpen zijn de volgende 12 novellen ingezonden:

1. *Zijne Vrouw.* Kenspreuk: Een kunstenaar mag niet ophouden mensch te zijn.
2. *De lichtzinnige Stiena.* Kenspreuk: Het leven is een onoplosbaar raadsel.
3. *Karel Van Daelen* of het slachtoffer van het noodlot. Kenspreuk: Voedt de plant bij tengre dagen
   Opdat hij groot uw vruchten drage.
4. *De eerste liefde van mijnheer Vanden Broeck.* Kenspreuk: Als ik kan.
5. *De Kwael's.* Kenspreuk: Opmerkzaamheid en Kunst.
6. *Weldaad beloond.* Kenspreuk:
   Bange woorden maakt hem sterk,
   Liefde bekroont zijn werk.
7. *Edele Harten.* Kenspreuk: Vallende leert men rijden.
8. *Lotje uit den porseleinwinkel.* Kenspreuk: Voorzichtig.
9. *Hun Gustaaf*, en 10. *Het Medaillon.* Kenspreuk: Het is slechts de helft eener vierbladige klaver; zou zij den armen evenwel geen geluk kunnen aanbrengen.
11. *De vrijheid is het leven.* Kenspreuk: Een zaadje.
12. *De geschiedenis van een arm huisgezin.* Kenspreuk: Wat walsch is, valsch is.

- Wij vernemen dat het *Van Crombrugge's Genootschap* van Gent, tegen den volgenden winter eenen grooten wedstrijd

van Nederlandsche tooneelletterkunde en uiterlijke welsprekendheid inricht. Niet min dan 465 fr. geldprijzen, eeremetalen en diploma's worden uitgeloofd.

Voor den prijskamp van tooneelletterkunde wordt gevraagd: Eene oorspronkelijke, deftige alleenspraak in proza of verzen, geschikt om door heeren en damen te worden voorgedragen - Prijs: 50 fr. en een diploma.

De wedstrijd voor uiterlijke welsprekendheid bevat: *A.* Voor heeren, 1e afdeeling, deftige alleenspraken; 2e afdeeling, boertige idem; 3e afdeeling, deftige tweespraken; 4e afdeeling, boertige idem; *B.* Voor damen, 5e afdeeling, deftige alleenspraken; *C.* Voor damen en heeren, 6e afdeeling, tweespraken (kleine tooneelstukjes), en 7e afdeeling, prijs van uitmuntendheid, opgelegd stuk (de bekroonde alleenspraak van den wedstrijd van tooneelkunde).

De bijtredingen moeten vrachtvrij gezonden worden aan den schrijver van het genootschap, J. Verschueren, dagbladschrijver, Van Caneghemstraat, 22, Gent, vóór 1 september.

De handschriften voor den prijs van tooneelletterkunde moeten vóór 1 November vrachtvrij gezonden worden aan hetzelfde adres, waar alle belanghebbenden het volledig programma van den wedstrijd kunnen bekomen.

- *Maatschappij der bouwmeesters van Antwerpen.* - Prijskamp in bouwkunde van 1886, uitgeschreven door voormelde maatschappij, met de welwillende ondersteuning van het Gemeentebestuur.

Voorwerp van den Prijskamp. - Ontwerp voor een Loodshuis.

Vijftien ontwerpen met de volgende kenspreuken: 1. Vogue la Galère; 2. Uit liefde; 3. Antwerpen; 4. Zeevaart; 5. Onvermoeibaar sterk enz.; 6. Vaartwel; 7. Antverpia; 8. Wie werkt met lust, verlangt geen rust; 9. Le phare dirige le pilote; 10. Constantia; 11. Mercator; 12. Een cirkel met rood punt; 13. Battu ou vainqueur; 14. Met passen en meten wordt veel tijd versleten; 15e Antverpia (bis), zijn maandag 26 Juli vóór 5 ure ingekomen om deel te nemen aan den prijskamp.

- Bij den uitgever Hoste, te Gent, is verschenen: *Blauw en grauw*, poëzie van Pol Anri. Deze jonge schrijver, onderwijzer bij de stadsscholen te Gent, toont veel aanleg voor de dichtkunst; menig stukje uit zijnen bundel verraadt gevoel, zonder welke gave er geen gedicht dien naam verdient.

- *Door de wereld!* Gedichten door P.P. Denys (versierd met eene prachtige titelplaat, door Mej. Louise De Hem) bevat de volgende rubrieken: I. Eerste schreden; II. 't Lied der kleinen; III. Rozen en Doornen; IV. Vlaandrenland; V. Vorst en Vaderland; VI Schetsen en Beelden; VII. Zegedroomen.

Het werk, op schoon stevig papier gedrukt, zal zoo van 200 tot 250 bladzijden in 8° beslaan, en tegen *twee franken* vrachtvrij toegezonden worden.

- Het Algemeen Bestuur van het *Willems-Fonds* zal binnen kort aan de inschrijvers zenden eene *Levensbeschrijving van* ANNEESSENS, door D. Sleeckx.

- *Belgische Turnbond.* - Beperkt Congres. - De Belgische-Turnbond, verlangende meer eenheid te brengen in de turnvaktaal, heeft een beperkt congres bijeengeroepen. dat zich zal bezig houden met de Nederlandsche turnvaktaal, tot grondslag nemende de bespreking van het verslag des heeren N J. Cupérus, uitgegeven onder den titel van: *Proeve eener turnvaktaal.*

- Een der nagelaten blijspelen van wijlen Herman Michiels, *Baas Zwam*, (in één bedrijf) dezer dagen door 't Leescomiteit aangenomen, zal, in Augustus, met de a.s. Brusselsche feestvertooningen in den Alhambra opgevoerd worden.

- De opening van den Casino te Blankenberghe is een echt kunstfeest en nogwel een Vlaamsch kunstfeest geweest, dank aan de voorzorgen door den wakkeren Flamingant Konkelberghe genomen.

Vooreerst eene knappe Cantate, door twee jonge kunstenaars, de heeren Wauters en Vleeschhauer van Antwerpen; dichter en toondichter verwierven den grootsten bijval. Een aanvangstuk (ouverture) wel uitgevoerd, onder de leiding van den Vlaamschgezinden Brusselaar, Meester Sennewald. Dan speelde onze Jan Dumon, de Meester fluitist, zoo krachtig en roerend gelijk hij het alléén kan. Want Jan Dumon is gansch doordrongen met zijne kunst.

Onze Blauwaert zong het *Meilied* van Huberti, dat gebisseerd werd, en thans in ieders handen komen kan, daar er eene nieuwe goedkoope uitgave van bestaat; dan *Zomerdag* door Adelbert de Goldschmidt; *Zweer niet* van Huberti, gedicht van Uhland, vertaling van Hiel en om te sluiten den machtigen *Philips Van Artevelde*, gedicht van Vuylsteke, getoondicht door Meester Gevaert. Deze laatste zang was

overweldigend en beheerschte gansch de zaal. Dat is breede, gezonde en tevens krachtige Vlaamsche kunst. De meester werkt thans, voor den zanger Blauwaert, aan drie nieuwe gewrochten, waar Hiel de gedichten voor vervaardigde.

- We vernemen dat te Roeselare een letterkundige kring is tot stand gekomen. Deze vereeniging heeft voor doel de beoefening der Nederlandsche taal en de verdediging der Vlaamsche rechten.

- *Nederlandsch tooneel.* - Op 103 vertooningen gaf Antwerpen 81 verschillende stukken, waaronder 31 oorspronkelijke;

Op 103 vertooningen gaf Brussel 31 verschillende stukken, waaronder 18 oorspronkelijke;

Op 63 vertooningen gaf Gent 53 verschillende stukken, waaronder 22 oorspronkelijke.

Daarbij dient in aanmerking te komen dat Antwerpen 15 en Gent 9 stukken uit het Duitsch, eene ons Nederlandsch aanverwante taal, opvoerden, en Brussel slechts één enkel Duitsch werk.

Antwerpen: de 31 oorspronkelijke stukken verdeelen zich als volgt: 15 stukken in *vijf* bedr.; 1 in *vier* bedr.; 3 in *drij* bedr.; 1 in *twee* bedr.; 11 in *één* bedr.;

Brussel: 18 oorspronkelijke stukken, waarvan: 1 in *zes* bedr.; 5 in *vijf* bedr.; 3 in *vier* bed; 9 in *één* bedr.;

Gent: (die veertigmaal *min* speelt dan Brussel) 22 oorspronkelijke stukken, waarvan: 5 in *vijf* bedr.; 1 in *vier* bedr.; 2 in *drij* bedr.; 2 in *twee* bedr.; 12 in *één* bedr.

Beeldende kunsten.

- Het schijnt dat men er toch eindelijk toe besloten heeft aanvang te nemen met de herstellingswerken van het *Steen* te Antwerpen. In de *Fédération artistique* toch van verleden maand wordt dit besluit in een brief geschreven door iemand die blijkbaar in officieele kringen verkeert en er bijgevolg wel meer van weten moet dan wij, eenvoudige stervelingen. Ziehier wat er in dit schrijven gezegd wordt: ‘Laat ons zeggen dat de herstelling van het *Steen* eene besliste zaak is. Stad en Goevernement zijn het eens geworden. Weldra zal er rond het *Steen* een platform gemaakt worden, in den stijl van het gebouw, en dat leiden zal naar een terras gelijk aan datgene, dat over de Suikerrui opgericht is. Tusschen die twee terrassen en het *Steen* zal men een hof maken en op de lijnrichting der huizen zal een groote trap gebouwd worden, die voeren zal naar eene

nieuwe openbare plaats waarvan de stijl der huizen ons het bloeitijdperk onzer bouwkunde zal herinneren.

Dit oude gebouw (het *Steen)* zal weldra veranderingen ondergaan, gansch in het voordeel van de kunst en van den eeredienst der herinneringen'

- Conscience's beeld, bestemd voor het grafmonument van den grooten schrijver, is bijna geheel gereed. De beeldhouwer Joris is volop bezig het brons af te werken. De leeuw is geheel voltooid. De heer Joris zal alle eer halen van zijn werk, dat belooft overheerlijk te zijn.

- De heer Lybaert te Gent is gelast in de nieuwe kerk der Jezuiten op de Kunstlei te Antwerpen, den Kruisweg te voltooien, waarvan de heer Louis Hendrix de twee eerste staties schilderde. Reeds zijn er twee staties van den heer Lybaert geplaatst; men spreekt met den meesten lof over zijn werk.

Nieuwe Uitgaven.

Het Leven door. - Gedichten van Victorien Van de Weghe. 4e reeks. Kl. 8o, 196 blz. Dendermonde, drukk. De Schepper-Philips.
Prijs fr. 2.-

- *Blauw en Grauw.* Poëzie van Pol Anri, Gent, Ad. Hoste. In-32, 92 blz.
  fr. 1.25
- *Mina de Vondelinge*, door Frans Van den Berghe. In-8o, 182 blz. Mechelen, Alb. Tuerlinckx.
  fr. 1.50
- Vrouwe Courtmans, geb, Berchmans: *Verhalen en Novellen*, 10e deel, inhoudende: Moeder Daneel. - Tegen wil en dank. - De Schuldbrief. In 8o, 280 blz. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete. Antwerpen, Jan Boucherij.
  fr. 1.50
- *Dichtwerken* van Van Zeggelen, nieuwe volksuitgaaf in 2 deelen, met geïllustreerd omslag. In 8o, 610 blz. Antwerpen, Jan Boucherij.
  fr. 3.50

Aangekondigd.

Gedichten voor Huis en School door Jacob Stinissen, met eene teekening door den kunstschilder Karel De Pondt. 200 tot 300 blz.
Prijs fr. 2.50

De lotgevallen van een verzamelaar

Zie de vorige aflevering, blz. 345.

De tweede schuif.

De zoete olijftak, het zinnebeeld van rust en vrede, prijkte aan de zijde van Kaat, terwijl zij in de keuken de spijzen voor het middagmaal bereidde.

Kaat had zich bedacht en kwam tot het besluit, dat zij met list meer zou winnen dan met geweld.

Zij kwam twee strikken te spannen om Meester Berk te vangen, en in het vervolg zonder tegenspraak haren wil te doen gelden.

Zoo zou zij gemakkelijk haar doelwit bereiken en met eigen oogen zien, hoe het gestaan en gelegen was met de vijfde schuif, de schuif der ‘Eigendoms-brieven.’

Zonder hare hulp kon Meester Berk die schuif niet meer openen. Terwijl hij met den Jood was uitgegaan, had Kaat eene zekere hoeveelheid fijn scherp zand in het sleutelgat der vijfde schuif geblazen, en nu kon de sleutel zich in het slot niet bewegen, zonder de hulp van vet olie, en de kan waarin die olie bewaard werd, had Kaat zorgvuldig verborgen.

Buiten dit had zij, de zwakheden van Meester Berk kennende, hem twee strikken gespannen, gelijk reeds gezegd werd; in den eersten, dacht Kaat, zou hij vallen door zijn afschuw van de rotte koorts, en ten tweede door zijne vrees voor spokerij.

Terwijl Kaat kookte en ondertusschen hare plannen nog eens goed beraamde, zat Meester Berk voor zijne tweede schuif. Deze was beter voorzien dan de eerste. Haar opschrift luidde: Mijne kinderjaren en stukken van hedendaagsche beroemdheden.

Het was een stapel van pakjes en bundels, meestal met rekkertjes toegesnoerd. De voorraad van oude pennekoorden scheen uitgeput te zijn, toen deze verzameling tot stand kwam, en misschien ook had de vernuftige Mozes zijnen boezemvriend doen begrijpen, dat die hedendaagsche bindsels handiger waren en de kostbaarheden meer aanzien gaven. Wij zullen eenen vluchtigen blik werpen op al die geschrevene schatten.

Zie bovenaan ligt de bekladde brief van Pauwken en daaronder verscheidene strookjes en snippertjes, sommigen met potlood, andere met inkt beschreven, maar allen toch, verzekerde Meester Berk op de beslissende getuigenis van Mozes, allen herkomstig van de hand des onsterfelijken Conscience. De bodem van dit nog al lijvig pak bestond uit twee brieven met twee gedichten, de eerstelingen, de voorbarige lettervruchten, van den onovertrefbaren volksschrijver, brieven en gedichten door Conscience uit Dendermonde gezonden in 1835 en 1836, aan zijnen vriend Door van Rijswijck, die de opkomende gloriezon der Vlaamsche letterkunde van den damp der Fransche waanziekte wilde vrijwaren.

Laten wij nu Meester Berk zijne geschrevene schatten bewonderen en liefkoozen. Beurtelings komen in zijne handen papiertjes en snippertjes van allen vorm, van alle kleuren, tot bergbriefjes toe, op welke Door, toen klerk in den Berg, eenige rijmptjes had neergeschreven. Verders grijze, gele, roode stukjes waarop hij eigenhandige regels las van P. Van Duyse, Ledeganck, Jan de Laet, Zetternam, Vleeschhouwer, enz. enz. Met uiterste zorg blies hij er de stofjes af en rangschikte alles op eene tweede tafel, derwijze dat Kaat, zoo dacht de goede man, niet meer zou noodig hebben er de rekkertjes nog af te doen en met hare grove handen de ‘kostbaarheden’ uit te kloppen.

Maar hoor, daar klinkt de stem van Kaat onder aan den trap:

Mijnheer, het middagmaal is vaardig.

Terwijl Meester Berk zijnen aangescherpten eetlust gaat voldoen, zullen wij eenen oogslag op het geschrift werpen, dat nog in den hoek der tweede schuif ligt. Dit is toch geen snippertje, neen, het is een gansch schrijfboek gelijk men die vroeger in de scholen verkocht, dat is, een halve boek schrijfpapier dubbel gevouwen en aan den middenkant met eenen draad vastgenaaid. Op het buitenblad lezen wij: Aanteekenin-

gen op mijne kinderjaren, en een weinig lager: Victorie door de ‘Hoeden’ op de ‘Klakken’ behaald. Dit gansch schrijfboek was door Meester Berk eigenhandig geschreven en daarom verdient het onze aandacht eenige stonden te vestigen, des te meer daar het hier juist de plaats is om er den inhoud van te verhalen.

Tot het tweede jaar na het vertrek van kreupelen Geert bleef het leemen hutteken een hemeltje van geluk en zegen, aan welk slechts een donker wolkje dreef, ontstaan door het afreizen van kreupelen Geert. De gezondheid der drie overgeblevene bewoners was kloek en frisch. Het bezembinden ging goed vooruit, en de vruchten des arbeids konden rijkelijk de onkosten van het kleine gezin dekken.

Er heerschte vrede en eensgezindheid onder dit strooien dak. Kareltje leefde wel verzorgd en groeide op dat het een lust was om te zien, en toch bemerkte de moeder met kommer, dat hij altijd mager bleef, en opgroeide als een heesterken.

Als de gezondheid hem maar bij blijft, dacht de vader, dan zal hij gemakkelijk door de wereld rollen, want er steekt geest in den kleine.

Eilaas! Eilaas! alles is onbestendig op aarde!

Een verwoestende ziekte, de typhuskoorts, verspreidde haren verpestenden adem over de heide en legde Jan den bezembinder en zijne vrouw neder op een bed van smarten, totdat zij eindelijk in den dood een einde aan hun lijden vonden, en op hunne beurt aan den voet van het kruis, naast de zeven afgestorven spruiten van hun huwelijk, voor eeuwig onder de groene zoden gingen rusten.

Nu stond Kareltje alleen in de wereld, zoo verre, toch zoo verre verwijderd van kreupelen Geert, zonder hulp, zonder steun, en nog geen tien jaren oud....

Wat moet er van hem, arme wees, geworden.

Den dag van de begrafenis zijns vaders, die de laatste overleden was, en niets wist van de dood zijner vrouw, nam pachter Wouter, de burgemeester van de plaats, den schreienden knaap bij de hand enleidde hem naar zijne woning. Lang, dacht hij, zal ik u den kost niet geven; Zondag na het lof laat ik u besteden.

Toen den Zondag nadien de inwoners van Zoersel zich naar de hoogmis begaven, hoorden zij de helklinkende stem van den veldwachter, die in naam des burgemeesters hun afkondigde,

dat men na het lof zou overgaan tot het besteden van den tienjarigen Karel Jongeneelen, genaamd Berk.

Op het dorpsplein stond een oude lindeboom. Tegen den stam plaatste de veldwachter eene tafel, en zoodra het lof geeindigd was, en het volk zich rond den boom kwam scharen, hief de veldwachter den kleinen Karel op de tafel en plaatste zich aan zijne zijde.

De knaap weende dat hij snikte en verborg zijn gelaat uit schaamte achter de beide handen.

Het volk, meest door nieuwsgierigheid aangespoord, plaatste zich in eenen dichten drom rond de tafel.

Alle gesprekken werden onderbroken door de stem van den veldwachter, die de aanwezigen toeriep:

'Op bevel van den Burgemeester ga ik over tot de openbare besteding van den tienjarigen Karel. De voorwaarden luiden als volgt:

1° men zal den weesjongen het noodige kleedsel en voedsel geven, 2° men zal hem de school laten bijwonen, 3° de meest biedende zal hem op die voorwaarde voor twee jaren in dienst hebben, de som te betalen mag niet minder zijn dan zestien en halve per jaar. Wie biedt er, wie biedt er zestien en halve?'

In het begin sprak niemand; de stilzwijgendheid werd alleenlijk gestoord door den kleinen Karel, wiens snikken achter de beide handen tot huilen was overgegaan; dit trof de harten der vrouwen en van veel mannen die daar stonden; echter dit trof pachter Crauwels de schepene van het dorp niet; hij was een hardvochtig man, en te midden der stilte riep hij met barsche stem:

'Ik heb eenen koewachter noodig, ik geef zestien en halve; maar meer is hij mij niet waard.

'Toegestaan, riep de veldwachter en hij leverde Kareltje, over aan pachter Crauwels, die hem niet bij de hand nam, maar hem weenend en krijschend voor zich in den weg deed loopen tot aan de pachthoeve.

Hij had haast, want hij wilde terug naar het dorp gaan om er zijn gewoon kaartspel te doen.

Die pachter Crauwels was de vader van Kaat en Kaat was toen nog geen negen jaar oud; hare eenige zuster Jans telde er twaalf.

Wat een hemelbreed verschil van inborst tusschen pachter Crauwels en zijne vrouw Suzanna. Hij was een stroef en barsch man, schier altijd sprakeloos, tenzij in redetwist,

waar hij overal het hoogste woord voerde. Gelukkiglijk ontstond zulke woordentwist nooit binnen de muren der pachthoef. Suzanna was de zachtheid zelve, haar hart was minzaam, hare spraak aantrekkelijk; haar gelaat getuigde van de liefderijkheid die hare schoone ziel vervulde.

'Vrouw, zegde hij toen hij binnentrad, ik breng u eenen jongen koewachter, ik heb hem tegen zestien en halve 's jaars aangenomen.'

Daarop verwijderde hij zich, rechtstreeks gaande naar de groote dorpsherberg, *de Lindenboom* en daar verwachtten hem zijne gewone kaartgezellen.

Nauwelijks was haar echtgenoot de deur uit, of Suzanna legde het boek neder uit hetwelk zij hare beide dochters voorlas, nam Kareltje, die nog altijd stond te weenen, bij de hand, en zegde: kom hier, Kareltje, ik heb uwen vader en uwe moeder gekend als twee brave lieden, eenen vader zult gij moeten missen, maar uwe moeder, ja die vindt gij in mij weder.'

Die zachte woorden deden den schreienden weesjongen goed.

'Zie! Zie! Kaatje, riep zij haar jongste dochterken toe; gij hebt zoo lang om een broerken gesmeekt, hier hebt gij nu Kareltje, hij zal een broerken voor u zijn.

'En gij, Jansje, sprak zij tot hare oudste dochter, gij moet ook blijde zijn dat Kareltje bij ons komt wonen, hij zal in uwe plaats het vee hoeden en moeder zal meer gelegenheid hebben om u het naaien, breien en vele andere nuttige dingen te leeren.'

Kaatje ging weg, na haar handje in dit van Kareltje gelegd te hebben; zij ging haar speelgoed halen, om maar onmiddellijk met haar nieuw broerken in betrekking te geraken.

'Het mannetje is mager, uiterst mager, klaagde Suzanna, wie weet of het niet aan honger lijdt.

En Jans ging zonder verder bevel naar de schapraai, en plaatste op de tafel boter, brood en peren.

Smakelijk werden die spijzen genut, en toen allen verzadigd waren, ging Suzanna terug naar hare plaats, en hield zich bezig met het onderrichten van hare oudste dochter, terwijl Kaatje met Kareltje ging spelen; ook toen het begon avond te worden, vielen Kaatjes oogen dicht, zoowel als die van Kareltje, en na nog wat voedsel genoten te hebben werden zij allen door Suzanna slapen gelegd.

Arm jongentje, zuchtte Suzanna, was ik hier alleen meester, wat zoude ik u gelukkig maken.

In *den Lindenboom* aangekomen, had pachter Crauwels als naar gewoonte zich aan de speeltafel geplaatst, en meende er onmiddellijk met de kaarten te beginnen, met het gezelschap van hetwelk de burgemeester deel maakte.

Maar hoor, daar klinkt eensklaps eene luidruchtige stem.

De Notaris stond omringd van eenen hoop volk en vroeg aan den Burgemeester Wouter: ‘Is het waar, is de weesjongen van Jan Berk besteed tegen 16 1/2 's jaars?’

‘Ja, Notaris, dat is waar, luidde het koel antwoord.

Die jongen is voor twee jaren mijnen koewachter, zegde pachter Crauwels zeer barsch.

Kan men niet terug komen op die besteding, vroeg de Notaris na eene korte overdenking.

Waarom, vroeg de burgemeester op zijne beurt.

Omdat ik mij geerne belasten zou met het opvoeden van het jongentje.

Dat zal niet zijn, viel pachter Crauwels hem zeer barsch in de reden, ik heb den jongen Karel wettelijk als bestedeling aangenomen, ik zal hem morgen betalen, ik heb hem noodig en zal hem houden.

Wettelijk, zegt gij, pachter Crauwels.

Ja wettelijk, Notaris.

Zou dan de burgemeester zoo goed willen zijn mij eene wet aan te duiden, die hem toelaat eenen onmondigen weesjongen voor 16 1/2 in het openbaar te verkoopen?

Zoo is het reglement van onze gemeente, Notaris, en zulk reglement noem ik eene wet.

Nooit is een reglement eene wet, Burgemeester; een reglement bestaat uit bepalingen aangenomen voor degenen die er zich willen aan onderwerpen; eene wet is algemeen, die men verplicht is te gehoorzamen.

Welnu, Notaris, de besteding van weezen en ouderlingen...

Is door niets gewettigd, vervolgde de notaris met drift; als er ergens zulke misbruiken bestaan, bestempeld met den naam van reglementen, dan moet men eenen man vinden, die een menschenhart heeft en zulke barbaarschheden afschaft.

Bravo! bravo! begonnen verscheidene omstanders te roepen.

Notaris, zegde de burgemeester, de zaak is afgedaan, wettelijk afgedaan, zij blijft zooals zij is.

Ik mag dan niet hopen mij met de opvoeding van dien weesjongen te mogen gelasten?

‘Waart gij naar het lof gekomen, Notaris, dan hadt gij de besteding kunnen bijwonen en geld bieden boven de anderen.

‘Gij weet genoeg, Burgemeester, dat mijn ambt mij van Vrijdags morgens tot 's Zondags 's middags in de stad roept.

‘Dat kan ik niet verhelpen, Notaris, alles blijft gelijk het is.

‘Herinner u, Burgemeester, sprak de Notaris met plechtige stem, dat na drie maanden uwe verkiezing moet plaats hebben.

‘Welnu?

‘Ik verzeker u dat de meerderheid der bevolking tegenstrijdig is aan dit hatelijk, dit barbaarsch stelsel van de besteding der weezen en ouderlingen. Als gij na drie maanden geen burgemeester meer zult zijn, dan zal ik zonder moeite de zorg over den weesjongen in handen krijgen.

‘Ah! ah! ah! lachte Wouter, mijn vader was Maire onder de Franschen, ik werd Burgemeester onder Willem, en bleef het onder Leopold, en ik zal het blijven, wat den Notaris ook zal mogen doen.

‘Dat zullen wij zien! riep Jonckers met eene uitdagende stem.

De twist, hoe kort, ook was voldoende om het zaad der verdeeldheid onder de aanwezigen te strooien, en nog denzelfden avond vormden de aanhangers van den Notaris een gezelschap, tegenover de aanhangers van den Burgemeester. Het ging zelfs zoo verre dat de pas ontloken partijen niet aarzelden seffens eenen naam aan te nemen, die gansch hun programma te kennen gaf: de ‘niet-besteders’ stonden tegen over de ‘besteders.’

Onder die twee vaandels zou in October de kiesstrijd gevoerd worden.

Schier nooit was pachter Crauwels vroolijk gestemd, als hij zich bevond in zijn huisgezin. Nu toch knorde en morde hij op zoo buitengewone wijze, dat Suzanna het voorzichtig en geraadzaam oordeelde hem in alles maar toe te geven.

‘Susanna vroeg hij, is die jongen daar gereed om met het vee uit te gaan? Het is tijd dat de beesten naar de weide geleid worden.

‘Crauwels, vroeg de vrouw, moet de jongen niet naar de school gaan.

‘Naar de school gaan, daar sprak de veldwachter wel van, doch gemeen volk moet niet geleerd zijn.

‘Maar als de burgemeester het te weet komt, Crauwels.

‘De burgemeester! Ben ik dan geen schepen van het dorp? Ik heb ook mijn woord te zeggen en zal mij wel wachten 16 1/2 naar de zee te dragen. Ik betaal den jongen als koewachter, en als koewachter zal hij mij dienen.

‘Zal Jansje dan met hem gaan, Crauwels.

‘Den eersten dag, ja, om hem den weg te wijzen, en hem op den hoorn te leeren toeten.

Zonder verder nog een woord te spreken bereidde vrouw Crauwels eenige boterhams, die zij met een paar peren op frissche koolbladeren in een korfje legde. Dan haalde zij eenen hoorn en hing hem aan een lint rond zijnen hals; eene zweep gaf zij hem in de hand, en de nieuwe koewachter was tot zijnen dienst uitgerust.

‘Zie zoo, zie jongen, nu zijt gij een lief koewachtertje, sprak zij hem lachend toe, en inwendig dacht zij, ‘arm schepseltje, gij zult naar de school niet mogen gaan, wat zal er van u geworden.’

Daar ontstond een smartelijk geschreeuw: de kleine Kaat wilde met Kareltje meegaan, zoo riep zij, om den ganschen dag met hem te kunnen spelen.

Suzanna deed een teeken aan Jansje, en deze nam zonder dat vader het zag, Kaatje met de hand.

Eene koemeid had het vee uit den stal gelaten en met loome schreden begaven zich koeien, runders en kalveren naar de malsche weiden. Achter de dieren volgde de drie blijde kinderen, en niet weinig was Kareltje tevreden met zijnen nieuwen levensstand. Wat was hij fier op zijnen hoorn, dien hij kon doen toeten zoo luid als een bareelwachter, op zijne zweep, die hij nog niet kon doen klikklakken gelijk de postrijder!

Achter den molen, een tiental boogscheuten van Crauwels pachthoeve, lag de groene weide waarop het vee dagelijks ging. Die ‘dries’ gelijk men het daar noemde, was omringd met grachtjes waarvan het heldere heidewater tot drank aan het vee diende. Op den boord van die grachtjes stond hoog schaarhout, het verblijf der dartele vogelkens, en hier en daar een hoogen wilgenboom, die de schaduw zijner takken over het grasplein uitspreidde. Oh! het was zoo aangenaam voor de kinderen daar in de lommer te spelen, te rusten, te eten! Het was zoo aangenaam voor hen, terwijl het vee stond te grazen of lag te horken, de vogelkens te bespieden, die piepend en schetterend op de takjes rondhuppelden, of de waterdiertjes

gade te slaan, die met allerhande bewegingen hunnen levenslust in het water der grachtjes te kennen gaven, of de vlinders en sprinkhanen te volgen die tusschen het gras, tusschen allerlei bloemen rondzwierven en rap en snel de handjes hunner vervolgers wisten te ontvliegen.

Geen wonder dat het leven van den koewachter in het gezelschap van Jansje en Kaatje ten volle beviel aan Kareltje, en dat hij na het eenige dagen verre boven het eentonig schoolleven verkoos. De zoete vrijheid bevalt het kind zoowel als den burger.

Er kwamen echter ook wel ongeluksdagen voor den kleinen koewachter, en niet zelden moest hij, door slag of stoot, Crauwels kwade luimen uitboeten; maar in zulke omstandigheden wist Suzanna aanstonds de zalf op de wonde te leggen; en is er niets grievender dan de droefheid van een kind, niets ook laat zich gemakkelijker troosten.

Zoo liepen er twee schoone zomermaanden voorbij, zoo begon ook de derde voorbij te loopen, en van dag tot dag werd het moeielijker voor Suzanna om den vrede in het huisgezin te handhaven.

Eerst begreep de goede vrouw niet welke toch de reden mochten zijn van Crauwels aanhoudende misnoegdheid, en van zijne verbittering op Kareltje; dikwijls hoorde zij hem zeggen: ‘Dien koewachter had ik niet moeten nemen, hij zal de schuld zijn van mijnen val!’

Later begreep zij alles, zij vernam het uit den mond eener buurvrouw.

Het tijdstip naderde op hetwelk de dorpsbestiering moest behouden of veranderd worden. Het ging October worden.

Het was aardig om zien wat geweldige gisting, voor de eerste maal, het politiek onder die eenvoudige dorpelingen deed ontstaan. Het openbaar besteden der weezen en ouderlingen was de grondslag eener diepe verdeeldheid geworden. Aan het hoofd der oude gezindheid stond Wouter de Burgemeester, aan het hoofd der tegenpartij stond Mr Jonckers de Notaris. Er werd dapper gestreden met het woord, en dikwijls bleef het er niet bij, de vuist kwam er tusschen en op vele plaatsen vielen er slagen.

In den beginne bleef elke partij getrouw aan haren naam: de ‘niet besteders’ traden op tegen de ‘besteders’.

Later noemden zij zich de ‘ouden’ en de ‘jongen’ met bedoeling op de omstandigheid, dat meest al de oude pachters

bleven bij de spreuk: het hekken aan den ouden stijl, en meest al de jongeren zich vervoegden bij den Notaris om ‘vooruit te gaan’ en eene gansche nieuwe bestiering daar te stellen. Eindelijk, daar de notaris gewoonlijk eenen hoed, de burgemeester altijd een klak droegen, was men tot de gewoonte geraakt de strijdende partijen aan te duiden met de spreuk: ‘de hoeden tegen de klakken’ en dit had tot gevolg dat van de eene zijde veel hoeden aangekocht werden, en van de andere zijde, dit verheffende hoofdsieraad in de doos verbannen werd.

Het zijn dus de hoeden die aan de stembus gaan worstelen tegen de klakken. De strijd is heet en hardnekkig. De ‘klakken’ steunen op de zoo lang bestaande bestiering van Wouter; zij hebben tot vaandeldragers de drie groote gezagvoerders van het dorp: den fieren veldwachter, den slimmen dorpsklerk en den ouden welsprekenden halfblinden schoolmeester. De ‘hoeden’ doen luid klinken de uitmuntende hoedanigheid van den Notaris, zijne bekwaamheid in het bestieren, terwijl, naar hun zeggen, de oude Wouter maar juist genoeg geleerd is om met zes hanenpooten zijn handteeken op het papier te brengen. De ‘klakken’ spreken van den heilzamen vrede die tot hiertoe het dorp heeft gelukkig gemaakt. De ‘hoeden’ spreken van den noodigen, altijd gestremden vooruitgang om het dorp gelukkig te maken. De ‘klakken’ beweren dat de Notaris toch maar een vreemdeling is, die uit heerzucht de wet aan de gemeente wil geven. De ‘hoeden’ antwoorden dat Wouter afstamde van iemand die eertijds met de Fransche Sans-Culotten heulde, en dat hij in 1830 bij den roemrijken strijd voor de onafhankelijkheid stond met de verraderlijke Oranjepartij. De ‘klakken’ houden staan dat Wouter veel goed aan de gemeente deed met de waterloopen te verbeteren. De ‘hoeden’ leggen hem de schuld op, dat hij een bestendige tegenstrever is aan het leggen van eenen steenweg, die het dorp moest rijk maken.

Hemel toch, wat geharrewar! wat gekekel in dit vroeger zoo rustvolle dorp, waar toen schier niemand wist wanneer het kiezing was. Wat geloop! wat gepraat! wat gekijf! de vrouwen zelven bemoeien er zich mede, en het politiek slaat over tot beschimping en eerrooverij!

De maand October kwam. Naar ieders inzien stond de kans der ‘klakken’ zeer gunstig, en moest de gemeente onder het juk der ‘hoeden’ komen, dan zou het de eerste jaren nog niet zijn.

Den Zondag voor de kiezing verspreidde zich des morgens het gerucht, dat de wever van Wechelterzande, de volksdichter van den omtrek, zijne lier heeft aangevat en ten voordeele der hoeden een lied heeft gemaakt, dat de klakken van schaamte in den grond zal doen zinken.

Na het lof traden de hoeden vooruit met de driekleurige vlag aan hun hoofd. Fier en uitdagend waren zij, daar zij wisten dat de goede kans zich altijd bij de stoutmoedigen vervoegt. Op het dorpsplein in den Lindenboom, voor de speeltafel van Wouter en Crauwels, in al de andere herbergen dreunt tot 's avonds laat, ondanks alle pogingen van den veldwachter, het volgende lied, waarvan wij het oorspronkelijk handschrift vinden in de tweede schuif van Meester Berk:

De klakken zijn hier uit de mode
Victorie voor den hoed!
Wij hebben een bestuur van noode
Dat 't dorp floreeren doet.
Op sa! Op sa! klak af voor den hoed,
Op sa! Op sa! victorie den hoed.

Weg, weg met de oude potentaten,
Verdrukkers van de wees,
Die 't menschenkind verkoopen laten
Als schandig slavenvleesch.
Op sa! enz.

Wij zullen kloeke mannen kiezen,
De pruikentijd is uit
Besteders gij gaat 't spel verliezen,
De klak vliegt achteruit.
Op sa! enz.

Oranje moet den nek hier bukken,
Ons staat de vrijheid aan,
De klak wil als een domper drukken.
Komt! Zendt haar naar de maan.
Op sa! enz.

Lijk andere dorpen leven, bloeien,
Vooruitgaan in het goed,
Zoo moet ons dorp in welstand groeien:
Vooruitgang brengt den hoed.
Op sa! enz.

De handen moedig saamgeklonken
Op! op! valt op de klak.
Nog eens het glas in 't rond geschonken,
De zege kroont ons strak!
Op sa! enz.

Gelijk altijd, als de gemoederen opgewonden zijn in eenen kiesstrijd, werd dit liedje gezongen en immer gezongen, herhaald zelfs door de schoolkinderen in de tegenwoordigheid van den ouden Meester, en stemde de geesten gunstig voor de partij der ‘hoeden’ en deed de ‘klakken’ eene neerlaag te gemoet zien. Schoon had de veldwachter, in den naam van den burgemeester, te verklaren dat zij zouden gestraft worden die het oproerig liedje zouden zingen, nu werd het verboden vrucht, nu wilde iedereen het hooren en kennen.

Het werd dingsdag. Er werd gestemd. De ‘hoeden’ hadden de overhand met drie stemmen.

De gewichtige gebeurtenis had veel onverwachte gevolgen, zelfs voor Kareltje den koewachter. Zijne levenstoekomst werd er door bevestigd.

Nauwelijks had de Notaris Jonckers den driekleurigen sluier uit de handen van den gouverneur ontvangen, of hij stapte regelrecht naar Crauwels pachthoef, en zegde tot hem:

‘Pachter Crauwels, in mijne hoedanigheid van Burgemeester moet ik zorg dragen voor den minderjarigen weesjongen Karel Berk, ik kom dien jongen halen.’

‘Dien jongen halen? En waarom?’

‘De eigenlijke reden daarvan is, Crauwels, dat ik beloofde aan de ouders, indien zij zouden sterven, voor den jongen te zorgen.’

‘Goed, maar ik heb hem wettelijk gepacht, of gekocht voor 16 1/2.

Ik heb voor hem betaald wat ik schuldig was.... en.... en.... en ik kan hem niet missen.’

‘Ik meen Crauwels, dat bij de besteding of liever bij de verkooping van Kareltje er zekere voorwaarden gesteld werden.’

‘Ja.’

‘Welnu, zoo gaat het met voorwaarden: als zij niet nageleefd worden verbreken zij het verdrag.’

‘Ik heb al mijne plichten jegens Kareltje volbracht.’

‘Behalve eene, Crauwels. Zoo ik meen luidde de tweede voorwaarde als volgt: Men zal den bestedeling naar de school laten gaan.’

‘Ja, maar zoo iets wordt nooit onderhouden. Ik heb hem genomen tot mijnen koewachter en van uit de school kan hij toch mijn vee niet bewaken.’

‘Uw koewachter blijft hij geen uur meer, Crauwels. Waar is de jongen?’

‘Die jongen blijft bij mij, Notaris.’

‘Die jongen gaat met mij, Crauwels, gij kunt dan tegen mij het gerecht inspannen, indien gij verkiest.’

‘En de 16 1/2 die ik voor hem betaalde?’

‘Vraag ze terug voor de rechtbank, maar vergeet daar niet te zeggen, dat gij verwaarloosd hebt de tweede voorwaarde te vervullen.’

Waarom zou Crauwels zich langer verzetten? Hij voelde in zijn geweten dat hij plichtig was en noch met geweld noch met het gerecht kon hij iets winnen.

Suzanna's goed hart was verdeeld tusschen twee gevoelens: och, zij zag Kareltje zoo geerne; maar dikwijls toch was hij voor Crauwels een voorwendsel tot slechte luimen, en de verwijdering van het kind zou wellicht meer vrede in het huisgezin brengen. Daarbij Kareltje zou beter bij den Notaris zijn, naar de school mogen gaan, en een geleerde jongen kunnen worden.

Jansje stortte tranen, maar Kaatje weende luidkeels, als Kareltje snikkende aan de hand van den Notaris wegging, die hem minnelijk toesprak en weldra zijn gansch vertrouwen won.

Te huis gekomen, werd hij in een nieuw pak kleederen uitgedoscht, met lekkere spijzen gevoed, en werd later met het zoontje van den Notaris naar de school gevoerd, op een klein wagentje bespannen met twee moedige trekhonden.

Aldra vergat Kareltje het groene weiland, den toetenden hoorn, maar Kaatje vergat hij niet, dagelijks zag hij haar in de school en zij bleven de beste speelmakkertjes.

Zoo groeide Kareltje op en het bleek weldra, dat hij met eenen vinnigen geest begaafd was, iets wat den Notaris, die voor hem eene schoone toekomst beraamde, uiterst verblijdde.

Nog maar twaalf jaar was hij oud en reeds kon hij het best lezen en schrijven van al de schoolkinderen. Later wilde de Notaris zelf den jeugdigen geest nog meer ontwikkelen en gaf hem verdere lessen, die in de school niet meer konden gegeven worden....

Terwijl ik u deze gebeurtenissen uit de kinderjaren van Meester Berk vertel, heeft de goede man reeds zijn middagmaal genomen en zit nu voor zijne tweede openstaande schuif.

Hij heeft zijne zeldzame schriften op de tafel gelegd, er eenige van nagezien en bewonderd, en dan is hij in eene diepe

mijmering gezonken, zoo diep, dat hij de stappen van Kaat niet had gehoord, die ongemerkt voor hem stond.

Zij stond verbaasd Meester Berk zoo stil, zoo onbeweeglijk te vinden en zij dacht dat hij sliep.

‘Kom Meester, riep zij hem toe, het is nu geen tijd om te slapen.

‘Kaat lief, ik slaap niet.... wedervaarde de onthutste man, en de zenuwdraadjes deden zijn hoofd schokkend heen en weer vliegen.

‘Dan droomt gij.... riep Kaat nog luider.... ik zie, de schuif is ledig gemaakt, Meester, ik zal deze dan maar uitschrobben; - en wederom wreef de borstel, spoelde het water, schuimde de zeep.

Kaat keek eens op en zag tot haar groot genoegen, dat de vijfde schuif nog altijd voorzien was van het oude nieuw opgeplakte briefje....

Dan plaatste zij de tweede schuif in de zon en sloeg de vlijtige handen aan de papieren die op de tafel lagen. Meester Berk had haar schoon tot voorzichtigheid aan te manen, de papieren vlogen links en rechts, de snippertjes stoven dooreen en lagen weldra op eenen hoop te verweeren: Hoe snel die arbeid ook vooruit ging, toch ontsnapte niets aan de vinnige blikken van Kaat en zij kon zich overtuigen, dat het doel harer nieuwsgierigheid niet in de tweede schuif verborgen lag....

‘Nu, Meester, zullen wij de derde schuif gaan reinigen. Doch hij antwoordde niet en bleef sprakeloos zitten, hij wist zelf niet wat hem deerde, alles walgde hem; eindelijk verklaarde hij aan Kaat, dat hij eene ongesteldheid in het lichaam voelde.

‘Eene ongesteldheid, Meester? dat verwonderd mij niet, sprak deze, ik begrijp niet hoe gij het hierboven zoolang kunt uithouden in deze duffe lucht. Weet gij Meester, wat gij nu moest doen? Geef mij de sleutels van de kas, ik zal de andere schuiven laten verluchten, gij gaat een paar uren wandelen en aan de Schelde de frissche lucht inademen. Als wij dan morgen elkander helpen, is de kast in min dan een uur gekuischt, en zoo klaar als een spiegel; met water en zeep moeten wij die pest den huize uitjagen.

Al bevende en niet zonder groot bezwaar gaf Meester Berk zijnen sleutelring aan Kaat, en hij deed het maar, nadat zij

met zekere plechtigheid beloofd had de kostbaarheden, die in de schuiven lagen, als gewijde zaken te eerbiedigen.

Kaat zag dan eenigszins vergenoegd haren Meester den wandelstok nemen en zich verwijderen.

In diepe gedachten verslonden keek zij nu als radeloos de kamer rond, om te weten welke schuif zij eerst zoude openen.

Maar hoor, er wordt gebeld aan de deur. Dit schudt Kaat uit hare mijmering wakker, zij nadert het raam om te zien wie haar zoo ontijdig komt storen.

Voor de deur stond iemand, of liever iets; want de bezoeker of bezoekster voegde zich zoo dicht met het aangezicht tegen den muur en sloot het hoofd zoo diep tusschen de schouders, dat men geenen menschelijken vorm in den ineengedrongen korten klomp herkennen kon.

Kaat was manhaftig van aard en, volgens hare eigene woorden, eene vrouw die haar man wel zou houden staan.

Onbevreesd klom zij den trap af, opende de deur en hoorde deze woorden in hare ooren klinken.

‘Goeden dag, lieve meid, bij Abraham en Isaak, wat ben ik blijde u te huis te vinden.

‘Mijnheer is niet te huis, was het kort antwoord.

Er ontstond dan eene kleine schermutseling, in welke Kaat niet gemakkelijk het vuur staakte; maar eensklaps verkoelde hare oorlogszucht.

Mozes, de slimme Mozes, haalde een juweeldoosje uit den zak zijner vest en reikte dit Kaat toe.

‘Ik breng u een present, een kostelijk present, sprak hij, dat waardig zal zijn uwe dappere borst te versieren.’

Kaat stak het hoofd op.

‘Mag ik het genoegen hebben, jonkvrouw, u dit present aan te bieden, als een blijk mijner diepe verkleefdheid.’

Kaat stak het hoofd nog hooger op en bracht Mozes binnen zonder barschheid, zelfs op eene fatsoenlijke manier.

‘Uwe borst, jonkvrouw, sprak het joodje, diende wel met een eeremetaal te schitteren; de diensten die gij mijnen boezemvriend, Meester Berk, bewijst zijn overgeldbaar. Daar het in mijne macht niet is u zulke staatsbelooning te geven, wil ik toch iets doen om u mijne ongeveinsde erkentenis te betuigen. Ik geef u deze prachtige borstspeld, die opgeluisterd is met waterklare diamanten, en ik hoop dat gij die uit mijne

handen ontvangen zult, als een bewijs mijner onsterfelijke dankbaarheid.’

Vooraleer Kaat het wel bemerkte, had Mozes de speld op haren boezem gevestigd, haar het fluweelen doosje ter hand besteld en met een minzaam groetje verliet hij het huis.

Toen hij den hoek der straat om was, zag hij Meester Berk, ellendig door de zenuwen geschokt, regelrecht naar de woning van Notaris Kneukelmans gaan.

EDW. IPERS.

Poëzie

Filips I, graaf van Vlaanderen
Treurspel

(Slot van het eerste bedrijf; speelt aan het hof van den Koning van Portugaal.)

ALFONS, KONING VAN PORTUGAAL.

Vangt hem!
Levend! In foltering moet hij sterven,

(Wapenlieden omringen Nobilie).

NOBILIO, KONING DER MOOREN.

Ik spot
Met foltering en dood. Achteruit!

FILIPS, GRAAF VAN VLAANDEREN.

Laat af! Ik eisch hem op, in kamp.

ALFONS.

Geen tweestrijd met een lafaard.

NOBILIO.

Die naam brandt u de lip!
Koning! Aan mij en past hij niet.
Dit tuigt het bloed van honderde Portugeezen,
Gevallen door mijn zweerd,

FILIPS.

En tuigt
De graaf van Vlaanderen, die honderdmaal
U opzocht in 't gevecht. Gij trotsche
Koning! Ik roep u op, ten kamp. Den klingen
Zij het woord. En heb ik recht, dan klief ik u
Den fieren kop; En win, als krijgstrofee,
Uw wapenschild met zwarten leeuw.

NOBILIO.

Kom op
Dan.

ALFONS.

Naar 't strijdperk.

DON SANCHO, ZOON VAN ALFONS,

(die Jehan verzorgd heeft).

De slag
Is niet doodelijk; maar gebroken, door de maliën.

ALFONS,

(tot Teresa, zijne dochter).

Draag zorg voor hem; die edele ridder.
Ik heb een eeuw'ge schuld aan hem.

(Allen af; behalve Jehan, Teresa en Hofdame).

VII.
Jehan, Teresa, hofdame.

TERESA,

(tot Hofdame).

Ik bid u, haal eene draagbaar, doe
Lieden komen.

(Hofdame af).

JEHAN.
Waar ben ik? Teresa!
Die droom? Neen! gij leeft!

TERESA.
Jehan!
Gij reddet mij, gij edelmoedige.

JEHAN.
Ha! Ja! Nobilio. Goddank!

TERESA.
En tot in 't diepste mijner ziel geroerd,
Bedank ik u, op beide kniên. Dat God
U hoede heel uw leven lang. Gij arme!

JEHAN.
Neen! Geen klacht; want wat nu
Gebeurd is, is me een teeken van levende hoop.
Wij zullen beî vereenigd worden. God wil het.

TERESA.
Zwijg! gij dwaalt. Zeg vaarwel
Aan alle hoop.

JEHAN.
Nu? Neen!
't Staat in mijn hart geschreven, onfeilbaar
Spreekt mijn voorgevoel. Al zijt ge verloofd,
Al waart ge gehuwd; de dood breekt alle
Banden. Eens wordt ge de mijne.

(In de verte wapengekletter).

Hoor!

TERESA.
't Is Filips, in tweestrijd met Nobilio.

JEHAN.
Nobilio? Ha! Godsgericht!

De straf. Ga! Zie!

TERESA.

God! Welk
Een kamp. Zie! Nobilio! Wee!
Hij wankelt....

JEHAN.

Wie? spreek!

TERESA.

De graaf.

Ha! Daar keert de kans. Als leeuwen staan ze
Daar, en zwaaien met hun zweerden. Verwoeder
Wordt het geweld. Zij bukken; buigen; neigen;
Al kappende slag op slag. Als vlammen
Flikkeren de klingen en kronkelen om hen heen.
Hoezee! Daar valt hij.

JEHAN.
Wie? Wie?

TERESA.
De Moor.

JEHAN.
Godswraak.

(Hij valt achterover; in de verte verward gejuich.)

VIII.
Teresa, hofdame.

(Hofdame en vier dragers komen op; Jehan wordt op de draagbaar gelegd en weggevoerd. Korte dialoog tusschen Teresa en Hofdame, beiden af).

IX.
Filips, Don sancho, Vlaamsche en Portugeesche ridders en mannen van wapenen.

(Zij komen driftig op. Filips draagt de schild met zwarten leeuw op gulden veld).

FILIPS.
Hoezee! De trotsche ligt verslagen.
Heil Vlaanderenland!

ALLEN.
Hoezee!

DON SANCHO.
En heil den dappere wiens kloeke hand
Verwon den koning der Mooren. Mijn vaderland
Vereert uw naam, en houdt uw daad
In het hart gegrift. Heil den verwinnaar
Der Mooren!

ALLEN.

Heil! Heil!

FILIPS.

Met het zweerd in de vuist
En in eerlijken strijd, van den machtigen koning gewonnen,
Heb ik u lief, klimmenden leeuw! Op!
Mijn Vlamingen! groet uw symbool.
Dit! zij voortaan mijn oorlogswapen
En 't wapen van mijn volk! ‘De zwarte
Leeuw van Vlaanderen!’

(Al de Vlamingen staan rond hunnen graaf geschaard; zij trekken hunne zweerden, zwaaien die in de lucht en roepen:)

Hoezee! Vlaanderen den Leeuw!

(Het doek valt).

ALFONS DEKKERS.

II.
Het woud.[1]

Door het woud zijn frissche gangen,
Ruischt een zachte melodij;
Schalt een feestlied vrij en blij;
Mengt uw stemmen in de zangen!
Wie beladen zijt en rouwt,
Komt! en rust in 't juichend woud.

Reuzige eiken, steunpilaren
Van het zwakke klemmerkruid,
Slaan hunne armen zegenend uit;
Sylphen zweven door de blaren,
Wie beladen zijt en rouwt,
Komt! en rust in 't veilig woud.

De avond nadert; loof en twijgen
Zijn in rozenwaas gehuld;
Zoete vreê het woud vervult;
Winden bidden, boomen nijgen,
Wie beladen zijt en rouwt,
Komt! en rust in 't heilig woud.

JACOB STINISSEN.

Borgerhout-Antwerpen.

III.

1.
Wat waren wij gelukkig.

Wat waren wij gelukkig,
Wat waren wij tevreên,
Bij 't huiswaartskeeren gister,
Zoo zalig, zoo alleen!

Heur handjes in de mijne,
Heur hartjen aan mijn zij,
Dat deed het mijne trillen,
Zoo wellustvol, zoo blij!

(1) Uit '*Gedichten voor Huis en School*,' door Jacob Stinissen, die eerlang verschijnen zullen, en waarvan wij verleden maand het prospectus mededeelden.

De kusjes, die 'k mocht drukken
Op haren lieven mond,
Nooit waren zij zoo vurig,
Dan op dien plechtgen stond.

Zij smolten onze zielen
Tot eene ziele saâm.
En onze liefdezuchtjes
Verstierven in één aâm!

II.
Gij zijt daar niet.

Ik hoor de lieve vooglen zingen,
Wanneer ik wandel langs het bosch;
Ik vlij, vol zoete mijmeringen,
Mij droomend neêr op 't donzig mos.

En duizend bloemen zie ik bloeien,
Wanneer ik langs de weide ga,
Waar kleurenrijke vlinders stoeien,
Die ik met wellust gade sla.

Ik zie de myozoot zich spieglen,
Wanneer ik kom aan Nethes boord,
En dartlend doen de vischjes wieglen
Het watervlak, dat men het hoort.

Wen allen zooveel vreugd genieten,
Wen 't al Natuur zijn hulde biedt,
Dan hoort men mij een zucht ontschieten:
‘Mijn liefste zoet, gij zijt daar niet!’

PROSPER LEFLOT.

Lier.

IV.
Op haar naamdag.

Graag wou ik een kransjen u vlechten,
Een kransje van bloemekens schoon,
Zoo lief als de blos op uw wangen,
Zoo rein als de glans in uw oog.

Ik zoek te vergeefs naar de bloempjes,
Het is nog geen lente, geen mei;
De winter nog heerscht op het aardrijk,
Het is nog zoo koud en zoo guur.

Maar reeds is het lente in mijn harte,
Daar vlood reeds de winter uit heen,
Want dáár schijnt de zonne der liefde,
Daar bloeit, o mijn liefjen, uw beeld.

En mocht ik geen kransjen u vlechten,
Ik zing u dit liedeken teer;
'k Dierf graag er een prijs voor bedingen,
Een lachje en - een kusje daarbij.

DIEDERIK.
19 *Maart* 1885.

V.
De laatste roos. (*Uit het Engelsch van* THOMAS MOORE).

De laatste zomerroze bloeit
Verlaten hier alleen;
Al hare gezellinnen zijn
Verslenst en gingen heen.
Geene enkele bloeme van haar slach,
Geen roos verzoet de lucht,
Weêrspiegelt haar gevierden blos,
Of wisselt zucht bij zucht.

U laten kwijnen wil ik niet,
Op uwen stam alleen;
Waar andre rozen slapend zijn,
Ga ook ter rust daarheen.
Ik strooi u dus ontbladerd neêr
In 's bloemperks open schoot:
Daar rusten uw vriendinnen reeds,
Van geur beroofd en dood.

o, Was mij 't zelfde lot bereid!
Als vriendschap hier verzwindt,
En van der liefde schitterkring
Zich 't perelsnoer ontbindt;
Wanneer het trouwe hart verstierf
En uit het oog verdween,
Zeg, op de koele en doodsbleeke aard'
Wie leefde er gansch alleen?

GUSTAAF RENS.

Leuven, *Oogst* 1886.

Onze dichters vertaald.

I.

‘Tu sei il mio re, tu il dolce signor mio:
Comanda pure, impera,’ ella sclamò.
‘Che all' obbedienza tua pronta son io,
Entro a quest' occhi legger mi si può.

‘Deh, lascia che io ti serva!... Tua, diletto,
Anima e corpo, son.... Versare in te
Voglio il mio ardente cor, darti diletto,
Come una schiava che ti giaccia ai piè....’ -

Io colle braccia il tuo bel corpo cinsi
Tosto, d'un' indicibil gioia pien;
Bocca congiunsi a bocca, ed il tuo strinsi
Tenero seno sovra questa sen.

E poscia che la trepida silente
Anima mia in te stessa s'incarnò,
Confusa colla tua, dal petto ardente
Alle mie labbra un gran sospir montò.

‘Mia gioia, mio tesoro, anima mia,
Tu mia schiava? tu vuoi servire a me?;’
Dissi.... ‘Fede tener tua legge sia:
Qual servitù l'amore impongo a te.’

II.

Quando la notte scende in ciel sereno,
l'er oscuri vïali e sentieretti
Tra il grano onduso stiam degli augelletti
Audir talora il canto che vien meno.
Dalle cime degli alberi al terreno
Di solchi sparso alto e il silenzio, e smetti
Di parlar.... Forse semi con moi detti
Turbarlo? Dimmi per chè taci al meno.
Splende la luna: e all'omero mi posi
La fronte e, il seno per miei baci anelo,
Alzi lunghi vir me sguardi amorosi.
Une preghiera allor riconoscente
Io far dovrei: che spandesi dal cielo
Tutta gioia su noi, l'anima sente.

III.

Il mango è maturo, a sangue somiglia;
Imbalsama l'aria odor di vaniglia;
Non più il petto i oppresso dall'afa del giorno;
Seròtina brezza aleggia dintorno.
Imbalsama l'aria vaniglia che olezza,
Alleggio dintorno serótina brezza;
La rosa-tè chinde il vago boccinolo:
Dal mio cor felice è sgombro ogni duolo.
La rosa-tè il vago boccinolo ha serrato:
So senti quel canto cosi passionato?
Oh, quanto son lieso, felice son io!
Quel canto soave inebria il cor mio.
Quel canto soave non l'hai tu sentito
Laggius o nel verde giardino fiorito?
Oh, come egli inebria quest'anima mia!
La voce è di Seri... Oh, qual melodia!
Laggius o nel vago fiorito giardino
Ci mormora un fonte: al fonte vicino
La sua più bell'aria sta Seri cantando.
'Di', mia sarai tu? - O Seri, di quando.
Vicino a quel fonte dal murmure schietto,
Nel fresco, tranquillo, ombroso boschetto
A me, dolce Seri, la bella persona -
Io vivo per questo - o cara, abbandona.
Nel fresco boschetto ombroso percose
Sua mano il *sam-sim*: conforme alle note
Del grato snomento si dindola e danza:
Un di farla mia quest' una ho speranza.
Percote il *sam-sim* la mano sua bella:
E'tuglia di uri la sua tuglia snella.
Leggiadra è sua danza, si dondola e gira:
Senturgido e in foco hale gote - la mira!
Sveltissima e bella a urì per simile,
Movendo il piedino leggero e sottile.
Nel ballo coll petto surgente si scaglia,
In foco hale gote.... Che svelta è sua taglia!
Leggero e sottile move ella il piedino:
O cara, si voglio io dare un bacino,
Te, o Seri, far mia.... Che odor di vaniglia!
Il mange è maturo, a sangue somiglia.

POL DE MONT.
(*trad. di* M.A. CANINI).

Venezia.

Katheleine.[1]

Gedicht von JULIUS DE GEYTER.
Musik von PETER BENOIT.

Noch brennt die Wunde und in Qualen zuckt das Herz,
Noch meine Kinder für des Vaters Seele beten,
Noch hüllt sie Trauerflor, im Antlitz wohnt der Schmerz,
Und helfen soll das Weib, das sie in Staub getreten!

O Jacob, Jacob, mein Gemahl!
Noch seh' ich dich in diesem Saal
Gefällt von mörderischem Stahl, -
Dich, Ruwaard, an dem Seil seh' durch die Stadt ich schleifen,
Des Aufruhrs Schrecken um sich greifen,
Und helfen soll nun ich - ich soll es, mein Gemahl?

Gott! meine Sinn' umschweifen
Gespenster grauenvoll. Blitzt dein Geschoss
Vernichtung nicht herab in den ergrimmten Tross?

O arme, arme Katheleine!
Wie kurzen Maitags Glüh'n dein Paradies entschwand, -
Die ‘Schöne’ wardst im Lande du genannt,
Und er, der stolze Mann, vom Himmel schien gesandt,
Er trat zu mir, er ward der meine....
Wie war er kühn! Wie war er schön!
Die Kön'gin mag in Purpur gehn,
Doch sie umschlingt kein Arm, beschützend wie der seine.

Gott, üb' Gerechtigkeit! Blitzt dein Geschoss
Vernichtung nicht herab in den ergrimmten Tross?

Doch....
O mein Herz, in deinem Zagen
Hör' Roeland, Roeland sagen:
's Ist Flanderns Loos, das sie beklagen.
Für Gent, *für Gent* sie Alles wagen.

(1) Het oorspronkelijke gedicht verscheen in *De Vlaamsche Kunstbode,* jaargang 1879.

Der Feind auf's Neue dringt, o Jacob, in dein Land.
Ich fühl mich's Schatten gleich, umweben,
Will Alles, Alles geben!
Hier! hier! Juwelenschmuck, den schenkte seine Hand.
Frei Flandern sei von Sklavenband!

Mein Sohn, dem stand ein Fürst zu Pathe,
Trag' mir voran des Landes richtend Schwert;
Schwing's, wie dein Vater, ehrenwerth!
Ihr Töchter lasst die enge Kemenate,
Bringt Spange, Ring ohn' Zahl,
Eilt in den Rathhaussaal!
Ich seh' des Vaters Brauen
Mit mildem Ernst aus Wolken thauen.
Verzeihung heischt sein Wort. Des Aufruhrs Glocke tönt,
‘*Zu mir*!’ - ‘*Zu mir*!’ er ruft, sein Schatten ist versöhnt!

HEINRICH FLEMMICH.

De ‘quaey-werelt’ of de Antwerpsche volksopstand van 't jaar 1477.

(*Zie de vorige aflevering*).

Bijlagen
Verhaal van Burgemeester Nikolaas de Schermere.

Extrakt uit eene verzameling ter stedelijke archieven van Antwerpen bewaard, *Deel E, bl.* 22.

Anno XIIIIe LXXVII, XVI Martii, op eenen sondach, quam de gemeynte van Antwerpen ter merckt tegens haere Heeren daer die van der meerssen ende schippers het beginsele aff waeren ende desanderendaechs zoe vingen zy die Heeren op het stadthuys ende in hunne huysen, als Joncheeren Janne van Ranst, Janne van Mechelen, Heynrick van den Werffve, Borgemeestere, Walraven Draeck, Jan Schuyte, Willem van Riethoven, meester Peeter van der Voort, Claes van der Voort, synen bruedere, ende meer andere.

In de paessdaghen daernaer, vonck die gemeynte noch andere Heeren, als Heer Willem van Lyere, Riddere, Willem van Tichelt, Jan Colegeyns, Adriaen Stedinck, Heynrick van den Kerckhove, maer lieten die zelve corts daernaer weder vuytghaen.

Ten zelven jaere, den XXI dach van April, warden ten huyse van Jacob Wyelants, doen ter tyt Schouteth, jammerlycken gepynicht Willem van Riethoven, Jan van Houbraken, M[r] Peeter van der Voort ende Claes van der Voort, zijnen bruedere.

Ten zelven jaeren, vercregen de gemeynte aen de Hertoginne dat Jacob Wyelant, Schouteth, ende Janne van Halmale, als Commissarissen, t Antwerpen de nyeuwe Weth maecken souden ende wardt Heer Janne van Halmale ge-

maeckt buyten-Borgemeestere ende Janne Pels, Deken van den scippersambachte, binnen-Borgemeestere.

Hiernaer volgen die Schepenen anno XIIIIe LXXVII:

Heer Janne van Ymmerzeele, Heer Jan van Beloys, Mr Willem Verheyen, Heundrick van der Meulen, Claes Tappaert, Cornelis in de *Roye Tonne*, Jacop Manaert, Wouter Ghys, Claes Boel, Mr Willem Pauwels ende Cornelis van der Zype en woudent nyet zyne.

Ten selven jaere, den eersten dach van Meye, warden Mr Peeter van der Voort ende Claes van der Voort zynen bruedere, by vonnisse van Meester Willem Verheyen, gewesen in handen van der gemeynte die in de Borcht stonden, al in hun harnasch, van acht uren voer noene tot dry uren naer noene.

Ten zelven jaere, den VI dach Meye, warden Mr Peeter ende Claes van der Voort, gebruederen, op de merckt op een scavot, ten grooten vervolghe van der gemeynte, onthalst ende ten Predickaeren begraven.

Ten zelven jaere, den VI dach van October, wardt ter Vierschaeren gewesen dat Janne van Ranst ende andere Heeren die de gemeynte gevangen hadde, souden gestaen te dingene by procureurs ende dat de ghemeynte borge stellen soude dat die gevangene ende heure procureurs souden vry mogen ghaen ende keeren ter Vierscharen, maer de ghemeynte en konste oft en hadde egheene borghe te stellene ende doen bleven zy achtere.

In het zelve jaere, warden die quaede opsetters die de Heeren t Antwerpen gevangen oft doen vangen hadden, gebannen, te wetene: Heyndrick de Cock, Nicasius Kools ende Pauwels van Ende.

Bekentenis van Jan van Houbraken.[1]

Ic Jan van Houbraken bekenne ende verlide alsoe ic voermaels als Rentmeesterschape deser stad myn seere mesdragen ende mesgrepen hebbe aen tgemeyne goet van der selver stad, ende dat in myns zelfs orbore ende profyt bekeert

(1) Dit merkwaardig stuk bevindt zich thans ter stedelijke Archieven en is aldaar als een getuige van dit woelig tijdstip ten toon gesteld.

ende beleyt, sonder wete oft consent van den gemeynen rade deser stad, dat ic Jan voirs. vuyt mynen vrien, properen, eygenen ende wel voerdachten sinne, deliberacien ende wetentheit, gelooft hebbe ende gelove, byder eeren ende kersteliker trouwen die ic over de vonte ontfangen hebbe ende dit sonder rigeur oft daertoe bedwongen zynde, dat ic Jan voirs. van nu voerdane tot gheenen tide oft dagen vervolgen en sal oft occ laten oft doen vervolgen by myn selven oft by iemande anders om enich regiment, dienst oft officie, wat dat het sy, inder voirs. stad ende bedrive van Antwerpen te hebben ofte te vuerenne, in eniger manieren, ende oft ic by iemande anders in tiden toecomende geacht, gestelt, oft geordineert warde tot eenigen regimente, officien oft dienste inder voirs. stad oft bewinde derselver, soe kenne ic nu alsdan dat ic daertoe niet, nu werdich noch wettachtich en ben.

Voert gelove ic, Jan voirs. dat ic ter saken van desen, by my selven noch ooc by iemanden anders van mynen wegen, gheenen porteren oft ingesetenen der stad van Antwerpen, nu oft namaels wesende, en sal vervolgen; handelen, laten oft doen vervolgen oft handelen, in fayte, in rechte oft andersins, tot gheenre plaetsen, in gheenre manieren. Voerdane so renunciere ic, Jan voirs. ende ga af uterlyc van allen behulpen ende vriheden, van privilegien, van gracien oft letteren die ic in vorme oft manieren van absolucien van mynre mesdaet voirs van Paus, van Keysere, van Hertogen, van Hertoginnen oft van eenigen anderen vorsten oft Princen, Bisscoppen oft Prelaten, gheestelyc oft weerlyc, vercrigen oft verwerven soude mogen oft ooc laten vercrigen oft doen verwerven, met welker absolucien ic my, ter contrarien van tgene des voirs. es, behelpen souden mogen in eniger manieren; ende oft ic enichsins de contrarie van des voirs. es dede, dat ic dan verbuert sal hebben lyf ende goet, sonder fraude oft argelist. Ende des torconden ende vasticheyt der dingen voirs., so heb ic, Jan voirs. dit met mynen properen hant selve gescreven ende mynen naem ende hanteyken hierop geset, ende ooc met mynen properen segele vuythangende besegelt in tjaer Ons Heeren MCCCC ende LXXVII, opten XX^{en} dach van Meye.

J. HOUBRAKEN.

Ic Jan van Houbraken, swere dat ic van nu voerdane buyten oft binnen der stad van Antwerpen gheenen officieren, wet-

houderen, dieneren, porteren oft ingesetenen vander selver stad mesdoen en sal oft doen mesdoen, in worden oft in wercken, heymelyc oft openbaer, by my selven, by mynen vreinden oft magen oft by iemande anders, van mynen wegen, in gheenre manieren, ende vername ic iemande die hen, oft ennigen van hen, iet mesdoen woude oft doen mesdoen, dat sal ic hen in goets tyts kundigen ende waerschouwen op soenbrake, vredebrake ende op gerechten oorvrede. Also moet myn God helpen ende alle syn Heileghen. Ende in sterckenisse van desen, so heb ic gebeden Emont van Houbraken, mynen broedere, dat hy desen oorvrede voer myn besegelen wilde, totter sommen toe van hondert Bourgoensche gulden die ic, ter contrarien van tgene des voirs. es, soude mogen verbueren. Dwelck ic Emont voirs. gherne also gedaen hebbe, verbindende daervoere myn selven ende alle myn goede; maer ic Jan voirs. gelove den voirs. Emonde, mynen broedere ende borge ende alle zyn goede hieraf costeloes ende scadeloes tontheffene ende wel te quitene, tallen dagen, met my selven ende met allen mynen goeden die ic nu hebbe ende vercrighen mach; dwelk ic daervoere verbinde ende te pande sette, alle argelist vutgesloten.

In orconden der waerheit, so heb ic, Jan voirs. dit selve gescreven, mynen name ende hanteyken hierop geset ende met mynen properen segele besegelt ende ic Emont voirs. desgelycx, opten XX^{en} dach van Meye anno XIIIIe LXXVII.

J. HOUBRAKEN.

Magistraat van Antwerpen

benoemd op 30 November 1477

volgens het *Wethoudersboeck* ter stedelijke Archieven van Antwerpen bewaard:

XIIIIe LXXVII,

Anno MIIII^{e} LXXVII, *opt Sint Andriesavent*, waeren hier de Commissarissen om de Wet te vernieuwen.

Myn Heer van Nassou. Myn Heer de Cansellier van Brabant. Heer Antonys de bastaert van Brabant.

Secretarys:

Mester Jacop Huyjouweel.

Burghemeesteren:

Heindrick vander Muelen. Mester Claes de Schermere.

***Schepenen*:**

H^{r} Jan van Halmale, ridder. H^{r} Jan van Bloys, ridder. Willem van Sompeken. Jan Pels. Wouter Ghys. Claes Boel. Jacop Mannaert. Jacop Coele. Jan de Buekeler. Jan vander Biest. Jan Wouters.

***Schepenen die dit jaer afghinghen*:**

H^{r} Jan van Immerseele. Mester Willem vander Heyden. Heindrick vander Muelen. Jan Meingiaert. Jan Cornelis. Mester Claes Toppaert.

***Ou Schepenen*:**

Willem vanden Winghaerde. Heindrick van Mechelen. Jan Happaert. Simon Draeck. Thoemaes vander Elst. Aert vander List. Willem van Riethoeven. Jan Coelgheensen. Aert Wynricx. Reynier van Ursele. Costen van Berchghem. Costen van Halmaele. Gheert van Eyke. Lanslot van Ursele. Ghillis vanden Wingaerde. Willem van Tychelt. Hendrick van Cuyckt. H^{r} Jan van Berchghem, ridder. H^{r} Willem van Berchghem, ridder. H^{r} Willem van Liere, ridder. H^{r} Wouter van Liere, ridder. H^{r} Ector van Liere, ridder. Jan van Mechelen. Walraven Draeck. Jan van Ranst. Cornelis vander Noot.

***Rentmeesters*:**

Reynier van Ursele. Joes Hoen. Jan van Bilen.

***Peysmakers*:**

H^{r} Michiel vanden Werve. Mester Willem vander Heyden. Willem van Tichelt. Lanslot van Urselle.

Ghuldekens:

Aert vander List. Mester Willem Pauwels.

Keurmesters:

Peter van den Werve. Costen van Halmaele.

Hoetslieden vander Poerterien:

Gheert van Eycke. Jan Meingiaert. Mester Aert van Overhof. Ysebrant van Hamsleghe.

Secretarissen:

Mester Aert de Buekeler. Reynier Boydens. Mester Jan Bost. Ghillis vanden Broeke. Peter Verbeke.

***Pensionaris*:**

Mester Jan Bost.

De Stadtknapen:

Jan van Stancdonck. Jan Joes. Aert van Corckt. Wolf van Immerseel.

Der Stad Boyen:

Danckaert Bouwensoen. Lenaert Michielsen. Dierick Moens.

Rentmesters Knapen:

Claes Staeck. Claes vanden Putte.

De Wyckmesters vanden iersten wyck.

Ghabryel *inden Boem.* Jan vande Sande.

JUL. VAN BREE.

Antwerpen.

Vlaamsche muziekschool

Openbare oefeningen

Het programmaboekje der Openbare Oefeningen van 1884 bevat in het voorwoord, eene beknopte bespreking van het ontstaan onzer Vlaamsche Muziekschool.(1)

Wij nemen de vrijheid, de belangstellende kunstminnaars naar dit voorwoord te verzenden. Wij veroorloven ons, er des te uitdrukkelijker naar te verwijzen, daar de nu bestaande kunstinrichting onzer Muziekschool, er reeds grootendeels in aangeduid staat.

Vervolgens, geven wij hier eenige nadere verklaringen over de wijze waarop ons onderwijsstelsel is opgevat, en van lieverlede, in de school en bij de progamma's onzer jaarlijksche openbare oefeningen, zal verwezentlijkt worden.

Wij meenen, dat het eene onontbeerlijke zaak is, bij alle kunstontwikkeling en bij elke poging tot het in stand houden eener *eigene* kunst, de eigene volksoverleveringen en andere kunstdocumenten tot in den wortel huns bestaans na te vorschen en voortdurend te raadplegen; en dat de ‘kennis’ van het ‘ontstaan’, niet alleen onzer moderne Vlaamsche toonkunst, maar ook aller bestaande toonkunsten, eene wezenlijke noodzakelijkheid is.

Aan ons eigen genesis zullen wij de genesis van anderen toetsen, ze dieper leeren kennen, en daardoor ons streven verrechtvaardigen.

* * *

Indien wij onze leerstelsels op 's volk ‘genesis’ gronden, en (voor wat ons toonkundig bestaan betreft) aan de bron onzer Nederlandsche volksuitingen en oudere toonkunstvoortbrengselen putten, blijven wij, bij de studie van andere toonkunsten aan deze grondbeginselen insgelijks getrouw. Wat voor ons, in ‘onzen zin’ waar is en echt, is ook voor anderen, ‘in hunnen zin’ genomen, echt en waar. Wij bouwen onze moderne Vlaamsche toonkunst op, bij middel harer oudere en meer hedendaagsche bestanddeelen; het is dus van ernstig belang, dat wij onze leerlingen en ons kunstminnend volk, niet alleen met de kunstwerken, maar ook met de

(1) Zie *De Vlaamsche Kunstbode* van 1884, blz. 368 en volgende.

‘kunstbouwstoffen’ van alle andere kunstvolken bekend maken. Wij houden er aan, in alles zoo methodisch (doch niet pedantisch) te werk te gaan, opdat den leerling ‘NIET ALLES DOOREENGEWARD’ worde aangeleerd.

‘Pierre qui roule n'amasse pas mousse’.

'T geen toegepast op wat wij hier bedoelen, zeggen wil: dat de leerling niet naar willekeur, ‘nu’ eene compositie van eenen ‘Germaanschen’, ‘dan’ een werk van een ‘Slavischen’ of ‘Latijnschen’ componist, mag beoefenen. Zulks zou eene donkerheid in den geest des leerlings bijbrengen, welke hem later zou beletten, zich op ‘grondige wijze’, rekenschap te geven van den ‘*algemeenen karaktertrek*’, waardoor b.v., de gezamenlijke bestanddeelen van ‘een-en-denzelfden kunstgroep’ als eene ‘gelijkslachtige synthetische figuur’, als een ‘logisch samengesteld wezen’ voorkomen; ja zelfs, hoe zich soms ‘elk bestanddeel’ van zijne ‘gelijkslachtige bestanddeelen’, door zekere ‘karakteristieke schakeeringen’, onderscheidt.

Voor den ‘Germaanschen kunstgroep’, zal die studie dus den leerling onder andere als ‘*toetssteen*’ dienen om het verschil tusschen de ‘Germaansche’, ‘Slavische’ en ‘Latijnsche’ toonwerken waar te nemen, en zijne ‘eigene kunst’ beter nog te leeren waardeeren.

Hendrik Conscience zegde ons eens ‘dat het zeer loflijk was zich op het “*lezen*” toe te leggen; maar dat de groote moeilijkheid bestond in de oplossing der vraag: Wat zal ik lezen, en, in welke volgorde zal ik mijne “*lezingen*” rangschikken?’

Wij streven dus naar een voor ons volk ‘toepasselijk’ hedendaagsch muziekaal leerstelsel, waardoor niet alleen ons onderwijs, de opvoeding en opleiding, merkelijke aanwinsten doen zouden, maar waardoor tegelijkertijd, eene meer doelmatige opvatting bij het opstellen van muzikale geschiedenis en eene ‘eigen critiek’ voor ‘eigen kunst’, zouden ontstaan.

En niet enkel op muzikaal, maar tevens op elk ander kunstgebied zou zulks, ons dunkens, het geval dienen te wezen: want, indien men de reden van het ‘verval’ van vele kunstinstituten wilde nagaan, zou men gewis de volgende verklaring als waarheid aannemen: ‘Mangel aan toepassing van “Ethnische en Ethische” kunstbegrippen’. Te vergeefs zal men de meening en denkwijze van bekwame kunstenaars

inroepen tot het opstellen van kunstregels, indien die kunstenaars zich willen onttrekken aan de '*vaste natuurwet*' welke de kiem van alle degelijke esthetiek uitmaakt, aan de *genesis* van het volk, waardoor en voor hetwelk die kunstregels worden gemaakt. Te vergeefs zal men thans alle pogingen aanwenden om het willekeurig opgetimmerde kunstschip op gunstig vaarwater te doen drijven. Het zal zich wel bewegen, nu rechts, dan links zijne wending nemende, maar dewijl de richtende stuurman (het grondbegin) ontbreekt, zal het vroeg of laat op eene ongemerkte, maar toch te voorziene klip stooten.... en vergaan.

In onze tijden van nieuw ontstaande kunstbegrippen, vinden wij het plicht, het gewichtige vraagstuk der *moderne kunstpedagogie* in ernstige bedenking te nemen.

Ons dunkens, moeten de kunstscholen, de hoogere ontwikkelende begrippen, welke door den stroom des vooruitgangs worden medegebracht, aankleven, willen zij hunne 'moderne zending' verwezenlijken en de toekomst der kunst, in hare echte en vrije ontwikkeling, verzekeren en waarborgen.

* * *

Bij de notenleer en de meer uitgebreide aanvankelijke muziekleer, zoowel als bij de leergangen, van 'compositie' en de voorbereidende compositie-leergangen, blijven onze leerlingen zich uitsluitend op het *Nederlandsch* en '*ietwat*' algemeen 'Germaansch' zielkundig gebied bewegen. Bij de eerste, om den grondsteen zooveel te vaster te leggen; bij de tweede, om alle vormmenging (eclectism) ZOOVEEL MOGELIJK te vermijden. Niet dat wij beweren willen of zouden, dat onze componisten vreemd aan de 'algemeene' kunstkennis mogen worden; zij moeten ze in ruime mate aanleeren. Wij doelen hier enkel op de werkzaamheden van bovengemelde *leergangen*, bij dewelke het Nederlandsch ideaal uitsluitelijk heerschend blijft: Het is echter bij alle eigenaardige componisten eene kwestie van *to be or not to be*, zich bij hunne scheppingen, in het diepste der eigenaardigheid hunner kunst af te zonderen.

Anders is het gelegen met onze *Vlaamsche vertolkers.* Deze moeten benevens hun eigen (subjectief) kunstbegrip, een meer algemeen (objectief) kunstbegrip in zich verwekken; daar zij geroepen zijn, niet alleen *hunne* eigenaardige kunstvoortbrengselen, maar ook die van *andere* volken op degelijke wijze te vertolken. Daarom doorloopen onze 'leerlingen',

‘dirigenten’, ‘zangers’, ‘speeltuigbeoefenaars’ en ‘tooneelisten’, eenen *cyclus* van studiën betreffende de verschillige nationale toon- en tooneelkunsten, welke cyclus volgenderwijze is bepaald:

Germaansche kunstgroep:	Vlaamsch-België, Noord-Nederland, Engeland, Scandinavië. Duitschland.
Slavische kunstgroep:	Rusland, Polen, Bohemen; de Hongaarsche groeponderverdeeling: Zuid-Hongarije en het Magyaarsch in Hongarije.
Latijnsche kunstgroep:	Waalsch-België, Italië, Frankrijk, Spanje, Portugaal.

* * *

Zoo als men ziet, is dit ontwerp eenvoudig en klaar. De ‘leerwijze’ en de ‘stof’ van het onderwijs in verband brengen met de doelmatige kunstontwikkeling onzer leerlingen, dat is, van ‘*ons*’ uitgangspunt vertrekkende, langzamerhand door de wegen der ‘verwantschapte’ volken, en van lieverlede, door ‘die’ der mindere en meerdere ‘ongelijkslachtige’, tot het algemeene overgaan: is het ons voorgestelde doel dat wij reeds gedeeltelijk bereikt hebben, en in de toekomst verhopen tot volle verwezenlijking te brengen.

Bij de bijzondere ‘zang-’ en ‘instrumentale’ leergangen hebben de studiën der ‘drij kunstgroepen’ opvolgentlijk plaats, te beginnen met de lagere afdeelingen, tot en mede begrepen de hoogere afdeeling A der studieleiders, waarbij de Germaansche ‘bestanddeelen’ uitsluitelijk worden in acht genomen.

Na die ‘*eerste periode*’ bezit de *leerling-vertolker* een genoegzamen ‘*eigen*’ bezaaiden en beplanten kunstgrond, om tot de studie der ‘Slavische’ en ‘Latijnsche’ kunstgroepen over te gaan, zonder vrees van, door ‘deze’ in zijn eigen kunstenaarsnatuur overweldigd te worden. Ten andere de ‘voortzetting’ van wat den ‘*Germaanschen groep*’ betreft, blijft, bij de overige te voltooien studiën eene ‘*hoofdvereischte.*’

In breede trekken aangeduid, staan onze leerstelsels volgenderwijze recht.

De studieleiders (volgens de vakken) behelzen de aanduiding:

1° der ‘practische’ en ‘theoretische’ lagere, middelbare en hoogere muziekleer;

2° der ‘mechanische’ en ‘technische’ oefeningen, vocale of instrumentale;

3° der ‘technisch- esthetische’ en ‘reine esthetische’ voordrachten.

Door het 1° worden verstaan: de noten en meer uitgebreide muziekleer, alsook de leer der Harmonie, Contrapunt, Fuga, samenstelling of compositie, enz.

Door het 2°: alle oefeningen welke de vaardigheid, bij het stemorgaan of het beoefend speeltuig, voor doel hebben.

Als zielkundige beoefeningen beschouwen wij, voor wat ‘*ons eigen*’ betreft: onze Zuid- en Noord-Nederlandsche ‘oude’ en meer ‘hedendaagsche’ volksliederen, vaderlandsche gezangen en volksdanswijzen, choralen en madrigalen;

Als ‘zielkundige-wetenschappelijke’ beoefeningen: ‘de ideale’ kennis onzer ‘Nederlandsche taal’ en onzer oudere en nieuwere proza- dicht- en tooneelliteratuur, (letterkundige en muzikale); de voordrachten van dicht en proza; kennis van ‘zielkundige’ aardrijkskunde en van onze lands- en kunstgeschiedenis (bijzonderlijk de muzikale).

Door ‘*technisch-esthetische*’ oefeningen worden verstaan: ‘karakterstudiën, studiën van ‘gevoel,’ en ‘uitdrukking,’ waarbij het technisch doel het voorname blijft, maar zich reeds in zekere mate met het reine muzikale versmelt.

‘*Esthetische*’ oefeningen: bestaan in de voordrachtsleer van *ideale* toonwerken.

* * *

Het ‘ideaal’ der programma's onzer jaarlijksche openbare oefeningen zou zijn: een beredeneerde en logische samenhang, (van de lagere tot de hoogere afdeelingen der leergangen) eene soort van jaarlijksch **Schoolfestivalprogramma** uitmakende.

Dit programma, waarvan de uit te voeren stukken gekozen, ‘deels,’ in het schooljaar-repertorium, ‘deels,’ in compositiën, ‘*korts*’ voor den tijd der openbare oefeningen van elken leergang en elke klas, den leerlingen opgelegd, zou heel en al beantwoorden aan de ‘*ethnische*’, ‘*ethische*,’ en ‘*esthetische*’ kunsteischen, welke wij als grondbegin onzer leerstelsels hebben aangenomen.

Dit jaar beantwoordt ons programma reeds meer dan het vorige, aan het ons voorgestelde ‘*doel*’; wij verhopen hetzelve opvolgenderwijze te verwezenlijken, in zooverre het immers mogelijk is, een ‘ideaal’ te bereiken.

* * *

Wij meenen dan ook bij onze openbare oefeningen, **iets meer** dan de **betrachting** van een **gewoon kunstgenot,** vanwege onze 'toehoorders' te mogen verzoeken; en wel, een **welwillend nagaan** van hetgeen door de leerlingen wordt voorgedragen, hoe 'dikwijls' ook hun optreden bij de hoogere leergangafdeelingen, door de eischen der doorwerkte 'kunstgroepen', noodzakelijk zou worden geacht.

Ons programma bestaat niet enkel uit '*voordrachten*' van 'VELE' leerlingen die nog 'WEINIG' kennen; maar ook, uit zulke van 'WEINIGE' leerlingen, die reeds 'VEEL' hebben geleerd.

Wat er van zij, de rechtzinnigheid van ons bestendig streven naar vooruitgang, zij onze beste voorspreekster bij allen die beseffen, welke eene zware te volbrengen taak het is, *nog niet verwezenlijkte theoriën*, hoe gegrond ook in hunne opvatting, tot volledige toepassing te brengen.

Wij zullen dus voortgaan, jaarlijks ons kunstminnend volk op de hoogte van den toestand 'zijner muziekschool' te brengen. Zonder strekking naar 'bijval-bejag' zullen wij onze persoonlijke pedagogische leus getrouw blijven '*meer degelijke diepte dan schitterende oppervlakkige uitgestrektheid!*'

* * *

Wij sluiten met een woord van dank, vooreerst aan het Antwerpsch Gemeentebestuur voor het ruime en doelmatig lokaal, dat het aan de muziekschool heeft geschonken en de voortdurende ondersteuning, waarvan zij het voorwerp is; aan de Heeren Voorzitter en leden onzer schoolcommissie; aan onze leeraars, die zich geene moeite hebben gespaard om de noodige studiën voor het uitvoeren van het algemeen programma der openbare oefeningen van dit jaar, te doen beijeveren; eindelijk aan onze leerlingen, voor den moed en de zorg welke zij aan den dag hebben gelegd gedurende het verloopen schooljaar, alsook aan onze kunstminnende bevolking en 'onze pers' welke jaarlijks meer belang in de ontwikkeling der Vlaamsche muziekschool stellen en die belangstelling, dit jaar bijzonderlijk, door een talrijk opkomen en welwillende medewerking, hebben bewezen.

PETER BENOIT.

Antwerpen, 22 Juli - 6 Augustus 1886.

Boekbeoordeeling

Napoleon-cyclus
door Dr L. Simons. - Roeselare, De Seyn-Verhougstraete, 1885. Prijs: 2.50 fr.

‘Eene vijg na Paschen!’ hoor ik, mij dunkt, den heer Simons wrevelig uitroepen, het oog gevestigd op deze bespreking. Eveneens bespeur ik den schamperen lach om zijne lippen, dien ik inderdaad zou verdienen, hadde ik schuld aan het feit, dat hem eene anders zoete vrucht thans verflauwd en verdroogd wordt aangeboden.

Maar neen! ik mag er - evenals de redactie - gerust de handen over wasschen, zonder zelfs den heer Simons pogen te troosten met de godzalige spreuk: Beter laat dan nooit!

Gewoonlijk zien we 'nen dichter optreden met een bundeltje *Lentezangen, Viooltjes* of iets in dien aard, eene verzameling kleine stukken, aan de natuur en de liefde gewijd. Zelden echter gebeurt het, dat iemand met een heldendicht als zijnen eersteling optreedt en gelijk doctor Simons met eenen Napoleon cyclus zijne plaats komt innemen tusschen de letterkundigen. Het is een waagstuk, dat reeds dáarom ontzag inboezemt, laat staan als het gelukt is! En dat is met het onderhavige werkje nu wel juist het geval niet, maar het doet stellig veel van den jongen dichter verhopen.

Het onderwerp is grootsch, en we begrijpen, dat het nog immer iemand bezielen kan, hoewel wij persoonlijk spijt gevoelen, dat Dr Simons het heeft gekozen. De tijd is, naar wij hopen, voorbij, dat een oorlogsheld als de eerste Napoleon het menschdom bewondering afdwong. Tegenwoordig zijn het andere genieën, waarvoor wij eerbiedig de knie buigen. Wij willen kunnen bewonderen met hart en ziel, zonder onze oogen te moeten toedrukken voor stroomen menschenbloed, verwoeste velden en platgeschoten steden. Napoleons grootheid laat ons koud, en deswege kan ook zijn dichter slechts eene matige belangstelling bij ons opwekken, niettegenstaande hij zich wel gewacht heeft, zich te doen gelden als lofdichter.

Eens het onderwerp aangenomen evenwel, moeten wij erkennen, dat het met veel talent werd uitgewerkt. Bijna geen der vijf-en-twintig zangen van den fraaien cyclus of men leest hem met genoegen, dank aan de bezielde poëzie, die er door stroomt, de kloek gebouwde verzen, den meest altijd passenden stijl en de keurige taal.

Laat ons nu, tot verrechtvaardiging van onzen lof, een paar voorbeelden aanhalen. Ziehier de vijf laatste strofen van het stuk *De Terugtocht* (uit Rusland namelijk):

Toen viel menig jongeling ver van zijn land,
Door honger, vermoeidheid en koude vermand,
En borg, want daar blonk hem een grimmende tand,
't Gelaat in de hand.

De sneeuw werd zijn bruidsbed en weerde de kou.
Toen vloekte haar jeugd, hare liefde, haar trouw
(Dien adel der kunne!) zoo menige vrouw,
De jonkheid vol rouw.

Toen waakte de moeder in naamlooze smart
Bij 't wiegje, tot berstens zich drukkend het hart,
En woelde bij 't vragen, waar vader toch mart,
Zich de echtsponde hard.

Toen drenkten de tranen den sneeuwwitten baard
Eens vaders, met jaren en nooddruft bezwaard;
Ach, 't karige hout voor zijn jongen bespaard
Verkoolde de haard.

Toen wezen de lijken, verspreid langs de baan,
(Een kruisweg!) den keizer het vaderland aan,
En vluchtende klonk het hem na: 'Wees voortaan
Vervloekt, Korsikaan!'

Het lieve boekje eindigt met eenen *Nazang*, dien ik gansch overschrijf:

Geschiedenis, die grootsche daden,
Hoe kort ook, etst op gouden bladen
En trots biedt aan vergetelheid;
Gij, die niet schat naar aantal jaren,
Maar over 't tijdvak der barbaren
Den sluier van de dooden spreidt;
o Zeg! Wat schooner lof verdiende
Ooit eeuw, dan onze negentiende,
De jongste van haar zusterrij?
Zij, die aan 't werkloos, stramme leven
Van Pelias weer bloed zou geven
Door hare machtspreuk: 'Mensch; wees vrij!'
Zij, die de losgerukte loten
Der volken, uit één stam gesproten,
Verbinden zou tot één gezin;
Die, over stroom en grenspaal henen,
De rassen vreedzaam zou vereenen
In welvaart en in broedermin!

o Twisten! Mocht ge zijn vergeten
Voor 't volksbelang, de hechtste keten,
Die staat aan staten samenrijgt
En volk aan koning. Vrede! Vrede!
Zoo luidt de vaderlandsche bede,
Die 't rechtgeaarde hart ontstijgt.
Genoeg geoorloogd! Vrede! Vrede!
Dat is, o mensch, de reuzenschrede,
En de eenige naar 't heilvol doel
Der volksbeschaving. Zoete vruchten
Gedijen slechts in zefierluchten,
Niet in het gure stormgewoel.
Niet spreiden duurzaam lauwerkransen,
Geplukt op 't bloedig puin der schansen,
Veroveraars! hun pracht ten toon.
Ja, grooter is de kleinste koning,
Wien volksmin trensde tot belooning
Een vrederijke burgerkroon!
Welaan; des zij uit volle longen
U 't warme danklied toegezongen,
U, vorst van 't bloeiend Belgenland!
Wel u, toen gij de droeve veeten
Van vroeger koninklijk vergeten,
Den Noorderbroeder boodt de hand!
o Vorst! Uw naam zal blijven leven!
Want meer dan krijgsroem zal het streven
Verheerlijkt zijn bij 't nageslacht
Van hem, die, eenig in Europe,
Beschavingslicht en toekomsthope
Aan eene nieuwe wereld bracht!

En hiermede roepen wij den dichter een hartelijk ‘Tot weerziens!’ toe.

Antwerpen.
J.F. VAN CUYCK.

Kunstenaarskring 'Arte et Labore.'

Op 8 Augustus l.l. hield deze kunstenaarskring zijne vierde tentoonstelling in de Verlat-zaal.

Deze kleine verzameling van schilderijen was over het algemeen zeer bevredigend. Een talrijk publiek is gedurende de kermisdagen de werken dezer jeugdige schilders komen bezichtigen, een bewijs dat het streven van *Arte et Labore* (waarom niet *Kunst en Werk*?) zeer gewaardeerd wordt. Eene korte bespreking der tentoongestelde werken zal dit overigens nog meer doen uitschijnen.

De Heer TIMMERMANS heeft verschillende stukken, die over het algemeen kernachtig geschilderd zijn; misschien kon de kleur in sommige deelen meer onderscheiding hebben. Een *Stradivarius*, de *Beeldekensschilder* en een klein *Buitenzicht* zijn zijne beste schilderijen, evenals zijn *Binnenzicht eener smis.* Zijne andere doeken konden meer doorwerkt zijn, bijzonder voor wat de figuren betreft.

Van M.F. SIMONS treffen wij aan; *de Stokerij*, een groot doek, zeer onderscheiden als kleur, en waarop brokken voorkomen, die meesterlijk behandeld zijn. Jammer dat er deelen in voorkomen, die als behandeling niet op dezelfde hoogte staan. *In de heide* is een doek vol waarheid, waar de heidelucht u uit tegenwaait, en het licht met veel natuurlijkheid en toch op de eigenaardige manier van Simons is weergegeven.

Het *Maanlicht op de Schelde* van M. ALLAERTS heeft vele verdiensten als opmerking en weergeving van een dergelijk effekt; onder betrek van uitvoering zou het echter keuriger kunnen zijn.

De jonge schilder LOOYMANS stelt eene *X*e *Statie* ten toon, welke flink geborsteld en als samenstelling goed is; in enkele deelen laat de teekening wel wat te wenschen; maar de kleur is frisch en keurig.

In bewondering is een goed genrestukje, met veel onderscheiding en flink getoetst. Eene kleine *Schets* der XIe statie belooft ons een oorspronkelijk opgevat en helder schilderstuk; het landschap heeft veel waarheid.

M. HERREMANS leverde een eigenaardig tafereel in zijne *Musketiers na de Serenade*; de indruk van den regenachtigen vooravond is goed weergegeven. Het geheel is opgevat zooals de hedendaagsche Fransche schilders het doen zouden. - Het *Eiland van Burano* is eene schilderij vol licht, waarop nochtans de kleuren wat al te hard tegen elkander afsteken.

Het *Gerust Geweten* van DIERCKX, een kleine schoorsteenvager met eenen boterham met platten kaas in de hand, heeft vele verdiensten als toon; de onderlinge waarde der kleuren is goed in het oog gehouden. Het figuur is flink geschilderd: misschien mochten de bijzaken vaster gedaan zijn. - De *Proever* is flink geschilderd en vol uitdrukking; ook in de *Oogst* zijne vele goede hoedanigheden.

M. VAN GROENINGEN leverde twee *Buitenzichten*, beide zeer verschillend als opvatting, doch met even veel hoedanigheden; er zijn enkele gedeelten op, welke een uiterst vaardig penseel verraden. Deze schilder belooft veel. Bijzonder bevallig is het tafereel met de vrouw die potten wascht, hetwelk in een bruinen toon is opgevat. Het voorplan van zijn *Fotograaf* is met veel kunde uitgevoerd.

Vier schilderijen werdën door M. LEO VAN AKEN ten toon gesteld: twee portretten en twee genrestukjes. De beeltenis van onzen vriend Edw. I. is goed van gelijkenis en houding, ofschoon misschien wel wat te ernstig. Het dames portret komt ons veel te zwart voor. Van de twee genretafereeltjes is *Een solo* voorzeker het beste, en in dit vak een der schoonste van de tentoonstelling. Zijne *Boekenliefhebbers*, bezit vele goede hoedanigheden.

Van M. GEERINCKX zagen wij *Na de Wapenschouwing*, dat een goed geschilderd tafereel is; het bovenste katje is bijzonder keurig gepenseeld; zijne *Bekoring* is eveneens een goed tafereel en onderscheiden van kleur.

De *Appelsienen* van M.K. MORTELMANS zijn flink geborsteld, doch eenigszins wollig. Ook het *Binnenzicht* van M.J. COPPENS heeft goede hoedanigheden als opmerking, maar de toon van het licht is wat al te scherp.

Wij vinden maar weinig onderscheiding in *Het Kerkportaal* van M. KOKKEN; het innige, aan de plaats eigen, wordt er gemist. Als uitvoering is het niet onaardig, maar de teekening moest meer verzorgd geweest zijn.

M. BROSENS stelde ten toon *De Oogst*, dat volgens ons frischheid in de uitvoering mist. Als kleur zijn er wel hoedanigheden in; het komt ons echter voor dat zijne tafereelen niet genoeg naar de natuur gestudeerd zijn. De kleine stukken hebben ons minder bevallen.

De beeldhouwkunst was slechts door twee kunstenaars vertegenwoordigd, vooreerst M. JORIS, wiens marmeren borstbeeld goed gebeiteld was; de uitdrukking ervan was geestig en getuigde van juiste opmerking; verder M. BEST, die portretten in potaarde tentoonstelde, breed en malsch gedaan en levendig behandeld.

J.B.

Kroniek.

Prijskampen.

- De Stedelijke Commissie der ‘Breidel en de Coninc feesten’, van Brugge, noodigt de Vlaamsche dichters van België, tot een' algemeenen prijskamp, voor het opstellen van een *Zanggedicht*, ter eer der Brugsche helden van 1302.

De volgende bepalingen zijn vastgesteld geworden:

1. Het gedicht moet oorspronkelijk en onuitgegeven zijn, en geschikt om tijdens de plechtige onthulling der standbeelden gezongen te worden, op de Groote markt van Brugge, met begeleiding van orchest.
2. Het zanggedicht mag weinig meer dan *honderd* versregelen tellen.
3. De mededingers mogen zich op geener wijze bekend maken. Ieder ingezonden stuk moet eene kenspreuk dragen, welke herhaald zij op een gesloten omslag, den naam des schrijvers en dien zijner woonplaats bevattend.
4. De handschriften zullen vóór 15^{den} October 1886, aan den heer Burgemeester der stad Brugge, vrachtvrij toegestuurd worden.
5. Een verguld zilveren eermetaal en eene som van 250 franken, zullen aan den schrijver van het bekroonde gedicht geschonken worden.
6. De stedelijke Feest-Commissie zal vijf kunstrechters benoemen.
7. Men mag de niet bekroonde werken, binnen de 30 dagen na de uitspraak der Jury, terugvragen. Na dit tijdverloop, zullen de overblijvende omslagen vernietigd worden.
8. De plechtige bekroning van den prijswinnenden Dichter zal tijdens de Breidel en de Coninc feesten plaats hebben.

Aan 't werk dus, Vlaamsche Dichters, het onderwerp is der moeite waard!

- *Wedstrijd van Vlaamsche Alleen- en Tweespraken en Kluchtliederen*, uitgeschreven door de Maatschappij DE MOEDIGE JONGELINGEN, te Waereghem.

1° Alleenspraken. - Boertig vak. 1^{e} prijs, een verguld eermetaal en 10 franken. 2^{e} prijs, een verguld eermetaal.

2° Alleenspraken. - Deftig vak. 1^{e} prijs, een verguld eermetaal en 10 franken. - 2^{e} prijs, een verguld eermetaal

3° Kluchtliederen. - 1e prijs, een verguld eermetaal en 10 franken, 2e prijs, een verguld eermetaal.

4° Tweespraken. - Deftig vak. Eenige prijs, twee vergulde eermetalen en elk 10 franken. - Een schoon diploma zal daarbij aan elken prijswinnaar geschonken worden. Er zullen in ieder vak eervolle meldingen, bestaande in diploma's, gevoegd worden.

De prijskamp zal plaats hebben in de zaal van het *Zangershof*, ter Marktplaats, en beginnen op Zondag 3 October 1886, om desnoods den volgenden dag voortgezet te worden.

- Wij vernemen dat de Dendermondsche afdeeling van het *Willems-Fonds* voornemens is, voor den aanstaanden winter, eenen wedstrijd van declamatie en zang uit te schrijven. De deelnemers zullen op bepaalde Zondagen optreden. Iedere strijd zou met eene voordracht gepaard gaan.

Tooneel- en letterkunde.

- Het Bestuur van den Nederl. Schouwburg zond voor eenige dagen zijn programma voor het a.s. seizoen. Verscheidene nieuwe stukken uit de Vlaamsche, Fransche, Duitsche en Engelsche repertoria worden daardoor aangekondigd. De openings-voorstelling begint met *Filips van Artevelde*, drama. Als aanwinsten voor het gezelschap treffen wij slechts die van den heer H. Schepmans aan. Mejuffer Beersmans verleent hare medewerking als gast.

De Cirkschouwburg, onder bestuur van heer Fritz Bouwmeester, waarover wij in de vorige aflevering spraken, opent zijne deuren met *Nathan's Parabel*, zangspel van Julius Van der Voort, muziek van Emiel Wambach.

Wij zijn overtuigd dat het daarwezen van twee tooneelgezelschappen in de Scheldestad, een wezentlijken vooruitgang is, en hopen, in het belang der kunst en der ondernemers, dat de bevolking beide ondersteunen zal.

- Te Brussel, bij N. De Bremaeker, is verschenen een bundel van *Zes Kluchtliederen*, woorden van Harpoen (H. Ledeganck), getoondicht door C. Van Hoof, J. Braun en K. Desmet.

Ook zullen eerlang *Zes Romancen* van denzelfden schrijver het licht zien.

- De ijverige Vlaamsche uitgever De Seyn-Verhougstraete, te Roeselare, heeft eene nuttige uitgave ondernomen, die wij ten zeerste aanbevelen bij onze Vlaamsche declamators en tooneelkringen, namelijk de *Bibliotheek voor declamators.*

De 3 eerste nummers daarvan zijn verschenen; zij bevatten een goed dichtstuk van Omer Wattez, *De Droom eener Moeder* getiteld, en 2 gedichten van P.A. de Genestet.

Elk stuk, in een gemakkelijk zakformaat en afzonderlijk ingenaaid, kost slechts 50 centiemen; tien nummers vormen eene reeks en zijn, ineens genomen, verkrijgbaar tegen fr. 4.50.

In de eerste reeks, die binnen kort volledig zal wezen, zullen dichtstukken voorkomen van Omer Wattez, de Genestet, Prudens van Duyse, Ledeganck, J.F. Willems, Th. Van Rijswijck, J. Nolet de Brauwere en Daems.

Wij wenschen den heere De Seyn eene ruime ondersteuning toe met deze uitgave.

- De nieuw gestichte maatschappij: *Internationale Kunstdrukkerij*, Kogelstraat, 27 te Brussel geeft met eersten October aanstaande een nieuw Vlaamsch prentenblad uit voor het volk. Het tijdschrift is getiteld DE VLAAMSCHE ILLUSTRATIE en verschijnt wekelijks. Dit leesblad schijnt tot eenen grooten bijval geroepen; want tot nog toe bestond er geen enkel geïllustreerd Vlaamsch weekschrift voor de werkende klas en de burgerij.

Wij raden onze vrienden aan dit nieuw blad te ondersteunen. De prijs voor België is bepaald op *zes frank* per jaar, vrachtvrij aan huis.

De Nederlandsche taalcongressen.

- Uit Noord-Nederland ontvangen wij het hoogst verblijdend nieuws, dat het eerstkomend Nederlandsch Congres aanstaande jaar in de hoofdstad Amsterdam zal gehouden worden.

Zoo onze inlichtingen juist zijn, zou het voorzitterschap waargenomen worden door Prof. Quack, bestuurder der Nederlandsche Bank en eenen der keurigste schrijvers en oorspronkelijkste denkers van Holland. Met het secretariaat zou niemand anders dan de heer Van Hall, den gekenden bestuurder van Nederland's groote tijdschrift *De Gids*, zich wel willen gelasten.

Het Congres zal in September 1887 plaats hebben en te dier gelegenheid zal Vondel's geboortejaar (1587) natuurlijk herdacht worden. Men spreekt van eene feestelijke bijeenkomst in het heerlijke Vondelspark te Amsterdam, aan den voet van het standbeeld des grooten dichters, alsook van eene gala-vertooning in den Nederlandschen Schouwburg der hoofdstad, waarop stukken van Vondel met de meeste zorg zouden

worden opgevoerd. Dit zou voor ons, Zuid-Nederlanders, eene echte letterkundige lekkerbekkerij zijn.

Van nu af aan moeten wij allen in Vlaamsch-België aan 't werk gaan om een groot getal Vlamingen aan te werven voor het aanstaande Amsterdamsch Congres.

Vlaamsche belangen.

- *Het Vlaamsch in België.* - De onlangs verschenen *Annuaire statistique*, uitgaande van het gouvernement, bevat de volgende opgave aangaande de talen in België gesproken. Onder opzicht der taal was de bevolking in 1880 verdeeld als volgt:

Sprekende Vlaamsch alleen	2,485,384
Sprekende Fransch alleen	2,230,316
Sprekende deze beide talen	423,752
Sprekende Duitsch alleen	35,250
Sprekende de drie talen	13.331

In 1880 telde Vlaamsch België dus **255,068** inwoners meer dan Waalsch België. Het is dus niet meer dan redelijk dat de Vlamingen dezelfde taalrechten genieten als de Walen. Dat is ook al wat zij vragen.

- De *Vlaamsche Vooruitstrevende Studentenkring*, van Brussel, onder kenspreuk 'GEEN TAAL, GEEN VRIJHEID' richt aan de Taalbroeders van Noord- en Zuid-Nederland eenen omzendbrief waardoor alle vlaamsche vrienden aanzocht worden, het hunne bij te dragen om de vlaamsche werken der onlangs door brand vernielde Universiteitsboekerij te vervangen. Dit werk verdient de aanmoediging aller flaminganten.

De giften worden ingewacht bij den heer Voorzitter van den Vlaamschen Studentenkring Praagstraat 31, St-Gilles bij Brussel.

- Naar we uit Gent vernemen is het in brons gieten van den leeuw, een der voornaamste stukken van het grafmonument-Conscience, in de gieterij van den heer Steyaert, te Gent, opperbest gelukt.

Het moet een prachtig stuk zijn, dat niet alleen den talentvollen beeldhouwer, heer Frans Joris, maar ook den heer Steyaert tot eer strekt.

De plechtige inhuldiging van het praalgraf op het Kielkerkhof, te Antwerpen zal op 19 September luisterlijk gevierd worden.

Alle Vlaamsche maatschappijen worden bij die hoogste eerbewijzing aan het onsterfelijk talent des Vlaamschen Meesters uitgenoodigd.

- In Holland is een omzendbrief verspreid geworden, betreffende de oprichting van een gedenkteeken op het graf van de begaafde schrijfster Mevrouw Bosboom-Toussaint.

We twijfelen niet of ook Zuid-Nederland zal willen bijdragen tot verwezenlijking van dit plan. Mevrouw Bosboom leeft ook hier in dankbare herinnering voort, voor al het schoone aan onze letterkunde geschonken.

Aan strand terug
Zangspel in één bedrijf
door Pol Anri

Personen:

HENDRIK, *zeeman.*
LUCAS.
ELIZA.

(Zicht op de duinen; zandheuvels links en op den achtergrond; een toren in de verte. - Op het eerste plan rechts van den aanschouwer, eene hut).

Eerste tooneel.

ELIZA, ALLEEN.
(Zij komt voorzichtig uit het huisje). Moeder slaapt reeds... Oude brave vrouw!... Zooveel en zoolang heeft ze gezorgd, dat haar rusten wel verdiend is.... Ach, waarom kan ik, nog zoo jong, geen vreedzamen slaap meer genieten?.. Zie, onwillekeurig kom ik buiten, om te mijmeren en te treuren in de duinen.... (Meer naar den achtergrond). Wat is het stil, akelig stil!... En hoe zwart zijn de wolken!.. Een bleeke gloor nog slechts dáár, in het westen, van de ondergaande zonne. (Zij klimt op een heuveltje). Bruisend klotsen de golven tegen den dijk (Zij bedekt schielijk de oogen). Hoe woedend spatten zij in de hoogte!... Daar is storm op handen.... O wreede, onmenschelijke zee, nog razender moet gij geweest zijn, wanneer het vaartuig schipbreuk leed, waarop mijn arme verloofde dienst deed! En dan, wanneer ge rustig wordt, dan zingt uwe stem van zalige liefde, alsof gij spotten wildet met mijn vroegtijdig wee!... (Naar voren).

N° 1.

ARIA.
o Wilde vloed, o wilde vloed,
Ach, wist gij hoe mij 't harte bloedt,

Wanneer ik u, met razend woelen,
Uw spattend schuim op 't strand hoor spoelen,
o Wilde vloed, o wilde vloed,
Ach, wist gij hoe mij 't harte bloedt!
Waarom toch hebben uwe golven
Mijn' Hendrik in uw' schoot bedolven,
En sloot ge u over 't peilloos graf
Van hem, die me eens zijn liefde gaf?
Ach, wist gij hoe uw eindloos klagen
Mijn hart van schrik en wee doet jagen,
En mij zoo foltrend lijden doet!...
o Wilde vloed, - o wilde vloed!

O ja, wel pijnlijk is het denkbeeld dat hij dáár rust, in den schoot der golven, zonder te weten wáár, zonder hoop ooit dat plekje te vinden, en er de knie te kunnen buigen tot het gebed!... Telkens als ik sta aan den oever der zee, herdenk ik den avond waarop hij mij bekennen dorst: ‘Eliza, ik zie u zoo gaarne!’ En wat daarop volgde, - o, dat geluk kunnen alleen de engelkens smaken.

N° 2.

ROMANCE.

Toen hij voor de eerste maal mij kuste,
Belonkte ons 't maantje aan 's heemlen trans.
Omlaag was alles stilte en ruste,
Omhoog was alles zilvren glans.
En toen voor 't eerst de zilte baren
Hem deden aan mijn oog ontvaren,
Klonk, roerend zoet,
Zijn afscheidsgroet
Mij tegemoet;
En 'k volgde, in lange, bange nachten,
Mijn trouwen Hendrik in gedachten,
Die dobberde op den vloed.

Bij tooverslag ontweek de smarte,
Toen hij mij, als een kostbren schat,
Opnieuw aan 't liefdrijk kloppend harte
In bei zijne armen hield omvat.
Helaas, nu blijf ik weenend staren
Op 't maatloos veld der grauwe baren!

Mij klinkt zijn groet
Niet roerend zoet
Meer tegemoet!
En toch, in lange, bange nachten,
Herzie ik Hendrik in gedachten
Nog dobbren op den vloed.

Tweede tooneel

DE VORIGE, LUCAS.

LUCAS

(komt ongemerkt op, links, en zingt, ter zijde:)

Naar u blijft ook mijn ziele smachten,
Uw beeld zweeft immer me in gedachten,
En zet mij 't hart in gloed!

LUCAS.
Liezeken!

ELIZA.
Mijnheer Lucas! Gij hier?

LUCAS.
Doe ik u schrikken?

ELIZA.
Neen, maar.... waarom komt gij zoo geheimzinnig langs hier, nu het avond wordt?

LUCAS.
Wat wilt gij? Als de zon slapen gaat, staan immers de verliefden op.

ELIZA.
Ha, gij zijt verliefd?

LUCAS.
O, tot over de ooren!

ELIZA.
Zoo, zoo!...

LUCAS.
Ja, ik ben verliefd, ik ben betooverd, ik ben van den duivel bezeten!

ELIZA.

Gij hebt er toch wel iets van.

LUCAS
O, ik geloof het wel!... Mijn hart is getroffen geworden door den gloed van een oog,... van twee oogen,... van twee sterren,.... van twee zonnen!... Ik droom....

ELIZA.
Dat hoor ik wel.

LUCAS.
Ik droom van haar gedurende den dag, gedurende den nacht en op andere tijden ook nog. Ik weet niet meer wat ik doe, ik weet niet meer wat ik zeg!

ELIZA.
Arme Mijnheer Lucas!

LUCAS.
Neen, rijke Mijnheer Lucas!... Want, Liezeken, ik zelf ben niet te versmaden.

ELIZA.
O neen, gij hebt talent....

LUCAS.
En geld!

ELIZA.
Gij hebt bekoorlijkheid.

LUCAS.
En geld!

ELIZA.
Gij hebt verstand....

LUCAS.
En geld!

ELIZA.
Gij hebt...

(ter zijde)

een' slag van den molen weg!...

LUCAS.
En geld!... Sedert den dood van mijnen oom ben ik de rijkste grondeigenaar van tien uren in de ronde.... Welnu, Liezeken, zoudt ge mijne vrouw willen worden?

ELIZA.
Ik?... Ha, ha, ha!...

LUCAS.
Wat blief?

ELIZA.
Ik lach.

LUCAS.
Gij lacht?...

(Tot het publiek)

Zij lacht!

ELIZA.
Maar Mijnheer!... Is dat ernstig!

LUCAS.
Zeer ernstig. Welnu?

ELIZA.
Ik bemin Hendrik, gij weet het.

LUCAS.
Maar...

ELIZA.
Ik *blijf* hem beminnen.

LUCAS.
En mij?

ELIZA.

(Met kracht)

Nooit!

N° 3.
Tweezang.

LUCAS.

Ik koos nochtans u uit
Tot mijn bruid,
Gij zult dus 't jawoord schenken
Na ernstig overdenken.
Ik koos u immers uit
Tot mijn bruid.
Neem dra een kloek besluit:
Zeg ja!

(Poos).

ELIZA.

Ha, ha, ha, ha!

ELIZA.

Verspil in minnenijd
Niet uw' tijd.
Nooit zult ge me overreden
Met u in d'echt te treden.
Verspil in minnenijd
Niet uw' tijd,
Vermits gij schipbreuk lijdt,
Zoo ga!

(Poos).

LUCAS.
Ha, ha, ha, ha!

TE ZAMEN.

ELIZA.
Al koost gij ook mij uit
Tot uw bruid,
Nooit zult ge me overreden
Met u in d'echt te treden,
Al koost gij ook mij uit
Tot uw bruid,
Verander van besluit
En ga....

(Poos)

Ha, ha, ha, ha!

LUCAS.
Ik koos u immers uit
Tot mijn bruid!
Ik zal u overreden
Met mij in d'echt te treden.
Ik koos u immers uit
Tot mijn bruid
Dra hoor ik tot besluit
Uw ja....

(Poos)

Ha, ha, ha, ha!

LUCAS.
Uw laatste woord!

ELIZA.
Neen, neen, neen.... nooit!

LUCAS.
Gij wilt het....

ELIZA.
Of liever, ik wil het niet!

LUCAS.
Of liever, gij wilt het niet! Het zij. Maar luister. Ge kent mij nog niet. Ik geef u een kwart uurs om u te bepeinzen, ernstig te bepeinzen... Stemt gij niet toe, dan zal ik u dwingen.

ELIZA.
Gij?

LUCAS.

Ik!

(Af, links).

Derde tooneel.

ELIZA.

(Nadenkend).

Dwingen!... Wat wil hij zeggen? Dwingen,... hij mij dwingen!... Kom, kom, dat zal eene nieuwe gril zijn van zijne ietwat zwakke hersenen. Een goede jongen, maar....

(zij wijst op het hoofd)

. Ha, ha! Dat zou wat prettigs wezen, ik zijne vrouw!...

(Zeer ernstig)

En Hendrik!...

(Zij beklimt een heuveltje)

. 't Is of de zwartste wolken wegdrijven; de zee wordt kalmer, er is geene vrees meer voor onweer....

(De Angelus klept)

. Hoort, de Angelus klept.

N° 4.
Romance.

Daar klingelt
En tingelt
Het klokje der vree,
Dat tampt in de duinen, en wegsterft op zee.

Gelukkigen knielen,
Verheffen de zielen
In roerenden drang,
Maar.... mij klopt de boezem zoo bang!
Kling-klang,
Zilveren zang,
Kling-klang!

(Het klept ten tweede male).

't Geschemel
Ten hemel,
De fonklende pracht
Verkondigt weldra weer den rustigen nacht.
Voor minnenden komen
De zalige droomen
Vol roerenden drang,
Maar.... mij klopt de boezem zoo bang!
Kling-klang,
Zilveren zang,
Kling-klang!

(Het klept ten derden male; het wordt langzamerhand donker. - Men hoort in het orkest de klokketonen der naburige dorpskerken aangevoerd worden door den wind, en zachtjes wegsterven. - Eliza opent de deur van haar huisje en spreekt naar binnen):

Ze rust nog. - Zie, ze glimlacht in den droom. - O, slaap wel, oude, trouwe moeder, en God alleen kenne den worm, die het hart uwer dochter verteren zal!...

(Zij sluit voorzichtig de deur. - Korte poos. - Lucas bemerkende):

Daar is hij waarachtig weer!

Vierde tooneel.

DE VORIGE, LUCAS.

ELIZA.
Wat wilt ge van mij?

LUCAS.
Gij weet het. Hebt gij overdacht?

ELIZA.
Neen.

LUCAS.
Blijft ge weigeren?

ELIZA.

Ja.

LUCAS.

Neen, ja... Onzinnig meisje!.. Gij zoudt rijk zijn, gekleed gaan in kostbare stoffen, omhangen met goud en gesteenten.

ELIZA.

Ik verlang uwen rijkdom niet.

LUCAS.
Gij zoudt nooit meer moeten zwoegen en slaven.

ELIZA.
Wie onder 't werk is groot gebracht, vreest het werken niet.

LUCAS.
Of is het mij dien ge haat?

ELIZA.
Ik heb enkel medelijden met u.

LUCAS.
Medelijden!... Ha, gij meent dat het mij hier schort, in de hersenen!... Maar, spreek ik als een dwaas!... Eliza, o, ik bid u, het kan zijn dat het geld u niet bekoort.... Maar... ik zie u zoo gaarne!

ELIZA.
Houd op, Mijnheer, uwetaal is heiligschennis! Wat ge daar zegt heb ik eenmaal gehoord, van hem, hoort ge, van Hendrik, en gij hebt het recht niet, die woorden te herhalen!

LUCAS.
Maar Hendrik is... verdronken.

ELIZA.
Wie zegt het u?... Wel heeft men het wrak van zijn schip op zee gezien; maar tot hiertoe ontbreekt alle bericht over de manschap. Kon zij niet even goed gered als verdronken zijn?

LUCAS.
Dat zegt ge wel, maar gij zelve gelooft het niet!

ELIZA.

(ter zijde)

, Het is waar!

LUCAS.
Hoor mij aan, tracht mij te beminnen, wij zullen zoo gelukkig zijn!

(Hij treedt haar nader)

.

ELIZA.
Achteruit, lafaard!... Ga, en behoor met uw goudslijk wufte, lage schepselen; maar nader geen eerlijk visscherskind!

LUCAS.

Ook mijne bedoelingen betwijfelt gij? Welnu, sidder....

(Hij gaat schielijk naar de deur der hut; het verduistert)

.

ELIZA

(wil de deur beschermen).

Och, stil, bid ik u, stoor moeder niet.... Zie, ze slaapt zoo gerust:

LUCAS.
Ze slaapt, ja, maar.... in *mijn* huis!... Binnen weinige dagen, hoort ge, binnen weinige dagen jaag ik u beiden op straat.

ELIZA.
Gij zult niet durven!

LUCAS.
En waarom niet? Ik zal meer doen, de klank van mijn goud zal meer doen. Nergens, hoort ge, nergens zal zij een eigen dak meer vinden, of opgenomen worden door bekenden. -

(Stil muziek)

. En dan dwaalt zij daar, langs den oever der onstuimige zee, terwijl de winden haar zweepen in 't gelaat!... En dan dwaalt zij daar, blootgesteld aan storm en regen, zonder schuilplaats, zonder troost, zonder hulp!

ELIZA.
Maar dan zult ge mijne moeder vermoorden!

LUCAS.
Ik niet, maar gij!

ELIZA.

(Zij werpt zich voor zijne voeten. - Het wordt zeer donker)

. O, wees barmhartig! Dood mijne oude, trouwe moeder niet!... Zie, ik smeek u op de knieën, spaar heure grijze lokken! Het is te wreed! Eisch zulk offer niet van mij!

(Zij is door schrik als verbijsterd).

LUCAS

(richt heur langzaam op; zij verstaat hem niet meer. - Op dit oogenblik treedt Hendrik, zeer geheimzinnig, op den achtergrond).

Sta op, melieve, ja, ge bemint mij, ik weet het wel!... Denk aan dien andere niet meer: dooden komen niet terug.

(Hij wil haar kussen. - Het dondert)

.

HENDRIK.

Doemnis!

LUCAS

(gilt, en ijlt verschrikt weg, rechts).

Vijfde tooneel.

ELIZA, HENDRIK

ELIZA.

(staat eenen stond verplet; daarna, als uit een' droom ontwakend, wil zij naar Hendrik toesnellen, en zich in zijne armen werpen.)

Hendrik!

HENDRIK.

Blijf.... Uwe plaats is niet meer aan het hart dat gij gebroken hebt, maar aan het hart van dien ellendigen wellusteling!

ELIZA.

Maar, ik bid u....

(Het dondert)

.

HENDRIK.

Zwijg. Vererger uwe misdaad niet door laffe logentaal. Ik heb alles gezien; alles, hoort gij?

ELIZA.

Maar, ik bid u....

(Donder)

.

HENDRIK.

Neen, lieg mij niet voor!... Meineedige!... Ha, ik was immers dood, verdronken op zee, ha, ha ha!... Niet waar?... En daarom moest gij u aanstonds in de armen werpen van een ander man?... Niet waar?... En van welk een' man? Van een half verdwaasden rijkaard! Ha, ha, ha!...

(Als bevreesd voor zijn lachen)

. Mijn God!... mijn hoofd dreigt uiteen te spatten!.. O, ik zal krankzinnig worden?

(Snikkend)

O, ware ik maar dood! Ware ik maar op zee verdronken?

N° 5.
Aria.

Waarom onthieldt ge, teugellooze baren,
Mij de eeuwge rust in uwen sombren schoot,

HENDRIK.
En moest ik eerst heure ontrouw nog bestaren,
Die meer mij toegrijnst dan de grijns der dood?
Vaarwel, o strand, vaarwel, geliefde duinen!
Ik breek met u en alle herinnring af....

ELIZA.
Kom tot bedaren!

O, hoor mij aan!
Ik smeek vergiffenis af!...

Vaarwel, vaarwel....

(hij snikt; het orkest speelt het motief voort). (Schielijk, met een' kreet)

. De woeste zee verkies ik tot mijn graf!

(Hij wil weg; doch Eliza snelt hem op den achtergrond na, en werpt zich voor zijne knieën).

ELIZA.
Neen, eerst zult ge mij aanhooren!

HENDRIK.
Laat me, laat me, zeg ik u!

ELIZA.
O, Hendrik, ik bezweer u, bij onze liefde, hoor mij aan.... Ik heb aan Mijnheer Lucas niets toegegeven.... Maar hij bedreigde moeder en mij op straat te zetten, en ik heb hem genade afgesmeekt.

HENDRIK.
Voor wie?

ELIZA.
Voor mijne moeder; neen, voor *onze* moeder!

(Zij weent)

.

HENDRIK.
De lafaard!

(Zachter)

En wat heeft hij u gezegd?

ELIZA.
Weet ik het? Ik was zóó ontsteld....

HENDRIK.

(heft haar van den grond op)

En wat hebt *gij* hem gezegd?

ELIZA.
Dat ik u nooit ontrouw zou worden!... En nochtans dacht ik, dat ge bij 't vergaan van uw schip verdronken waart....

HENDRIK.
Neen, Eliza, de manschap is door een voorbijvarend schip opgenomen en verzorgd.... En nu ben ik teruggekomen, juist om dat te zien! Och!

(naar den voorgrond)

.

ELIZA.
O, ik smeek u, twijfel niet aan mijne liefde!

HENDRIK.
Maar wat geeft mij zekerheid?

ELIZA.
Mijn woord....

(Ziende dat Hendrik ongeloovig het hoofd schudt)

Mijn eed: ik zweer het u!

(Hendrik wankelt)

Mijn kus!...

(Zij kust hem)

Arme jongen!

HENDRIK.
Ja wel, arme jongen!... Maar waarom zou ik langer wankelen? Uw open oog, uw treurige glimlach, uw onschuldig gemoed.... Neen, onze visscherskinderen zijn immers niet volleerd in de boosheid!

(Zachter)

Eliza, bemint ge mij?

ELIZA.

(liefderijk)

Vraagt gij het?

HENDRIK.
En.... gij hebt mij nooit, geen oogenblik, uit uw hart verbannen?

ELIZA.

(krachtig)

Nooit!

HENDRIK.

(van vreugde weenende)

Maar dan mag ik u altijd beminnen?

(Omhelzing)

Maar dan kan ik nog weer gelukkig zijn!... Maar dan....

N° 6.
Barcarolle.

HENDRIK.
Op de wieglende baren
Kunnen wij varen
Van onze blauwende levenszee;
Oolijk en rustig,
Vroolijk en lustig,
Lachend belonkt door de minzame vreê.
Hola hee!
Met ons twee,
Op de wieglende baren
Kunnen wij varen
Van onze blauwende levenszee!

TE ZAMEN.
Op de wieglende baren *enz.*

HENDRIK.
O ja, ik zet geen voet meer op een schip, voor gij met mij in 't huwlijksbootje zijt getreden....

(Gerucht)

.

ELIZA.
Hoort gij niets.

HENDRIK.
't Zal de wind zijn. Ik ben immers bij u, wees maar niet bang.

(Gerucht)

. Ja toch....

(Naar den achtergrond, rondziende)

Volledige duisternis.

ELIZA.
Misschien is het wel Mijnheer Lucas, die nu nog ommedwaalt, alvorens naar huis te durven.

HENDRIK.
Inderdaad, dat is het.

ELIZA.
De arme jongen! Wie weet hoe zijn verstand niet geschokt is geworden....

HENDRIK.
Door mijne plotselinge verschijning, niet waar?... Ja, het had wel iets van een droom. Hoe gelukkig dat het maar een droom was!... Luister. Laat mij alleen met hem.

ELIZA.
Gij wilt hem toch geen kwaad?

HENDRIK.
Neen, vrees niets; maar toch zal ik hem de les lezen, zoo hij niet verstandig wordt.

ELIZA.
Gij gaat u in gevaar stellen.... Als hij, in zijne gedeeltelijke verbijstering, eens tot gramschap oversloeg?

HENDRIK.
Geen nood, liefje. Waar durft hij dreigen? Bij weerlooze vrouwen, niet waar?

ELIZA.
O, zeg dat niet meer!

HENDRIK.
Laat mij nu hier, voor een poosje; ik breng hem aan 't verstand dat ge mij alleen behoort, en dan zal hij u nooit meer verontrusten.

ELIZA.
Als gij kalm blijft....

HENDRIK.
Ik beloof het u.

ELIZA.
Welaan dan....

Nº 7.

HENDRIK.
Stil! Stil!
Treed een poos uw huisje binnen,
Berg u onder 't vreedzaam dak.
Ik zal 't pleit der liefde winnen....
Nog een kus eerst - en - tot strak!
Cht! Cht!

TE ZAMEN.

ELISA.
'k Treed een poos mijn huisje binnen;
'k Berg mij onder 't vreedzaam dak.
Gij zult 't pleit der liefde winnen....
Nog een kus eerst - en - tot strak!

(Zij gaat naar heur huisje)

Cht! Cht!

(Zij keert terug)

Nog een kus eerst - en - tot strak!

(Kushandjes aan de deur - Af.)

HENDRIK.
Treed een poos uw huisje binnen,
Berg u onder 't vreedzaam dak.

Ik zal 't pleit der liefde winnen....
Nog een kus eerst - en - tot strak!

(Hij gaat naar een heuveltje links)

Cht! Cht!

(Hij keert terug.)

Nog een kus eerst - en - tot strak!

(Kushandjes - Hij verbergt zich.)

Zesde tooneel.

LUCAS, HENDRIK.

LUCAS.

(zeer omzichtig op).

Neen, ik ben niet bang geweest, zie maar!.. Ik ben rijk!... Rijk!... En niet één meisje wil mij hebben! Ook Liezeken niet!... Zij scheen zoo goed!...

(Hij gaat tot aan de deur, en tracht naar binnen te zien)

Waar zou ze zijn? Wat zou ze doen?... 't Is duister, volledig duister.

HENDRIK.

(is stil uit zijnen schuilhoek gekomen, en vat Lucas bij den kraag).

Doemenis!

LUCAS.
Dit spook!

HENDRIK.

Neen, geen spook, lafaard!... Geen spook, hoort ge?... Maar als gij meent de onschuldige duive te pletten tusschen uwe gierenklauwen, dan rekent ge zonder mij, zonder de liefde van Hendrik!

LUCAS.

Hendrik! dit spook!... O laat me, laat me gaan!... Ik zal u rijk maken!

HENDRIK.

Wat geef ik om uw geld?... Neen, ik laat u niet los.... Stil, schreeuw niet.... Ik laat u niet los; en indien ge mij niet zweert nooit meer een' voet hier te zetten, dan werp ik u daar, in de schuimende branding!

(Hij licht hem van den grond op)

.

LUCAS.

(ten uiterste verschrikt).

Laat mij. Ik zweer alles!

HENDRIK.

Ga.

(Lucas vlucht, links. - De duisternis neemt af)

. Zie zoo, dat zal hij onthouden! En nu mag Eliza gerust zijn.

(Hij gaat naar de deur. - Eliza verschijnt)

.

Zevende tooneel.

ELIZA, HENDRIK.

N° 8.

HENDRIK.

Welaan!

ELIZA.

Welaan?

HENDRIK.

Alle vrees zij thans geweken!

ELIZA.
O, hoe juich ik om dit woord!

HENDRIK.
Verder kunnen we ongestoord
Van onz' trouwe liefde spreken.

TE ZAMEN.

Ja, wij kunnen ongestoord
Van onz' trouwe liefde spreken!

HENDRIK.
Waarde Elisa, toeven wij
Onbekommerd, vrij en blij
In de zoetste koozerij,
Eeuwig, eeuwig zij aan zij!

Te zamen.

Eliza.
Lieve Hendrik, toeven wij

Hendrik.
Waarde Eliza, toeven wij
Onbekommerd, vrij en blij
In de zoetste koozerij,
Eeuwig, eeuwig zij aan zij!
Want voortaan, - want voortaan....
Op de wieglende baren
Kunnen wij varen
Van onze blauwende levenszee;
Oolijk en rustig,
Vroolijk en lustig,
Lachend belonkt door de minzame vree.
Hola hee!
Met ons twee,
Op de wieglende baren
Kunnen wij varen
Van onze blauwende levenszee!

Hendrik.
Wat zal op de golfjes ons hulkje besturen?

Eliza.
Trouwe min!

Hendrik.
Trouwe min!
Wat zal uit de wolkjes ons pinkend begluren?

Eliza.
Trouwe min!

Hendrik.
Trouwe min!
Wat zal ons geluk dan bestendig doen duren?

Eliza.
Trouwe min!

Hendrik.
Trouwe min!

Te zamen.

Wat zal ons geluk dan bestendig doen duren?
Trouwe min, trouwe min!
Op de wieglende baren *enz.*

Hendrik.

Ja, Eliza, morgen reeds kom ik bepaald uwe hand vragen aan uwe moeder, en eerlang vereenigd ons des priesters zegen.

ELIZA.
O, wat zullen wij gelukkig zijn!

(Het maantje verlicht het tooneel)

.

HENDRIK.
En zie, als om ons een' voorsmaak te geven van ons geluk, breekt het maantje de wolken door om ons liefderijk met heure zilveren stralekens te beschijnen.

(Het slaat tien uren op den kerktoren)

.

ELIZA.
Tien uren.... Het wordt tijd dat we scheiden.

HENDRIK.
Maar eerst een kusje nog!...

ELIZA.
Plaaggeest!... Dáár!

(Omhelzing)

HENDRIK.
Zie, zoo, eeuwig zullen we elkander gaarne zien!

N° 9.
Slotzang.

ZAMEN.
Zie hoe 's maantjes blonde stralen
Aan den heldren hemel pralen,
Droomrig zacht;
Zie hoe gele sterren blinken
En ons heimlijk tegenpinken,
Wen onze afscheidskusjes klinken,
En de ziel naar 't ‘morgen’ smacht,
't Uur der zoete liefdedroomen
Is gekomen.
Goeden nacht!

(Zij scheiden; Hendrik langs de duinen, Eliza aan de deur van haar huisje, werpen elkander kushanden toe. - Het scherm zakt langzaam).

Gent, 1886.

Poëzie

I.
Rozen![1]

Den dichter Jan van Beers.

De nachtegaal had blij gezongen
Geheel den langen, stillen nacht!...
Zijn lied, van liefdeheil doordrongen,
Was harteroerend, zoet en zacht!...

En als de zon heur gouden stralen
Vol pracht op 't aardrijk nederschoot,
Stond de eerste roos hier lief te pralen,
Waarop de dauw zijn parels goot.

En heerlik klonk in wouden, velden
Het feestconcert van 't pluimgediert,
Om Rozes blijde komst te melden,
Die nu het jublend dal versiert.

En al de bloemen groetten fleurend
De zuster van den nachtegaal!...
En al de bloemen boden geurend
Hun Koningin een blij onthaal!...

* * *

En dan, als alles weer in ruste zonk
Op aard, zong weer de nachtegaal in 't loover;
Wijl 't zilvren maantje door de twijgen schong,
Het luistrend dal vervullend met getoover!

En duizend roosjes openden den knop,
En spreidden droomend geur en kleur beneden!...
En 't voglenheir, in veld en heuveltop
Ontwakend, zong het lied van ‘Aardrijks Eden!’

En al wat leefde juichte trillend meê
Bij 't dreunend feestlied, en der aard getoover! -
En alles blonk van wonne, liefde, vreê,
En de adem Gods blies door der boomen loover! -

(1) Uit ‘*Door de Wereld*’ bundel onder de pers.

En thans!... Wat gaan en keeren in den gaard!...
- De kindren komen blij en rein van aard,
En vlechten kransen van de fleurge rozen,
Wijl zij van zoet genot en blijheid blozen!

Verliefden komen in het avonduur,
De ziel vol droomen, 't hart vol minnevuur,
En 't is een keuvelen, fezelen, zoenen, kozen,
Bij 't plukken en het geven van de rozen!

En oude lieden komen sukklend ook ten gaard!
Te droomen van hun jeugd, zoolang verjaard!
In zoet herdenken zij dan roosjes plukken,
Die zij vol zaalgen drift aan 't harte drukken!

Ja, heel de Menschheid brengt der rozen huid!...
Elk stort hier uit wat hem het hart vervult;
Elk zoekt hier liefde, wonne, hope tevens,
Bij 't frissche, lachend liefdebeeld des levens.

* * *

En in dat blij gejoel,
Dat opstijgt aller wegen,
De nachtegaal heeft koel
Zijn tooverlied gezwegen!...
Het woud ligt stil bij nacht:
Geen lied klinkt door de boomen!
De maan, in bleeke pracht,
blikt treurig in de stroomen!
De dag breekt weder aan!...
Helaas! ziedaar, in 't ronde,
Verwelkte rozenblaan!
Hun schoonheid is verzwonden!
Een rukwind stuift door 't dal,
en trekt verwoestend henen!...
De roosjes, zonder tal,
zijn uit den gaard verdwenen!..,

* * *

En kom nu, Menschheid, kom nu weer
Uw lieflik levensbeeld aanschouwen!
Het ligt verstrooid ter aarde neer!..,
Van al die schoonheid, lief en teer,
Is slechts een kale stam behouên!

En doch! dit beeld is trouw en waar!...
Zoo broos is alles hier beneden!
Wij komen en wij gaan te gaar!..
Aan 't eind der wieg, staat reeds de baar!
Een rukwind stort ons in 't verleden!...

P.P. DENIJS.

Komen, 25 *Juni* 1885.

II.
Avondgenoegens.

Als ik 's avonds in de velden
Wandel, door de maan verlicht,
En dan peinzend soms de blikken
Opwaarts tot den hemel richt;

Als de stilte mij begeestert,
Me aangrijpt door haar tooverkracht;
Wen 't gevoel der zoete tochten
't Klankgeluid der tong versmacht;

Dan ontwaar ik niets dan ruste,
Majesteit en hemelzoet,
Daar 'k in diep gedacht verslonden
Reis van star' tot starrenstoet.

Dan beschouw 'k in hen dien akker
Staag door Godes hand bestierd,
Wen mijn hart in stille aanbidding
Om 't genot hem hoogtijd viert.

Dan ontwaar 'k eerst orde en schikking,
Onbesefbre macht en eer,
Zeegning, werking, liefde en zorgen
Van de alleengen Opperheer!

Dan ontstaan in mij soms raadsels
Over 't gene ik zie en denk,
Raadsels zonder oplossingen,
Die ik ter verklaring wenk.

Dan, mijn geest soms, groote Newton!
Wenscht een vonk van uw verstand
Naar die kracht, die van uwe oogen
Afrukte elken nevelband.

Doch vergeefs: mij bleef 't verstommen,
Daar beperkte wetenskracht
Mij staag toeriep; Godsgeheimen
Blijven voor de schepsels, nacht.

Hoe, verstommen? neen; 'k mag zingen
Ja, aanbidden, offers biên,
Wijl mij 't kleinste stip der schepping,
Op een Vader neêr doet zien.

KAREL DELMOTTE.

Gent, *Oogstmaand* 1886.

III.
In het veld.

Alleen dwaal ik de velden rond,
En toch, ik min dit zeer:
Want ik vind daar, op elken stond,
Een nieuwe kennis weêr.

Ik vraag dan aan de lieve bloem:
- Waar is mijn liefste nu,
Het meisje, dat ik min en roem? -
'Daar ginds droomt zij van u.'

- Gij, vlinderken, wellusteling,
Gij, die elk bloemken streelt,
Zeg, is van mijne lieveling'
De rozenknop niet 't beeld? -

'Nog frisscher dan de rozenknop,
Veel reiner nog is zij,
Met haar blauw oog, en blonden kop
En rozenmond daarbij.'

- Gij vogelken, gij, nachtegaal,
Die kweelt en zingt uw lied,
Vertolkt gij mijne minnetaal
Voor 't lieve meisje niet? -

'Ik zing en kweel haar 't liefdelied,
Het lied, dat 't jeugdig hart
Ontlast van kommer en verdriet,
En lenigt minnesmart.'

- Gij, wilde speelsche zonnestraal,
Die glanst en schittren doet,
Voert gij ook soms een minnetaal
Tot meisje lief en zoet? -

'Ik spreek van u aan 't maagdekijn,
Van als ik 's morgens gloor;
Ik kus haar mondje rood en fijn
En dring haar hartje door.'

En bloem en vlinder, vogelkijn,
Het spreekt mij al van min:
Dus houd ik van in 't veld te zijn;
Maar 't liefst met mijn vriendin.

PROSPER LEFLOT.

Lier, Juli.

IV.

AAN DEN ZOOGENAAMDEN DIEDERIK,
Dichter van *Op haar naamdag*, bladz. 413, voorg. afl.

Diederik,
Dat ben ik,
Maar wat moeten mijne vrinden
't Voor mijn leeftijd kluchtig vinden
Dat geliflaf, dat gezucht
't Hunkren naar verboden vrucht!

Diederik,
Dat was ik
Reeds vóór zes en twintig jaren![1]
Laat me toch dien naam bewaren
En gebruiken tot mijn dood:
Stel mij aan geen lachmerkt bloot!

Diederik
Dat blijf ik
Voor wie deze lettren lezen!
Zoo gij nu mijn oir wilt wezen,
(Niets verliest mijn zoon daarmeê)
Teeken gij dan: Diederik II.

DIEDERIK.

Namen, 18 *September* 1886.

(1) Zie o.a. De Landbouwer, weekblad van Tienen, 1860 en vlg; De Volkszanger 1863 en 1864; De Wetenschap van Vader Richard, enz.

Upgedraghen aen dat soet lieveken mijn Mejoncvrouwe X....

Soet lieveken mijn!
Soet lieveken mijn!
Du bloemeken scone, du roseken fijn!
Ic dole so geren met di maer allene,
Ende singhs di mijn liefde als tvoghelcen clene,
Soet lieveken mijn!
In tloover kweelt tvincscen een voiseken teer,
Daer min ic di, liefken, wel dusendmael meer.
O, scoon maechdelijn,
Met di maer te sijn,
Met di ganse allene,
Soet lieveken mijn!

Soet lieveken mijn!
Soet lieveken mijn!
Dijn oogscens sijn blaue, dijn herteken rein.
Dijn oogscens zijn blau, ende diep als de baren
En traentjes - de dauw die de bloemekens garen,
Soet lieveken mijn!
Dijn herteken rein, es so lief, es so soet,
't es al vroude, geluk, wat di minnen me doet,
Di blau oogscens dijn,
Dat herteken rein,
Veur mi sijn al schatten,
Soet lieveken mijn!

Soet lieveken mijn!
Soet lieveken mijn!
Dijn kusjes zijn hemelsch, als honig so fijn!
Allene, di kussend.... van zaligheid trillen
En immer di kussen... di liefdedorst stillen,
Soet lieveken mijn!
Dan legh ic mijn hooft up dijn boesem ter neêr,
Dijn lippekens wenken.... nog immer, nog meer....
O, scoon maechdelijn,
Met di so te sijn,
So immer di kussen,
Dat gansc leven mijn!

JAN VAN MENTEN.

MDCCCLXXXV.

Michiel Verswyvel
Antwerpsch plaatsnijder 1819-1868

I.

Vóór het huis, Kipdorp 39, stond, den 25 Juli 1884, eene talrijke en eerbiedige schare menschen uit alle standen, waartusschen zich vele kunstenaren bevonden. Ook in rouw gehuld, met zijne brandende lichten, verhief er zich de sombere doodenwagen, die de eeuwelinge kwam halen voor wie men op het kerkhof eene laatste rustplaats aan 't graven was.

De machtige toeloop van volk, dat ingetogen haar eene laatste hulde kwam brengen, getuigde voldoende dat de overledene veel eerbied, genegenheid en achting had weten in te boezemen.

Het was nochtans maar eene eenvoudige burgervrouw, het was moeder Verswyvel, die, den 22 Juli aan het hart harer kinderen ontrukt werd, in den gezegenden ouderdom van bijna honderd jaren[1].

Doch eene moeder is nooit te oud geworden en daarom deed haar afsterven menigen traan weenen. Niet hare kinderen alleen - ofschoon die ook reeds de zilveren kroon der grijsheid om den schedel dragen - wie het geluk en het voorrecht mocht genieten bij haren vriendelijken haard te vertoeven, beminde haar die er het sieraad van was en heeft haar betreurd.

Zij had ook zooveel zoet en zuur beleefd en kon zooveel vertellen van dien goeden ouden tijd - die niet altijd de beste was - en dan vlogen twee eeuwen straks voor den geest, wanneer ze uiteenzette wat zij van hare ouders hoorde, die het beleefden.

Die tijd van grootvader en nog verder, de oude eed, had zijne talrijke gebreken maar ook zijne deugdelijke hoedanigheden en daarvan droeg moeder Verswyvel in den hoogsten graad nog den stempel.

(1) Geboren MARIA BAUWENS, van Breda, overleden in den ouderdom van 99 jaren, 10 maanden en 10 dagen.

Was er minder verlichting, er was ook minder oppervlakkigheid, doch meer degelijkheid en eerlijkheid, die de grondslag niet altijd zijn van onzen tijd waar klatergoud en naäperij te dikwijls vergood worden.

De wereld verslecht is eene zegswijze die door iedere eeuw moet versleten worden en lag ze ook al eens in den mond van moeder Verswyvel, zij ging toch met haren tijd meê, doch slechts langs ééne baan: de baan der plicht.

Die plicht vervullen, dat was de baak waarop zij gansch haar leven richtte, gansch haar leven tot hare kinderen haar de oogen sloten. Zij heeft die, als een voorbeeld, betracht en gekweten, als dochter, als vrouw, als echtgenoote, als moeder, in iederen oogenblik, in elke omstandigheid van haar wel vervuld bestaan.

Men droeg haar den engen maar genoeglijken huiskring uit voor de eeuwige rustplaats: honderden hoofden ontdekten zich bewogen en eerbiedig en honderden harten klopten haren lof: gelukkig wie zulke moeder had en mochten al onze vrouwen moeders worden als zij was.

Eerbied voor eigene tale, trouw aan vlaamsche zeden, gehechtheid aan voorvaderlijken aard, zouden onbewimpeld aan iederen haard ongestoord zich nedervleien, en zou ieder burgerhart, rechtzinnig en zonder dweeperij, de gouden leuze dragen die moeder Verswyvel zoo diep in het hart harer kinderen wist te griffen: Geen rijker kroon dan eigen schoon.

Zóó werden ze, eenvoudig doch kloek tot den strijd des levens door haar uitgerust, en zijn ze die moeder weerdig gebleven en de lessen die zij hun gaf. Zij waren dus trotsch op haar en te recht, zoo als ook die andere moeder, iederen Antwerpenaar heilig, trotsch was op haar, omdat ze aan hare kroon, de kroon der Vlaamsche kunst, eene schitterende parel gehecht had.

II.

Op de St-Jacobsmarkt te Antwerpen, was een eenvoudig winkeltje opgezet, stil zooals het toen gewoonte was, maar krakend van reinheid en waaraan de talrijke klanten niet ontbraken.

Voor velen zijn er aan dien winkel met zijne blinkende steenen potten, nog zoete herinneringen uit de eerste speeljaren of uit den lustigen schooltijd verbonden, want de

wierookpotten of de knikkers bij moeder Verswyvel gekocht, tooveren hen terug in den rozenbloei des levens die geene doornen kent.

Den 7 September 1819, heerschte er buitengewone beweging en drukte in het huisje waarvan Petrus Verswyvel(1) en Maria Bauwens, het gelukkig echtpaar, tot dan toe met een eenig kind de bewoners geweest waren.

Het was er thans al vreugde wat de klok sloeg, want de zegen des Heeren was andermaal op het zalig gezin neêrgedaald: hun was een frissche zoon geschonken!

Geene pracht, geene weelde, geen overvloed lag over zijn schommelend wiegje gespreid.

Nederig en eenvoudig was het, als het hart der ouders, die zoo lang en vol hoop zijne blijde inkomst in de wijde wereld verbeid hadden en haar thans, tusschen eenen kus en eene bede, zoo vreugdevol toejuichten.

Maar in het groote boek der toekomst, was eene bladzijde te meer geopend: de schutsgeest der kunst was bij het geringe wiegje neergedaald en had in de ziel van het slapende wicht de kieme gelegd waaruit grootheid, roem, bewondering gedijen.

Zoo stort in de pas ontlokene lelie, de morgendauw zijne eerste parel waarin een zonnestraal al de pracht van haren schitterglans toovert.

In dat boek der ondoordringbare toekomst, stond een naam te meer geschreven.

Een kunstenaar in den heiligsten zin van het woord was in Michiel Karel Antoon Verswyvel geboren.

III.

De bloedige oproervlag waaide ook over Antwerpen, de roode haan kraaide er zijn heldersten zang.

Daar stonden ze redeloos, de broeder tegen den broeder, smachtend naar een leven dat velen zoo dierbaar was, onbezonnen als verwoed, en zoo werd het heilig verbond der éénheid, zoolang, eeuwen lang gedroomd en betracht en op de heerlijke zegevelden van Waterloo eindelijk bezegeld, door de omwenteling van 1830 verbrokkeld.

Het waren droeve tijden, die dagen van verstoorde rust, toen handel en nering stil lagen en de dag van morgen met zooveel angst verbeid werd. Ook aan den heerd, zat moeder

(1) Petrus Franciscus Verswyvel werd geboren te Zoerle-Parwijs.

Verswyvel met hare vijf kleinen achterdochtig de toekomst in te staren. Niet alleen daarbuiten werden de banden tusschen Noord en Zuid vaneengescheurd, zij vreesde dat de banden vóor het altaar Gods tusschen haar en den echtgenoot gevlochten, ook weldra zouden verbroken worden. Want lang reeds was hij lijdend aan eene borstontsteking, gedurende al die moeilijke dagen in zijnen dienst opgedaan. Zóó ging tusschen hopen en vreezen, langzaam de tijd heen.

Op eenen avond van het jaar 1831, terwijl vader Verswyvel de luiken sloot van zijnen winkel om, na volbrachte plichte, zooveel mogelijk welverdiende rust te genieten, floot snorrend een kogel hem langs het hoofd; hij trof niet maar schokte zoo zeer zijn ziekelijk gestel dat er van toen af geen vertrouwen op redding meer bestond. Ook was het een droeve dag voor het huisgezin, de 14 Juli 1831; de luiken bleven gesloten en binnen viel zoo menige traan, binnen klom zoo menige bede voor den dierbaren echtgenoot en den goeden vader die voor eeuwig dien heiligen huiskring verlaten had die hem zoo innig lief was.

De weduwe stond alleen voor de weezen, de moeder was hunne opleiding, hunne toekomst toevertrouwd.

Met mannenmoed werd de moeilijke last opgetild, onder Gods hulp, met bewonderensweerdige standvastigheid voltooid.

Werd de geest door de milde bronnen van het onderwijs verkwikt en veredeld, ook aan den huiselijken heerd, waar alles nog van voorvaderlijke deugden tintelde, klopte een moederhart dat in de ziel harer kinderen dat zaad strooide, dat eens ontkiemd en gerijpt, voor de wereld menschen kweekt, voor de maatschappij burgers, die namen weerdig, die beide vereeren en tot voorbeeld aan anderen mogen gesteld worden.

Zóó was de moeder, zóó werden de kinderen.

Reeds vroeg veropenbaarde zich bij Michiel het kunstgevoel dat in zijne ziel opgesloten lag. Het was aan het wakend oog der moeder niet ontsnapt en zij was te verstandig om dit gevoel niet te koesteren, waarin zoo heerlijk eene toekomst sluimerde.

Op zijn twaalfde jaar werd er de grondsteen van gelegd wanneer hij op onze Academie van schoone kunsten den leergang van teekenkunde kwam volgen.

De geesel der vreemde overheersching had onze oude kunst-

school als het ware weggevaagd. Waren ons de heerlijkste meesterstukken der Vlaamsche school ontstolen, zij het heiligdom van een roemrijk verleden en het voorbeeld voor de toekomst, de onbegrensde heerschzucht van het keizerrijk, dat tien lange jaren van bloed en tranen leefde, had geen enkel hoekje overgelaten waar de kunst, onder eene milde straal van vrede, tieren kon. Ook begreep het Nederlandsch Staatsbestuur wat het al aan de bakermat van Rubens en Rembrandt verschuldigd was en onder den weldadigen invloed van twee Vlaamsche meesters, HERREYNS en VAN BREE,[1] ging onze oude Kunstschool zich haar verleden weerdig maken.

Het was aan de vaderlijke hand van haren uitmuntenden bestuurder, Matheus Van Bree, dat de jonge Michiel zijne intrede deed in de wijde wereld der kunst die hij eens opluisteren zou.

Doch, laten wij die eerste jaren van zalig droomen en hopen voorbijvlieden in onbegrensde liefde voor de zijnen en voor de kunst.

Stippen we enkel aan tot bewijs van zijnen natuurlijken aanleg en van zijnen leergierigheid dat hij van 1831 tot 1842 al de eerste prijzen wegdroeg in de verschillende leergangen van teeken- en graveerkunst, en dat hij van beide beroemde bestuurders onzer Vlaamsche kunstschool getuigschriften van bekwaamheid ontving die maar zelden verleend werden.

Intusschen is zijne opleiding aan eene meesterhand toevertrouwd: Erin Corr, den uitstekenden graveerder, die zijnen eigen roem vergat om zich des te gewetensvoller geheel aan zijne leerlingen te kunnen opofferen, komt de eer toe er zoo schitterend als Michiel Verswyvel een gekweekt te hebben.

Ook bood zich weldra voor hem de gelegenheid aan om te bewijzen dat hij zulken grooten meester ten volle weerdig was.

Het was in 1840, dat jaar zoo rijk aan kunstleven, wanneer Antwerpen zijn eerste standbeeld zag oprijzen, den grootsten zijner zonen, Rubens, gewijd.

Onze aloude kunstschool werd in deze dankbare feestviering niet vergeten; hare jaarlijksche inkomsten werden door stad en staat straks verdriedubbeld, wat haar toeliet al de vakken der kunst in haar onderwijs te omvatten.

(1) Willem Jacob HERREYNS, geboren te Antwerpen 1743 overleden 1827. - Matheus Ignatius VAN BREE, geboren te Antwerpen 22 Februari 1773 overleden 15 December 1839.

Ook werd er aan den grooten prijskamp van Rome, in 1817 door het Nederlandsch Staatsbestuur ingesteld, meerder uitbreiding gegeven. Niet alleen zouden schilders en beeldhouwers er naar den palm kunnen dingen, voortaan zouden ook graveer- en bouwkunst er aan deelnemen.

Het staatsbestuur had in 1840 den eersten prijskamp voor de graveerkunst uitgeschreven. Michiel Verswyvel bevindt zich tusschen de mededingers. Wat een strijd van hopen en vreezen moet er in het hart van den een en twintigjarigen kunstenaar geleverd worden thans dat hij zijne eerste krachten waagt aan dien gewichtigen vredekamp waarvan de uitslag misschien over zijne toekomst beslissen zal.

Eindelijk hebben de kunstrechters gesproken: de groote prijs wordt niet toegekend maar het werk van Verswyvel wordt, met een warm woord van lof en aanbeveling bij het staatsbestuur, met algemeene stemmen de eerste plaats toegewezen.

Hij was dus met een beduidende zegepraal begonnen en ofschoon Verswyvel er al de vruchten niet van oogstte die hij gedroomd had, hij was jong, voor ontmoediging niet vatbaar en meer dan ooit besloten zijne toekomst te veroveren.

Thans was hij van zijne krachten bewust; door zelfoefening, die de moeder is der kunst, ontwikkelde hij zich meer en meer, gesterkt door de zorgvolle leiding van zijnen beroemden meester, die hem als zijn eigen zoon lief had.

In 1842, bekwam hij in de driejaarlijksche tentoonstelling van Brussel eenen verguld zilveren eerepenning, waarna hij zich, eenigen tijd later kloek genoeg gevoelde de leibanden te ontzwachtelen om op eigen vlerken gedragen te worden.

Aan het hoofd onzer Antwerpsche school stond destijds een kunstenaar van karakter, die eerbied koesterde voor de Vlaamsche begrippen waarop ze vroeger haren roem gebouwd had en die bevroedde dat ook daarop voor haar alleen eene duurzame toekomst kon gevestigd worden: die man was Gustaaf Wappers, den 31 Januari 1840 tot bestierder onzer koninklijke Academie benoemd. Begaafd met veel omvattende kennissen, werden zijne uitstekende verdiensten nog verhoogd door een edel hart, dat de milde toeverlaat was van menig kunstenaar. Kon het anders of zoo'n hart moest kloppen van liefde en bewondering voor een der voortreffelijkste zijner leerlingen?

Ook Verswyvel koesterde een grenslooze achting voor den Vlaamschen bestuurder; het was volle erkentelijkheid die zijne hand geleid heeft, wanneer hij het voortreffelijk portret

van den meester voltooide (1846) en het was verder eene zijner beste schilderijen - *de engel van het goede en de engel van het kwade* - die hij tot zijn eerste groot werk verkoos. Wappers had zijn werkhuis - dat de vergaderplaats was van al wie Vlaamsche kunst liefhad - als een heerd voor hem geopend en het was daar dat hij, vereenzelvigd als het ware met den talentvollen schilder, zijne stoute onderneming volbracht, waaronder vele anderen zouden bezweken hebben. Het meesterlijk welgelukken van dit moeilijk gewrocht, waarvan de koning de opdracht aanvaardde, verwekte verbazing en geestdrift en schonk in eens en met recht Michiel Verswyvel eene eerste plaats tusschen de uitstekendste plaatsnijders van zijnen tijd (1848).

Van toen af steeg de heerlijke zon van zijnen roem hooger en hooger. De tentoonstelling van Parijs in 1847, waar heel de kunstwereld in het strijdperk trad, was voor hem op nieuw eene zegepraal: zij bracht hem den gouden eerepenning, de eenigste onderscheiding aan België voor teeken- en graveerkunst toegewezen. Een jaar later, op de tentoonstelling te Brussel van 1848, droeg hij dezelfde hooge onderscheiding weg en zoo omstraalde overal een lichtkrans van verdienste den gevierden naam van een eenvoudigen burgers-jongen die een meester in de kunst was.

Antwerpen, trotsch op zijnen eeuwenouden en nog onverdoofden kunstroem, kon niet onverschillig blijven aan de schitterende zegepralen die den glans van zijn kroon zooveel luister kwamen bijzetten. Zijn ingeboren kunstgevoel welde geestdriftig op en onmiddellijk vormde zich een comiteit van vrienden, kunstgenooten en vereerders om den uitstekenden overwinnaar met eenen blijk van bewondering en vereering te huldigen en hem eene dankbare herinnering te schenken aan den dubbelen triomf dien hij behaalde, ook op kunstenaars wier naam langer reeds gevestigd was.

Met een ongemeenen bijval werd die welverdiende betooging algemeen bijgetreden, moge er ook al hier of daar een hart verborgen van afgunst geklopt hebben bij dit bewijs van hoogachting aan de ware verdiensten van een Vlaamschen kunstenaar gebracht. Doch, werpen we een floers over de geringe uitzondering om namen te noemen van uitstekende kunstenaars en vrienden die met geestdrift hunne vereerende genegenheid betuigden: tusschen hen treffen we op den voorrang aan Erin Corr, de Block, Leys, Kremer, Dyckmans, Verheyden, Ruyten, de Braeckeleer en tal van anderen, ver-

kleefd aan Vlaamschen roem en grootheid, die onze aloude kunstschool in hare vlaamsche eigenaardigheid wilden zien groeien en bloeien en die er des te krachtdadiger op waakten daar van toen af reeds anderen, onder de verleiding bezweken, het gift der verbastering haar in het harte smeten en dus haren val als zelfstandige inrichting bewerkten.

De feestdag van vriendschap, erkentelijkheid en bewondering was eindelijk aangebroken.

Den 22 October 1848, stond eene buitengewoon talrijke jubelende menigte in de Noordstraat vóór de woning van den terecht gevierden volksjongen. Buiten huppelden de vroolijke tonen der muziek door de lucht, die weêrgalmde van toejuichingen en duizendmaal herhaalde kreten: Leve Michiel Verswyvel! Binnen vloeiden de tranen van geluk eener moeder wier zoon men huldigde, - vrienden, dien naam weerdig, boden er den uitstekenden kunstvriend een prachtigen gouden gedenkpenning aan[1] namens zijne medeburgers, hartelijke hulde aan zijn schitterend talent, troostvolle vergelding voor zooveel ontbering, moeite en volharding, treffend bewijs van innige vriendschap welke zich dien avond in zoovele warme gelukwenschen en edele woorden van aanmoediging uitstortte; - hij, met zijne gevoelvolle ziel, tot in haar binnenste aangedaan en geroerd, hij bevroedde dat hij, ondanks al de eer en al de onderscheidingen hem reeds te beurt gevallen, dat hij thans, in triomf op de schouders van zijne vrienden en van het volk gedragen, den schoonsten dag beleefde, dien een kunstenaar op zijne loopbaan droomen kan.

Dien dag had hij uit een vriendenmond gehoord dat een ware kunstenaar de behaalde onderscheidingen slechts beschouwt als eene verplichting er nieuwe in te oogsten. En dat deed hij; hij rustte niet op de veroverde lauweren maar verwezentlijkte gansch de hoop die op zijne buitengewone hoedanigheden gebouwd was.

Nog geen jaar was verloopen en daar zaten zijne talrijke vrienden opgetogen aan den feestdisch om Michiel Verswyvel eene nieuwe hulde te brengen (11 Augusti 1849).

De koning der Nederlanden, Willem II, had hem gelast zijn portret te snijden en met zooveel glans had hij zich van deze

(1) Deze medaille droeg het volgende opschrift: *Aan den plaatsnijder*, *aan den vriend* en op de keerzijde: *Aan Michiel Verswyvel*, *zijne medeburgers*, Antwerpen Oktober MDCCCXLVIII.

vereerende taak gekweten, dat de vorst hem het kruis van de Eiken Kroon schonk als blijk van zijne hooge voldoening.

Het was het eerste eereteeken dat op zijne edele borst prijkte en daarom waren ze vereenigd, de vrienden die hem zoo zeer in het hart droegen, om het hem eens te meer te getuigen en hem hunnen rechtzinnigen lof te brengen.

Zijne loopbaan in de wijde wereld der kunst, hoe moeilijk ook begonnen, en met hoeveel hinderpalen ook bezaaid, geleek thans op een waren zegetocht. Tot in het verre Rusland toe, was de luister van zijn talent bewonderd en de keizer schonk hem, als bewijs zijner hoogachting, een kostbaren ring met briljanten bezet, voor het afbeeldsel van Willem II, den koning van Nederland, dat als uitvoering aan de spits staat zijner werken (1851). Ook zijn eigen land droeg roem op zijne uitstekende verdiensten; de koninklijke Academie van België vereerde hem den titel van briefwisselend lid (22 september 1852), terwijl de Academie van wetenschappen, letteren en schoone kunsten van Londen, weinigen tijd daarna, hem dezelfde onderscheiding verleende (22 meert 1853). Reeds sedert 1847 was hij briefwisselend lid van de maatschappij voor Geschiedenis en Schoone kunsten van Fransch Vlaanderen, in 1857 ontving hij den titel van bijgevoegd lid bij het leeraarskorps onzer koninklijke kunstschool en in 1862, dien van werkelijk lid bij de oudheidkundige Academie van België.

Bij den grooten prijskamp van graveerkunst in 1855 maakte hij deel van den raad der kunstrechters, een eereambt dat hem ook in 1861 ten deele viel.

In 1856, vierden de Belgen de vijf en twintigste verjaring van de onafhankelijkheid des lands en de troonbeklimming van koning Leopold I. Antwerpen nam een schitterend deel aan deze feestelijkheden die tusschen zijne muren het standbeeld van Antoon Van Dyck, een der groote vorsten onzer Vlaamsche schilderschool, zagen oprichten. Ter gelegenheid van de nationale feesten van België, werden verscheidene verdienstlijke mannen op het gebied van kunst, wetenschap en letteren in de Leopoldsorde benoemd.

Tusschen de vereerde ridderkruisen, waren er twee die heel het land door, maar vooral in Antwerpen, met vreugde en geestdrift bijzonder toegejuicht werden. Trouwens ieder wist dat ze door niemand meer verdiend noch beter gedragen konden worden: de mannen op wier borst ze prijken zouden hadden met woord en daad de Vlaamsche kunst heropge-

beurd, aan hare grootheid weer doen gelooven en de vaste overtuiging gesticht dat haar eene toekomst wachtte haar heerlijk verleden waardig. Een van deze twee was Hendrik Conscience, die het vlaamsche vaderland ontwaakte en bezielde en zijn volk leerde lezen, - de andere was Michiel Verswyvel, wien de eer toekomt de graveerkunst opgewekt en een der eersten, sedert eene eeuw misschien, in dit vak ernstig kunstwerk voortgebracht te hebben (19 juli 1856).

Zoo heuglijk eene gebeurtenis kon natuurlijk in eene kunststad als Antwerpen niet onverschillig voorbijgaan. Ook sloegen allen, vrienden en kunstgenooten, eensgezind de handen ineen en een prachtig feest werd ter eere van de helden ingericht, waar het noch aan hartelijke wenschen, noch aan heildichten, noch aan redevoeringen ontbrak zoomin als aan het gulle Vlaamsche lied, alles uit een hart gevloeid dat voelde wat rechtzinnigheid is en ware vriendschap en erkentenis (2 Augusti 1856).

't Vaderland dankt Conscience!

Zoo luidde een jaarschrift en ieder wist dat het plicht was, want de weerde van een volk hangt af van den eerbied en de liefde die het zijne groote vernuften toedraagt.

Dat Michel toch lang leve!

Zoo sprak een tweede als eene bede voor hem wiens leven de kunst zoo heilig en noodzakelijk was, die zoo innig verkleefd was aan het vlaamsche volk en aan de heerlijke overleveringen die eens zijne grootheid en zijne bewondering hadden uitgemaakt.

Twintig jaren waren er reeds verloopen dat Conscience zijn eerste boekdeel de wereld ingezonden had. De verbrokkeling van Noord en Zuid had den vreemden geest hier diep doen wortel schieten en zijne verblinde aanklevers, krachtig gerugsteund door al wat macht is, hadden het dwaze droombeeld opgevat heel het volk afkeerig te maken van zijne taal, de levensbron eener natie, van zijnen eigen aard, van zijne zeden, van alles wat een zelfstandig volk kenmerkt, om het, zedelijk vernietigd, voor den opperstaf der verfransching te doen knielen. Maar zijne dichters hadden de glorierijke dagen van voorheen weer opgetooverd en het volk luisterde en herleefde. Zijne kunstenaars, waartusschen zich Michiel Verswyvel bevond, bij de wedergeboorte van het volk, geloofden met recht in het krachtig voortbestaan eener eigene Vlaamche kunst.

Gansch zijn leven tintelt dan ook van die verhevene gevoe-

lens die den kunstenaar zich zelve doen blijven. Hoe eenvoudig maar treffend schetst hij zelf den waren kunstenaar en zijne zending, in eenige woorden hem uit het hart gevloeid op het plechtig oogenblik dat hij gehuldigd wordt.

'Geene verheffing, geene vorstelijke onderscheiding, zegt hij, is in staat mij te onttrekken aan het zoo gezellige burgerleven, of mij te verwijderen van de volksklas waaruit ik ben gesproten. Neen, altijd zal ik fier zijn mij een burger te mogen noemen. Al de roem, dien een kind des volks op het veld der vaderlandsche kunsten kan inoogsten, moet met den kunstenaar zelve tot het volk blijven behooren; dit maakt zijne vreugd, zijnen glans, al zijnen hoogmoed uit. De lauweren behooren *mij* niet alleen, zij behooren ons allen - *het volk!*'

Verswyvel was doordrongen van de waarheid dat volk en kunst één moeten zijn, daarom bleef hij een Vlaamsch kunstenaar voor wie de overleveringen onzer roemrijke Vlaamsche school een heiligdom, - die te bewaren eene plicht waren.

Zijne overtuiging en zijne grondige kennissen was hij immer gelukkig ten dienste van anderen te stellen, en, zooals Wappers eens voor hem deed, was hij immer bekommerd met de jongere kunstenaars, die hij met zijne denkbeelden bezielde, die zich laafden aan zijne rijke ondervinding, die hij met raad en daad liefderijk bijstond en voor wie hij ten zijnent kostelooze leergangen opende die den grondslag hunner loopbaan legden.

Wat waren ze niet allen zoo als hij, maar helaas! ook op de kunst viel ze neer, de voortwoekerende verbastering als de stortvlaag op de pas ontlokene bloem. En de stoute blik en de kloeke hand met de ijzeren overtuiging van Van Bree en Wappers, de twee Vlaamsche meesters, waren niet meer daar om haar af te teekenen: tot hier en niet verder.

Longenvol ademde men haren verderfelijken geest in: deze vergat het nederig dorpken met zijnen louter Vlaamschen aard, de levensbehoeften van onze nationale kunst, genen volgden plichtvergeten het bijstere spoor, geen die zien wilde dat ze zoodoende haar op het voorhoofd het zwarte kruis van ontaarding en verval drukten. De naam zelf onzer school, gekend en beroemd zoo ver als de beschaving heerscht, werd uitgewischt om door eene belgische school vervangen te worden. Moeilijk, straks wanhopend, maar eervol was dus de strijd van hen die het welmeenden met de eigenaardigheid van ons Vlaamsche volk!

Doch werpen we er eenen sluier over: het gevoel van eigen-

weerde is vandaag meer dan ooit levendig en de toekomst dus verzekerd.

Van alle kanten werd Michiel Verswyvel van heeler hart geluk gewenscht. Ook de Antwerpsche Rederijkkamer '*De Olijftak*' bleef niet ten achter en stuurde hem den 7 Augusti 1856 een vleienden brief om zijne benoeming toe te juichen 'het welverdiende loon voor de diensten door zijn talent aan de kunst bewezen.'

Hij was lid van dien kring waarvan de kenspreuk zoowel al het streven des kunstenaars vertolkte: Labore et Constantia! Deze was hem daarenboven diepen dank verschuldigd daar hij zich welwillend gelast had met de etsing van het portret van den volksdichter Th. Van Ryswyck, dat in de eerste uitgave prijkt van zijne volledige werken door '*de Olijftak*' bezorgd. Zoo treffend van gelijkenis als merkweerdig van uitvoering mag het tusschen zijne beste gewrochten gerangschikt worden, alhoewel hij het geheel en al uit het geheugen vervaardigen moest (1853).

Innig verkleefd aan alles wat de kunst aanbelangt, vol eerbiedige bewondering voor allen die op haar gebied uitblonken, bedeeld met eenen scherpen geest van opmerking, werd hem op 23 October 1855 door het gemeentebestuur van Antwerpen, de vereerende zending opgedragen een bezoek te brengen in de begraafplaats van Rubens, welke dien dag 's middags geopend werd.(1) Hij had met des te meer bereidwilligheid deze taak aanvaard, daar de stoffelijke overblijfsels van den grooten meester rusten in dien St. Jacobstempel die ook zijne parochiekerk was, zoo vol heilige herinneringen aan de onbezorgde dagen zijner eerste jeugd.

Wat moet zijn kunstenaarshart getrild hebben van aandoening, daar bij de asch van den onsterflijken doode die voor zijne wonderscheppingen de wereld knielen deed en het laatste nageslacht nog verbazen zal!

Verswyvel schreef over dit bezoek een verslag dat als het volledigste mag beschouwd worden.(2)

In 1864, zond hij van zijne werken naar Madrid en zij maakten er zulken grooten opgang dat de koningin om hare

(1) Benevens de Archivist der stad, de heer F. VERACHTER, maakten nog deel van de Commissie kerkmeesters en eenige kunstliefhebbers.

(2) Dit verslag verscheen in het nummer van Zondag 25 en Maandag 26 November 1855 van het *Journal d'Anvers* en werd ook later afzonderlijk uitgegeven.

hooge voldoening uit te drukken, hem met het orde van Karel den derde vereerde. Het zou, helaas, de laatste maal zijn dat zijne vrienden voor hem den beker in de hand namen om op zijne gezondheid te drinken die van toen reeds aangestoken was.

Wel mocht de vriendenstem hem eene dichterlijke hulde bieden en zingen:

Groot waren vroegere geslachten;
Zij gingen ons in 't kunstpad voor,
Maar ook de mannen onzer dagen
Zijn waardig van dien naam te dragen
En volgen roemvol 't oude spoor!

Ja, trots ben ik op onze mannen
Als ik mijn vriend Verswyvel zie,
De borst versierd met nieuw bewijzen
Dat koningen zijn werken prijzen
En eer doen aan zijn kunstgenie!

De kunstenaar had veel gezien, geleerd en ondervonden. - Schoten hem uiterlijke eerbewijzen ook niet te kort, zag hij zich in 1864 benoemd tot graveur van Leopold I en in 1866 door Leopold II gemachtigd denzelfden eeretitel te dragen, werd in 1867 zijn talent nog gehuldigd door het ridderkruis van den Witten Valk van Saksen-Weimar, daarbinnen in het hart was hem eene wonde geslagen, die niet te heelen was. In al de oprechtheid van zijn karakter, had hij geloofd dat slechts de rechte weg tot het doel leidt en dien had hij eerlijk bewandeld. Thans had hij de kronkelwegen gezien, druk begaan, hier waar afgunst nestelt, daar eerzucht en hoogmoed, ginds eigenbelang. Hij had menschen leeren kennen en uit die kennis was hem ontgoocheling geboren. Hij, hij kon niets zijn dan een ware, de verhevene kunstenaar en de oprechte, eenvoudige volksjongen.

Den eeredienst der vlaamsche kunst had hij trouw geoefend, uit ingeboren zucht en uit louter, reine liefde: krank van hart en lichaam, ontviel hem ontmoedigd die bezielde stift die wonderwerken schiep en die zijnen naam zal doen hoogachten zoolang er eene vlaamsche kunst bestaat.

Twee zijner groote werken bleven onvoltooid, ofschoon ze reeds ver gevorderd waren: *De Heilige Elisabeth van Hongarie*, naar de schilderij van M^{r} De Keizer, hem opgedragen door het staatsbestuur en *de Graflegging van Christus*, naar

Van Dyck, die als premie moest dienen, bij de tentoonstelling van 1864, voor de inschrijvers van de koninklijke maatchappij ter aanmoediging van schoone kunsten te Antwerpen, waarvan hij reeds sedert 1851 werkelijk lid was, en die door *de Blinde*, van den graveerder Michiels, naar de schilderij van Dyckmans, vervangen werd.

IV.

In een der vertrekken van het huis Kipdorp 39, waar we moeder Verswyvel, bijna honderd jaren oud, zagen uitdragen, is eene verzameling van kunstvoorwerpen ingericht. Als een heiligdom, worden ze door hare beide overlevende kinderen bewaard als een zoete herinnering aan Michiel Verswyvel, den betreurden en beroemden broeder. De laatste jaren van zijn leven, werden ze door hem bijeengebracht, toen men hem alleen en treurend naar de koopdagen zag trekken, de oude winkels doorsnuffelen of bij de oudheidkenners aankloppen. Daar liggen de eerbiedweerdige boeken in hun perkamenten kleed te rusten, aan den muur hangen zijne oude schilderijen en gravuren van vroegere vlaamsche kunstenaars, nevens zijne werken, waarin hij met vaste en zuivere hand, door menig meesterstuk hen evenaarde.

Zoo sleet hij stil en afgezonderd den te vroeg ingevallen winter van zijn leven, waarin hij zoo trouw als schitterend den edelen strijd gestreden had voor al wat goed is en schoon en waar.

De 29 mei 1868 was een dag van diepen rouw voor Antwerpen en de kunst. Omringd van zijne oude moeder, van zijnen broeder en zijne zuster, te midden zijner têergeliefden, die wegsmolten in heete tranen, gaf Michiel Verswyvel gelaten en gerust aan God den geest terug die in het heilig der vlaamsche kunst zoo rein en helder uitgeblonken had en die zijnen naam in de eeuwige onsterflijkheid zou doen voortleven.

Eene ontelbare en ingetogene menigte verdrong zich op 3 Juni in de Noordstraat en in de aangrenzende straten. De naam van Michiel Verswyvel lag op de lippen van al dat volk, dat vol liefde en eerbied in zijn te vroeg gebroken leven terug zag, zijne schitterende hoedanigheden roemde en oprecht zijnen lof verkondde.

Dat was het lied van erkentenis uit het hart gerezen van een volk, wiens eigen aard, wiens kunst Verswyvel gansch

zijn leven zoo onverdeeld en onwankelbaar bemind had en verdedigd, in voor- en tegenspoed, tot hij aan het uiterste viel van de kunstbaan die hij zoo rechtschapen en glansrijk voleindde als hij haar eervol begon.

Zoo was de stemme des volks, zoo steeg tot zijn lof het oordeel van ieder die oprecht was - en zoo'n oordeel zal niet over allen gestreken worden.

Als een vorst werd hij ter laatste rustplaats gedragen - en dat, dat was hij, een vorst, op het gebied der vrede, in het rijk der kunst, die weldeed en niet omzag en dus met de hand op het geweten, met rechtmatigen trots en zonder vrees, op zijnen oorsprong kon wijzen, op zijn streven en zijn einde.

Slechts eene stem, eene enkele, de oprechte stem des harten, sprak, als tolk zijner talrijke en bedrukte vrienden, een laatst en innig vaarwel bij zijn al te vroeg gesloten graf.(1)

Andere monden zwegen van den overleden kunstgenoot die in de nageslachten leven zal; op de geheiligde rustplaats, behoefde zijne nagedachtenis en zijn verheven werk geene lofspraak die niet rechtzinnig was. Beide staan diep en dankbaar in het harte gegrift van wie hem kende en dus liefhad en met hem eigene kunst beminde.

Niet door het groot getal schitteren zijne gewrochten,(2) doch de weinige die hij voltooide, ademen zooveel warm kunstgevoel, verraden zulke vaste en zuivere hand en zijn met zulke uiterste nauwkeurigheid afgewerkt, dat een minder getal nog voldoende zijn zou om hem mede aan de spits te stellen van eene groote school, die eens door een Bolswert, een Vosterman, een Edelinck en die onuitputbare schaar van andere groote meesters uitblonk, wier overleveringen, in al hunne stoutheid en zachtheid, hij bewaarde, die niet alleen de volgeling van die beroemde kunstenaars maar hunne evenknie

(1) Kapitein Docx van het 10e linieregiment, bijzondere vriend van den overledene, sprak op zijn graf eene redevoering uit, medegedeeld door het dagblad *de Koophandel* van Antwerpen den 5 juni 1868.

(2) Ziehier de naamlijst zijner werken:

1. Portret van Gustaaf Wappers (1846).
2. De Engel van het goede en de engel van het kwaad (1848).
3. Portret van Willem II, koning der Nederlanden (1849).
4. Portret van Th. Van Ryswyck (1853).
5. Portret van den Heer Ferd. Geelhand, penningkundige te Antwerpen (1856).
6. Portret van de hertogin van Brabant, thans koningin der Belgen (1857).
7. Portret van Mgr. Van Hooydonck, Apostolisch Vicaris van Breda.

was, en daarom met hen, in onuitwischbaren luister leven zal zoolang ware kunst geheiligd wordt.

Geen bronzen gedenkteeken is hem opgericht, geen nederige steen zelfs wijst de plaats aan waar de groote kunstenaar rust: maar zijne onsterflijke werken en de getuigenis van volbrachte plicht vormen zijn gedenkzuil. Zijne volmaakte stift zelf heeft het, ten eeuwige dage, den eenvoudigen doch doorluchtigen volksjongen opgericht, edel van doel, uitmuntend in kunde, onwankelbaar van grondbeginsel, die, naast God, zich zelven zijnen roem te danken heeft. Door de eeuwen heen zullen zijne zeldzame en schitterende hoedanigheden bevestigd worden en zijne waarde en zijn naam leven, zoolang de heerlijke Schelde aan Antwerpen 's voet het glorielied zingt van het prachtig verleden, zoolang aan zijn Godgezegend strand een degelijk en groothartig volk zich beweegt, dat zijn Vaderland bemint en zijne taal en zijnen roem.

JUL. VAN HERENDAEL.
Antwerpen.

Spelling der Aardrijkskundige Namen

Alle voorstanders der eene spelling, zagen met genoegen het aanstellen eener commissie, gelast de verschillende schrijfwijzen onzer plaatsnamen te onderzoeken en verslag te doen, hoe die namen, in verband met de spelregels, dienen geschreven te worden.

Met veel belangstelling zien wij het verslag dier Commissie te gemoet. Ook zouden wij ons vooralsnog met de zaak niet ingelaten hebben, hadde niet een harer invloedrijkste leden, de heer Frans de Potter, in 'Het Belfort' eene voor ons niet geheel aanneembare schrijfwijze voorgestaan.

Ten volle treden wij den stelregel bij: 'Onze aardrijkskundige namen behooren tot de algemeene levende taal en dienen dus ook met de taal te veranderen' maar juist daarom kunnen wij niet alle bemerkingen van K.L. Ternest aannemen, al noemt de Heer de Potter ze dan ook 'alleszins gegrond.'

Men oordeele:

'Het gebeurt weleens, dat het spellen van eenen naam volgens de doorgaande uitspraak met de woordgronding, met de bekende beteekenis in strijd komt; in dit geval moet men natuurlijk der eerste te wille zijn, dewijl het geschreven woord de voorstelling van den woordklank moet verwekken; dus: *Nukerke*, dorp tusschen Oudenaarde en Ronse, zóó geschreven, omdat men niet anders uitspreekt, al is de beteekenis volkomen dezelfde als die van *Nieuwkerke* in het land van Waas.'

Het geschrevene woord moet de voorstelling van den woordklank verwekken! Heel wel, maar dan ook dient de woordklank het algemeen erkende Nederlandsche woord weer te geven. *Nu* in *Nukerke* is niets anders dan gewestspraak. Dit *Nukerke* wordt te *Nieuwkerke* Waas, *Nikerke* en in Gelderland *Nijkerk.* Voor *nu, ni, nij*, hebben wij het algemeene Nederlandsche woord *nieuw* en zijn dus ook verplicht, in al onze plaatsnamen, *nu*, *ni*, *nij*, door ons *nieuw* te vervangen. Men schrijve dus: *Nieuwburg*, *Nieuwdorp*, *Nieuwkapelle, Nieuwland, Nieuwmoer*, *Nieuwpoort*, *Nieuwwege.*

Overigens, moest men schrijven zooals doorgaans onze

plaatsnamen uitgesproken worden, dan waren zij weldra geheel onkennelijk. Zoo wordt b.v. Beerendrecht *Bendrecht*, 's Gravenwezel *Schrawezel*, Wuustwezel *Westwezel*, Santvliet *Zanfliet*, Oorderen *Ootere*, enz. enz.

Eén in schrijfwijze, moet de Nederlandsche taal ook één zijn in uitspraak. Wij dienen dus niet te schrijven zooals er in onze verschillende gouwen gesproken wordt, maar wij moeten spreken zooals de algemeene Nederlandsche taal wordt geschreven en daarom stemmen wij niet in met de volgende bemerking:

'Zeer zelden zijn onze plaatsnamen, in welke wij, alleen om der uitspraak wille, gevoeglijkst eene vreemde letter gebruiken. In dit geval is b.v. *Exaarde*, dat gewis niemand zal genegen zijn tot *Ekzaarde* te vervormen, welk aldus gesplitst: *Ek-zaarde*, twee maal slecht ware; vooreerst omdat de *k*, in de volgende lettergreep tegen de *z* stootende, deze tot *s* verscherpt, en alzoo de rechte uitspraak gemist wierde; tweedens, omdat het stamwoord *aarde* er in zoude miskend worden, terwijl de splitsing *Ekz-aarde* geheel en al zoude aandruischen tegen onze spelwijze, die op het einde der lettergreep geene *z* gedoogt.'

Exaarde tot *Ekzaarde* vervormen ware niet taalkundig, maar de vreemde *x* behouden ter wille van eene ingewortelde maar verkeerde uitspraak, is niet beter.

Exaarde toch is de *aarde* of *aard* (ook aart in Lichtaart) (*habitatio*) de woonst van *Ek*, *Eke*, *Eco*. De oud-germaansche mansnaam *Ek*, alsook zijn patronymikon *Ex* komen nog voor als geslachtsnamen. Hier is *Ex* een tweede naamvalsvorm en staat voor *Eks*. Waarom dan ook niet *Eksaarde* geschreven; het kwame gansch met de woordgronding overeen en de spelling ware vooral geheel Nederlandsch.

Onverbogen komt deze mansnaam ook voor in den plaatsnaam *Eekloo*. Het testament van Arnold van Maldeghem (1275) meldt *Ekelo*, dat is het *loo*, *loof*, *de loove* of *love* (*Porticus*)[1] van Eke. Door omschrijving der *e* werd dit *Eke Eek* en daar men *loo* in de enge beteekenis van *bosch* opnam, dacht men al vroeg aan *eeken* of *eikenbosch*.

Terloops wijzen wij hier nog op een paar namen, welke verkeerdelijk met *x* geschreven worden.

(1) Over de Nederlandsche *loo*-namen stel ik eerlang eene studie in dit Tijdschrift,

Hemixem, dat is het *hem*, *heem*, *heim* van *Hemico*, een samengestelde oud-germaansche mansnaam, uit den enkelen *Hem*, *Hemme*, *Hemmo* en het suffixum *ico, ic, ik.* Het *heem* van *Hemik* noemde men dus *Hemikshem*, en dit dient ook zoo geschreven te worden.

Merxem, in het testament van Godfried van Breda (1246) als *Marxem* voorkomende, is het *heem* van *Mark, Marco*, oud germaansche mansnaam, waarvan men de patronymikons *Marks, Marx, Merks, Merckx* nog menigvuldig als geslachtsnamen aantreft. Men schrijve dus: *Markshem* of *Merkshem.* Onverbogen komt dezelfde naam voor in *Merkhem*, gemeente in West-Vlaanderen, tusschen Yperen en Diksmude.

Ofschoon de *h* niet uitgesproken wordt in *Hemikshem*, *Merkshem*, dient zij toch geschreven, daar het samengetrokkene *hem*, voor *heem* of *heim* staat en dit woord oorspronkelijk de *h* heeft. Wij schrijven *geheim, heimwee*, *inheemsch*, *uitheemsch*, dus ook *Beernhem, Bellhem, Gotthem, Keijhem, Mollhem*, *Pitthem*, *Rokshem, Rosshem, Vlekhem* (beter *Flekhem*), *Wolverthem* enz. alle *hem* of *heim*-namen, waaraan de oud-germaansche persoonsnamen *Beern* (verkorting van *Beernart*), *Bell, Gott*, *Keij*, *Moll*, *Pitt*, *Roc, Ross*, *Flek en Wolfert* (*Wolfhart*) tot grondslag dienen.

Vele patronymikons met *ing*, *inge*, van oude vadersnamen gevormd, komen als plaatsnamen voor. Zij geven te kennen dat de oorden, welke zulke benamingen dragen, deze te danken hebben aan het geslacht, dat daar zijne *sate* of *set*, dat is *nederzet*, gehad heeft. Ofschoon niet uitgedrukt, mag men die namen als wezentlijke *hem* of *heim*namen beschouwen, daar dit achtervoegsel bij vele enkel weggelaten is. Zoo luidde *Poperinge* oudtijds *Poperingahem* en ook *Poperinghem*, dat is het *heem* van de nakomelingen van *Pop* of *Poppe*, een naam op zich zelve nog voorkomende als geslachtsnaam. *Deftinge* vroeger *Deftinghem*, *Elverdinge* oorspronkelijk *Elverdinghem*, enz. enz.

Die namen herstellen is gansch onnoodig. Men schrijve dus: *Boesinge, Dottinge, Grevelinge*, *Haringe*, *Leffinge*, *Sleydinge*, enz. maar men wachte zich wel de *h* achterwege te laten bij de *ing*, *inge* patronymikons, welke dit *hem* behouden hebben, al zijn zij dan ook in den vorm meest al verbasterd. Willen wij dan taalkundig juist schrijven, dan zullen wij, ondanks den Heer de Potter, stellen: *Somerghem* en niet *Zomergem. Somer*, waarvan de zoonsnaam *Somers*

zoo menigvuldig als geslachtsnaam voorkomt, is de oud-germaansche mansnaam *Sumar, Sumer;* ook schreef men oudtijds (967) *Sumeringehim*,

Adeghem vroeger	(840) *Addingahim*,
Baveghem vroeger	(1230) *Bevinghem*,
Gijseghem vroeger	(1309) *Gisinghem*,
Maldeghem vroeger	(1145) *Maldingem*,
Mooreghem vroeger	(969) *Moringehim*, (1038) *Moringem*,
Okeghem vroeger	(1200) *Hockingem*, ook *Occinghem.*
Oordeghem vroeger	(1125) *Oordingem*,
Peteghem vroeger	(1064) *Pettingehem*,
Resseghem vroeger	(1174) *Rassinghem*,
Seeverghem vroeger	(967) *Sewaringahim*,
Sotteghem vroeger	(1166) *Sottingem*, (1249) *Sottinghem*
Worteghem vroeger	(1330) *Wortinghem.*

Men merke wel op, dat bij de *inghem*namen de *h* nooit als eene versterking der *g* kan aanzien worden; *ing* en *hem* zijn twee opzichzelf staande lettergrepen, met eene eigene beteekenis. Maar wij moeten de *h* verbannen uit die namen, waar de *h* voor *e*, *i*, en *ij* de *g* versterkt, dat is te zeggen, waar zij diende om te verhinderen, dat onze Nederlandsche *g* als de Fransche *g* in *gens* werd uitgesproken. Dit geldt voor de algemeene taal en moet dus ook voor de plaatsnamen aan genomen worden. Men schrijve dus: *Geel, Lissewege*, *Gistel, Gits*, *Gijseghem, Gijmel*, en niet *Gheel, Lisseweghe, Ghistel*, *Ghits*, *Ghijseghem, Ghijmel.*

Waarom splitst de Heer de Potter *Wuust-wezel?* Wij schrijven 's *Gravenwezel*, dus ook *Wuustwezel.*

Uit wat voorgaat blijkt, hoe omzichtig men moet te werk gaan bij het invoeren van verbeteringen in de schrijfwijze onzer plaatsnamen. Hopen wij, dat de Heeren leden der Commissie, tweemaal zullen nadenken alvorens veranderingen voortestellen en dat zij, waar het kan, met eene gewettigde vervanging of toevoeging van enkele letters, onze aardrijkskundige namen zullen maken wat zij vroeger waren: sprekende bewijzen van de stichtingen onzer Germaansche voorouders.

J.J. HELLEMANS.

Antwerpen.

Vlaamsche brieven door Peter Benoit

Zie de aflevering der maand Augustus blz. 380.

Wat Liederick ook aanwenden mocht om het geheim, dat de schoone Idonea omhulde, te ontsluieren, alles bleef vruchteloos; en daar zijne liefde voor de edele maagd steeds toenam, viel het hem des te pijnlijker in voortdurende onzekerheid omtrent haren oorsprong en haar vorig bestaan te moeten leven.

Wel had zij hem eens als een nog onopgelost raadsel toevertrouwd, dat zij als eenige ‘Hooge Vrouwe’ bestond tusschen deze landen, Pruisen in 't Oosten en Spanje in 't Westen. Dit scheen echter den Forestier in zijne gissingen weinige opheldering te hebben bijgebracht.

Eens dat zij samen, volgens gewoonte, na eenen prachtitigen zomerdag, met het vallen van den avond, eene genotvolle wandeling hadden gedaan en tot het kasteel terug keerden, verklaarde Liederick zijne liefde aan Idonea, haar smeekende zijne trouwe gade, zijne levensdurende hart- en zielsvriendin te willen worden. Schoon de joncfrou door hare eigene gevoelens zich die van haren minnaar had verklaard, voelde zij zich innig geschokt en verkeerde eenige oogenblikken in eene diepe verslagenheid. Nevens het beeld van den ridderlijken jongen man, welke sedert lang in ‘haar innere’ een bijzonder leven had verkregen, verschenen plotselings in haren geest de wezens haars vaders, harer moeder. Zij schrikte bij de gedachte een huwelijk, eene eeuwige liefdesverbintenis aan te knoopen zonder voorwete van die, aan welke haar hart zoo dicht door de innigste familiebanden was aangesloten. En dit, wel is waar met een man, wiens edelmoedig karakter en verhevene gevoelens zij had leeren waardeeren, maar wiens sympathie of antipathie tegenover den Franschen vorst, haren vader, zij niet had kunnen vernemen.

‘Gij aarzelt mij een geluksvol antwoord te schenken, -

zegde haar Liederick, diep bewogen en tot in het diepste van zijn beminnend hart aangedaan - Welke geheimzinnige geest zweeft er dan over u en heerscht over uw lot, dat de uitdrukking mijner liefde u zoo onthutst? En nochtans, scheen het mij - was het eene begoocheling? - of gij voeldet in uw hart eene teedere genegenheid voor mij ontkiemen en opwassen. In uwe uitdrukvolle oogen las ik soms zulke zoete dingen, dat ik mij en bij dage en bij nachte van hunne zachte en indringende omstraling niet kon - maar ook niet zou hebben willen onttrekken!'

Idonea, verrukt over de woorden welke zij had gehoord, legde hare bevende hand in de hand des Forestiers. Haar besluit was genomen, en daar zij toch vast besloten had nooit haars vaders hof meer terug te zien en alzoo een eeuwig vaarwel zegde aan deze, welke zij niettemin diep vereerde en beminde, voelde zij zich overgelukkig bij de gedachte, in liefde en vrede, eenen huiselijken kring rond haar, met ter tijd te zien ontstaan. 'Ik bemin u vurig - sprak zij - maar gij? Zal het geheim dat om mij zweeft uwe liefde niet verzwakken, zal de gedachte u niet kwellen, dat er iets in mij wordt bewaard, dat uw eigendom niet zijn kan, schoon al het overige mijns wezens u is verzekerd en u door mij wordt toevertrouwd. O mijn edele sterke man; mijn gemaal, mijn Heer en Meester, heersch over mij, ik ben en blijf voor eeuwig de uwe, gij leeft in mij, en zult steeds in mij leven.' - 'Beminde mijns levens, - sprak Liederick Idonea toe, - niets wat u betreft kan mij onverschillig zijn. Bedenk u, indien zulk een geheim het mijne ware, zoudt gij er aan kunnen onverschillig blijven? Maar, mijne liefde is kloeker dan mijne weetlust. Wellicht zal zich het raadsel, waarvan gij de levendige uitdrukking zijt, van zelfs oplossen. Wie weet, door welke geheimzinnige wegen wij te zamen onze schreden zullen wenden, en alzoo misschien zonder schokking of welkdanige onaangenaamheden voor U, het geluk bekomen, uw vader en uwe moeder terug te vinden. Welk was niet mijn lot? Ik heb het u, op uwe vriendelijke aanzoeken, dikwijls verklaard.' - 'o Ja, viel hem Idonea in de rede, voorzeker is het met U zoo als met mij op zonderlinge en misschien als iets heel wonderlijks voorspellende gegaan. Maar... verschoon mij indien ik mij op dit plechtig oogenblik zoo ver durf bewegen... Gij vertrouwdet mij uwe eerste liefde met Graziana toe! Voor-

zeker zal dit lieve beeld niet teenemaal uit uw geheugen zijn verdwenen; doch ik betrouw mij op u... en indien het U voor het oogenblik hard valt niet teenemaal met mijn verleden ingewijd te zijn, denk ook, mijn edele vriend, dat voor mij soms als een lichte nevel, de herinnering aan Engelands koningsdochter en hare liefde voor hem aan wien ik alles schenk weleens, onze genegenheidszon zal omzweven, maar niet verdooven... 'Gansch mijn hart hoort u toe, Idonea, onderbrak de Forestier, voorzeker zal de lieflijke beeltenis van deze die voor mij den weg tot de liefde heeft geopend, nooit uit mijn geheugen verdwijnen... Gij zelfs, Idonea, zoudt het niet edel vinden.. men vergeet niet wie men heeft bemind.' - 'Ga niet verder, mijn gemaal, sprak op haastigen toon de fiere Fransche freule,.. en blijmoedig voegde zij er bij: wat is voorbij gevloden, is voorbij. Waarom zoo diep in het menschelijk hart zien? Wie durft zich vleien alles wat in ons omgaat met den vinger duidelijker aan te wijzen en de reden er van te beseffen... Laat ons gelukkig zijn. Gij bemint mij, en ik ben gansch aan U... Ga, mijn stoute Forestier; ik voel het, gij wordt eens groot en machtig en ons kroost zal het niet min zijn dan gij het waart... Dit slot zij niet het eenige eigendom der na ons komende Forestiers, in wier aderen edel bloed zal vloeien dat hen haast met koningen gelijk zal stellen,..' Bij het zeggen dezer woorden scheen Idonea gansch opgetogen. Een glinsterende straal ontsprong haar oog... o Ja, het was wel eene koningsdochter, die aldus sprak... Liederick bewonderde haar... en bleef in diepe gedachten verzonken...

Idonea, de dochter van Frankrijks koning, werd de vrouw van den Forestier Liederick van 'Ryssele.'

* * *

Vele jaren gingen voorbij zonder eenige verandering of stoornis te brengen in de diepe gevoelens en de oprechte genegenheid, welke tusschen het gelukkige en edele paar heerschten en bleven heerschen.

Een talrijk kroost, bestaande uit 15 zonen en drie meisjes, schonk Idonea aan haren dierbaren gemaal.

Zij dragen de volgende namen:

1. *Joseram:* de oudste, was Leenhouder.
2. *Antheunis*: Heere van 't *Forest*, nu Vlaanderen geheeten.

3. *Bosschaert:* Heere van Leuven (huwde aldaar des prinsen of Meyer 's dochter).
4. *Baudewyn:* Heere van ‘Lommenoble’ (Amiens).
5. *Allianus:* Heere van ‘Nobele’ nu ‘Atrecht’ (Arras).
6. *Lyonnel*: Heere van het land van Vermandois.
7. *Gallerant*: Heere van Nijgele of Nijelle.
8. *Maurits:* Heere van Lijsle bij Buck (Rijsel).
9. *Bandry*: Heere van Riviere, Duwaij (Douai).
10. *Magnifer:* Heere van Arijen.
11. *Salodrijn*: Heere van Schiters of Sachin. (St-Omer).
12. *Montfort:* Heere van Blandyn (nu Gent).
13. *Ganimedes*: Heere van Brughstock (nu Brugge).
14. *Baudiaen*: Heere van Haerlebeke.
15. *Liederick*: Jongste zoon, verslagen voor Parijs.

De meisjes droegen de dichterlijke namen van Idonea, Gandrie en Rithilde.

Bij deze opsomming ontsteekt de ‘oude chronycke’ in oprechte geestdrift voor de zoo wakkere moeder, en voegt er ‘naïevelijk’ bij: ‘dattet jammer ware geweest dat deze princesse eene nonne geweest hadde!’

10e Tentoonstelling van ‘Als ik kan.’

Eene zeer belangrijke, die veel volk naar de Verlatzaal gelokt heeft.

Jufvrouw *Rosa Leigh* heeft met *Te Brasschaet* een verdienstelijk landschap geleverd, eenvoudig, sober, doch voortreffelijk van toon. Jammer dat het zoo weinig tot ons gemoed spreekt.

Door mijn venster, van den heer *Adriaenssens*, was een aardig, lief paneeltje, vol kleur en leven. Waarachtig, niets is onbeduidend, wanneer het slechts door een kunstenaar geschilderd wordt.

Van den heer *Albrecht* zagen we nooit iets beters dan zijn *Grootmoeders raadgeving*. Ziedaar gedachte, gevoel en uitdrukking! De twee figuren waren anders zeer ongelijk van uitvoering. De dochter b.v. was niet meer dan eene schets, terwijl het beeld der oude vrouw een klein meesterstuk mocht heeten. Sommige partijen lieten ongelukkiglijk in het opzicht der teekening te wenschen.

De heer *Boland* had twee dierstukken tentoongesteld, die volgens onze bescheidene meening bij sommige zijner vorige voortbrengselen ten achter staan.

Voor de eerste maal, dat we van den heer *Boudry* iets te zien kregen, leverde hij puikwerk. Zijn COUP D'ESSAI mag gerust een COUP DE MAITRE heeten. Dat *binnenzicht* was fraai gedaan, uitstekend van kleur en licht. Wij hopen meer te zien van dien veelbelovenden schilder.

De heer *Brunin* is een zeer ernstig kunstenaar van ongewone verdiensten. Bovendien een werker als weinigen. Wie zou als hij in staat wezen om in drie

maanden tijds vijf schilderijen te vervaardigen van het gehalte dergene, welke zoozeer de opmerkzaamheid trokken van al de bezoekers? Zelfs *Fantazij* en *De maand Mei*, gewis de minste der vijf, bezaten toch nog uitstekende kwaliteiten. Maar wat gezegd van *De mosseleter, Bij den draaier*, en *Bij den zeeschilder*? Vooral het eerste werd door iedereen bewonderd. Deze roemde er de onberispelijke teekening van, gene de breede, malsche penseeling, een derde de rijke, juiste kleur. Wie vergeet niet gaarne, om al die kostelijke hoedanigheden der werken van den heer Brunin, hun gebrek aan gevoel en gedachte?

Voortreffelijke gewrochten kregen we ook weer van den heer *Chappel.* Zijne visschen en mosselen zijn de natuur zelve. Het groote stuk, *Paling* getiteld, vonden wij best, alhoewel onbelangwekkend en onschoon als schilderij.

Eene halt van den heer *Delehaye* was een fraai paneel onder alle betrekking. Wij twijfelen niet, of het zal spoedig eenen kooper vinden.

Wie ons verrast heeft ditmaal, was de heer *Gorge.* Op de voorgaande tentoonstellingen van *Als ik kan* muntte hij juist niet uit door getal en degelijkheid zijner schilderijen, terwijl hij thans stellig op den voorrang prijkte. Zijn paterschilder was wel geen gelukkig figuur, doch voor 't overige mocht het bedoelde tafereel een der beste van de verzameling worden genoemd. Vooral de bijhoorigheden waren meesterlijk behandeld. *Een liefhebber* was eveneens een voortreffelijk stuk, knap geteekend en geborsteld.

Toevallig vergeleek ik de *Stokrozen* en *Vruchten* van den heer *Hanno* met des heeren *Van de Royes Heulen* en *Vruchten.* Gewis schoone doeken, alle vier. Doch zie eens, welke verschil van opvatting! Terwijl de eerste ons de natuur ten beste geeft, zooals zij zich in bloemen en fruit voordoet, kleurig en fleurig, malsch en sappig, stelt de tweede ons de natuur opgesmukt voor. Onnoodig te zeggen, dat ik het werk van den heer Hanno verkies, zonder nochtans te kort te doen aan het talent zijns mededingers.

Met *De notabelen van het dorp* stelde de heer Luyten een kapitaal stuk ten toon, waarin hij benijdenswaardige blijken gaf van veel opmerkingsgave. De verschillige personages waren voortreffelijk als karakter, de groepeering was los en schilderachtig, kleur en teekening lieten niets of weinig te wenschen. Wat *Op eenen zomerdag* betreft, de schilder heeft zelf gevoeld, dat het niet op de hoogte zijner kunde was.

De heer *Mertens* deed met zijnen *hoornblazer* zijne oude faam gestand, terwijl *Wat voor een weer is 't* van M. *Rink* de aandacht trok van alwie prijs hecht aan eene losse, sappige toetsing en aan levendigheid van uitdrukking.

De heer *Rul* staat niet onverdiend te boek voor eenen bekwamen landschapschilder, onder de jongeren natuurlijk; en al heeft hij dezen keer niets ingezonden van groote beteekenis, toch vindt ieder opmerker in de *Duinen* eenige van des kunstenaars uitstekende eigenschappen terug. Zaagt gij ooit het mulle zand beter weergegeven?

Een goed portret werd uitgestald door den heer *Van Engelen*, en de heer Van Snick, - nog een naam, die reeds klank heeft - leverde met zijn *Dorps-critiek* insgelijks een tafereel van ernstige verdiensten.

De beeldhouwkunst was, gelijk immer, waardig vertegenwoordigd door den heer *Van Beurden*, en de plaatsnijkunst door den heer *Brant.*

J.F. VAN CUYCK.

Derde Studentenlanddag der vrije onderwijsgestichten op 5 september 1886.

Aan het bureel zetelen de heeren De Beucker als voorzitter; Backx, als sekretaris; Van den Bemden, Senator, Coremans, Volksvertegenwoordiger, H. Claes, provinciaal raadslid; Peeters-Verellen, lid der Bestendige Afvaardiging, Julius Van Herendael, Schoïers en Hellemans.

In de zaal bemerken wij nog de heeren Jan de Laet, Volksvertegenwoordiger, Van Hissenhoven, oud-gemeenteraadslid; dr. August Snieders; Lambert Van Ryswyck; Jan De Cleer; Edw. Dujardin; Lod. Mathot; Hansen, stadsbibliothekaris, enz. enz.

De heer De Beucker opent den landdag en zegt welkom aan de gekozenen van het volk in gemeenteraden, gouwraden (dat woord schijnt door de Vlamingen voor goed aangenomen te zijn) en Kamers; welkom aan de drukpers, aan de strijders, aan de jongeren, aan de professors die den moed hebben hunne Vlaamsch-gezindheid te toonen, aan het volk dat met hier te komen zijne genegenheid voor de Vlaamsche zaak te kennen geeft en vooral aan de studenten, die zich onder de leiding van het bestendig komiteit van den landdag hebben geplaatst.

Gij hebt ons, zegt hij, onvoorwaardelijk uw vertrouwen geschonken; het verslag over onze werkingen gedurende het jaar zal u laten oordeelen of wij dat vertrouwen waardig zijn.

Alwie hier tegenwoordig is of nog zal binnenkomen heeten wij hartelijk welkom, tot welke staatkundige partij hij ook behoore; niemand is uitgesloten. De Vlaamsche zaak mag niet verdeeld worden door partijtwisten. *(Toejuichingen).*

De heer Voorzitter geeft het woord aan den heer Backx, sekretaris, om verslag te doen over de werkingen van het bestendig komiteit. Dit verslag begint met een overzicht der

besluitselen van den vorigen landdag en somt vervolgens de pogingen op door het komiteit aangewend om de verwezenlijking van die besluitselen te bekomen.

Onderhandelingen zijn aangeknoopt met HH. Hoogw. de bisschoppen van wie het komiteit de verzekering heeft bekomen: 1° dat te rekenen van Maart 1886 de katechismuslessen in geheel Vlaanderen in het Vlaamsch zouden gegeven worden. 2° Dat de vervlaamsching van het onderwijs met October 1886 ernstig zou beginnen. Een omzendbrief in dien zin is door Z. Hoogw. den aartsbisschop van Mechelen gezonden aan de bestuurders der bisschoppelijke onderwijsgestichten.

Het komiteit heeft den *Vlaamschen Penning* ingericht, waarvan de opbrengst dienen zal om de kosten der landdagen te dekken, de vervlaamsching van het onderwijs te bevorderen, enz.

Aan den Staat is een verzoekschrift gezonden om de eerlijke uitvoering der wet van 1883 op het Vlaamsch in het middelbaar onderwijs te eischen. In den denzelfden zin is eene vraag gedaan aan de geestelijke overheid.

Door een verzoekschrift aan de Kamers is gevraagd dat voortaan geen bestuurlijk ambtenaar in de Vlaamsche gewesten zoo benoemd worden, die de Vlaamsche taal niet machtig is.

Het voorstel van den heer Lebon, tooneelkringen te stichten tot vervlaamsching van het volk, is in ernstige aanmerking genomen, alsook dat strekkende om overal in de kiezingen van de kandidaten Vlaamsche verklaringen af te eischen.

Het stichten van Vlaamsche kollegiën werd niet doelmatig geacht. Laat ons eerst van de bestaande onderwijsgestichten trachten te bekomen wat er van te bekomen is.

Aan een groot getal andere voorstellen, onder andere die van den heer Reinhard van Brussel, is door het komiteit gevolg gegeven.

Het voorstel om aan te dringen op de stichting eener Vlaamsche Academie was overbodig. Wij wisten dat de heer Beernaert van plan was dit ontwerp uit te voeren, en de Academie is er reeds. *(Daverende toejuichingen).*

Wij hebben aangedrongen om te bekomen dat de wettelijke besluiten in den *Moniteur* in de beide talen zouden verschijnen en hopen dat aan onzen wensch, nog vóór het einde van het jaar, voldoening zal geschonken worden.

Het verslag van den heer Backx wordt luidruchtig toege-

juicht, waarna de heer De Beucker kennis geeft van de ingekomen stukken. Deze zijn:

Brieven van verontschuldiging en aanmoediging van de heeren Em. Van Put, Senator; De Winter-Lauwers, volksvertegenwoordiger; V. Jacobs, id.; Arthur Cornette, professor; Gaston de Pret, Senator; Lammens, id.; baron Bethune, id.; baron Ed. Osy, id.; baron de Coninck, id.; Van Ockerhout, id.; en baron L. Bethune, advokaat. *(Luidruchtige toejuichingen.)*

Nog ontvangen eenen brief van den *Vlaamschen Broederbond* van Brugge, alsook eenen brief van 70 studenten, behoorende tot 20 gemeenten der omgeving van Oostroosebeke, en aldaar vergaderd; de maatschappij *Nut en Vermaak* van St-Truiden wenscht den landdag eenen goeden uitslag.

Van verscheidene kanten zijn ook klachtbrieven toegekomen, zoowel van ouders als van studenten, over de verfransching die nog in vele scholen en onderwijsgestichten bestaat.

Na deze mededeelingen wordt het woord gegeven aan de ingeschrevene sprekers. De eerste die optreedt is de heer De Visschere, advokaat te Ruddervoorde, die begint met den lof te maken van Antwerpen en zijne Vlaamsche strijders.

Ondanks zijnen Westvlaamschen tongval en zijne eenigszins linksche gebaren doet spreker zich luidruchtig toejuichen; hij spreekt met vuur en overtuiging, doch blijft al te lang buiten het bestek van den landdag, ingezien het groot getal ingeschreven sprekers.

Eene algemeene opmerking welke schier voor al de volgende sprekers mag herhaald worden, is dat men te veel is behebt met de zucht om ‘redevoeringen’ uittespreken, terwijl de landdag eigenlijk eene beraadslaging zou moeten zijn over de belangen van het Vlaamsch in 't onderwijs. 't Is hetgeen de heer Coremans, in den loop der zitting, terecht heeft doen opmerken. Moesten wij de sprekers op dit terrein volgen, ons tijdschrift zou stellig te klein zijn om dit verslag te bevatten.

De heer De Visscher verhaalt den strijd tusschen Vlaamsche en Waalsche studenten bij de hoogeschool van Leuven, welke strijd met de volledige zegepraal der Vlamingen is geëindigd. Hij raadt vooral den strijd aan tegen de schooloverheid, welke de Vlaamsche beweging dwarsboomt. Hij somt de reeds verkregene rechten op en toont de punten aan welke nog moeten veroverd worden. Ten slotte legt hij drie verzoekschriften

neer: een aan de Kamer, om de stemming der wet Coremans (Vlaamsch in 't gerecht) te vragen; een aan den heer Thonissen voor de uitvoering der wet van 1883 en een aan al de bisschoppen voor de vervlaamsching van het vrij onderwijs.

Spreker behaalde grooten bijval met zijne slotrede, waarin hij de hoop uitdrukte dat, toekomend jaar, bij de inhuldiging van het standbeeld van Breydel en De Coninc, Vlaanderen eene volledige zegepraal zal mogen vieren op de vijanden onzer Vlaamsche taalrechten.

De heer D'Hooghe, van St-Nikolaas, hangt, op welsprekende wijze een treffend tafereel op van hetgeen Vlaanderen vroeger was en wat het nu is.

Tot het onderwerp der beraadslaging komende raadt hij de studenten voorzichtigheid, maar geene flauwhartigheid aan, want, zegt hij, meer dan eens wordt uwe werking door bespieders verkeerd uitgelegd.

Het zijn niet altijd de schoolbestuurders die de plichtigen zijn, maar zeer dikwijls de ouders. Het Fransch is in de mode. De vader die van zijnen zoon kan zeggen: hij spreekt zijn Fransch zoo goed als zijn Vlaamsch, meent dat die zoon een groote geleerde is.

Spreker raadt de Vlaamsche advokaten aan uitsluitend Vlaamsch te spreken voor de rechtbanken, om alzoo tot de vervlaamsching van het gerecht te geraken.

Luidruchtig handgeklap bejegent zijne slotrede.

De heer De Beucker doet kennen dat eenige priesters, belet den landdag bijtewonen, het reisgeld, fr. 40.65 dat zij zouden moeten verteeren hebben, aan den *Vlaamschen Penning* zenden. (*Luidruchtige toejuichingen*).

De heer Pauwels van Hoboken, spreekt thans eene krachtige, kernachtige redevoering uit, welke het ons spijt in haar geheel in ons verslag niet te kunnen opnemen. Hij dringt vooral aan op de noodzakelijkheid der samenwerking De tijd van praktisch te werken is aangevangen. Niet langer meer gezongen: *O mijn Vlaanderen*, *ik heb u hartelijk lief*, maar gewerkt, doorgetast.

Het letterkundig tijdvak heeft zijn nut gehad, maar het uur van handelen is geslagen. Spreker hekelt de zoogezegde Vlamingen die Fransche platen op hunne deur hebben en Fransch spreken in hunnen huiselijken omgang. Hij vraagt de inrich-

ting van maatschappijen, welke voor doel hebben de Vlaamsche wetten te doen uitvoeren. In dien zin prijst hij de werking van het grievenkomiteit, door het Brusselsch *Willemsfonds* ingericht.

Spreker overziet de verschillende Vlaamsche grieven, ten opzichte van officiëel en vrij onderwijs. Hij stelt vast dat het Staatsbestuur aan de meeste geene voldoening heeft gegeven en hernieuwt dan ook de voorstellen in den vorigen landdag neergelegd.

Vervolgens spreken nog de heeren Plessers, student te Leuven, die voorstelt gelden bijeentezamelen, om, tijdens den landdag van toekomend jaar te Brugge, eenen gedenksteen te plaatsen, te Roeselare, op het graf van Rodenbach, den stichter der studenten-beweging; Herman Hiel, zoon van den dichter, student te Brussel, Alfons Hendrickx, student te Antwerpen, die de verbeteringen opsomt welke men in O, L.V. kollege te Antwerpen heeft bekomen; de godsdienstlessen in 't Vlaamsch, meer tijd besteed aan de Vlaamsche taal, oude talen door middel van 't Vlaamsch aangeleerd, enz.

Deze spreker, die eene krachtige taal voert, wordt ferm toegejuicht.

Dan hebben wij nog de heeren Vildermans, oud student van het kollege van Turnhout, en De Veen, student te Brussel, die korte verslagen afleggen over den toestand van het onderwijs. Uit die verslagen blijkt dat er veel gewonnen is, maar dat er toch nog veel te doen blijft.

De heer Voorzitter geeft kennis van nieuwe ingekomen stukken: Besluitselen van den Oostvlaamschen gouwdag, Dinsdag te Gent gehouden; telegram van gelukwensch, van burchtgraaf de Kerckhove, burgemeester van Mechelen.

De heer Scherpenzeel, van Brussel, doet vervolgens eene zoo korte als krachtige aanspraak, waarin hij de studenten, toekomstige kamerleden, zegt hij, den eed afvraagt dat ze in de landskamer Vlaamsch zullen spreken. *(Dond. toejuichingen)*.

De heer Schepens, van Brussel, volgt hem op en spreekt over de genegenheid der Brusselsche vrijdenkende studenten voor de beweging, door de katholieke studenten in het leven geroepen.

De heer Coremans maakt de opmerking, welke wij hooger hebben aangestipt en meent dat de landdag zich stipt bij de bespreking der onderwijsbelangen moet bepalen. Hij deelt mede dat het onderwijs in het Atheneum van Antwerpen, met

Oktober zal vervlaamscht worden. 't Is een groote stap, dien wij aan den landdag te danken hebben.

Een brief uit Brugge toegekomen bevat de volgende voorstellen: 1e Aantedringen op het bekomen van een toezicht over het middelbaar onderwijs; 2e Eischen dat de professors een exaam van bekwaamheid in 't Nederlandsch zouden moeten afleggen; 3e Eischen dat de normaalschool van Gent op Vlaamschen voet ingericht worde. *(Toejuichingen)*.

De heer De Beucker deelt mee dat de inhuldiging van het gedenkteeken aan Conscience voorloopig bepaald is op 19 September.

Het is ruim 4 ure. De heer voorzitter wil de vergadering bedanken en de zitting sluiten, doch hij heeft gerekend zonder twee sprekers: den heer Reinhard, van Brussel, die het woord vraagt, en een opkomend onweer dat, zonder vragen, het woord neemt.

Het verhongerd publiek begint grootendeels de zaal te verlaten; de blijvende scharen zich nader bij den spreker, want de heer Reinhard heeft belangrijke dingen te zeggen. Zijne redevoering is als een volledig overzicht der Vlaamsche beweging.

Ruim een half uur is de spreker in tweestrijd met het onweer dat boven ons hoofd woedt. Wat zullen de vorige sprekers daarvan zeggen, welke de voorzitter heeft aangemaand ten hoogste 10 minuten het woord te voeren?

De heer Reinhard - wij herhalen het - zegt goede dingen, alle rechtstreeks of onrechtstreeks in verband met het onderwerp.

Hij bevestigt de inlichtingen door den heer Coremans gegeven, niet alleen voor het atheneum van Antwerpen, maar ook voor de andere athenea. De minister is met de beste inzichten bezield, maar onder de beambten wordt er geknoeid. Een bewijs daarvan is dat schepene De Coster, van Leuven *(awoert)* heeft durven zeggen van het ministerie vernomen te hebben, dat de wet van 1883 niet zal uitgevoerd worden!

Maar de andere spreker, het onweer namelijk, schijnt de Vlaamsche zaak weinig genegen. Het dondert en regent zoo hard en het wordt zoo donker in de zaal dat de heer Reinhard zich nauwelijks kan doen hooren en niet in staat is zijne nota's te ontcijferen.

In die voorwaarden is de heer De Beucker verplicht den spreker tot rusten uittenoodigen en het woord aftestaan aan den donder, met de troostende verzekering ‘dat hij het niet lang zal trekken.’

De donder houdt zich aan het reglement; na tien minuten gesproken te hebben laat hij het woord over aan den heer Reinhard en trekt er uit.

De heer Reinhard sluit zijne rede met aan de katholieke studenten te vragen, dat zij ook den liberalen landdag zouden bijwonen, die binnen kort te Brussel zal gehouden worden, en waarop evenmin als hier spraak zal zijn van politiek.

Vervolgens heeft de heer Schoïers met den heer Reinhard bekend, dat er verleden jaar wel ontgoochelingen aan de Vlamingen werden berokkend. Er is echter veel gedaan in vergelijking met hetgeen vroeger werd verkregen.

Hij drukte den wensch uit de wet-Coremans dit jaar te zien stemmen, alsook eene wet op het gebruik van het Vlaamsch in het leger.

Nog meer dan de ambtenaars, zegde hij, zou de Koning onze taal moeten kennen. In plaats echter van het aan onzen tegenwoordigen vorst nog te vragen, laat het ons eischen van onzen toekomenden Koning, prins Boudewijn. *(Toejuichingen)*.

Eindelijk sluit de heer De Beucker den landdag. Hij bedankt de talrijke aanwezingen en de leden der drukpers. Hij denkt niet te kunnen eindigen zonder een woord van dank te richten aan dr. Van Steenkiste, van Brugge, aan de heeren Hoste en Reinhard van Brussel, die zich opgeofferd en aan gevaar blootgesteld hebben voor onze heilige, nationale, Vlaamsche zaak. *(Langdurige toejuichingen)*.

Landdag te Brussel
Officieel onderwijs.

Zondag 26 September had in de zaal van den schouwburg Alcazar, te Brussel, de landdag plaats ingericht door de Vlaamsche studenten der officieele gestichten.

Tusschen de aanwezigen bemerkten wij MM. Van Beers, De Mont, Jan Van Ryswyck, Dr Hansen, De Beucker, De Geyter, Schoïers, Paul Fredericq, Reinhard, Hoste, Hiel, L. Van Ryswyck, Backx, enz.

Het bureel was samengesteld uit MM. J. Vuylsteke, voorzitter, Max. Rooses, H. Hiel, Deveen, Schepens, Tack, H. Bosiers, enz.

De groote zaal was wel gevuld met Vlamingen der beide gezindheden. Antwerpen was vooral goed vertegenwoordigd. Ongeveer 120 studenten hadden 's morgends onze stad verlaten.

M. VUYLSTEKE, voorzitter, doet het doel van den landdag kennen, ingericht op den voet van diegene van de studenten van de bisschoppelijke en bijzondere gestichten. Hij doet het onrechtveerdige kennen van den toestand, waarin zich vòòr de taalwet het onderwijs bevond.

Spreker herdenkt verder al die mannen van gezag, die zich rondborstig voor de rechtveerdigheid onzer eischen verklaarden; minister Alfons Vandenpeereboom, prof. Stecher, van Luik, prof. de Laveleye.

Eindelijk kwam de wet van 1883 tot stand. Men meende dat nu de zegepraal was behaald. O, neen, de strijd zou nu slechts voor goed beginnen.

Onze tegenstrevers verklaren dat zij den doodslag is van het onderwijs. Welnu, dit alles is valsch.

Wij willen niet dat men ons geen fransch leere; wij willen alleen dat de hoogere standen ook de taal van het volk kennen. (*Toejuichingen*).

Neen, de wet bestrijdt slechts die klas van menschen, niet talrijk, maar invloedrijk, die zich door deze vijandschap alleen op hunne hoogte willen houden. *(Toejuichingen)*.

Welnu, dit alles heeft lang genoeg geduurd; er moet een einde aan komen, de wet van 1883 moet toegepast worden.

M. de voorzitter sluit zijne rede met de hoop dat de landdag het zijne moge bijbrengen tot het heil van ons Vlaamsche vaderland. *(Langdurige toeiuichingen)*.

Spreker geeft mededeeling van brieven en toetredingen van verschillige maatschappijen en personen.

M. DE VREESE, schrijver, geeft verslag van de werkzaamheden der landdag-kommissie. De wet van 1883 zegt hij, wordt in verre na nog niet toegepast. Om die leemte te vullen vereenigden zich de studenten van Brussel, Gent, Antwerpen en Brugge om den landdag van heden in te richten.

Spreker noemt een groot aantal Atheneums en Middelbare scholen, waar de wet gedeeltelijk wordt toegepast.

In eenige Atheneums en Middelbare scholen zijn de prefekten en bestuurders niet eens de Vlaamsche taal machtig. Door de verplaatsing dezer heeren zou de ware dwarsboom tegen de toepassing der wet verwijderd worden.

Het merkweerdige verslag van M. Devreese, wordt warm toegejuicht.

M. AERNOUTS zegt dat in Antwerpen het opschrift wel in gulden letters in 't Vlaamsch boven den gevel prijkt, maar van binnen komt er u echter een echt Fransche wind toegewaaid.

De lessen worden echter nog al over 't algemeen in navolging der wet gegeven.

Volgens de wet moeten de vakwoorden in het Vlaamsch

gegeven worden. Welnu, weet ge wat er gebeurd is. Tijdens de laatste examen in natuurkunde stelde de professor eene vraag waarin een vakwoord voorkwam. De leerling vroeg dit woord in 't Vlaamsch. Maar, jongen, was het antwoord, maar dan kent ge de vraag!

Zoo, door het Vlaamsch kent men de vraag! Ah...

In de humaniora wordt de wet nog al eens verwaarloosd.

Spreker doet de gestichten kennen waar de wet, wat aangaat het leeren van Nederlandsch, Engelsch en Duitsch, wordt nageleefd.

M. TACK, namens *Voor 't vlaamsch* van Antwerpen, geeft inlichtingen over de Middelbare school van Boom. Eenige officieele stukken worden alleen in 't Fransch, anderen in 't Fransch en Vlaamsch gegeven. Op de speelplaats *moet* Fransch gesproken worden op straf van boete.

In de Middelbare school van Mechelen is de toestand bevredigend.

Alleenlijk maakt men uitzondering voor de Waalsche sektie, waar men zoo wat te veel Vlamingen insteekt.

In de middelbare school van Turnhout is de toestand om zoo te zeggen uitstekend. De Vlamingen van Turnhout verdienen lof.

Te Antwerpen, in de middelbare school, wordt de wet over 't algemeen toegepast. Twee prijsboeken op vijf zijn in 't Vlaamsch. Engelsch en Duitsch worden in 't Vlaamsch gegeven. In de 3e afdeeling heeft men 8 uren Vlaamsch op 8 uren Fransch, in de hoogste 3 uren Vlaamsch op 6 uren Fransch. Twee leeraars kennen uitsluitend Fransch.

De leerlingen doen er de volgende voorstellen:

1° De leeraar van Fransch moet Vlaamsch kennen.

2° Afzondering van Walen en Vlamingen in de prijskampen.

M. BOSIERS bespreekt den toestand in de meisjesscholen van Antwerpen. Hij hekelt in geestige bewoordingen het gedacht dat vele ouders zich over hunne dochters vormen: die moeten immers geen Vlaamsch kennen! Dat is immers de taal der jonge heertjens niet!

Welnu, wij moeten hier een einde aan stellen: wij moeten Vlaamsche moeders voor onze Vlaamsche kinderen hebben.

De toestand in de meisjesschool der Lange Leemstraat is bedroevend.

M. RETSIN, van Brugge. Over 2 jaar verklaarde minister Thonissen aan het bestuur van 't Willemsfonds: de wet moet uitgevoerd worden, wij zijn het volkomen eens, maar: er zijn geene professors.

Hierin moet voorzien worden door art. 6 der wet: er zal eene Normaalschool worden ingericht voor leeraars van Middelbaar onderwijs in 't Vlaamsche land.

Welnu, deze is tot stand gekomen, maar zij voldoet niet aan de vereischten.

In de afdeeling van geschiedenis is de toestand allerslechtst. In het onderricht aan die toekomstige onderwijzers van Neder-

landsche geschiedenis zijn de meeste vakken: oude geschiedenis, romeinsche, grieksche, middeleeuwsche geschiedenis, *allen* in 't Fransch. Deze toestand is inderdaad bespottelijk; ziedaar die *Vlaamsche* normale afdeeling van geschiedenis.

In een woord, men heeft het publiek bedrogen met een uithangbord.

Welnu, er moet eene degelijke normaalschool gesticht worden; dit zou het begin zijn eener echte Vlaamsche hoogeschool

In de Normaalschool van wetenschappen is het nog al erger gesteld: al de leergangen, van den eerste tot den leste, worden er uitsluitend in het Fransch gegeven. Hoe zal men daar Vlaamsche leeraars in natuurwetenschappen vormen.

Spreker brengt hulde aan de professors dier leergangen, welke thans aan de Normaarscholen, spijts verfransching en verbastering, toch de Vlaamsche vlag omhoog houden.

M.J.J. MULDER zegt de normaalschool van Brugge, ter opleiding van leeraars van middelbaar onderwijs, lageren graad, te zullen behandelen. Hier is de toestand beter dan te Gent. Eenige professors zijn onze zaak genegen, anderen voeren de wet stipt uit. De officieele taal van 't hooger bestuur is Fransch.

M. DE VREESE geeft eerst lezing van een schrijven van M.E. Van den Berghe, aangaande de toepassing der taalwet in het athenaeum te Gent, waaruit blijkt dat met een weinig goeden wil de taalwet wel zou kunnen uitgevoerd worden.

M. DE VEEN. In Brabant is de toestand nog slechter dan in de overige gedeelten van 't land. In zekere klassen van de middelbare school van Vilvoorde wordt zelfs de Vlaamsche taal bij middel van 't Fransch gegeven.

M. DEUNINCK van Brugge, doet den toestand kennen in de gestichten te Brugge. In de Middelbare school voor jufvrouwen is die toestand allerslechtst. In die voor jongens is hij al niet veel beter.

In het Atheneum van Oostende is de stemming der leeraars tegenover de vlaamschgezinde leeraars dikwijls vijandig.

Te Yperen, in de Middelbare school is.... maar daar is het beter niet over te spreken; daar is de toestand al te slecht. Daar kennen de leerlingen bijna zelfs geen Vlaamsch meer.

M. SCHEPENS behandelt de gemeentelijke kollegies van Brussel en de voorsteden. Daar maakt men de toepassing der wet onmogelijk. Op **109** leeraars en leeraressen in die middelbare scholen zijn er **60** die onze Vlaamsche taal niet machtig zijn en het vlaamsch is er zelfs *fakultatief*, terwijl het Duitsch er verplichtend is.

Spreker brengt hulde aan de Vlaamsche studentenkringen van Brussel, die alles in 't werk stellen ter verdediging onzer taalrechten.

Mevr. CORTEBEEK bespreekt den toestand in de lagere gemeentescholen der stad Brussel. Reeds van de laagste klassen stompt men de kinderen woorden in als *angle*, *triangle* enz, waar ze niets van verstaan. Er zijn daar onderwijzeressen

die het als eene eer aanzien geen woord Vlaamsch te kennen.

Op de 11,000 prijsboeken ongeveer, die de stad Brussel kocht, waren er zoo ongeveer 1500 Vlaamsche. Meer dan 7000 waren echt Fransche, van Fransche uitgevers: zoo moedigt men onze letterkunde aan.

Zij hekelt op geestige wijze al die Vlamingen, die vroeger wel Flaminganten waren, maar eens dat zij op de kussens zitten, dan....

De spreekster wordt ten slotte langdurig toegejuicht

M. HIEL hekelt insgelijks eenige officieele onderwijsgestichten van de provincie Brabant, Diest, Leuven, Elsene, Brussel enz.

M. DE QUEKER beweert dat het der Vlamingen eigen schuld is, indien aan hunne eischen geen recht wordt gegeven, dank hunne lankmoedigheid en hunne flauwhartigheid.

Hij geeft lezing van eenen brief van 't Brusselsche *Willemsfonds* aan de *Ruche Wallonne*, die eene Waalsche afdeeling vragen aan het athenaeum van Antwerpen, zich steunende op het princiep dat de moedertaal ook de voertaal moet zijn van het onderwijs, doch op voorwaarde dat de *Ruche Wallonne* ook dit princiep bij de Vlamingen ondersteune.

M. REINHARD noemt het een verheugend feit dat deze Landdag alleen door de jeugd werd ingericht. - Spreker doet in krachtige woorden al het hatelijke, het schandalige kennen dat de niet toepassing der taalwet daarstelt. - Hij doet al het onwettige uitschijnen van de handelingen van M. den prefekt van Antwerpen, M. Vital de Coster, de bestuursters van de middelbare meisjesscholen van Mechelen en Boom, die zich tegen de wet verzetten. - Te Mechelen vroeg de bestuurster, bij monde der kindermeiden, of de ouders willen hebben dat hunne kinderen niets dan boerenvlaamsch zouden leeren!!

Hij stelt verder voor den wensch uit te drukken dat de Kamers de wetsvoorstellen Coremans en Devigne in behandeling zouden nemen, en:

Het inrichten van een leerstoel van Vlaamsche rechtsleer aan de Hoogeschool te Gent.

Verder stelt hij nog voor dat niemand welkdanig ambt in 't Vlaamsche land zou verkrijgen zonder grondige kennis der volkstaal.

Andere voorstellen worden nog door den spreker aan de landdag-kommissie overhandigd.

M. DE BEUCKER, wien men bij zijne optreding eene warme ovatie brengt, ontwikkelt in korte woorden, aangezien het late uur, zijn voorstel tot oprichting eener Vlaamsche tuinbouwschool. De Staat bezit er twee Fransche en de tuinbouwkundigen die zij vormen zijn niet eens in staat onze Vlaamsche landbouwers te helpen en te onderwijzen. De regeering moet er van Nederland doen komen om met ons Vlaamsch volk te onderhandelen. Spreker wenscht dit niet meer, hij denkt het recht te hebben dit te mogen *eischen* van het ministerie van landbouw.

Het tweede punt van M. De Beucker's voorstel is het oprichten van eene Vlaamsche afdeeling aan de veeartsenijschool van den Staat.

Ten slotte brengt spreker hulde aan de onpartijdigheid de ware Vlaamschgezindheid van de Landdag-kommissie.

M. DE VOORZITTER sluit daarna de vergadering met een woord van dank aan allen die het hunne bijbrachten tot het welslagen van den Landdag.

De zitting wordt ten half zeven ure geheven.

Toonkunde

In de *Caecilia* van 15 October lezen wij betreffende de onthulling van het standbeeld van Hugo de Groot op de Groote Markt te Delft, 25 Sept. 1886 het volgende:

Voor bovenstaande feestelijke gelegenheid, waarvan alle couranten de hooge beteekenis hebben in het licht gesteld, was door de feest-commissie de vervaardiging eener gelegenheids-cantate opgedragen aan de heeren Ant. L. de Rop en W.F.G. Nicolaï.

De commissie was zoo beleefd mij in de gelegenheid te stellen de plechtigheid bij te wonen en ik ben haar daarvoor zeer erkentelijk. Immers dit genre der muzieklitteratuur, door den beroemden Zuid-Nederlandschen toondichter Peter Benoit in het leven geroepen (wie herinnert zich niet zijn heerlijk kinder-oratorio ‘De wereld in’) boezemt mij bijzonder belang in. Nieuwsgierig was ik na de kennismaking met Benoit's werk (met strijkorkest) en ‘Het Ouderhuis’ van Hol (met piano) hoe eene cantate voor kinderstemmen met *Harmonie-muziek*, tot haar recht zou kunnen komen. Ik vreesde dat een volstandig bezet Harmonie-orkest de teedere kinderstemmen zou overschaduwen. Bij de eerste tonen van het koor werd ik echter volkomen gerust gesteld. Dank zij de uitstebende behandeling der blaas-instrumenten door den componist, de fraaie en discrete begeleiding door de Grenadiers-kapel, de gelukkige opstelling van koor en orkest[1] en de dapperheid waarmede Delft's jeugd zich weerde, werd een waarlijk verrassend, klankvol, geheel verkregen.

Zoodra het omhulsel van Hugo de Groots'beeld was gevallen en het zich in al zijn pracht aan de verraste menigte

(1) Het orkest was geplaatst op een kiosk; op een groot amphitheâtre daartegen gebouwd waren ruim 900 kinderen in drie groepen opgesteld.

vertoonde, zetten de trompetten den aanhef van Nicolaï's Cantate, - een driestemmige fanfare, - in. Krachtig klonk daarop in het volle orkest het hoofdmotief van het eerste koor (Bes 3/4). Na eene belangwekkende contrapunctische bewerking valt het koor in met ‘Zoon van Delft! Europa's roem’ dat frissche kracht aan eenvoud paart. Weder doen de trompetten zich hooren, waarna de 3de stemmen alleen (alt, jongens) andermaal in Bes, het tweede couplet aanheffen. De gedachte om bij de woorden ‘Ging bij 't stormen heind' en ver hier haar lichtgloed ook ten onder’ de duistere bes kl. t. toonaard aan te wenden, acht ik een gelukkige greep. Een overmatig sext-akkoord (ges-bes-des-e) voert met één slag terug in het 6/4 akkoord van Bes, gr. t. waarop vol geestdrift de woorden ‘aan den Noorschen hemeltrans, rees zij weer met hooger glans’ dit gedeelte afsluiten. Wederom doet zich het hoofdmotief van het ‘Zoon van Delft’ hooren naar Es (de rol van *Leitmotiv* vervullende), waarbij eene kleine modulatie voert. Begeleid door horens, saxophoons en klarinetten klinkt het ‘Balling van het Vaderland’ met een waas van treurigheid, moduleerend naar es kl. t. bij de woorden ‘dat U diep de ziele griefde’ indrukwekkend. Een krachtige uitroep van trombones en althoorns voert in Ges en daarna weer terug in Bes 3/4. Eenige maten hobo-solo leiden naar g. kl. t. C. ‘'t schulderkennend nageslacht;’ zeer schoon is hier het ‘Leitmotiv’ ingevlochten. Opgewekt klinkt daarop het slot-koor ‘Prijs hem Neêrland’ waarbij de componist zeer geestig partij heeft getrokken van het ‘Wilhelmus’ en ‘Wien Neêrlandsch bloed’ hetwelk te zamen een effectvol slot aan het geheel geeft. De heer Nicolaï had alle voldoening van zijn werk. Het koor was goed ingestudeerd en de uitvoering liet bijna niets te wenschen over. Ik ben overtuigd dat dit werk, reeds om zijn melodieus-eenvoudigen stijl, geschikt is om overal te worden uitgevoerd, en, even als hier het geval was, een zeer gunstigen indruk zal maken.

C. VAN DER LINDEN.

Tot beter begrip van het bovenstaande laten wij hier het gedicht volgen:

‘Zoon van Delft! Europa's roem!
't Feestelijk lied zij U ten hulde
Bij des harten vreugdebloem,
Nu de Tijd de Hoop vervulde,
Dat Uw Standbeeld tuigen zou,
Van heel Neêrlands dank en trouw.

Heerlijk blonk eenmaal Uw Ster,
Delft's orakel! Hollands wonder! -
Ging bij 't stormen heind' en ver
Hier haar lichtgloed ook ten onder,
Aan den Noordschen Hemeltrans
Rees zij weer met hooger glans. -

Balling van het Vaderland,
Dat U diep de ziele griefde,
Boodt Gij 't toch Uw hart en hand,
Hadt gij 't lief met vuur'ge liefde;
Voor zijn voorspoed, vrijheid, rust,
Baadt gij nog aan vreemde kust.

't Schulderkennend nageslacht
Wil zijn dank U thans vertolken;
Aller lof zij U gebracht,
Pleiter voor het Recht der volken!
Voor der Godsdienstwaarde meê,
En het Recht der Vrije Zee.

Prijs hem Neêrland! Roem Hem Groot!
Maar ons Delft bestraalt zijn glorie
Met Oranje's marteldood,
En der Trompen krijgsvictorie;
't Wekt in 't hart van grijze en jeugd
Trouw aan Recht en Burgerdeugd.'

ANT. L. DE ROP.

Kroniek.

Letter- en tooneelkunde.

- Onze medewerker Pol de Mont is tot leeraar van Nederlandsche letterkunde benoemd bij de Akademie van Beeldende Kunsten van Antwerpen.

- Een tweede bundel gedichten van Hilda Ram is onder den titel van *Bloemen en Bladeren* door het Davidsfonds uitgegeven. Het schijnt dat de oplaag van ruim 7000 ex. reeds uitverkocht is en men eene tweede uitgaaf verwachten mag.

- Van J.A. Van Droogenbroeck - alias Jan Ferguut - is dezer dagen bij Jan Boucherij verschenen zijne door de koninklijke Akademie van België bekroonde *Verhandeling over de toepassing van het Grieksch en Latijnsch metrum op de Nederlandsche poëzij*. Prijs fr. 1 50.

Beeldende kunsten.

- Vier Belgische kunstenaren bekwamen eene onderscheiding op de tentoonstelling van schoone kunsten te Berlijn. Het zijn de hh. Jan Verhas, Paul de Vigné, Léon Mignon en Jacques de Lalaing allen te Brussel woonachtig.

- Eene internationale tentoonstelling van schoone kunsten zal op 20 Juni 1887 te Adelaïde (Zuid-Australië) geopend worden. De vragen voor deelneming zullen tot 1 Januari 1887 aangenomen worden. De belanghebbenden kunnen inlichtingen bekomen bij het Fransche Ministerie van nijverheid en koophandel (bestuur van den buitenlandschen handel 3de bureel) 244 Boulevard St-Germain, te Parijs.

- De benoemingen voor het hooger Instituut aan de koninklijke Akademie van Antwerpen zijn eindelijk in den *Moniteur* verschenen. Dat er veel ontevredenheid daaromtrent heerscht zal wel niet moeten gezegd worden. Bijzonder schijnt Brussel weinig vrede te hebben met die benoemingen, doch ons dunkt het, dat Brussel het meer heeft tegen het inrichten van het Instituut in het algemeen, dan wel tegen enkele benoemingen.

- Mr Cluysenaar richt te St-Gilles bij Brussel een kosteloos atelier in voor jongelingen. Voor inlichtingen wende men zich Bronstraat 68, St-Gillis, Brussel.

- Ziehier de uitslag van den vijfjaarlijkschen prijskamp van Rome voor de graveerkunst.

Vijf mededingers namen er deel aan.

Groote prijs M. Willem Van der Veken, leerling der akademie van Antwerpen. 2de prijs M. Louis Greuse, leerling der akademie van Bergen. Eervolle melding, M. Florent Brant der akademie van Antwerpen.

- Men schijnt er nog maar altijd niet te kunnen toe besluiten om met de herstelling van het *Steen* te Antwerpen, een aanvang te nemen. Het zou toch tijd worden dat het museum van oudheden betamelijke lokalen kreeg om alles op behoorlijke wijze te kunnen tentoonstellen; maar God weet hoevele officieele stukken met bureaucratieke slenters rond, er nog wel tusschen de wielen zitten. Als er op eenen schoonen morgen maar geen bevel van hoogerhand komt alles af te breken! Wel wordt er gezegd dat voor acht of tien dagen, het herstellingsontwerp van den heer Truyman definitief aangenomen werd, en dat er nu gewerkt wordt aan de plans van het opmaken der bestekken; maar officieel werd daar niets van bekend gemaakt. Geduldig wachten is al wat er overblijft. De tijd zal leeren.

Een slachtoffer der vaderlandsliefde
Verhaal uit de omwenteling van 1830.

‘Hij viel niet onder 't moordend staal,
Of door des vijands lood;
Maar wel, bij de eerste morgenstraal,
Bij 't aanzien van den dood.’

‘Weg met Holland! weg met de Orangisten! en het geweer opgevat en dat janhagel eens doen gevoelen, dat Kees (K)lomp ook nog vaderlandsliefde bezit!’

Zoo tierde Kees, maar Kees was een dronkaard en een bijster ruwe kerel, wanneer hij beschonken te huis kwam aangewaggeld; ja zelfs zoo ruw dat de straatbengels het niet eens waagden - zoo als het meer gebeurd met dergelijke Bachusvrienden - hem uit te jouwen, met steenen, koolkrobben of wat hen dan ook al het eerst onder de handen komt, te smijten of met den kiel of de broek te trekken des beschonkenen, het voorwerp hunner vreugde.

Om deze reden zegden de buren dan ook dikwerf ‘Kees heeft de schrik in het kleine volkje!’ en nochtans was hij een bloodaard, een echte ‘lummel’ wanneer hij niet gedronken had en - om de gewone spreekwijze te bezigen van vrouw Kaat, bij wie hij zijne kosten kocht - ‘een teunes die geen drie kon tellen,’ want dan ook kwam er zelden een woord over zijne lippen.

Maar Kees was weêr beschonken en bijster brutaal, en zou nu eens toonen, dat hij niet koud was voor vaderlandsliefde, dat hij ook nog bloed in de aderen had, hetwelk hij bereid was te vergieten voor de *welvaart* van zijn vaderland, tot den laatsten druppel toe!

Ja tot den laatsten druppel!... en Kees schouderde het geweer, trok mede te velde en als bewijs van deelneming in zijne vaderlandslievende daad, klonk het bij zijn aftocht uit den mond van een gebocheld en schalksch buurman:

‘Malbroek, die ging ten oorlog
En hij kwam nooit weêrom!’

* * *

Bij het vrijwilligersleger ingelijfd, bevond Kees weldra dat zijne vrijheid - vrijheid, welke voor hem bestond in kroeg en kwakhuis, - zeer beperkt was en daar hij, zooals wij even zegden, zeer schuw en bloô van aard was wanneer hij niet gedronken had, en dan ook ‘liever bloode dan doode Piet’ in zijn almanak te lezen stond, gevoelde hij weldra berouw over zijne daad en had zich nu wel honderdmaal liever onder het heuveltje bevonden, dat zijn buurman zoo ongaarne op den rug draagt, dan onder ‘dien verwenschten soldatenkiel!’

Maar de zaken stonden nu eens zóó, en Kees moest er zich maar naar schikken.

Veel, zeer veel had hij te lijden van zijne makkers, die, maar al te wel zijne zwakke zijde kennende, hem ook gestadig allerlei poetsen en parten speelden, wel is waar, niet met het oogmerk om den dranklustigen ‘lummel’ eenig ongelijk te veroorzaken; toch haalden zij hem menig uurtje van tucht op den hals; want had Kees eens zijn lievelingsteugje geproefd, zoo konden zijne makkers hem tot alles doen besluiten, dat hij dan ook zonder de minste overweging ten uitvoer bracht.

Ook dan vond Kees weinig onderscheid tusschen een gestreepte en zijns gelijken, hetgeen hem des anderdaags dan ook zeer diep speet - want in een hok naast het Raadshuis van het eene of andere dorp, was het toch zoo pik donker en zeer onaangenaam. Geen wonder dat hij dan ook telkens vast besloot, het niet meer te doen ‘en die verwenschte genever’ voor immer vaarwel te zeggen.

Maar die goede voornemens waren ras vergeten en hadden voor Kees' kwaklust weinig of geene waarde; zelfs de strenge berispingen en de schrikaanjagende wezenstrekken

van zijn zwaar geknevelden kapitein waren niet in staat zijne geneverzucht uit te dooven.

‘Voor 't laatst, rekel! voor 't laatst! 'k zal u behandelen als een hond! u wachten stokslagen!’

't Was pas drie dagen geleden dat die woorden in Kees' ooren hadden gedonderd, toen hij als een communiekant met de oogen naar den grond geslagen, voor den kapitein stond, en weder was de kwelduivel zijne dorstige maag binnengedrongen, had hem verleid en.... hem doen vallen.

* * *

Reeds vroeg in den morgen hadden de vrijwilligers het stadje P....verlaten en waren korts na den middag in 't dorpje W.... aangekomen. In verdeeling bij de boeren ingekwartierd, zouden zij in schuren, stallen en hooizolders vernachten, om des anderdaags hunnen tocht voort te zetten naar het krijgsveld, alwaar zij den eersten aanval zouden wagen.

Niet zonder harrewar waren allen uiteengestroomd om tot hunne bestemming te geraken, waar hen de rookende aardappels met magere azijnsaus en een stuk spek te wachten stonden. Daar menige voet door de moeielijke reis tot bloedens toe gekneusd, en ook menig vrijwilliger tot vallens toe verlamd was, zou iedereen na het eten een weinig uit rusten, om op klokslag zes ure en op het sein der trom, weêr frisch en gezond op het *appel* te verschijnen.

Evenwel ‘rust wijkt voor lust’ kon op Kees hier best worden toegepast; want met de aardappels nog in de keel, voelde hij zich reeds getrokken om ‘maar één enkel slokje, eentje, meer niet’ binnen te zwelgen en zijne brandende maag wat te verkoelen, hetgeen hem terstond besluiten deed eenen weg te zoeken om onopgemerkt den ‘Haaszak’ eens even binnen te sluipen. De hospes dezer herberg was hem niet vreemd; eenige jaren geleden had hij bij diens neef als knecht gediend, hij mocht dus deze uit ouderkennis wel eens even een bezoek afleggen.... en wie weet!... want Baas Kimpen uit den ‘Haaszak’ was altijd ‘'ne sjovialen vent geweest’ - en teerhartig! - o! zoo teerhartig! - er kon soms wel eens een dubbeltje afvallen.

Door deze laatste gedachte nog sterker aangevuurd, aarzelde hij dan ook niet langer en had hij weldra met de grootste omzichtigheid zijne makkers verlaten.

Bloode, dat was hij, wanneer hij niet gedronken had, - dat wist hij zelf ook wel, maar kleine en groote middeltjes om aan zijn lievelingsteugje te geraken, die bezat hij ook en - dat wist hij zelf ook wel en zou ze nu eens ter deeg in praktijk stellen, want hij kende Baas Kimpen!

Deze had een zeker zwak - hoovaardij - en eens die gevoelige snaar getroffen, dan zag hij er wel niet nauw op, alhoewel hij toch niet vrijgevig was, want dan had hij nooit den Haaszak als zijn eigen steen kunnen beschouwen: maar als het er op aankwam eens te toonen dat hij er tegenwoordig nog al vet in zat en niet moest ter zijde treden voor den beste van 't dorp, en in die meening door eene vleiende tong ondersteund werd, dan ja, dan glipte er soms wel eens een dubbeltje van tusschen zijne ruwe verstramde vingers.

En daarin was Kees gelukt.

Langs het achterhuis binnengedrongen om het waakzaam oog zijner oversten, die in de gelagkamer zaten, te ontgaan, had hij weldra Baas Kimpen in de keuken ontmoet en deze met vele gebaren de hand gedrukt, hem om zijnen welstand geroemd en ook even snel hem de dagen doen gedenken van zijn knechtschap bij diens neef, die ‘hij wist het maar al te wel’ vroeger nog al met minachting op *Baas Kimpen* neerzag, maar thans als een glimworm moest wijken voor de glans van *Baas Kimpens* gouden schijven.

Dat was de ezel toch wel bij de ooren genomen, dat was toch wel raak geweest, meende Kees, toen hij aan de witgeschuurde keukentafel zijn ‘derde’ onder zijne bibberende bovenlip deed verdwijnen en het zilverstukje nog eens eenige malen tusschen de vingers omdraaide, welk de hoovaardige maar tevens teerhartige boer hem in de handen gestopt had.

Dat was toch wel raak geweest, grinnikte Kees, toen hij, na nog eenige zijner kleine lievelingen smaakvol door de keel te hebben gejaagd, de achterdeur waggelend uittrad om in de eerste herberg de beste zijn ‘zevenentwintigcentstukje’ te laten omzetten, en dan verder zijne ronde te doen in het dorp - want nu was hij weêr krijgsman!

Dat.... was.... toch.... wel.... raak.... geweest, mompelde hij nogmaals toen hij smoordronken was neergetuimeld op eenen mesthoop, waar zijne makkers in 't voorbijgaan hem opgemerkt hadden, toen reeds de trom geroffeld had en zij naar het *appel* zich spoedden.

Maar raak was het ook, toen vier krachtige handen hem

van den mesthoop tot voor het front des legers sleepten, raak toen hij plat ter aarde werd neergesmeten en als een levenlooze liggen bleef, tot eindelijk de woedende kapitein het alom schrikverwekkend bevel gaf. ‘Hij slape van nacht in 't doodenhuisje op het kerkhof! en vooruit er meê!’

Vooruit er meê! - en Kees werd door twee zijner gezellen vastgegrepen, die ondanks al hunne macht er toch niet in gelukken mochten Kees op de beenen te krijgen, want ‘smoordronken was de rekel!’

Vooruit er meê! en zijne langezwakke beenen sleepten hem na, het hart sliep hem in den boezem, zoodat hij niet het minste gevoel had van de nuttelooze krachtinspanning zijner makkers en hij bijgevolg ook onbewust bleef van de plaats, waarheen men besloten had hem te voeren om zijnen roes uit te slapen.

Om het bevel van den zwaargeknevelden kapitein met wat meerder spoed na te komen, - want deze kon het woord ‘tammelen’ maar geenzins lezen, - besloot de korporaal zijne manschappen te verdubbelen; en op een oogwenk was den blauwgekielden vrijwilliger op vier struische schouders getild en werd hij onder een oorverdoovend gelach en hoera! als het ware zegevierend naar zijne akelige gevangenis gevoerd.

Tien minuten later stond de stoet op het dorpskerkhof - de sleutel rinkinkelde, kraste in het slot der zware doch kleine deur van het doodenhuisje, die op hare verroeste hengsels opendraaide, om weldra weder hare vroegere houding te hernemen en, wanneer Kees zou ontwaken, hem haar vervaarlijk, nijdig, bespijkerd gezicht te toonen.

* * *

Waarlijk, eene akelige gevangenis werd Kees geschonken om zijne dronkenschap te bestraffen - al te akelige gevangenis, die ieder de huid in kippenvel zou hebben doen veranderen bij den eersten oogslag in dit nare verblijf.

Ook, hadde de zwaargeknevelde kapitein, ondanks zijne strenge tuchtzucht, geweten hoe onvriendelijk het op dit oogenblik in het doodenhuisje uitzag, voorzeker had hij het niet tot nachtverblijf aan den van vaderlandsliefde beschonken ‘lummel’ gegeven; deels uit eerbied voor den ontzielden dorpeling die er zich bevond, en in een hoek overeind geplaatst was in zijne planken woning, welke we weten

niet waarom - door den graver was opengelaten; deels, om de slechte gevolgen te vermijden, die zulk naar tooneel na zich slepen kon.

Ook de al te ijverige korporaal had van dit alles geen *notitie* willen, of beter gezegd, kunnen nemen; daarvoor ontbrak hem de tijd, want de groote kaars pinkte nog enkel, zoodat reeds een donker floers over het aardrijk verspreid lag.

* * *

Wat is het eenzaam op het kerkhof - erg eenzaam, om niet te zeggen vervaarlijk, al wordt zijne oppervlakte helder verlicht door de immer lachende maan aan den met flikkerende sterren bezaaiden hemel.

Erg eenzaam!

Een tamelijk zachte wind ritselt door de dichtbewassen seringastruiken, die den weg naar het doodenhuisje bezoomen, en tusschen de takken der hoog in de lucht rijzende populieren.

De treurwilg, de eenigste die hier te zien is en zijne draadvormige twijgen over een plat ter aarde liggenden grafzerk spreidt, neigt onophoudelijk zijne zwaar gebladerde kruin voorover, welker schaduw bij iedere neiging van achter het krekelhuisje uitkijkt en den nachtelijken bezoeker - zoo het iemand luste op dit oogenblik de rustplaats der dooden door zijne tegenwoordigheid te ontheiligen - het hart van schrik zou hebben doen bonzen bij den aanblik dier zwarte schaduw, gestadig van achter het doodenhuisje te voorschijn komende en best een menschelijk wezen gelijkende, dat zich daar achter schuil houdt en verraderlijk uitkijkt.

Erg eenzaam!

Maar eenzamer en akeliger is het nog veel meer in Kees' gevangenis; daar speelt de schaduw des treurwilgs eene veel meer schrikaanjagende rol.

- Een zwart iets, iets dat noch door vorm noch door eenig teeken te onderscheiden is, beweegt zich over den vloer, - snel als de weerlicht wipt het zich van den eenen hoek naar den anderen, buitelt over den doode heen, wipt op het boveneinde der kist, beklimt het traliewerk des kleinen vensters, klautert naar het gewelf op, daalt even gezwind neder tot op het zoogezegde altaar, doorsnuffelt er hoek en kant, zweeft weder evensnel langs den killen vloer, bezoekt den

ronkenden vrijwilliger en - is verdwenen zonder eenig spoor van zijn bezoek na te laten, maar om fluks weêr te keeren en zoo gestadig zijn bezoek te hernieuwen.

Erg eenzaam!

En nog immer ligt Kees in dit akelige verblijf; niets ontwaart hij van dit alles, maar ronkt en ademt zwaar; zijne knieën steken in de lucht, zijn rug is gekromd tegen den ziltigen wand waarlangs zwarte insekten behendig opklauteren... zijn hoofd hangt slap op zijnen linker schouder en zijn aangezicht.... God! wat ziet het er vervaarlijk uit! Zijne wezenstrekken zijn verwrongen, zijne oogleden zijn diep in het hoofd gedrongen, zijn mond gaapt, en op dit oogenblik laat hij een hol geronk hooren, dat schrik en angst te kennen geeft.

De nachtmerrie!?

Het bloed heeft zich naar het hart gedrongen door de verheven houding zijner beenen en de vooroverhellende houding van zijn lichaam.

Hij droomt! - vervaarlijk droomt de gevangen patriot - van 't slagveld dat met dooden bezaaid is, met de lijken zijner makkers. Hij droomt van 't sissend lood dat de strijdenden het hart doorboort, hoe zij neêrtuimelen, hem medesleepen in hunnen val en uitgestrekt op zijn lichaam neêrliggen; hij voelt hoe zij zijne kleederen in hunne laatste stuiptrekkingen stuk rijten, hoe hunne koude handen de zijne klemmen, hoe hunne dooden aangezichten zijne wangen aanraken.... Hij wil zich van onder hunne verstijfde lichamen losrukken.... vergeefs! - vergeefs! - en nu, - afgrijselijk! hunne wezenstrekken hebben reeds den vorm van doodsbeenderen, hunne ledematen zijn ontvleeschd.... hij worstelt tegen de geraamten zijner makkers! IJselijk! ijselijk!

Zooveel smart voor een oogenblik plichtverzuim!

Zal die marteling dan geen einde nemen? - zal... Ja, zij zal eindigen om hem aan nieuwe folteringen prijs te geven in werkelijkheid.

Dronkenschap! dronkenschap!

* * *

Er flikkeren nog altijd sterren aan den hemel, maar met minder helder schijnsel als pas een half uurtje geleden.

Zij zullen maar zonder morren het veld ruimen, die kleine flikkerende nachtlichtjes, want tegen zoo'n gloed als die

welke zich langzaam aan den horizon vertoont, zijn zij waarlijk niet opgewassen.

Zoo moeten die duizenden hemellichten er over peinzen, want eenige pinken nog maar enkele malen en... zijn weldra voor het oog des menschen onzichtbaar geworden.

Ook breekt de nachtstilte af, want het licht der eerste zonnestralen is tot in het nest van den leeuwerik binnen gedrongen en dezes schelle stem klinkt over de wijde velden heen; het gezang der vogelen vangt aan en - zelfs hier op den doodenakker - getuigt het van levenslust en vreugde in de toppen der boomen en tusschen de dicht bewassen seringastruiken.

Maar ook in het nare verblijf des droomenden patriots zijn de zonnestralen binnen gedrongen. Zullen zij hier ook nieuw leven aanbrengen? - Zal hij, die hier thans eenen afmattenden slaap geniet, bij zijn ontwaken ze even vreugdevol toeblikken als daarbuiten het redelooze dier? - Zal hij ze niet met een dankbaar ha! begroeten? - want de nachtmerrie moet den dronken krijgsman wel afgemat hebben. - Zal hij niet ruimer ademen bij de overtuiging dat zijne makkers, God lof! van het vijandelijke lood gespaard bleven, - zal hij niet uitroepen met eenen verkwikkenden zucht - God dank! 't was maar een droom!...

Maar stil! - daar beweegt hij zich, - hij trekt zijne verstijfde beenen plat over den vloer uit, een zware zucht... een gemor... nog een zucht... hij wrijft zich de oogen... opent ze... en ‘ha!!’...

Wat heeft dan toch zijn blik ontwaard? - Wat doet hem zoo gezwind overeind springen, hem wankelen? - Is 't eene schimbegoocheling, - is 't waarheid!.. Daar, daar, in dien hoek, daar staat een lijk! een lijk! - en een onheilvoorspellend geluid ontsnapt zijnen jagenden boezem en galmt akelig door het doodenhuisje over den doodenakker heen. Zijne oogen wentelen in hunne kassen, als stoomstralen wasemt zijn adem langs de opgespannen neusgaten uit; nog een oogenblik blijft hij beweegloos als tegen den muur genageld staan... en nu, nu wil, nu zal hij voort! voort! en als een bezetene werpt hij zich op de stevige deur; onmeedoogend bonst hij zich de vuisten ten bloede tegen het bespijkerd hout; de lucht weergalmt van zijn akelig gehuil; met gansch zijn lichaam wil hij de deur uit hare hengsels losrukken... maar zij moet hem wel schijnen toe te roepen ‘Niet verder!’

want als een razend dier, met de blikken naar den ontzielde gericht, vliegt hij op 't kleine venstergat toe... doch zijne krachten schieten hem te kort om de ijzeren staven uit hunne arduinen standplaats los te rukken, hoe ruw, hoe krachtig, hoe dolzinnig hij ook wringe en schokke. Eindelijk zakt hij verlamd neêr, sleept zich in een hoek van zijn akelig verblijf voort, van waar hij zijne oogen waarin zinsverbijstering te lezen staat, onafgebroken naar den doode houdt gericht.

En nu weder is het doodstil in het doodenhuisje.

De zonnestralen spelen er luchtig op den killen wand, waarop de ziltige uitwaseming als diamant schittert. - De ijverige spin voor het traliewerk weeft haar fijne draden zorgvuldig dooreen om de schade te herstellen, daareven aan haar webbe toegebracht - het vliegje fladdert ronkend in de koesterende zonnewarmte om, - tot het eindelijk zat van weelde, zich in het fijne weefsel harer aardsvijandinne verliest, om na eenige oogenblikken spartelens tot behoud van 't lieve leven, het slachtoffer te worden harer achtpootige overweldigster.

Nare stilte!

Reeds een uur is er verloopen sedert het gehuil van den ongelukkigen zinnelooze de lucht vervulde en nog altijd zit hij in de zelfde houding in zijn hoek als in een steenen graf gepletterd. Zijne uit het hoofd puilende oogen zijn nog altijd even verward en schroomvol naar den ontzielde gericht - tot hij, God dank! eindelijk door zijne van verbazing verslagene en tot in de ziel door medelijden ontroerde makkers uit zijnen smarthoek wordt weggedragen. Eenige uren later blies hij, in bijzijn van den kapitein en van hem, tegen wiens geraamte hij geworsteld had, den laatsten adem uit. Vóór dat het eerste sein van den vijandelijken aanval zou vernomen worden, werd hij in de kille groeve neergelaten, boven wier terp op een eenvoudig kruisje nog immer te lezen staat:

Hij viel niet onder 't moordend staal
Of door des vijands lood,
Maar wel bij de eerste morgendstraal
Bij 't aanzien van den dood!

F.O.

Poëzie

I.
De adelaar

Hoog boven de eeuwge bergenketen,
Voor doodsgevaar alom geducht,
Heeft de adelaar zijn vlucht gemeten,
Als vorst van 't rijk der lucht.

Zie hoe hij, fier gelijk een koning,
Daar stil hangt met zijn trotschen blik,
Hoe, kalm in zijn verheven woning,
Hij haar vervult met schrik!

Den gouden schijn der heldre zonne
Weêrkaatst hij in 't stoutmoedig oog,
Alsof hij naar die levensbronne
Lijk naar een prooie vloog.

Zaagt gij dien slag van zijne pennen,
Die krimping van zijn ijzren klauw,
Als zocht hij in 't verwilderd rennen
Zijn vlucht uit 't hemelsblauw?

En middlerwijl, wat spannen kolken
Zich onder hem, waarin de stoet
Der boven de aard' verhevene wolken
De bliksems blikkren doet!

Hij wiegt nochtans zoo stil ten hoogen,
Wen hem geen drift ter slachting leidt:
Dan is zijn vaart met macht omtogen,
Zijn zicht, vol majesteit.

Dan schijnt de zon hem te bewonderen,
Dan schijnt de orkaan, van uit het diep,
Zijn lof den aadlaar toe te dondren,
Die 't zwerk tot troon zich schiep.

GUSTAAF RENS.

Leuven, 1886.

II.
Weemoed

Geen straal der hoop komt mij beschijnen;
Geen vreugde meer die mij bekoort;
Weemoedig dwaal ik immer voort....
Geen straal der hoop komt mij beschijnen;
Ik zie mijn levenslust verdwijnen:
Het wee heeft mij het hart doorboord.
Geen straal der hoop komt mij beschijnen;
Geen vreugde meer die mij bekoort.

Wanneer ik iemand soms zie weenen,
Dan wordt mijn hart van wee verscheurd.
Al weet ik niet wat is gebeurd....
Wanneer ik iemand soms zie weenen,
Dan ga ik ook vol tranen henen,
En 'k wensch dan niet te zijn bespeurd.
Wanneer ik iemand soms zie weenen,
Dan wordt mijn hart van wee verscheurd.

Wanneer ik iemand soms hoor zingen,
Vraag ik waarom ik treurnis vond;
En toch mijn hart blijft steeds gewond.
Wanneer ik iemand soms hoor zingen,
Voel ik een traan mijn oog ontspringen;
Mijn hoofd neigt moedeloos ten grond.
Wanneer ik iemand soms hoor zingen
Vraag ik waarom ik treurnis vond.

Wanneer 'k een jongling zie beminnen,
Dan voel ik deernis in mijn hart;
Mij is de toekomst altijd zwart.
Wanneer 'k een jongling zie beminnen,
Die zoekt een meisjeshart te winnen:
Dan wensch ik hem niet mijne smart.
Wanneer 'k een jongling zie beminnen,
Dan voel ik deernis in mijn hart.

Wanneer 'k iemand naar 't graf zie dragen,
Denk ik: zoo gaan wij allen heen....
En laten vrienden hier alleen....
Wanneer 'k iemand naar 't graf zie dragen;
Bedenk ik mijne sombere dagen...
En zoek dan troost in mijn geween.
Wanneer 'k iemand naar 't graf zie dragen,
Denk ik: zoo gaan wij allen heen!

ISIDOOR ALBERT

Beirvelde, 1886,

III.
Hopeloos!

Woest is soms de levensstroom
Die de mensch hier door moet varen;
'k Had zoo menig zoeten droom,
Die ik lachend aan mocht staren.
Maar mijn vreugd was vlug gedaan,
Want mijn zoete hoop ging henen;
Heil en hoop 't moest al vergaan....
'k Doe thans niets dan bitter weenen.

't Geen mij gistren vreugde gaf,
Daarvoor moet thans 't harte lijden.
't Heil zonk in een gapend graf....
Moest ik daarom hopen, - strijden?
't Leven, zegt men, is zoo zoet....
Maar wie kent 't geheim van 't leven?
Als het menschenharte bloedt,
Kan men dan nog moedig streven?

ISIDOOR ALBERT.

Beirvelde, *September* 1886.

IV.
In Rosalinda's album.

In Natura's lustprieël,
Roza, bloeien bloemen;
Rank van stengel, frisch van blaân,
Die in Flora's hoede staan
En haar liefde roemen.

Klokjes, blanker dan de sneeuw,
Kelkjes, rijk aan kleuren,
Schittrend' met het diamant,
Uit Aurora's halskarkant,
Groeien er en fleuren.

Ook mijn lievelingsbloempje prijkt
Tusschen al die bloemen,
Dat zijn zustren al te zaâm
(Liefste en het draagt uw naam!)
Om zijn schoonheid roemen.

Mocht ik 't lieve bloemekijn
Van zijn stengel plukken,
Om het aan uw boezem lief
Vast te hechten zonder grief,
't Zou mijn ziel verrukken!

F.O.

Onthulling van het Praalgraf van Hendrik Conscience.

Nooit is er in Antwerpen een prachtiger Vlaamsch feest gevierd dan dat van Zondag, toen de Vlamingen van Antwerpen, bij welke zich, natuurlijk, deputatiën van Vlaamsche centrums uit gansch het land gevoegd hadden, het praalgraf onthulden dat de Nederlanders aan den beroemden schrijver, aan Hendrik Conscience, hebben opgericht.

Duizenden en duizenden burgers waren opgekomen om zich bij die schitterende hulde aan te sluiten. De breede leien van Antwerpen, als het ware ‘gemaakt’ voor dergelijke reusachtige optochten, waren langs twee kanten bezet, zoo ver het oog reikte, door duizenden en duizenden menschen.

Die twee rijen sloten den stoet van het overige der leien af en vormden, beter dan batailjons soldaten, de haag. Achter die dichtgepakte rijen bewoog zich een mierennest van menschen, die met den stoet opwaarts gingen, om het kerkhof van 't Kiel te bereiken.

Tusschen deze zich bewegende massa, reden open rijtuigen, allen de richting naar het Kiel volgende. Al de vensters en balkons, op gansch den overtocht, waren door dames en heeren bezet en deze betuigden alzoo hunne deelneming in de groote beweging.

Nooit heeft Antwerpen meer en duidelijker gezegd met Ledeganck, dat ‘hier, in onze stad, nog steeds de macht en de grootheid van ons volk leeft!’

Feestelijk was de optocht: het kanon bulderde in de verte, de klokken luidden, de beiaard speelde, de stadsgebouwen waren gevlagd, de fontein aan de Bank wierp hare waterstralen uit - met een woord, Antwerpen had voor den 19 september zich vorstelijk getooid.

De kanonschoten waren eene schoone hulde, die de firma van Maanen-Van den Broeck aan den vlaamschen schrijver bracht. Hun stoomer *Hendrik Conscience* was opzetelijk naar onze haven gekomen en op de hoogte van het Kiel geplaatst.

Feestelijk was de boot gevlagd voor de gelegenheid. Zij ook riep met hare 101 schoten, uit de verte, den Vlamingen haren

groet toe. Dank, uit naam onzer vreinden, aan MM. Willem Van Maanen en Van den Broeck!

Doch laat ons met orde den Feestdag bespreken. Reeds voor twaalf ure bevond zich onze onvermoeide archivarius M. Genard, in de groote zaal van het Atheneum, waar hij aan de personen, die in de overgaaf van het gedenkteeken aan de stad, rechtstreeks betrokken waren, het Gulden Boek liet teekenen.

Daar vereenigden zich de stedelijke overheid, de feestcommissie, de leden van den jury, de beeldhouwer en de gieter des monuments, de leden van de bestendige Deputatie en den provincieraad, de genoodigden, kortom een aantal voorname personen. Daar ook werden de kroonen, eene wagenvracht, aangebracht: van het nederige dorp in onze Vlaamsche gewesten tot de groote stad; de kroon der Nederlanders gelijk die van de Kaap-kolonie, den Transvaal.

Reeds kwaart na twaalf ure, was de lange stoet, die zich uitstekte van de Gemeenteplaats, langshenen de Osy- en Van-Maerlandstraten, over de St. Jansplaats tot nabij de statie der dokken, in gereedheid.

De stoet was onbeschrijfelijk schoon. Eene heldere septemberzon straalde vroolijk op het goud, zilver en de kleuren der standaarden en vlaggen, en scheen als het ware te wedieveren om den stoet nog luisterrijker te maken. Zoo ver het oog kon reiken was het als ééne zee van menschen, en men scheen geneigd weêr de woorden van een Franschen koning toe te passen: *Maar regent het dan Vlamingen!*

* * *

Ziehier wat wij te midden van 't gedrang konden opteekenen!

De stoet was verdeeld in vier afdeelingen, die elk door een opschrift op twee stokken gedragen, werden voorafgegaan.

Eene afdeeling politie opende den optocht, gevolgd door de groep tamboers, de twee muziekkorpsen der burgerwacht en eene groep weesjongens, wapperende vlaggen van verschillende landen dragende.

Het eerste opschrift, ter breedte van den stoet, en door mannen gedragen luidt: *Het Vlaamsche land aan Hendrik Conscience.* Achter het muziekkorps der jagers volgde de prachtige ijzeren kroon, die de kommissie op het graf leggen zou. Deze werd door vier weeskinderen gedragen. De kom-

missie zelve, hebbende aan haar hoofd MM. Jan De Laet, volksvertegenwoordiger, Jan Van Beers, voorzitters, J. De Geyter, Lamb. Van Ryswyck, Em. Rosseels en G. Schoïers, ondervoorzitters, bestond uit MM. Coremans, Vander Ouderaa, Vanden Bosch, De Beucker, Willems, Aug. Snieders, L. Mathot, Jan De Cleer, Marckelbach, Van den Brande, Campers, Claes, Benoit, Florus, Jul. Van Herendael, G.J. Kroes, Edw. Van Bergen, Adriaenssen, Cornette, Dujardin, Demont en Max Rooses.

Op deze volgde de gemeenteraad met den burgemeester, M. de Wael, aan het hoofd; het muziekkorps der weezen, de Provincieraad en de uitgenoodigden, de Akademie van Schoone Kunsten, met hare stafdragers in kostuum.

De drie andere deelen werden geopend door de volgende opschriften:

Gij zult uw vaderland beminnen, zijne taal en zijnen roem.
Hij leerde zijn volk lezen.
Hij stelde paal en perk aan de verbastering.

De optocht vormde een eindeloozen stoet van maatschappijen en kringen van alle kleur of gezindheid, allen vereerders van denzelfden vader: CONSCIENCE.

* * *

Ten half twee ure landde de stoet op het Kiel aan.

Op 't kerkhof bevond zich de geachte familie van Conscience, namelijk Mijnheer en Mevrouw Antheunis-Conscience en hun oudste zoon Hendrik, benevens andere familieleden, die wij niet bij name kennen.

Toen de officieele personen en de genoodigden, die aan het hoofd van den stoet gingen, hadden plaats genomen, nevens en vóór het monument, nam de heer Max Rooses, Secretaris, het woord om verslag te doen over de werkzaamheden van het Hoofdcomiteit en tevens om het Praalgraf aan het stedelijk bestuur over te geven.

De Heer Rooses drukte zich als volgt uit:

MIJNE HEEREN.

Onmiddellijk na het afsterven van Hendrik Conscience, op 10 September 1883, en na de indrukwekkende begrafenis, welke weinige dagen later te Antwerpen plaats had, onstond bij zijne vereerders het voornemen op zijne laatste rustplaats een gedenkteeken te doen verrijzen, waardig van den dierbaren ontslapene.

Reeds den 26n October daaropvolgende werd eene overeenkomst gesloten tusschen de heeren Jan van Beers en Geeraard Schoïers, waarbij een Comiteit werd gevormd tot verwezenlijking van dit plan.

Een artikel dezer overeenkomst stelde vast, dat de Commissie zou bestaan uit een gelijk getal aanklevers der Vlaamsche Beweging tot de beide in Antwerpen bestaande politieke kringen behoorende.

De geest, welke deze bepaling ingaf, heeft het Comiteit in al zijne werkzaamheden bezield. Vlamingen van elke gezindheid hebben ijverig en eendrachtig samen gewerkt om den man te vereeren, waarop geheel Vlaamsch België fier is en wien gansch onze stam zooveel te danken heeft.

Weldra werden inschrijvingslijsten ter inteekening aangeboden. In Antwerpen werd dit werk gedeeltelijk verricht door de leden zelven van het Hoofdcomiteit, die zich bij de voornaamste ingezetenen aanmelden, gedeeltelijk door negen wijkcomiteiten binnen de stad en een tiende te Borgerhout, welker leden van deur tot deur gingen om den penning van den minderen burger in te zamelen.

In de voornaamste steden van Vlaamsch België en te Amsterdam ontstonden plaatselijke Comiteiten, welke ieder in zijnen werkkring eene behulpzame band leenden.

Op vele plaatsen hebben wij warme toewijding, overal hebben wij goeden wil aangetroffen en werd onze taak vergemakkelijkt door de medewerking van verkleefde Vlaamschgezinden.

Verscheidene gemeentebesturen, waaronder dat van Antwerpen zich bijzonder onderscheidde, kwamen ons met milde inschrijvingen te gemoet.

Het Middencomiteit, dat het Conscience-feest van 1881 geleid had, stortte in onze kas het overschot harer gelden, ten bedrage van 630 frs.

Alhoewel eerst twee jaar vroeger dit laatste feest was gevierd, en dat slechts weinige maanden te voren Conscience's standbeeld te Antwerpen onder eenen ontzaglijken toeloop plechtig werd onthuld en in dezelfde stad zijne begrafenis op Koninklijke wijze was gevierd, vonden wij t'allen kante de meeste bereidwilligheid om deze nieuwe hulde aan den onvergetelijken zanger van ons heden en ons verleden te brengen.

Een enkele maar gewichtige vertraging in de uitvoering onzer zending sproot voort uit de fel bewogen staatkundige omstandigheden, onder welke wij ze te volbrengen hadden. Die moeielijkheid kwamen wij echter gelukkig te boven.

Den 1en December 1883 was onze eerste omzendbrief uitgevaardigd, den 1sten Juni 1885 waren de inschrijvingslijsten, met duizenden en duizenden handteekens voorzien en hadden wij eene som van ongeveer 24000 fr. bijeengebracht. Een wedstrijd werd alsdan uitgeschreven, de overwinnaar zou, ten prijze van 20000 fr., het praalgraf oprichten.

Drie en dertig ontwerpen, waaronder naar ieders gevoelen er vele verdienstelijk te vinden waren, werden tegen den 1n October ingezonden. Een jury, samengesteld uit kunstenaars en leden van ons Hoofdcomiteit, bekroonde het werk van den heer Frans Joris van Antwerpen.

Op minder dan een jaar werd onder toezicht van drie leden der jury het ontzagwekkend gedenkteeken opgericht, dat wij gaan onthullen.

Vooraleer den doek te laten vallen, die het nog aan onze oogen onttrekt, blijft mij de aangename taak te vervullen den hartelijken dank van het Hoofdcomiteit te betuigen aan al onze medewerkers en inschrijvers, aan de leden der wijkcomiteiten en der plaatselijke comiteiten, aan de leden der jury, aan de gemeentebesturen, aan de maatschappijen en bijzonderen, die hun tijd of geld ten offer

brachten en ons behulpzaam waren bij het inzamelen der inschrijvingen en bij het vormen van den prachtigen stoet, die ons tot hier vergezelde; aan den dichter en den toonzetter van den Feestzang, die hier straks zal weerklinken, aan den vervaardiger der medaille, die deze plechtigheid zal vereeuwigen.

Voor hen allen hadden wij slechts den naam van Conscience uit te spreken om, als bij tooverslag, hunne mildheid en dienstvaardigheid op te wekken.

Er blijft ons nog den talentvollen Vlaamschen kunstenaar van harte geluk te wenschen over het grootsch gedenkteeken door hem aan den roemrijksten der Vlaamsche schrijvers opgericht. Zijne machtige schepping zal er toe bijdragen om den taalgenoot van onzen en van lateren tijd in beevaart naar deze plek te lokken, om den man, die hier rust, eerbiedvol en dankbaar te komen herdenken. (*De doek valt.*)

Heeren Burgemeester en Schepenen der stad Antwerpen, namens het Hoofdcomiteit voor het Praalgraf van Conscience, aan wie de gelden werden toevertrouwd, waaruit dit praalgraf is bekostigd, heb ik de eer U dit gedenkteeken aan te bieden. Het is door het Vlaamsche volk uit liefde en vereering opgericht aan den man, die meer dan iemand dit volk beminde en meer dan wie ook tot de opwekking van den sluimerenden Vlaamschen geest bijdroeg. Wij verzoeken U het te aanvaarden en zijn overtuigd, dat de grootste der Vlaamsche steden zal waken over dit graf, met evenveel zorg als eene moeder waakt over de laatste rustplaats van den meest geliefden harer zonen.

* * *

De heer Burgemeester zegde gelukkig te zijn dit kostbaar gedenkteeken, opgericht aan de nagedachtenis van Vlaanderens grootsten schrijver, in naam der stad Antwerpen te mogen aanvaarden.

Het hoofd onzer Gemeente bracht tevens eene warme hulde aan den beeldhouwer Joris, en dankte ten slotte het Hoofdcomiteit en allen die bijgedragen hadden tot de oprichting van dit grootsch gewrocht.

De heer Jan De Laet, die met den heer Jan van Beers het voorzitterschap bij het Hoofdcomiteit bekleedde, sprak vervolgens de volgende Feestrede uit:

MIJNE HEEREN,

Niemand voorzeker verwacht zich er aan, dat ik op dit plechtig oogenblik, omstandelijk spreken zal over de loopbaan van den grooten man, wien gij heden, in name van gansch het Vlaamsche Volk, dit praalgraf opricht.

Waartoe zou het van dienst zijn?

Wie onder U kon daarbij iets te leeren hebben?

Vlaanderen kent zijnen Conscience van de wieg tot in het graf, met 's mans doen en laten, leven en streven, lijden en strijden; het heeft zijne zonnige dagen geteld en zijne benevelde uren.

En dit alles toch werd herdacht toen wij hem, nu drie jaar geleden, in diepen rouw en met koninklijke pracht hier ten grave gebracht hebben.

Heden houden wij geen rouwplecht, Mijne heeren; wij vieren het feest der

onsterfelijkheid. Ja, al berust het lijk van Vlaanderen's Verwekker in dit praalgraf, zijn geest ligt er niet in besloten; die leeft jong en krachtvol voort in zijne schriften, jonger nog en krachtvoller in U, - zijn schoonst, zijn machtigst werk.

Toen - en 't is nu ruim eene halve eeuw geleden, - Conscience optrad met zijn eerste boek: *Het Wonderjaar*, wist hij niet dat dit nederig werkje de tooversleutel was die voor Vlaanderen de deur moest ontsluiten van een echt tijdperk van wonder.

Het Vlaamsche Volk, zoo groot eens in het verleden; dat op elk gebied der menschelijke werkzaamheid de gezegende voorlichter was in Europa; dat vroeger dan wie ook de vrijheid zijner burgers deed huldigen in zijne vrije gemeenten; dat eene volmaakte, krachtige en zangerige taal sprak en schreef toen andere, nu gezuiverde talen nog woest waren en nauwlijks in wording; bij wie andere volkeren om les kwamen voor landbouw, scheepvaart, handel en nijverheid; wiens schilderschool met de Van Eyck's aan het spits, den hoogsten trap van volmaaktheid had bereikt, toen Itaalje nog gansch eene eeuw op zijnen Raphaël moest wachten; wiens toonzetters, ook voor dat land, de baanbrekers waren op het veld der muziek; dat volk was ingesluimerd en zijn eens zoo stralend verleden lag verdoofd en verroest onder den grauwen en killen mist der vergetelheid. De taal van den vreemdeling was hier tot heerscheresse geworden en met de taal de begrippen van den vreemdeling en zijne zeden. Nog luttel jaren en de sluimering zou tot eenen doodslaap zijn geworden.

Conscience zag het gevaar in en zou het te keer gaan. Hij zou, - was de taak mogelijk - hij de redder zijn. Ja,! was de taak mogelijk? Velen hadden daaraan getwijfeld en van het werk mismoedig afgezien. Aan moed ontbrak het den jongen Wekker niet noch aan taai geduld; en moed en geduld werden in ruime mate op de proef gesteld.

En toch werd de eerste poging met eenen beteren uitslag beloond dan men verwachten mocht.

Over *Het Wonderjaar* werd er gesproken en weldra ook over de gedichten van Theodoor van Ryswyck, die in zijne zangen den echten volkstoon aanslaande, spoedig den prozadichter in zijne edele taak ter zijde trad.

Na eenigen tijd was de ergste vijand, de onverschilligheid der menigte overwonnen.

Maar met den geest der vervreemding zou de strijd heviger zijn en langer van duur. Die was in bezit van de machtigste stellingen, hij was de gebieder in staat, in provintie, in gemeente, bij school en bij rechtbank - en elk wapen was hem goed.

Een enkel steunpunt bleef er aan Conscience en aan het nog klein, ja, maar strijdveerdig leger jonge schrijvers, dat zich met hem beraden onder den Vlaamschen standaart had geschaard.

Edoch dat steunpunt was vast en werd van dag tot dag breeder en steviger: de diepe overtuiging, de Vaderlandsliefde van het Vlaamsche Volk.

Tegen eenen zoo machtigen en wel uitgerusten vijand als de geest der vervreemding is, moest de strijd hevig zijn en, zooals wij daareven zegden, gevoerd worden met moed en geduld. Maar waar alles te veroveren viel, werd de geringste zegepraal tot eene aanmoediging, de minste herwinning van het miskende recht tot eene aansporing. Telken dage groeide dan ook het kleine leger aan in getal en gewon het meer vertrouwen op de toekomst.

En nu, Mijne Heeren, bij dit heugelijk feest waarop gansch Vlaanderen zijne

verrijzenis viert, waarop uit alle gouwen, alle dorpen, alle steden, alle gehuchten zelfs, mannen en strijders bij duizenden zijn toegestroomd, kan ieder bestadigen, hoe een nederig boeksken, *Het Wonderjaar*, Conscience's eersteling, tot den sleutel is geworden van een tijdperk van Wonder.

Op wat het Vlaamsche Volk was in 1836 dient hier niet verder aangedrongen. Het sliep den zwaren, den dooven slaap der Vergetelheid en was den doodslaap nabij.

Toen is de Vorwekker opgetreden.

Het Volk hoorde naar zijne stem, ontwaakte, sprak weer zijne oude, duidelijke, mannelijke taal, de taal der echte vrijheid en beschaving; keerde terug tot zijne voorvaderlijke overleveringen en zeden; wierp eenen stevigen dam op tegen vreemde overheersching en geestesjuk, en herwon, met zijne zelfstandigheid, de heerlijkheid der dagen van voorheen.

Ook wie vraagt er wat het Vlaamsche Volk is in 1886?

Is er niet overal opgewektheid en leven? Ziet ieder niet met fieren blik terug op de afgelegde baan, en met volle betrouwen de nog af te werken taak te gemoet?

Op wat een gebied der menschelijke dadigheid heeft het nu reeds niet eenen vasten voet gezet en snelt het niet met reuzenstappen vooruit? Heeft het niet zijne eigene letterkunde, heel de wereld door gekend en gehuldigd, verspreid en vertaald? Is onze Conscience - om hier van niemand anders te gewagen - geen wereldburger in het rijk der letteren? Is er ten onzent onder den scheppenden adem van den vlaamschen geest geene muziekschool ontstaan, welker roem niet is af te loochenen, niet eens te betwisten? Houden onze schilders en beeldhouwers niet manmoedig de voorvaderlijke overleveringen in stand tegen den aanval van vreemde kunstverbastering? Hebben wij niet in staat, in provintie, in gemeente, bij school en bij rechtbank, schier al het vreemde onkruid weggewied, dat onzen vruchtbaren volksakker had overwoekerd? Is onze landsmunt ook niet bestempeld met de taal van ons volk?

En wat meer is, Mijne Heeren, wat ons eene vaste waarborg blijft voor de toekomst, is de volle eensgezindheid welke er heerscht tusschen de Vlaamsche strijders waar het belangen geldt van Taal en Volk. Hoe diep zij op eenen anderen grond ook mogen verdeeld zijn, slaan zij op dit terrein vast hunne handen ineen en strijden, zonder bijbedoeling of achterdocht, in gedrongen gelederen.

Van dit feit is het praalgraf dat wij inhuldigen de jongste, maar niet de minst luidsprekende getuige. Het werd met eendracht ontworpen, bewerkt en tot stand gebracht; het wordt met eendracht overgeleverd aan de stad Antwerpen, die het voor het eendrachtig Vlaamsche Volk zal bewaken en bewaren.

Het zij mij toegelaten hier te bestadigen, dat de eensgezindheid tijdens de lange en soms moeielijke werkzaamheden van uw Comiteit, geen enkelen oogenblik zelfs met een woord of een wenk is gestoord geworden. Het had tot waren Voorzitter den geest van Conscience, den Wekker, den Vredestichter.

En die geest, Mijne Heeren, laat het ons herhalen, ligt niet in dit praalgraf besloten. Hij leeft in zijne schriften, hij leeft in zijne gevleugelde en gepantserde woorden, hij leeft in U - zijn schoonst, zijn machtigst, zijn edelst werk - in U zijn wedergeboren Volk, in U, het moedig en voortaan onverwinnelijk vlaamsche leger, met zijn aanvoerders, zijne mannelijke strijders en, vooral, zijne talrijke, dappere, met kennis en wetenschap tot den strijd uitgeruste jongelingschap!

Ja, Conscience leeft, de Wekker is niet ingeslapen, en met onze duizenden monden roept hij zoo als in 1836:

LEVE HET VLAAMSCHE VOLK!

Tot slot der plechtigheid werd door eene uitgezochte schare van zangers, lieve meisjes en knapen, een Feestzang aangeheven, gedicht door Victor Dela montagne en getoonzet door onzen Vlaamschen meester Peter Benoit.

Na de puike uitvoering der cantate defileerde de ontzaglijke stoet van Vlaamsche maatschappijen en duizenden Vlaamsche mannen en vrouwen voorbij het praalgraf en werden ontelbare keurige kronen en bloemtuilen, als zoovele bewijzen van hulde en dankbaarheid en liefde, aan den voet van het monument neergelegd.

Voorzeker, de dag van heden zal met gulden letteren in de geschiedenis van het Vlaamsche volk aangeteekend worden.

* * *

- *Conscience's Cantate door Peter Benoit.* - Daaromtrent lezen wij in *de Kleine Gazet* van Antwerpen:

De dankbaarheid van het nageslacht heeft op Conscience's graf een gedenkteeken opgericht; en weer stroomt het volk bijeen om, in feestelijken luister, dit monument te onthullen. Thans wordt er gejuicht bij dit graf; de onsterfelijkheid van het genie zweeft over de laatste rustplaats des geliefden en geëerden dooden. Doch steeds is er weemoed in het hart der duizendtallen die zijne vrienden waren; nog wordt er getreurd, omdat hij ons ontviel. Nog heeft de tijd de droefenis niet geheel kunnen verdrijven, en een klaagtoon stijgt te midden van de jubelkreten, waarmede de Vlamingen het beeld van hunnen dichter begroeten.

Deze gevoelens vormen wel in zekeren zin eene tegenstelling, doch geene tegenstrijdigheid; zij smelten samen in één enkel gevoel van innige vereering, van hartelijke liefde, van eeuwige dankbaarheid. Wat geheel Vlaanderen ontroerde, dat heeft thans de dichter in eenige krachtige verzen weergegeven; en de toondichter, op zijne beurt, kwam aan de uitdrukking daarvan, die toovermiddelen schenken, die zijne kunst boven elke andere bezit om de diepste gewaarwordingen des harten in de treffendste taal te vertolken.

Wij geven hieronder den tekst van het gedicht van V.A. De la Montagne, zooals het door Benoit bewerkt werd

Er ging door den lande een' droeve maar,
rouw verspreidend te allen zijden:
de zanger onzer glorietijden
de zanger van ons lief en lijden
- de *vader* ligt op de doodenbaar!

En waar die mare binnendrong,
in hut en paleis, in dorp en steê,
Van Limburg's heiden tot de oevers der zee,
Overal bracht ze jammer en wee!
En de bronzen zielen in Belforts en Hallen
trilden....
zijn grootste zoon was Oud-Vlaanderen ontvallen.

* * *

Dan heeft met koninklijke pracht
heel 't volk zijn *held* ter ruste gebracht,
Ter ruste aan den boord van den Scheldestroom,
die ruischend zal wiegen zijn vromen droom

* * *

Zoo slaapt hij nu, begraven onder rozen,
de grijze bard, omringd van weeldrig loover
en zonneschijn, in groene hagen zingen
de vooglen hem het lied der eeuwge vrede....
op 't dichtergraf bloeit de onverwelkbre lauwer....
en rust geniet die nooit de ruste kende.

En heden, o zanger, o ziener, o vader,
weer komt, ter vrome bedevaart
Uw volk, tot duizenden vergaard,
en treedt uw rustplaats juichend nader.

En zie! uw woord heeft wondren volbracht:
Uw geest is in ons! uw vruchtbaar gedacht
Leeft voort, al zijt ge ons ontvallen,
Leeft voort van geslacht tot geslacht.

Het is uw triomf, dien wij huldigen thans.
Voor immer omstraald met onsterflijkheids glans,
Zal rusten des zangers heilig gebeente,
In 't heerlijk gesteente,
Ten dank hem gewijd, door zijn Vlaanderen gansch.

En thans wenden wij ons tot de muziek, gecomponeerd

door den heer Peter Benoit, den beroemden bestuurder der Antwerpsche muziekschool. Benoit was de aangewezen man om hier op te treden. Wat Conscience is geweest voor de herleving der Vlaamsche letteren, dat was en is Benoit nog voor de stichting der Vlaamsche nationale toonkunde. Het betaamde, dat de éene reus door den andere werd verheerlijkt: de schepper van den *Lucifer*, van de *Schelde*, van den *Oorlog*, brengt hulde van zijn genie aan den schepper van den *Leeuw van Vlaanderen*, van *Jacob van Artevelde*, van de *Kerels van Vlaanderen.*

Intusschen, de tijd is ons scherp afgemeten, en de ruimte zeer beperkt. Wij kunnen slechts eene vluchtige, oppervlakkige ontleding geven van de merkwaardige partituur, die tusschen de *cantaten* van den heer Benoit eene eigenaardige plaats zal innemen.

Geschreven voor vierstemmig koor en fanfaren, is deze cantate een echt beeldhouwwerk, waar de kracht en de diepte der gevoelsuitdrukking, hoewel met beperkte technische middelen, den hoogsten graad bereikt en den treffendsten indruk maakt.

Geen symphonisch kleurenspel, maar edele, met vaste hand geteekende lijnen, waarvan de ideale vorm te vergelijken is met de fraaiste plastiek der Ouden.

In lange akkoorden, hoort men de treurmare van het afsterven des dichters, zich door het land verspreiden. 't Is als een zucht van droefenis, die op den adem des winds drijft. Geschetter van trompetten begroet den ‘zanger onzer glorietijden’; 't is de fanfare van de heldhaftige Muze der geschiedenis. ‘Lief en lijden’ van het voorgeslacht worden door het dichterlijke getoet der horens aangeduid. Eene uitroeping van eerbiedvolle teederheid en wee beweent den verloren ‘vader’, op de lijkbaar uitgestrekt, en de zin eindigt met een onbestemd akkoord...

Doch thans komt er meer beweging: snijdende akkoorden verbeelden den ‘jammer’, die zich verspreidt.

> ‘Van Limburgs heiden tot de oevers der zee.’

Tenor- en basstemmen, in kunstvolle progressie, afwisselend en samenwerkend, vormen eene klimming, die ons voorbereidt op het geroffel der trommen en het nare geklang der *gong*.

> ‘En de bronzen ziele in Belforts en Hallen trilde...’

Men hoort het gebrom der klokken, waarvan het plechtig en indrukwekkend geluid de ziel met rouw vervult.... Maar toch, reeds hier verschijnt het thema, hetwelk, zich later ontwikkelend en vervormend, aan het slot der cantate, het triomflied zal worden. Doch dit thema treedt thans niet op het voorplan; het maakt plaats voor eene uitbarsting van droefheid.

Het koor weent:

> 'Zijn grootste zoon was oud-Vlaanderen ontvallen.'

Deze *satz* vormt eene verhalende melopee, zonder begeleiding. De stemmen stijgen als uit de diepte, doch gaan langzaam over tot eene helderder tonaliteit.

De verzen

> 'Dan heeft met Koninklijke pracht
> Heel 't volk zijn bard ter ruste gebracht,'

worden door de basstemmen in breeden verhalenden trant voorgedragen, voorts door de tenoren herhaald, terwijl de trompetten een neventhema doen hooren, waarin rouw en vaderlandsche fierheid gezamenlijk worden uitgedrukt. De samenwerking van hoofd- en neventhema vormt eene *praal-treurmarsch* met statigen rythmus, van een grootsch en indrukwekkend karakter.

Het *ruischen* en *wiegen* van den 'Scheldestroom', aan wiens boord Vlaanderens zanger is te rusten gelegd, worden nagebootst in den volgenden zin, die insgelijks zonder andere begeleiding gezongen dan eenige galmen der horens en bazuinen, een contrast vormt met den voorgaanden. Het episch verhaal is vervangen door het dichterlijke, hetwelk, op zijne beurt eindigt met het driemaal herhaalde:

> 'Zoo slaapt hij nu...

in melopeeïsch koor, geheimvol, als uit het graf stijgend.

Hier eindigt, in muzikaal opzicht, de eerste groote verdeeling van het werk.

Eene schoone transitie doet ons overgaan van den rouw tot de verheerlijking. Het zijn de kinderstemmen welke met deze rol zijn belast. In het voorgaand koor, slechts benuttigd tot versterking der stemmenmassa en volledigingder harmonie, treden hier voor het eerst de kinderstemmen als zoodanig, als

zelfstandig element, te voorschijn. Zij schilderen den slaap des dichters

‘Begraven onder rozen
..... midden weeldrig loover
en zonneschijn.....

De eerste maal zijn het de alten, die dit voordragen; hetzelfde wordt herhaald in de hoogte, en het geheele koor versterkt telkens de slotwoorden dezer strofe.

Het rouwthema is thans verdwenen; de eerst bewolkte hemel is opgeklaard; wij naderen tot de apotheose.

Thebaansche trompetten weergalmen:

‘Op 't dichtergraf bloeit de onverwelkbre lauwer.

De triomfzang barst los, eerst in koraalvorm; deze vorm verkrijgt allengs meer losheid en zwier en gaat eindelijk over in een bruisend en geestdriftig zegelied,

Intusschen worden alle schakeeringen van gevoel op de fijnste en nauwkeurigste wijze weergegeven. Nog komt een weemoedigen toon door het jubellied heengedrongen, waar het volk zingt:

‘Gij zijt ons ontvallen....

Doch steeds is er klimming, voortschrijding, verhooging, tot eindelijk het praalgesteente, waarin de dichter is te rusten gelegd, voor onze bewonderende oogen oprijst. De koraalvorm is nu geheel verdwenen; het slotlied weergalmt, en bruist in machtige golvingen, terwijl men in het orkest den beiaart hoort klinken en de klokken zwierend luiden. 't Is de geweldige stem van heel Vlaanderen, die zijn vaderlandschen zanger verheerlijkt in het breedste en krachtigste lied.

Ziedaar eene beknopte en dorre schets van dit schoone gewrocht, even stout van opvatting als nieuw van bewerking, tevens zangerig en grootsch, welluidend en krachtig, - waardig, in één woord, van Conscience, dien het bezingt, waardig van Benoit, die het schiep, een diamant te meer aan Vlaanderens kunstkroon.

Een voorbeeldig musik-lexicon en nog een paar belangrijke boeken.

> .... und (ich) fand ein Buch, das sieben Bücher in sich birgt, von erstaunlicher Gelehrsamkeit, nicht zus zusammen geschrieben sondern alles: Biographien, Geschichte der Musik im Abriss, Lethre von den Instrumenten, Formenlehre, Harmonik, Metrik, - aus dem eigenen Wissen heraus mit selbständigem, völlig parteifreiem Urtheil, und lebendig vorgetragen.'(1)
> Dr CARL FUCHS
> (Die Zukunft des musikalischen Vortrages und sein Ursprung. - Vorwort).

Met bovenstaand motto, dat ik uit ganscher harte onderschrijf, leid ik de bespreking in van een werk, dat 'klein maar rein,' in elk opzicht de hartelijkste aanbeveling verdient. Ieder toonkunstenaar die zich voor muziekwetenschap eenigszins interesseert, en zich niet tevreden neêrlegt bij 'n verworven technische vaardigheid op een of ander instrument,(2) maar ook wat verder in de geheimen zijner kunst wil doordringen, dient zoo'n werk te bezitten, waarin hij een antwoord, op alles wat zijne kunst aangaat, vinden kan. Dit muziek-Lexicon, vervaardigd door den voortreffelijken muziekgeleerde Dr. Hugo Riemann, dat ruim (1000) duizend bladzijden telt en toch niet zwaar op de hand is, onderscheidt zich gunstig van alle andere; alles daarin is met groote kennis van zaken behandeld. De zeer geleerde schrijver legt daarin eene kunde aan den dag die bewondering afdwingt.

Men hoeft slechts de 1^e^ aflevering, die onlangs verschenen is, naast een of ander werk van dien aard te leggen en sommige onderwerpen te vergelijken, om te zien hoe geheel anders (duidelijk en ongelooflijk beter) de schrijver sommige onderwerpen weet te behandelen. Iets wat het o.a. voor

(1) ... en (ik) vond een boek, dat wel zeven boeken bevat, en van bewonderingafdwingende geleerdheid, geen gewone *compilatie*, geen verzamelwerk, maar alles: Levensbeschrijvingen, schets der muziekgeschiedenis, leer der instrumenten, vormleer, Harmoniek en Metriek, - uit eigen verworven kennis met een zelfstandig en volkomen onpartijdig oordeel, en levendig voorgedragen.

(2) Wat bij sommigen ontaard helaas! in 'n acrobatische handigheid, - en dan is 't geen KUNST meer, o muziekale kunstemakers!

Noord- en Zuidnederlanders in 't bizonder aantrekkelijk maakt, is, dat hunne landgenooten daarin niet op stiefmoederlijke wijze zijn bedeeld, zoo als in menig ander buitenlandsch werk van dien aard.

Op den omslag van het titelblad staan eenige uittreksels van beoordeelingen uit verschillende binnen- en buitenlandsche bladen, o.a. uit: *Le Menestrel* (Paris); *Musical Times* en *Monthly musical Record* (London); *Kölnische Zeitung; Pädagogischer Jahresbericht; Deutsche Musikerzeitung; Musikalisches Centralblatt;* enz., die allen dit werk als *uitstekend* aanprijzen.

Prof. Ed. Hanslick zegt er o.a. van: Ik heb een menigte namen en 'notizen' gevonden, die zelfs in de allernieuwste 'Musik-Lexiken' ontbreken. De schrijver is er in geslaagd, eene volkomenheid te doen samengaan met 'n bondigheid, die het mij als ver 't beste van alle mij bekende muziekale 'Hand-lexika' doet voortrekken.'

Reeds in de 1e aflev. vindt men zeer veel belangrijks onder de woorden*: Absolute Musik; Accent; Agogik; agogischer Accent; Aesthetik; Ausdruck; Aussprache; Araber und Perser* en *Aegypten*, met betrekking tot de muziek namelijk. Ik was in de gelegenheid de vroegere uitgaaf met de 1e aflev. van deze nieuwe (3e) te vergelijken, en vond daarin aan menig onderwerp zeer veel belangrijks toegevoegd. Van de geschiedenis der Muziek wordt in dit Lexicon een zeer interessant synchronistisch overzicht gegeven.

Vrees voor al te groote geleerdheid of diepzinnigheid kan niemand afschrikken, want de taal is klaar en duidelijk en de behandeling, zelf der moeielijkste onderwerpen is geheel populair geschreven, zooals professor Ehlert uit Wiesbaden terecht opmerkt.

Dr. Carl Fuchs te Danzig, schreef mij, over den *Autor* van dit Lexicon sprekende: 'Riemann ist ein Genie wie die Musikwissenschaft noch *Keines* aufzuweisen gehabt hat, eine der Erscheinungen die sich nur alle 500 Jahre einmal ereignen; ein unvergleichlicher Kopf und ein Mann dazu, der das "Aequam servare mentem" versteht, wie heute kaum ein Musiker ausser ihm, ich meine: die Sachlichkeit, Unparteilichkeit, Gerechtigkeit, Objectivität.'(1) Want hij bracht ons

(1) Riemann is een genie zooals de muziekwetenschap er nog geen heeft kunnen aanwijzen, eene der zeldzame verschijningen die zich slechts om de 500 jaar eenmaal voordoen; een onvergelijkelijke kop en daarbij een man, die 'het Aequam servarè mentem' verstaal, zooals heden ten dage nauwelijks een toonkunstenaar buiten hem, ik bedoel: de bedrevenheid, onpartijdigheid, rechtvaardigheid, objectiviteit.

niet alleen dit besproken werk, maar hij zondt reeds vele uitmuntende geschriften de wereld in, waarvan ik nog even zijne
'*Vergleichende-theoretisch-praktische-Klavierschule*' aanstippen wil, die alle andere werken van dien aard - let wel: ALLE! - in de schaduw stelt;[(1)] en zijn niet lang geleden verschenen werk *Dynamik und Agogik* (leerboek der muziekale phraseering op grond eener herziening van de leer der muziekale Metriek en Rhytmiek); een werk dat een heele hervorming in de muziek te weeg brengen *zal.* Ik leg den nadruk op *zal,* want *n'en déplaise* aan al wie maar wil, aan '*de* traagheid' en aan '*de* duisterlingen'[(2)] op muziekaal gebied,... met dit werk is het sein gegeven tot een hervorming, die van hoog belang is. Let er maar eens op, - of let er niet op, als ge wilt, en het verkiest om later al hinkende achteraan te komen sukkelen. - Wie lust heeft om 'n uiteenzetting dier hervorming te volgen, kan daartoe het 'Algemeen muziekaal tijdschrift van Nederland, '*Caecilia*' raadplegen waarin van af 15 September l.l. eene studie over dat onderwerp, van mijne hand voorkomt. Wie de Duitsche taal voldoende machtig is, en niet terugschrikt voor 'n beetje muziekale philosophie, kan Dr. Hugo Riemann's werk zelf nagaan, benevens die van zijn wakkeren bondgenoot en wegbereider Dr. Carl Fuchs[(3)] die hetzelfde onderwerp behandelen. Men

(1) Men zie den brief dien Dr. H. von Bülow over deze pianoschool aan den *autor* schreef, voorkomende in CAECILIA n. 18, 15 Sept. 1886.

(2) Dat 'volkje' nestelt helaas! overal; ook op muzikaal gebied hebben de 'ridders der duisternis' hun tenten opgeslagen.

(3) 'Die Zukunft des musikalischen Vortrages und sein Ursprung. Studien im Sinne der Riemannischen Reform und zur Aufklärung des Unterschiedes zwischen Antiker und musikalischer Rhythmik'. (Danzig. Verlag von A.W. Kafeman 2 deelen). Het derde deel van dit werk hoopt de schrijver spoedig in 't licht te zenden; daarin zal hij 'n vesting optrekken tegen het verder indringen der philologen op ons gebied en zal tevens bewijzen dat zij, die met R. Westphtal, de muziekale metriek uit de poëtische metriek der Grieken wilden afleiden, het bij 't verkeerde eind hadden. Intusschen verscheen onlangs weerom een belangrijk werk van dien onvermoeiden en ijverigen wegbereider, n.l. DIE FREIHEIT DES MUSIKALISCHEN VORTRAGES IM EINKLANGE MIT H. RIEMANN'S PHRASIRUNGSLEHRE. NEBST EINER KRITIK DER GRUNDLAGEN POETISCHER METRIK UND DES BUCHES 'LE RHYTME' VON MATHIS LUSSY; een werk dat iedereen die zich op de hoogte dier belangrijke kwestie stellen wil, ten zeerste aanbevolen moet worden.

voelt '*den heiligen Geist des neuen Zeichens*' over zich neêrdalen, als men die geestdriftige taal leest waarmede Dr. Fuchs zijne - in deze zaak - apostolische zending vervult.

Meester Benoit is van oordeel dat deze hervorming zich verder uitstrekken zal dan wellicht menigeen denkt, en ik geloof dat de Meester daarin *scherp* en *juist* heeft gezien.

Terecht mocht Dr. C. Fuchs als *motto* voor zijn boek, dat hij vol geestdrift voor de hervormingsplannen van Dr. H. Riemann schreef, de woorden uit Göthe's FAUST kiezen ('Wie anders wirkt dies Zeichen auf mich ein!') en ook op anderen zal dit teeken 'anders' werken zoodra zij den zegen van dit nieuwe teeken hebben leeren begrijpen. - 'Dit teeken' - zoo zegt hij vol enthousiasme - 'zal in onze hand een opgravings-werktuig worden, en Pompei is niet rijker aan kleuren-frissche opstandingen van sedert lang onder 't puin bedolven kunstwerken, dan de rest van onze eeuw daaraan zijn zal, als wij ooren hebben te hooren, wat dit teeken elken muziekvriend verstaanbaar zegt.'

Hierbij heb ik u, waarde lezer, een paar werken aanbevolen, die dit in de hoogste mate verdienen. Daarmede hoop ik niet een nutteloos werk te hebben gedaan, maar integendeel, in 't belang der kunst en van uwe kunstontwikkeling te hebben gearbeid.

EMIEL ERGO.

Antwerpen, 8 November 1886.

Naschrift. Zoo even verscheen de 2^{e} en 3^{e} aflevering van Dr. H. Riemann's *Musik-Lexicon.* Dit werk zal in 20 afleveringen (50 pfennige per afl.) kompleet zijn; het komt uit bij den uitgever *Max Hesse* te *Leipzig.* Men verzuime niet de 1^{e} afl. eens even door te zien, die bij elken boekhandelaar, ter inzage wel te bekomen is.

De Koninklijke Vlaamsche Akademie,

Woensdag, 27 Oktober heeft, in eene der zalen van de Bibliotheek der Gentsche Hoogeschool, de eerste zitting plaats gehad der Koninklijke Vlaamsche Akademie.

Waren tegenwoordig: de heeren P. Willems, hoogleeraar te Leuven, *voorzitter;* Fr. De Potter, letterkundige te Gent, *eeuwigdurende secretaris;* Jan De Laet, volksvertegenwoordiger te Antwerpen; Claeys, pastoor te Oostakker; Guido Gezelle, pastoor te Kortrijk; Snieders, hoofdopsteller van het *Handelsblad* te Antwerpen; Genard, stadsarchivaris, id.; Gailliard, archivaris te Brugge; Dr. Nolet de Brauwere van Steeland, letterkundige te Vilvoorde; D. Delcroix, afdeelingshoofd aan het Ministerie te Brussel; Notaris Stroobant, volksvertegenwoordiger, id.; Emmanuel Hiel, letterkundige en ambtenaar te Brussel; Nap. de Pauw, advocaat-generaal bij het Hof van beroep te Gent; Ferd. Van der Haeghen, Bibliothecaris der Gentsche Hoogeschool; Jan van Beers, letterkundige en professor aan het Athenaeum te Antwerpen; en Max Rooses, letterkundige en conservator van het Museum Plantijn, te Antwerpen.

Slechts één der zeventien leden, welke de Akademie telde, was afwezig, namelijk de heer Roersch, hoogleeraar te Luik, die ziek is.

Aan de dagorde stond de kiezing van *acht* nieuwe leden.

De heeren Jan van Beers en Max Rooses legden eene verklaring af, waarbij zij het onrecht deden uitschijnen door den Minister gepleegd tegenover de oudste en meest gekende liberale letterkundigen van Vlaanderen, die moedwillig uit de Akademie werden gesloten, alleen uit hoofde hunner staatkundige gezindheid. Daarom stelden zij voor op de *acht* opene plaatsen er vijf aan de volgende heeren toe te staan: *Sleeckx, Julius Vuylsteke, De Geyter*, *Pol De Mont* en *Antheunis;* en zij lieten de keus der drie andere namen aan de katholieke meerderheid over. De heeren Van Beers en Rooses verklaarden, dat zij zich verplicht zouden achten uit eene Akademie te treden, die deze vijf talentvolle liberale Vlamingen in haren schoot niet zou tellen.

De heer Emanuel Hiel zegde, dat hij de vijf voorgestelde heeren insgelijks ondersteunde en er nog drie wilde bijvoegen: de heeren *Alfons Willems*, hoogleeraar te Brussel; *Dr. Hansen*, stads bibliothecaris te Antwerpen; en *J. Van Droogenbroeck,* letterkundige en ambtenaar aan het Ministerie te Brussel.

Als woordvoerder der katholieken trad alsdan de heer Jan De Laet op. Hij verwierp het voorstel der heeren Rooses en Van Beers en stelde de volgende acht namen voor: *Paul Alberdingk Thijm*, hoogleeraar te Leuven; kanunnik *Servaas Daems*, bibliothecaris der abdij van Tongerloo; *L. Mathot*, geschiedschrijver te Antwerpen; *Julius Obrie*, rechter te Dendermonde; *J. Van Droogenbroeck*, letterkundige te Brussel; *J. Micheels*, leeraar van het Athenaeum te Gent; *D. Sleeckx*, letterkundige te Brussel; en *Hansen*, bibliothecaris te Antwerpen. De heer Delcroix stelde op zijne beurt voor de heeren *Stallaert,* oud-leeraar van het Brusselsch Athenaeum te Saventhem, en *Theophiel Coopman*, letterkundige en ambtenaar aan het Ministerie te Brussel.

De heer notaris Stroobant stelde den heer *Haerynck*, leeraar aan het Athenaeum te Elsene en hoofdopsteller van *Flandria*, voor.

Eindelijk nam de heer Emanuel Hiel eene tweede maal het woord, om den heer *Isidoor Teirlynck*, letterkundige en leeraar der normaalscholen te Brussel, voor te stellen.

Daarna gingen de zestien akademieleden over tot de stemming, die den volgden uitslag opleverde:

De heeren Van Droogenbroeck 13 stemmen. Sleeckx 13, Hansen 12, Obrie 12, Kanunnik Daems 11, Alberdingk Thijm 10, Mathot 10, Micheels 8, Antheunis 7, Pol De Mont 7, De Geyter 6, Vuylsteke 6, Coopman 2, Haerynck 2, Stallaert 2, Alf. Willems 2, Teirlynck 1, Delgeur 1.

Aldus waren de heeren Van Droogenbroeck, Sleeckx, Hansen, Obrie, kanunnik Daems, Mathot en Prof. Alberdingk Thijm gekozen.

Eene tweede stemming was noodig, daar de heer Micheels de volstrekte meerderheid niet bekomen had; de tweede stemming gaf den volgden uitslag:

De heeren Micheels 8 stemmen, Antheunis 3, Vuylsteke 3, De Geyter 1.

Diensvolgens werd de Heer Micheels gekozen.

Ten gevolge dezer stemming hebben de Heeren Jan Van

Beers en Max Rooses hun ontslag als lid der Akademie gegeven; de Heer Sleeckx heeft voor de benoeming bedankt; zoodat er thans 4 plaatsen open zijn, daar ook de Heer De Hondt vroeger reeds zijn benoeming geweigerd had.

Boekbeoordeeling

De Versiering van onze Woning, door J.B. Kam, architect. - Haarlem, de Erven F. Bohn. 1886.

De uren, aan de lezing van dit boek besteed, waren mij rijk aan genot, en ik durf gerust zeggen, dat werken met eenen meer belovenden, of, indien ge wilt, met eenen ronkenden titel, dikwijls oneindig minder bijdragen ter ontwikkeling of loutering van den smaak.

Een oogslag op den degelijken inhoud wekt dadelijk belangstelling voor het in- en uitwendig fraaie boek. Het bestaat uit drie deelen. Het eerste spreekt achtereenvolgens, daargelaten de inleiding, over den smaak, de wetten van versiering, de kleur en den vorm. Het tweede gedeelte maakt het historiek der woning. De verschillige hoofdstukken dragen wederzijds voor titel: I. De waarde der geschiedenis. II. De woning der ouden. III. De woning in de middeleeuwen. IV. Renaissance. V. De XVII^{de} en XVIII^{de} eeuwsche woning. Eindelijk in het derde deel wordt onze eigene woning bestudeerd. Het boek besluit met eenen warmen oproep ‘Aan de Hollandsche vrouwen en meisjes’, om zich bij de inrichting der verschillige vertrekken door gezonden kunstsmaak en verfijnd gevoel voor het schoone te laten geleiden.

De schrijver verdedigt overal dezelfde grondbeginselen en immer blijft hij zichzelven gelijk. Zijn smaak is dus gevormd en komt in hoofdzaak overeen met dien van alle ontwikkelde en op esthaetisch gebied weldenkende lieden. Zijne bevoegdheid is buiten kijf, en zijne geleerdheid strekt zich blijkbaar ver over zijn vak uit.

Wij aarzelen niet, het mooie boek van den heer Kam leerzaam en nuttig te heeten en het alom ten zeerste aan te bevelen. De gedachten, die men er in uitgedrukt vindt, zijn voortreffelijk, de vorm is zeer fraai, en de taal op de hoogte van den onberispelijken inhoud. Wij raden iedereen aan, zich

dat puikwerk aan te schaffen, zelfs gelooven wij, voor de prijsuitdeelingen onzer middelbare scholen en voor al onze bibliotheken geen werk beter te kunnen aanprijzen.

Antwerpen.

J.F. VAN CUYCK.

Kroniek.

Letter- en tooneelkunde.

- *Prijskampen.* - Zooals wij vroeger medegedeeld hebben, zijn er voor den prijskamp van novellen, uitgeschreven door de letterkundige vereeniging *Jan Frans Willems* te Antwerpen, 12 stukken ingekomen. De jury heeft dezer dagen uitspraak gedaan, en den *eersten* prijs toegekend aan de novelle *Hun Gustaaf*, door Jozef Minnaert, professor te Gent. Geene andere onderscheiding werd verleend.

Naar wij vernemen zal de bekroonde novelle geplaatst worden in het Jaarboek, dat *Jan Frans Willems* voornemens is uit te geven.

- In den letterkundigen wedstrijd voor het opstellen van een Zanggedicht ter eere van Breidel en de Coninc, uitgeschreven door de stedelijke Commissie der Breidel en de Coninc feesten van Brugge, zijn 61 stukken ingekomen.

- Men schrijft uit St-Nikolaas dat talrijke tooneelkringen deel namen aan den grooten stoet, die door de Rederijkerskamer *de Goudbloem* op Zondag 31 October, werd ingericht, bij gelegenheid van den 350^{e} verjaardag der stichting van deze tooneelmaatschappij.

Na afloop van den stoet en der ontvangst in de feestzaal der Academie, had er een banket plaats in de schoone zaal van den Casino.

Prijskamp van tooneelletterkunde.

- De Raad van Beheer van het Nationaal Tooneel van Brussel heeft besloten, met de hooggeschatte ondersteuning van den Gemeenteraad der hoofdstad, eenen prijskamp van tooneelletterkunde uit te schrijven.

De voorwaarden van dezen prijskamp zijn vastgesteld als volgt:

ART. 1. - De prijskamp heeft plaats tusschen de Belgische schrijvers, voor het schrijven van:

1. Een oorspronkelijk Nederlandsch *drama* met koren en groote tooneelschikking, van minstens drie bedrijven;

2. Een oorspronkelijk Nederlandsch *drama* of *tooneelspel* in minstens drie bedrijven;

3. Een *Blij*- of *kluchtspel* (oorspronkelijk Nederlandsch) met of zonder zang, van minstens drie bedrijven.

De schrijvers zijn in den keus der onderwerpen vrij, en zijn niet *verplicht* de noodige muziek te leveren.

ART. 2. - De prijzen zijn vastgesteld als volgt: voor N^{r} 1, eene som van 600 franks; voor N^{r} 2, eene som van 400 franks; voor N^{r} 3, eene som van 300 franks.

ART. 3. - Het Beheer van het Nationaal Tooneel behoudt zich het recht voor, tot 1^{n} October 1888, de bekroonde stukken alleen op te voeren.

ART. 4. - De mededingende stukken moeten vóór 1^{n} Juli 1887 vrachtvrij besteld worden aan M. Segers, secretaris van het Nationaal Tooneel, de Liedekerkestraat, 25, St-Joost-ten-Oode (Brussel).

De stukken na dit tijdstip besteld, of die wier schrijvers zich op eenige wijze zouden doen kennen, zullen geen deel aan den wedstrijd kunnen nemen. - De stukken, moeten eene kenspreuk dragen, herhaald op een verzegeld briefje inhoudende den naam en de woonst des schrijvers.

De Handschriften moeten door een anderen persoon dan den schrijver geschreven zijn.

ART. 5. - De afschriften der bekroonde stukken blijven de eigendom van het Nationaal Tooneel en zullen onder geen voorwendsel aan de schrijvers worden terugbesteld. De schrijvers der niet bekroonde werken kunnen dezelve tegen ontvangstbewijs terug bekomen.

De prijsuitreiking zal geschieden in eene plechtige zitting, te houden op later te bepalen dag.

- Te Brussel, bij den uitgever D. Van Doorslaer, verscheen deze week *Een Bloemenkrans*, een bundel Dicht en Proza der jongste schrijvers van Vlaamsch-België, met bio-en-bibliografische aanteekeningen, naar tijdsorde gerangschikt door G. Callebert-Reynaert en Alf. la Gravière, Jz.

Dit werk, opgedragen aan den koning, mag beschouwd worden als een vervolg op *Onze Dichters*, in 1880 door Th. Coopman en V.A. Dela Montagne uitgegeven.

- Het Algemeen Bestuur van het Willems-Fonds zond aan de inschrijvers de 1e aflevering van het geïllustreerd werk *De Vlaamsche Schilderkunst*, door A.-J. Wauters.

Dit werk werd door de koninklijke Belgische Academie bekroond en door den schrijver herzien en vermeerderd.

De Nederlandsche vertaling is van Julius Sabbe.

- Wij ontvangen het prospectus van eenen nieuwen bundel gedichten, die eerlang zal verschijnen onder den titel van: *Een Oogst uit Vlaanderens Tuin,* door Rob. Pieters.

Het werkje, 128 bladzijden beslaande, zal slechts fr. 1.50 kosten.

Men teekent in bij den schrijver, Klipsteeg, 31 te Antwerpen.

- Naar we vernemen is van het puike werk *Ernest Staes*, van den betreurden Tony Bergman, eene Fransche vertaling verschenen met platen, bij Lebègue, te Brussel. De vertaling is van den heer X. De Reul.

- Het uitstekend werk *Waarheid en Droomen*, van Jonathan, beleeft reeds in Noord-Nederland een 7n druk.

't Is eene goedkoope prachtuitgave die thans verschijnt.

- Lod. Janssens zet de uitgave der *Dicht- en Prozawerken* van Jan van Rijswijck regelmatig voort.

Voor eenige dagen werd de 13e aflevering verzonden.

- Een Congres, ten doel hebbende de terminologie der Nederlandsche turnvakwoorden te regelen, had op Zondag 31 October te Antwerpen plaats. Talrijke Belgische en Nederlandsche bonden waren vertegenwoordigd, alsook de regeeringen der beide landen. De turnvaktaal, waarvoor de heer Cuperus, Voorzitter van den Antwerpschen Volkskring al zoo lange jaren op de bres staat, is een zeer gewichtig punt en wij bestatigden met genoegen gedurende het feest dat in het Beurslokaal op het Congres volgde, dat onze taal alleen tot voertuig van het turnonderwijs gebruikt wordt.

Wij achten het ontwikkelen van den mensch door de moedertaal een hoogst nuttig en beschavend werk.

Bij deze gelegenheid heeft het gemeentebestuur van Antwerpen een gedenkpenning laten slaan voor de leden der vergadering.

- Te Luik is eene Nederlandsche vereeniging gesticht geworden, onder den naam van *Kinker's Genootschap.*

Wat de welbekende *Société Franklin* in het Fransch doet, zal het *Kinker's Genootschap* in het Nederlandsch doen, nam. voordrachten en leergangen inrichten voor de talrijke Vlaamsche inwoners van Luik. Voorwaar een overheerlijk denkbeeld!

We zijn overtuigd dat deze nieuwe stichting in 't hartje van het Walenland eene groote leemte aanvullen en der Vlaamsche bevolking welkom wezen zal.

- De Vlaamsche Conferentie der Balie van Gent heeft, Donderdag laatst, 4 November, hare zittingen hernomen.

Het Bestuur voor het ingaande jaar 1886-1887 is samengesteld geworden uit de heeren J. De Vigne, voorzitter, C. Siffer, geheimschrijver, O. Buysse, hulp-geheimschrijver, O. Janssens en E. De Perre, leden.

Het bijzonderste punt aan de dagorde van Donderdag was de lezing van het verslag over den toestand en de werkzaamheden van de Vereeniging in het afgeloopen jaar.

Wij vernemen onder andere uit bedoeld verslag, dat het getal leden der Conferentie geklommen is tot 115.

De zittijd was aangevangen geworden den 29 October 1885, en werd gesloten den 27 Mei 1886.

De verslaggever stipt aan, dat er gedurende het jaar 1885-86 365 maal in het Nederlandsch was gepleit geworden voor de boetstraffelijke rechtbank van Gent, tegen 320 maal het vorige jaar.

- De jaarlijksche algemeene vergadering der inschrijvers op het *Willems-Fonds* werd gehouden op Zondag 31 October 1886, te 10 1/2 uren des morgens, in het lokaal der Volksbibliotheek nr. 1 op de Vrijdagmarkt te Gent.

De dagorde bevatte de volgende punten:

I. Verslag over de werkzaamheden en algemeene Rekening over het bestuurjaar 1886 en Begrooting voor 1887 (zie *Jaarboek. - Verslagen over het bestuurjaar 1886*, blz. 198 en volgende).

II. Kiezing van zeven leden van het Algemeen Bestuur voor den tijd van drie jaren, waarvan:

a) Drie, die van rechtswege te Gent moeten verblijven, in vervanging der heeren J. Deny-Christiaens, Am. De Vos en Fr. Retsin, uittredende leden; en

b) Vier, die buiten Gent mogen verblijven, in vervanging der heeren Th. Coopman, Gust. Maes, A. Van Neste en A. Vermast.

III. Voorstellen door de Afdeeling Antwerpen ter bespreking ingezonden.

1. De Algemeene Vergadering drukt den wensch uit dat door de zorgen der bijzondere Commissie voor de uitgaaf der *Nederlandsche Zangstukken,* een *Nederlandsch Liedboek*

zou in 't licht gegeven worden (vernieuwde en verbeterde uitgaaf der *Oude en nieuwe liedjes* door F.A. Snellaert en L. Hemelsoet).

2. De Algemeene Vergadering drukt den wensch uit, dat door de zorgen van het Algemeen Bestuur, eene nieuwe uitgaaf der *Korte statistieke beschrijving van België* door Jul. Vuylsteke, aan de inschrijvers zou uitgedeeld worden, bijgewerkt tot 1880.

3. De Algemeene Vergadering drukt den wensch uit, dat bij de *Vlaamsche Bibliographie over 1886*, uit te geven in den loop van 1887, eene alphabetische en methodische lijst zou gevoegd worden, over het tienjarig tijdvak 1877-1886. Voorts wordt het Algemeen Bestuur aanzocht, te onderzoeken of er mogelijkheid bestaat, de Vlaamsche Bibliographie voor het tijdperk 1868-1876 in het licht te geven.

Na de Algemeene Vergadering had er te 2 uren een Maaltijd plaats.

- Van de twee ingezondene werken op de prijsvraag: De geschiedenis der Vlaamsche beweging in al hare vertakkingen sedert 1830, uitgeschreven door den *Vlaamschen Broederbond*, van Brugge, beantwoordt het eene met kenspreuk: *Pulchrum pro patria labori!* niet aan de prijsvraag; het kon dus niet mededingen

Het tweede handschrift, met kenspreuk: *Een volk zonder eigen taal*, *is een volk zonder geschiedenis*, alhoewel niet zonder verdiensten, is voor sommige belangrijke punten onvolledig en weinig geschikt om uitgegeven te worden. Diensvolgens heeft de jury besloten den prijs niet toe te kennen.

De mededingers mogen hun handschrift binnen de 30 dagen terugvragen aan den voorzitter van den *Vlaamschen Broederbond.* Na dit tijdstip zullen de gesloten omslagen vernietigd worden; alsdan worden de handschriften de eigendom der vereeniging.

Gezien den onvoldoenden uitslag van dezen letterkundigen wedstrijd, zal de *Vlaamsche Broederbond* weldra eenen anderen algemeenen prijskamp uitschrijven.

- Mevr. Catharina Beersmans is verleden week Woensdag, met overgrooten bijval, te Brussel opgetreden in de titelrol van *Mosenthal's* '*Debora*'.

Meesterlijk wist de groote kunstenares al de verschillende toestanden van hare rol weer te geven en uitdrukking en gevoel te leggen in elken volzin.

Vooral in het voorlaatste bedrijf muntte zij uit; de bekende aangrijpende passage, dat de arme verlaten en weggejaagde Jodin, beurtelings haren haat en hare liefde uit, met de woorden: ‘Maar God van Israël, wat heb ik U dan misdaan’, werd zeer schoon voorgesteld. Het publiek was opgetogen. Tot driemaal toe werd Mevr. Beersmans teruggeroepen en prachtige geschenken en bloemtuilen werden haar aangeboden.

(Portefeuille.)

- Op de steendrukkerij van Florimond van Loo te Gent, is een prachtig portret van *Sleeckx* vervaardigd, dat niet alleen kunstwaarde heeft, maar ook treffend van gelijkenis is.

- Dezer dagen werd te Amsterdam een feestje ingericht ter eere van den zeventigjarigen heer Witkamp, den gekenden schrijver van de *Geschiedenis der zeventien Nederlanden* en van andere geschiedkundige en aardrijkskundige werken. Eene reeks aanspraken werden natuurlijk gehouden, waaronder eene warme feestrede van Prof. de Vries van Leiden. Aan den jubilaris werd het eerediploma van het Aardrijkskundig Genootschap aangeboden, alsmede talrijke herinneringen en eene niet onaanzienlijke geldgift, die moet strekken om den heer Witkamp eenen gerusten ouden dag te bezorgen.

- Een uitgebreid gedicht van pastoor Schaepman is onlangs te Utrecht verschenen, onder den titel van *Aya Sofia.*

- De heer E. Wauters, historieschilder, is benoemd tot eerelid der Akademie van Schoone Kunsten te Munchen.

- Van De Genestet's *Gedichten* is eene Duitsche vertaling verschenen.

- Het nieuw gebouw van den Vlaamschen Schouwburg te Brussel is een echt kunstwerk. Het trekt de aandacht aller voorbijgangers. Eens voltooid zal het zeker een der schoonste kunstjuweelen zijn der hoofdstad en zal het evenals het prachtig stadhuis door de vreemdelingen worden bezocht. Dit merkwaardig gebouw is een eeretitel voor den bouwmeester Jan Baes, en tevens mag burgemeester Buls fier zijn, onder zijn wijs bestuur, een dergelijk kunstwerk te mogen inhuldigen. Laat ons nu ook hopen dat binnen de muren van dien kunsttempel de Vlaamsche kunst, door knappe kunstenaren, door het opvoeren van degelijke scheppingen zal geëerbiedigd worden.

- Voor den wedstrijd tot het schrijven eener deftige alleenspraak, uitgeschreven door het Van Crombrugge's genootschap te Gent, werden 20 stukken ingezonden. De jury, welke

eerstdaags uitspraak zal doen, bestaat uit de Heeren De Vigne, Vuylsteke, Geiregat, P. Fredericq en Van Hoorde.

- De stad Dixmude denkt er ernstig aan bij middel eener inschrijving *onder hare inwoners* een gedenkteeken op te richten ter nagedachtenis van hare diep vereerde dichteresse Mevr. Van Ackere, geb. Maria Doolaeghe.

- Aan den Heer Frans Reinhard, den wakkeren, hardnekkigen, belangloozen Vlaamschen strijder, die steeds en onvermoeibaar op de bres staat waar het de verdediging der rechten van ons volk geldt en die nooit den strijd ontliep, zal binnen kort een groot banket aangeboden worden. - Een inrichtings-comiteit wordt met dat doel gevormd.

- Zondag, 14 Nov. heeft het Brusselsch Willems-Fonds den Vlaamschgezinden Burgemeester Buls, zijn borstbeeld aangeboden, een echt kunststuk door Jef Lambeaux gebeiteld.

Bij die gelegenheid had een plechtig en grootsch muziekfeest plaats; eene feest cantate, van Em. Hiel en Peter Benoit, werd door 400 personen uitgevoerd.

- De Heer K. Steyaert, die zich als bronsbewerker zoo gunstig doet kennen, heeft het bevel tot gieten ontvangen van het schoon figuur, getiteld *le Charmeur*, van den Franschen beeldhouwer, E. Deplechin, dat in de tentoonstelling van Gent eenen welverdienden bijval bekwam.

- Wij vernemen dat de volgende werken definitief voor het Gentsch Museum zijn aangekocht: *De Zeewolven* van M^{w}. Demont-Breton, - *Koeien bij de drinkplaats* van Maris, - *Ruiterportret* van de Lalaing, - *Het Uitvaartmaal* van L. Fredericq, - *Landschap* van Pelouse, - *In de Kempen* van Van Leemputte, en voor beeldhouwwerk de *Salambo* van H. Leroy.

Beeldende kunsten.

- Op Zondag, 14 November, had te Antwerpen eene huldebetooging plaats ter eere van M. Willem Van der Veken, primus in den prijskamp van Rome voor de graveerkunst. (1886) Om 11 1/2 ure werd aan de Ooststatie een stoet gevormd van meestal de maatschappijen en kringen der stad. Op het Stadhuis werd den bekroonde den eerewijn aangeboden door het gemeentebestuur. Eene bronzen herinneringsmedalie werd aan elke deelnemende maatschappij overhandigd.

- Zondag 31 October heeft op het kerkhof van Sint-Jans-Molenbeek de plechtige onthulling van het gedenkteeken op 't graf van wijlen *Herman Michiels*, den edelmoedigen Vlaming, plaats gegrepen.

Talrijke vereenigingen, waaronder '*De Jonge tooneelliefhebbers van Brussel,* - aan wien men het gedenkteeken verschuldigd is - *de Morgendstar, de Taal-en Kunstvrienden, de Vlaamsche Vooruitstrevende Studentenkring*, hadden den oproep beantwoord, om eene laatste hulde te bewijzen.

Op het kerkhof voerde H. Pieter de Hoon, in naam der *Jonge Tooneelliefhebbers*, het woord; na hem sprak de Heer *Duwé*, voorzitter der '*Morgenstar*' en de Heer *Van Weddingen* in name der *Taal-en kunstvrienden*, en der talrijke vereerders van *Michiels.*

Talrijke kronen werden op het graf gelegd.

De zerksteen, welke de laatste plaats van den geliefden Brusselschen volksman versiert, is zeer eenvoudig; bovenaan leest men:

Vrienden en Taalbroeders aan

HERMAN MICHIELS,

geboren te Temsche 1832. Overleden te Molenbeek 1885.

Onder deze woorden zijn de volgende dichtregels (van Nestor De Tière) in den zerk gebeiteld:

Hij minde Taal, en Kind en Vrouw,
Bleef in die minne steeds getrouw.

Een strijder kloek van moed,
Een mensch zoo mild als goed.

Hij streed voor Vlaanderen
Den langen strijd.
Rust zacht, door Vlaanderen gebenedijd.

Deze dichtregels, behelzen in eenige woorden, gansch het leven en streven, het lijden en strijden, van den geliefden, maar te vroeg gestorven *Herman Michiels.*

De zerksteen werd door Michiels' broeder kunstig gebeiteld.

Nieuwe Uitgaven.

JULES VERNE. Mathias Sandorf. Een verijdelde samenzwering. Dokter Antekirrt. (35e deel der Wonderreizen) 220 blz. met 40 houtgravuren, Rotterdam, Jac. G. Robbers. Antwerpen Jan Boucherij.
Prijs fr. 2.50

De Versiering van onze Woning door J.B. Kam, architekt. In 8o, 220 blz. met teekeningen. Haarlem, de Erven F, Bohn.

Teleurgestelde hoop
Novelle
door J.M.

Er zijn weinige woorden die ons, toen wij nog kind waren, zoeter in het oor klonken dan het woord *vacantie.* Al wie op de schoolbanken gezeten heeft, vergeet de levendige indrukken er opgedaan niet meer; elk onzer herinnert zich, hoe hij de dagen aftelde, die hem van de prijsdeeling scheidden; niet zoozeer om de boeken met gulden snede en gekleurde platen, - wij waren te weinig zeker er eenen te bekomen - maar om den tijd van vrijheid, van spel, die er op volgde; dagen waarin geene lessen van buiten te leeren, geene schooltaak of straffen te schrijven waren, maar waarop men zijn eigen meester was; weken van allerlei ware jongensvreugd en rein genot.

Lang vervlogen tijd der schoone jeugd, wat al aandoeningen wekt gij niet op, hoe frisch staat gij ons thans weer voor den geest! En zelfs als leeraar is het woord vacantie mij nog dierbaar. De vele beslommeringen, die vóór de jaren doen verouden en uitputten, vallen in dien rusttijd weg, ik verzamel nieuwe levenskracht, voel mij grooter, machtiger, sla de vleugels uit en als een vogel trek ik naar andere streken.

Reizen! o, het houdt in zich afwisseling, genot, bekoorlijkheid, een hemel! Wie vermag geheel en al weer te geven het zalig gevoel, den toover welke er in ligt opgesloten; of worden ons stoutste droomen niet verwezenlijkt, overtroffen? De voorsmaak der te genieten vreugd is het kostelijkste wat een sterveling hebben kan.

Wat al kleine zorgen nemen wij niet: bij vrienden en kennissen worden, vele dagen voor de reis, inlichtingen gewonnen over het oord dat men bezoeken wil; de mooiste gezichten, de grootste merkwaardigheden, de beste logementen worden aangeteekend, reisgidsen geraadpleegd, het voorgenomen plan op de landkaart gevolgd en besproken, de uren van aankomst en vertrek berekend, alsof het veronachtzamen der minste kleinigheid eene quaestie van leven of dood kon worden.

Eindelijk is een besluit genomen. Daags voor den aftocht wordt de reiszak uitgehaald, honderden voorwerpen worden

er in gestopt waaraan men anders nooit behoefte heeft, pakken en doosjes herhaalde malen van plaats veranderd, tot men eindelijk is afgesloofd en men verplicht is zich ter rust te begeven.

's Anderen dags is het eerste werk, dat wij verrichten, de lucht te gaan beschouwen: een beetje zonneschijn, en wij zijn uitgelaten als kinderen; de barometer voorspelt schoon weder en wij doen het aan elkeen onzer omgeving hooren, wat een geluk wij hebben. Ons hart zegt met de Genestet:

De blozende morgen
Belooft ons een pralenden, stralenden dag;
Het tochtje vangt aan met een dankbaren lach;
De vogelen zingen: verbant uwe zorgen!
De bloemen verkonden: geniet weer uw jeugd!
Gods vriendlijke hemel: ik gun u de vreugd!
En 't opene hart houdt geen smartje verborgen.

In zulke opgeruimde gemoedsstemming ondernam ik in de vacantie van het jaar 18.., de reis van Gent over Aalst naar Brussel, waar het Onderwijzerscongres zou gehouden worden. Vandaar moest ik volgens mijn plan de abdij van Villers-la-ville gaan bezoeken, terugkeeren naar Brussel, over Hal naar 's Gravenbrakel trekken, dan naar Geeraardsbergen, Zottegem, Oudenaarde, Ronse en aldus naar huis.

Ik bevond mij in eenen wagen voor niet-rookers; want ik heb eenen hekel aan tabakslucht wanneer ik de malsche weiden doorvlieg of de hooibergen in de verte zie; dan snuif ik de verfrisschende, aangename geuren er van in gedachten op. Geen dichte walm mag mij dan beletten het landschap te beschouwen, eenen blik te slaan op den horizon of het reine hemelsblauw der wolken. Ik wil dan door het raampje de prachtige speling van het licht tusschen de kruinen der boomen zien en ruim ademhalen, wat mij anders feitelijk onmogelijk ware.

Ik zal niet trachten de schoonheid weer te geven van het vruchtbare Vlaanderen; dichters en prozaschrijvers hebben het lang vóór mij gedaan, en ik vermeen dat men zijne gevoelens maar gedeeltelijk en altijd ver beneden de waarheid aan anderen kan mededeelen.

Toen de trein voor enkele minuten te Aalst stil stond, en de wachter herhaaldelijk geroepen had: ‘Instappen!’

werd de deur van mijn compartiment met eenen ruk opengeworpen, en klauterden twee lachende en blozende meisjes naar binnen. De eene reikte hierbij de hand aan de andere en riep: ‘Vlug, Helena!’ Toen ze evenwel zich tegenover een énkelen man bevonden, zag ik de verlegenheid hunne wangen hooger kleuren. Aan terugkeeren viel er voor hen niet meer te denken, de trein zette zich juist in beweging. Ik daarentegen was inwendig tevreden zulke lieve reisgezellinnetjes gekregen te hebben; - ik vereer de schoonheid in de natuur, of ik ze als bloem of mensch, ja daarbuiten als kunst aantreffe -.

Iets was er echter dat mijne bezorgheid gaande maakte. Ik wist maar al te goed, dat ik als oud jonggezel eenigszins schuw tegenover vrouwen, vooral knappe meisjes was. Ik vreesde dat ik licht de eene of andere onhandigheid zou kunnen bedrijven, of eene domheid welke mij bespottelijk kon maken. En langs eenen anderen kant wist ik bij ondervinding, dat juist die blooheid mij menige dwaasheid had doen bedrijven, van welke ik, met een weinig meer vrijmoedigheid, verschoond ware gebleven.

Ik had dan zoo stil mogelijk gemompeld: Goeden dag, Juffrouwen. Doch, waren ze nog te weinig op hun gemak, hadden ze door het stampen der machine mijne groetenis niet gehoord? zij bleef onbeantwoord. Ik schoof dan maar zoo dicht mogelijk in het hoekje bij 't venster, staarde een' tijd lang naar buiten, tot ik vond dat het van mijnen kant onaardig was, niet eens in het compartiment te schouwen. Gingen die juffers mij niet voor eenen lomperd of een' vrouwenhater nemen? Neen, dat mocht niet!

Toen ik, besloten, waagde naar binnen te kijken, scheen het mij dat Helena een fijn spotlachje op de lippen had. Ik haalde vlug eene gazet uit den borstzak en besloot mij in eene lezing te verdiepen. Doch na enkele minuten dacht het mij dat de beide meisjes met opzet mij stoorden:

‘Wel, Charlotta, kijk eens’ - zei de zwartoogige Helena - ‘wat lachend tuintje; hadde ik zoo iets. En daar dat beekje, hetwelk als een zilveren lint door het land kronkelt, en hoe schilderachtig zijn ginder die kleine hoogten; hoe schoon is het hier,’ zoo snapte ze maar door. ‘O, zie eens die hen met hare jongskens, hoe pikkelen deze als kleine vogeltjes achter haar en wat zorg draagt het moederken voor allen,’ viel hare gezellin er tusschen, eene allerliefste blondine

Van achter mijn dagblad, sloeg ik haar een oogenblik verborgen gade, maar of ze mijne handelwijze bemerkt had, ze keerde mij haastig den rug toe en zei toen ik, vol spijt om mijne vrijpostigheid, met ernst begon te lezen: ‘Wat een tal klaprozen, het zijn als honderdduizende vlaggen die toonen dat het voor ons feest is, en daartusschen die hemelsblauwe korenbloemen, welke schakeering! He, daar wil die prachtige vlinder in ons compartiment; kom maar binnen, hoe meer zielen hoe meer vreugd!’

Deze maal voelde ik den spot maar al te wel. ‘Hoe meer vreugd,’ dit was aan mijn adres. Ik zou dan maar beproeven te toonen, dat ik noch zoo onwellevend, noch zulk een droogstoppel was, als waarvoor men mij hield.

Toen een oogenblik nadien Helena uitriep: ‘Wat rijke fruitboomen staan daar; de takken hangen af van de vele blozende appels; 'k voel 't water mij er door in den mond komen,’ greep ik haastig een paar strepingen uit mijnen reiszak en vroeg bedeesd: Mag ik zoo vrij zijn, Juffrouwen, er U elk eenen aan te bieden?

Een hoog rood klom hen tot in den hals, als ik de appels gaf. Zij dankten mij met een paar woorden, waarop ik gaarne, van mijnen kant, iets welvoegelijks hadde gezegd, maar daar ik begon te vreezen ineens te verte zijn gegaan, stokte mij de stem in de keel en ik bukte om mijnen reiszak te sluiten. Ongelukkig kwam de trein juist op eene andere lijn. Een geweldige bons deed mij voorover knikken, zoodat ik door mij zijdelings te wenden, onaangenaam kennis maakte met den hoek van den waggon.

Daarop boorde ik iemand hoesten. Dat faalde er nog aan. Ik begreep dat men zich bedwong niet luidop het uit te schateren, en voelde mij gansch vernederd. Wat klonk die stem satiriek: ‘Of Mijnheer zich ook bezeerd had?’ Wel had ik eene onaangename gewaarwording, maar ik geloof dat ze meest uit hekel kwam.

Gelukkig waren wij aan Brussel. En tòch, op het oogenblik van scheiden, hadde ik gewenscht dat wij langer zouden saam zijn geweest; ik hadde kunnen bewijzen, dat ik niet zoo heel onhandig was, en er bleef mij nog een' twijfel bij, of ik die juffrouwen juist beoordeeld had.

Bij het afstappen van den trein volgde ik hen met de oogen Aan den uitgang der Noordstatie werden zij door twee arme kindertjes aangesproken, welke hun krijt te koop boden. De

juffers gaven hun elk den appel, welke ik hun geschonken had; een bewijs waarschijnlijk te meer hoezeer ik hen misvallen had.

Nu, het was eigenlijk ook eene dwaasheid, dat ik mij zooveel uit iets maakte, dat toch eene voorbijgaande zaak zou zijn: Hoe menigmaal is men niet in het gezelschap van personen, die men later nooit weer ontmoet? En evenwel heeft het lot aardige grillen; een oogenblik is ons soms voldoende om de ziel van iemand anders te verstaan. Gelijk een klavier waarop men eenen toon aanslaat, in eene nevensstaande piano den overeenstemmenden toon wakker roept, zoo ook is het met de gevoelens der menschen. Zelfs daar waar in schijn wanklank is, vermaant ons het hart dat 'de uitersten veelal elkander raken.' Nadenkend over *intuitie* der gedachten, trok ik verscheidene straten door en kwam aan het hotel, dat ik van vroeger kende en waar ik afstapte.

In den loop der volgende dagen, nam ik weinig deel aan de zittingen van het onderwijzerscongres; uit de verslagen kon ik later op weinige minuten leeren, redeneerde ik, wat mij thans veel goeden tijd zou kosten. De nieuwe gebouwen bezichtigen, de museums van schilderijen en natuurkunde, bovenal de plantentuin bezoeken, ziedaar mijne bezigheden. Uitspanningen, steeds afwisselend, rijk aan leering, vooral op het gebied der schoonheidsleer, waarbij de menschenstudie niet geheel uit het oog verloren werd.

Zoo naderde het uur, op hetwelk ik naar Villers-la-ville zou trekken. Weken van te voren had ik mij een kamertje in het éénig hotel van dit dorp besproken, en was daar eenen dag vroeger aangekomen dan de meeste leden van het onderwijzerscorps.

Onvergetelijk blijft mij de indruk der overblijfselen van de grootsche abdij. Plotseling voelde ik mij als in de middeleeuwen verplaatst: uit kelder en keuken zag ik in gedachten de heeren van het sticht treden, ik hoorde hen in de lange gangen gebeden lispelen of zag hen dwalen op het nabijzijnde kerkhof. De stilte en eenzaamheid welke mij omgaven verhoogden het geheimzinnige. Zoo eene plaats voor overweging en het mystieke leven geschikt was, zoo moest het deze zijn. Elke steen, iedere nis vertelde eene boeiende legende.

Toen ik de bouwvallen des anderen dags avond bij Bengaalsch vuur terugzag, herkende ik hen niet meer. Ik vond het iets kinderachtigs, iets waanzinnigs, een Vandalenwerk die eerwaardige overblijfsels met valsche kleuren te overgieten.

O, ik voelde mijne ziel als bestolen, mijne phantasie geroofd.

Onwillig begaf ik mij vroeg te bed. Ik kon evenwel in slaap niet geraken; was het omdat de kussens niet naar mijnen zin waren geschikt, lag het aan mijne gemoedstemming? Ik opende mijn venster en keek in de lucht, welke met millioenen sterren was bezaaid. Plotselijk klonk eene stem, zoo helder als kristal, zoet en weemoedig. Het moest te oordeelen naar de fijnheid, die van een meisje zijn. Wel zag ik haar niet, maar toch vernam ik de volgende woorden:

't Is avond, het wordt duister;
De zon, in vollen luister,
Zonk weg in vuur en goud;
't Is stil in tuin en woud.
Bij 't plechtig avondzwijgen,
Hoor, tusschen tak en twijgen
Daar bij den kleinen vliet,
Klinkt filomeel haar lied.
Het meldt én vreugd én smarte,
Het zoet geheim van 't harte,
Iets dweepends, zalig, zoet,
De liefde in al haar' gloed.

Ik verlangde de zangster te kennen. Schoon was ze waarschijnlijk en welk diep gevoel klonk uit haar lied; elke modulatie werd heerlijk weergegeven. Of zij zelve de liefde kende? Wie kon er nog aan twijfelen na dien zang, die al het weemoedige van de Duitsche en de vurigheid der Italiaansche muziek had. Daar viel het licht der maan, welke een' tijd lang achter de wolken was verdoken gebleven, in eens op de zangster. Groote God, zij! mijne reisgezellin, Helena! De spottende kon dus sentimenteel en verliefd zijn? En wien gold dit lied? Of liet ik mij door mijne gemoedsaandoening weer tot eene dwaze veronderstelling verleiden; ik, die in geene enkele omstandigheid het juiste midden bewaarde.

Intusschen hield ik mij zoo stil, dat ik mijnen eigen adem hoorde. Daar zat het meisje een oogenblik op eenen steenblok neder. Ik kon haar zeer wel gadeslaan, daar zij niet vermoedde dat iemand haar opmerkte. Wat was haar aangezicht regelmatig, zoo vol uitdrukking en gedachten: het schoon gevormd hoofd ruste op de fijne hand, en toen ze later opstond, welk een slanke gestalte en wat houding vol gemakkelijkheid en

toch waardig. De natuur had haar inderdaad kwistig bedeeld.

Ik wenschte dat ze mij gezien hadde en zou evenwel hare droomerij om niets ter wereld willen storen hebben. Zoo wondervol is de mensch. Ik smachte naar de achting, de sympathie dier vrouw en toch had ik geenen stap durven wagen om haar nader te komen. Eerbied en hoogschatting voor een' mensch komen in eens, beleed ik mij zelven, maar liefde?... Liefde? Ha, ha, ha! dat nooit....

Na eenige oogenblikken nog zag ik Helena verdwijnen en dien nacht lispelde ik in den droom de woorden der melodie, welke mij zoo getroffen had.

Des anderen morgens wandelde ik reeds vroeg in de omgevingen der abdij. Het weder was frisch, maar schoon, het was het begin dier aangename dagen van den nazomer. Door eene laan van dennen, afgewisseld met roode kastanjes, slenterde ik voort. Het blijvend groen der eerste stak heerlijk af tegen de goudgele bladeren der andere boomen; 't was de pracht van den herfst in al zijne schoonheid, nevens den rouw over den verzwonden zomer.

Vóór mij lag het bosch met al zijne geheimenissen. Hoe bekoorlijk is het de zonnestralen tusschen de bladeren te zien tintelen en fonkelen, hoe aangenaam is de koelte, hoe verheven de heilige stilte. Wanneer de wind in de bladeren suist, schijnt het of de woudgeesten de groote harp bespelen en gelijk David aan Saül, kalmte der ziele schenken. Of is het de adem der liefde Gods, welke ons te gemoet komt? De plantengroei spreidt hier zijnen onuitputtelijken rijkdom ten toon: honderden stammen verheffen zich naast elkander; in de laagte is overal struikgewas; duizende bramen werpen hunne rozene ranken uit en prijken met hunne donkere verfrisschende beziën. Ik kon niet genoeg de verbazende weelderigheid van den groei bewonderen, welke zich daar vooral vertoont in de menigte varens en andere kruiden, in een onnoemlijk getal bloemen met alle kleurschakeeringen en vormen.

Op eenen der omgevallene boomstammen zaten.... Hemel! opnieuw Helena en hare vriendin. Toen ze mij gewaar werd steeg een blos van verlegenheid haar in het gezicht, waarna ze donker voor zich heenkeek, als ergde zij zich over mijne tegenwoordigheid. Moest het ook niet lijken of ik hen naliep? Een gevoel van kieschheid deed mij seffens een der vele paden inslaan, welke mij van hen verwijderde; toch groette ik hen uit de verte. Klonk daar evenwel geen gelach? - Ik doolde

rechts en links en raakte eindelijk in eene soort van ravijn. Na eenige minuten vernam ik op grooten afstand boven mijn hoofd de stemmen der beide meisjes; verschrikt keek ik op naar het kreupelhout en zag, hoe zij onbewust van het gevaar op het punt waren in de diepte te storten. Ik schreeuwde uit al mijne macht en had het geluk gehoord te worden. Weinige oogenblikken later stond ik nevens hen, en vroeg: Jufvrouwen, mag ik zoo vrij zijn U den weg te wijzen, ik ben hier eertijds geweest en herinner mij best de hoofdpaden. Charlotta nam gul weg mijn aanbod aan, terwijl Helena mij dankte om den dienst, welken ik hen zooeven bewezen had. Duidelijk hoorde ik hoe hare stem trilde, mischien nog van schrik. Ik zeide haar, hoe elkeen in mijn geval hetzelfde zou gedaan hebben, en van onderwerp veranderende, vroeg ik haar of ze al die bloemen en bladen, welke zij in de hand droeg, in 't bosch had geplukt?

‘Och, ze moeten slechts dienen om mijn herbarium te verrijken. Jammer dat er verscheidene zijn, welke ik niet ken,’ antwoorde zij.

‘Mag ik zoo vrij zijn, ze eerst te bekijken, hernam ik. Door onze kennis samen te leggen, kunnen wij misschien de namen vinden.

Dit is een schoon aspidium, dáár hebt gij de gemeene partijke en de geranium europeum, zegde ik, hier het doorboord hertshooi en eene anemoon. Doch hoe zijt Gij, Mejuffers, aan die plompen en dat helmkruid geraakt, die groeien toch meest aan het water.

‘O, die hebben wij ook bij den grooten vijver geplukt, hij gelijkt wel een klein meer, en moet hier heel dicht bij zijn,’ antwoordde Charlotta.

‘Ja, daar ligt hij in al zijne pracht. Hoe kalm is die vlakte, en 't lichtblauw water is helder als een spiegel. In 't midden van het golvende land is hij als een amethist omringd door een' krans saffieren,’ sprak Helena begeesterd.

‘Ja, het aanschouwen er van maakt eenen onweerstaanbaren indruk op het gemoed, het geeft iets rustigs, iets vreedzaams aan het hart, voegde ik er bij. Toch werd ik gewaar dat mijne woorden geenszins met mijn gevoel overeenstemden. Haastig bukte ik mij en greep eenige vergeet-mij-nietjes, welke voor mijne voeten bloeiden, bood ze de beide maagden aan, terwijl ik bedeesd zegde: Het bloemtje is nietig en zal in uw kruidboek maar een klein plaatseken innemen.

Lieflijk blozend namen zij het aan met eene lichte buiging.

De natuur, die zoo duidelijk tot hen sprak, zou misschien door de kleine vergeet-mij-niet hen mijn aandenken lief doen krijgen. Ik wist dat die hoop op zand was gebouwd, maar dit ook kan verharden en een steen, ja eene rots worden.

Wij moesten aan den terugkeer denken. Hoe verlangde ik dat de tijd voortkrope of liever stil stonde; maar juist dan vliegt hij het snelst om, als wij zulks minst wenschen. Het tegenwoordige scheen mij genoeg om gelukkig te kunnen zijn.

Aan de bouwvallen opnieuw gekomen, zag ik in eene der kloven, en tamelijk hoog, een prachtigen struik goudgele muurbloemen staan. ‘Dien wil ik U, als herinnering aan deze wandeling medegeven,’ zei ik opgeruimd.

‘Mijnheer, ik bid U, geef acht; het is gevaarlijk die steilte te beklimmen,’ sprak Helena ontroerd.

Hoe eenvoudig die enkele woorden waren, ze deden mij goed. Zou het gevaar duizend maal grooter geweest zijn, ik had een spoorslag gekregen om die bloemen te halen. Met een luchtig: ‘Geen nood!’ besteeg ik de vooruitstekende steenblokken, naderde behoedzaam den struik; een ruk,... maar op hetzelfde oogenblik storte ik beneden.

Een dubbele schreeuw ontsnapte mijne gezellinnen.

Ik sprong evenwel ras op, reikte elk hunner de helft van den struik en zegde: 't Is een klein ongeval, ik heb enkel de hand wat bezeerd. Onderweg verbeet ik de pijn, doch in het hotel liet ik seffens koud water en azijn brengen. Helena zelve wond eenen kouden doek om mijnen pols. Of ik dan ook trachte mij zoo vroolijk mogelijk aan te stellen, de hand welke meer en meer zwol, verried dat de verstuiking tamelijk erg was. Ik besloot dan ook de rest mijner reis op te geven, en vooraleer het gevaar grooter werd of iemand mijner collega's vermoeden kon welke onvoorzichtigheid ik begaan had, te huis te zijn.

In het laatste half uur vóór mijn vertrek uit Villers, kwamen Helena en Charlotta naar mijnen toestand nog vernemen. De eerste hield in de hand de muurbloemen, die zoo duur waren betaald, en op de borst droeg zij een vergeet-mij-nietje. Mijn hert dankte haar voor dien blijk van genegenheid en fijngevoeligheid.

Toen ik meldde, dat ik terug naar huis keerde, blikte zij ten gronde en plukte de kroonblaadjes af van eene der giroffels. Zij toonde mij den kelk, welke een kruis vormde en

zuchtte: ‘Het kruis is dikwijls verborgen onder de bloemen.’

‘Ja, maar het levenspad kan ook niet enkel met deze bestrooid zijn, hernam ik. Eene mijner gelukkigste herinneringen zal steeds de dag blijven, waarop ik U waarlijk leerde kennen en zooveel deelneming genoot.

‘O, het zou mij genoegen doen, later te mogen vernemen, dat het ongeval geenen kwaden afloop voor U gehad heeft, Mijnheer,... zei Helena onbevangen, mij bij mijnen familienaam heetend. Ik keek verbaasd op. Hoe ze dien ontdekt had, bleef mij dan een raadsel. Eerst later viel mij in, dat de patroon van het hotel haar dien zal gezegd hebben, in den loop van een gesprek over mij.

‘Mag ik zoo vrij zijn U een woordje te sturen, als de hand het schrijven kan? vroeg ik.

Diep blozend knikte zij toestemmend.

Aan Mejuffer Helena, en den *van*?... zei ik glimlachend.

‘Geen *van*.... maar De Zwaan, te A....’

En Juffer Charlotta?... voegde ik er uit beleefdheid bij.

‘Weinig bijzonders,’ sprak zij schalks: ‘Van de Vijver.’

‘Zwaan en Vijver, wat lieve namen! Geen wonder dat ge zoo goed bij elkander past. - Nu, vaart wel, Jufvrouwen, zegde ik, en dacht: Ware het slechts tot weerzien.

‘Beterschap, Mijnheer....’ wenschten ze beiden, en drukten mijne niet verbondene hand, die ik hen eenigszins houterig had toegestoken.

De lichte wond aan de hand was spoedig genezen, niet zoo ras die van het hert. Wat ik daar eigenlijk voelde wist ik in den aanvang zelf niet goed te bepalen. Toch moest eene groote verandering bij mij hebben plaats gegrepen; want zekeren dag zegde mij mijne zuster spottend: - en vrouwen zien in menige zaak duidelijker dan de mannen - ‘Pas op, jongen, gij raakt verliefd, als gij het reeds niet zijt.’

Een gierigaard, wie zijn schat goed verborgen heeft, zelfs voor zijne eigene oogen, en dien plotseling ontdekt ziet, kon niet verschrikter opkijken.

Verliefd! Wie vormt zich daarover een goed gedacht, dan zij die het geweest zijn? Wie kent dien inwendigen strijd met zich zelven, waarbij men zich gaarne alles, behalve de waarheid, bekent tot men eindelijk zijne belijdenis doet.

Behoef ik hier bij te voegen, dat ik later naar A.... schreef, en dat ten slotte de gevoelens van eerbied en genegenheid eranderden in veel vuriger, en beantwoord werden.

In de daarop volgende lente bezocht ik het steedje A..., en het huisje waar zij, die mij zoo dierbaar was, woonde met hare moeder. Het kleine tuintje, vóór de deur, was met eene haag van frissche palm omgeven. In het midden was een perkje giroffels, omringd door vergeet-mij-nietjes; van den gevel hingen kapucijnenkappen naar beneden, vóór het venster prijkten reeds sleutelbloemen. Het huisje had iets buitengewoon gezelligs: de vloersteentjes waren rood als bloed en met fijn zand hier en daar bestrooid; nergens een stof je, overal een geest van orde, welke berekend of beter, natuurlijk had gevoeld waar de plaats van elk voorwerp moest zijn.

Ik hoefde niet te vragen wie voor alles hier zorgde; mijn hart zei het luide.

Hoe aangenaam was de wandeling den Dender langs. Wat droomden wij aan de toekomst. Ik zag Helena reeds de mijne, haar als eene nijverige bie gaan en komen, immer werkzaam en vroolijk. O, ze kon zoo opgeruimd, zoo eigenaardig beminnelijk en hertelijk zijn.

De liefde in al hare krachten bedekt door de vrouwelijke waardigheid, sprak duidelijk uit hare oogen en al hare handelingen, zoodat ik het hoogste geluk genoot. In al haar doen, lag een zeker *iets* dat bekoorde; hoe meer ik haar dan ook leerde kennen, hoe meer mij dacht dat zij voor het huiselijk heil geboren was. Dankbare en brave dochter zou zij liefderijke vrouw en moeder zijn.

Vóór mijne afreis doorbladerden wij nog samen het kruidboek. Daarin lag ook het kleine vergeet-mij-nietje, met het opschrift: Gevonden te Villers-la-ville. Toen ik Helena vertelde, hoe ik als een kind gehoopt had dat het voor mij tot haar hert mocht spreken, glimlachte de geliefde en zegde zacht: ‘Och, het hert had reeds lang gesproken; van het oogenblik bijna, dat ik u voor het eerst zag. De gevoelens der menschen verschillen,’ vervolgde zij; ‘velen zullen mij misschien dwaas vinden, of erger, mij laken, en toch beklaag ik geenszins, dat ik die inwendige stem voor u aanhoord heb.’

‘Toch moet Gij in den aanvang wel iets tegen mij gevoeld hebben, hernam ik. Schonkt Gij de vrucht die ik U in den trein gaf, - en welke U dan verachtelijk moest schijnen door den gever, - niet zoo haastig weg als 't mogelijk was, of heb ik een gevoel van kieschheid bij U verkeerdelijk opgevat?

‘En zoudt gij zelf, in mijn geval, niet aldus gehandeld hebben? Vroeg Helena. De arme kleine bedelaars, welke ons

verzochten krijt te koopen, hadden dien dag misschien niets geëten. Ik was gelukkig hun oogenblikkelijk eenen appel te kunnen schenken. Gij ziet, uwe gift was wel besteed.

Dankbaar drukte ik heur de hand.

Toen ik naar huis terugkeerde, werd besloten dat wij in de groote vacantie in het huwelijk zouden treden.

'Een groote toovenaar is de liefde,' zegt Sheakspeare, en inderdaad zij verandert alles, maakt het lachend, levendig en bezield; overal is vreugd uitgestort: de geheele natuur is een énkele tuin vol rozen zonder éénen doorn.

Vol vertrouwen verwachtten wij van het leven al het goede dat het geven kon.

O, bekoorlijkheid der eerste en eenige liefde. Hoeveel zoets ligt in die schuchterheid, wat eene zaligheid in dat kloppen van het hart; welk een toover, gewaar te worden dat de ziel van een ander een deel der onze wordt!

Elke nieuwe maand ongeveer bracht ik een bezoek aan A....., weinige weken scheidden mij nog van het oogenblik, dat ik mijn lot aan dat van Helena zou binden.

Gelijk een onweder, dat plotselijk losbreekt en zijne hagelvlaag en bliksemschichten midden in een rijken oogst zendt, zoo trof mij het bericht van de ziekte mijner geliefde. Ik vloog tot haar; maar erkende seffens dat het gevaar zeer groot was. Alles wat de kunst vermocht, werd beproefd. Toen ik haar in de maand Augustus bezoeken kwam en de roode kleur welke op hare wangen was bemerkte, sprak ik troostend: 'o, Helena, heden zijt Ge veel beter, uw blos van vroeger is teruggekeerd.'

Zij glimlachte droevig en leidde de hand op de vlekken, welke door de koorts gloeiden. Zij verzocht, dat men haar rechtop in het bed zou plaatsen. Gejaagd sprak zij over het verledene. 'Ik ben in dien korten tijd al te gelukkig geweest,' zegde zij met verheffing van stem.

Tevergeefs raadde ik haar aan te rusten. 'O, de avond zal weldra aanbreken,' zuchtte zij, 'en de nacht duurt zoo lang.'

Was dit eene zinspeling? Uitgeput zonk de arme kranke terug in de kussens. Ik beloofde harer moeder des anderen dags weer te komen. Toen ik, na eenen slapeloozen nacht, haar opnieuw bezocht vond ik den geneesheer aan haar bed. Weinig troost was bij hem te vinden. Helena bevond zich in eenen toestand tusschen waken en droomen. De uren verlie-

pen en wij hoopten dat die rust haar ten minste een weinig goed zou doen.

Plotseling schrikte zij wakker en keek rond alsof ze vreesde dat ik niet aanwezig zou zijn. Ze wenkte mij nader te treden. ‘De tijd breekt aan,’ zegde zij. ‘Laat mij voortgaan, mijn geliefde,’ voegde zij er bij, toen ik beproefde haar te troosten. ‘Heb dank voor al het geluk dat gij mij aanbracht in mijn *kort* leven. Doch ik zou ongelijk hebben thans te klagen; ik sterf tevreden, daar ik het heil op aarde in zijne volheid heb gekend: bemind zijn en zelve beminnen. Gij zijt nog jong en kunt nog trouwen; doe het in volle gerustheid; ik zal zegenend op u nederzien.’

Droevig schudde ik het hoofd en snikte: Nooit!

‘Kom,’ fluisterde zij, en wees naar haar nachttafeltje. ‘Leg mij de gele muurbloem aan het hart, die ge mij op dien merkwaardigen dag gaaft.’

Ik voldeed aan haar verzoek.

‘Roep thans moeder; want ik word zoo aardig,’ zuchtte zij.

Toen de vrouw, welke een oogenblik was ter ruste gegaan, bij het bed trad, nam Helena haar de hand, legde die in de mijne, bezag ons strak.... eene lichte strekking der beenen... en zij was niet meer!

Eene schoone ziel was teruggekeerd naar den Hemel.

Naschrift.

‘De tijd alleen vermag het smartgevoel te lenigen,’ zegt het spreekwoord; toch kan ik haar verlies niet te boven komen. Ik gevoel enkel dat ik haar onuitsprekelijk liefhad en haar thans nog meer bemin en vereer dan vroeger.

Poëzie

Conscience herdacht.

I.

De nacht had zijn statigen mantel geplooid
om 't adellijk Brugge, de fiere vorstinne,
weleer met de krone des Handels getooid
en thans, in den doodslaap zelfs, nog koninginne!
De maan met haar' zilveren glans, bleek en koud,
verlichtte den reus van arduin, die daar boven
het komen en gaan der geslachten aanschouwt
als blaadren op d'adem der winden verstoven.
Niets, niets dat de plechtige stilte verstoort
dan 't klingelend klokspel, bij poozen gehoord;
en daar, aan den voet van den machtigen toren,
- geheimvolle Wachter, door 't waterig gloren
der maan in een scheemrenden lichtkrans gehuld -
het uitgestrekt Forum, maar thans niet vervuld,
als vroeger zoo vaak met die woelende menigt',
uit alle gewesten der aarde vereenigd
in 't noordsche Venetië: eenzaam en doodsch
ligt nu 't breede marktplein, waar, bloedig en grootsch,
zoo menig tooneel uit het roemrijk verleden
van Vlaandren gespeeld werd, waarvan men op heden
nog enkel een verre herinring bewaart. -
Uw zegekrans, Brugge! is verwelkt en ontblaârd;
toch blijft gij nog immer die aadlijke Schoone,
de kruin nog omgloord van den weerglans der krone,
die ge eeuwen gedragen hebt machtig en vrij! -
Die tijd is vergaan, zoo gaat alles voorbij.
Thans ziet nog de Denker alleen, in den nacht
Van 't grijze verleden, uw grootheid en tracht
ons soms nog een denkbeeld dier grootheid te geven,
gelijk hij die voor zijn verbeelding ziet zweven,
in 't schitterend schoon van haar vroegere pracht.

II.

En zulk een Denker is wellicht
de jongling daar, bij 't avonddalen
den Halletoren opgegaan,
en die daar nu, bij 't licht der maan,
zijn blikken op de stad laat dwalen,
die onder hem in sluimer ligt.

Zijn geest, verdiept in wondre droomen,
herleeft weer in den glorietijd
van Vlaandrens grootschen heldenstrijd;
wat wegzonk in de donkre stroomen
des tijds, dat Vlaandren van weleer,
ziet hij in zijn verbeelding weer:
hij ziet oud-Brugge's vrouweluister,
benijd door koninginnepracht,
- recht, vrijheid, eer en wet verkracht....
en daar omlaag hoort hij 't gefluister
van stemmen in den stillen nacht....
traag, langzaam, rept een legermacht
zich voorwaarts in 't geheimvol duister....
Hoor! ‘Schild en vriend!’
.....,.
.....
Het is volbracht
het bloedig offer! Vlaandrens kluister
is losgerukt en de overmacht
der Franschen ligt in 't bloed versmacht!
Twee reuzen stonden op, twee helden,
wier namen, roemrijk saamgepaard,
de vluchtige eeuwen in hun vaart
met eerbied aan elkaar vermelden,
in 's lands geschiednisboek bewaard. -
Nu volgt zijn geest naar Kortrijk's velden
de Vlaamsche burgerhelden meê....
Wat noodgehuil, wat wilde zee
van opgezweepte menschengolven,
waardoor de dood verdelgend holt!
Gelijk een reuzenslang ontrolt
zich Frankrijks legerschaar,
en boven haar
zweeft de Oriflamme, nu, bedolven
in 't wild gedrang, dan, dreigend, grootsch
vooruitgestormd als 't sein des doods....
Wee, Vlaandren! wee: de wilde wolven
van 't zuiden zijn uw moed te sterk;
alleen nog door een wonderwerk
kunt gij 't gevaar ontgaan.
De zegeleus van 't machtig zuid:
‘Montjoie-Saint Denis!’ schalt luid,
maar wordt verdoofd door 't wild geschreeuw
in 't Vlaamsche leger opgegaan
dat, onweerstaanbaar als 't orkaan,
met ‘Goedendag,’ met bijl en zwaard
door Frankrijks dichte drommen vaart,
wie 't machtig: ‘*Vlaanderen den Leeuw!*’
gelijk een donder tegenschalt....
Zie! de Oriflamme wankelt, valt,

met stof, met slijk en bloed besmeurd,
door Vlaamsche handen stukgescheurd!
De in staal gedoschte ruiterscharen
- de bloem der helden, koen en stout -
verstuiven, als in 't schuddend woud,
bij najaarstorm, de gele blaren. -
'*Wat walsch is valsch is! slaat al dood!*'
Die wraakkreet geeselt hen om de ooren;
ze ontvluchten 't slachtveld, bloedig rood
en laten er hun gulden sporen.
Hun macht verzwond gelijk een mist;
de kamp der vrijheid is beslist:
Uit Vlaandren zal haar morgenrood Europa tegengloren.

III.

En zoo komen, als getuigen
van oud-Vlaandrens roem en macht,
voor den geest des jongen Dichters
die tafreelen uit den nacht
van 't verleden opgevaren
in hun volle majesteit;
en hij vlecht voor Vlaandrens helden
d'eerkrans der onsterflijkheid:
Coninc, Breydel, Artevelden
reuzen uit een reuzeneeuw;
Gent en *Brugge, Luik* en *Brussel*,
Brabant, *Vlaanderen den Leeuw!*
Al die beelden doet hij leven
in zijn dichterlijke taal,
en gansch Neerland, opgetogen,
luistert naar zijn grootsch verhaal,
waarin hij de heldendaden
van een heldenvolk verhaalt,
in bezielde tafereelen
naar het leven afgemaald.

IV.

Maar slechts niet alleen in die krijgstafereelen
ontplooit zich de vlucht van zijn machtig talent:
zijn lier weet ook lieflijke liedren te kwelen,
waarin zich het harte gevoelt en erkent!
Wij dwalen met hem door de groenende velden,
de zonnige heide vol geuren en glans;
daar luistrend' naar wat er de vooglen vermelden,
naar 't stroomengemurmel en 't golvengedans.

Wat heerlijke pracht in dat honderdtal bloemen
waaruit hij, mijn Vlaanderen! den zegekrans vlocht,
waarmeê hij uw' naam deed vereeren en roemen,
zooals nog slechts één uwer zonen vermocht:
Uw *Rubens* alleen mag *Conscience* evenaren,
Conscience naast *Rubens* en beide even groot.
Die namen, geëtst op onsterflijke blaren,
staan vast, wat het graf ook verzwelge in zijn schoot.

Hoe heeft hij de liefde veredeld, gezuiverd
van al wat haar maagdlijke reinheid ontsiert,
de misdaad geschetst dat het hart er van huivert,
wat edel en goed is vereerd en gevierd!
Bij hem geen losbandige en wulpsche tooneelen
van echtbreuk en zelfmoord, maar zedelijk schoon.
De waarheid alleen kleurt zijn dichtertafreelen,
natuur en gevoel zijn hun sieraad en kroon. -

De band, die het Zuiden verbond aan het Noorden
en beide verhief tot één heerlijk gewest,
was bloedig verscheurd, en weer had aan de boorden
van Schelde en van Leie 't verderf zich gevest.
Thans 't ruwe geweld niet: een vreeslijker wapen,
het gif der verbastering zou listig en snood
ons volk aan den rand van een afgrond doen slapen,
en 't eind' van dien slaap waar' de zeed'lijke dood.

De taal waarin Maerlant - vijf eeuwen geleden -
zijn schoone gezangen deed schallen, die taal
werd bloedig gehoond en miskend en vertreden;
de Vlaming boog moedloos het hoofd voor den Waal.
De ontbindende geest van 't lichtzinnige Zuiden
sloop langzaam maar zeker in 't Vlaamsche gezin;
en bij de verfranschte sirenegeluiden
sliep Vlaandren al vaster den doodssluimer in.

Waar is nu de held die, tot redder verkoren
van 't zinkende vaderland, stout als weleer
den strijdkreet der oude Gemeente doet hooren?
of teelt dan ons land zulke helden niet meer?
Is 't ras waaraan Breydel en Coninc ontsproten,
dat twee Artevelden aan Vlaanderen gaf,
voor goed uit het stamboek des Vlamings gesloten
en is ons verval een rechtvaardige straf?

O Neen! de eigen' moed die, in vroegere dagen,
de mannen van Vlaandren tot helden herschiep,
herleeft in den held die de worsteling zal wagen,
zijn volk weer verheffen, al zonk het zoo diep.

Het geldt thans geen strijd, in geslotene rangen
met moordende wapens gestreden: het woord
der Denkers heeft strijdbijl en slagzwaard vervangen,
en zet nu den heiligen vrijheidskamp voort.

V.

En hij, Conscience, deed dat machtwoord schallen
met al de geestdrift van een jong gemoed,
vol overtuiging en vol dichtergloed;
en 't zaad is op geen dorre rots gevallen,
dat hij in Vlaandrens bodem heeft gestrooid:
ziet, welk een oogst van rijke vruchten tooit
den lettergaard, alwaar reeds honderdtallen
hem volgen op het schittrend gloriespoor!
Maar hij, de grootste en beste nog van allen,
stapt onvermoeid nog al zijn volgers voor.

Ja, welken opgang hij in 't land verwekte,
hoe 't volk hem luistrend aan de lippen hing,
hoeveel' hij er tot gids en voorbeeld strekte
op de eerebaan waar hij ze voren ging;
hoe hij de taal, zoolang, zoo diep vertreden,
in eer verhief, 't roemzuchtige verleden,
als in een bontgekleurden tooverkrans,
deed uit den nacht der duistre tijden klimmen
met zijnen eerestoet van heldenschimmen,
omschitterd met onsterfelijken glans;

nog immer - schoon bijna reeds vijftig jaren
verzwonden sinds hij zijn bezielend woord,
gelijk een wapenkreet door 't land deed varen -
schalt luid zijn stem door Neerlands gouwen voort!
Voor hem geen rust zoolang er blijft te strijden.
Zijn laatste kracht zal hij aan Vlaandren wijden,
aan 't volk, door hem verheerlijkt en gered.
En doet de tijd zijn kloeke stem eens zwijgen,
dan nog zal Vlaandrens naam zijn hart ontstijgen,
versmeltende in zijn laatste dankgebed!

Maar eer zijn grootsche taak zal zijn voldongen
zal 't vaderland, waarvoor hij leed en streed,
het Vlaamsche volk, door dankgevoel gedrongen,
hem huldigen als 't nooit een koning deed:
ziet, prachtig laat de zomerzon haar glansen
in hel gefonkel op de scharen dansen
dier duizenden, met bloem- en lauwerkransen

in Brussels weidsche lanen, rijk versierd,
te saam gesneld voor de eigen' eerbetooning,
de hulde aan Vlaandrens grooten letterkoning,
door gansch een volk verheerlijkt en gevierd!

'Heil, heil, Conscience!' uit duizenden van monden
weerschalt die kreet, bij lof- en zegezang
in forsche galmen over 't land gezonden.
'Hij leve lang, Conscience leve lang!' -
Wie godsdienstzin of staatskunst hier ook scheidde,
zijn, op zijn naam, te zaam gesneld, en beide,
voor 't eigen doel vereenigd, hebben zij,
voor dezen dag, hun onderlinge veeten,
hun twisten, al wat hen verdeelt vergeten
bij 't vieren van Conscience's hooggetij.

Zoo kroonde ook eens, in Roma's trotsche wallen,
Itaalje's volk zijn grooten Dichtervorst,
zoo liet het dankbaar en uit volle borst
zijn Tasso's naam bij 't feestgedonder schallen,
dien naam tot eer; en eeuwen golfden aan
en vloeiden af, toch blijft dien naam, omgeven
van dichterglans, de tijden overleven;
en ook Conscience's naam kent geen vergaan!

Maar is hij groot als Denker en Geleerde
   en kent zijn dichterroem geen grens,
hoe hoog men ook zijn rijk talent vereerde,
   toch staat hij hooger nog als mensch:
eenvoudig, goed, een gouden hart, steeds vaardig
   waar dienst of hulpe wordt gevraagd,
is hij de dubble eerekrone waardig
   die hij als mensch, als Dichter draagt.

VI.

Maar niets toch is bestendig hier beneden,
en ook voor hem breekt 't uur van scheiden aan;
't ruischt in zijn hart: 'gij hebt den strijd volstreden,
den levensweg met eere doorgegaan.
Kom heen waar vrede, rust en loon u wachten,
voor al het goed en schoon door u verspreid.
Uw' naam leeft voor de komende geslachten
in al den luister der onsterflijkheid!'

Thans heeft de dood dien mond gesloten,
die half een eeuw over ons Nederland
den balsem van zijn krachtig woord heeft uitgegoten,
ons losrukte uit den zedelijken band.
Thans is die gloriezon, in Vlaandrens nacht gerezen,
voor eeuwig uitgedoofd,
de groote Dichter, die zijn volk heeft leeren lezen,
aan 't vaderland ontroofd.

Maar neen, die zonne ging niet onder in het duister
der graven sombre nacht:
hij viel, doch wat hij schreef herleeft in vollen luister
voor ieder nieuw geslacht.
Het heilig taalgebouw, door hem zoo hoog verheven,
zal tijd en lot weerstaan.
Uw' naam, mijn Vlaanderen! zal de tijden overleven,
door hem in 't gulden boek der eeuwen neergeschreven;
uw taal zal niet vergaan!

Gelijk de milde stroom, die zegenend de landen
doorvloeit en vruchtbaar maakt,
zoo vloeit de stroom van zijn genie door alle standen,
in alle talen, tot in de verste wereldstranden,
met immer nieuw genot gesmaakt. -

o Leeuw van Vlaanderen, doorluchtige Artevelden,
De Coninc, Breydel, kloeke Kerels, Vlaamsche helden,
als eens de macht des tijds, in rusteloozen gang,
van 't brons en 't marmer uwe namen heeft gewreven,
zult gij vereeuwigd in Conscience's schriften leven,
gelijk de helden in Homerus' grootsch gezang!

Maar is 't genoeg voor ons zijn grootheid te vereeren
met huldekrans en lied?
o, neen: zijn voorbeeld moet ons sterken, zal ons leeren
wat eer en plicht gebiedt.
Hij viel: aan ons de taak den strijd, door hem begonnen
en vijftig jaren voortgezet,
te kampen, tot de zaak van Vlaandren zij gewonnen
of we in de worstling zijn verplet!

Geen schooner hulde kunnen wij hem brengen
dan vast en moedig de eerebaan,
die hij zoo roemrijk heeft doorwandeld, op te gaan.
't Is niet genoeg van tranen op zijn graf te plengen,
zijn fiere beeltnis te doen leven in het brons;
't is niet genoeg hem te beminnen en te lezen,
maar Vlaamsch van zeden, Vlaamsch van hart en taal te wezen,
Conscience! dat eischt gij van ons! -

o, sluimer rustig aan de blonde Scheldegolven,
in de eigen stad, in d'eigen grond
waar uw gezegend wiegje stond,
waar u de erkentenis een grafbed heeft gedolven,
als nooit een koning nog in Vlaandrens bodem vond!
Uw heilige assche zal den vadergrond bewaren
voor elke schennis en verderf, uw blijvend woord
gelijk een adem Gods door alle tijden varen,
als een orakelstem door 't Vlaamsche volk aanhoord.
Uw lied ruischt eeuwig als het lied der Scheldebaren
en voert Conscience's naam in ieder wereldoord.

KAREL BOGAERD.

Brussel, 2 *November* 1886.

Vlaamsche brieven
door Peter Benoit

(*Zie de aflevering der maand October blz.* 481.)

... En het gebeurde dat aan Koning Clotharius van Frankrijk, vader van vrouwe Idonea, die omstreeks Sprokkelmaand van den jare 631, te ‘Soissons’ verbleef, een zonderlinge droom overkwam. - Hij droomde ‘dat hij aan 't jagen was gegaan en gedurende vijf dagen eenen witten hert vervolgde, welke ten slotte door eenen hem onbekenden edelman gevangen werd. Die edelman bezat in zijne woning een allerschoonste rozenboom, zooals nooit een man had gezien. Die rozenboom droeg vijftien uitnemend welriekende rozen en drie allerfijnste blozende rozeknopjes.’

Toen de koning wakker was geworden, verheugde hij zich uitermate over dit aangename maar geheimvolle vizioen, en riep dadelijk de Edellieden van zijnen raad tot hem, om van hen de ware beteekenis van dit zonderling verschijnsel te vernemen.

De raad besloot hieruit: dat de koning zich van 's anderendaags ter jacht zou begeven, ‘omdat hem eene buitengewone avonture stond te geschieden.’

De koning deed wat men had aangeraden. Maar niet zoohaast was hij in de bosschen gedrongen, of hij ontwaarde eenen witten hert van allerprettigste gestalte, zooals hij er nooit eenen op zijne jachtpartijen had ontmoet. Die ‘hert’ liep voortdurend noordwaarts toe, en de koning vervolgde hem met zooveel snelheid, dat hij alras zijn jachtvolk ontreed en verre achter zich liet. Gedurende vierdagen, van den vroegen morgend tot den donkeren avondstond, zette de koning zijne jacht voort. Hij was nu zoo verre gekomen, dat hij het kasteel van ‘Lysele’ bij Buck, alwaar de forestier Liederick woonde, begon te naderen.

Den vijfden morgend, bij 't krieken van den dag, zette de

koning zijne jacht voort en verlustigde zich met het spelen van allerlei blijmoedige deuntjes, zoodanig dat de klanken ervan door het bosch over 't veld dreunden.

Die klanken vernam Liederick, die juist zijn kasteel had verlaten, en, van eenige dienaars en zijne wakkere kinderen vergezeld, zich op een jachtpartijtje wilde verlustigen. Op dit oogenblik schoot de hert rechtstreeks op Liederick en zijne jachtgezellen toe; de koning, voorziende dat het dier niet langer weerstand zou bieden, versnelde zijn rijden en viel bijna in het bijzijn van den Forestier. Deze, den hert ziende aankomen, maar merkende dat hij, afgemat en uitgeput van krachten, hem om veiligheid scheen te smeeken, liet het dier ongedeerd, en bepaalde zich met het te vangen en naar zijn kasteel te doen brengen.

De koning was middelerwijl tot bij den Forestier genaderd en scheen tamelijk ontevreden, omdat hem het zoo ijverig en wonderbare wild ontnomen was geworden.

Liederick verzocht den koning hem te zeggen, wie hij was? Hij antwoordde kortweg ‘Ik ben een edelman uit Frankrijk, die het vermag U veel goeds te doen, ofwel u veel onheils te berokkenen.’

Deze woorden brachten den Forestier in groote verlegenheid, zoodat hij niet wist wat hem te doen stond. Voor de eerste maal in zijn leven gevoelde hij zich niet op zijn gemak. Ook sprak hij tot den koning: ‘Wees niet boos op mij, het wild dat ik u onwillekeurig ontnam, laat ik aan uwe beschikking over; des te meer daar het mij alleraangenaamst zijn zou, indien uwe Edelheid bij mij op mijn kasteel eenige dagen verblijf nemen wilde.’

De koning scheen met des Forestiers beleefdheid zeer in zijn schik. Overigens, zich zeer vermoeid gevoelende van de lange vlucht, welke hij met den wonderbaren hert had ondernomen, en terzelver tijde bewogen door eene soort van tooverkracht, welke in hem eene onweerstaanbare begeerte deed ontstaan met Liederick in nadere betrekking te treden, nam hij met gretigheid 's forestiers aanbod aan.

Toen beiden nu goed gezeten waren en de smakelijke spijzen en goedgeurende wijnen genut hadden, nam de koning het woord en vertelde aan zijnen gastheer den zonderlingen droom, welken hij had gehad.

Na deze vertelling, welke op Liederick eenen diepen indruk maakte, vernam de koning naar zijne gewone levenswijze. Of

hij getrouwd was? of hij kinderen had? Wie zijne vrouw was en hoe zijne kinderen hieten? en naar velerlei dingen meer, welke bewezen, hoe zeer hij belang stelde in alles wat zijnen edelen gastheer betrof.

Liederick vertelde op zijne beurt aan den koning alles wat hem sedert zijne jongste jaren was voorgevallen. De ontroering des konings scheen zeer merkbaar, toen de Forestier hem de bekentenis deed van zijne kennismaking en zijn huwelijk met eene voor hem onbekende maar hoogst edele, reine en bekoorlijke maagd, genaamd Idonea!

De koning aldus zijnen droom voor zich zelven willende verklaren, vroeg aan Liederick: 'Hebt ge niet vijftien zonen en drij dochters?.,. Naarmate het gesprek in belangrijkheid toenam, scheen het, alsof de koning zijnen droom tot eene heilvolle werkelijkheid wilde maken.... "Gij hebt dus vijftien zonen en drie dochters?" zegde hij luidop... en in zichzelven... "vijftien welriekende rozen en drie fijne lieve rozeknopjes?" zou ik werkelijk in het rijk der begoochelingen vertoeven!... En de hert, welken ik vervolgde en welke mij tot hier heeft gebracht!... zonderling, wonderbaar!.., "En uwe vrouw, mijn waarde Forestier, vroeg nu de vorst, uit zijne gepeinzen ontwakend,... uwe vrouw?... in welk edel geslacht hebt gij ze gekozen?..." Mijne vrouw, "antwoordde Liederick"... gelief mij te verschoonen, indien ik ze u tot nu toe niet heb voorgesteld. Bij ons binnentreden verwittigde mij hare kamenier, dat zij ons wel had zien aankomen, maar plotseling aan eene kleine ongesteldheid lijdend was geworden. Zij verzocht u dan ook in haren naam de volledigste en heiligste gastvrijheid onder ons dak te willen genieten, en er zoo lang te verblijven als het u wel lusten mocht....'

'Idonea!' die naam weerklonk tot in het binnenste zijns harten.... De naam zijner geliefde en eilaas sedert jaren ontschaakte dochter, het schoone en beminnelijke wezen, van wie zijn gansche hof den betooverenden invloed onderging... Zij ook heette 'Idonea'.... maar waar mocht ze henen gevaren zijn, en welk was het lot dat haar was beschoren?... Liederick, de droefgeestigheid van zijnen onbekenden, maar edelen gast bemerkende, gaf bevel dat men alle de kinderen zou samenbrengen om den koning den teederen en veelbeteekenenden 'familiegroet' te brengen...

Bij het aanschouwen dezer belangwekkende familie, werd de koning diep getroffen door de 'ingebeelde' of 'werke-

lijke’ gelijkenis der edele freule, met zijne voor hem sedert lang verlorene dochter.., Eerbiedig, kuste hij het voorhoofd der Forestiers-dochters en een traan van aandoening perelde in zijn oog en viel op zijne wang neer!...

- En weêrom drong hem de herinnering van zijnen droom dieper in den geest en in het hart, tot hij eindelijk uitriep: ‘Ik kan aan hetgeen in mij omgaat niet langer weêrstaan; breng mij tot voor uwe vrouw; ik wil ze zien, ik wil ze spreken....’

Maar pas waren die woorden 's vorsten mond ontvallen, of een snijdende gil drong tot in het gebeente der beide mannen.

‘Edele vader.... o koning,... vergiffenis! erbarming!...’ En de schoone Idonea lag machteloos en als ontzenuwd aan de voeten van Frankrijks machtigen Vorst.

Liederick stond als verpletterd onder den machtigen en indrukwekkenden invloed van dit tooneel!... maar op eens knielden de kinderen rond den koning.... en met vochtige oogen bleven zij op hem staren, terwijl Liederick, zijne trouwe en beminde gade omarmende, eene eerbiedige hulde bracht aan haren vader, aan den grootvader zijner kinderen.

* * *

Idonea's voorzegging begon zich te verwezenlijken!...

* * *

Na eenigen tijd nog op het kasteel van Lijsle te hebben verbleven, keerde de Koning naar Frankrijk terug, vergezeld door Liederick, Idonea en hunne zes oudste zonen. - Prachtige feesten werden te dezer gelegenheid aan het gansche Hof gegeven. Liederick onderscheidde zich tusschen al de voornaamste edellieden, die als mannen van wapenen met hem in het strijdperk traden. De schoone Idonea werd op gansch bijzondere wijze aangehaald door al wat Parijs als fijn en keurig onder zijne edeldamen bezat.

De Koning stond aan den Forestier, zijnen schoonzoon, al de landen, kasteelen en versterkingen af, welke tusschen de Noordzee, de Schelde en de Somme gelegen waren.

Maar nu ontstond de vraag, hoe men die landen noemen zou, nu zij onder den regeeringsstaf van Liederick gesteld werden.

's Konings raad vergaderde in tegenwoordigheid van

Liederick, die als heere ende forestier ervan aangesteld was geworden.

Deze verklaarde het land '*Flandria*' te willen heeten, naar de gewone taal des volks '*Vlaanderen*', en dit om verscheidene redenen, welke hij met veel bevoegdheid wist aan te brengen. Vooreerst: '*a flando*, *à flato ventorum, sive a flatibus marinis*', dat is, om de hevige en stormachtige winden, welke aldaar woedden; ook om de dagelijksche ebbe en vloed der zee, welke daar, meer dan elders, zich in hunne macht, kracht en ruwheid vertoonden. Ten anderen ook, '*a Flandriis*' dit is, om de groote menigte van 'Vlaanderen wille' die daar woonden; in 't latijn '*Flandrii*' bedoelende op de oude eerste taal, welke men ten tijde aldaar sprak. Ook naar '*Flandbert*' en '*Falander*' den grootheere en oudgrootheere van den reuze '*Finaert*', welke daarvan de Heeren geweest waren.

Die laatste meening werd door vele raadsheeren gedeeld, omdat vermelde 'Flandbert' uit Frankrijks kroon was voortgesproten. Maar andere hovelingen '*die*', zoo als de chronycke zegt '*meer authoriteits dan wysseits hadden, ghelyck ment ghemeenelick ziet ghebueren in 's princens hoven*, *Godt beteret!*', vonden dit advies niet goed. Zij beweerden het recht te hebben eene zinnelijke benaming aan het land te geven, schoon zij daarvoor niet de minste wettige reden wisten in te brengen.

Waarschijnlijk zouden deze laatste de overhand in de bespreking hebben bekomen, indien zich niet plotseling een verleidelijk en ingrijpend verschijnsel had voorgedaan. Het was eene allerschoonste vrouw, hoog van gestalte, met fonkelende en tevens zachte en diep doordringende oogen, in eene prachtige kleedij van Profetesse gehuld!

Deze sprak: 'Koning; Forestier; Edellieden, die hier vergaderd zijt; het weze U allen hier door mij verklaard, dat de landen, door 's Konings wil aan Forestier Liederick afgestaan, geen anderen naam dragen zullen dan dien, welken men zal vinden geschreven staan in eene "*Lelie*", dwars door eenen steen gegroeid, en zich in 's Konings lochting bevindende....'

Zij verdween, na die geheimzinnige woorden te hebben uitgesproken; en de vergadering met verbaasdheid te hebben geslagen.

Op last van den Koning werd die *Lelie* opgezocht, gevon-

den en te midden van den raad gebracht. In de drie hoeken stonden geschreven de woorden: '*Flandria*'; '*Flandres*' en '*Vlaenderen*'.

Niemand durfde het nog wagen eenige tegenwerping in te brengen, en het land van Buck werd alzoo plechtig ''*t land van Vlaanderen*' genoemd, bijzonder datgene wat aan den zeekant lag. Want, het overige omliggende houtland en de bosscherije heetten te dien tijde nog het land der Menapiërs, naar zijne eerste bewoners. Doch mettertijd, werden alle die streken in malkaar versmolten, zoo dat het eene met het andere 'Vlaanderen' bleef heeten.

Maar zoo 't schijnt, kon de Hertog Hendrik van Bourgondië zeer moeielijk de gunsten verkroppen, welke aan Idonea en Liederick te beurt vielen. Hij vaarde uit tegen den Koning, hem verwijtende dat hij zijne dochter aan zulken kerel gelaten had, en verweet hem nog vele andere dingen, welke de Koning zeer euvel opnam. Dientengevolge werd de hertog uit Frankrijk gebannen en zijne landen en goederen werden verbeurd verklaard. Dit feit berokkende in later tijds aan Vlaanderen menige schade en onheil; maar dit was nu zoo, en niets kon de gevolgen ervan in den loop des tijds tegenhouden.

Wanneer dit alles volbracht was, keerde Liederick terug naar zijn kasteel te Lijsle en werd op zijnen tocht door zijne oude en nieuwe landen, op de schitterendste wijze ontvangen en gevierd! Hij zelf was bijna een Koning geworden!

De bijzonderste steden en landen, waarover Liederick als Heere en Forestier heerschen zou, waren de volgende:

Sommenoble, Vermandoys, Nyeele, Aryen, Beunen, Seclyn, Riviere, Lysle-Buck, Blandyn (nu Gent) Brugstock (nu Brugge) Haerlebeke, en Guysen. Hierover deed de Forestier aan koning Clotharius, manschap over alles wat hij had gekregen. De Koning bevool hem boven alle dingen, zijn land in alle rechtveerdigheid te besturen; *en over eenieder*, *'t zij rijk of arm*, *edel of onedel*, *recht vonnis te strijken.*

Liederick beloofde dit en bekrachtigde het door eenen plechtigen eed.

Eilaas, hierdoor zouden Liederick en Idonea in eenen schrikkelijken toestand worden gebracht. Die eed, welke door Liederick, voor allen en ten allen tijde zou worden gehouden, moest weldra als een verpletterende steen op hunne gevoelvolle harten nedervallen.

Eenigen tijd na al die gebeurtenissen, en nu Liederick en Idonea in allen ernst hun land bestierden en er allerlei goeds voor allen verspreiden, deed zich Liederick een kasteel bouwen te Haerlebeke, op de rivier de Leie gelegen. Hij deed aldaar veel bosschen vellen en tot zaailand geschikt maken. Hij stichtte ook destijds, de *Vrouwen-kapelle-kerk*; *het Burcht*, en het kasteelken van '*den Loove*' binnen de stad Brugge.

De droom eens kinds (Uit de *Household Words* van Ch. Dickens).

Daar was eens een kind, en 't liep alhier en aldaar, en peinsde dit en peinsde dat. Een klein zusterken had het, en ze waren gedurig te zamen. Ze deden allebei niets anders, den geheelen dag lang, dan schoone dingen bewonderen: de blinkende bloemen, de onmeetlijke blauwte des hemels, de klare diepte van 't doorschijnende water en de goedheid van den almogenden God, die de lieve wereld gemaakt heeft.

't Gebeurde altemet dat ze aan malkander zeîen: stierven eens al de kinders, zeîen ze, van heel de wereld, zou het de bloemen en 't water en de lucht leed doen? - Ze peinsden, ja; - want, zeîen ze, de bloeisels zijn de kinderen der bloemen, - en de kleine speelzuchtige waterstriepkens, die lachend langs het striemende gras van den hille neerzijpelen, zijn de kinderen van 't water, - en de pinkelende stralen, die men bij avonde in de lucht gewaar wordt en die heel den nacht in den hemel spelen, moeten zeker de kinderen der sterren zijn; en 't zou hun varen, zagen ze hunne speelmaatjes, de kinderen der menschen, niet meer....

Daar was een klare, blinkende sterre die gewoonlijk vóór al de andere te zien was, juist nevens den toren, boven het kerkhof. Geen eene, meenden ze, was er zoo schoon en zoo groot. En allen avonde stonden ze, hand in hand, aan de venster, in de lucht te kijken, tegen dat ze uitkwam.

Die ze dan eerst in de oogen kreeg, riep zeer uit: ‘Ik zie ze!’ En 't gebeurde niet zelden dat ze alle twee te gelijk riepen, want ze wisten zoo wel waar en wanneer de sterre moest uitkomen. Zoo gerochten ze allengerhand met de sterre bevriend; en, vóór ze naar bedde gingen, moesten ze altijd nog eens opkijken om heur goên avond te wenschen; en, vóór ze in slape vielen, zeîen ze altijd: ‘God zegen' je, sterre!’

Maar, terwijl ze nog geheel klein was, viel het zusterken aan 't kwijnen, en zóó flauw en deerlijk wierd ze, dat ze 't eindelijk moest opgeven des avonds aan de venster te staan; en, alleen en doodstreurig, stond het broêrken dan naar de lucht te schouwen; en als hij de sterre gewaar wierd, toen keerde hij zich om en bekeek zoo drukkelijk het bleeke wezen van 't zieke meisje, en zoetjes sprak hij: ‘Ik zie ze!’ - en 't meisje loeg en zuchte met een flauw stemmeken: ‘God zegene u, broêrken en de sterre!’

En zoo gebeurde 't dat - al te vroeg, eilaas! - het jongsken alleen bleef, dat er geen bleek wezentje meer te bedde lag, en dat er op 't kerkhof - te midden al de graven - een klein grafken was, te voren niet te vinden..., en dat de sterre heur lange brekende stralen schoot door de tranende oogen van 't broêrken.

Nu, die stralen waren zoo helder en maakten zulk een blinkende strate van den hemel af tot op de eerde, dat alswanneer het kind daar alleen in zijn beddeken lag, het gansche nachten van de sterre lag te droomen. Het droomde dat het een groote menigte volks door een leger engelen langsheen den luisterlijken weg zag opgevoerd; en de hemel ging open en liet hem eene schittrende wereld zien, waar een ander ontelbaar getal engelen in gelederen stond om den opvarenden stoet te onthalen.

Al die engelen, die daar zoo te wachten stonden, lieten met verlangen hunne blakende oogen op het gevaarte vallen, dat opwaarts naar de sterre vloog; en daar waren er die hunne reien verlieten om de aankomende menschen te gemoet te vliegen; en dan vielen ze in hunne armen, omhelsden ze teeder, en wandelden ermeê door lange wemelende lichtdreven omhoog; en ze waren zoo wel en zoo gelukkig te gaâr, dat het kind in zijn beddeken van zaligheid weende.

En tusschen de engelen die in de sterre bleven stand houden en niet uitvlogen, was er een dien het jongsken erkende. Het bleek en deerlijk wezentje dat vroeger op het bedde lag te

sterven, was nu stralend van glorie, en 't broêrken hoorde eene stem in zijn hert: ‘Dat is uwe zuster.’

En daar stond ze weemoedig aan den ingang der sterre en zocht naar den hoofdman des aankomenden legers, en vroeg hem: ‘Is broêrken niet meê?’ - ‘Neen hij.’ -

En dan ging ze weg, voldaan. Maar het slapende kind stak zijne armkens omhoog en riep: ‘O zuster, hier ben ik! Kom haal me!’ En heur pinkelende oogen bezagen 't, en 't was nacht. En de sterre keek in de kamer neer en schoot heur lange brekende stralen door de tranende oogen van broêrken.

En van toen af beschouwde deze de ster als het huis dat hij moest ingaan, wanneer het zijn tijd was; en hij dacht dat hij niet alleen aan de eerde maar ook aan de sterre toebehoorde, omdat zijne zuster daar wonende was.

Een nieuw broêrken werd hem gegeven; maar terwijl het nog zoo klein was dat het nog nooit een enkel woordje gesproken had, strekte 't zijn tenger lichaamken neer en - stierf.

En opnieuw droomde het jongentje van de open sterre, van het volkgevaarte en de reien engels met hunne glanzende oogen.

‘Is broêrken meê? zei de zuster tot den hoofdman. - Dát niet,’ sprak hij, ‘maar een ander.’

En het kind zag zijn broêrken in heure armen, en riep: ‘O zuster, ik ben hier! kom haal me!’ En ze keek omleegewaart en loeg, en de sterre blonk.

Het kind groeide op en wierd jonkman. En op zekeren keer kwam er iemand tot hem en sprak: ‘Uwe moeder is dood. U breng ik haren zegen.’

En 's nachts zag hij weer de sterre en de engels en het volk. ‘Is broêrken meê?’ zei de zuster tot den hoofdman. - ‘Neen,’ zoo sprak hij, ‘'t is uwe moeder’.

Een galmend vreugdegejuich dreunde gansch de sterre door, omdat eene moeder heure kinderen weervond. En de alleengebleven jongeling vouwde zijne handen samen en kermde smeekend: ‘O moeder, zuster en broeder, nog ben ik hier! komt haalt me!’

‘Nog niet,’ zeîen ze,... en de sterre blonk.

Hij groeide op en wierd man. En daar zat hij alleen, in den hoek van den heerd, gebogen onder weedom en ellenden, en zijne oogen zwemmend in tranen.

En de sterre ging open.

‘Is mijn broêrken daar? vroeg de zuster aan den hoofdman.

“Neen,” zuchtte hij, maar zijne dochter’.

En de man zag zijn kind, zijne dochter, blijde en gevierd, tusschen de drie vroeger verloren wezens; en treurig sprak hij:

‘Mijn dochters hoofd rust op 't harte van zuster; heure handen zijn rond den hals gevouwen van moeder, en aan heur voeten speelt mijn gestorven broederken. En ik heb dat alles zien weggaan, - en mijn herte kon dat uitstaan. De Heere zij gezegend!’

En de sterre blonk.

En de man wierd oud. Zijn haar was grijs, zijn aanzicht ingevallen en bleek, zijne stappen flauw en onzeker, en zijne leden ingekrompen en gebroken. En op zekeren nacht dat hij sliep stonden zijne kinders rond zijn bedde, toen hij - zooals langen tijd geleden - zijne oogen opendeed, naar den hemel schouwde en uitriep: ‘Ik zie ze!’

En de verschrikte kinders fluisterden: ‘Vader gaat sterven!’

En hij sprak: ‘Ja. Het leven valt mij af gelijk een kleed en ik roei naar boven, naar de sterre, gelijk een kind.... En, hemelsche Vader, ik dank u dat gij dikwijls de ster hebt ontsloten om de lievelingen in te laten die mij nu wachten!’

En de sterre blonk, - en nu blinkt ze op zijn graf.

EUG. VAN OYE.

Boekbeoordeeling

Mina de vondelinge, door Frans Van den Bergh. Mechelen, drukk. Alb. Tuerlinckx. 1886.

Dit boek toont aan dat de schrijver - die een nieuweling is - veel aanleg bezit tot het scheppen van boeiende onderwerpen. Het behelst de levensgeschiedenis eener vondelinge met al haar wel en wee, en is rijk aan afwisseling. De gebeurtenissen volgen elkander op, zonder dat onmogelijke tooneelen het natuurlijke, het ware van het verhaal komen wederspreken. Het is een greep in het volksleven, eene trouwe schets naar de natuur bewerkt.

Is de stof vruchtbaar, niet al het schoone dat zij bevat is benuttigd geworden: de bewerking ervan laat nog al wat te wenschen. De tafereelen zijn onvolledig en soms al te plotsling afgebroken. Evenals de meeste beginnelingen is de schrijver te weinig daadzakelijk, te veel vertellend. Waren de personen handelend voorgesteld, het verhaal zou krachtiger op het gemoed werken. Karakters teekenen zich van zelf in de handeling. B. v. de erfenis; de liefdesbetrekkingen van Mina; haar onderhoud met hare weldoenster, voor haar vertrek; haar lijden en strijden, en meer andere tafereelen dienden omstandig, maar vooral daadzakelijk geschetst te zijn.

Wat de stijl betreft, wij gelooven dat de schrijver daaraan niet al de zorg heeft besteed, welke daarbij noodig is. Wat te zeggen van den volgenden zin, onder meer andere opgemerkt:

‘Het haar had *ik* liefst wat donkerder, het voorhoofd wat kleiner, maar dit vergat *men,* alle berekening verdween (??), *men* was betooverd wanneer die zachte blauwe oogen in de *onze* blikten, wanneer die zangerige stem *ons* in de ooren speelde; en met dit alles was Mina een van die wezens, die *men* niet meer vergeten kan, eens dat *men* ze heeft gezien en gehoord.’

Uitdrukkingen, als de volgende, zouden stellig door betere kunnen vervangen worden: B. v. sprekende van een huwelijk dat niet gevierd werd, zegt de schrijver: ‘*het huwelijk was uitgebrand;*’ elders worden tranen van diepe ontroering aangeduid door ‘*waterdruppelen;*’ de zedige Mina, die, op de wandeling ieder met bewondering slaat, wordt vergeleken

bij een *Venusbeeld!* ‘Haar minnaar had iets verborgen in zijn karakter, dat zijnen vader *niet aanstond.*’

‘Hij was bij den *eersten oogslag*, een bevallig jongeling van twee en twintig jaar,’ (de schrijver meldt niet hoe de jongeling bij den tweeden oogslag wel kon zijn); ‘zij beeldde zich in, dat liefdesmart hem op het ziekbed hield gekluisterd, *alsof jongens ook van liefde konden kwijnen.*’ Wanneer Mina gemelden jongeling het jawoord gegeven heeft, is zij ‘*wel degelijk verpast*,’ ‘*waarom de beest zoo uithangen*’ zegt de echtgenoot van Mina's vriendin, het gedrag van Mina's gemaal afkeurend.

Ook onder opzicht van ponctuatie getuigt het boek van zekere slordigheid.

De haast, welke de schrijver schijnt gevoeld te hebben om zijn gewrocht de wereld in te zenden, straalt op elke bladzijde door; toch laat deze eersteling verhopen dat de schrijver, indien hij met geduld en zorg arbeiden wil, zich eenmaal eenen gunstigen rang in de Vlaamsche letterkunde zal veroveren.

P. KEL.

Kroniek.

Letter- en tooneelkunde.

- *Prijskampen.* - Belgische Bond der Genootschappen van Werkmeisjes en Werkjongens.

Volgens het Verslag kon de 1e prijs niet toegekend worden. Van de 12 ingezonden stukken werden bekroond:

TWEEDE PRIJZEN: 1o *De Dweepster*, door M.A. Bogaerts, onderwijzer te Gent, diploma en eene premie van 100 fr.

2o *De Waterzoo en het Jubilee*, door M. Pol Anri, onderwijzer te Gent, diploma en eene premie van 75 fr.

DERDE PRIJZEN: 1o *Een Leerling van Murillo*, door M.A. Bogaerts voornoemd, diploma en eene premie van 50 fr.

2o *De Tooverheks,* door M P. Matton, onderwijzer te Gent, diploma en eene premie van 50 fr.

EERVOLLE MELDING: '*t Werk veredelt.*

Voor 1887 wordt wederom een prijskamp uitgeschreven. De 1e prijs zal bestaan uit eene gouden medaille van fr. 250 waarde.

Tweede prijzen en eervolle meldingen kunnen insgelijks toegekend worden.

De stukken moeten vooral geschikt zijn om in werkerskringen opgevoerd te kunnen worden.

Vóór 1 September 1887 worden de handschriften ingewacht bij den heer K. Weyler, Keistraat, te Antwerpen.

- Prijskamp uitgeschreven door het *Van Crombrugghes-Genooischap*, te Gent

De jury heeft geoordeeld dat vier stukken eene onderscheiding verdienen. De jury heeft ze, volgens verdienste, gerangschikt als volgt:

1e *Ferencz Renyi*, met 4 stemmen tegen 1; 2e *Het Kindje*, met 3 stemmen tegen 2; 3e *Wederzien,* met 4 stemmen tegen 1 en 4e *De Invalied,* met algemeene stemmen.

Aan deze stukken worden door de inrichtings-commissie van den prijskamp, ten titel van eervolle melding, de volgende belooningen toegekend: Aan de 2 eerste 20 fr. in geld en een eerediploma;

Wederzien en *De Invalied*, een eerediploma.

Toonkunde.

- Op zondag 14 Novemb., werd er in 't Alhambra te Brussel den heer Buls, zijn bronzen borstbeeld, vervaardigd door Jef Lambeau, aangeboden door de afdeeling van het Willemsfonds. Te dier gelegenheid werd eene kantate van Peter Benoit uitgevoerd. Hiel had den toonzetter de woorden geleverd. Het dichtstuk vangt aan met een zang, waarin het werk en de macht verheerlijkt wordt. Het volk herinnert zich de vroegere tijden, toen de burgers moesten strijden voor de vrijheid, en zweert, zoo de vreemdeling het nog wilde onderjukken, het zich op nieuw bevrijden zou. Dan wordt de Vlaamsche kunst bezongen, die aller verlangen opwekt. De kleuren der Vaamsche schilders, zijn rijk als hunne taal. De kunst is vol jeugd en leven, zij is sterk als staal, schitterend als de zon; het is het kenmerk van het Vlaamsche Volk; de taal leidt zijne stappen op heerlijke wijze. De held van het feest is van liefde doordrongen voor de ziel van zijn volk. De Vlaming leeft nog in zijn geest en in zijn taal. Het volk juicht op nieuw.

De toonzetter heeft met welgelukken in zijn werk eenige oude wijzen te pas gebracht. Zonder orkest, wordt de zang door enkele eenvoudige instrumenten begeleid: Twee fluiten, twee oboes, eene bazuin, eene trommel, eene harp, en het spel van den beiaard. En nochtans ontbreekt de grootschheid niet

aan het werk. De grootschheid ligt geheel saamgetrokken in den zang. Alles heeft in dit stuk een feestelijk vroolijk karakter, de wijzen prenten zich gemakkelijk in den geest. Het koor achter het gordijn met begeleiding der trompet, dan de heldere tonen van den beiaard, waartusschen zich de kinderzangen mengen, dit alles is wel degelijk Vlaamsch, en geeft het gedacht van wat een volksfeest zijn moet. De gordijn wordt van voor het koor weggeschoven, en de vroolijke tonen van den beiaard klinken voort. De quatuor der moeder met hare dochters is zeker de sierlijkste bladzijde, die in dien ouden stijl geschreven werd. De strophen van den dichter, door Blauwaert gezongen zijn meer hedendaagsch, maar zoo hoefde het, voor de tegenstelling. Het koor van het volk met begeleiding van de harp en de overige speeltuigen, sluit op eigenaardige wijze die meesleepende kantate. Peter Benoit toonde ons hier een, nog haast onbekenden kant van zijn veelzijdig talent, het is slechts in de kinderkantate, dat melodische gedachten van denzelfden aard aangetroffen werden, echter minder archaïschvolksch opgevat dan wel hier. Het is juist dien vorm dien we hier bewonderen, en die zoo geheel verschillend is van wat we gewoon zijn te hooren. Er is daar een nieuwe kiem, een nieuwe bron, die Peter Benoit zou kunnen benutten voor eenig Vlaamsch zangspel, dat niet alleen eigenaardig zijn zou als persoonlijk werk maar bovendien een eigenaardig iets zijn zou in onze Vlaamsche toonkunst.

Beeldende kunsten.

- Een onzer beste schilders, M.A. Hennebicq heeft eene nieuwe onderscheiding bekomen. De jury der tentoonstelling van Liverpool, heeft hem de gouden medaille toegekend voor zijne schoone schilderij: ‘De trap der Sint Pieterskerk te Rome.’

- M. Léon Herbo, de gekende portretschilder, heeft het portret gemaakt van M. Dumont van Chassort. M. Dumont in eene eenvoudige houding, gelijkt uitmuntend, het hoofd, de handen, gezond van kleur, hebben uitnemende verdiensten. In zijn geheel behaagt 't werk door zijn eenvoud; het spiegelt een karakter weer, en geeft zooals het zijn moet de ziel van het model terug.

- M. Delsaux, de Brusselsche schilder, die eene reis in Zeeland gedaan heeft, zal in den Cercle artistique te Brussel, landschappen en zeezichten tentoonstellen.

- De heer Juliaan De Vriendt is tot rektor gekozen van het Instituut van Schoone Kunsten te Antwerpen.

- Een onzer beste Vlaamsche schilders, M. Emiel Claus, heeft de bronzen medaille bekomen met zijne schilderij ‘Vlaamsche boerin’ in de tentoonstelling van den ‘Art Club’ te Liverpool. Te Edimbourg verkocht hij een zijner schoonste stukken. Onze beste gelukwenschen aan den schilder.

Sterfgevallen.

- Op 25 Nov. l.l. is te Brussel overleden de Heer Louis Jorez, leeraar van tooneelzang aan de Vlaamsche Muziekschool van Antwerpen. Sedert 1867 was de afgestorvene aan onze muziekschool werkzaam, tot welker stichting hij Peter Benoit eene behulpzame hand leende. Als mensch had Jorez geene vijanden; hij was gezellig in zijnen omgang; vriendelijk en voorkomend voor iedereen. Bij zijne teraardebestelling werd door Peter Benoit eene Vlaamsche lijkrede uitgesproken.

- Een onzer medewerkers, de heer Julien van Brée, werd, op 28 September ll. na eene lange, pijnlijke ziekte uit het leven gerukt. Hij was slechts dertig jaren oud.

Wij lieten gedurende dit jaar van hem verschijnen: ‘De Quaye Werelt’, of de Antwerpsche volksopstand van 't jaar 1477, dat, wij mogen het zeggen, deze weinig gekende en toch zoo belangrijke beroerten, zeer nauwkeurig beschreef. Later verscheen het werk in een afzonderlijk boekje.

Van Brée schreef ook verscheidene historische bijdragen in de Fransche taal. Het dagblad *Le Précurseur* gaf van hem, als feuilletons: *La Vierschare d'Anvers; le Bourg d'Anvers et son Eglise; le Steen; la Furie espagnole*, enz.

Hij was een kleinzoon van Matthias Van Brée, den beroemden schilder, en zelve een niet onverdienstelijk teekenaar.

Hij telde enkel vrienden.

- Mevrouw Goutier, geboren Maria De Smet, oud bestuurster der gemeentescholen van Gent, is na eene langdurige ziekte aldaar overleden. Mevrouw Goutier was niet enkel eene bekwame onderwijzeres, zij was ook eene Vlaamsche schrijfster. Het Willemsfonds gaf van haar een werkje uit, getiteld: *Over de welvoeglijkheid;* in de Jaarboekjes, uitgegeven door Frans Rens, treft men verscheidene verhalen aan, die men aan hare keurige pen verschuldigd is. Zij werd herhaalde malen in prijskampen voor novellen bekroond.

Inhoudstafel

I. Novellen. Verhalen. Schetsen, enz.

ISIDOOR ALBERT.	Twee schetsen I. Vereenigd in den dood. II. Kinderliefde	97
POL ANRI.	Aan Strand terug (zangspel)	441
P.P. DENIJS.	De Knieval (vertelsel)	145
AUG. HENDRICX.	Achter 't Slot (tooneelspel)	241
EDWARD IPERS.	De Lotgevallen v. een Verzamelaar	297. 345. 393
J. KNOPPERS W. KZN.	De Anjelier zijner Ziel	193
VICTOR PONOS.	De Poesjen (Antwerpsche schets)	25
REIMOND STIJNS.	Een Spreekwoord	5
JUL. VAN BREE.	De ‘Quaye Werelt’	132. 177. 215. 262. 313. 361. 419
THEODULE VAN HAUWERMEIREN.	De Vriend van den Huize (Comedie)	49
F. OLTHOF.	Een slachtoffer der Vaderlandsliefde	501
J.H.	Teleurgestelde Hoop	541
E. VAN OYE.	De Droom eens Kinds	568

II. Poëzie.

ISIDOOR ALBERT.	Uit ‘Zilte Tranen’ I. 'k zie haar beeld thans alle dagen II. Ik ging in 't groene veld }	304
ISIDOOR ALBERT.	Ach! kan ik dan wel vroolijk zijn?	360
ISIDOOR ALBERT.	Weemoed	511
ISIDOOR ALBERT.	Hopeloos	512
ANONYM.	Een schrijver in nesten	309

POL ANRI. Uit ‘Blauw en Grauw’ 166
I. In de ouderwetsche keuken
II. Als Ella in haar tuintje treedt
III. De afgrond.

HERMAN BOGAERD.	De Zanger	72
KAREL BOGAERD.	Conscience herdacht	554
JAN BOUCHERIJ.	Broederliefde (zangdicht)	64
LEONARD BUYST.	De Dienstmeid	11
LEONARD BUYST.	Weenen	110
ALF. DEKKERS.	Filips I, Graaf van Vlaanderen (treurspel)	409
KAREL DELMOTTE.	Mathilda	22
KAREL DELMOTTE.	De Trappist	260
KAREL DELMOTTE.	Avondgenoegens	457
POL DE MONT.	Twee Antiekpenningen	17
POL DE MONT.	Camee	18
P.P. DENIJS.	Leopold I herdacht	19
P.P. DENIJS.	Ruïnen! (zangdicht)	164
P.P. DENIJS.	De kleine Zaaier	206
P.P. DENIJS.	Kersnacht	207
P.P. DENIJS.	Vlaandrenland!	359
P.P. DENIJS.	Rozen! (uit ‘Door de Wereld’)	455
DIEDERIK.	Op haar Naamdag	413
DIEDERIK (Des. Claes).	Aan den zoogenaamden Diederik	459
PROSPER LEFLOT.	* * *	259
PROSPER LEFLOT.	Wat waren wij gelukkig	412
PROSPER LEFLOT.	Gij zijt daar niet	413
PROSPER LEFLOT.	In het veld	458
ELISA MATHER (Wijlen).	Immortellenkrans (bij het stervende kind)	24
ELISA MATHER (Wijlen).	Wind van den winternacht	307
HENDRIK PEETERS.	Aan Martha	204
HILDA RAM.	Onbestendigheid	18
GUSTAAF RENS.	De Afgrond	168
GUSTAAF RENS.	Het Onweder	306

GUSTAAF RENS.	De laatste Roos (uit het Engelsch van Thomas Moore)	414
GUSTAAF RENS.	De Adelaar	510
JAM SLACHMUYLDERS.	De Wiedster (Idijlle)	107
JACOB STINISSEN.	Koning Plicht	258
JACOB STINISSEN.	Hoe mag het komen	259
JACOB STINISSEN.	Het Woud	412
VICT. VAN DE WEGHE.	Nieuwjaarsgroet	20
THEODULE VAN HAUWERMEIREN.	Louise	360
P. VAN LANGENDONCK.	Hannibal	72
P. VAN LANGENDONCK.	Waarheid en Ideaal	111
P. VAN LANGENDONCK.	Een liedje uit den ouden tijd	208
JAN VAN MENTEN.	Soet lieveken mijn	460
D^{r}. EUG. VAN OYE.	De Stem der Zee	70
D^{r}. EUG. VAN OYE.	Zinkende Zonne	111
D^{r}. EUG. VAN OYE.	In vroeger Jaren	257
D^{r}. EUG. VAN OYE.	Een kruis met bloemen	257
D^{r}. EUG. VAN OYE.	Licht	258
A.O. VERMEIREN.	Moeders Schoot	71
A.O. VERMEIREN.	Moederheil	209
F.O.	In Rosalinda's Album	513

III. Onze Dichters vertaald.

CH. BELTJENS.	Le Sphynx d'après Pol De Mont	311
M.A. CANINI.	Tu sei il mio re.... etc 3 gedichten van Pol De Mont (Italiaansch)	415
HEINRICH FLEMMICH.	Uit Ophelia (Gedichten) van Pol De Mont	310
HEINRICH FLEMMICH.	Morgenhymne uit 'Lentesotternijen' v. P. De Mont	311
HEINRICH FLEMMICH.	Katheleine, Gedicht von Julius De Geyter	417

IV. Taal-, Tooneel- en Letterkunde.

PETER BENOIT.	Vlaamsche Brieven	31. 74. 126. 171. 211. 275. 335. 379. 481. 562
JOHAN BOHL.	Blanke verzen	125
D. CLAES.	Brieven uit Zuid Nederland	185
POL DE MONT.	Zuid Nederlandsche Maatschappij van Taalkunde (Verslag)	224
J.J. HELLEMANS.	Spelling der Aardrijkskundige Namen	477
	Nieuwe uitgaven	48. 144. 192. 240. 296. 392. 540
	Prijskampen	38. 89. 138. 233. 278. 290. 341. 387. 388 436. 533
	Tooneel- en Letterkunde (Kroniek)	38. 140. 189. 232. 291. 341. 389. 437. 438. 499. 534. 573

V. Toonkunde.

PETER BENOIT.	Vlaamsche Muziekschool (openbare oefeningen)	425
EMIEL ERGO.	Een voorbeeldig Musik-Lexicon en nog een paar belangrijke boeken	526
SHAC.	Muzikaal praatje uit Noord-Nederland	85
C. VAN DER LINDEN,	Toonkunde	497
	Toonkunde (Kroniek)	205. 574
	Vlaamsche Muziekschool. Hulde aan Peter Benoit	368

VI. Beeldende Kunsten.

J.F. VAN CUYCK.	Twee tentoonstellingen in de Verlat-Zaal	130
J.F. VAN CUYCK.	Tentoonstelling Frans Simon	288
J.F. VAN CUYCK.	Tentoonstelling van ‘Als ik kan’	339
J.F. VAN CUYCK.	Tentoonstelling van ‘Als ik kan’	484
WILL.	Tentoonstelling van ‘Als ik kan’	35
J.B.	Kunstenaarskring ‘Arte et Labore’	434
	Tentoonstellingen	44
	Beeldende Kunsten	44. 95. 141. 235. 295. 391. 499 539. 575

VII. Levensbeschrijving.

H.TH. BOELEN.	Willem Jacobs Hofdijk	323
VICTOR PONOS.	Eene Vlaamsche Dichteres (Elisa Mather)	112
JUL. VAN HERENDAEL.	Michiel Verzwyvel (Antwerpsche plaatsnijder)	461

VIII. Boekbeoordeeling.

JAN BOUCHERIJ.	Fladderende Vlinders. Gedichten van Pol De Mont	82
D. CLAES.	Bijdrage tot een Hagelandsch Idioticon door J.F. Tuerlinckx	120
P.P. DE NIJS.	Bloeiende Reuzen door Is. Teirlinck	381
P. KEL.	Mina Lievens door Leonard Buyst	274
P. KEL.	Mina de Vondelinge, door Frans Van den Bergh	572
JACOB STINISSEN.	Op mijn Dorpken door Pol De Mont	187
LEO VAN AKEN.	Sophie door Virginie Loveling	79
J.F. VAN CUYCK.	J.K.L. Ledeganck's volledige dichtwerken in chronologische orde verzameld	272
J.F. VAN CUYCK.	Blozende Kriekske door Is. Teirlinck	273
J.F. VAN CUYCK.	Aan Vlaanderen, vaderlandsche lierzang door Victor Van de Walle	382
J.F. VAN CUYCK.	Napoleon-Cyclus door Dr L. Simons	431

J.F. VAN CUYCK.	De versiering van onze woning door J.B. Kam, architect	532
X.	Notice biographique sur Henri Waelput par Paul Reymans	124

IX. Vlaamsche Belangen.

De Koninklijke Vlaamsche Akademie	384. 530
Landdag te Brussel (officieel onderwijs)	492
Onthulling van het praalgraf van Hendrik Conscience	514
De taalwet van 1883 voor de rechtbank	90. 142
Het Vlaamsch in het onderwijs	93
Vlaamsche Studentenbeweging	42. 486
Vlaamsche Belangen (Kroniek)	41. 234. 294. 342. 439

X. Sterfgevallen.

Mevrouw Bosboom-Toussaint 239. C. Busken Huet 238. Isidoor Dubrucq 238. L. Gachard 47. Herman Michiels 47. P.J. Wouters 344. Louis Jorez. 576. Julien Van Brée 576. Mevrouw Goutier geb. Maria De Smet 576.

[De opzoeker]

De opzoeker *bijblad van het tijdschrift* De Vlaamsche Kunstbode

Dit *Bijblad* wordt den inteekenaren op *De Vlaamsche Kunstbode* kosteloos afgeleverd.
- Niet-inteekenaren betalen 2 fr. per jaar.

Antwerpen, 15 *Februari* 1886.
N° 1.

Aan den lezer,

Van vele zijden en herhaaldelijk werd ons het verzoek gedaan, in den *Kunstbode* eene rubriek te openen, waarin *Vragen* zouden worden opgenomen betrekkelijk Bibliografie, Numismatiek, Wapenkunde, plaatselijke geschiedenis, en wat zooal meer belang kan opleveren.

Dit bijblad, *De Opzoeker* getiteld, zal pogen aan dit verzoek te voldoen.

Het zal maandelijks eenige *Vragen* mededeelen, waarop dan, in een volgend nummer, de ingezondene antwoorden zullen verschijnen.

Zoolang eene gestelde vraag niet opgelost is, kan daarop een antwoord ingezonden worden.

Met genoegen zullen wij tevens alle terechtwijzingen of aanvullingen in volgende nummers opnemen.

Alles wat DE OPZOEKER betreft, moet vrachtvrij gezonden worden aan het Bureel van *De Vlaamsche Kunstbode*, Hopland 30, te Antwerpen.

Wij hopen, dat ons pogen in Zuid- en Noord-Nederland den bijval zal ontmoeten, welke aan het bestaan van ons Bijblad onontbeerlijk is, en vertrouwen derhalve op aller medewerking en ondersteuning.

Vragen.

1.

Wie is de drukker van het zeldzame werkje, getiteld: *Epistre et amiable remonstrance d'un Ministre de l'Evangile de nostre Redempteur Jesus Christ, envoyée aux Pasteurs de l'Eglise Flamengue d'Anvers, lesquelz se nomment de la confession d'Augsbourg, les exhortant à concorde et amitié avec les autres Ministres de l'Evangile.*

Jey pourra veoir le Chrestien Lecteur quelle est la vraye participation du corps de Christ, & quel est l'nsage legitime de la S. Cene. M.D.LXVII.

Is dit niet bij Plantyn gedrukt? Heeft er iemand nog een exemplaar van in zijn bezit?

E. BIBLIOPHILUS.

2.

'De Navorscher', heeft in zijn 2^{n}, 3^{n}, 4^{n} en 5^{n} jaargang, het volgende werkje besproken: *Amstelredams eer ende opcomen, door de denckwaerdighe miraklen aldaer geschied, aen ende door het H. Sacrament des Altaers. Anno* 1345.

T'Antwerpen bij Hendrick Aertssens 1639 *door Boetius a Bolswerdt.*

Doch de volgende vragen zijn in vermeld tijdschrift niet gesteld; geerne verlangde ik er een antwoord op:

1° Hoevele uitgaven zijn er van dit werkje verschenen?

2° Aangezien al de uitgaven het jaartal 1639 dragen, waar is de eerste uitgave aan kenbaar?

3° Welke zijn de kenteekens der beste of meest gezochte uitgaaf?

4° Zijn alle deze uitgaven in Amsterdam gedrukt?

E. BIBLIOPHILUS.

3.

Zijn er in vorige eeuwen nog andere Nederlandsche boeken in Parijs gedrukt, behalve de vijf werken, door C.P. Serrure in de *Nederduitsche Letteroefeningen* van 1834 opgegeven? Zoo ja, verlang ik er de titels van.

E.P.A.

4.

GELD VAN DEN GRAAF DE CHAMBORD. - Ik bezit een stuk van vijf franks, dat langs de voorzijde voor opschrift heeft: 'Henry V, Roi de France', keerzijde '5 F. 1831', met zijn wapen, bestaande uit 3 leliën. Wie kan mij zeggen of er nog ander geld van Hendrik V geslagen is, en hoe dat in omloop is gekomen.

J. NUMISMATHICUS.

5.

Wanneer is de Belgische vlag ingevoerd?

Welke zijn de zinnebeeldige beteekenissen der drie kleuren?

PATRIOT.

6.

Welk nummer draagt thans het huis in de Keizerstraat, te Antwerpen, waar vroeger Anna Byns woonde?

P.J.

7.

In welke taal is de legende van den *Wandelenden Jood* het eerst verschenen?

DAVIDIS.

8.

Waar vindt men het eerst melding van de legende van 'Lange Wapper'.

LEGENDO.

9.

Wie kan mij eenige historische bijzonderheden mededeelen over het ‘Lanteernhof’, alsook over het thans in puin vallende kasteel, genaamd ‘Galifort’, beide onder de gemeente Deurne, bij Antwerpen gelegen?

E.P.A.J.

10.

Heeft de ‘Oever’ te Antwerpen, vroeger de benaming gehad van ‘Muntplaats’? Zoo ja, in welke jaren? Willems maakt er in zijne *Topographie van Antwerpen* geene melding van.

A.E.

De opzoeker *bijblad van het tijdschrift* De Vlaamsche Kunstbode

Dit *Bijblad* wordt den inteekenaren op *De Vlaamsche Kunstbode* kosteloos afgeleverd. - Niet-inteekenaren betalen 2 fr. per jaar.

Antwerpen, 15 *Maart* 1886.
N° 2.

Antwoorden op de vragen uit N^r^ 1.

1.

Dit werkje is niet als *zeldzaam*, maar als *zeer zeldzaam* gekend, en denkelijk is het bij Plantyn gedrukt.
MAX.

2.

Van dit boekje bezit ik *VIER* verschillige uitgaven, allen het jaartal 1639 dragende. Ik ook verlang deze vier vragen beantwoord te zien; sedert jaren zoek ik te vergeefs, om eenige inlichtingen daarover te kunnen inwinnen.
L.N.

3.

Dit getal zal zeker niet hoog loopen; tot aanvulling van den lijst van C.P. Serrure dient de volgende titel. *Brief van Mijnheer Despreaux*, over de liefde Gods, aan Mijnheer den abt Renaudot, vertaeld door A.V.S. te Parys, by Denys Thierry in S. Jacobs straet by de Maturius, in de stadt van Parys. M.DC.XCVIII. Met privilegie van den koning.
XX.

4.

Na den dood van Karel X (6 November 1830), wilde de legitimis*t*en den 11jarigen graaf de Chambord, onder den naam van Hendrik V, op den troon van Frankrijk

plaatsen. Vòor dezen staatkundigen aanslag mislukte, hadden zij reeds deze stukken geslagen, waarvan eenige in omloop gebracht werden.

THEODOOR.

5.

In ‘De Opzoeker’ stelt Patriot de volgende vraag: ‘Wanneer is de Belgische Vlag ingevoerd? - Welke zijn de zinnebeeldige beteekenissen der drie kleuren?’

- De kwestie is zeer gemakkelijk op te lossen, door al wie heraldische werken, België rakende, bij der hand neemt.

Wij komen zoo hier en daar een oogslag over deze zaak in een tiental kleinere werkjes te slaan, en teekenden het volgende aan: ‘De oorsprong van ons nationaal vaandel is onder het leenroerig tijdvak op te zoeken. Ons land was alsdan in een achttal kleine staten verdeeld, waarvan ieder zijne bijzondere kleuren en wapens had. De *Zwarte leeuw* was de standaard van Vlaanderen, - de *gele leeuw*, die van Brabant en de *roode leeuw,* die van Limburg. Luik had *drij zwarte leeuwenwelpen.*

Op het einde der XIIe eeuw, *Vlaanderen, Henegauwen* en *Namen,* tijdelijk vereenigd, namen tegelijk voor wapen den *zwarten leeuw.* Omtrent hetzelfde tijdstip nam Luxemburg, bij verwantschap der prinsen, den *rooden leeuw* van Limburg aan, terwijl het Markizaat van Antwerpen bij Brussel werd gevoegd, en zoo den *gelen leeuw* in 't wapen voerde.

Zoo stonden al de provinciën des lands onder de drij kleuren. *zwart, geel* en *rood.*

Onder *Filips de Goede* werden al deze provinciën onder een schepter vereenigd, en zoo werden ook de *drij kleuren* te zamen gebracht tot zinnebeeld der *eendracht!*

Nadien deed de noodlottige wet der erfelijkheid ons land beurtelings van Spanje tot Oostenrijk weg- en wederkaatsen; en dan dienden de zinnebeelden onzer nationaliteit slechts om op de schilden der vreemde mogendheden te prijken!...

In 1787, toen de Belgische provinciën zich poogden van Oostenrijk vrij te rukken, maakten de *zwarte, gele* en *roode* kleuren de *Brabantsche vlag* uit.

In 1830, bij het losbarsten der omwenteling, werden

de *Hollandsche kleuren* door de *Brabantsche drijkleurige vlag* vervangen.

Bij art. 125 der grondwet werd deze vlag tot het nationale vaandel verklaard.

De zinnebeeldige beteekenis dezer drij kleuren, is de nauwe aaneensluiting der provinciën van België, - de herstelling der ontzenuwende nationale verbrokkelingen van voorheen, - onze wedergeboorte tot een vrij en onafhankelijk volk, zoowel door de leus '*Eendracht maakt macht*' uitgedrukt, en, ter overdenking, aan onze woedende politieke partijen voorgelegd!...?

Komen.

P.P. DENYS.

10.

Omtrent het jaar 1850 heb ik gedrukte rekeningen gezien, waarop de 'Oever' als 'Muntplaats' vermeld staat; denkelijk heeft de plaats deze benaming gekregen na het jaar 1830, bijgevolg na de verschijning van het werk van J.F. Willems.

DIXIT.

Vragen.

11.

Den gheestelikè minnè brief die ihesus christus coninc der glorien seynde tot synder bruyt der minnender sielen. - M.-F.-A.-G. Campbell in zijne 'Annales de la Typographie Néerlandaise au XVe siècle' geeft onder de nummers 1255bis, 1256, 1257, 1258, vier verschillende uitgaven op van dit werkje, gedrukt in 1490-1491; ik geloof dat deze uitgave ouder is, en verlang te weten *waar* en *wanneer* zij verschenen is.

E. BIBLIOPHILUS.

12.

Joannes Francisci Foppens. Bibliotheca Belgica. - Wie kan mij het *juiste* getal portretten opgeven, dat dit werk moet bevatten?

E. BIBLIOPHILUS.

13.

Wat is de oorsprong en de beteekenis van het woord ‘*taptoe*’,
T.P.

14.

‘Hij is om zeep, of hij gaat om zeep’; ik stel er belang in, te weten welke de oorsprong van deze zegswijze is. Wie van de opzoekers weet hier opheldering te geven?
. . .?

15.

Van waar den bijnaam *Signoor*, toegepast op eenen Antwerpenaar?
JOOS.

16.

Wie kan mij een Nederlandsch *kreeftdicht* meedeelen, dat is te zeggen, een gedicht dat ook van achter naar voor kan gelezen worden?
X.X.

16.

Indien er in het Nederlandsch *anagrammen* van beteekenis bestaan, verlang ik er de opgaaf van.
J. SPEER.

18.

Wie der opzoekers kan mij den oorsprong van het woord ‘verloren Maandag’ doen kennen?
IAMBUS.

19.

Waarom schrijft men thans schier algemeen Brabant met eene *t* en niet met eene *d,* gelijk over twintig jaren?

ANTOON VEENMAN.

20.

Een speler die geene centen, marbols, spelden meer heeft, is te Brussel en in de omstreken *rut* of *reut;* sedert eenige jaren zijn kinderen, die in zulke omstandigheden komen, ook *bom*. Zijn deze uitdrukkingen algemeen aangenomen, zoo niet welke is, of welke zijn de goede?

ANTOON VEENMAN.